TH. SIMENSCHY

un DICȚIONAR al înțelepciunii

Th. Simenschy

un dicționar al înțelepciunii

CUGETĂRI ANTICE ȘI MODERNE

Ediția a II-a, îngrijită de
Cicerone Poghirc

EDITURA JUNIMEA
IAȘI
1979

Această lucrare este o colecție de aproape 6 000 de cugetări, în original și în traducere, grupate sub 780 de titluri. Ele sînt luate din 680 de opere, în 14 limbi, aparținînd la 420 de autori (v. indicele de autori).

Un număr aproape egal de cugetări a fost omis, pe de o parte, fiindcă mi s-au părut mai puțin importante, iar pe de alta, pentru a nu 'sporî prea mult numărul paginilor.

Majoritatea cugetărilor sînt extrase din operele citite de mine în decurs de 56 de ani. O parte din ele aparțin diferitelor colecții de cugetări menționate în indicele de autori și opere.

Înlăuntrul fiecărei serii de cugetări, aranjarea s-a făcut în ordine cronologică, pornind de la cele mai vechi, și ajungînd pînă în mijlocul veacului trecut.

La fiecare cugetare se indică, în paranteză, autorul, opera și pasajul.

Acolo unde a fost nevoie, cugetările au fost însoțite de comentar.

La sfîrșitul lucrării se află doi indici : 1. de autori și opere ; 2. de materii.

La indicele de autori și opere s-a adăugat, în paranteză, data nașterii sau secolul în care a trăit fiecare autor. Titlurile operelor în limba sanscrită au fost traduse și adăugate de asemenea în paranteză. Cele grecești sînt date în limba latină, așa cum se obișnuiește peste tot.

Această colecție de cugetări va fi de folos oricui, indiferent de vîrstă, de cultură sau de ocupație. Ea va putea fi consultată sau ca un dicționar, sau cercetînd indicele, sau pur și simplu deschizînd cartea la întîmplare, după dispoziția momentană a fiecăruia sau după preocuparea sa. În felul acesta cititorul va putea lua contact direct cu gîndirea cea mai aleasă a celor mai aleși autori, din antichitate pînă în prezent.

TH. SIMENSCHY

Notă asupra ediției*

De-a lungul întregii sale vieți (27.I.1892 — 15.XII 1968) ocupația principală a profesorului Theofil Simenschy a fost lectura cărților mari ale umanității în majoritatea limbilor de cultură și transmiterea înțelepciunii acestor cărți zecilor de generații de elevi și studenți care au avut fericirea de a-l avea profesor. Îmi amintesc că la unul din neuitatele sale seminarii profesorul ne-a spus : „Nu citiți niciodată cărți bune". Iar la mirarea noastră el a reluat : „Da, da, luați creionul și notați : nu citiți niciodată cărți bune ; căci dacă ați avea trei existențe, tot nu ați avea timp să le citiți pe toate cele foarte bune".

Dîndu-și seama de limitarea în timp și spațiu a învățămîntului oral, el a selectat în limba originală și a tradus pentru generațiile viitoare ale compatrioților săi chintesența marilor opere — cugetările conținute în ele, reflex al experienței de viață și gîndire a oamenilor mari.

Față de alte colecții similare, *Dicționarul înțelepciunii* are, deci, meritul de a fi o culegere personală făcută ca urmare a unei lecturi directe și nu o excerptare a unor culegeri de maxime deja existente (deși nici culegerile celebre, de la Menandru și Stobaeus la O. Böhtlingk și Dietrich nu au fost neglijate). Cu excepția babilonienei, a chinezei și a egiptenei, toate celelalte 11 limbi din care sînt redate cugetările erau perfect cunoscute de profesorul Simenschy, iar traducerea românească făcută de el este echivalentul celui mai bun comentariu al conținutului.

*) Ediția I-a, apărută în anii 1971—1975 a fost îngrijită de Mihail Grădinaru.

Varietatea limbilor din care provin și numărul mare al cugetărilor fac din acest dicționar un mic compendiu al filozofiei sociale și morale a umanității rămas, din păcate, neterminat: autorul intenționa să aducă lucrarea pînă la gîndirea secolului XX).

Exemplele citate în interiorul unui articol (de ex. *Adevărul, Binele, Caracterul, Conștiința* etc.) sînt suficiente adesea pentru a da o idee exactă despre formarea acestor concepte în civilizațiile respective. Pe de altă parte, numărul de texte oferite în limbi rare și din autori greu de obținut, interesul acestor texte, ca și ajutorul oferit prin traducere pot constitui o bună bază pentru studierea și adîncirea limbilor respective. În sfîrșit, indicele de autori constituie un mic dicționar de date de istorie literară util fiecăruia.

În afara interesului științific însă, folosul cel mai de seamă al acestui dicționar este, credem, bogata experiență de viață pe care o capătă oricine îl parcurge, școala de gîndire pe care ne-o oferă aceste cugetări.

El însuși autor al unor cugetări remarcabile (publicate în „Însemnări ieșene", V, 1940, nr. 10 și „Cetatea Moldovei", IV, 1943, vol. IX, nr. 4—5 și V, 1944, vol. XII, nr. 3), profesia lui Theofil Simenschy a fost înainte de toate practicarea înțelepciunii și transmiterea ei prin viu grai sau prin exemplu personal. El scria în una din cugetările sale: „Oricît de importantă și de frumoasă ar fi o cugetare, valoarea ei atîrnă de acela care o spune. Un adevăr banal are un răsunet mai puternic în sufletul nostru, dacă-i rostit sau scris de un om celebru, decît o vorbă genială spusă întîmplător de un om obscur. Trei elemente determină valoarea unui aforism: fondul, forma și autorul".

Pentru cei care au avut fericirea de a-l cunoaște, Theofil Simenschy a știut să fie omul a cărui vorbă să pătrundă în inimile noastre și să devină o parte vie a caracterului nostru. Pentru ceilalți, el a știut să se ascundă cu modestie în spatele sutelor de nume și opere celebre din acest dicționar, oferindu-ne o filozofie filtrată prin marele spirit al fermecătoarei sale personalități.

CICERONE POGHIRC

A

ABILITATEA

1. **Abilitatea este ocazia apropiată a înşelătoriei : de la una la alta pasul e alunecos ; minciuna constituie singura deosebire dintre ele; dacă-i adăugată la abilitate, avem înşelătoria.**
La finesse est l'occasion prochaine de la fourberie : de l'une à l'autre le pas est glissant ; le mensonge seul en fait la différence ; si on l'ajoute à la finesse, c'est fourberie.
*(*La Bruyère, *Car., De la cour, 84)*

2. **Cei răi sînt totdeauna surprinşi de a găsi abilitate la cei buni.**
Les méchants sont toujours surpris de trouver de l'habileté dans les bons.
*(*Vauvenargues, *Réfl., 103)*

ABSURDUL

3. **Apa mării nu se poate bea, cel învăţat e sărac, minte multă are (abia) cel bătrîn : fără minte e creatorul !**
jaladhijalam apeyam paṇḍite nirdhanatvaṃ vayasi ghanaviveko nirviveko vidhātā
(Aştaratna, 6; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 971)*

4. **Absurdul umple lumea.**
Das Absurde erfüllt eigentlich die Welt.
*(*Goethe, *Dicht., 15)*

5. Nu se întîmplă vreo absurditate, pe care mintea sau întîmplarea să n-o (poată) îndrepta ; nici ceva logic, pe care nepriceperea şi întîmplarea să nu-l facă să dea greş.

Es geschieht nichts Unvernünftiges, das nicht Verstand oder Zufall wieder in die Richte brächten ; nichts Vernünftiges, das Unverstand und Zufall nicht missleiten könnten.

(Id., Max., 540)

ABUZUL

6. Înainte de a ataca un abuz, trebuie văzut dacă i se pot ruina temeliile.

Avant d'attaquer un abus, il faut voir si on peut ruiner ses fondements.

(Vauvenargues,, *Réfl., 25)*

ACHITAREA

7. Cel care achită pe vinovat şi osîndeşte pe cel drept este murdar şi odios înaintea lui dumnezeu.

Ὁς δίκαιον κρίνει τὸν ἄδικον, ἄδικον δὲ τὸν δίκαιον, ἀκάθαρτος καὶ βδελυκτὸς παρὰ θεῷ.

(Septuaginta, Prov., 17, 15)

Qui iustificat impium, et qui condemnat iustum, abominabilis est uterque apud Deum.

8. Dacă trebuie de greşit ceva, e mai just să achiţi pe nedrept decît să distrugi pe nedrept.

Εἰ δέοι τι ἁμαρτεῖν, τὸ ἀδίκως ἀπολῦσαι ὁσιώτερον τοῦ ἀδίκως ἀπολέσαι.

(Antiphon, *Her. p.140, la* Stobaeus, *Flor., 46, 19)*

ACORDUL

9. În orice chestiune acordul tuturor naţiunilor trebuie privit ca o lege a naturii.

Omni in re consensio omnium gentium lex naturae putanda est.

(Cicero, *Tusc., 1, 30)*

10. Ce nu pot realiza doi oameni care sînt de acord ?
āikacitye dvayor eva kim asādhyaṃ bhavet
(Somadeva, Kath., 5, 12)

ACTIVITATEA

11. Mai presus de neştiutori sînt cei care citesc ; mai presus de cei care citesc sînt cei care reţin ; mai presus de cei care reţin sînt cei care înţeleg ; mai presus de cei care înţeleg sînt cei activi.
ajñebhyo granthinaḥ çreşţhā grantibhyo dhāriṇo varāḥ dhāribhyo jñāninaḥ çreşţhā jnānibhyo vyavasāyinaḥ
(Manu. 12, 103 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 397)*

12. A fi foarte activ şi a vorbi foarte puţin despre sine.
Plurumum facere, minumum ipse de se loqui.
*(*Sallustius, *Iug., 6, 1)*

13. Este firesc ca în activitatea noastră să ne luăm după ceea ce ne place mai mult.
Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est.
*(*Augustinus, *Epist., 49)*

14. Activitatea omului uşor poate slăbi ; repede îi place liniştea absolută.
Des Menschen Tätigkeit kann allzuleicht erschlaffen,
Er liebt sich bald die unbedingte Ruh.
*(*Goethe, *Faust 340 sq.)*

15. Încă mai e ziuă ; de aceea omul să fie activ. Se apropie noaptea, cînd nimeni nu poate lucra.
Noch ist es Tag, da rühre sich der Mann,
Die Nacht tritt ein, wo niemand wirken kann.
*(*Goethe, *Div., Buch der Sprüche)*

16. Nu e nimic mai îngrozitor de privit decît o activitate nelimitată, (dar) fără bază.
Es ist nichts furchtbarer anzuschauen als grenzenlose Tätigkeit ohne Fundament.
(Id., Max. 898)

ACUMULAREA

17. Cu picăturile de apă care cad una cîte una, puţin cîte puţin, se (poate) umplea un vas. Aceasta-i legea oricărei acumulări de bani, de cunoştinţe şi de merit religios.

jalabindunipatena kramaçaḥ pūryate ghaṭaḥ
sa hetuḥ sarvavidyānāṃ dharmasya ca dhanasya ca
(Hitopadeça, 2, 10)

ACUZAREA

18. Înainte de a acuza pe aproapele tău, cercetează mai întîi propriile tale cusururi.

Ὅταν τι μέλλῃς τὸν πέλας κατηγορεῖν, αὐτὸς τὰ σαυτοῦ πρῶτ' ἐπισκέπτου κακά.
*(*Menander, *Comp., p. 365)*

19. Trebuie să avem urechea neîncrezătoare faţă de învinuiri.

Difficilem habere oportet aurem ad crimina.
*(*Syrus*)*

20. Nu te grăbi să acuzi sau să lauzi pe nimeni.

Neminem nec accusaveris nec laudaveris cito.
(Ib., 1 058)

ADAPTAREA

21. Un bun cîrmaci trebuie să se acomodeze după cum se schimbă vîntul, iar omul înţelept după cum se schimbă norocul.

Κυβερνήτου μὲν ἔργον ἀγαθοῦ εἰς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἁρμόσασθαι, ἀνδρὸς δὲ σοφοῦ πρὸς τὰς τῆς τύχης.
*(*Aristonymus, *la* Stobaeus, *Flor., 3, 40)*

22. Încerc să adaptez situaţia la mine, iar nu pe mine la situaţie.

Et mihi res, non me rebus subiungere conor.
*(*Horatius, *Epist., 1, 1, 19)*

ADEMENIREA

23. De ce închizi pe jumătate ochii, în joacă, şi ne arunci priviri încete ? Încetează, încetează ; zadarnică ţi-i osteneala. Acum sîntem alţii. Tinereţea s-a dus. Năzuinţa noastră e pădurea. Rătăcirea a dispărut. Noi privim reţeaua magică a lumii ca pe un lucru de nimic.

bāle līlāmukulītam amī mantharā dṛṣṭipātāḥ
kiṃ ksipyante virama virama vyartha eṣaḥ çramas te
sampraty anye vayam uparatam bālyam āsthā vanānte
kaṣiṇo mohas tṛṇam iva jagajjālam ālokāyamah
*(*Bhartṛhari, *Vāir., 64)*

ADEVĂRUL

24. Adevărul biruie, nu minciuna. Adevărul deschide drumul care duce la zei.

satyam eva jayate nā ˚nṛtaṃ satyena panthā vitato devayānaḥ
(Muṇḍaka-Upaniṣad, 3, 1, 6)

25. Din cauza slăbiciunii lor (a simţurilor), nu sîntem în stare să deosebim adevărul.

Ὑπ' ἀφαυρότητος αὐτῶν, οὐ δυνατοί ἐσμεν κρίνειν τἀληθές.
*(*Anaxagoras, *la* Diels, *Fragm. 21)*

26. Prieteni, eu ştiu că vorbele pe care le voi spune sînt adevărate. Cu multă trudă se găseşte adevărul şi cu greu pătrunde în suflet crezarea.

Ὦ φίλοι, οἶδα μὲν οὕνεκ' ἀληθείη πάρα μύθοις,
οὓς ἐγέ ἐξερέω· μάλα δ' ἀργαλέη ἥ τε τέτυκται
ἀνδράσι καὶ δύσζηλος ἐπὶ φρένα πίστιος ὁρμή.
*(*Empedocles, *la* Diels, *Fragm. 114)*

27. Drumul adevărului e anevoios ; căci Ares[1] iubeşte minciuna.

Τῆς δ' ἀληθείας ὁδὸς
φαύλη τίς ἐστι· ψεύδεσιν δ' Ἄρης φίλος.
*(*Euripides, *Bellerophon, la* Stobaeus, *Flor.*, 54, 19*)*

[1] *Ares* = zeul războiului.

28. Toate le adevereşte timpul în decursul său.
Χρόνος διέρπων πάντ' ἀληθεύειν φίλει.
(Id. Hippolytus, la Stobaeus, *Ecl., 1, 9, 25)*

29. Dacă este cu putinţă să se mintă în mod convingător, trebuie să admitem şi contrariul, că multe lucruri de necrezut li se întîmplă într-adevăr muritorilor.
Ἀλλ' εἴ περ ἔστιν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν
πιθανά, νομίζειν χρή σε καὶ τοὐναντίον,
ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.
(Id. Thyestes, la Aristoteles, *Rhet., 2, 23)*

30. Noi nu ştim nimic în realitate ; căci adevărul e în abis
Ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴδμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
*(*Democritus, *la* Diels, *Fragm., 117)*

31. Dacă voi spune adevărul, nu-ţi voi face bucurie ; iar dacă îţi voi face bucurie, nu voi spune adevărul.
Εἰ μὲν φράσω τἀληθές, οὐχί σ' εὐφρανῶ· εἰ δ' εὐφρανῶ τί σ'οὐχὶ τἀληθὲς φράσω.
*(*Agathon, *la* Athenagoras, *5, p. 211 E)*

32. Frumos lucru e adevărul şi durabil ; însă nu e acceptat uşor.
Καλὸν μὲν ἡ ἀλήθεια, καὶ μόνιμον· ἔοικε δὲ οὐ ῥᾴδιον πείθειν.
*(*Plato, *la* Diogenes Laertius, *3, 26)*

33. Deci, cînd prinde sufletul adevărul ? întrebă el ; căci este evident că atunci cînd se apucă să cerceteze ceva împreună cu corpul, e înşelat de acesta.
Πότε οὖν, ἦ δ'ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἅπτεται ; ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον ὅτι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ.
*(*Plato, *Phaedon, 65 B)*

34. Cît timp vom avea corpul împreună cu judecata în cercetările noastre şi (cît timp) sufletul nostru va fi amestecat cu o astfel de pacoste, nu vom dobîndi niciodată îndeajuns ceea ce dorim ; şi aceasta, spunem noi, este adevărul.

Ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ συμπεφυρμένη ᾖ ἡμῶν ἡ ψύχη μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ, οὐ μή ποτε κτησώμεθα ἱκανῶς οὗ ἐπιθυμοῦμεν· φαμὲν δὲ τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές.
(Ib., 66 B)

35. Voi însă... puțin păsîndu-vă de Socrate, ci mult mai mult de adevăr, dacă vi se va părea că spun adevărul, să fiți de acord.
Ὑμεῖς μέντοι... σμικρὸν φροντίσαντες Σωκράτους, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον, ἐὰν μέν τι δοκῶ ἀληθὲς λέγειν, συνομολογήσατε.
(Ib., 91 C)

36. Nu trebuie să se respecte omul mai mult decît adevărul.
Ἀλλ'οὐ γὰρ πρό γε τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνήρ.
(Plato, Res publ., 10, 3)

37. Mult întuneric este, după cît se pare..., înaintea adevărului.
Πολύ τι σκότος ὡς ἔοικ' ἐστίν... πρὸ τῆς ἀληθείας.
(Demosthenes, Cor., 159)

38. Deși amîndoi (îmi) sînt prieteni, se cuvine să se prefere adevărul.
Ἀμφοῖν ὄντοιν φιλοῖν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν.
(Aristoteles, Nic., 1, 4)

39. Timpul scoate adevărul la lumină[a]**.**
Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.
(Menander, Mon., 11)

40. Limba care greșește spune adevărul.
Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τἀληθῆ λέγει.
(Id., ib., 228, la Stobaeus *Flor., 11, 4)*

---

a) Cf.: Toate le descoperă timpul și le scoate la lumină. *(Sophocles,* la Stobaeus. Πάντ'ἐκκάλυπτον ὁ χρόνος εἰς τὸ φῶς ἄγει. *Ecl. 1, 9, 1)*

41. Uneori adevărul iese la lumină şi fără a fi căutat.
Ἔρχεται τἀληθὲς εἰς φῶς ἐνίοτ' οὐ ζητούμενον.
*(*Menander, *Verb., la* Stobaeus, *Flor., 11, 10)*

42. Cînd cineva vede şi aşteaptă numai ceea ce vrea, judecata lui cu privire la adevăr va fi neîntemeiată.
Ὁ βούλεται γὰρ μόνον ὁρῶν καὶ προσδοκῶν
ἀλόγιστος ἔσται τῆς ἀληθείας κριτής.
(Id., Clup., la Stobaeus, *Flor., 23, 4)*

43. Totdeauna, în orice împrejurare, cel mai bine este să se spună adevărul.
Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
ἐν παντὶ καιρῷ.
(Id., Supp., la Stobaeus, *Flor., 11, 11)*

44. Nu există virtute mai presus de adevăr, nici păcat mai mare ca minciuna.
nā 'sti satyāt paro dharmo nā 'nṛtāt pātakaṃ param.
(Mahābhārata, 12, 6 000 i Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 454)*

45. Să se spună adevărul ; să se spună ce-i plăcut ; să nu se spună ce-i adevărat, dar neplăcut ; nici ce-i plăcut, dar neadevărat.
satyaṃ brūyāt priyaṃ brūyān, na brūyāt satyam apriyam priyaṃ ca nā 'nṛtam brūyāt.
*(*Manu. *4, 138 i* Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 130)*

46. Linguşirea cîştigă prieteni, iar adevărul stîrneşte ură.
Obsequium amicos, veritas odium parit.
*(*Terentius, *And., 68)*

47. Luptă-te pînă la moarte pentru adevăr.
Ἕως τοῦ θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας.
(Septuaginta, Sir., 4, 33)

48. Mi-i prieten Platon, dar mai prieten îmi e adevărul.
Amicus Plato, sed magis amica veritas.
*(*Aristoteles, *la* Ammonius)

49. O, putere mare a adevărului, care se apără singur contra minţii, iscusinţei şi abilităţii oamenilor şi contra tuturor curselor născocite !

O magna vis veritatis, quae contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias facile se per se ipsam defendat !
(Cicero, *Cael., 10)*

50. Noi vrem să găsim adevărul, nu să convingem pe vreun adversar.
Verum enim invenire volumus, non tanquam adversarium aliquem convincere.
(Id., Fin., 1, 13)

51. În primul rînd este propriu omului căutarea şi cercetarea adevărului.
Imprimisque hominis est propria veri inquisitio atque investigatio.
(Id., Off., 1, 4)

52. Dacă cei care cîntă din flaut sau din chitară îşi reglează ritmul muzicii după placul lor, şi nu al mulţimii, oare înţeleptul, care-i înzestrat cu o artă mult mai însemnată, va întreba el ce vrea vulgul şi nu care-i lucrul cel mai apropiat de adevăr ?
An tibicines iique, qui fidibus utuntur, suo, non multitudinis arbitrio, cantus numerosque moderantur, vir sapiens, multo arte maiore praeditus, non quid verissimum sit, sed quid velit vulgus, exquiret ?
(Id., Tusc., 5, 104)

53. Cu prea multă discuţie se pierde adevărul.
Nimium altercando veritas amittitur.
(Syrus, *578)*

54. Ce ne opreşte să spunem adevărul rizînd ?
Ridentem dicere verum
Quid vetat ?
(Horatius, *Sat., 1, 1, 24)*

55. Adevărul e accesibil tuturor ; încă nu e ocupat. Din el a rămas mult, chiar şi pentru cei care vor veni de acum înainte.
Patet omnibus veritas ; nondum est occupata. Multum ex illa etiam futuris relictum est.
(Seneca, *Epist., 33, 11)*

56. Pentru noi e un argument al adevărului atunci cînd toţi au aceeaşi părere despre un lucru.
Apud nos veritatis argumentum est aliquid omnibus videri.
(Ib., 117, 6)

57. Cînd adevărul nu poate fi cercetat, neadevărul sporeşte.
Ubi explorari vera non possunt, falsa augentur.
(Curtius)

58. Veţi cunoaşte adevărul şi adevărul vă va libera.
Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
(N. T., Iohannes, 8, 32)
Cognoscetis veritatem et veritas liberabit vos.

59. Ce este adevărul ? [a]
Τί ἐστιν ἀλήθεια;
(Ib., 18, 83)
Quid est veritas ?

60. A-şi consacra viaţa adevărului.
Vitam impendere vero.
(Iuvenalis, 4, 90)

61. Adevărul este fiul timpului.
Temporis filia veritas.
(După Gellius, 12, 11, 7)

62. E mult mai plăcut să spui adevărul decît să-l asculţi.
Πολὺ ἥδιον τοῦ ἀκούειν τὸ λέγειν τἀληθῆ.
(Polemon, la Stobaeus, Flor., 11, 15)

63. Veşnic căutînd adevărul şi niciodată găsindu-l.
Semper quaerentes et nunquam verum invenientes.
(Irenaeus, Haer., 5, 20, 2)

64. După cum lumina soarelui nu se poate privi cu vederea, care-i slabă şi neputincioasă, tot astfel, ba într-o măsură şi mai mare, nu se poate privi adevărul cu mintea, care-i slabă şi neputincioasă.

---

a) Întrebarea lui Pilat pusă lui Isus.

Καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς οὐκ ἔστι θεάσασθαι ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ ὄψει, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ διανοίᾳ.
(Rheginus, *Amic., la* Stobaeus, *Flor., 4, 46)*

65. Ce importanţă are prin ce metodă caută fiecare adevărul ? La o taină atît de mare nu se poate ajunge pe un singur drum.
Quid interest qua quisque prudentia verum requirat ? Uno itinere non potest perveniri ad tam grande secretum.
(Symmachus, *Rel., 3)*

66. Nu e adevăr acela la care se asociază frica.
satyaṃ na tad yad bhayam abhyupāiti
(Hitopadeça 3, 61 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 14, 89)*

67. Ce e cerul fără soare, ce e lacul fără apă, ce e domnia fără sfetnici, ce e vorba fără adevăr ?
kiṃ vā vyoma vinā 'rkena kiṃ toyena vinā saraḥ
kiṃ mantreṇa vinā rājyaṃ kiṃ satyena vinā vacaḥ.
(Somadeva, *Kath., 33, 181)*

68. Totdeauna omul trebuie să-şi închidă gura, atît cît poate, pentru adevărul care are înfăţişare de minciună; pentru că pricinuieşte ruşine fără vină.
Sempre a quel ver, c' ha faccia di menzogna,
De' l'uom chiuder le labbra quant'ei puote ;
Però che senza colpa fa vergogna.
(Dante, *Inf., 16, 124 sqq.)*

69. Adevărul şi raţiunea sînt comune fiecăruia ; ele nu aparţin mai mult celui care le-a spus (mai) întîi decît celui care le spune pe urmă.
La vérité et la raison sont communes à un chascun, et ne sont non plus à qui les a dictes premièrement, qu'à qui les dict aprez.
(Montaigne, *Ess., 1, 25)*

70. Sîntem născuţi (numai) ca să căutăm adevărul ; posedarea lui aparţine unei puteri mai mari.

Nous sommes nés à quêter la vérité : il appartient de la posséder à une plus grande puissance
(Ib., 3, 8).

71. Nimic nu cere mai multă prudenţă decît adevărul.
No hay cosa que requiera más tiento que la verdad.
(Gracián, Orác., 181)

72. Cînd vrem să dojenim cu folos şi să arătăm altuia că se înşeală, trebuie văzut sub ce latură priveşte el lucrul, pentru că de obicei el e adevărat sub acea latură, şi să-i recunoaştem acest adevăr, dar să-i descoperim latura sub care lucrul este greşit.
Quand on veut reprendre avec utilité, et montrer à un autre qu'il se trompe, il faut observer par quel côté il envisage la chose, car elle est vraie ordinairement de ce côté-là, et lui avouer cette vérité, mais lui découvrir le côté par où elle est fausse.
(Pascal, Pens., 9 (401))

73. Lucrurile sînt adevărate sau false, potrivit cu aspectul sub care sînt privite.
Les choses sont vraies ou fausses selon la face par où on les regarde.
(Ib., 99 (141))

74. A spune adevărul este util aceluia căruia i se spune, dar dezavantajos pentru acei care-l spun, fiindcă îşi atrag ura.
Dire la vérité est utile à celui à qui on la dit, mais désavantageux à ceux qui la disent, parce qu'ils se font haïr.
(Ib., 100)

75. Cei care nu iubesc adevărul (îşi) iau ca pretext al contestării (lui) mulţimea acelora care-l tăgăduiesc.
Ceux qui n'aiment pas la vérité prennent le prétexte de la contestation de la multitude de ceux qui la nient.
(Ib., 261 (270))

76. Se spune că nu există regulă, care să nu aibă unele excepţii, nici adevăr atît de general, care să nu aibă vreo faţă prin care-i defectuos.

Il n'y a point, dit-on, de règle qui n'ait quelques exceptions, ni de vérité si générale qui n'ait quelque face par où elle manque.
(Ib., 263 (109))

77. Adevăr dincoace de Pirinei, eroare dincolo.
Vérité au deçà des Pyrénées, erreur au delà.
(Ib. 294 (69))

78. Nici contrazicerea nu e un semn de neadevăr, nici lipsa de contrazicere nu e un semn de adevăr.
Ni la contradiction n'est marque de fausseté, ni l'incontradiction n'est marque de vérité.
(Ib., 384 (229))

79. Noi nu avem nici adevărul nici binele decît în parte şi amestecat cu neadevăr şi cu rău.
Nous n'avons ni vrai ni bien qu'en partie, et mêlé de mal et de faux.
(Ib., 385 (343))

80. Fiecare lucru este aici adevărat în parte şi neadevărat în parte. Adevărul esenţial nu-i aşa : el este în întregime curat şi-n întregime adevărat.
Chaque chose est ici vraie en partie, fausse en partie. La vérité essentielle n'est pas ainsi : elle est toute pure et toute vraie.
(Ib.)

81. Adevărul nu se alterează decît prin schimbarea oamenilor.
La vérité ne s'altère que par le changement des hommes.
(Ib. 624 (491))

82. Adevărul este atît de întunecat în aceste timpuri şi minciuna atît de fixată, încît n-am fi în stare să cunoaştem adevărul, dacă nu l-am iubi.
La vérité est si obscurcie en ce temps, et le mensonge si établi, qu'à moins que d'aimer la vérité, on ne saurait la connaître.
(Ib., 864 (201))

83. Noi credem uneori că lucrurile sînt adevărate, numai fiindcă sînt spuse în mod elocvent.

On croit quelquefois les choses véritables, seulement parce qu'on les dit éloquemment.

(Pascal, Entr., p. 67)

84. Sînt anumite adevăruri despre care nu-i deajuns să convingi (pe cineva), ci trebuie să(-l) faci să le şi simtă.

Il y a de certaines vérités qu'il ne suffit pas de persuader, mais qu'il faut encore faire sentir.

(Montesquieu, Pers., 11)

85. Să ne ferim de a vesti adevărul celor care nu sînt în stare să-l asculte.

Gardons-nous d'annoncer la vérité à ceux qui ne sont pas en état de l'entendre.

(Rousseau, Em., 4 (p. 343))

86. Poate că nu există adevăr, care să nu fie pricină de rătăcire pentru vreo minte greşită.

Il n'y a peut-être point de vérité qui ne soit à quelque esprit faux matière d'erreur.

(Vauvenargues, Réfl. 32)

87. Nu ne putem ridica la adevărurile mari fără entuziasm.

On ne s'élève point aux grandes vérités sans l'enthousiasme.

(Ib., 335)

88. Cînd sîntem pătrunşi de un adevăr mare şi-l simţim puternic, nu trebuie să ne temem de a-l spune, chiar dacă l-au mai spus şi alţii. Orice cugetare este nouă, dacă autorul o exprimă într-un mod care-i este propriu.

Lorsqu'on est pénétré de quelque grande vérité et qu'on la sent vivement, il ne faut pas craindre de la dire, quoique d'autres l'aient déjà dite. Toute pensée est neuve, quand l'auteur l'exprime d'une manière qui est à lui.

(Ib., 398)

89. O carte cu totul nouă şi originală ar fi aceea care ar face să se iubească adevăruri vechi.
Un livre bien neuf et bien original serait celui qui ferait aimer de vieilles vérités.
(Ib., 400)

90. Adevărul este soarele inteligenţelor.
La vérité est le soleil des intelligences.
(Ib., 925)

91. Cînd li se spune tinerilor adevărul curat care nu-i deloc pe placul lor, şi cînd în urmă, după ani de zile, ei încearcă toate acestea în mod dur pe propria lor piele, ei îşi închipuie atunci că (ştiinţa) aceasta le vine din propria lor ţeastă ; şi afirmă că învăţătorul a fost un prost.
Wenn man der Jugend reine Wahrheit sagt,
Die gelben Schnäbeln keineswegs behagt,
Sie aber hinterdrein nach Jahren
Das alles derb an eigner Haut erfahren,
Dann dünkeln sie, es käm'aus eignem Schoph;
Da heisst es denn: der Meister war ein Tropf.
(Goethe, Faust, 6 744 sqq.)

92. În ştiinţă este un foarte mare merit să se caute şi să se ducă mai departe adevărurile insuficiente pe care le-au posedat anticii[a].
In den Wissenschaften ist es höchst verdienstlich das unzulängliche Wahre, was die Alten schon besessen, aufzusuchen und weiter zu führen.
(Id., Max., 147)

93. Este mult mai uşor de recunoscut eroarea, decît de găsit adevărul ; aceea stă la suprafaţă..., acesta-i în adîncime.
Der Irrtum ist viel leichter zu erkennen, als die Wahrheit zufinden ; jener liegt auf der Oberfläche... ; diese ruht in der Tiefe...
(Ib., 166)

---

a) De ex.: legendele, miturile, credinţele, superstiţiile etc.

94. Adevărul este de natură divină ; el nu apare direct, (ci) trebuie ghicit din manifestările sale.
Das Wahre ist gottähnlich : es erscheint nicht unmittelbar, wir müssen es aus seinen Manifestationen erraten.
(Ib., 619)

95. Adevărul, o perlă care iubeşte adîncul.
Truth, a gem which loves the deep.
*(*Byron, *Har., 4, 93)*

96. Adevărului îi este rezervat numai un triumf de scurtă durată, între cele două lungi perioade, în care el e condamnat ca paradox şi disprețuit ca banal.
(Der Wahrheit) nur ein kurzes Siegesfest beschieden ist, zwischen den beiden langen Zeiträumen, wo sie als Paradox verdammt und als trivial geringgeschätzt wird.
*(*Schopenhauer, *Welt, Vorrede, p. 15)*

97. Necunoscutul de ieri este adevărul de mîine.
L'inconnu d'hier est la vérité de demain.
*(*Flammarion, *Inc., 17)*

98. Ah ! ce chin să vezi adevărul şi să nu-l poți arăta celorlalți !
Ἄχ· τί βάσανο που εἶναι νά βλέπῃ κάνεις τὴν ἀλήθεια καί νά μὴν ὑπορῇ νὰ τή δείξῃ τοὺς ἄλλους ;
*(*Psichari, *Chamena logia, la* Thumb, *Handb., 174, 5 sqq.)*

ADMIRAȚIA

99. Nu toți admiră şi totodată iubesc aceleaşi lucruri.
Non omnes eadem mirantur amantque.
*(*Horatius, *Epist., 2, 2, 58)*

100. (Chiar) şi cei care disprețuiesc cel mai mult pe oameni şi-i egalează cu animalele, vor încă să fie admirați şi crezuți de ei.
Et ceux qui méprisent le plus les hommes et les égalent aux bêtes, encore veulent-ils être admirés et crus.
*(*Pascal, *Pens., 404 (255))*

101. Admirația indică limita cunoștințelor noastre și dovedește adesea mai puțin perfecțiunea lucrurilor decît imperfecțiunea spiritului nostru.
L'admiration marque le terme de nos connaissances et prouve moins, souvent, la perfection des choses que l'imperfection de notre esprit.
*(*Vauvenargues, *Réfl., 203)*

ADULTERUL

102. Femeii adultere glumele soțului îi ard măduva, iubirea oasele ; vorbele drăgăstoase îi par împungătoare : nu pot fi mulțumiți doi soți care nu se iubesc.
kelih̃ pradahati majjām̃ çr̃ngāro 'sthīni, cāṭavaḥ kaṭavaḥ bandhakyāḥ patir oṣo na syād anabhīṣṭadam̃patyoḥ
(Pañcatantra, (K), 1, 175)

ADVERSARUL

103. Cel care are cele mai puține motive de a se căi pentru faptul că a făcut pe plac adversarilor este cel mai sigur pînă la sfîrșit.
Ὁ γὰρ ἐλαχίστας τὰς μεταμελείας ἐκ τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐναντίοις λαμβάνων ἀσφαλέστατος ἂν διατελοίη.
*(*Thucydides, *1, 34, 3)*

104. Adversarii aceia, care mai întîi desfigurează pe acela căruia îi sînt răuvoitori și pe urmă îl combat ca pe un monstru.
Jene Gegner, die irgend Jemand, dem sie misswollen, zuvörderst entstellen und dann als ein Ungeheuer bekämpfen.
*(*Goethe, *Dicht., 16)*

AFIRMAREA

105. Nu există ceva mai urît decît a afirma înainte de a cunoaște.
Nihil turpius quam cognitioni assertionem praecurrere.
*(*Cicero, *Acad., 1, 45)*

106. Mulți au asemenea sentimente față de unii, că, atunci cînd le merge rău, nu pot trece aceasta cu vederea, ci îi ajută în nenorocire ; dar cînd sînt fericiți, le pare rău.

Πολλοὶ οὕτω πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι.

*(*Xenophon, *Mem., 3, 9, 8)*

107. Dă celui bun, dar nu ajuta pe cel păcătos.

Δὸς τῷ ἀγαθῷ, καὶ μὴ ἀντιλάβῃ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

(Septuaginta, Sir., 12)

Da bono, et non receperis peccatorem.

108. Chiar și un lucru foarte ușor de făcut e greu de realizat de unul singur, fără ajutor ; cu atît mai mult o domnie înfloritoare.

api yat sukaraṃ karma tad apy ekena duṣkaraṃ viçeṣato 'sahāyena kiṃ u rājyaṃ mahodayam

(Manu, 7, 55)

109. Cel care vrea să ajute și nu poate așa (cum dorește) este nefericit.

Prodesse cui vult, nec potest aeque, est miser.

(Syrus, 719)

110. Trist ajutor e acela care, în timp ce sprijină, vatămă!

Quam miserum auxilium est, ubi nocet, quod sustinet !

(Ib., 745)

111. Cunoscînd (și eu) nenorocirea, învăț să ajut pe cei nefericiți.

Non ignara mali miseris succurrere disco.

*(*Vergilius, *Aen., 1, 630)*

112. Numai vezi să nu faci rău, în timp ce vrei să fii de folos.

Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.

*(*Ovidius, *Trist., 1, 1, 101)*

113. Adesea, cînd ne prigonește un zeu, ne vine în ajutor altul.
Saepe premente deo fert deus alter opem.
(Ib., 1, 2, 4)

114. Nimeni nu-i în stare să se ridice prin el însuși : trebuie să-i întindă mîna cineva, să-l scoată cineva.
Nemo per se satis valet ut emergat : oportet manum aliquis porrigat, aliquis educat.
(Seneca, *Epist., 52, 2)*

115. Pe noi ne pot ajuta nu numai cei care sînt, dar și cei care au fost.
Adiuvare nos possunt non tantum qui sunt, sed qui fuerunt.
(Ib., 7)

116. Nu știi oare că chiar și aceia care refuză să dea ajutor celor muribunzi sînt pedepsiți, fiindcă prin aceasta ei calcă morala ?
An ignoras eos etiam, qui morituris auxilium salutare denegarint, quod contra mores id ipsum fecerint, solere puniri ?
(Apuleius, *Met., 7, 27)*

117. Noi dăm ajutor altora pentru a-i face să ne dea și ei în împrejurări asemănătoare ; și aceste servicii pe care le facem lor sînt, la drept vorbind, un bine pe care ni-l facem nouă înșine în mod anticipat.
Nous donnons du secours aux autres pour les engager à nous en donner en de semblables occasions ; et ces services que nous leur rendons sont, à proprement parler, des biens que nous nous faisons à nous-mêmes par avance.
(La Rochefoucauld, *Max., 264)*

118. Voiți să aveți mulți care să vă ajute ? Căutați să n-aveți nevoie de ei.
Volete avere molti in aiuto ? cercate di non averne bisogno.
(Manzoni, *Prom., 25)*

119. Tu ești dintre aceia peste care dai atunci cînd n-ai nevoie de ei și pe care nu-i găsești deloc, cînd ai nevoie de ei.

You are one of those things that are ever found when least wanted, and when you are wanted, never!
(E. Brontë, *Wuth., c. 12 (p. 151)*)

ALEGEREA

120. Cei buni lasă la o parte ce-i rău şi iau ce-i bun, ca vînturătoarea ; pe cînd cei răi iau ce-i rău şi lasă ce-i bun, ca sita.
visṛjya çurpavad doşān guṇān gṛhṇanti sādhavaḥ
doşagrāhī guṇatyāgi cā'lanī'va hi durjanaḥ
(Kālidāsa, *Māl., p. 78*)

ALESUL

121. De obicei cei mai aleşi sînt aceia pe care-i iubesc zeii.
Τοὐπὶ πλεῖστον ἄριστοι, τούς κε θεοὶ φιλέωντι.
(Simonides, *3, 9*)

122. Pe cei aleşi unul îi critică tare, altul îi laudă.
Τοὺς ἀγαθοὺς ἄλλος μάλα μέμφεται, ἄλλος ἐπαινεῖ.
(Theognis, *795*)

123. Mormîntul oamenilor aleşi este întreg pămîntul şi nu-l arată numai inscripţia funerară din ţara lor proprie, ci şi-n ţările străine trăieşte amintirea nescrisă, în mintea fiecărui om, mai mult decît acea de pe monument.
Ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται.
(Thucydides, *2, 43, 3*)

124. Sfîrşitul vieţii este moartea pentru toţi oamenii, chiar dacă s-ar închide cineva într-o celulă ; dar cei aleşi trebuie să întreprindă mereu tot ce-i frumos, punîndu-şi înainte încrederea în izbîndă şi să suporte cu bărbăţie ce dă zeul.
Πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ· δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς

καλοῖς, τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα, φέρειν δ'ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενναίως.
(Demosthenes, Cor., 97)

125. Cel care nu e abătut în restriște, care nu se veselește la izbîndă, care nu se teme în luptă : — rar naște o mamă un astfel de copil, menit să fie o podoabă a celor trei lumi.
yasya na vipadi viṣādaḥ saṃpadi harṣo raṇe na bhīrutvam/taṃ bhuvanatrayatilakaṃ janayati jananī sutaṃ viralam
(Pañcatantra (K.), 1, 105)

126. Bărbatul care-i cel mai de seamă într-o familie trebuie apărat din toate puterile. O dată cu peirea lui piere și familia ; căci spițele nu mai merg după ce s-a rupt butucul roții.
yasmin kule yaḥ puruṣaḥ pradhānaḥ
sa sarvayatnāiḥ parirakṣanīyaḥ
tasmin vinaṣṭe syakulaṃ vinaṣṭaṃ
na nābhibhangehy arakā vahanti
(Ib., 291)

127. Ce povară e prea grea pentru cei în stare s-o ducă ? Ce e departe pentru cei energici ? Care țară e străină pentru cei învățați ? Cine-i dușmănos față de acela care-i vorbește cu prietenie ?
ko 'tibhāraḥ samarthānāṃ kiṃ dūraṃ vyavasāyinām
ko videçaḥ savidyānāṃ kaḥ parah priyavādinām
(Ib., 2, 51)

128. Orice epocă va da (oameni ca) Clodius, dar nu oricare va da oameni de felul (lui) Cato.
Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.
(Seneca, Epist., 97, 10)

129. Mulți sînt chemați, dar puțini aleși.
Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
(N. T. Mathaeus, 22, 14)
Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

130. Ajutorul (dat pe) ascuns, cinstirea oaspelui străin, tăcerea binelui făcut, povestirea în public a binelui primit, modestia în fericire, vorbirea fără dispreţ despre alţii, — cine oare a arătat celor aleşi lucrul acesta greu, ca jurăinţa tăiuşului de sabie ?

pradāṇaṃ pracchannaṃ gṛham upagate saṃbhramavidhiḥ/pryaṃ kṛtvā māunaṃ sadasi kathanam cā 'pyupakṛteḥ/ianutseko lakṣmyam nirabhidhavasārāḥ parakathāḥ/satām keno 'ddiṣtaṃ viṣamam asidhārāvrtam idam

(Bhartṛhari, *Nīt., 64)*

131. Cei care nu se tulbură în nenorocire, nu sînt trufaşi în prosperitate, nu au teamă în acţiunile lor : aceia sînt tari, aceia biruie lumea.

vyasaneşu nirudvegā vibhaveşv apy agarvitāḥ kāryeşv akātarā ye ca te dhirās tair jitaṃ jagat *(*Somadeva, *Kath.,, 52, 289)*

132. Cei aleşi, veşnic întristaţi de suferinţele altora, nu iau în seamă propria lor fericire, oricît de mare ar fi ; căci ei se bucură numai de binele tuturor fiinţelor.

paraduḥkhāturā nityaṃ svasukhāni mahānty api nā 'pekṣante mahātmānaḥ sarvabhūtahite ratāḥ *(Agni-Purāna* ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 701)*

133. Oamenii aleşi care găsesc plăcere în a face servicii altora şi care (nici măcar) nu doresc (în schimb) fericirea cerească, se nasc pe pămînt spre binele altora.

paropakaraniratā ye svargasukhanihspṛhāḥ jagaddhitāya janitāḥ sādhavas tv idṛça bhuvi *(Vikramacarita, 140 :* Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 731)*

134. Numai străinii îl consideră pe omul ales ca atare ; ai săi îl cred de-o seamă cu ei.

svajanāiḥ svātmavaj jantur jñāyate guṇavān parāih *(*Kusumadeva, *Dṛṣt., 76* ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 324).*

135. Şi în casele sărace cad din cer spirite divine, după cum în cele regeşti se ivesc dintre acele care ar fi mai potrivite să păzească porcii decît să domnească peste oameni.

Anche nelle povere case piovano dal cielo de'divini spiriti, comme nelle reali di quegli che sarien più degni di guardar porci che d'avere sopra uomini signoria. *(Boccaccio, Dec., 10, 10)*

136. Cîţi oameni admirabili şi care au avut o minte foarte aleasă au murit fără ca să se vorbească de ei ! Cîţi mai trăiesc încă, despre care nu se vorbeşte şi despre care nu se va vorbi niciodată !
Combien d'hommes admirables, et qui avaient de très beaux génies, sont morts sans qu'on en ait parlé ! Combien vivent encore dont on ne parle point et dont on ne parlera jamais !
(La Bruyère, Car., Du mérite personnel, 3)

137. Din cînd în cînd apar pe suprafaţa pămîntului oameni minunaţi, care strălucesc prin virtutea lor şi a căror calităţi eminente aruncă o strălucire uimitoare, la fel ca acele stele extraordinare, ale căror cauze sînt necunoscute şi despre care se ştie încă şi mai puţin ce devin după ce au dispărut : ei nu au nici strămoşi nici urmaşi ; ei alcătuiesc singuri întreaga lor rasă.
Il apparaît de temps en temps sur la surface de la terre des hommes rares, exquis, qui brillent par leur vertu, et dont les qualités éminentes jettent un éclat prodigieux, semblables à ces étoiles dont on ignore les causes, et dont on sait encore moins ce qu'elles deviennent après avoir disparu : ils n'ont ni aïeux ni descendants ; ils composent seuls toute leur race.
(Ib., 22)

138. Totuşi, el se va sui şi îşi va urma calea-i depărtată dincolo de hotarele unui destin vulgar : departe sub cel Bun — dar mult deasupra celui Mare.
Yet shall he mount, and keep his distant way
Beyond the limits of a vulgar fate :
Beneath the Good how far — but far above the Great.
(Gray, Progress, 3, 3)

ALIANŢA

139. (Aceasta) s-a întîmplat în nişte împrejurări în care oamenii, pornind împotriva duşmanilor lor, nu ţin seamă de nimic decît de victorie. Atunci ei consideră ca prie-

ten pe acela care-i ajută, chiar dacă mai înainte era duşman, şi ea duşman pe acela care le stă împotrivă, chiar dacă se întîmplă să fie prieten ; pentru că şi propriile lor treburi ei şi le pun la cale rău, din cauza ambiţiei prezente de a fi învingători.
Καὶ ἐν καιροῖς τοιούτοις ἐγένετο, οἷς μάλιστα ἄνθρωποι ἐπ' ἐχθροὺς τοὺς σφετέρους ἰόντες τῶν ἀπάντων ἀπερίοπτοί εἰσι παρὰ τὸ νικᾶν. φίλον τε γὰρ ἡγοῦνται τὸν ὑπουργοῦντα, ἢν καὶ πρότερον ἐχθρὸς ᾖ, πολέμιόν τε τὸν ἀντιστάντα, ἢν καὶ τύχῃ φίλος ὤν, ἐπεὶ καὶ τὰ οἰκεῖα χεῖρον τίθενται φιλονικίας ἕνεκα τῆς αὐτίκα.
(Thucydides, 1, 41, 3)

140. Cînd cineva se aliază cu un biruitor în multe lupte, datorită puterii acestuia repede i se supun duşmanii.
anekayuddhavijayī saṃḍhānaṃ yasya gacchati
tatpratāpena tasyā 'çu vaçaṃ gacchanti çatravah
(Pañcatantra (B.), 3, 140)

141. (Mai bună-i) unirea cu un duşman care face bine, decît cu un prieten care face rău.
upakartrā 'riṇā saṃdhir na mitrenā 'pakārinā[a]
(Hitopadeça 4, 7)

142. Să nu se încheie niciodată alianţă cu unul care s-a depărtat de la adevăr şi dreptate ; căci, chiar şi aliat fiind, el se schimbă iute, din cauza lipsei sale de onoare.
satyadharmavyapetena na saṃdadhyāt kathaṃ cana
sa saṃdhito 'py asādhutvād acirād yāti vikriyam
(Ib. 48 ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 128)*

AMARUL

143. Oriunde se află dulcele, vei găsi şi amarul.
Ubicumque dulce est, ibi et acidum invenies.
(Petronius, *Sat., 56)*

AMBIŢIA

144. Ambiţia e un lucru rău.

---

a) Aceeaşi cugetare la Māgha, *Çiçupālavadha*, 2, 37

Φιλοτιμίη κτῆμα σκαιόν.
(Herodotus, *3, 53)*

145. Acela a cărui fire năzuieşte spre mai mult nu gîndeşte şi nu vrea nimic just ; el evită prietenii şi întreaga cetate.
"Οστις γὰρ ἐπὶ τὸ πλέον ἔχειν πέφυκ'ἀνήρ,
οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον οὐδὲ βούλεται,
φίλοις τ'ἄμικτός ἐστι καὶ πάσῃ πόλει.
(Euripides, *Ixion, la* Stobaeus, *Flor., 10, 7)*

146. Cele mai multe dezbinări se ivesc în cetăţi din cauza ambiţiei.
Αἱ πλεῖσται στάσεις διὰ φιλοτιμίαν ἐν ταῖς πόλεσι γίγνονται.
(Aristoteles, *la* Stobaeus, *Flor., 45, 21)*

147. În sufletele cele mai mari şi în spiritele cele mai strălucite se iveşte adesea dorinţa de onoruri, demnităţi, putere şi glorie.
In maximis animis splendidissimisque ingeniis plerumque existunt honoris, imperii, potentiae, gloriae cupiditates.
(Cicero, *Off., 1, 8)*

148. Ambiţia sileşte pe mulţi muritori să devină falşi, să aibă altceva ascuns în suflet, altceva pe limbă, să preţuiască prieteniile şi duşmăniile nu în sine, ci după avantajele (pe care le oferă) şi să aibă mai degrabă o înfăţişare bună decît un caracter bun.
Ambitio multos mortalis falsos fieri subegit, aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere, amicitias inimicitiasque non ex re, sed ex commodo aestumare magisque voltum quam ingenium bonum habere.
(Sallustius, *Cat., 10, 5)*

149. Adesea ni se pare că ne-am retras din dezgust pentru treburile politice şi din cauza unei situaţii funeste şi neplăcute ; totuşi, în acea izolare în care ne-a aruncat frica şi oboseala, citeodată se reaprinde ambiţia. Căci ea n-a încetat fiindcă a fost curmată din rădăcină, ci fiind (numai) obosită sau chiar mîniată, din cauza împrejurărilor nefavorabile.

Saepe videmur taedio rerum civilium et infelicis atque ingratae stationis poenitentia secessisse ; tamen in illa latebra, in quam nos timor ac lassitudo coniecit, interdum recrudescit ambitio. Non enim excisa desiit, sed fatigata aut etiam obirata rebus parum sibi cedentibus.
(Seneca, *Epist., 56, 9)*

150. Virtutea și ambiția nu stau împreună.
La vertu et l'ambition ne logent guère ensemble.
(Montaigne, *Hosp.)*

151. Cei ambițioși, dacă găsesc calea deschisă pentru ascensiunea lor și înaintează mereu, sînt mai degrabă activi decît primejdioși ; dar dacă sînt împiedicați în dorințele lor, ei devin nemulțumiți în taină, privesc cu ochi răi oamenii și treburile și sînt cei mai satisfăcuți cînd lucrurile dau înapoi ; ceea ce-i însușirea cea mai rea la servitorul[a] unui prinț sau al unui stat.
Ambitious men, if they find the way open for their rising, and still get forward, they are rather busy than dangerous ; but if they be checked in their desires they become secretly discontent, and look upon men and matters with an evil eye, and are best pleased when things go backward ; which is the worst property in a servant of a prince or state.
(Bacon, *Ess., 36)*

152. Ambiția oricărui om se umflă pe măsură ce-i crește puterea.
L'ambition de tout homme s'enfle à mesure que son pouvoir s'augmente.
(Oxenstierna, *Pens., I, 194)*

153. Se pare că orice om are cîte o ambiție, dacă nu pentru înțelepciune, cel puțin pentru fleacuri ; el caută să se facă faimos, dacă nu prin bunul simț, atunci prin nebunie.
Il semble que tout homme a quelque espèce d'ambition, si ce n'est pas pour la sagesse, c'est du moins

a) *Servitorul* = ministrul ; cf. lat. *minister* = servitor.

pour la bagatelle; si ce n'est pas par le bon sens, c'est par la folie qu'il cherche à se rendre fameux.
(Ib., 336)

154. Oricît ar înainta unii, datorită virtuții, spre moderațiune și înțelepciune, cel dintîi prilej de ambiție îi duce cu cei mai avizi, mai violenți în dorințele lor și mai ambițioși : cum să rămîi nemișcat, cînd totul merge, cînd totul se agită, și să nu alergi unde aleargă ceilalți ?
Quelques pas que quelques-uns fassent par vertu vers la modération et la sagesse, un premier mobile d'ambition les emmène avec les plus avares, les plus violents dans leurs désirs et les plus ambitieux : quel moyen de demeurer immobile où tout marche, où tout se remue, et de ne pas courir où les autres courent ?
(La Bruyère, Car., De la cour, 22)

155. Sclavul n-are decît un stăpîn ; ambițiosul are atîția stăpîni cîți oameni îi pot fi de folos carierei sale.
L'esclave n'a qu'un maître ; l'ambitieux en a autant qu'il y a de gens utiles à sa fortune.
(Ib., 70)

156. Cel mai mare rău pe care-l poate face oamenilor soarta este de a-i face să se nască slabi în resurse și ambițioși.
Le plus grand mal que la fortune puisse faire aux hommes est de les faire naître faibles de ressources et ambitieux.
(Vauvenargues, Réfl., 562)

157. Eu îmi înfățișez în minte o împărăție mare, pe care ambiția neastîmpărată a unui singur om o agită și o pustiește pînă ce totul e distrus și statul piere.
Je me représente un grand empire que l'ambition inquiète d'un seul homme agite et ravage, jusqu'à ce que tout soit détruit et que l'Etat périsse.
(Ib., 622)

158. Este o mare nebunie să pierzi înlăuntru pentru a cîștiga în afară, adică să renunți complet sau în mare parte la liniște, timp liber și neatîrnare, în schimbul strălucirii, rangului, pompei, titlului și onoarei.

Es ist eine grosse Torheit, um nach Aussen zu gewinnen, nach Innen zu verlieren, d.h. für Glanz, Rang, Prunk, Titel und Ehre seine Ruhe, Musse und Unabhängigkeit ganz oder grossen Teils hinzugebe.
(Schopenhauer, *Aphor., II, p. 304)*

AMBROZIA

159. Ambrozie este focul cînd e frig ; ambrozie, aspectul celui drag ; ambrozie, cinstea dată de regi ; ambrozie, însoţirea dintre cei buni.
amṛtaṃ çiçire vahnir ; amṛtaṃ priyadarçanam ; amṛtaṃ rājasaṃmānam ; amṛtaṃ saṃgatiḥ satām
(Pañcatantra 1, 144 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 198)*

AMINTIREA

160. Este plăcut, după ce ai scăpat, să-ţi aminteşti de necazurile (trecute).
Ἀλλ'ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.
(Euripides, *Andromeda, la* Cicero, *Fin., 2, 104)*

161. Cei proşti se chinuiesc cu amintirea relelor, pe cînd cei înţelepţi se desfată cu bunurile din trecut, pe care le reînnoieşte amintirea recunoscătoare.
Stulti autem malorum memoria torquentur, sapientes bona praeterita grata recordatione renovata delectant.
(Cicero, Fin., 1, 57)

162. Plăcută este amintirea relelor care au trecut.
Dulcis malorum praeteritorum memoria.
(Syrus, 212)

163. Poate că şi de aceste lucruri ne vom aminti odată cu plăcere.
Forsan et haec olim meminisse iuvabit.
(Vergilius, Aen., 1, 203)

164. Ce(-ţi) foloseşte să-ţi reaminteşti suferinţele din trecut şi să fii nefericit fiindcă ai fost ?
Quid iuvat praeteritos dolores retractare et miserum esse, quia fueris ?
(Seneca, Epist., 78, 14)

165. Amintirea oricărui lucru este iute înmormîntată de timp.

Παντὸς μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.
(Marcus Aurelius, *7, 10)*

166. Nu (este) durere mai mare decît să-ţi aminteşti în restrişte de timpul cînd erai fericit.

Nessun maggior dolore,
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.
(Dante, *Inf., 5, 121 sqq.)*

167. Cînd ne ducem viaţa într-o ocupaţie liniştită şi avem de-a face numai cu ceea ce-i mai apropiat şi cotidian, pierdem sentimentul pentru ceea ce-i absent ; abia dacă putem crede că în depărtare amintirea noastră mai durează şi că anumite tonuri din trecut mai au ecou.

Wenn man in einer stillen Geschäftigkeit fortlebt und nur mit dem Nächsten und Alltäglichen zu tun hat, so verliert man die Empfindung des Abwesenden ; man kann sich kaum überreden, dass im Fernen unser Andenken noch fortwährt, und dass gewisse Töne voriger Zeit nachklingen.
(Goethe, *Dicht., 683)*

168. Cu timpul amintirile triste strică totdeauna în minte (imaginea) locurilor care le evocă.

Le memorie triste, alla lunga, guastan sempre nella mente i luoghi che le richiamano.
(Manzoni, *Prom., 38)*

AMÎNAREA

169. De cele mai adeseori remediul unei trebi neplăcute este amînarea.

prāyo 'çubhasya kāryasya kālahāraḥ pratikriyā
(Somadeva, *Kath., 31, 75)*

170. Ceea ce vrem să facem, s-o facem atunci cînd vrem ; pentru că acest „vrem" se schimbă şi are scăderi şi amînări.

That we would do,
we should do when we would ; for this „would" changes,
and hath abatements and delays.
(Shakespeare, *Ham., 4, 7)*

171. Ce nu se-ntîmplă azi, nu se face mîine, şi nici o zi să nu ne scape.
Was heute nicht geschieht, ist morgen nicht getan,
Und keinen Tag soll man verpassen.
(Goethe, *Faust, 225 sq.)*

AMORUL PROPRIU

172. Amorul propriu este cel mai mare dintre toţi linguşitorii.
L'amour propre est le plus grand de tous les flatteurs.
(La Rochefoucauld, *Max., 2)*

ANARHIA

173. Într-o ţară fără stăpîn pînă şi hoţii nu sînt în siguranţă ; pentru că doi iau prada de la unul şi mulţi de la doi.
dasyavo 'pi na ca kṣemaṃ rāṣṭre vindanty arājake
dvāv ādadāte hy ekasya dvayoç ca bahavo dhanam
(Rāmāyaṇa : Böhtlingk, *Ind. Spr., 31)*

ANUL

174. O, de mi-ar readuce Jupiter anii care au trecut !
O mihi praeteritos referat si Jupiter annos !
(Vergilius, *Aen., 8, 560)*

175. Anii care trec ne răpesc mereu cîte ceva.
Singula de nobis anni praedantur euntes.
(Horatius, *Epist., 2, 2, 55)*

176. Odinioară anii îmi treceau ca zilele ; acum, cînd destinul mi-e contrar, merg şi ele contrar : (zilele îmi trec ca anii).
hāyanāni dināni 'va tadāniṃ mama niryayuḥ
tāny eva viparītāni viparīte vidhātari
(Kavitāmṛtakūpa, 41 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 5401)*

177. Să căutăm să profităm de anii noştri frumoşi ; trandafirii de azi mîine vor fi ofiliţi.
Songeons à profiter de nos belles années,
Les roses d'aujourd'hui demain seront fanées.
(François de Neufchâteau, *Dist.)*

APARENŢA

178. Nu numai oamenilor, dar şi lucrurilor trebuie să li se ia masca şi să li se redea aspectul propriu.
Non hominibus tantum, sed rebus persona demenda est et reddenda facies sua.
(Seneca, *Epist., 24, 13)*

179. Fiecare vede ceea ce pari ; puţini simt cine eşti, şi acei puţini nu îndrăznesc să se opună părerii celor mulţi.
Ognuno vede quel che tu pari, pochi sentono quel che tu sei, e quelli pochi non ardiscono opporsi alla opinione de'molti.
(Machiavelli, *Princ., 18)*

180. Lucrurile nu trec drept ceea ce sînt, ci drept ceea ce par.
Las cosas no pasan por lo que son, sino por lo que parecen.
(Gracián, *Or., 130)*

181. Aparenţa face adesea ca soldatul să devină general canonicul, episcop şi dracul, călugăr.
L'apparence fait souvent que le soldat devient général, le chanoine évêque, et le diable moine.
(Oxenstierna, *Pens., II, 120)*

182. Lumea e atît de tare ocupată cu aparenţa, încît prea puţin îi pasă de realitate.
On est si fort occupé de l'apparence, qu'on se met très peu en peine de la réalité.
(La Oxenstierna, *ib., 190)*

183. După cum noi cunoaştem din globul pămîntesc numai suprafaţa, nu însă masa mare şi solidă a interiorului, tot aşa nu cunoaştem în mod empiric din lu-

cruri şi din lume în general decît numai aparenţa lor, adică suprafaţa.

Wie wir von der Erdkugel bloss die Oberfläche nicht aber die grosse, solide Masse des Innern kennen; so erkennen wir empirisch von den Dingen und der Welt überhaupt nichts als nur ihre Erscheinung, d.i. die Oberfläche.

(Schopenhauer, *Par. II, 62)*

APĂRAREA

184. Această lege nu e scrisă, ci înnăscută; noi n-am învăţat-o, n-am primit-o, n-am citit-o ; ci am luat-o, am sorbit-o, am scos-o din natura însăşi ; noi n-am fost instruiţi în ea, ci făcuţi conform ei ; n-am fost educaţi în ea, ci sîntem pătrunşi de ea ; în virtutea acestei legi, dacă viaţa noastră cade într-o cursă, în puterea armelor unor tîlhari sau duşmani, orice mijloc de scăpare este îngăduit. Căci legile tac în mijlocul armelor.

Est igitur haec non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa adripuimus, hausimus, expressimus ; ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus, ut, si vita nostra in aliquas insidias, si in vim et in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis. Silent enim leges inter arma.

(Cicero, *Mil., 10)*

185. Toţi sînt în siguranţă, cînd e apărat unul singur.

Tuti sunt omnes, ubi unus defenditur.

(Syrus, 956)

186. Numai acele (măsuri de) apărare sînt bune, sigure şi durabile, care atîrnă numai de noi şi de destoinicia noastră.

Quelle difese solamente sono buone, sono certe, sono durabili, che dipendono da te proprio e dalla virtù tua.

(Machiavelli, *Princ., 24)*

187. (Antisthene) spunea că statele pier atunci cînd nu sînt în stare să deosebească pe cei răi de cei buni.
Τότ'ἔφη τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι, ὅταν μὴ δύνωνται τοὺς φαύλους ἀπὸ τῶν σπουδαίων διακρίνειν.
(Antisthenes, la Diogenes Laertius, *6, 1, 5)*

188. O singură dată dacă-l văd pe un om, cei înțelepți știu cît prețuiește.
sakṛd api dṛṣṭvā puruṣam vibudhā jananti sāratām tasya
(Pañcatantra, (B.,), 2, 79)

189. Îndepărtează aprecierea oamenilor ; ea e veșnic șovăitoare și se împarte în două părți contrare.
Remove existimationem hominum : dubia semper est et in partem utramque dividitur.
(Seneca, Epist., 26, 6)

190. După cum e prost acela care, atunci cînd vrea să cumpere un cal, nu-l examinează pe acesta, ci pătura și frîul : tot astfel e prost la culme acela care prețuiește pe om după haină sau după condiție, care ne învăluie ca o haină.
Quemadmodum stultus est, qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius ac frenos : sic stultissimus est, qui hominem aut ex veste aut ex condicione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimat.
(Ib., 47, 16)

191. Nimeni dintre aceia, pe care bogăția și onorurile îi așează pe o treaptă mai înaltă, nu e mare. Atunci de ce pare mare ? (Pentru că) îl măsori împreună cu piedestalul său. Piticul nu e mare, chiar de-ar sta și pe un munte. Colosul își va păstra mărimea, chiar dacă va sta într-un puț. Aceasta-i eroarea de care suferim, aceasta ne înșeală, că nu apreciem pe nimeni după ceea ce este, ci îi adăugăm și cele ce-l împodobesc.
Nemo istorum, quos divitiae honoresque in altiore fastigio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus vide-

tur ? cum basi illum sua metiris. Magnus non est pumilio, licet in monte constiterit. Colossus magnitudinem suam servabit, etiamsi steterit in puteo. Hoc laboramus errore, sic nobis imponitur, quod neminem aestimamus eo, quod est, sed adicimus illi et ea, quibus adornatus est.
(Ib., 76, 31 sq.)

192. Cînd vei voi să apreciezi pe cineva la justa lui valoare şi să ştii ce fel este, priveşte-l gol : să lepede averea, să lepede onorurile şi celelalte minciuni ale soartei, să dezbrace pînă şi corpul : priveşte-i sufletul, ce fel e şi cît e de mare ; dacă-i mare prin altceva sau prin el însuşi[a].
Cum voles veram hominis aestimationem inire et scire, qualis sit, nudum inspice: ponat patrimonium, ponat honores et alia fortunae mendacia, corpus ipsum exuat: animum intuere, qualis quantusque sit, alieno an suo magnus.
(Ib., 32)

193. Să apreciem fiecare lucru, îndepărtînd ce se spune despre el, şi să cercetăm ce este, nu ce e numit.
Aestimemus singula fama remota et quaeramus, quid sint, non quid vocentur.
(Ib., 95, 54)

194. În această lume oarbă învăţaţii nu rămîn acolo unde nu se face deosebire între o piatră preţioasă veritabilă şi o bucată de sticlă.
nirāloke hi loke 'smin nā 'sate tatra paṇḍitāḥ
jātyasya hi maner yatra kācena samatā matā
(Kāmandaki, *Nītisāra, 5, 71* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1602*)

195. Cei mai mulţi judecă pe oameni după faima pe care o au sau după avere.
La plupart des gens ne jugent des hommes que par la vogue qu'ils ont ou par leur fortune.
(La Rochefoucauld, *Max., 212*)

---

a) Cf. Lucianus, *Dial. mort.*, 10.

196. Spiritele mediocre condamnă de obicei tot ce depăşeşte inteligenţa lor.
Les esprits médiocres condamnent d'ordinaire tout ce qui passe leur portée.
(Ib., 375)

197. Aceeaşi cauză ascunsă ne face să nesocotim pe un om de merit şi să admirăm pe un netot.
Du même fond dont on néglige un homme de mérite l'on sait encore admirer un sot.
(La Bruyère, *Car., Des jugements, 43)*

198. Nimic nu ne răzbună mai bine pentru reaua apreciere a spiritului nostru, a moravurilor şi a manierelor noastre din partea oamenilor, ca nedemnitatea şi caracterul rău al acelora pe care îi aprobă.
Rien ne nous venge mieux des mauvais jugements que les hommes font de notre esprit, de nos moeurs et de nos manières, que l'indignité et le mauvais caractère de ceux qu'ils approuvent.
(Ib.)

199. Lumea judecă produsele spiritului la fel ca lucrările mecanice : cînd cineva cumpără un inel, el spune : „Acesta-i prea mare, celălalt e prea mic", pînă ce găseşte unul pentru degetul său. Dar nici un inel nu rămîne (nevîndut) la bijutier, pentru că cel care-i prea mic pentru mine, îi vine foarte bine altuia.
On juge des productions de l'esprit comme des ouvrages mécaniques. Lorsqu'on achète une bague, on dit : „Celle-là est trop grande, l'autre est trop petite" jusqu'à ce qu'on en rencontre une pour son doigt. Mais il n'en reste pas chez le joaillier, car celle qui m'est trop petite va fort bien à un autre.
(Vauvenargues, *Réfl., 209)*

200. Nimeni nu poate vedea deasupra sa. Cu aceasta vreau să spun : fiecare vede la celălalt numai atît cît este el însuşi : căci el îl poate cuprinde şi înţelege numai în măsura propriei sale inteligenţe. Dacă aceasta este de calitatea cea mai umilă, atunci toate darurile spirituale, chiar şi cele mai mari, nu-şi vor produce

efectul asupra lui şi el nu va observa la posesorul lor nimic, decît numai ceea ce-i mai josnic în individualitatea sa, deci numai slăbiciunile şi defectele sale de temperament şi de caracter[a].

Keiner kann über sich sehen. Hiermit will ich sagen: Jeder sieht am Andern nur so viel, als er selbst auch ist: denn er kann ihn nur nach Massgabe seiner eigenen Intelligenz fassen und verstehen. Ist nun diese von der niedrigsten Art: so werden alle Geistesgaben, auch die grössten, ihre Wirkung auf ihn verfehlen und er an dem Besitzer derselben nichts wahrnehmen, als bloss das Niedrigste in dessen Individualität, also nur dessen sämtlichen Schwächen, Temperaments- und Charakterfehler.

(Schopenhauer, Aphor., V, 23)

APROBAREA

201. În înfăptuirile mari e greu să fii pe placul tuturor

Ἔργμασιν ἐν μεγάλοις πᾶσιν ἀδεῖν χαλεπόν.

(Solon, El., 5, 6)

202. N-a fost şi nu va fi vreunul care să fi trăit pe placul tuturor; doar însuşi acela care domneşte peste muritori şi nemuritori, Zeus, fiul lui Cronos, nu-i în stare să fie pe placul tuturor.

Οὐδεὶς ἀνθρώπων οὔτ' ἔσσεται οὔτε πέφυκεν,
ὅστις πᾶσιν ἀδὼν δύσεται εἰς Ἀίδεω.
οὐδὲ γὰρ ὅς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, θνητοῖς πᾶσιν ἀδεῖν δύναται.

(Theognis, 801 sqq.)

203. Cel mai greu lucru este să placi multora.

Δημοσθένης εἶπε "πάντων ἐστὶ δυσχερέστατον τὸ πολλοῖς ἀρέσκειν".

(Demosthenes, la Stobaeus, Flor., 45, 22)

204. Să-ţi pese nu atît de numărul cît de calitatea acelora cărora vrei să le fii pe plac.

---

a) Cf. M. Eminescu, *Scris. I.*, v. 130—144.

Non quam multis placeas, sed qualibus, stude.
(Syrus, 609)

205. A plăcea multora este lucrul cel mai greu.
Placere multis opus est difficillimum.
(Ib., 687)

206. A fi pe placul oamenilor celor mai de seamă nu e meritul cel mai mic.
Principibus placuisse viris non ultima laus est.
(Horatius, Epist., 1, 17, 35)

207. Nimeni nu procedează atît de nimerit, încît să satisfacă pe toţi.
Nieman alsô rehte tuot,
daz ez alle liute dunke guot.
(Freidank, Besch., 119 sg.)

208. Cel care a satisfăcut pe cei mai aleşi din timpul său, acela a trăit pentru toate timpurile.
Wer den besten seiner Zeit genug
Getan, der hat gelebt für alle Zeiten.
(Schiller, Wall. Prol.)

APTITUDINEA

209. Fiecare ar fi ajuns să excelеze în ceva, dacă şi-ar fi cunoscut aptitudinea sa de căpetenie.
Cualquiera hubiera conseguido la eminencia en algo, si hubiera conocido su ventaja.
(Gracián, Or., 34)

210. Mulţi au avut aptitudini extraordinare ; însă fiindcă n-au avut curaj, ei au trăit ca nişte morţi şi au sfîrşit prin a fi îngropaţi în inactivitatea lor.
Tuvieron muchos prendas eminentes que, por faltarles este aliento, parecieron muertos y acabaron sepultados en su dejamiento.
(Ib., 54)

ARGINTUL

211. Fără acest metal (sc. argintul) nici o însuşire nu străluceşte.
Sans ce métal (sc. l'argent) aucune qualité ne brille.
(Oxenstierna, Pens., I, 17)

ARISTOCRAȚIA

212. Sînt trei aristocrații : 1. aceea de naștere și de rang ; 2. aristocrația banului ; 3. aristocrația spiritului.
Es gibt drei Aristokratien : 1. die der Geburt und des Ranges ; 2. die Geldaristokratie ; 3. die geistige Aristokratie.
(Schopenhauer, Aph., 5, 9)

ARMA

213. Armele stîrnesc armele.
Armis arma irritantur.
(Plinius Iunior, Pan., 49)

ARMATA

214. Adesea o armată mai mică, dar prudentă, rezistă mai bine uneia mai mari, fiindcă aceasta, disprețuind-o pe cealaltă, stă nepregătită.
Πολλάκις δὲ τὸ ἔλασσον πλῆθος δεδιὸς ἄμεινον ἠμύνατο τοὺς πλέονας διὰ τὸ καταφρονοῦντας ἀπρασκέους γενέσθαι.
(Thucydides, 2, 11, 4)

215. Totdeauna un domnitor nou într-un stat nou organizează armata.
Un principe nuovo in un principato nuovo sempre vi ha ordinato le armi.
(Machiavelli, Princ., 20)

ARMONIA

216. Cele asemănătoare și înrudite nu aveau nevoie de armonie ; însă cele neasemănătoare, neînrudite și distribuite în mod inegal trebuie să fie legate printr-o astfel de armonie, prin care să poată fi menținute împreună în univers.
Τὰ μὲν ὧν ὁμοῖα καὶ ὁμόφυλα ἁρμονίας οὐδὲν ἐπεδέοντο, τὰ δὲ ἀνόμοια μηδὲ ὁμόφυλα μηδὲ ἰσοταγῆ ἀνάγκα τᾶι τοιαύται ἁρμονίαι συγκεκλεῖσθαι, οἷαι μέλλοντι ἐν κόσμωι κατέχεσθαι.
(Philippus, la Diels, Fragm., 6)

AROGANȚA

217. Orice casă mare e plină de sclavi aroganți.
Maxima quaeque domus servis est plena superbis.
(Iuvenalis, 5, 66)

218. La unii aroganța ține loc de măreție, neomenia de fermitate și viclenia de spirit.
A quelques-uns l'arrogance tient lieu de grandeur ; l'inhumanité de fermeté ; et la fourberie d'esprit.
(La Bruyère, Car., De l'homme, 25)

ARTA

219. Arta își găsește existența pretutindeni.
Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει.
(Suetonius, Nero, 40)

220. În poezie, muzică, pictură și sculptură mediocritatea nu valorează nimic. Științele acestea au ca unic obiect perfecțiunea, fără de care ele nu sînt apreciate de oamenii cu gust ales. Însă e de remarcat că pentru a atinge această țintă înaltă, nebunia este o călăuză mai sigură decît înțelepciunea ; căci se observă că acei care excelează în ele au de cele mai adeseori creierul simțitor deranjat, și cu toate că se spune că poezia este graiul zeilor, totuși se văd adesea în ea urme de nebunie bine pronunțată.
Dans la poésie, la musique, la peinture et la sculpture, la médiocrité ne vaut rien. Ces sciences ont la perfection pour unique objet, sans quoi elles ne sont aucunement estimées des gens de bon goût. Or il est remarquable que, pour atteindre à ce but sublime, la folie soit un guide plus sûr que la sagesse ; car on observe que ceux qui y excellent, ont pour la plupart le cerveau passablement dérangé, et quoiqu'on dise que la poésie est le langage des dieux, néanmoins on y aperçoit souvent des traces de folie bien marquée.
(Oxenstierna, Pens., II, 61)

ASCEZA

221. Întreținerea focului sfînt, (studiul celor) trei Vede, întreitul toiag (al ascetului brahman), presărarea cu ce-

nuşă, alcătuiesc mijlocul de existenţă a l celor lipsiţi de minte şi de energie.

agnihotraṃ trayo vedās tridaṇḍaṃ bhasmagunṭhanaṃ prajñāpāuruṣahinānāṃ jīvikā

(Prabodhacandradaya, 30: Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 387)*

ASCULTAREA

222. În orice acţiune oamenii vor să asculte cel mai mult de acei pe care-i socotesc ca cei mai destoinici.

Ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι.

(Xenophon, Mem., 3, 3, 9)

223. Oamenii ascultă cu multă plăcere de acela pe care-l cred mai priceput decît ei cu privire la ceea ce le e de folos.

Ὅν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς, φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι. ὑπερηδέως πείθονται.

(Xenophon, Cyrus, 1, 6, 21)

224. A învăţat ascultarea din cele ce a pătimit.

Ἔμαθεν ἀφ'ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν.

(N. T., Hebr., 5, 8)

Didicit ex iis quae passus est obedientiam.

225. Orice om să fie grabnic să asculte, zăbavnic să vorbească, zăbavnic la mînie.

Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν.

(N. T. Iacobi Epist., 1, 19)

Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram.

ASCUNDEREA

226. Pentru aceasta m-am ascuns şi am închis uşile, ca să pot fi de folos la mai mulţi.

In hoc me recondidi et fores clusi, ut prodesse pluribus possem.
(Seneca, *Epist., 8, 1)*

227. Sîntem atît de obişnuiţi să ne ascundem de alţii încît în cele din urmă ne ascundem de noi înşine.
Nous sommes si accoutumés à nous déguiser aux autres qu'enfin *nous nous déguisons à nous-mêmes.*
(La Rochefoucauld, *Max., 119)*

ASPRIMEA

228. Oricine are puterea de curînd e aspru.
Ἅπας δὲ τραχὺς ὅστις ἂν νέον κρατῇ.
(Aeschylus, *Prom., 35)*

ASTRONOMIA

229. Ferice de aceia care au avut cei dintîi dorinţa de a cunoaşte aceste lucruri şi de a se sui pînă în lăcaşurile de sus ! Fără îndoială că ei şi-au înălţat capul mai presus de viciile şi de locurile omeneşti. Spiritele acelea superioare n-au fost moleşite de desfrîu şi de băutură, nici de ocupaţiile din for, nici de truda militărieî ; nici nu i-a ispitit ambiţia deşartă sau gloria cea falsă sau setea de bogăţii mari. Ei au aprop'at de ochii noştri stelele îndepărtate şi au cuprins cu mintea lor eterul. Aşa se înalţă cineva la cer[a] !
Felices animae, quibus haec cognoscere primis
Inque domus superas scandere cura fuit !
Credibile est illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exeruisse caput.
Non Venus et vinum sublimia pectora fregit,
Officiumque fori, militiaeque labor ;
Nec levis ambitio perfusaque gloria fuco
Magnarumque fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera nostris,
Aetheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur caelum.
(Ovidius, *Fasti, 1, 297 sqq.)*

---

a) Cf. : Aşa se merge la stele. *Sic itur ad astra* (Vergilius, *Aen., 9, 640)*

AŞTEPTAREA

230. Nimic nu-i contra aşteptării ; trebuie să ne aşteptăm la orice.
Ἄελπτον οὐδὲν, πάντα δ'ἐλπίζειν χρεών.
(Euripides, *Hyps., la* Stobaeus, *Flor., 110, 16)*

ATÎRNAREA

231. Cel mai trist lucru este să trăieşti după bunul plac al altuia.
Miserrimum est arbitrio alterius vivere.
(Syrus, *510)*

232. Dintre lucrurile existente unele atîrnă de noi, altele nu. De noi atîrnă părerea, năzuinţa, dorinţa, evitarea, într-un cuvînt tot ce este opera noastră. Nu atîrnă de noi corpul, averea, reputaţia, dregătoriile, într-un cuvînt tot ce nu e opera noastră.
Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ'ἡμῖν τὰ δὲ οὐκ ἐφ'ἡμῖν. Ἐφ'ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὁρμή, ὄρεξις, ἔκκλισις καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα. Οὐκ ἐφ'ἡμῖν δὲ τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δόξαι, ἀρχαί· καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα.
(Epictetus, *Man., 1, 1)*

233. Odată ce atîrnarea a luat sfîrşit, buna înţelegere va apuca în curînd acelaşi drum, şi împreună cu ea şi consideraţia.
Acabada la dependencia acaba la correspondencia y *con ella la estimación.*
(Gracián, *Or., 5)*

234. Atîrnarea s-a născut din societate.
La dépendance est née de la société.
(Vauvenargues, *Réfl., 185)*

ATRACŢIUNEA

235. Este într-adevăr demn de observat cum doi oameni, mai ales dintre cei înapoiaţi din punct de vedere moral şi intelectual, se recunosc de la prima vedere,

caută cu înfrigurare să se apropie unul de altul şi aleargă să se întîmpine salutîndu-se prietenoşi şi voioşi, ca şi cum ar fi vechi cunoscuţi.
Wirklich merkwürdig ist es, Zeuge davon zu sein, wie Zwei, besonders von den moralisch und intellektuell Zurückstehenden, beim ersten Anblick einander erkennen, sich eifrig einander zu nähern streben, freundlich und freudig sich begrüssend, einander entgegeneilen, als wären sie alte Bekannte.
(Schopenhauer, *Aphor., 5, 22)*

AURUL

236. Dacă cineva ar încuia într-o casă aur mult şi cîteva smochine şi vreo doi, trei oameni, ar vedea cu cît sînt mai bune smochinele decît aurul.
Εἴ τις καθεῖρξαι χρυσὸν ἐν δόμοις πολλὸν καὶ σῦκα βαιὰ καὶ δύ' ἢ τρεῖς ἀνθρώπους, γνοίη κ'ὅσῳ τὰ σῦκα τοῦ χρυσοῦ κρέσσω.
(Ananius, *Iambi, 3)*

237. Cînd vorbeşte aurul, orice cuvîntare să înceteze.
Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπράκτειτω λόγος.
(Fragm. anon. ap. Wagner, *Poet. trag. fr., 45)*
Auro suadente nil potest oratio.
(Syrus, *66)*

238. Toate sînt fleacuri pe lîngă aur. Căci numai culoarea lui rămîne mereu aceeaşi. Pe cînd caracterul prietenilor niciodată nu-l prezintă vicisitudinile soartei la fel. Averea este piatra de încercare a caracterului omenesc ; căci cel care săvîrşeşte fapte urîte cînd e bogat, ce nu-l în stare să comită atunci cînd e sărac ?
Ἆρ'ἔστι λῆρος πάντα πρὸς τὸ χρυσίον.
μόνου γὰρ αὐτοῦ διαμένειν εἴωθ'ἀεὶ
τὸ χρῶμα ταὐτό· τῶν φίλων δὲ τοὺς τρόπους
οὐδέποθ'ὁμοίους ζωγραφοῦσιν αἱ τύχαι.
Πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων.
Ὅς ἂν εὐπορῶν γὰρ αἰσχρὰ πράττῃ πράγματα,
τί τοῦτον ἀπορήσαντ'ἂν οὐκ οἴει ποιεῖν;
(Antiphanes, *la* Stobaeus, *Flor., 91, 14)*

239. Cel ce-ntinde mîna spre aur are gînduri rele, chiar dacă nu recunoaşte (aceasta).
Ὅστις ὑπέχει χρυσίῳ
τ ὴν χεῖρα, κἂν μὴ φῇ, πονηρὰ βούλεται.
*(*Menander, *Leuc., la* Stobaeus, *Flor., 10, 20)*

240. Pe mulţi i-a pierdut aurul şi chiar inimile împăraţilor le-a plecat.
Πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν τὸ χρυσίον καὶ καρδίας βασιλέων ἐξέκλινεν.
(Septuaginta, Sir., 8, 3)
Multos... perdidit aurum et argentum,
et usque ad cor regum extendit et convertit.

241. Aurul este grindă de împiedicare pentru cei care sînt înfăcăraţi pentru el şi tot nerodul este robit de el.
Ξύλον προσκόμματός ἐστι (χρυσίον) τοῖς ἐνθυσιάζουσιν αὐτῷ, καὶ πᾶς ἄφρων ἁλώσεται ἐν αὐτῷ.
(Ib., 31, 7)
Lignum offensionis est aurum...
et omnis imprudens deperiet in illo.

242. O, blestemată lăcomie de aur, la ce nu împingi tu pe muritori ?
Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames !
*(*Vergilius, *Aen., 3, 56 sq.)*

243. Aurul obişnuieşte să treacă prin mijlocul santinelelor şi să sfarme stîncile cetăţii mai tare decît trăsnetul.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo.
*(*Horatius, *Od., 3, 16, 9— 12)*

244. Cînd ruginește aurul, atunci ce să (mai) facă fierul ?
If gold ruste, what shal iron doo ?
*(*Chaucer, *Cant., Parson)*

AUTORITATEA

245. Face o mare greşeală acela care crede că autoritatea bazată pe forţă este mai gravă sau mai stabilă decît aceea care se dobîndeşte prin iubire.

Errat longe... qui imperium credat gravius esse aut stabilius vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur.
(Terentius, Ad., 65 sq.)

246. Fiecare să rămînă pe drumul pe care a apucat şi nu cumva să se lase impresionat de autoritate, obsedat de acordul unanim şi tîrît de modă.
(Es) bleibe jeder auf dem eingeschlagenen Wege und lasse sich ja nicht durch Autorität imponiren, durch allgemeine Übereinstimmung bedrängen und durch Mode hinreissen.
(Goethe, Max., 1 173)

AUTORUL

247. Cine vrea să-i reproşeze unui autor că-i obscur, ar trebui mai întîi să examineze propriul său interior, (spre a vedea) dacă şi acolo e destulă lumină.
Wer einem Autor Dunkelheit vorwerfen will, sollte erst sein eigen Inneres beschauen, ob es denn da auch recht hell ist.
(Goethe, Max., 1 065)

AUZIREA

248. Cine are urechi de auzit să audă.
Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.
(N. T. Matthaeus, 11, 15)
Qui habet aures audiendi, audiat.

249. Fiecare aude numai ceea ce înţelege.
Es hört... jeder nur, was er versteht.
(Goethe, Max., 887)

AVANTAJUL

250. Toate avantajele omeneşti se pierd în lipsa calităţilor care le procură.
Tous les avantages humains se perdent par le manque des qualités qui les procurent.
(Vauvenargues, Réfl., 372)

251. Zgîrcitul are soarta albinei : el muncește ca și cum ar avea să trăiască veșnic.
Οἱ φειδωλοὶ τὸν τῆς μελίσσης οἶτον ἔχουσιν ἐργαζόμενοι ὡς ἀεὶ βιωσόμενοι.
*(*Democritus, *la* Diels, *Fragm., 227)*

252. Nu există pe pămînt un om mai darnic decît cel zgîrcit, de vreme ce el lasă averea (sa) altora, fără ca măcar să se atingă de ea.
kṛpaṇena samo dātā na kaç cid bhuvi vidyate
aspṛçann eva vittāni yaḥ parebhyaḥ prayacchati
*(*Böhtlingk, *Chrest*[3] *200, 1-2)*

253. Avarul nu e bun față de nimeni, dar cel mai rău (e) față de sine.
In nullum avarus bonus est, in se pessimum.
*(*Syrus, *la* Diehl, *39),*

254. Avarului îi lipsește tot atît de mult ceea ce are ca și sărmanului ceea ce n-are.
Tam deest quod habet avaro, quam misero quod non habet.
(Id., 1 098)

255. Avarul e totdeauna în lipsă : pune o limită precisă dorinței.
Semper avarus eget : certum voto pete finem.
*(*Horatius, *Epist., 1, 2, 56)*

256. Sărac în mijlocul unor bogății mari.
Magnas inter opes inops.
(Id., Od., 3, 16, 28)

257. Oare bogățiile au căutat refugiu la avar, că nu le dă drumul ? sau omoară ele ca otrava, că nu le folosește ?
caraṇaṃ kiṃ prapannāni viṣavan mārayanti vā
na tyajyante na bhujyante kṛpaṇena dhanāni yat
*(*Appaya Dīkṣita, *Kuv., 137 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 961)*

258. El nu posedă aurul, ci aurul îl posedă.

(Il) ne possédait pas l'or, mais l'or le possédait.
(La Fontaine, Fables, 4, 20)

AVEREA

259. Averea vine într-acoace ca roţile carului, îndreptîndu-se mereu către altul.
o hi vártante rathyé'va cakrā 'nyám anyám úpa tiṣṭhanta rāyah
(Rig-Veda, 10, 117, 5)

260. Averea adunată cu nedreptate se împuţinează, iar cel ce o adună cu frica lui Dumnezeu o înmulţeşte.
Ὑπάρξις ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας ἐλάσσων γίνεται, ὁ δὲ συνάγων ἑαυτῷ μετ'εὐσεβείας πληθυνθήσεται.
(Septuaginta, Prov., 13, 11)

261. Ce folos îi aduce averea celui fără minte ? Căci nu poate cumpăra (cu ea) înţelepciune.
Ἱνατί ὑπῆρξε χρήματα ἄφρονι ; κτήσασθαι γὰρ σοφίαν ἀκάρδιος οὐ δυνήσεται.
(Ib., 17, 16)
Quid prodest stulto habere divitias,
cum sapientiam emere non possit.

262. Să nu rîvneşti averea nimănui.
mā gṛdhah kasya svid dhanam
(Īça-Upanişad, 1)

263. Doresc să am avere, dar nu vreau s-o dobîndesc în mod nedrept. Totdeauna în cele din urmă vine Justiţia.
Χρήματα δ'ἰμείρω μὲν ἔχειν, ἀδίκως δὲ πεπᾶσθαι οὐκ ἐθέλω· πάντως ὕστερον ἦλθε δίκη.
(Solon, El., 12, 7—8)

264. Nimeni nu pleacă pe lumea cealaltă împreună cu toată averea sa imensă, nici nu poate scăpa, prin răscumpărare, de moarte sau de bolile cele grele sau de bătrîneţea împovărătoare ce se apropie.
... τὰ γὰρ περιώσια πάντα
χρήματ' ἔχων οὐδεὶς ἔρχεται εἰς Ἀίδεω,

οὐδ'ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι οὐδὲ βαρείας
νόσους οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον.
(Ib., 22, 7—10)

265. Nu există pentru muritori vreo limită a bogăţiei ; căci cei care acum au o avere foarte mare, caută (să aibă) îndoit. Cine-i poate sătura pe toţi ? Banii sînt pentru muritori o pricină de nechibzuinţă ; de aici provine nenorocirea, pe care, cînd Zeus o trimite sărmanilor, o are cînd unul cînd altul.
Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστον ἔχουσι βίον,
διπλάσιον σπεύδουσι· τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;
χρήματά τοι θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη,
ἄτη δ'ἐξ αὐτῆς ἀναφαίνεται, ἢν ὁπότε Ζεὺς
πέμψει τειρομένοισ'ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
(Theognis, 227 sq.)

266. Averea dobîndită prin viclesug şi-n chip nedrept nu e durabilă.
... τὰ γὰρ δόλῳ
τῷ μὴ δικαίῳ κτήματ'οὐχὶ σῷζεται.
(Sophocles, Oed. Col., 1 026 sq.)

267. Nimeni nu poate să stringă avere fără osteneală, stînd degeaba şi numai invocînd pe zei.
Ἀργὸς γὰρ οὐδεὶς θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα
βίον δύναιτ'ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.
(Euripides, El., 80)

268. Nu dobîndi avere în mod nedrept, dacă vrei să rămîi mult timp în casă ; căci averea care intră în casă în mod nelegiuit nu are mîntuire.
Ἀδίκως δὲ μὴ κτῶ χρήματ'ἢν βουλῃ πολὺν
χρόνον μελάθροις ἐμμένειν· τὰ γὰρ κακῶς
οἴκους ἐσελθόντ'οὐκ ἔχει σωτηρίαν.
(Id., Er., la Stobaeus, Flor., 94, 4)

269. O, oameni răi, voi trageţi cu forţa onorurile la voi şi dobîndiţi avere, vinînd-o pretutindeni, amestecînd dreptatea cu nedreptatea ; iar pe urmă stringeţi recolta nefericită a acestor (fapte).

Βίᾳ νυν ἕλκετ'ὦ κακοί τιμὰς βροτοί,
καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι,
σύμμικτα μὴ δίκαια καὶ δίκαι'ὁμοῦ·
ἔπειτ'ἀμᾶσθε τῶνδε δύστηνον θέρος.
(Id., Ino, la Stobaeus, *Flor., 10, 23)*

270. Cel care-i în stare să agonisească cel mai mult în mod onest şi să se folosească cel mai mult în mod frumos, pe acela eu îl socotesc cel mai fericit în ceea ce priveşte averea.
Ὅς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ καὶ χρῆσθαι δὲ πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω κατὰ χρήματα.
*(*Xenophon, *Cyr., 8, 2, 23)*

271. În mod firesc avutul celor absenţi aparţine celor prezenţi şi avutul celor neglijenţi celor care vor să se ostenească şi să se expună.
Φύσει δ'ὑπάρχει τοῖς παροῦσι τὰ τῶν ἀπόντων, καὶ τοῖς ἐθέλουσι πονεῖν καὶ κυνδυνεύειν τὰ τῶν ἀμελούντων.
*(*Demosthenes, *Phil., 1, 5)*

272. Toate bunurile mele sînt cu mine.
Omnia bona mea mecum sunt.
(Stilbon, la Seneca, *Epist., I, 9, 18)*

273. Ferice de acela care are (şi) avere şi minte.
Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει.
*(*Menander, *la* Plutarchus, *Poet., 13)*

274. Aceasta este perla mea, aceasta e averea mea, aceasta este tot ce am : aceasta este viaţa mea.
etad eva hi me ratnam etad eva hi me dhanam
etad eva hi sarvasvam etad eva hi jivitam
(Rāmāyaṇa, I, 53, 23)

275. Paguba (se iveşte uneori) sub aparenţa de cîştig şi cîştigul sub aparenţă de pagubă. Pierderea averii este pentru unii de folos.
anarthāç cā 'rtharŭpeṇa arthāç cā 'narthārūpinaḥ
arthāyāi 'va hi keṣaṃ cid dhanānāço bhavaty uta
(Mahābhārata, 12, 3 885)

276. Neapărat părăseşte sau omul averea sau averea pe om.
dhanam vā puruṣo... puruṣaṃ vā punar dhanam
avaçyaṃ prajahāty eva
(Ib., 3 892 sq. ; Böhtlingk, Ind. Spr., 1 285)

277. Mai bine să ai mîna în gura unui şarpe furios, mai bine să bei otravă şi să dormi în lăcaşul Morţii, mai bine să te zdrobeşti aruncîndu-te de pe un pisc de munte, decît să-ţi satisfaci vreo plăcere prin averea căpătată de la nişte ticăloşi.
varam ahimukhe krodhāviṣṭe karāu vinovaçitāu
viṣam api varaṃ pītvā suptaṃ yamasya niveçane
girivarataṭād ātmā mukto varaṃ çatadhā gato
na tu khalajanāvāptāir arthāiḥ priyaṃ kṛtam ātmanah
(Ib., 68)

278. Cine are avere, acela are prieteni ; cine are avere, acela are rude ; cine are avere, acela-i om pe lumea aceasta ; cine are avere, acela-i învăţat.
yasyā 'rthās tasya mitrāṇi yasyā 'rthās tasya bāndhavāḥ/yasya'rthāḥ sa pumāṇl loke yasyā 'rthāh sa ca paṇḍitaḥ
(Pañcatantra (K.), 1, 3)

279. Înţeleptul să nu arate nimănui averea sa, fie şi pentru o clipă ; căci şi un pustnic îşi pierde minţile, cînd o vede.
na vittaṃ darçayet prājñaḥ kasya cit svalpam apy aho
muner api yatas tasya darçanāc calate manaḥ
(Ib., 400)

280. După cum carnea e mîncată în apă de peşti, pe pămînt de fiare şi în văzduh de păsări, tot aşa e pretutindeni şi cu cel care are avere.
yathā 'miṣaṃ jale matsyāir bhakṣyate çvāpadāir
bhuvi/ākāçe pakṣibhiç cāi 'va : tathā sarvatra vittavān
(Ib., 401)

281. Cînd va corespunde averea dorinţei cuiva[a] ?

---

a) Sau : Cînd se va sătura cineva vreodată de avere ?

icchānurūpo vibhavaḥ kadā kasya bhaviṣyati
(Ib., 2, 65)

282. Cine cîştigă avere nu dobîndeşte totdeauna şi folosinţa ei.
arthasyo 'pārjanaṃ kṛtvā nāi 'va bhogaṃ samaçnute
(Ib., 122)

283. Dăruirea, folosinţa şi pierderea sînt cele trei stări ale averii ; cine nici nu dă, nici nu se foloseşte , aceluia îi rămîne starea a treia.
dānaṃ bhogo nāças tisro gatayo vittasya
yo na dadāti na bhuṅkte tasya tṛtiyā gatir bhavati
(Ib., 150)

284. Averea nu aduce noroc nici chiar celui care o doreşte în vederea faptelor bune. E mult mai bine să nu fie atins cineva de noroi, decît să se spele de el.
dharmārthaṃ yasya vittehā, tasyā'pi na çubhāvahā
prakṣālaṇād dhi paṅkasya dūrād asparçanam varam
(Ib., 156)

285. Averea, chiar cînd există, trebuie socotită ca şi cum n-ar exista, dacă nu e folosită.
vidyamānam api dhanaṃ bhojyavandhyatayā tad
avidyamānaṃ mantavyam
(Ib. (B.), 2, 32, 16)

286. Chiar şi oamenii învăţaţi şi de obîrşie nobilă devin robii aceluia care are avere.
vidyāvanto 'pi kulasamudbhūtāḥ
yasya yadā vibhavaḥ syāt tasya tadā dāsatāṃ yānti
(Ib., 5, 9 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 932)*

287. Fără a sta mult pe gînduri, cînd mintea îi e tulburată de (obsesia) averii, omul îşi părăseşte prietenii şi rudele, îşi lasă iute pînă şi pe mama sa şi, plecînd din patrie, se duce în ţară străină, unde locuiesc oameni nesuferiţi.
mitraṃ parityajati muñcati bandhuvargaṃ çighram
vihāya jananim api janmabhūmim
saṃtyajya gacchati videçam aniṣṭalokaṃ
vittākulīkṛtamatiḥ puruṣo 'vilambhya
(Ib., 25 : Ib., 4 720)

288. Eu duc cu mine tot ce am.
Omnia mea mecum porto.
(Bias, la Cicero, Par., I, 8)

289. Omul să caute să dobîndească ceea ce nu are, să păstreze cu grijă ceea ce are, să sporească ceea ce păstrează şi să dăruiască ceea ce a sporit celor care merită.
alabdhaṃ cāi 'va lipseta labdhaṃ rakşet prayatnataḥ
rakşitaṃ vardhayec cāi 'va vṛddhaṃ pātreşu nikşipet
(Manu., 7, 99)

290. Nu te bizui pe avuţiile tale.
Μὴ ἔπεχε ἐπὶ τοῖς χρήμασί σου.
(Septuaginta, Sir., 5, 1)

291. Este cîte un om care se îmbogăţeşte prin economie şi zgîrcenie, dar iată care este partea răsplăţii lui : cînd e gata să zică : „Aflat-am odihna şi acum voi mînca din bunătăţile mele", tocmai atunci el nu ştie cîtă vreme va mai trece şi va lăsa toate acestea altora şi va muri.
Ἔστι πλουτῶν ἀπὸ προσοχῆς καὶ σφιγγίας αὐτοῦ καὶ αὕτη ἡ μερὶς τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ· ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτόν Εὗρον ἀνάπαυσιν καὶ νῦν φάγωμαι ἐκ τῶν ἀγαθῶν μου, καὶ οὐκ οἶδεν τὶς καιρὸς παρελεύσεται, καὶ καταλείψει αὐτὰ ἑτέροις καὶ ἀποθανεῖται.
(Ib., 11, 18—19)
Est qui locupletatur parce agendo,
et haec est pars mercedis illius :
In eo quod dicit : Inveni requiem mihi,
et nunc manducabo de bonis meis solus ;
et nescit quod tempus praeteriet, et mors appropinquet
et relinquet omnia aliis, et morietur.

292. Cine strînge avere, răbdînd de foame, strînge pentru alţii şi cu bunătăţile lui alţii se vor desfăta.
Ὁ συνάγων ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συνάγει ἄλλοις, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ τρυφήσουσιν ἕτεροι.
(Ib., 14, 4)
Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat,
et in bonis illius alius luxuriabitur.

293. Ce-mi trebuie o avere de care nu mă pot folosi ?
Quo mihi fortunam, si non conceditur uti ?
(Horatius, *Epist., 1, 5, 12)*

294. Se (poate) trăi bine (şi) cu puţin.
Vivitur parvo bene.
(Id., Od., 2, 16, 13)

295. Cu cît creşte averea, cu atît creşte şi grija şi pofta după lucruri mai mari.
Crescentem sequitur cura pecuniam
Maiorumque fames.
(Ib., 3, 16, 17 sq.)

296. Uitînd de fragilitatea omenească să adun averi ? pentru ce să mă ostenesc ? Iată, această zi e ultima ; să admitem că nu-i : (totuşi) e aproape de ultima.
Oblitus fragilitatis humanae congeram ? in quid laborem ? ecce hic dies ultimus est ; ut non sit : prope ab ultimo est.
(Seneca, *Epist., 15, 12)*

297. Pentru mulţi faptul că adună avere nu înseamnă încetarea nizeriilor, ci numai schimbarea lor.
Multis parasse divitias non finis miseriarum fuit, sed mutatio.
(Ib., 17, 11)

298. Ei nu întreabă de ce şi de unde, ci numai *ce* ai.
Non quare et unde, quid habeas, tantum rogant.
(Ib., 115, 14)

299. Nu există ceva excesiv sau redus în numărul sclavilor, în argintărie şi în cele ce se adună pentru întrebuinţare, decît în raport cu situaţia celui care (le) posedă.
Neque in familia et argento, quaeque ad usum parentur, nimium aliquid aut modicum nisi ex fortuna possidentis.
(Tacitus, *Ann., 2, 33)*

300. La ce foloseşte averea adunată cu astfel de chinuri, cînd e o nebunie neîndoielnică, o sminteală vădită, să trăieşti în mizerie pentru a muri bogat ?

Quo divitias haec per tormenta coactas,
Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato ?
(Iuvenalis, 14, 135)

301. Oamenii, cu cît au mai mult, cu atîta vor (să aibă) şi mai mult.
Homines, quo plura habent, eo cupiunt ampliora.
(Iustinus, 4, 3)

302. Averea care creşte zi cu zi nu potoleşte setea de îmbogăţire, după cum nici lemnele puse pe foc nu-l potolesc.
Φιλοχρηματίην ἐφ'ἡμέρῃ ἑκάστῃ ἐπιρρέων πλοῦτος οὐχ ἵστησιν, ὥσπερ οὐδὲ πυρκαϊὴν ὕλη ἐπιβαλλομένη.
(Eusebius, la Stobaeus, *Flor., 10, 29)*

303. Simţurile îi sînt tefere, numele-i acelaşi, mintea e întreagă, vorba aceeaşi ; dar, de cum îl părăseşte înflăcărarea (pe care) o dă averea, într-o clipă el devine altul. Ciudat lucru e acesta.
tāni 'ndriyāṇy avikalāni tad eva nāma sā buddhir apratihatā vacanaṃ tad evaṭ
arthoṣmanā virahitaḥ puruṣah sa eva anyaḥ kṣaṇena bhavati 'ti vicitram etaṭ
(Bhartṛhari, Nīt., 40)

304. Averea ce i-a fost serisă pe frunte de destin, mare sau mică, aceea o dobîndeşte omul, fie în pustiu fie pe Muntele de aur,[a] nu mai mult. Curaj, deci ; nu te arăta nenorocit în zadar, în mijlocul celor bogaţi. Vasul ia tot atîta apă fie din fîntînă fie din mare.
yad dhātrā nijabhālapaṭṭalikhitaṃ stokaṃ mahad vā dhanam
tat prāpnoti marusthale 'pi nitarāṃ merāu ca na 'to dhikam
tad dhīro bhava vittavatsu kṛpaṇāṃ vṛttiṃ vṛthā mā kṛthāh
kūpe paçya payonidhāv api ghaṭo gṛhṇāti tulyaṃ jalam
(Ib., 49)

---

a) Muntele de aur: *Meru.*

305. Cine caută să dobîndească avere cu preţul fericirii sale, acela-i un vas al suferinţei, întocmai ca acela care poartă poveri pentru altul.
nijasāukhyam nirundhāno yo dhanārjanam icchati
parārtham bhāravāhi 'va kleçasyāi 'va hi bhājanam
(Hitopadeça, 1, 148 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 576)*

306. Averea pricinuieşte suferinţă la dobîndirea ei, întristare în restrişte şi ameţeşte în prosperitate ; cum poate averea să aducă bucurie ?
janayanty arjane duḥkham tāpayanti vipattiṣu
mohayanti ca saṃpattāu katham arthāh sukhāvahāḥ
(Ib., 172 : Ib., 933)

307. Averea este pentru domnie ceea ce-i rădăcina pentru copac.
mulāṃ rājyataror dhanam
(Somadeva, *Kath., 19, 51*

308. Ce dorinţă de avere poate avea înţeleptul în această viaţă trecătoare ?
asthire jīvite hy āsthā kā dhaneṣu manasvinah
(Ib., 24, 138)

309. Ca şi norii ce se ivesc la vreme nepotrivită, averea vine şi se duce pe neaşteptate.
akālameghavad vittam akasmād eti yāti ca
(Ib., 33, 141)

310. Mai bine o avere modestă, dar folosită, decît una foarte mare, dar nefolosită şi, deci, inutilă.
bhogasaṃpannā çrīr apy alpatarā varam
na punar bhogarahitā suvistīrṇā 'py apārthakā
(Ib., 54, 210)

311. Cu necaz se dobîndeşte averea şi cu necaz se păstrează. Cu necaz vine şi cu necaz se duce. Vai de avere, că e plină de mizerii.
arthānām arjane duḥkham arjitānāṃ ca rakṣaṇe
āye duḥkham vyaye duḥkham dhig arthāḥ
kaṣṭasaṃçrayāḥ
(Pañcatantra, (K.), 1, 163 → 2, 118)

312. Cînd omul dă peste o nenorocire care-i primejduieşte avutul şi viaţa, atunci, în faţa pericolului iminent, el nu se gîndeşte la avuţii, ci caută (numai să-şi scape) viaţa ; iar după ce a scăpat, el dă din nou peste (altă) nenorocire, din cauza averii. (Astfel) cei cu minte puţină pun în joc, pe rînd, cînd viaţa, cînd averea, una pentru alta.

arthaprāṇavinaçasaṃçayakarīṃ prāpyā 'padaṃ dustarāṃ
pratyāsannabhayo na vetti vibhávaṃ svaṃ svaṃ jīvitaṃ kāṅkṣati
uttīrṇas tu tato dhanārtham aparāṃ bhūyo viçati āpadam
prāṇānāṃ cā dhanasya ca 'dhamadhiyām anyo'nyahetuḥ panah

(Tantrākhyāyika, 2, 77)

313. Într-adevăr, gîndul meu nu e la averea pierdută; averea vine sau se duce cum merge norocul. Dar mă arde faptul că oamenii desfac şi prietenia cu acela care şi-a pierdut reazemul averii.

satyaṃ na me vibhavanāçakṛta 'sti cintā
bhāgyakrameṇa hi dhanāni bhavanti yānti
etat tu māṃ dahati naṣṭadhanāçrayasya yat sāuhṛdād api janāh çithilibhavanti

(Çūdraka, *Mṛcchakatika, 81* Böhtlingk, *Chrest., 215, 7)*

314. Eu consider ca o nenorocire tot ce se dobîndeşte cu trudă, se posedă tremurînd şi se pierde cu durere.

Je compte enfin pour un malheur
Tout ce qu'on acquiert avec peine,
Qu'on possède en tremblant, qu'on perd avec douleur.
*(*Régnier, *la* Oxenstierna, *Pens., 2, 180)*

315. Repede se risipeşte o avere mare; ea e tîrîtă tumultuos de curentul vieţii.

Bald ist ein grosses Gut zerronnen,
Es rauscht im Lebensstrom hinab.
*(*Goethe, *Faust, 10 340 sq.)*

B

BANII

316. Banii sînt suflet pentru sărmanii muritori.
Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
(Hesiodus, Op., 686)

317. Nici o instituţie n-a fost pentru oameni o pacoste mai mare ca banii.
Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ'ἔβλαστε.
(Sophocles, Ant., 295 sq)

318. Banii sînt pentru oameni sînge şi suflet. Cine nu posedă asta, acela se plimbă ca un mort printre cei vii.
Τἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο μηδ'ἐκτήσατο,
οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ.
(Timocles, la Stobaeus, Flor., 91, 15)

319. Că e onorat şi cel care nu merită onoare, că e vizitat şi cel care nu trebuie vizitat şi că-i salutat şi cel care nu trebuie salutat : aceasta e puterea banilor.
pūjyate yad apūjyo 'pi yad agamyo 'pi gamyate
vandyate yad avandyo 'pi tat prabhāvo dhanasya ca
(Pañcatantra (K.), 1, 7)

320. Muritorii vorbesc de rău şi despre ceea ce nu merită să fie vorbit de rău şi laudă în gura mare şi ceea ce nu trebuie să fie lăudat. Ce nu fac ei pentru bani ?

anindyam api nindante, stuvanty astutyam uccakāiḥ svāpateyakṛte martyāḥ kiṃ kiṃ nāma na kurvate *(Ib. (B.), 2, 155)*

321. Lasă-ţi banul pierdut pentru frate şi pentru prieten.
Ἀπόλεσον ἀργύριον δι'ἀδελφὸν καὶ φίλον.
(Septuaginta, Sir., 29, 10)
Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum.

322. În unele împrejurări a nu ţine seamă de bani este cel mai mare cîştig.
Pecuniam in loco neglegere maxumum interdumst lucrum.
(Terentius, Ad., 216)

323. Trebuie să poruncim banului, nu să-i fim robi.
Pecuniae imperare oportet, non servire.
(Syrus, *687)*

324. Consideră totdeauna banii ca o pacoste ; într-adevăr, nici cea mai mică bucurie nu provine de acolo. Cei care posedă bogăţii se tem şi de propriul lor fiu.
artham anartham bhāvaya nityam na'sti tataḥ sukhaleçaḥ satyam
putrād api dhanabhājām bhītiḥ
(Mohamudgara ı Böhtlingk, *Ind., Spr., 3 589)*

BĂNUIALA

325. Toţi (oamenii), cu cît le merge mai rău, cu atît sînt mai bănuitori ; orice lucru ei îl interpretează ca o jignire.
Omnes quibus res sunt minus secundae, magis sunt nescio quo modo suspiciosi : ad contumeliam omnia accipiunt magis.
(Terentius, *Ad., 605 sq.)*

326. Bănuiala este pentru omul onest o jignire tăcută.
Suspicio probo homini tacita iniuria est.
(Syrus, 942*)*

327. Evită nu numai greşeala, dar şi bănuiala.
Avoid not only the fault, but the suspicion.
*(*Bacon, *Ess., XI)*

BĂTRÎNEŢEA

328. De vreme ce trebuie să murim, de ce să-şi petrecă cineva bătrineţea în zadar şi-n obscuritate, lipsit de tot ce-i frumos ?
Θανεῖν δ'οἷσιν ἀνάγκα, τά κέ τις ἀνώνυμον
γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν,
ἁπάντων καλῶν ἄμμορος;
*(*Pindarus, *Ol., 1, 131 sq.)*

329. Vei cunoaşte, bătrîn fiind, cît e de greu să înveţi la această vîrstă, cînd se cere să fii înţelept.
Γνώσει γέρων ὢν ὡς διδάσκεσθαι βαρὺ
τῷ τηλικούτῳ, σωφρονεῖν εἰρημένον.
*(*Aeschylus, *Ag., 1619 sq.)*

330. O, bătrineţe, ce plăcere mai speri ? şi (totuşi) fiecare vrea să ajungă la tine ; dar, după ce capătă experienţă, el se căieşte ; pentru că nu se află rău mai mare printre muritori.
Ὦ γῆρας, οἷαν ἐλπίδ' ἡδονῆς ἔχεις,
καὶ πᾶς τις εἰς σὲ βούλεται βροτῶν μολεῖν.
λαβὼν δὲ πεῖραν, μεταμέλεια λαμβάνει,
ὡς οὐδὲν ἐστι χεῖρον ἐν θνητῷ γένει.
*(*Euripides, *la* Stobaeus, *116, 6)*

331. Noi bătrînii nu sîntem decît o povară, nişte umbre ; ne mişcăm ca nişte imagini în vis ; mintea s-a dus, deşi ni se pare că judecăm bine.
Γέροντες οὐδὲν ἐσμὲν ἄλλο πλὴν ὄχλος
καὶ σχῆμ'ὀνείρων δ'ἕρπομεν μιμήματα
νοῦς δ'οὐκ ἔνεστιν, οἰόμεθα δ'εὖ φρονεῖν.
(Id., Aeol., Ib., 116, 4)

332. Degeaba dorese bătrînii să moară şi cîrtesc împotriva bătrineţei şi a vieţii îndelungate. Cînd se apropie moar-

tea, nimeni nu vrea să moară şi bătrineţea nu li se mai pare o povară.

Μάτην ἄρ'οἱ γέροντες εὔχονται θανεῖν,
γῆρας ψεύγοντες καὶ μακρὸν χρόνον βίου·
ἢν δ'ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται
θνήσκειν, τὸ γῆρας δ'οὐκέτ' ἔστ' αὐτοῖς βαρύ.
(Id., Alc, 669 sq.)

333. O, bătrineţe, ce pacoste eşti tu pentru cei care te au!

Ὦ γῆρας, οἷον τοῖς ἔχουσιν εἶ κακόν.
(Id., Phoenix, la Stobaeus, 116, 36) .

334. Vai, cîte metehne are bătrineţea! Bătrînului nu i se poate prelungi timpul; căci o viaţă lungă are multe nenorociri.

Φεῦ, φεῦ, τὸ γῆρας ὡς ἔχει πολλὰς νόσους.
Γέροντι δ'οὐχ οἷόν τε μηκύνειν χρόνον.
Μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
(Ib., Glauc., Ib., 116, 2)

335. Bătrineţea este o mutilare a corpului, care rămîne întreg: toate le are şi la toate lipseşte ceva.

Γῆρας ὁλοκληρός ἐστι πήρωσις· πάντ'ἔχει καὶ πᾶσιν ἐνδεῖ.
(Democritus, *la* Diels, *Fragm. 296)*

336. Cînd vei vedea pe cineva că-i bătrîn şi singur, nu (mai) întreba nimic; totul (îi) merge rău.

Ἐπὰν ἴδῃς γέροντα καὶ μόνον,
μηδὲν ἐπερώτα· πάντα γὰρ κακῶς ἔχει.
(Philolaus, *Comp. Men. et Phil., p.* 358)

337. Cel care cere bătrineţe de la zei greşeşte; căci o bătrineţe lungă e plină de (mizerii) extreme.

Ὁ γῆρας αἰτῶν παρὰ θεῶν ἁμαρτάνει·
τὸ γὰρ πολὺ γῆρας ἐσχάτων πόνων γέμει.
(Ib., p. 366)

338. Adu-ţi aminte, cînd eşti tînăr, că vei fi (şi tu) odată bătrîn.

Μέμνησο νέος ὢν ὡς γέρων ἔσῃ ποτέ.
(Menander, *Mon., 354)*

339. Dacă vei munci în tinereţe, vei avea o bătrineţe fericită.
Νέος ἂν πονήσῃς, γῆρας ἕξεις εὐθαλές.
(Ib., 388)
Si iuvenis laboraveris, senectutem habebis beatam.

340. Supărător lucru e un bătrîn printre tineri.
'Οχληρός ἐστ'ἄνθρωπος ἐν νέοις γέρων.
(Ib., 56, Suppl. ex. Aldo)

341. Împovărătoare este o viaţă îndelungată. O, bătrineţe grea, nimic bun nu ai, ci numai multe neplăceri şi supărări. Cu toate acestea, toţi dorim şi năzuim să ajungem la tine.
'Οχληρὸν ὁ χρόνος ὁ πολύς· ὦ γῆρας βαρύ,
ὡς οὐδὲν ἀγαθόν, δυσεχερῆ δὲ πόλλ'ἔχεις
τοῖς ζῶσι καὶ λυπηρά· πάντες εἰς σὲ δὲ
ἐλθεῖν ὅμως εὐχόμεθα καὶ σπουδάζομεν.
(Id., la Stobaeus, *Flor., 116, 8)*

342. La cei înţelepţi bătrineţea se iveşte mai întîi la minte, apoi în corp ; pe cînd la cei neînţelepţi ea se iveşte în corp, dar niciodată la minte.
ādāu citte tataḥ kāye satāṃ saṃpadyate jarā
asatāṃ tu punaḥ kāye nāi 'va citte kadā cana
(Pañcatantra (K.), 1, 166)

343. Nu-i bătrîn cel cu capul albit, chiar dacă are o sută de ani. Acela-i mai bătrîn între oameni, a cărui minte e mai matură.
çvetena çivasā vṛddho nāi 'va varṣaçatī bhavet
yasya buddhiḥ parinataḥ sa vāi vṛddhataro nṛnāṃ
(Böhtlingk, *Chrest., 214, 27 sq.)*

344. Acesta-i lucrul cel mai dureros la bătrineţe ; să simţi la vîrsta aceea că eşti nesuferit altuia.
Tum equidem in senecta hoc deputo miserrimum
Sentire ea aetate eumpse esse odiosum alteri.
(Caecilius, *Eph.)*

345. Bătrînețea aduce oamenilor acest unic cusur : că toți sînt mai atenți la avere decît se cuvine.

Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus : Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est. *(Terentius, Ad., 833 sq.)*

346. Să nu necinstești pe om la bătrînețele lui, că și dintre noi îmbătrînesc.

Μὴ ἀτιμάσῃς ἄνθρωπον ἐν γήρει αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἐξ ἡμῶν γηράσκουσιν.
(Septuaginta, Sir., 8, 6)
Ne spernas hominem in sua senectute,
etenim ex nobis senescunt.

347. Urmărindu-ne în fugă, nu demult copii, nu demult tineri, pe negîndite ne-a ajuns din urmă (bătrînețea).

Modo pueros, modo adulescentes in cursu a tergo insequens
Nec opinantes adsecuta est (senectus).
(la Cicero, Tusc., 1, 94)

348. Trebuie să luptăm împotriva bătrînții ca împotriva unei boli.

Pugnandum tanquam contra morbum, sic contra senectutem.
(Cicero, Sen., 35)

349. Nimeni nu este atît de bătrîn, încît să nu spere pe drept încă o zi (de viață).

Nemo tam senex est, ut improbe unum diem speret.
(Seneca, Epist., 12, 6)

350. Dorința de plăceri a încetat, stima oamenilor s-a dus, cei de-o vîrstă cu noi au plecat la cer, și-n curînd nu vor mai fi nici prietenii dragi ca viața. (Numai) încet ne ridicăm cu ajutorul toiagului ; ochii sînt acoperiți de întuneric adînc, corpul, vai, e gîrbovit ; — și totuși tremură să nu-l surprindă moartea.

nivṛttā bhogecchā puruṣabahumāno vigalitaḥ samānāḥ
svar yātāḥ sapadi suhṛdo jivitasamāḥ

çanāir yaṣṭyutthānaṃ ghanatimiraruddhe ca nayane
aho bhraṣṭaḥ kāyas tad api maraṇāpātacakitaḥ
(Bharṭṛhari, *Vāir., 9)*

351. Părinții noștri s-au dus demult ; cei cu care am crescut împreună au apucat și ei drumul amintirii. Acum noi, pe care ne amenință zilnic prăbușirea, ne aflăm în aceeași situație ca și copacii de pe malul nisipos al unui rîu.

vayaṃ yebhyo jātāç cirataragatā eva khalu te samaṃ
yāiḥ saṃvṛddhāḥ smaranapadavīṃ te 'pi gamitāḥ
idānīm ete smaḥ pratidivasam āsannapatanād gatās
tulyāvasthāṃ sikatilanadītīratarubhiḥ
(Ib., 37)

352. Corpu-i gîrbovit, mersul șovăielnic, dinții au căzut vederea se stinge, surzenia crește..., ai săi nu (mai) dau atenție vorbelor sale, soția nu-l (mai) ascultă : Vai de omul care îmbătrînește ! Chiar și fiul său se poartă dușmănos cu el.

gātraṃ saṃkucitaṃ gatir vigalitā bhraṣṭā ca dantāvali
dṛṣṭir naçyati vardhate badhiratā...
vākyaṃ nā 'driyate ca bāndhavajano bhāryā na çuçrūṣate
hā kaṣṭaṃ puruṣasya jīrṇavayasaḥ putro'py amitrāyate
(Ib., 113)

353. Cît timp sîntem în stare să dobîndim avere, cei din jurul nostru ne arată simpatie ; dar, după ce corpul nostru s-a gîrbovit de bătrînețe, nimeni nu mai întreabă de casa noastră.

yāvad vittopārjanaçaktas tāvan nijaparivāro raktaḥ
tad anu ca jarayā jarjaradehe vārttāṃ ko 'pi na pṛcchati gehe
(Mohamudgara : Böhtlingk., *Ind. Spr., 4 882)*

354. Un om bătrîn e de două ori copil.

An old man is twice a child.
(Shakespeare, *Ham., 2, 2)*

355. Îmbătrînind devenim mai nebuni şi mai înţelepţi.

En vieillissant on devient plus fou et plus sage.
*(*La Rochefoucauld, *Max., 210)*

356. Puţini oameni ştiu să fie bătrîni.

Peu de gens savent être vieux.
(Ib., 423)

357. Nu-i adevărat că bătrîneţea ne readuce bunul simţ. Înţelepciunea pe care o vedem la ea nu-i decît efectul slăbiciunii, care face ca dorinţele să fie neputincioase.

Il n'est pas vrai que la vieillesse
Ramène chez nous le bon sens ;
Ce que l'on y voit de sagesse,
N'est que l'effet de la faiblesse,
Qui rend ses désirs impuissants.
(La Oxenstierna, *Pens., I, 294)*

358. Toată lumea doreşte să trăiască mult ; dar nimeni nu vrea să treacă drept bătrîn.

Tout le monde souhaite de vivre longtemps ; mais personne ne veut passer pour vieux.
(Ib., 323)

359. Toată lumea e de acord că nebunia este inseparabilă de tinereţe ; atunci ce să gîndim despre bătrînii care caută să pară tineri sau cărora le pare rău că nu mai sînt ?

Tout le monde convient que la folie est inséparable de la jeunesse ; que penser donc de ces viellards qui affectent de paraître jeunes, ou qui regrettent de ne l'être plus ?
(Id., Réfl., 148)

360. Bătrîneţea nu ne face copilăroşi, cum se spune ; ea numai ne găseşte încă adevăraţi copii.

Das Alter macht nicht kindisch, wie man spricht,
Es findet uns nur noch als wahre Kinder.
*(*Goethe, *Faust, 212 sq.)*

361. Nimeni nu aude cu plăcere că e numit bătrîn.

Niemand hört es gern,
Dass man ihn Greis nennt.
(Ib., 7 093 sq.)

362. Bătrînul va fi totdeauna adeptul misticismului. El vede că atîtea lucruri par să atîrne de întîmplare : prostia izbîndeşte, inteligenţa dă greş, norocul şi nenorocul se echilibrează pe neaşteptate.

Der Greis... wird sich immer zum Mystizismus bekennen. Er sieht, dass so vieles vom Zufall abzuhängen scheint : das Unvernünftige gelingt, das Vernünftige schlägt fehl, Glück und Unglück stellen sich unerwartet ins Gleiche.
(Id., Max., 806)

BEŢIA

363. Nimic nu seamănă mai bine cu un nebun ca cel beat.

Nihil similius est insano quam ebrius.
(Plautus)

364. Beţia nu e altceva decît o nebunie voluntară.

Nihil aliud esse ebrietatem quam voluntariam insaniam[a].
(Seneca, Epist., 83, 18)

365. O, Dumnezeule ! Să pună oamenii un duşman în gura lor, ca să le fure mintea ! Să ne transformăm cu bucurie, chef, plăcere şi aplauze în animale !

O, God ! that men should put an enemy in their mouths, to steal away their brains ! that we should with joy, revel, pleasure, and applause, transform ourselves into beasts !
(Shakespeare, Oth., 2, 3)

---

a) După Cato ; cf. Amm. Marc., 15, 12.

366. Aici morții trăiesc, aici muții vorbesc.

Hic mortui vivunt, muti loquuntur.
(Inscr.)

367. Numai bibliotecile sînt memoria singură și durabilă a omenirii, ai cărei membri au, fiecare în parte, numai o memorie foarte mărginită și nedesăvîrșită.

Die Bibliotheken allein sind das sichere und bleibende Gedächtnis des menschlichen Geschlechts, dessen einzelne Mitglieder alle nur ein sehr beschränktes und unvollkommenes haben.
(Schopenhauer, *Par., 2, 254)*

BINEFACEREA

368. De flămînzește vrăjmașul tău, dă-i să mănînce pîine ; dacă însetează, dă-i apă să bea:
Fiindcă așa grămădești cărbuni aprinși pe capul lui.

Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ πότιζε αὐτόν. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
(Septuaginta, Prov., 25, 21 sq.)
Si esurierit inimicus tuus, ciba illum;
si sitieret, da ei aquam bibere;
prunas enim congregabis super caput eius.

369. Nu fă bine unui om rău ; e ca și cum ai semăna în mare.

Μὴ κακὸν εὖ ἔρξῃς· σπείρειν ἴσον ἔστ' ἐνὶ πόντῳ.
(Phocylides, *Sent., 152)*

370. Nu se cuvine să se roage cei care cer un lucru drept, nici ca cineva să primească un bine și să nu știe să-l răsplătească.

Λιπαρεῖν γὰρ οὐ καλὸν
δίκαια προσχρῄζουσιν, οὐδ'αὐτὸν μὲν εὖ
πάσχειν, παθόντα δ'οὐκ ἐπίστασθαι τίνειν.
(Sophocles, *O.C., 1201 sq.)*

371. E păcat să nu faci bine nimănui, din economie rea cînd ai avere destulă.
Κακὸν δὲ χρημάτων ὄντων ἄλις
φειδοῖ πονηρᾷ μηδέν' εὖ ποιεῖν βροτῶν.
(Euripides, la Stobaeus, Flor., 16, 5)

372. Să primim binefacerile cu gîndul de a da în schimb binefaceri şi mai mari.
Χάριτας δέχεσθαι χρεὼν προσκοπευόμενον κρέσσονας αὐτῶν ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι.
(Democritus, la Diels, Fragm., 92)

373. Bagă de seamă, cînd faci un bine, ca nu cumva cel care-l primeşte să fie un (om) fals şi să-ţi răsplătească binele cu rău.
Χαριζόμενος προσκέπτεο τὸν λαμβάνοντα, μὴ κακὸν 'αντ' ἀγαθοῦ κίβδηλος ἐὼν ἀποδῶι.
(Ib., 93)

374. Nu renunţa de a face bine unui prieten.
Μὴ κάμῃς φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν.
(Plato, Gorg., 26)

375. E greu să putem totdeauna să facem bine cui vrem : trebuie însă să urmăm mai degrabă principiul de a ne bucura cînd i se întîmplă ceva bun, şi a ne întrista, cînd i se întîmplă ceva rău, şi de a fi gata să-l ajutăm în strîmtoare, de-a ne teme să nu dea greş şi de-a căuta să luăm măsuri pentru aceasta.
Τοῦτο μέν... χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν οὓς ἄν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναχθόμενον, ἢν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωνται, ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν.
(Xenophon, *Cyr., 1, 6, 24)*

376. Eu cred că cel căruia i se face un bine e dator să-şi aducă aminte toată viaţa ; iar cel care-l face, să-l uite

îndată, dacă vor, unul să facă o faptă lăudabilă, iar celălalt să nu săvîrşească o faptă vrednică de un om mic la suflet ; iar a aminti şi a vorbi despre propriile servicii este aproape la fel ca a le reproşa.

Ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι πάντα τὸν χρόνον, τὸν δὲ ποιήσαντ' εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου· τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ὑπομιμνήσκειν καὶ λέγειν, μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστιν τῷ ὀνειδίζειν.

(Demosthenes, *Cor., 269)*

377. Toţi uită binele ce li s-a făcut.

Ἐπιλανθάνονται πάντες οἱ παθόντες εὖ.

(Menander, *Mon., 170)*

378. Ţine minte binele primit şi uită binele făcut.

Χάριν λαβὼν μέμνησο καὶ δοὺς ἐπιλαθοῦ.

(Ib., 112, Suppl. ex Aldo)

379. Binele (făcut) celor recunoscători este răsplătit cu alt bine.

upakarah krtajneşu pratikareṇa yujyate

(Ramayaṇa, 4, 27,20; Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 798)*

380. Adesea şi-n multe locuri mai mult bine a făcut cineva fără să ştie, decît cu ştiinţă.

Saepe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit quam prudens boni.

(Plautus, *Capt., 44 sq.)*

381. Binefacerile rău plasate eu le socot fapte rele.

Benefacta male locata malefacta arbitror.

(Ennius, *la* Cicero, *Off., 2, 18)*

382. Fără îndoială că-i nesuferită categoria (aceea) de oameni care reproşează (altora) serviciile (lor) ; de ele trebuie să-şi aducă aminte cel care le-a primit, nu să le amintească cel care le-a făcut.

Odiosum sane genus hominum officia exprobrantium ; quae meminisse debet is in quem collata sunt, non commemorare qui contulit.
(Cicero, Am., 20)

383. Eu socotesc că o binefacere este mai bine plasată la cei buni decît la cei fericiți.
Melius apud bonos quam apud fortunatos beneficium collocari puto.
(Id., Off., 2, 20)

384. Cînd te apuci să faci bine mulțimii, trebuie să pierzi multe binefaceri înainte de a plasa una cum trebuie.
Largiri in vulgus beneficia quum institueris,
Perdenda sunt multa ut semel ponas bene.
(Syrus, 122 sq.)

385. Ce trist e să ai să te plîngi că ai făcut bine (cuiva).
Quam miserum est, bene quod feceris, factum queri.
(Ib., 746)

386. Aceasta este legea binefacerii între doi : unul trebuie să uite îndată că a dat, celălalt să nu uite niciodată că a primit. Amintirea frecventă a serviciilor (aduse) rănește și apasă sufletul.
Haec enim beneficii inter duos lex est : alter statim oblivisci debet dati, alter accepti nunquam. Lacerat animum et premit frequens meritorum commendatio.
(Seneca, Ben., 2, 10)

387. Nimic nu prețuim mai mult decît binefacerea, cît timp o căutăm ; nimic mai puțin, după ce am primit-o.
Nihil carius aestimamus quam beneficium, quamdiu petimus, nihil vilius, cum accepimus.
(Seneca, Epist., 81, 28)

388. Să nu încetăm de a face bine.
Μή γε παυσώμεσθα δρῶντες εὖ βροτούς.
(Plutarchus, Epicur., 17, 4)

389. După cum soarele nu așteaptă rugăciuni și vrăji, pentru a răsări, ci îndată luminează și-i salutat de toată lumea ; tot astfel și tu, nu aștepta aplauze zgomotoase și aprobări, ca să faci fapte bune ; ci fii binefăcător spontan și vei fi iubit la fel ca soarele.

Ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς καὶ γοητείας ἵν'ἀνατείλῃ, ἀλλ'εὐθὺς λάμπει καὶ πρὸς ἁπάντων ἀσπάζεται· οὕτω μηδὲ σὺ περιμένε κρότους καὶ ψόφους καὶ ἐπαίνους ἵν'εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἑκοντὶς εὐεργέτει, καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιλῃθήσῃ.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor., 46, 88)*

390. Întrucît aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai mei de tot mici, mie mi-aţi făcut.
Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε
(N. T. Matthaeus, 25, 40)
Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

391. Binele (făcut cuiva) nu(-i) poate schimba natura.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.
(Anthologia Palatina, 9, 47)

392. Chiar şi un străin e ruda noastră, dacă-i binefăcător. Chiar şi o rudă e un străin (pentru noi), dacă ne face rău.
paro 'pi hitavān bandhur bandhur apy ahitaḥ paraḥ
(Hitopadeça, 8, 98 ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 1736)*

393. Cel răi nu ţin seamă de binele ce li se face, oricît ar fi de mare. Şi focul arde mîna preotului care-i ţine.
upakṛtam anena sutarām ity asatām asti na kva cid apekṣā
hotuḥ svahastam āçrita udvahato'gnir dahaty eva
(Cārṅgadharapaddhati, Durj., 7 sqı Böhtlingk, *Ind. Spr., 486)*

394. Ruşinoasă este viaţa omului care nu se gîndeşte să facă bine altora. Trăiască vitele, căci cel puţin pielea lor tot ne va servi odată.
paropakāraçūnyasya dhin manuşyasya jīvitam
jīvantu paçavo yeşām carma hy upakariṣyati
(Çārṅgadharapddhati, Nitl, 62 ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 1733)*

395. A face bine unor ticăloşi înseamnă a vărsa apă în mare.

El hacer bien á villanos es echar agua en la mar.
(Cervantes, Quij., 1, 23)

396. Puternicii pământului neputînd să (ne) dea sănătatea corpului nici liniștea spiritului, cumpărăm totdeauna prea scump orice bine pe care-l pot face.
Les grands de la terre ne pouvant donner la santé du corps ni le repos d'esprit, on achète toujours trop cher tous les biens qu'ils peuvent faire.
(La Rochefoucauld, Max. aj., 9)

397. Noi preferăm mai degrabă să vedem pe aceia cărora le facem bine, decît pe aceia care ne fac.
Nous aimons mieux voir ceux à qui nous faisons du bien que ceux qui nous en font.
(Ib., 47)

398. Nimic nu îmbătrînește mai iute ca binefacerile.
Rien ne vieillit plutôt que les bienfaits.
(Ib., II, 74)

399. Vrei să atașezi pe cineva la interesele tale ? contează mai mult pe binefacerile pe care le așteaptă de la tine, decît pe acele pe care le-a primit. Speranța are mai multă putere asupra spiritului omenesc decît recunoștința.
Voulez-vous attacher quelqu'un à vos intérêts ? comptez davantage sur les bienfaits qu'il attend de vous, que sur ceux qu'il en a reçus. L'espérance a plus de force sur l'esprit de l'homme que la reconnaissance.
(Id., Réfl., 139)

400. Cu binefacerile e ca și cu zarurile : ele trebuie aruncate la întîmplare.
Il en est des bienfaits comme des dés ; il faut les jeter à tout hasard.
(Ib., 273)

401. Este o plăcere să întîlnești ochii aceluia căruia i-ai făcut de curînd un bine.
Il y a du plaisir à rencontrer les yeux de celui à qui l'on vient de donner.
(La Bruyère *Car., Du coeur*, 45)

402. **Dacă un om puternic are vreun grad de fericire mai mare decît ceilalți oameni, nu știu care ar putea fi aceea, dacă nu, poate, faptul că i se oferă putința și prilejul de a face un bine ; și cînd se ivește această împrejurare, se pare că el e dator să se folosească de ea : dacă-i în favoarea unui om de bine, el trebuie să se teamă ca nu cumva să-i scape ocazia ; dar, fiindcă-i un lucru just, el trebuie să prevină solicitația și să nu fie văzut decît spre a i se mulțumi ; dacă lucrul e ușor, el nici măcar nu trebuie să i-l scoată în evidență ; iar dacă i-l refuză, eu îi plîng pe amîndoi.**
Si un grand a quelque degré de bonheur sur les autres hommes, je ne devine pas lequel, si ce n'est peut-être de se trouver souvent dans le pouvoir et dans l'occasion de faire plaisir ; et si elle naît, cette conjoncture, il semble qu'il doive s'en servir ; si c'est en faveur d'un homme de bien, il doit appréhender qu'elle ne lui échappe ; mais, comme c'est une chose juste, il doit prévenir la sollicitation et n'être vu que pour être remercié ; et, si elle est facile, il ne doit pas même la lui faire valoir ; s'il la lui refuse, je les plains tous deux.
*(*La Bruyère, *Car., Des grands, 31)*

403. **Orice om e capabil de a face bine unui om ; însă a contribui la fericirea unei societăți întregi înseamnă a fi asemenea zeilor.**
Tout homme est capable de faire du bien à un homme ; mais c'est ressembler aux dieux que de contribuer au bonheur d'une société entière.
*(*Montesquieu, *Pers., 89)*

404. **Cel care face bine avînd puterea nelimitată de a face rău merită laudă nu numai pentru binele pe care-l săvîrșește, dar și pentru răul de la care se abține.**
He that does good, having the unlimited power to do evil, deserves praise not only for the good which he performs, but for the evil which he forbears.
*(*Scott, *Iv., 33)*

405. **De cele mai adeseori trebuie să li se facă oamenilor binele cu sila.**

Agli uomini il bene bisogna, le più volte, farlo per forza.
(Manzoni, *Prom., 27)*

406. În ordinea naturii noi nu putem înapoia binefacerile acelora de la care le primim, sau numai rar. Dar binefacerea pe care o primim trebuie restituită cuiva rînd cu rînd, faptă cu faptă, centimă cu centimă. Feriți-vă ca prea mult bine să stea în mîna voastră. El se va strica iute... Plătiți-l repede în vreun fel.
In the order of nature we cannot render benefits to those from whom we receive them, or only seldom. But the benefit we receive must be rendered again, line for line, deed for deed, cent for cent, to somebody. Beware of too much good staying in your hand. It will fast corrupt... Pay it away quickly in some sort.
(Emerson, *Essays, Comp.)*

BINELE

407. Iată înaintea ta binele și răul : alege binele.
Ἰδού ... πρὸ προσώπου σου... τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· ἔκλεξαι τὸ ἀγαθόν.
(Septuaginta, Deut., 30, 15)

408. Zeus dă binele și răul cînd unuia cînd altuia.
Ἀτὰρ θεὸς ἄλλοτε ἄλλῳ
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε διδοῖ.
(Homerus, *Od., 4, 236 sq.)*

409. Cei lipsiți de judecată nu știu că au binele în mîna lor, pînă ce-l scapă.
Οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τἀγαθὸν χεροῖν ἔχοντε οὐκ ἴσασι, πρίν τις ἐκβάλῃ.
(Sophocles, *Ajax, 964 sq.)*

410. Nu se poate numai bine sau numai rău, ci un amestec (din amîndouă).
Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις.
(Euripides, *la* Plutarchus, *Aud., 7)*

411. Greu găsește binele acela care-l caută ; dar răul îl găsește și acela care nu-l caută.
Διζημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισιν.
(Democritus, la Diels, *Fragm., 108)*

412. Oamenilor le răsare răul din bine, dacă nu știu să dirijeze binele și să-l suporte cum trebuie.
Ἀνθρώποισι κακὰ ἐξ ἀγαθῶν φύεται, ἐπήν τις τἀγαθὰ μὴ πιστῆται ποδηγετεῖν μηδὲ ὀχεῖν εὐφόρως.
(Ib., 173)

413. Trebuie preferat ce e mai bun, și nu ceea ce place, în caz că nu se pot obține amîndouă.
Δεῖ τὰ βέλτιστ' ἀντὶ τῶν ἡδέων, ἂν μὴ συναμφότερ' ἐξῇ, λαμβάνειν.
(Demosthenes, Ol., 3, 18)

414. E imposibil de găsit (ceva) bun, unde să nu fie și ceva rău.
Εὕροις δ'ἂν οὐδὲν τῶν τῶν ἁπάντων... ἀγαθόν, οὗτῳ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν.
(Menander, Mis., la Stobaeus, *Flor., 108, 41)*

415. Nu există vreun bine în viață care să nu răsară ca un copac dintr-o singură rădăcină ; ci alături de bine crește și răul, iar din rău natura scoate și binele.
Οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν τῷ βίῳ
φυόμενον ὥσπερ δένδρον ἐκ ῥίζης μιᾶς·
ἀλλ'ἐγγὺς ἀγαθοῦ παραπέφυκε καὶ κακόν,
ἐκ τοῦ κακοῦ τ'ἤνεγκεν ἀγαθὸν ἡ φύσις.
(Id., Ploc., la Stobaeus, *Flor., 105, 23)*

416. Binele absolut al naturii omenești e cuprins în pacea corpului și a sufletului.
Absolutum illud humanae naturae bonum corporis et animi pace contentum est.
(Seneca, Epist., 66, 46)

417. Ori de cîte ori vei vrea să știi ce trebuie evitat sau ce trebuie căutat, să ai în vedere binele suprem și scopul întregii tale vieți.

Quotiens, quid fugiendum sit aut quid petendum voles scire, ad summum bonum (et) propositum totius vitae tuae, respice.
(Ib., 71, 2)

418. Oricine hotărăşte să fie fericit, să socoată că există un singur bine, care-i cel moral. Căci dacă socoteşte că există vreun alt bine, mai întîi el judecă greşit despre providenţă, pentru că multe nenorociri se întîmplă unor oameni drepţi şi pentru că tot ce ne dă ea este de scurtă durată şi redus, în comparaţie cu timpul lumii întregi.
Quicumque beatus esse constituet, unum esse bonum putet, quod honestum est. Nam si ullum aliud esse existimat, primum male de providentia iudicat, quia multa incommoda iustis vivis accidunt et quia, quicquid nobis dedit, breve est et exiguum, si comparas mundi totius aevo.
(Ib., 74, 10)

419. Ce-i bun zboară pe dinaintea noastră, ce-i rău urmează.
Meliora praetervolant, deteriora succedunt.
(Ib., 108, 25)

420. Tot ce ţi se va părea că-i lucrul cel mai bun, să-ţi fie lege neînfrîntă.
Ἢἂν δὲ τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος.
(Epictetus, *Man., 51, 2)*

421. Am luat drept bune în trecut multe lucruri care acum îmi amărăsc sufletul.
Mich dûhte vert vil manegez guot,
daz hiure beswaeret minen muot.
(Freidank, Besch., 153)

422. Unde se află un bine sigur şi un rău nesigur, nu trebuie niciodată să se lase binele de frica răului.
Dove è un bene certo e un male incerto non si debbe mai lasciare quel bene per paura di quel male.
(Machiavelli, Mandr., 3, 11)

423. Norocul şi natura ţin socoteala cu balanţa : ele nu ne fac niciodată un bine, fără ca în schimb să nu se ivească un rău.
La fortuna e la natura tiene il conto per bilancio : la non ti fa mai un bene, che all'incontro non surga un male.
(Ib., 4, 1)

424. Adepţii lui Pitagora spun că binele este sigur şi limitat iar răul nelimitat şi nesigur. Mii de drumuri se abat de la ţintă, (numai) unul duce la ea.
Les Pythagoriciens font le bien certain et finy, le mal infiny et incertain. Mille routes desvoyent du blanc, une y va.
(Montaigne, *Ess., 1, 9)*

425. Rar sau niciodată vine binele curat şi neamestecat, fără a fi însoţit de vreun rău care să-l tulbure sau să-l neliniştească.
Pocas veces ó nunca viene el bien puro y sencillo sin ser acompañado ó seguido de algun mal que le turbe ó sobresalte.
(Cervantes, *Quij., 1, 41)*

426. Silindu-ne să facem mai bine, stricăm adesea ce e bun[a]**.**
Striving to better, oft we mar what's well.
(Shakespeare, *Lear, 1, 4)*

427. Binele pe care l-am primit de la cineva cere ca să respectăm răul pe care ni-l face.
Le bien que nous avons reçu de quelqu'un veut que nous respections le mal qu'il nous fait.
(La Rochefoucauld, *Max., 229)*

428. Oamenii comuni pun binele în noroc şi în bunurile din afară, sau cel puţin în distracţie. Filozofii au arătat deşertăciunea tuturor acestor lucruri, şi l-au pus unde au putut.

---

a) Cf. : *Le mieux est l'ennemi du bien.*

Le commun des hommes met le bien dans la fortune et dans les biens du dehors, ou au moins dans le divertissement. Les philosophes ont montré la vanité de tout cela, et l'ont mis où ils ont pu.
(Pascal, *Pens., 462, (47))*

429. Cele mai multe din bunurile şi relele acestei vieţi nu au realitate decît atît cît îi place închipuirii noastre să le dea.
La plupart des biens et des maux de cette vie n'ont de réalité qu'autant qu'il plaît à notre imagination de leur en donner.
(Oxenstierna, *Réfl., 29)*

430. Totul e amestecat în lumea aceasta : nici un bine fără amestec de ceva rău, nici un rău fără amestec de ceva bine.
Tout est mêlé dans ce monde : point de bien sans mélange de quelque mal, point de mal sans mélange de quelque bien.
(Ib., 311)

431. Binele şi răul din această lume au numai însemnătatea şi tăria pe care le-o dă închipuirea noastră.
Les biens et les maux de ce monde n'ont que de grandeur et de solidité qu'autant qu'il plaît à notre imagination de leur en donner.
(Ib., *543)*

432. Pretextul obişnuit al celor care fac nenorocirea altora este că le voiesc binele.
Le prétexte ordinaire de ceux qui font le malheur des autres est qu'ils veulent leur bien.
(Vauvenargues, *Réfl., 160)*

433. Noi nu avem nici puterea nici prilejul de-a îndeplini tot binele şi tot răul pe care-l proiectăm.
Nous n'avons ni la force ni les occasions d'exécuter tout le bien et tout le mal que nous projetons.
(Ib., 313)

434. Fără îndoială că binele suprem trebuie să se găsească undeva.

Sicherlich, es muss das Beste
Irgendwo zu finden sein.
(Goethe, Faust, 5439 sq.)

BIRUINȚA

435. Biruie pe avar prin dărnicie, pe cel mincinos prin adevăr, pe cel crud prin îngăduință, pe cel rău prin bunătate.
jayet kadaryaṃ dānena satyenā 'nṛtavādinam
kṣamayā krūrakarmānam asādhuṃ sādhunā jayet
(Mahābhārata, 3, 13 253 t Böhtlingk, *Ind. Spr., 942)*

436. De obicei, după învingători vin hoții.
D'ordinaire, après les vainqueurs viennent les voleurs.
(Hugo, Mis., 2, 1, 19)

BLESTEMUL

437. Blestemat să fie cel ce te va blestema și binecuvîntat să fie cel ce te va binecuvînta.
Ὁ καταρώμενός σε, ἐπικατάρατος, ὁ δὲ εὐλογῶν σε, εὐλογήμενος.
(Septuaginta, Gen., 27, 29)
Qui maledicet te, maledictus erit; et qui benedicet te, benedictus erit.

BLÎNDEȚEA

438. Tu însă stăpînește-ți inima vitează din piept; căci mai bună e blîndețea.
... Σὺ δὲ μεγαλήτορα θυμὸν
ἴσχειν ἐν στήθεσσι· φιλοφροσύνη γὰρ ἀμείνων.
(Homerus, Il., 9, 255 sq.)

439. Lumea aceasta aparține celor blînzi și celor blînzi le aparține (și) lumea cealaltă.
kṣamāvatām ayaṃ lokaḥ paraç cāi 'va kṣamāvatām
(Mahābhārata, 1, la Böhtlingk, *Chrest.,*[3] *79, 10)*

440. Chiar și cei care nu pot fi biruiți cu forța..., sînt învinși prin blîndețe.

tarasā ye na çakyante...
sāmnā te 'pi nigṛhyante.
(Ib., 12, 5 172 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 108)*

BOALA

441. Cine pe lumea aceasta vindecă gazele, păsări, fiare şi sărmani ? Ei nici nu obişnuiesc să fie bolnavi.
ke vā bhuvi cikitsante rogārtān mṛgapakṣiṇaḥ
çvāpadāni daridrāṇç ca prāyo nā 'rtā bhavanti te
(Mahābhārata, 12, 12 644 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 978)*

442. Cel bolnav, cel care de mult timp e departe de ţara sa, cel care mănîncă pîinea altuia, cel care doarme sub acoperămînt străin : viaţa lor e moarte, moartea lor e odihnă.
rogī cirapravāsī parānnabhojī parāvasathaçāyī
yaj jīvati tan maraṇam yan maraṇaṃ so'sya viçrāmaḥ
(Tantrākhyāyika, 2, 72)

443. Nu stă totdeauna în puterea medicului să se vindece bolnavul. Uneori boala e mai tare decît ştiinţa.
Non est in medico semper, relevetur ut aeger.
Interdum docta plus valet arte malum.
(Ovidius, *Pont., 1, 3, 11 sq.*)

444. Unde s-a încuibat o boală mai mare, cea mai mică abia dacă-i simţită.
Where the greater malady is fix'd,
The lesser is scarce felt.
(Shakespeare, Lear, 3, 4)

445. O boală lungă pare a fi aşezată între viaţă şi moarte pentru ca însăşi moartea să devină o uşurare şi pentru cei care mor şi pentru cei care rămîn.
Une longue maladie semble être placée entre la vie et la mort, afin que la mort même devienne un soulagement et à ceux qui meurent et à ceux qui restent.
(La Bruyère, *Car., De l'homme, 44)*

446. Bogăția adună prieteni mulți (pe cînd de cel sărac se îndepărtează prietenii pe care i-a avut).

Πλοῦτος προστίθησι φίλους πολλούς.

(Septuaginta, Prov., 19, 4)

Divitiae adduut amicos plurimos; (a paupere autem et hi quos habuit separantur).

447. Cînd ești sărac, nu te măsura cu cel bogat; ci mintea ta să se ferească (de așa ceva). Dacă îți vei îndrepta privirea asupra (bogăției) lui, vei vedea că a și dispărut; căci e înzestrată cu aripi, ca vulturul.

Μὴ παρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, τῇ δὲ σῇ ἐννοίᾳ ἀπόσχου· ἐὰν ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτόν, οὐδαμοῦ φανεῖται, κατεσκεύασται γὰρ αὐτῷ πτέρυγες ὥσπερ ἀετοῦ.

(Ib., 23, 4 sq.)

Noli laborare ut diteris,
sed prudentiae tuae pone modum.
Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere,
quia facient sibi pennas quasi aquilae et volabunt in caelum.

448. Omul bogat se socotește înțelept, însă cel sărac și deștept îl va judeca.

Σοφὸς παρ'ἑαυτῷ ἀνὴρ πλούσιος, πένης δὲ νοήμων καταγνώσεται αὐτοῦ.

(Ib., 28, 11)

Sapiens sibi videtur vir dives;
pauper autem prudens scrutabitur eum.

449. Nu există speranță de nemurire în bogăție[a]**.**

---

a) Cf.: Mai lesne este pentru cămilă să treacă prin urechile acului, decît pentru bogat să intre în împărăția lui dumnezeu.

Εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλίας ῥαφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

(N.T. Lucas 18, 25).

Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

amṛtatvasya tu nā'çā'sti vittena
Bṛhad-Āraṇyaka-Upaniṣad, 2, 4, 2)

450. Mulţi oameni de nimic sînt bogaţi şi mulţi oameni de treabă sînt săraci. Dar noi nu vom da virtutea noastră în schimbul bogăţiei lor ; căci pe cînd aceea e statornică, averea oamenilor trece mereu de la unul la altul.

Πολλοὶ γὰρ πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται·
ἀλλ'ἡμεῖς αὐτοῖα'οὐ διαμειψόμεθα
τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί
χρήματα δ'ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
(Solon, El., 14)

451. Bogăţia este o slabă ancoră, gloria una şi mai slabă ; la fel corpul, dregătoriile, onorurile ; toate acestea sînt slabe şi fără putere.

Πλοῦτος ἀσθενὴς ἄγκυρα, δόξα ἔτι ἀσθενεστέρα·τὸ σῶμα ὁμοίως, αἱ ἀρχαί, αἱ τιμαί· πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα.
(Pythagoras, la Stobaeus, Flor., 1, 29)

452. De orice lucru se satură (omul), afară de bogăţie

Πλὴν πλούτου παντὸς χρήματός ἐστι κόρος.
(Theognis, Sent., 596)

453. Unii îşi ascund relele prin bogăţie, iar alţii virtuţile prin funesta sărăcie.

Οἱ μὲν γὰρ κακότητα κατακρύψαντες ἔχουσιν
πλούτῳ, τοὶ δ'ἀρετὴν οὐλομένῃ πενίῃ.
(Ib., 1 061)

454. O, Plutus, cel mai frumos şi mai drăguţ dintre toţi zeii ! Cu tine şi un ticălos devine un om de treabă.

Πλοῦτε, θεῶν κάλλιστε καὶ ἱμεροέστατε πάντων,
σὺν σοὶ καὶ κακὸς ὢν γίνεται ἐσθλὸς ἀνήρ.
(Ib., 1 117 sq.)

455. Bogăţia şi înţelepciunea sînt irezistibile pentru muritori. Căci nu poţi să-ţi saturi sufletul de bogăţie ; tot astfel şi cel mai înţelept nu fuge de înţelepciune, ci o iubeşte şi nu-şi poate îndestula sufletul.

Πλοῦτος καὶ σοφίη θνητοῖσ'ἀμαχώτατον αἰεί·
οὔτε γὰρ ἂν πλούτου θυμὸν ὑπερκορέσαις·
ὡς δ'αὔτως σοφίην ὁ σοφώτατος οὐκ ἀποφεύγε
ἀλλ' ἔραται, θυμὸν δ'οὐ δύναται τελέσαι.
(Ib., , 1157 sq.)

456. Cel mai bine e ca bogăţia să fie însoţită de înţelepciune.
Τὸ πλουτεῖν δὲ σὺν τύχᾳ πότμου σοφίας ἄριστον.
*(*Pindarus, *Pyth., 2, 101 sq.)*

457. O, Plutus orb, ce bine era dacă nu te arătai nici pe pământ, nici pe mare, nici în cer, ci locuiai în Tartar şi în Acheron ; din cauza ta sînt toate relele în omenire.
Ὤφελεν σ'ὦ, τύφλε Πλοῦτε,
μήτε γῆ μήτ'ἐν θαλάσσῃ
μήτ' οὐρανῷ φανήμεν,
ἀλλὰ Τάρταρόν τε ναίειν
καὶ Ἀχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ'
ἔστ' ἐν ἀνθρώποις κακά.
*(*Timocreon, *Scholion)*

458. Toţi sînt prieteni cu cei bogaţi.
Τῶν ἐχόντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι.
*(*Euripides, *Cret., la* Stobaeus, *Flor., 91, 7)*

459. De obicei oamenii socotesc că vorbele celor bogaţi sînt înţelepte ; iar cînd vorbeşte bine vreun om sărac şi cu resurse modeste, ei rîd.
Φιλοῦσι γάρ τοι τῶν μὲν ὀλβίων βροτοὶ
σοφοὺς ἡγεῖσθαι τοὺς λόγους, ὅταν δέ τις
λεπτῶν ἀπ'οἴκων εὖ λέγῃ πένης ἀνήρ, γελᾶν.
(Id., Danae, la Stobaeus, *Flor., 97, 14)*

460. Bogăţia bazată pe nedreptate şi însoţită de prostie nu durează mult şi zboară din casă[a].
Ὁ δ'ὄλβος ἀδίκως καὶ μετὰ σκαιῶν ξυνὼν
ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον.
(Id., El., 941 sq.)

---

a) V. contextul piesei lui Euripide.

461. Cusurul înnăscut al celor bogaţi este că sînt proşti. Care să fie cauza ? oare fiindcă-i întunecă zeul bogăţiei, care-i orb, de aceea au (şi ei) o minte oarbă, ca şi norocul ?

Δεινόν γε, τοῖς πλουτοῦσι τοῦτο δ'ἔμφυτον,
σκαιοῖσιν εἶναι 'τί ποτε τοῦδε ταὔτιον;
ἆρ' ὄλβος αὐτοῖς ὅτι τυφλὸς συνηρετμεῖ,
τυφλὰς ἔχουσι τὰς φρένας καὶ τῆς τύχης;
(Id., Phaethon, la Stobaeus, *Flor., 93, 2)*

462. Cînd zeul nu vrea să dea cuiva bunuri pe deplin, el îi oferă bogăţie, dar îi face sărac în judecată bună, aşa că dîndu-i una îi ia amîndouă.

Ὅταν γὰρ ὁ θεὸς μὴ παντελῶς βούληται ἀγαθὰ διδόναι ἀνδρί, χρημάτων πλοῦτον παρασχών, τοῦ φρονεῖν δὲ καλῶς πένητα ποιήσας, τὸ ἕτερον ἀφλόμενος ἑκατέρων ἀπεστέρησεν.
(Antiphon, *la* Stobaeus, *Flor., 10, 29)*

463. Socoteşte bogăţia ultimul dintre bunuri ; căci e cea mai nesigură din toate ce posedăm.

Τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον ὕστατον τίθει· ἀβεβαιότατον γάρ ἐστιν ὧν κεκτήμεθα.
(Alexis, *la* Stobaeus, *Flor., 95, 8)*

464. N-am invidiat niciodată pe acela care-i foarte bogat, dar care nu se foloseşte deloc de ceea ce are.

Οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πλουτοῦντα σφόδρα
ἄνθρωπον ἀπολαύοντα μηδὲν ὧν ἔχει.
(Antiphanes, *la* Stobaeus, *Flor., 93, 20)*

465. Mai înainte eu credeam că numai cei săraci trăiesc în suferinţă şi că viaţa celor bogaţi este veselă şi plină de încredere. Acum însă, zău, eu văd că ea se deosebeşte numai prin cheltuielile zilnice şi că cei care sînt mai mari au şi supărări mai mari.

... ᾠμην ...
ἐγὼ πρότερον τοὺς μὲν πένητας ζῆν μόνους
ὀδυνωμένους, τῶν πλουσίων δὲ τὸν βίον
ἱλαρόν τιν' εἶναι καὶ φέρειν εὐθυμίαν·
νυνὶ δὲ διαφέροντα τοῖς καθ' ἡμέραν

δαπανήμασιν νὴ τὸν Δί' εἰσορῶ μόνον,
λύπας δ'ἔχοντας μείζονας τοὺς μείζονας.
(Philemon, la Stobaeus, *Flor., 97, 18)*

466. Totdeauna bogăția are multe necazuri : invidie, defăimare și ură multă, neplăceri numeroase și mii de neajunsuri, treburi multe și stringere de lucruri necesare pentru trai. Și-ndată după aceea iată că omul moare, lăsînd altora averea sa pentru (a trăi) în lux. De aceea prefer să fiu sărac, să am cît trebuie, să duc o viață fără griji și să n-am nici avere (dar) nici neplăceri. Căci tot omul sărac e scutit de mari rele.
Ἀεὶ τὸ πλουτεῖν συμφορὰς πολλὰς ἔχει,
φθόνον τ'ἐπήρειάν τε καὶ μῖσος πολύ,
πράγματά τε πολλὰ κἀνοχλήσεις μυρίας,
πράξεις τε πολλὰς συλλογάς τε τοῦ βίου·
εἶτα μετὰ ταῦτ'εὐθύς τις εὑρέθη θανών,
ἄλλοις καταλείψας εἰς τρυφὴν τὴν οὐσίαν·
ὅθεν πένεσθαι μᾶλλον ἡδέως ἔχω,
ἔχειν τε μέτρια κἀμέριμνον ζῆν βίον,
κἀι μήτ' ἔχειν με πλοῦτον μήτε πράγματα.
πᾶς γὰρ πένης ὢν μεγάλα κερδαίνει κακά.
(Ib., 19)

467. Cînd îmbătrînește cel bogat, bătrînețea sa are acest unic avantaj, că se sprijină pe avere ca pe un toiag.
Ἐὰν γένηται πλούσιος γεγὼς γέρων,
καλὸν τὸ γῆρας ἐστιν ἐπὶ τούτῳ μόνον·
ἔχει γὰρ χειραγωγὸν τὸν πλοῦτον ὁ γέρων.
(Id., in Comp., p. 358)

468. Cînd bogăția e însoțită de nechibzuință și de putere, ea întunecă și mintea celor care par înțelepți.
Πλοῦτός τ'ἀλόγιστος προσλαβὼν ἐξουσίαν
καὶ τοὺς φρονεῖν δοκοῦντας ἀνοήτους ποιεῖ.
(Menander, la Stobaeus, *Flor., 92, 8)*

469. Bogăția îl face pe acela care o posedă să capete alt caracter, nu acela pe care-l avea mai înainte.
Ὅ τε πλοῦτος ἐξώκειλε τὸν κεκτημένον
εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν.
(Ib., 93, 22)

470. Bogăţia acoperă multe rele.
Πλοῦτος δὲ πολλῶν ἐπικάλυμμ'ἐστὶν κακῶν.
(Id., Boeotia, la Stobaeus, *Flor., 91, 19)*

471. Nici un om drept nu se îmbogăţeşte iute.
Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.
(Id., Colax, la Stobaeus, *Flor., 10, 21)*

472. Orb e zeul bogăţiei şi orbi îi face pe aceia care privesc la el.
Τυφλὸν ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς τοὺς ἐμβλέποντας εἰς ἑαυτὸν δεικνύει.
(Id., Stobaeus, *Flor., 93, 21)*

473. Înţeleptul Bion spunea că patima îmbogăţirii este obîrşia tuturor relelor.
Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας εἶναι.
*(*Bion, *la* Stobaeus, *Flor., 1 038)*

474. Este o boală pe care am văzut-o sub soare : bogăţii puse la păstrare de stăpînul lor pentru nenorocirea lui.
Ἔστιν ἀρρωστία ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ'αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτῷ.
(Septuaginta, Ecl., 5, 12)
Et est infirmitas pessima quam vidi sub sole: divitiae conservatae in malum domini sui.

475. Cel cu sufletul mare şi întreprinzător vă poate da bogăţie, chiar cînd e bine ascunsă şi păzită de zeităţi.
sumhitam api cā 'rthaṃ dāivatāir rakṣyamānaṃ puruṣa iha mahātmā prāpnute nityayuktaḥ
(Mahābhārata t Lassen, *Anth., 68, 15 sq.)*

476. Zgîrcenia, aroganţa şi mîndria, frica şi neliniştea ; înţelepţii ştiu că ele sînt rele omeneşti care provin din bogăţie.
kārpaṇyaṃ darpamānāu ca bhayam udvega eva ca arthajāṇi viduh prājnā duhkhāny etāni dehinām
(Mahābhārata, 3, 88 sq. t Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 912)*

477. Faptul că un muritor e totdeauna energic, că-i învinge pe ceilalți, că vorbește cu mîndrie : toată această putere a sa provine din bogăție.

yad utsahī sadā martyaḥ parābhavati yaj janān/yad uddhatam vadet vākyam tat sarvam vittajam balam

(Pañcatantra (b.), 2, 82)

478. Oricine e puternic prin bogăție. Cine-i bogat, acela-i învățat.

arthena balavān sarvo arthyuktaḥ sa paṇḍitaḥ

(Ib., 83)

479. Pe lumea aceasta nu suferă atît cel sărac din naștere cît (mai ales) acela care a pierdut bogățiile cîștigate, după ce a dus o viață fericită.

na tathā bādhyate loke prakṛtyā nirdhano janaḥ
yathā dravyāni samprāpya tāir vihīnaḥ sukhāidhītaḥ

(Ib., 88)

480. Bogățiile îngrămădite și păzite ca viața, dar nefolosite, nu însoțesc, vai, crude ce sînt, nici cinci pași, pe stăpînul lor în drumul spre lăcașul Morții.

susaṃcitāir jīvanavat surakṣitāir nije 'pi dehe na viyojitāiḥ kva cit
pumso yamāntam vrajato 'pi niṣṭhurāir etāir dhanāiḥ pañcapadī na dīyate

(Ib., 115)

481. Nu te baza pe bogățiile adunate cu nedreptate ; că nimic nu-ți vor folosi în ziua restriștei.

Μὴ ἔπεχε ἐπὶ χρήμασιν ἀδίκοις, οὐδὲν γὰρ ὠφελήσεις ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς.

(Septuaginta, Sir., 5, 10)

Noli anxius esse in divitiis iniustis :
non enim proderunt tibi in die obductionis.

482. Bogatul face o nedreptate și tot el se mînie. Cel sărac suferă nedreptatea și tot el se roagă de iertare[a].

---

a) Cf. Iuvenalis, *Sat.* 3, 252 sqq.

Πλούσιος ἠδίκησε, καὶ αὐτὸς προσενεβριμήσατο· πτωχὸς ἠδίκηται, καὶ αὐτὸς προσδεηθήσεται.
(Ib., 13, 4)

Dives iniuste egit, et fremet;
pauper autem laesus tacebit.

483. Cînd se clatină bogatul, el e sprijinit de prieteni, dar cînd se clatină săracul, este îmbrîncit (şi) de prieteni.
Πλούσιος σαλευόμενος στερίζηται ὑπὸ φίλων, ταπεινὸς δὲ πεσὼν προσαπωθεῖται ὑπὸ φίλων.
(Ib., 25)

Dives commotus confirmatur ab amicis suis;
humilis autem cum ceciderit, expelletur et a notis.

484. Cînd greşeşte un om bogat, mulţi îl susţin ; deşi spune prostii, totuşi ei îi dau dreptate. Dar cînd greşeşte un om sărman, (toţi) îl ocărăsc. Deşi vorbeşte în chip înţelept, nu i se dă atenţie.
Πλουσίου σφαλέντος πολλοὶ ἀντιλήπτορες, ἐλάλησεν ἀπόρρητα καὶ ἐδικαίωσαν αὐτόν. Ταπεινὸς ἔσφαλε, καὶ προσεπετίμησαν αὐτῷ, ἐφθέγξατο σύνεσιν καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπος.
(Ib., 26)

485. Din pricina banilor mulţi au păcătuit, şi cine caută să se îmbogăţească, îşi întoarce ochiul de la dreptate.
Χάριν ἀδιαφόρου πολλοὶ ἥμαρτον καὶ ὁ ζητῶν πλῆθύναι, ἀποστρέψει ὀφθαλμόν.
(Ib., 27, 1)

486. Cine a fost pus la încercare prin ea (sc. bogăţie) şi a rămas desăvîrşit ? Va fi aceasta o mîndrie a lui.
Τίς ἐδοκιμάσθη ἐν αὐτῷ καὶ ἐτελειώθη; καὶ ἔστω εἰς καύχησιν.
(Ib., 31, 10)

Qui probatus est in illo (sc. auro) et perfectus est erit illi gloria aeterna.

487 O bogăţie mare pentru om este să se mulţumească cu un trai cumpătat; căci niciodată nu lipseşte puţinul.

Divitiae grandes homini sunt, vivere parce
Aequo animo ; neque enim est unquam penuria parvi.
(Lucretius, Nat. 5, 1 116 sq.)

488. Orice lucru, virtutea, faima, onoarea, cele divine şi cele omeneşti, se supun bogăţiei celei frumoase ; cine o adună, acela e vestit, puternic şi drept. Oare şi înţelept ? Desigur, (ba) şi rege şi tot ce poftеşte.

Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent ; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus. Sapiensne ? Etiam, et rex
Et quidquid volet.
(Horatius, Sat., 2, 3, 94 sqq.)

489. Acela se bucură cel mai mult de bogăţie, care are nevoie cel mai puţin de ea.

Is maxime divitiis fruitur, qui minime divitiis indiget.
(Seneca, Epist., 14, 17)

490. Dacă vei trăi în conformitate cu natura, nu vei fi niciodată sărac ; dacă (însă vei trăi) în conformitate cu părerile, nu vei fi niciodată bogat.

Si ad naturam vives, nunquam eris pauper; si ad opiniones, nunquam eris dives.
(Ib., 16, 7)

491. După cum nu e nici o deosebire dacă aşezi pe un bolnav într-un pat de lemn sau în unul de aur: (căci) oriunde l-ai muta, el va duce cu sine boala sa ; tot astfel n-are nici o importanţă dacă un suflet bolnav e aşezat în bogăţie sau în sărăcie ; răul său îl urmează.

Quemadmodum nihil differt, utrum aegrum in ligneo lecto an in aureo conloces ; quocumque illum transtuleris, morbum secum suum transferet : sic nihil refert, utrum aeger animus in divitiis an in paupertate ponatur ; malum suum illum sequitur.
(Ib., 17, 12)

492. Nimeni altul nu e demn de Dumnezeu, decît acela care dispreţuieşte bogăţia ; eu nu-ţi interzic posedarea ei

ci vreau să fac s-o posezi fără frică : aceasta o vei putea realiza numai dacă vei fi încredinţat că vei (putea) trăi fericit şi fără ea, dacă o vei considera totdeauna ca trecătoare.

Nemo alius est deo dignus, quam qui opes contempsit, quarum possessionem tibi non interdico, sed efficere volo, ut illas intrepide possideas : quod uno consequeris modo, si te etiam sine illis beate victurum persuaseris tibi, si illas tanquam exituras semper adspexeris.

(Ib., 18, 13)

493. Nimeni nu se naşte bogat.

Nemo dives nascitur.

(Ib., 20, 13)

494. Bogăţia, onorurile, puterea şi celelalte abat de la calea cea dreaptă ; aceste lucruri, pe care le socotim scumpe, sînt în realitate de puţină valoare.

Abstrahunt a recto divitiae, honores, potentiae et caetera, quae opinione nostra cara sunt, pretio suo vilia.

(Ib., 81, 28)

495. Greşesc aceia care atribuie nenorocirile bogăţiei. Ea nu vatămă nimănui : fiecăruia îi face rău sau prostia sa sau ticăloşia altuia, aşa după cum sabia, care nu omoară pe nimeni, este arma celui care ucide. Nu de aceea este vătămătoare bogăţia, dacă din cauza ei ni se pricinuieşte rău.

Erratis, qui incommoda divitiis imputatis. Illae neminem laedunt : aut sua nocet cuique stultitia aut aliena nequitia, sic quemadmodum gladius, qui neminem occidit occidentis telum est. Non ideo divitiae tibi nocent, si propter divitias tibi nocetur.

(Ib., 87, 30)

496. Bogăţia este sclava omului înţelept şi stăpîna celui prost.

Divitiae apud sapientem virum in servitute sunt, apud stultum in imperio.

(Seneca, Vita, 26, 1)

497. E greu să fii înțelept, cînd ești bogat, sau bogat, cînd ești înțelept.

Δυσχερὲς πλουτοῦντα σωφρονεῖν ἢ σωφρονοῦντα πλουτεῖν.

(Epictet, la Stobaeus, *Flor., 5, 86)*

498. Faceți-vă prieteni cu ajutorul bogăției nedrepte.

Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας.

(N. T. Lucas, 16, 9)

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.

499. A răsărit soarele arzător și a uscat iarba și floarea ei a căzut și frumusețea feței ei a pierit ; tot așa și bogatul în alergăturile sale se va vesteji.

Ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο, οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται.

(N. T. Iacobus, 1, 11)

Exortus est enim sol cum ardore, et arefecit foenum, et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit : ita et dives in itineribus suis marcescet.

500. Mai degrabă vei găsi pe cineva care să critice bogăția și buna stare, decît pe unul care să le disprețuiască.

Divitiae et opes, quas facilius invenies qui vituperet quam qui fastidiat.

(Tacitus, Dial., 8)

501. Nimeni nu-i atît de bogat, încît să nu posede mai puțin decît ar vrea.

Οὐδεὶς γοῦν οὕτω πλουτεῖ, ὅστις οὐκ ἐλάττω ἔχει ὧν περ βούλεται.

(Favorinus, la Stobaeus, *Flor., 94, 29)*

502. Numai bogăția spiritului este adevărata bogăție ; celelalte bunuri pricinuiesc mai mult nenorocire.

Πλοῦτος ὁ τῆς ψυχῆς πλοῦτος μόνος ἐστιν ἀληθής, τἆλλα δ'ἔχει ἄτην πλείονα τῶν κτεανῶν.

(Lucianus, Anthologia, 1, 67)

503. Trebuie socotit bogat cel care-i încredințat că are ce-i trebuie.

Πλούσιον χρὴ νομίζειν τὸν ἡγεόμενον ἔχειν τὰ ἀρκέοντα.
(Eusebius, *la* Stobaeus, *Flor., 10, 36)*

504. Dacă a poseda avere fără dăruire şi fără folosinţă înseamnă a fi bogat, atunci sîntem (şi noi) bogaţi prin comorile îngropate în pămînt.
dānopabhogahīnena dhanena dhanino yadi
pṛthivīkhātamkhātena dhanena dhanino vayam
(Hitopadeça, 1, 149: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 139)*

505. Cine nu e îngîmfat, cînd se îmbogăţeşte ? Care-i robul simţurilor, care să nu fie nenorocit ? Care inimă n-a fost înşelată de femei pe lumea aceasta ? Cine-i oare iubit de regi ? Cine nu-i în puterea timpului ? Cărui sărac i se dă cinste ? Cine scapă teafăr, cînd cade în mrejele unor ticăloşi ?
ko'rthān prāpya na garvito viṣayiṇaḥ kasyā'pado'stam gatāḥ
strībhiḥ kasya na khaṇḍitaṃ bhuvi manaḥ ko nāma rājñāṃ priyaḥ
kaḥ kālasya na gocarāntaragataḥ ko'rthī gato gāuravam
ko vā durjanavāgurāsu patitaḥ kṣemeṇa yātaḥ pumān
(Ib., 2, 144 ; Ib., 754)

506. Dacă oamenii sînt bogaţi prin averea îngropată în mijlocul casei, de ce să nu fim şi noi bogaţi tot prin acea avere ?
gṛhamadhyanikhātena dhanena dhanino yadi
bhavāmaḥ kiṃ na tenāi'va dhanena dhanino vayam
(Pañcatantra, Text. orn., 2, 156)

507. Nu sînt oare zdrenţe pe drum ? Nu mai oferă pomii hrană ? Au secat piraiele ? Peşterile sînt închise ? Oare Neînvinsul nu ajută pe cei care-l imploră ? (Atunci) de ce se mai duc oameni în toată firea la cei orbiţi de îngîmfarea bogăţiei ?
cirāṇi kiṃ pathi na santi diçanti bhikṣām nāi'va
aṅghripāḥ parabhṛtaḥ sarito 'py açuṣyan
ruddhā guhāḥ kim ajito'vati no'pasannān kasmād
bhajanti kavayo dhanadurmadāndhān

(Bhāgavata-Purāṇa, 2, 2, 5: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 053)*

508. Unde (vrei să) te duci, frate ? Acolo unde locuiesc cei bogaţi. Pentru ce ? Ca să pot trăi într-un fel sau altul. Cînd averea nu poate fi dobîndită prin cerut, rezultatul cerşirii este, firește, dispreţul. Umilire la început, avere după aceea, ah, omule, asta e moarte.

kva gantā 'si bhrātah kṛtavasatayo yatra dhaninah kim artham prāṇānām sthitim anuvidhātum katham api dhanāir yācnālabdhāir nanu
paribharo'bhyarthanaphalam
nikāro'gre paccād dhanam ahaha bhos tad dhi
nidhanam

(Çilhaṇa, Çāntī., 1, 17)

509. Pe posesorul bogăţiei nu-l face fericit faptul c-o are, ci risipirea ei.

Al poseedor de las riquezas no le hace dichoso el tenerlas, sino el gastarlas.
(Cervantes, Quij., 2, 6)

510. Prostiile celui bogat trec drept sentinţe pe lumea aceasta.

Las necedades del rico por sentencias pasan en el mundo.
(Ib., 43)

511. Mijloacele de îmbogăţire sînt numeroase, dar cele mai multe din ele sînt murdare.

The ways to enrich are many, and most of them foul.
(Bacon, Ess., 34)

512. O bogăţie (chiar şi) nemărginită e tot aşa de sărmană ca şi iarna, pentru acela care veşnic se teme că va fi sărac.

Riches, fineless, is as poor as winter,
To him that ever fears he shall be poor.
(Shakespeare, Oth., 3, 3)

513. Un bogat ignorant are mai multă trecere decît un învăţat sărac.

Un riche ignorant passe devant un pauvre savant.
(Oxenstierna, Pens., I, 17)

514. Bogăţiile se dobîndesc prin muncă, osteneală, înşelăciune, cămătă şi prin mii de alte căi asemănătoare ; şi posesiunea lor e inseparabilă de avariţie, teamă, nelinişte, robie, curse ale aproapelui şi, în fine, de o despărţire crudă în ceasul morţii.

Les richesses s'acquièrent par le travail, par les fatigues, par la tromperie, par l'usure, et par mille autres voies pareilles, et leur possession est inséparable de l'avarice, de la crainte, de l'inquiétude, de l'esclavage, des embûches du prochain, et enfin d'une séparation cruelle à l'heure de la mort.

(Ib., 36 sq.)

515. Zeul bogăţiei, cu toate că vine încet, în cirje, fuge în zbor, cînd pleacă.

Le dieu des richesses, quoiqu'il vienne lentement avec des béquilles, fuit en volant quand il part.

(Ib., II, 196)

516. Cel care se satură de a fi sărac şi care dă ascultare dorinţei de îmbogăţire, începe de asemenea să se satură de a fi un om de treabă.

Celui qui se lasse d'être pauvre et prête l'oreille aux désirs de s'enrichir, commence aussi à se lasser d'être homme de bien.

(Id., Réfl., 47)

517. La ce servesc bogăţiile, dacă se mărgineşte cineva la simpla lor posedare ? Întregul lor merit stă în cheltuirea lor.

A quoi servent les richesses quand on se borne à leur simple possession ? La dépense en fait tout le mérite.

(Ib., 199)

518. A trece de la sărăcie la bogăţie înseamnă numai a schimba o mizerie cu alta.

Passer de la pauvreté à l'opulence, c'est seulement changer de misère.

(Ib., 437)

519. Să nu invidiem la un anumit soi de oameni marea lor bogăţie : ei o au legată de sarcini care nu ne-ar con-

veni ; pentru ca s-o dobîndească, ei au pus în joc liniştea, sănătatea, onoarea şi conştiinţa lor : e prea scump şi nu-i nimic de cîştigat dintr-un astfel de tîrg.

N'envions point à une sorte de gens leurs grandes richesses : ils ont mis leur repos, leur santé, leur honneur, et leur conscience pour les avoir : cela est trop cher, et il n'y a rien à gagner à un tel marché.
(La Bruyère, *Car., Des biens de fortune, 13)*

520. Cînd sîntem tineri, adesea sîntem săraci, sau încă n-am dobîndit nimic ; sau nu s-au ivit moşteniri ; devenim bogaţi şi bătrîni în acelaşi timp : atît de rar pot oamenii să reunească toate avantajele ; şi dacă unora li se întîmplă aceasta, nu-i nici un motiv să fie invidiaţi : (ei) au de ajuns de pierdut prin moarte, pentru a merita să fie compătimiţi.

Quand on est jeune, souvent on est pauvre, ou l'on n'a pas encore fait d'acquisitions ; ou les successions ne sont pas échues ; l'on devient riche et vieux en même temps : tant il est rare que les hommes puissent réunir tous leurs avantages ; et, si cela arrive à quelques-uns, il n'y a pas de quoi leur porter envie : ils ont assez à perdre par la mort pour mériter d'être plaints.
(Ib., 39)

521. Adesea, acolo unde vorbeşte cel bogat, şi anume despre ştiinţă, cei învăţaţi trebuie să tacă, să asculte şi să aplaude.

Souvent où le riche parle, et parle de doctrine[a], c'est aux doctes à se taire, à écouter, à applaudir.
(Ib., Des jugements, 17)

522. Bogăţia seamănă cu apa de mare : cu cît bei mai multă, cu atît devii mai însetat.

Der Reichtum gleicht dem Seewasser : je mehr man davon trinkt, desto durstiger wird man.
(Schopenhauer, *Aph., 3)*

---

a) *doctrine* = science.

523. Tot ce există în acest univers e cuprins de Stăpîn.
îçā vāsyam idaṃ sarvaṃ yat kiṃ ca jagatyāṃ jagat
(Îça-Upanişad, 1)

524. Ea (Fiinţa) se mişcă şi nu se mişcă ; ea e departe şi-i aproape ; e înlăuntrul acestui univers şi afară din el.
tad ejati tan nāi'jati tad dūre tad vad antike
tad antar asya sarvasya tad u sarvasya asya bāhyataḥ
(Ib., 5)

525. (El e) înţelept, atotcuprinzător, cel ce există prin sine însuşi.
kavir **manîşi paribhūḥ** svayaṃbhūḥ
(Ib., 8)

526. Plin e acela, plin e acesta. Din plin purcede plinul. Dacă se ia plinul din plin, rămîne plinul[a].
pūrnam adaḥ **pūrṇaṃ** idaṃ **pūrṇāt** pūrṇam udacyate
pūrṇasya pūrṇam **ādāya pūrṇam** evā 'vaçişyate
(Bṛhad-Āraṇyaka-Upanişad 5, 1, 1)

527. Întreg universul acesta este Brahma ; din el purcede ; în el se reîntoarce ; în el respiră.
sarvaṃ khalv idaṃ brahma tajjalān iti
(Chāndogya-Upanişad 3, 14, 1)

528. Cine nu-l cunoaşte, acela îl cunoaşte; cine îl cunoaşte, acela nu-l cunoaşte. El nu e înţeles de cei care-l înţeleg ; el e înţeles de cei care nu-l înţeleg[b].
yasyā 'mataṃ tasya mataṃ mataṃ yasya na veda saḥ
avijñātaṃ vijānatāṃ vijñātam avijānatām
(Kena-Upanişad, 2, 3)

529. Aceasta se poate spune despre el : se iveşte ca lumina fulgerului şi dispare într-o clipă.

---

a) *Plin*: infinit ; — *acela:* Brahma independent de orice relaţie; *acesta:* Brahma în relaţiile şi atributele sale. Infinitul considerat ca efect purcede din infinitul considerat drept cauză.

b) Adică: „Cine (îşi dă seama că) nu-l cunoaşte, acela îl cunoaşte; dar cine (crede că) îl cunoaşte, acela nu-l cunoaşte. El nu e înţeles de cei care (îşi închipuie că) îl înţeleg; dar e înţeles de acei care (îşi dau seama că) nu-l înţeleg".

tasyāi 'ṣa ādeço yad etad vidyuto vyadyutadā itī 'n
nyamīmiṣadā

(Ib., 4, 4)

530. Cel care înțelege că el e fără sunet, fără pipăit, fără formă, nepieritor și fără gust, veșnic, fără miros, fără început și fără sfîrșit, mai presus de cel mare, neclintit — acela-i liberat din gura morții.

açabdam asparçam arūpam avyayaṃ tathā 'rasaṃ
nityam agandhavac ca yat
anādyanantaṃ mahataḥ paraṃ dhruvaṃ nicāyya tam
mṛtyumukhāt pramucyate

(Katha-Upaniṣad, 3, 15)

531. Cei care se adîncesc în Brahma își pun următoarele întrebări: „Este Brahma cauza (acestui Univers)? De unde ne-am ivit? Prin cine trăim? Unde vom fi? Cine ne conduce în fericire și-n restriște?

brahmavādino vadanti
kiṃ kārṇaṃ brahma kutaḥ sma jātā jīvāma kena kva
ca saṃpratiṣṭhāḥ
adhiṣṭhitāḥ kena sukhetareṣu vartāmahe

(Çvetāçvatara-Upaniṣad, 1, 1)

532. Zeul care (se află) în foc (și) în apă, care pătrunde întregul univers, care se află în ierburi (și) în copaci, — zeului acestuia închinare, închinare.

yo devo 'gnāu yo 'psu yo viçvaṃ bhuvanam āviveça
ya oṣadhīṣu yo vanaspatiṣu tasmāi devāya namo namaḥ

(Ib., 2, 17)

533. Ca un copac care ajunge pînă la cer stă spiritul acesta singur. Nu există ceva mai mare decît el, nici mai subtil, nici mai străvechi. De el e pătruns acest univers.

yasmāt paraṃ nā 'param asti kiṃ cid yasmān nā 'ṇīyo
na jyāyo 'sti kaç cit
vṛkṣa iva stabdho divi tiṣthaty ekas tene 'daṃ pūrṇaṃ
puruṣeṇa sarvaṃ

(Ib., 3, 9)

534. Pusă în mișcare de înțeleptul care stăpînește timpul și însușirile, care-i atotștiutor, de care-i pătruns pe

vecie acest univers, — se învîrteşte creaţiunea care trebuie închipuită ca pămînt, apă, foc, aer şi eter.

yenā 'vṛtaṃ nityam idaṃ hi sarvaṃ jnaḥ kālakāro
gunī sarvavidyaḥ
tene 'çitaṃ karma vivartate 'ha pṛthvyaptejo
'nilakhāni cintyam

(Ib., 6, 2)

535. **El e începutul, cauza unirii (corpului cu sufletul), dincolo de întreitul timp[a] şi independent de acesta. Pe zeul acesta vrednic de slavă, cu toate înfăţişările, care e originea a tot ce există şi care stă în inimă, îl adoră (înţeleptul).**

ādiḥ sa saṃyoganimittahetuḥ paris trikālād akālo
'pi dṛṣṭaḥ
taṃ viçvarūpaṃ bhavabhūtam idyaṃ
devaṃ svacittastham upāsya pūrvam

(Ib., 5)

536. **Nu există pe lume vreun stăpîn al lui ; nici vreunul care să-l pună în mişcare, nici vreo cauză. El este cauza, stăpînul stăpînului cauzei ; pentru el nu există creator, nici stăpînitor.**

na tasya kaç cit patir asti loke na ce 'çitā nāi 'va ca
tasya liṅgam
sa kāraṇaṃ karaṇādhipadhipo na cā 'sya kaç cij janitā
na cā 'dhipaḥ

(Ib., 9)

537. **Zeul unic, ascuns în toate fiinţele, care străbate totul, sufletul lăuntric al tuturor fiinţelor, supraveghetorul faptelor, care sălăşluieşte în toate fiinţele, martorul, gîndirea pură, fără însuşiri, singurul de sine stătător între multe (suflete) inactive, care multiplică sămînţa unică, — înţelepţii, care-l văd cum stă înlăuntrul lor, dobîndesc fericirea veşnică — nu (însă) ceilalţi.**

eko devaḥ sarvabhūteşu gūḍhaḥ sarvavyāpī
sarvabhūtāntarātmā
karmādhyakṣaḥ sarvabhūtadhivāsaḥ sākṣi cetā kevalo
nirguṇaç ca

---

a) *Întreitul timp* : trecutul, prezentul şi viitorul.

eko vaçī niṣkriyāṇāṃ bahūnām ekaṃ bījaṃ bahudhā **yaḥ karoti**
tam ātmasthaṃ ye 'nupaçyanti dhīrās teṣāṃ sukhaṃ çāçvataṃ ne'tareṣām

(Ib., 11 sq.)

538. El e asemenea sieşi, nemuritor, stăpîn, (atot)ştiutor, pretutindeni prezent, ocrotitorul acestei lumi. El conduce veşnic lumea aceasta. Nu există altă cauză a acestei stăpîniri.

sa tanmayo hy amṛta īçasaṃstho jñaḥ sarvago bhuvanasyā 'sya goptā
ya īçe 'sya jagato nityam eva nā 'nyo hetur vidyata īçanāya

(Ib., 17)

539. Brahma, creatorul universului, ocrotitorul lumii, s-a ivit cel dintîi dintre zei.

brahma devānāṃ prathamaḥ saṃbabhūva viçvasya kartā bhuvanasya goptā

(Muṇḍaka-Upaniṣad, 1, 1, 1)

540. Cel care nu poate fi văzut sau apucat, care-i fără început, fără înfăţişare, fără ochi şi urechi, fără mîini şi picioare, veşnic, întins, pretutindeni, infinit de subtil, nepieritor, — pe acesta înţelepţii îl privesc ca izvorul (tuturor) fiinţelor.

yat tad adṛçyam agrāhyam agotram avarṇaṃ acaksuhçrotraṃ tad apāṇipādaṃ
nityaṃ vibhuṃ sarvagataṃ susūkṣmaṃ tad avyayāṃ yad bhūtayoniṃ paripaçyanti dhīrāḥ

(Ib., 6)

541. După cum păianjenul întinde şi strînge (pînza sa), după cum răsar ierburile pe pămînt şi perii pe capul şi pe trupul omului, — tot astfel purcede acest univers din (Brahma) Cel Nepieritor.

yatho 'rṇanābhiḥ srjate gṛhṇate ca yathā pṛthivyāṃ oṣadhayaḥ saṃbhavanti
yathā sataḥ puruṣāt keçalomāni tathā 'kṣarāt saṃbhavati 'ha viçvam

(Ib., 7)

542. Acesta-i adevărul : După cum din flăcările focului ies mii de scîntei asemănătoare, tot așa purced din (Brahma) Cel Nepieritor și se întorc în el toate ființele.

tad etat satyaṃ yathā sudīptāt pāvakād visphuliṅgāḥ
sahasraçaḥ prabhavante sarūpāḥ
tathā 'kṣarād vividhāḥ saumya bhāvāḥ prajāyante
tatra cāi 'vā 'pi yanti

(Ib., 2, 1, 1)

543. El e divin și fără chip, spirit ; e în afară și înlăuntrul (acestei lumi) ; fără origine, fără viață, fără minte ; (el e) pur și mai mare decît Marele Nepieritor[a].

divyo hy amūrtaḥ puruṣaḥ sa bāhyābhyantaro hy ajaḥ
apraṇo hy amanāḥ çubhro hy akṣarāt parataḥ parah
(Ib., 2)

544. (Brahma) se manifestă, e aproape ; el sălășluiește în cavitatea (inimii) ; el e ținta cea mare ; pe dînsul se reazimă tot ce se mișcă, respiră și închide ochii. Pe acesta să-l cunoașteți ca Ființă și Neființă, care-i vrednic de dorit, mai presus de (puterea de) cunoaștere a creaturilor[b], — cel mai de sus.

āviḥ saṃnihitaṃ guhācaraṃ nāma mahat padam atrāi
'tat samarpitaṃ
ejat prāṇān nimiṣac ca yad etaj jānatha sad asad
vareṇyaṃ paraṃ vijñānād variṣṭhaṃ prajānāṃ
(Ib., 2, 2, 1)

545. Cel care-i luminos, care-i mai subtil decît tot ce-i subtil, pe care se sprijină lumile și locuitorii (lor) — acesta-i Brahma cel Nepieritor, aceasta-i viața. Acesta-i adevărat, acesta-i nemuritor.

yad arcimad yad aṇubhyo 'ṇu ca yasmin lokā nihitā lokinaç ca
tad etad akṣaraṃ brahma sa prāṇas...
tad etat satyaṃ tad amṛtaṃ
(Ib., 2)

---

a) *pur* : fără atribute. — *Marele Nepieritor :* Brahma nemanifestat.

b) *a creaturilor :* a creaturilor de rînd.

546. Acela pe care stau cerul, pămîntul şi văzduhul, mintea împreună cu toate organele (simţurile) — pe acela să-l cunoaşteţi ca sufletul unic... El e puntea nemuririi.

yasmin dyāuḥ pṛthivī cā 'ntarikṣam otaṃ manaḥ saha prāṇāiç ca sarvāiḥ
tam evāi 'kaṃ jānatha ātmānam... amṛtasyāi 'ṣa setuḥ
(Ib., 5)

547. Brahma cel nemuritor se întinde înainte şi înapoi, la dreapta şi la stînga, în sus şi-n jos. El e universul acesta infinit.

brahmāi 've 'dam amṛtaṃ purastād brahma paçcād brahma dakṣiṇa taç co 'ttareṇa
adhaç co 'rdhvaṃ ca prasṛtaṃ brahmāi 've 'daṃ viçvam idaṃ variṣṭhaṃ.
(Ib., 11)

548. El e mare, divin, cu neputinţă de închipuit, mai subtil decît ceea ce-i subtil ; el se află infinit de departe şi aici aproape (în corp) ; el sălăşluieşte, pentru cei care-l contemplează aici, în cavitatea (inimii)[a].

bṛtac ca tad divyam acintyarūpaṃ sūkṣmāc ca tat sūkṣmataraṃ vibhāti
dūrāt sudūre tad ihā 'ntike ca paçyatsv ihāi 've nihitaṃ guhāyām
(Ib., 3, 1, 7)

549. Cel care cunoaşte pe Brahma suprem... trece dincolo de întristare şi păcat şi liberat de legăturile inimii devine nemuritor.

sa yo ha vāi tat paraṃ brahma veda...
tarati çokaṃ tarati pāpmānaṃ guhāgranthibhyo vimukto 'mṛto bhavati
(Ib., 3, 2, 9)

550. Copilul e preocupat numai de joacă, tînărul e îndrăgostit de tînără, bătrînul e cufundat în griji ; nimeni nu năzuieşte spre Brahma suprem.

bālas tāvat krīḍāsaktas taruṇas tāvat taruṇīraktaḥ
vṛddhas tāvac cintāmagnaḥ parame brahmaṇi ko 'pi na lagnaḥ
(*Mohamudgara :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 4625)*

---

a) Cf. 960.

BROAȘTELE

551. Ei fac ca broaștele în lac, cărora le place atît de mult orăcăitul lor, încît privighetoarea nu mai are curajul de a cînta.

Die tuont sam die vrösche in eime sê,
den ir schrîen alsô wol behaget,
daz diu nahtegal dâ von verzaget,
sô si gerne sunge mê
(Walther von der Vogelweide, *Verf., 29 sq.*)

BUCURIA

552. Sfîrșitul bucuriei este jalea.

Τελευταῖα δὲ χαρὰ εἰς πένθος ἔρχεται.
(Septuaginta, Prov., 14, 13)
Extrema gaudii luctus occupat.

553. Inima fiecăruia se bucură de altceva.

Ἄλλος ἄλλοι καρδίην ἰαίνεται.
(Archilochus, *Trim. iamb., 37)*

554. Omul înțelept, înzestrat cu o minte superioară, nu se bucură și nu se întristează, pentru că știe că tot ce apare dispare.

prajñāvāṇs tv eva puruṣaḥ saṃyuktaḥ parayā dhiyā
udayāstamanajño hi na hṛṣyati na çocati
(Mahābhārata, 3, 15 383 : Böhtingk, *Ind. Spr., 4 576)*

555. Sănătatea, lipsa de datorii, rămînerea în țară, relațiile cu oameni cumsecade, un mijloc de trai sigur o ședere neprimejduită : șase bucurii ale lumii celor vii.

ārogyam anṛṇyam avipravāsaḥ sadbhir manuṣyāiḥ
saha saṃprayogaḥ
sapratyayā vṛttir abhītavāsaḥ ṣad jīvalokasya sukhāni
(Ib., 5, 1 055 : Ib., 385)

556. Bucuria și durerea, prosperitatea și restriștea, dobîndirea și pierderea, moartea și viața dau, rînd pe rînd, peste fiecare ; de aceea cel înțelept să nu se bucure și să nu se întristeze.

sukhaṃ ca duḥkhaṃ ca bhavābhavāu ca lābhālābhāu
maraṇaṃ jīvitaṃ ca
paryāyaçaḥ sarvam ete spṛçanti tasmād dhīro na ca
hṛṣyen na çocet
(Ib., 1 306 : Ib., 5 238)

557. După bucurie urmează întristare, după întristare bucurie ; bucuria şi întristarea se învîrtesc ca o roată.
sukhasyā 'nantaraṃ duḥkhaṃ duḥkhasyā 'nantaraṃ
sukham
sukhaduḥkhe manuṣyāṇām cakravat parivartataḥ
(Ib., 12, 6 475 : Ib., 3 264)

558. Se poate să fie unii atît de lipsiţi de minte, încît să se bucure de răul altuia şi din necazurile lui să-şi făurească bucuriile lor ?
Tanta vecordia innata quoiquam ut siet,
Ut malis gaudeant atque ex incommodis
Alterius sua ut comparent commoda ?
(Terentius, And., 626 sqq.)

559. Bine pierzi bucuria acolo unde piere în acelaşi timp şi durerea.
Bene perdis gaudium, ubi dolor pariter perit.
(Publ. Syrus, 80)

560. Acolo unde te vei bucura cel mai mult, te vei şi teme cel mai mult.
Ubi maxime gaudebis, metues maxime.
(Ib., 964)

561. Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură ; plîngeţi cu cei ce plîng.
Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων
(N. T. Romanos, 12, 15)
Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.

562. Nu se dobîndeşte bucuria fără (a trece prin) dureri.
na hi sukhaṃ duḥkhāir vinā labhyate
(Kālidāsa, Çṛṅgaratilaka, 9 : Böhtingk, *Ind. Spr., 3 053)*

563. Cel mărginit are o părere excelentă despre felul său de a fi, stîrneşte întristare în sufletul (celor indure-

raţi) prin compătimirea ce le-o arată, îşi bate joc făţiş de vrednicia (altuia) şi se laudă pe sine, vorbeşte despre întrebuinţarea unor metode nepotrivite, declarînd nenorocirea (altuia) drept permanentă : (într-un cuvînt), omul ordinar, cînd aude despre suferinţa (cuiva), îi pricinuieşte o durere grozavă. Aşa se face că cei înţelepţi, cît timp trăiesc, îşi ascund în inima lor bucuriile şi durerile ; iar după ce mor le arde rugul.

vṛttiṃ svāṃ bahu manyate hṛdi çucaṃ dhatte
'nukampoktibhir
vyaktaṃ nindati yogyatāṃ mitamatiḥ kurvan stutīr
ātmanaḥ
garhyopayanişevaṇaṃ kathayati sthāsnuṃ vadan
vyāpadam
çrutvā duḥkham aruṇtudām vitanute pīḍāṃ janaḥ
prākṛtaḥ
ata eva vivektṛṇāṃ yāvadāyuḥ svamānase
jīrṇāni sukhaduḥkhāni dahaty ante citānalaḥ

*(*Kalhana, *Rāj., 1, 228 sq.:* Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 887 sq.)*

564. Nu poate fi bucurie fără întristare.

Liep âne leit mac niht gesîn.

*(*Dietmar von Aist, *Absch., 7)*

565. Îndată după o nenorocire, şi o bucurie de tot mică ne apare însemnată.

vyasanānantaraṃ sāukhyaṃ svalpam apy adhikaṃ
bhavet

*(*Kusumadeva, *Dṛşt., 21:* Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 914)*

566. Bucuria netulburată a vieţii n-a fost partea vreunui muritor.

Des Lebens ungetrübte Freude
Ward keinem Irdischen zu Teil.

*(*Schiller, *Ring, 9, 5 sq.)*

BUNĂTATEA

567. Toate sînt bune la timpul lor.

Πάντα γὰρ καιρῷ καλά.
*(*Sophocles, *Oed., Rex, 1 516)*

568. Si pe cei buni şi pe cei răi îi poartă pămîntul ; şi pe cei buni şi pe cei răi îi încălzeşte soarele ; şi asupra celor buni şi asupra celor răi suflă vîntul ; şi pe cei buni şi pe cei răi îi spală apa[a].

sādhvasādhūn dhārayatī 'ha bhūmiḥ sādhvasādhūṇs
tāpayatī 'ha sūryaḥ
sādhvasādhūṇç cā 'pi vātī 'ha vāyur āpas tathā
sādhavasādhūn punanti

(Mahābhārata, 12, 2 798 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 5 222)*

569. Ce merit are bunătatea celui bun faţă de cei care fac bine ? Cine-i bun faţă de cei care fac rău, acela-i numit bun de către cei virtuoşi.

upakārişu yaḥ sādhuḥ sādhutve tasya ko guṇaḥ
apakārişu yaḥ sādhuḥ sa sādhuḥ sadbhir ucyate

(Pañcatantra, (K.), 1, 247)

570. Cine nu rosteşte vorbe de ocară, nici nu pune pe altul să spună, cine, atunci cînd e lovit, nu loveşte la rîndul său, nici nu pune să lovească, cine nu vrea să ucidă chiar şi pe un ticălos, pe acela îl doresc zeii să vină la ei.

ativādaṃ na pravaden na vādayed yo nā 'hataḥ
pratihanyān na ghātayet
hantuṃ ca yo ne 'cchati pāpakaṃ vāi tasmāi devāḥ
spṛhayanty āgatāya

(Böhtlingk, *Chrest., 191, 15 sq.)*

571. Nu înseamnă bunătate a fi mai bun decît cel mai rău.

Non est bonitas esse meliorem pessimo[b].
*(*Syrus, *595).*

572. El nu îa totul în rău, nici nu caută pe cine să învinuiască de-o întîmplare şi greşelile oamenilor le atribuie mai degrabă soartei. Nu răstălmăceşte vorbele nici privirile : tot ce se întîmplă, el atenuează, dîndu-i o interpretare binevoitoare.

---

a) Cf. : Că el face să răsară soarele peste răi şi peste buni şi trimite ploaie peste drepţi şi peste nedrepţi. (N. T., Matthaeus, 5,45).

b) Aceeaşi cugetare şi la Seneca, Epist., 79, 11.

Non vertit omnia in peius nec quaerit cui imputet casum, et peccata hominum ad fortunam potius refert. Non calumniatur verba nec voltus : quicquid accidit, benigne interpretando levat.
(Seneca, Ep., 81, 25)

573. Cei buni au milă chiar și de ființele rele ; luna nu-și oprește lumina (nici chiar) în casa unui paria.
nirguṇeṣv api sattveṣu dayām kurvanti sādhavaḥ
na hi saṃharate jyotsnām candraç cāṇḍālaveçmani
(Hitopadeça, I, 4)

574. Adesea cineva cade în nenorocire fie pentru că e prea indulgent și prea bun, fie pentru că e prea aspru.
Molte volte uno capita male cosi per essere troppo facile e troppo buono, come per essere troppo tristo.
(Machiavelli, *Mandr., 4, 6)*

575. Cel mai grandios lucru în univers este un om bun care se luptă cu restriștea ; totuși este unul mai mare : acesta-i omul bun care îi vine în ajutor.
The greatest object in the universe is a good man struggling with adversity ; yet there is still a greater, which is the good man that comes to relieve it.
(Goldsmith, *Vic., 30)*

BUNĂVOINȚA

576. Bunăvoința inoportună nu se deosebește de dușmănie.
Ἄκαιρος εὔνοι'οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει.
(Euripides, *Hipp., fr. 8, la.* Wagner, *Poetarum tragicorum Graecorum fragmenta)*

577. Nimic nu-i atît de moale, atît de gingaș, atît de fragil sau de flexibil, ca bunăvoința concetățenilor (noștri) și părerea lor despre noi.
Nihil est tam molle, tam tenerum, tam aut fragile aut flexibile, quam voluntas erga nos sensusque civium.
(Cicero, *Mil., 42)*

578. Mama, tatăl și prietenul : aceștia trei sînt binevoitori din natură ; ceilalți devin binevoitori din vreun motiv.

mātā mitraṃ pitā ce 'ti svabhāvāt tritayaṃ hitam
kāryakāraṇataç ca 'nye bhavanti hitabuddhayaḥ
(Hitopadeça, 1, 37)

BUNUL

579. Doreşte bunuri accesibile, niciodată bunuri inaccesibile. Bucură-te de cele prezente şi nu te amări din cauza celor viitoare.
avāpyān kāmayann arthān nā 'navāpyān kadā ca na
pratyutpannān anubhavan mā çucas tvam anāgatān
(Mahābhārata, 12, 3 875 1 Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 622)*

580. Nu-şi amintesc de bunurile din trecut şi nu se folosesc de cele prezente ; ei aşteaptă numai pe cele viitoare.
Bona praeterita non meminerunt, praesentibus non fruuntur, futura modo exspectant.
(Cicero, *Fin., 1, 60)*

581. (Sînt) trei feluri de bunuri : cele mai mari sînt acele ale sufletului, al doilea, acele ale corpului, al treilea, acele din afară.
Tria genera bonorum : maxima animi, secunda corporis, externa tertia.
(Cicero, *Tusc., 5, 85)*

582. Bunurile mari şi adevărate nu se împart aşa fel, încît fiecăruia să-i revină o parte infimă ; ele aparţin în întregime fiecăruia[a].
Magna et vera bona non sic dividuntur, ut exiguum in singulos cadat : ad unumquemque tota perveniunt.
(Seneca, *Epist., 73, 8)*

583. Acele bunuri sînt adevărate, pe care le dă raţiunea, acele sînt solide şi eterne care nu pot cădea, nici măcar să scadă sau să se împuţineze.
Bona illa sunt vera, quae ratio dat, solida ac sempi-

a) De pildă natura, lumina etc.

terna, quae cadere non possunt, ne decrescere quidem aut minui.
(Ib., 74, 16)

584. Ce uşor dau zeii bunurile cele mai mari şi ce greu le lasă să dăinuiască.

O faciles dare summa deos, eademque tueri
Difficiles !
(Lucanus, *Phars., 1, 510)*

585. Ce inegalitate nu se observă în distribuţia bunurilor şi relelor acestei vieţi ! Cutare se află copleşit sub povara mizeriei celei mai grozave, care, dacă i s-ar face dreptate, ar merita să vadă reunit în persoana sa tot ce mărirea şi bogăţia pot da ca strălucire şi plăcere. În schimb altul înoată în bunăstare, deşi ar trebui să se vadă redus la cea mai ruşinoasă calicie ; totuşi acesta-i mersul lumii. Pentru a parveni, trebuie să îndrăzneşti să întreprinzi lucruri demne de azilul de nebuni sau cel puţin de ocnă.

Quelle inégalité n'aperçoit-on pas dans la distribution des biens et des maux de cette vie ! Tel se trouve accablé sous le poids de la misère la plus affreuse qui, si on lui rendait justice, mériterait de voir réuni dans sa personne tout ce que la grandeur et les richesses peuvent donner de lustre et d'agrément. Tel au contraire nage dans l'opulence, qui devrait se voir réduit à la plus honteuse mendicité ; cependant c'est là le train du monde. Pour parvenir, il faut oser entreprendre des choses dignes des petites maisons, ou pour le moins, des galères.
(Oxenstierna, *Réfl., 379)*

BUNUL SIMŢ

586. Noi nu găsim oameni cu bun simţ decît pe aceia care sînt de părerea noastră.

Nous ne trouvons guère de gens de bon sens que ceux qui sont de notre avis.
(La Rochefoucauld, *Max., 347)*

587. Bunul simţ exista ; dar stătea ascuns de frica simţului comun.

Il buon senso c'era ; ma se ne stava nascosto, per paura del senso comune.
(Manzoni, *Prom., 32)*

C

CALEA

538. Este cîte o cale care i se pare omului că e dreaptă, iar la capătul ei este prăpastia morţii.
Ἔστιν ὁδὸς ἡ δοκεῖ παρὰ ἀνθρώποις ὀρθὴ εἶναι, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα ᾅδου.
(Septuaginta, Prov., 14, 12)
Est via quae videtur homini iusta,
novissima autem eius deducunt ad mortem.

CALITATEA

539. Nimeni nu dobîndeşte vreo calitate fără (ajutorul) zeilor, fie cetate, fie muritor.
Οὔτις ἄνευ θεῶν
ἀρετὰν λάβεν, οὐ πόλις οὐ βροτός.
(Simonides, 44)

540. Celor care abuzează de avantajele pe care li le-a dat natura le sînt potrivnice (înseşi) succesele (lor). De pildă, cînd un om curajos preferă să prade în loc să lupte ca soldat ; sau cînd cineva care-i puternic preferă să jefuiască în loc de-a ocroti ; sau cînd cineva care-i frumos preferă să comită adulter în loc să se însoare ; astfel de oameni trădează avantajele pe care le au de la natură.
Ὅσοι τοῖς ἀπὸ τῆς φύσεως ἀγαθοῖς ἐπὶ τὰ χείρω χρῶνται, τούτοις πολέμια τὰ εὐτυχήματά ἐστιν. Ὡς εἴ τις ἀνδρεῖος ὢν λῃΐζεσθαι μᾶλλον ἢ στρα-

τεύεσθαι προαιρεῖται, καὶ ἰσχυρὸς ὢν λωποδυτεῖν, μᾶλλον ἢ συμβουλεύειν, ἢ καλὸς ὢν μοιχεύειν μᾶλλον ἢ γαμεῖν, οὗτος τῶν ἀπὸ τῆς φύσεως ἀγαθῶν ὑπαρξάντων προδότης ἐστίν.

(Lycurgus, *la* Stobaeus, *Flor., 2, 31)*

591. Ce nedreptate, cînd natura ne dă o însuşire aleasă, iar soarta o strică.

Ὡς ἄδικον ὅταν ἡ μὲν φύσις
ἀποδῷ τι σεμνόν, τοῦτο δ'ἡ τύχη κακοῖ.

(Menander, *Olynthia, la* Stobaeus, *Flor., 107, 7)*

592. Cine vrea să pricinuiască supărare multor duşmani, să se înarmeze cu calităţi ; aceasta-i pentru ei o mare neplăcere.

bahūnām apy amitrāṇāṃ ya icchet kartum apriyam
ātmā tena guṇāir yojyas tat teṣāṃ mahad apriyam

(Tantrākhyāyika, 1, 14)

593. Însuşirea datorită căreia îşi cîştigă cineva existenţa şi-i lăudat în adunare de cei buni, trebuie sporită şi păstrată de acela.

kalpayati yena vṛttiṃ sadasi ca sadbhiḥ praçasyate yena
so guṇas tena guṇavatā vivardhaniyaç ca rakṣyaç ca

(Ib., 24)

594. Calităţile sînt calităţi pentru cei care le cunosc ; dar pentru un om lipsit de calităţi ele sînt defecte. Pîraiele, cînd izvorăsc, au apa foarte plăcută la gust ; dar cînd ajung la ocean, nu se mai poate bea din ele.

guṇā guṇajñeṣu guṇā bhavanti te nirguṇaṃ prāpya bhavanti doṣāḥ
susvādutoyāḥ prabhavanti nadyaḥ samudram āsādya bhavanty apeyāḥ

(Ib., 100)

595. Oricît de multe calităţi ar avea cineva, ele se pierd în mijlocul unor oameni lipsiţi de calităţi.

naçyanti guṇaçatāny api puruṣānām aguṇavatsu puruṣeṣu

(Ib., 102)

596. Tot ce avem e pieritor, afară de însuşirile sufletului şi ale minţii.
Nil non mortale tenemus
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
(Ovidius, Tr., 3, 7, 43 sq.)

597. Noi spunem, într-adevăr, cînd cineva are vreo însuşire, că le are pe toate.
Dicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse.
(Plinius, Pan., 59, 22)

598. O singură calitate distruge toate defectele.
eko guṇaḥ nihanti samastadoṣān
(Vrddhacānakya, 17, 21 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 5 046)*

599. Muştele caută o rană, albinele flori, oamenii buni calităţi, cei de pe treapta cea mai de jos defecte.
makṣikā vraṇam icchanti puṣpam icchanti satpadāḥ
sajjanā guṇam icchanti doṣam icchanti pāmarāḥ
(Cāṇakya, 58)

600. De obicei calităţile eminente ale cuiva ies la iveală în mod clar abia după ce a murit. Mireasma lemnului de aloes se răspîndeşte după ce a ars.
saṃsthitasya guṇotkarṣaḥ prāyaḥ prasphurati sphuṭam
dagdhasyā 'gurukhaṇḍasya sphāribhavati sāurabham
(Kusumadeva, 8 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 083)*

601. Nu-ţi arăta calităţile unor vite cu chip de om.
dvicaraṇapaçuṣu... mā darçaya te guṇān
(Kavitāmṛtakupa, 15 : Ib., 4 229)

602. De obicei însuşirile bune sau rele se ivesc din relaţiile (noastre).
prāyeṇā 'dhamamadhyamottamaguṇaḥ saṃsargato jāyate
(Bhartṛhari, Nīt. 67 : Böhtlingk, *Chrest, 215, 16)*

603. Nimic nu-şi păstrează mereu aceeaşi calitate bună.
Nothing is at a like goodness still.
(Shakespeare, Ham., 4, 7)

604. Nu e nimeni care să nu poarte în el contraponderea însușirii sale celei mai strălucite.
Ninguno vive sin el contrapeso de la prenda relevante.
(Gracian, Or., 225)

605. Nu ajunge să ai calități mari ; mai trebuie să știi să le întrebuințezi.
Ce n'est pas assez d'avoir de grandes qualités, il en faut avoir l'économie.
(La Rochefoucauld, Max., 159)

606. Arta de a ști să pui bine în acțiune calități mediocre fură stima și dă adesea mai multă reputație decît meritul adevărat.
L'art de savoir bien mettre en oeuvre de médiocres qualités dérobe l'estime et donne souvent plus de réputation que le véritable mérite.
(Ib., 162)

607. Cu anumite însușiri bune lucrurile stau la fel ca și cu simțurile : cei care sînt cu totul lipsiți de ele nu le pot vedea nici înțelege.
Il est de certaines bonnes qualités comme des sens : ceux qui en sont entièrement privés ne les peuvent apercevoir ni les comprendre.
(Ib., 337)

608. Cei mai mulți oameni au, ca și plantele, proprietăți ascunse, pe care întîmplarea face să fie descoperite.
La plupart des hommes ont, comme les plantes, des propriétés cachées que le hasard fait découvrir.
(Ib., 344)

609. Nu este om care să se creadă în fiecare din calitățile sale mai prejos de omul pe care-l stimează cel mai mult în lume.
Il n'y a point d'homme qui se croie en chacune de ses qualités au-dessous de l'homme du monde qu'il estime le plus.
(Ib., 452)

610. Sînt însușiri rele care constituie talente mari.
Il y a de méchantes qualités qui font de grands talents.
(Ib., 468)

611. Toate calităţile noastre sînt nesigure şi îndoielnice în bine ca şi în rău, şi ele sînt mai toate la discreţia împrejurărilor.
Toutes nos qualités sont incertaines et douteuses en bien comme en mal, et elles sont presque toutes à la merci des occasions.
(Ib., 470)

612. Calităţile excesive ne sînt duşmane şi nu sensibile ; noi nu le mai simţim, ci le suferim.
Les qualités excessives nous sont ennemies, et non pas sensibles : nous ne les sentons plus, nous les souffrons.
(Pascal, *Pens., 72 (347)*

613. A afecta calităţi şi talente pe care nu le avem înseamnă a obliga pe ceilalţi să observe ridicolul şi defectele pe care le putem avea.
Affecter des qualités et des talents qu'on n'a pas, c'est vouloir obliger les autres à remarquer le ridicule et les défauts qu'on peut avoir.
(Oxenstierna, *Réfl., 62*)

614. Oamenii iubesc ridicolul ce se aruncă cu artă asupra calităţilor eminente care-i ofensează.
Les hommes aiment le ridicule qu'on jette avec art sur les qualités éminentes qui les blessent.
(Vauvenargues, *Refl., 424*)

615. De regulă cantitatea şi calitatea publicului unei opere stau în raport invers.
In der Regel werden Quantität und Qualität des Publikums eines Werkes in umgekehrtem Verhältniß stehn.
(Schopenhauer, *Par., 2, 242*)

CALOMNIA

616. Nu trebuie nesocotită calomnia, oricît ar fi de mincinoasă.
Οὐ δεῖ διαβολῆς καταφρονεῖν, οὐδ'ἂν σφόδρ'ᾖ ψευδής.
(Menander, *Boeotia, la* Stobaeus, *Flor., 42, 1*)

617. Ciudat e modul de a ucide al şarpelui cu chip de ticălos : pe unul îl muşcă de ureche, iar altul îşi pierde viaţa.

aho khalabhujamgasya vicitro 'yam vadhakramaḥ
anyasya daçati çrotram anyaḥ prāṇāir viyujyate
(Pañcatantra, 1, 340 ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 306)*

CANALIA

618. Cineva poată să zîmbească, şi să zîmbească, şi să fie o canalie.

One may smile, and smile, and be a villain.
(Shakespeare, *Ham., 1, 5)*

CAPODOPERA

619. Ca şi acelaşi tablou, văzut într-un unghi întunecat sau cînd îl luminează soarele, — atît de deosebită este impresia aceleiaşi capodopere, după cum e şi capul care o înţelege.

Wie das selbe Oelgemälde, geschn in einem finstern Winkel, oder aber wann die Sonne darauf scheint — so verschieden ist der Eindruck des selben Meisterwerks, nach Maßgabe des Kopfes, der es auffaßt.
(Schopenhauer *Par., 2, 240)*

CARACTERUL

620. Mulţi îşi ascund caracterul fals şi viclean, adaptîndu-se după împrejurări. Dar totdeauna timpul scoate la iveală caracterul fiecăruia.

Πολλοί τοι κίβδηλον ἐπίκλοπον ἦθος ἔχοντες
κρύπτουσ' ἐνθέμενοι θυμιὸν ἐφημέριον.
Τούτων δ'ἐκφαίνει πάντως χρόνος ἦθος ἑκάστου
(Theognis, *Sent., 965 sq.)*

621. Caracterul multora e greu de cunoscut, cînd îl priveşte cineva de departe, chiar cînd e iscusit. Căci unii îşi ascund răutatea sub bogăţie, iar alţii (îşi ascund) virtutea sub sărăcia cea funestă.

Πολλῶν ὀργὴν ἀπάτερθεν ὁρῶντι
γινώσκειν χαλεπὸν καίπερ ἐόντι σοφῶι.

Οἱ μὲν γὰρ κακότητα κατακρύψαντες ἔχουσιν
πλούτωι, τοὶ δ'ἀρετὴν οὐλομένηι πενίηι.
(Ib., 1 059 sqq.)

622. Acomodează-ţi caracterul, variindu-l după fiecare prieten (şi) primind ceva din firea fiecăruia. Acum urmează-l pe acesta, altă dată fii altul, căci e mai bună abilitatea decît multă virtute.
Φίλους πρὸς πάντας ἐπίστρεφε ποικίλον ἦθος
συμμίσγων ὀργὴν οἷος ἕκαστος ἔφυ.
Νῦν μὲν τῶιδ'ἐφέπου, τοτὲ δ'ἄλλοῖος πέλευ ὀργήν·
κρεῖσσόν τοι σοφίη καὶ μεγάλης ἀρετῆς.
(Ib., 1 071 sq.)

623. Caracterul înnăscut nu şi-l pot schimba nici vulpea cea roşcată nici leul cu răget puternic.
Τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ'αἴθων ἀλώπηξ
οὔτ'ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος.
(Pindar, Ol., 11, 19 sqq.)

624. Caracterul este pentru oameni geniul lor bun sau rău.
Ὁ τρόπος ἀνθρώποισι δαίμων ἀγαθός, οἷς δὲ καὶ κακός.
(Epicharmus, la Diels, fragm. 17)

625. Caracterul este zeu pentru om.
Ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.
(Heraclitus, la Diels, fragm. 119)

626. Este imposibil să cunoşti sufletul, sentimentele şi gîndurile cuiva, înainte ca el să exercite vreo dregătorie şi să aplice legile.
Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
ψυχήν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῆι.
(Sophocles, Ant., 175)

627. Natura este sigură, nu averea.
Ἡ γὰρ φύσις βέβαιος, οὐ τὰ χρήματα.
(Euripides, El., 941)

628. Este o mare înţelepciune să cunoşti bine cum e fiecare om.

Ἡγοῦμαι σοφίας εἶναι μέρος οὐκ ἐλάχιστον
ὀρθῶς γιγνώσκειν οἷος ἕκαστος ἀνήρ.
(Euenus, *3*)

629. Cum se face că Prometeu, care se spune că ne-a creat pe noi şi pe toate celelalte fiinţe, a dat *animalelor* cîte o singură natură de fiecare specie ? Toţi lei sînt viteji ; în schimb toţi iepurii sînt fricoşi, fără excepţie. Nu există două feluri de vulpi ; ci poţi să aduni laolaltă o mie de vulpi, vei vedea la toate o singură natură şi un singur fel de a fi. Pe cînd la noi, cîţi indivizi sîntem, atîtea caractere se pot vedea.

Τί ποτε Προμηθεύς, ὃν λέγουσ' ἡμᾶς πλάσαι
καὶ τἄλλα πάντα ζῷα, τοῖς μὲν θηρίοις
ἔδωχ'ἑκάστῳ κατὰ γένος μίαν φύσιν ;
ἅπαντες οἱ λέοντες εἰσὶν ἄλκιμοι.
δειλοὶ πάλιν ἐξῆς πάντες εἰσὶν οἱ λαγῴ.
οὐκ ἔστ' ἀλώπηξ ἡ μὲν εἴρων τῇ φύσει
ἡ δ' αὐθέκαστος· ἀλλ' ἐὰν τρισμυρίας
ἀλώπεκάς τις συναγάγῃ, μίαν φύσιν
ἁπαξαπασῶν ὄψεται τρόπον θ'ἕνα.
Ἡμῶν δ'ὅσα καὶ τὰ σώματ' ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν
καθενός, τοσούτους ἔστι καὶ τρόπους ἰδεῖν.
(Philemon, *la* Stobaeus, *Flor., 2, 27)*

630. Piatra de încercare a caracterului omenesc este timpul.

Ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.
(Menander, *Mon., 304)*

631. Un om rău îşi reia totdeauna caracterul său adevărat, oricît de bine s-ar purta cineva cu el.

durjanaḥ prakṛtiṃ yāti sevyamāno 'pi yatnataḥ
(Tantrākhyāyika, 1, 77)

632. Caracterul nu se schimbă prin povaţă ; apa, cît de încălzită, tot se răceşte din nou.

svabhāvo no 'padeçena çakyate kartum anyathā
sutaptam api pānīyaṃ punar gacchati çītatām
(Pañcatantra, (K.), 1, 257)

633. Chiar dacă focul ar fi rece şi luna arzătoare, tot n-ar putea să se schimbe caracterul muritorilor pe lumea aceasta.

yadi syāc cnītalo vahniḥ çītāṇçur dahanatmakaḥ
na svabhāvo 'tra martyānāṃ çakyate kartum anyathā
(Ib., 258)

634. În fericire ca și-n nefericire caracterul celor aleși rămîne același.
sampattāu ca vipattāu ca mahatām ekarūpatā
(Ib., 2, 71 Böhtlingk, *Ind., Spr., 3187)*

635. Mulți și-au mărit nenorocirea din cauză că n-au știut s-o suporte. Mai mult decît întîmplarea sau norocul, le-a fost potrivnic (propriul) lor caracter.
Multi iniquo animo sibi mala auxere in malis
Quibus natura prava magis quam fors aut fortuna obfuit.
(Accius, *la* Diehl, *Poet., 74, 24)*

636. (Așa spunea cel mai mare dintre filozofi) : După cum e dispoziția sufletească a cuiva, așa este și omul ; și după cum e omul, tot așa este și vorba lui ; și faptele sînt la fel ca vorbele, iar viața e ca faptele.
(Sic enim princeps ille philosophiae disserebat): qualis cuiusque animi adfectus esset, talem esse hominem ; qualis autem homo ipse esset, talem eius esse orationem ; orationi autem facta similia, factis vitam.
(Cicero, *Tusc., 5, 47)*

637. De aceea mai ales trebuie observat omul în primejdii pline de risc și de cunoscut în restriște cine e. Căci abia atunci scoate el din fundul sufletului vorbe adevărate ; masca e îndepărtată și rămîne realitatea.
Quo magis in dubiis hominem spectare periclis
Convenit, adversisque in rebus noscere qui sit.
Nam verae voces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur ; et eripitur persona, manet res.
(Lucretius, *Nat., 3, 55 sqq.)*

638. Poți să alungi caracterul cu furca, el va reveni mereu.
Naturam expelles furca, tamen usque recurret.
(Horatius, *Epist., 1, 10, 24)*

639. Cei care străbat în fugă marea schimbă climatul, dar nu sufletul.

Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
(Ib., 1, 11, 27)

640. Înlătură primejdia, şi natura va izbucni liberă, frînele fiindu-i îndepărtate.
Tolle periclum,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
(Id., Sat., 2, 7, 73 sq.)

641. De obicei nenorocirea dă pe faţă caracterul, iar fericirea îl ascunde.
Ingenium res
Adversae nudare solent, celare secundae.
(Ib., 2, 8, 73, sq.)

642. Nu averea, nici numele ilustru al strămoşilor ne face mari, ci caracterul şi mintea.
Non census nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos ingeniumque facit.
(Ovidius, *Pont., 1, 9, 39 sq.)*

643. Tot ce-i fixat şi înnăscut se atenuează prin educaţie, (dar) nu se înlătură.
Quicquid infixum et ingenitum est lenitur arte non vincitur.
(Seneca, *Epist., 1, 11)*

644. Caracterul este o deprindere îndelungată.
Τὸ ἦθος ἐστι πολυχρόνιον.
(Plutarchus, *Educ., 4)*

645. Fiecăruia îi place (să găsească) la altul propriul său caracter.
In alio sua quemque natura delectat.
(Plinius., *Pan., 45)*

646. Chiar cel care posedă cunoaşterea superioară săvîrşeşte fapte potrivite cu natura sa. Fiinţele urmează natura lor. Ce poate face înfrînarea (ei) ?
sadṛçaṃ ceṣṭate svasyāḥ prakṛter jñānavān api
prakṛtiṃ yānti bhūtāni nigrahaḥ kiṃkariṣyati
(Bhagavadgîta, 3, 33)

647. Natura înnăscută a fiecăruia nu-l părăseşte niciodată. Cărbunele nu-şi pierde negreaţa, chiar de-ar fi spălat de o sută de ori.

svabhāvo yādṛço yasya na jahāti kadā ca na
aṅgāraḥ çatadhā dhāuto malīnatvam na muñcati
(Cāṇakya, 76): (Böhtlingk, *Ind. Spr., 5 355)*

648. Din faptul că un om rău citeşte cărţile de legi sau studiază Vedele încă nu rezultă nimic ; caracterul predomină aici.

na dhrmaçāstraṃ paṭhati 'ti kāraṇaṃ na cā 'pi vedādhyayanaṃ durātmanaḥ
svabhāva evā 'tra... 'tiricyate
(Hitopadeça, 1 15 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 404)*

649. Cercetează caracterul fiecăruia, nu însuşirile, care se deosebesc de el ; căci caracterul trece peste toate însuşirile şi stă în frunte.

sarvasya hi parikṣyante svabhāvā ne'tare guṇāḥ
atītya hi guṇān sarvān svabhāvo mūrdhni vartate
(Hitopadeça, 1, 19)

650. E greu să treacă cineva peste propria sa natură.

yaḥ svabhāvo hi yasya syāt tasyā 'sāu duratikramaḥ
(Ib., 3, 7)

651. Caracterul de diamant al eroilor nu poate fi sfărîmat nici de trăsnet.

vajrād api hi vīrāṇāṃ cittaratnam akhaṇḍitam
(Somadeva, *Kath., 75, 56)*

652. Să nu se încreadă omul prea mult în victoria sa asupra naturii sale ; pentru că natura poate sta înmormîntată mult timp şi totuşi să reînvie, cînd se iveşte prilejul sau ispita.

Let not a man trust his victory over his nature too far ; for Nature will lay buried a great time, and yet revive upon the occasion or temptation.
(Bacon, *Ess., 38)*

653. Natura omenească aleargă sau spre ierburi (folositoare) sau spre buruieni ; de aceea omul să ude la timp pe cele dintîi şi să stîrpească pe celelalte.

A man's nature run either to herbs or weeds; therefore let him seasonably water the one and destroy the other *(Ib.)*

654. Totul e străin în dispoziția sufletească, în obiceiurile și manierele celor mai mulți dintre oameni : cutare a trăit în tot timpul vieții sale posac, nervos, avid, tîrîtor, supus, sîrguitor, interesat, deși se născuse vesel, pașnic, leneș, pompos, mîndru și curajos, și departe de orice josnicie. Nevoile vieții, situația în care se găsește cineva, legea necesității, forțează natura și produc în ea aceste mari schimbări.

Tout est étranger dans l'humeur, les moeurs et les manières de la plupart des hommes : tel a vécu pendant toute sa vie chagrin, emporté, avare, rampant, soumis, laborieux, intéressé, qui était né gai, paisible, paresseux, magnifique, d'un courage fier, et éloigné de toute bassesse. Les besoins de la vie, la situation où l'on se trouve, la loi de la nécessité, forcent la nature et y causent ces grands changements.
*(*La Bruyère, *Car., De l'homme, 18)*

655. Alungă caracterul, el revine în galop.

Chassez le naturel, il revient au galop.
*(*Destouches, *Glor., 3, 5)*

656. Fie vioiciune, fie mîndrie, fie pofta de avere, nu există om, care să nu poarte în caracterul său un prilej continuu de a face greșeli ; și dacă ele sînt fără consecință, o datorește norocului.

Soit vivacité, soit hauteur, soit avarice, il n'y a point d'homme qui ne porte dans son caractère une occasion continuelle de faire des fautes ; et si elles sont sans conséquence, c'est à la Fortune qu'il le doit.
*(*Vauvenargues, *Réfl., 246)*

657. Chiar și caracterele cele mai rele au adesea în ele un oarecare principiu al binelui.

The worst minds have often something of good principle in them.
*(*Scott, *Quent., 26)*

658. Caracterul este de-a dreptul incorigibil; pentru că toate acţiunile omului decurg dintr-un principiu lăuntric, în virtutea căruia el trebuie, în aceleaşi împrejurări, să facă totdeauna acelaşi lucru, şi nu poate altfel...

Tot atît de puţin, şi din aceeaşi pricină trebuie să ne aşteptăm ca cineva să facă acelaşi lucru ca mai înainte şi după ce s-au schimbat împrejurările. Dimpotrivă, oamenii îşi schimbă gîndurile şi purtarea tot atît de iute cum se schimbă şi interesul lor.

Der Charakter ist schlechthin inkorrigibel; weil alle Handlungen des Menschen aus einem innern Prinzip fliessen, vermöge dessen er, unter gleichen Umständen, stets das Gleiche tun muss und nicht anders kann...

Eben so wenig, und aus demselben Grunde, dürfen wir erwarten, dass Einer, unter veränderten Umständen, das Gleiche, wie vorher, tun werde. Vielmehr ändern die Menschen Gesinnung und Betragen eben so schnell, wie ihr Interesse sich ändert.

(Schopenhauer, Aphor., 5, 29)

659. A uita vreodată o trăsătură rea a (caracterului) unui om este ca şi cum am arunca bani cîştigaţi cu trudă.

Einen schlechten Zug eines Menschen jemals vergessen, ist wie wenn man schwer erworbenes Geld wegwürfe.

(Ib., 44)

660. În lumea aceasta, în care „zarurile cad de fier", trebuie un caracter de fier.

Zu dieser Welt, wo „die Würfel eisern fallen", gehört ein eiserner Sinn.

(Ib., 53)

661. Cel care nu bagă în seamă trăsăturile mici de caracter, trebuie să se învinovăţească singur, dacă după aceea el învaţă să cunoască caracterul respectiv, spre paguba sa, din (trăsăturile) cele mari.

Wer die kleinen Charakterzüge unbeachtet lässt, hat es sich selber zuzuschreiben, wenn er nachmals aus

den grossen den betreffenden Charakter zu seinem Schaden kennen lernt.
(Ib., 118)

CARTEA

662. Şi *desfăşurînd comorile înţelepţilor din vechime*, pe care ni le-au lăsat scrise în cărţi, le parcurg împreună cu prietenii (mei), şi cînd vedem ceva bun, alegem şi socotim ca un mare cîştig, cînd putem fi de folos unul altuia.
Καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· καὶ ἄν τι ὁρῶμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος ἐὰν ἀλλήλοις ὠφέλιμοι γιγνώμεθα.
(Xenophon, *Mem., 1, 6, 14)*

663. Cel iscusit să scoată esenţialul şi din cărţile cele mici şi din cele mari, ca albina din flori.
anubhyaç ca mahadbhyaç ca çāstrebhyaḥ kuçalo naraḥ sarvataḥ sāram ādadyāt puṣpebhya iva ṣaṭpadaḥ
(Böhtlingk, *Chrest., 191, 7 sq.)*

664. Nu importă cît de multe (cărţi) ai, ci cît de bune.
Non refert quam multos (sc. libros), sed quam bonos habeas.
(Seneca, *Epist., 45, 1)*

665. Cărţile îşi au soarta lor.
Habent sua fata libelli.
(Terentianus Maurus)

666. Deschide cartea, ca să înveţi ce au gîndit alţii ; închide cartea, ca să gîndeşti tu însuţi.
Librum aperi, ut discas, quid alii cogitaverunt; librum claude ut ipse cogites !
(Cit. de Heyde, *Technik,* p. *82)*

667. Cărţile cele mai bune sînt acele, pe care cei care le citesc cred că le-ar fi putut face.
Les meilleurs livres sont ceux, que ceux qui les lisent, croient qu'ils auraient pu faire.
(Pascal, *Géom., Sec. fr. p. 56)*

668. Cînd se ciocnesc un cap şi o carte, şi cînd sună a gol : este oare acesta totdeauna în carte ?...
Astfel de opere sînt (ca) nişte oglinzi : cînd se uită în ele o maimuţă, nu poate privi din ele un apostol.
Wenn ein Kopf und ein Buch zusammenstoßen und es klingt hohl: ist denn das allemal im Buche?... Solche Werke sind Spiegel: wenn ein Affe hineinguckt, kann kein Apostel heraussehen.
*(*Lichtenberg, *la* Schopenhauer, *Aphor., 4, p. 358)*

669. Cărţile sînt prieteni reci şi siguri.
Les livres sont des amis froids et sûrs.
*(*Hugo, *Mis., 1, 5, 3)*

CASA

670. Unde nu-ţi iese în întîmpinare, unde nu sînt conversaţii plăcute şi unde nu se vorbeşte despre calităţi şi defecte, în acea casă să nu te duci.
nā 'bhyutthānakriyā yatra nā 'lāpā madhurākṣarāḥ guṇadosakathā nāi 'va tasya harmye na gamyate
(Pañcatantra, 2, 65 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 1546)*

I. CAUZA

671. Nimic nu se întîmplă fără o cauză, ci totul (se întîmplă) dintr-un anumit motiv şi sub povara necesităţii.
Οὐδὲν χρῆμα μάτην γίνεται, ἀλλὰ πάντα ἐκ λόγου τε καὶ ὑπ'ἀνάγκης.
*(*Leucippus, *la* Diels, *Fragm., 2)*

672. Adesea forţe mici înclină puternic balanţa.
Πολλάκις μικραὶ δυνάμεις μεγάλας ῥόπας ἐποίησαν.
*(*Isocrates, *Pan., § 139)*

673. Nu e fără folos să se cerceteze acele lucruri, la prima vedere neînsemnate, din care adesea se nasc (cauzele unor) evenimente mari.
Non sine usu fuerit introspicere illa, primo adspectu levia, ex quis magnarum saepe rerum motus oriuntur.
*(*Tacitus, *Ann., 4, 32)*

674. Cauze mici răstoarnă lucrurile cele mai mari.

Brevibus momentis summa verti.
(Ib., 5, 4)

675. Oamenii sînt atît de copleşiţi de condiţionările infinite ale fenomenelor, încît ei nu pot observa condiţia (lor) unică şi primordială.
Die Menschen sind durch die unendlichen Bedingungen des Erscheinens dergestalt obruirt, dass sie das Eine Urbedingende nicht gewahren können.
(Goethe, Max., 716)

676. La suprafaţă este o infinită varietate de lucruri ; la centru este simplitatea cauzei.
There is at the surface infinite variety of things ; at the centre there is simplicity of cause.
(Emerson, Ess., in History)

677. Ceea ce-i minunat în treburile omeneşti este înlănţuirea efectelor şi a cauzelor.
Ce qu'il y a de merveilleux dans les affaires humaines, c'est l'enchaînement des effets et des causes.
(France, Rôt., 30)

II. CAUZA

678. Cauza învingătoare a plăcut zeilor, dar cea pierdută lui Cato.
Victrix causa deis placuit, sed victa Catoni.
(Lucanus, Phars., 1, 128)

CĂDEREA

679. Zeus coboară ce-i înalt şi înalţă ce-i umil.
Ὁ Ζεὺς τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινῶν, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψῶν.
(Chilo, la Diogenes Laertius, 1, 3, 2)

680. Muritorii obişnuiesc să dea mai tare cu piciorul în cel căzut.
... Σύγγονον
βροτοῖσι τὸν πεσόντα λακτίσαι πλέον.
(Aeschylus, Ag., 884 sq.)

681. E bine să nu cădem din propria (noastră) nechibzuinţă.

Καλόν γε μέντοι μὴ 'ξ ἀβουλίας πεσεῖν.
(Sophocles, *El.*, *398*)

682. Cel care-i la pămînt, nu se mai teme de cădere.
bhūmāu sthitasya patanād bhayam eva nā 'sti.
(Pañcatantra (K.), 1, 246)

683. Căderea vatămă mult mai uşor pe cei care stau sus.
Excelsior multo facilius casus nocet.
(Syrus, 246)

684. Cel de jos nu poate să cadă nici de sus nici rău.
Humilis nec alte cadere nec graviter potest.
(Ib., 339)

685. Pinul uriaş e clătinat mai des de vînturi şi turnurile înalte se prăbuşesc mai tare, iar fulgerele lovesc culmile munţilor.
Saepius ventis agitatur ingens
Pinus et celsae graviore casu
Decidunt turres feriuntque summos
Fulgura montes.
(Horatius, *Od., 2, 10, 9 sqq.)*

686. Toate cele omeneşti atîrnă de un fir subţire ; şi ceea ce a fost puternic se prăbuşeşte deodată.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu quae valuere ruunt.
(Ovidius, *Pont., 4, 3, 35 sqq.)*

687. Cînd prăbuşirea se apropie, iute, cad (mai întîi) culmile.
...Properante ruina
Summa cadunt.
(Lucanus, *Phars., 5, 746 sq.)*

688. Uşor se coboară ceea ce-i înalt şi se înalţă ceea ce-i mic.
Ῥᾳδίως τὰ ὑψηλὰ γίνεται ταπεινά, καὶ τὰ χθαμαλὰ πάλιν ὑψοῦται.
(Plutarchus, *Mor., p. 30)*

689. Cel care dorea onoruri excesive şi căuta averi prea mari pregătea etaje numeroase pentru turnul înalt, pentru a cădea de mai sus şi pentru ca prăbuşirea în ruine să fie mai grozavă.

Qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsae turris tabulata, unde altior esset
Casus et impulsae praeceps immane ruinae.
(Iuvenalis, *Sat., 10, 104 sqq.)*

690. Acum nu mă mai plîng că cei nedrepţi s-au ridicat la situaţiile cele mai înalte; ei sînt înălţaţi sus (de tot), spre a se prăbuşi mai tare.
Iam non ad culmina rerum
Iniustos crevisse queror; tolluntur in altum,
Ut lapsu graviore ruant.
(Claudianus, *Ruf., 1, 21, sqq.)*

691. Chiar şi cei mari sfîrşesc prin a cădea, dacă se înalţă prea sus.
atyārūḍhir bhavati mahatām apy apabhramçaniṣṭhā
(Kālidāsa, *Çak.*: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 759)*

692. Cînd un om neînsemnat ajunge la o situaţie înaltă, el se prăbuşeşte uşor.
unnatam padam avāpya yo laghur helayāi 'va so patet
(Daṇḍin, *Kāv., 149*: Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 794)*

693. Oamenii cad şi se înalţă ca mingea din mînă.
karanihitakandukasamāḥ pātotpātā manuṣyāṇām
(Hitopadeça, 1, 168: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 292)*

694. Nimeni n-ar vrea să cadă în credinţa că va găsi pe urmă cine să-l ridice.
Non si vorrebbe mai cadere, per credere poi trovare chi ti ricolga.
(Machiavelli, *Princ., 24)*

695. Un om pe care norocul l-a înălţat sus de tot, nu cade niciodată uşor.
Un homme fort élevé par la fortune ne saurait jamais faire une chute légère.
(Oxenstierna, *Pens. I, 282)*

696. Se văd oameni căzînd dintr-o situaţie înaltă datorită aceloraşi greşeli care i-au ajutat să se ridice pînă la ea.
L'on voit des hommes tomber d'une haute fortune par les mêmes défauts qui les y avaient fait monter.
(La Bruyère, *Car. De la cour, 34)*

697. Sînt oameni inaccesibili din naştere şi tocmai ei sînt aceia de care au nevoie ceilalţi, care depind de ei... Ei varsă foc şi flăcări, tună şi fulgeră ; nu te poţi apropia de ei, pînă ce, ajungînd să se stingă, ei cad, şi, prin căderea lor, devin accesibili, dar inutili.
Il y a des hommes nés inaccessibles, et ce sont précisément ceux de qui les autres ont besoin... ils jettent feu et flamme, tonnent et foudroient ; on n'en approche pas, jusqu'à ce que, venant à s'éteindre, ils tombent, et, par leur chute, deviennent traitables, mais inutiles.
(Ib., Des grands, 32)

CĂINŢA

698. Cine a săvîrşit o faptă rea şi se căieşte, este iertat de acel păcat ; căci el e purificat prin faptul că încetează, zicîndu-şi : „Nu voi mai face aşa„.
kṛtvā pāpaṃ hi saṃtapya tasmāt pāpāt pramucyate
nāi 'vaṃ kuryām punar iti nivṛtyā pūyate tu saḥ
(Manu. 11, 230)

699. Dacă mintea celui care se căieşte ar fi la fel şi înainte (de aceasta), cine n-ar fi fericit ?
utpannaparitāpasya budhir bhavati yādṛçi
tādṛ çi yodi pūrvam syāt kasya na syān mahodayaḥ
(Böhtlingk, *Chrest.*[3] *197, 21 sq.)*

700. E ciudat că natura trebuie să ne silească să deplîngem (tocmai) faptele pentru (săvîrşirea) cărora ne-am încăpăţînat cel mai mult.
Strange it is
That nature must compel us to lament
Our most persisted deeds.
(Shakespeare, *Ant., 5, 1)*

CĂLĂTORIA

701. Cel care nu-şi părăseşte casa spre a vedea întreg pămîntul plin de minunăţii, acela-i (ca) o broască într-o fîntînă.

yo na nirgatya niḥçeṣām alokayati medinīm
anekāçcaryasaṃpūrṇāṃ sa naraḥ kūpadarduraḥ
(Pañcatantra., 1, 21; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 537)*

702. Atita timp cît omul nu cutreieră pămîntul dintr-o ţară în alta, el nu dobîndeşte temeinic nici învăţătură nici avere nici vreo meserie.
vidyāṃ vittaṃ çilpaṃ tāvan nā'pnoti mānavaḥ samyak
yāvad vrajati na bhūmāu deçād deçāntaraṃ hṛṣṭaḥ
(Pañcatantra, (K.), 1, 398)

CĂLĂUZIREA

703. Eu arăt altora calea cea dreaptă, pe care am cunoscut-o tîrziu, cînd eram obosit de rătăcire.
Rectum iter, quod sero cognovi et lassus errando, aliis monstro.
(Seneca, Epist., 8, 3)

704. Lăsaţi-i : ei sînt călăuze oarbe orbilor ; orb pe orb de-l va duce pe drum, amîndoi vor cădea în ripă.
Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.
(N. T. Matthaeus, 15, 14)
Sinite illos: caeci sunt, et duces caecorum. Caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.

705. Ai făcut ca acela care merge noaptea şi poartă lumina la spate şi nu-i foloseşte ; dar după el îi face pe oameni învăţaţi.
Facesti come quei che va di notte,
Che porta il lume dietro, e sè non giova,
Ma dopo sè fa le persone dotte.
(Dante, *Purg., 22, 67 sqq.)*

706. De ce-am căutat eu calea cu aşa dor,
De nu ca s-o arăt şi fraţilor ?
Warum sucht'ich den Weg so sehnsuchtsvoll,
Wenn ich ihn nicht den Brüdern zeigen soll ?
(Goethe, *Zueign., 9)*

707. Căsătoria trebuie să se facă între cei de-o seamă
Γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων.
(Cleobulus, *la* Stobaeus, *Flor., 3, 79 a)*

708. Cea mai bună căsătorie pentru un om cuminte este să ia ca zestre a soției un caracter frumos.
Γάμος κράτιστός ἐστιν ἀνδρὶ σώφρονι,
τρόπον γυναικὸς χρηστὸν ἔδνον λαμβάνειν.
(Hipponax, *82)*

709. Cu mult cel mai bine e să ia cineva o soție de seama sa ; cînd e muncitor, să nu dorească o partidă stricată din cauza bogăției sau îngîmfată de originea ei.
Τὸ κηδεῦσαι καθ' ἑαυτὸν ἀριστεύει μακρῷ,
καὶ μήτε τῶν πλούτῳ διαθρυπτομένων
μήτε τῶν γέννῃ μεγαλυνομένων
ὄντα χερνήταν ἐραστεῦσαι γάμων.
(Aeschylus, *Prom., 889 sq.)*

710. Căsătoria între egali e fără teamă.
Ὁμαλὸς ὁ γάμος ἄφοβος.
(Ib., 901 sq.)

711. Ca și învățătura, o fată încredințată din greșeală unui om nevrednic nu aduce reputație nici merit moral, ci remușcări.
vidye 'va kanyakā mohād apātre pratipāditā
yaçase na na dharmāya jāyetā 'nuçayāya tu
(Somadeva, *Kath., 24, 26)*

712. Gîndiți-vă că, dacă nu se ține seamă de înclinația unei fete, atunci cînd e măritată, se riscă virtutea ei.

. . . . . .

Și cine dă fiicei sale un bărbat pe care-l urăște,
E răspunzător față de cer de greșelile pe care le face ea.
Songez que d'une fille on risque la vertu
Lorsque dans son hymen son goût est combattu ;
. . . . . .
Et qui donne à sa fille un homme qu'elle hait
Est responsable au ciel des fautes qu'elle fait.
(Molière, *Tart., 2, 2)*

713. De aceea cel care se leagă pe veci să cerceteze dacă *inimile sînt de acord* ! *Iluzia este scurtă, căinţa lungă.*
Drum prüfe wer sich ewig bindet,
Ob sich da Herz zum Herzen findet !
Der Wahn ist kurz, die Reu 'ist lang.
*(*Schiller, *Lied, 8, 4 sqq.)*

714. Nu este în căsătorie inegalitate mai mare decît nepotrivirea de gîndire şi de intenţii.
There can be no such disparity in marriage like unsuitability of mind and purpose.
*(*Dickens, *Copp., 45)*

CĂUTAREA

715. Ceea ce se caută, poate fi găsit ; dar ceea ce se neglijează, scapă.
Τὸ δὲ ζητούμενον
ἁλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τἀμελούμενον.
*(*Sophocles, *Oed. Rex, 110 sq.)*

716. Este îndoielnic şi rar să găseşti fără a căuta ; dimpotrivă uşor şi la îndemînă cînd cauţi ; dar pentru cine nu ştie, căutarea e imposibilă.
Ἐξευρεῖν δὲ μὴ ζατοῦντα ἄπορον καὶ σπάνιον, ζατοῦντα δὲ εὔπορον καὶ ῥᾴδιον, μὴ ἐπιστάμενον δὲ ζητεῖν ἀδύνατον.
*(*Archytas, *la Diels, Frag., 3)*

717. Tot ce-i căutat este găsit, dacă nu te laşi şi nu fugi de osteneală.
Πάντα τὰ ζητούμεν' ἐξευρίσκεται,
ἂν μὴ προαποστῇς μηδὲ τὸν πόνον φύγῃς.
*(*Alexis, *Ach., la* Stobaeus, *Flor., 29, 33)*

718. Totul se poate găsi, dacă nu fuge cineva de osteneala care însoţeşte căutarea.
Πάντ' ἔστιν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον
φεύγῃ τις, ὃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις.
*(*Philemon, *Cat., la* Stobaeus, *Flor., 29, 28)*

719. Nu-i nimic atît de greu, încît să nu poată fi găsit prin căutare.

Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possiet.
(Terentius, *Heaut., 675)*

720. Ceea ce covîrşeşte mintea ta, nu căuta, şi ceea ce este mai presus de puterile tale, nu iscodi.
Χαλεπώτερά σου μὴ ζήτει, καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε.
(Septuaginta, Sir., 3, 22)
Altiora te ne quaesieris,
et fortiora te ne scrutatus fueris.

721. Fereşte-te să cauţi ceea ce ţi-ar părea să găseşti.
Quae pigeat invenisse, cave quaesiveris.
(Syrus, 736)

722. Se întîmplă uneori că se caută un lucru şi se găseşte altul.
Tal vez hay que se busca una cosa y se halla otra.
(Cervantes, *Quij., 1, 16)*

CE ?

723. Ce este cel mai bătrîn ? — Timpul. Ce este cel mai mare ? — Lumea. Ce este cel mai înţelept ? — Adevărul. Ce este cel mai frumos ? — Lumina. Ce este cel mai comun ? — Moartea. Ce este cel mai folositor ? — Zeul. Ce este cel mai vătămător ? — Demonul. Ce este cel mai tare ? — Destinul. Ce este cel mai uşor ? Plăcutul.
Τί πρεσβύτατον; χρόνος. Τί μέγιστον; κόσμος. Τί σοφώτατον; ἀλήθεια. Τί κάλλιστον; φῶς. Τί κοινώτατον; θάνατος. Τί ὠφελιμώτατον; θεός. Τί βλαβερώτατον; δαίμων. Τί ῥωμαλεώτατον; τύχη. Τί ῥᾷστον; ἡδύ.
(Plutarchus, *Sept., 8)*

724. Ce este cel mai bătrîn ? — Dumnezeu ; căci nu s-a născut. Ce este mai mare ? — Spaţiul ; pentru că universul cuprinde celelalte, dar pe univers îl cuprinde acesta. Ce este cel mai frumos ? — Universul ; pentru că tot ce-i în ordine este o parte a lui. Ce este cel mai înţelept ? — Timpul ; pentru că unele lucruri le-a găsit, iar pe altele le va găsi. Ce este cel mai comun ?

— Speranța ; pentru că cine nu mai posedă nimic, o are pe ea. Ce este cel mai de folos ? — Virtutea ; pentru că ea face folositoare și celelalte (lucruri) prin întrebuințarea bună (ce le-o dă). Ce este cel mai vătămător ? — Viciul ; pentru că unde se ivește, vatămă cel mai mult. Ce este cel mai puternic ? — Necesitatea ; pentru că e singura ce nu poate fi învinsă. Ce este cel mai ușor ? — Ceea ce-i conform naturii ; pentru că adesea oamenii (trebuie să) renunțe la plăceri.
Τί πρεσβύτατον ; θεός· ἀγέννητον γάρ ἐστι. Τί μέγιστον ; τόπος· τἆλλα μὲν γὰρ ὁ κόσμος, τὸν δὲ κόσμον οὗτος περιέχει. Τί κάλλιστον ; κόσμος· πᾶν γὰρ τὸ κατὰ τάξιν τούτου μέρος ἐστι. Τι σοφώτατον ; χρόνος· τὰ μὲν γὰρ εὗρηκεν οὗτος ἤδη, τὰ δὲ εὑρήσει. Τί κοινότατον ; ἐλπίς· καὶ γὰρ οἷς ἄλλο μηδὲν, αὕτη πάρεστι. Τί ὠφελιμώτατον ; ἀρετή· καὶ γὰρ τἆλλα τὸ χρῆσται καλῶς ὠφέλιμα ποιεῖ. Τί βλαβερώτατον ; κακία· καὶ γὰρ τὰ πλεῖστα βλάπτει παραγενομένη. Τί ἰσχυρότατον ; ἀνάγκη· μόνον γὰρ ἀνίκητον. Τί ῥᾷστον ; Τὸ κατὰ φύσιν· ἐπεὶ πρὸς ἡδονάς γε πολλάκις ἀπαγορεύουσιν.
(Thales, la Plutarchus, *Sept., 9)*

CEARTA

725. Ca unul care prinde un câine de urechi, așa (este) cel ce trece nerăbdător și se amestecă în cearta altuia.
Sicut qui apprehendit auribus canem,
sic transit impatiens et commiscetur rixae alterius.
(V. T., Vulgata, Prov., 26, 17)

726. Cearta este ultima dintre divinități care termină discuția.
Ἔρις περαίνει μῦθον ὑστάτη θεῶν.
(Aeschylus, *Sept., 1 051)*

727. Certurile nu ar dura mult, dacă vina ar fi numai a unei părți.
Les querelles ne dureraient pas longtemps si le tort n'était que d'un côté.
(La Rochefoucauld, *Max., 496)*

CEDAREA

728. Adu-ţi aminte să cedezi.
Μέμνησο δ'εἴκειν.
(Aeschylus, *Suppl., 202)*

729. Oamenii dispreţuiesc pe cei care li se supun, dar admiră pe cei care nu cedează.
Πέφυκε... ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν.
(Thucydides, *3, 39, 5)*

730. Să cedăm ; povara bine purtată devine uşoară.
Cedamus *:* leve fit, quod bene fertur, onus.
(Ovidius, *Am., 1, 2, 10)*

CELEBRITATEA

731. Fiecare caută alt drum, pe care urmindu-l să dobindească celebritatea.
Ματεύει
δ'ἄλλος ἀλλοίαν κέλευθον,
ἄντινα στείχων ἀριγνώτοιο δόξας
τεύξεται.
(Bacchylides, *9, 35 sq.)*

732. Cuvintele care erau odinioară în uz, astăzi sînt (simple) glose ; tot astfel (şi) numele oamenilor celebri de odinioară sînt (şi ele) azi ca nişte glose.
Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις νῦν γλωσσήματα· οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυυμνήτων νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν.
(Marcus Aurelius, *4, 33)*

733. Este un truc al celor nedemni să se prezinte ca adversari ai unor oameni mari, pentru a ajunge, pe o cale indirectă, la celebritate, pe care n-ar fi dobindit-o niciodată pe calea directă a meritului ; şi despre mulţi n-am fi aflat niciodată nimic, dacă adversarilor lor eminenţi nu le-ar fi păsat de ei.
Astucia de indignos, oponerse a grandes hombres para ser celebrados por indirecta, cuando no lo merecían

de derecho ; que no conociéramos a muchos si no hubieran hecho caso dellos los excelentes contrarios. *(Gracian, Or., 205)*

734. Sînt oameni care seamănă cu vodevilurile, ce nu se cîntă decît un anumit timp.
Il y a des gens qui ressemblent aux vaudevilles, qu'on ne chante qu'un certain temps.
(La Rochefoucauld, Max., 211)

735. Unii oameni sînt celebri, iar alţii merită să fie.
Einige Leute sind berühmt und andere verdienen es zu sein.
(Lessing, la Schopenhauer, *Aphor. IV)*

CERCETAREA

736. Cel înţelept mişcă un picior şi stă pe celălalt. Omul să nu-şi părăsească locul său de mai înainte fără a cerceta locul străin.
calaty ekena pādena tiṣthaty ekena buddhimā n/nā'somikṣya paraṃ sthānaṃ pūrvam āyatanaṃ tyajet *(Hitopadeça, 1, 97)*

CEREREA

737. Cel care-i veşnic cu mîna întinsă nu poate fi privit cu plăcere, chiar dacă-i un prieten.
nityaṃ prasāritakaro mitro 'pi na vikṣitum çakyaḥ *(Pañcatantra (B), 2, 71)*

738. Cine cere ceva greu îşi refuză singur.
Negat sibi ipse, qui, quod difficile est, petit.
(Syrus, 553)

739. Cereţi şi vi se va da ; căutaţi şi veţi afla ; bateţi şi vi se va deschide.
Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
(N. T. Matthaeus, 7, 7)
Petite, et dabitur vobis ; quaerite, et invenietis ; pulsate, et aperietur vobis.

740. Oaspetele, copilul, regele şi soţia nu (vor să) ştie dacă ai sau n-ai ; ei repetă mereu : „dă" (şi iar) „dă".
atithir, bālakaç cāi'va rājā bhāryā tathāi'va ca
asti nā 'sti na jānanti : dehi dehi punaḥ punar
(Cānakya : Böhtlingk, Ind. Spr., 3 404)

CERUL

741. Şi această cupă întoarsă, pe care o numim cer,
Sub care ne tîrîm închişi, trăim şi murim,
— Nu ridica mîinile spre el, cerînd ajutor,
Căci el se învîrteşte înainte, neputincios ca şi tine şi mine.
And that inverted Bowl we call The Sky,
Whereunder crawling coop't we live and die
Lift not thy hands to It for help — for it
Rolls impotently on as Thou or I.
(Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, 52)

CETATEA

742. Cînd o cetate e bolnavă ea se pricepe bine să îscodească rele.
Δεινὴ πόλις νοσοῦσ' ἀνευρίσκειν κακά.
(Euripides, Auge, la Stobaeus, *Flor., 43, 12)*

743. După cum şarpele lipsit de dinţi şi elefantul domolit pot fi stăpîniţi de toată lumea, la fel şi regele fără cetate.
daṇṣtrāvirahitaḥ sarpo madahīno yathā gajaḥ
sarvesam jāyate vaçyo durgahinas tathā nṛpaḥ
(Pañcatantra (B.), 2, 12)

CEZARUL

744. Daţi Cezarului cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu.
Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.
(N. T. Matthaeus, 22, 21)
Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari ; et quae sunt Dei, Deo.

745. Vrei să-l slăvești pe Cezar ? spune : Cezar ; — nu merge mai departe.
Would you praise Caesar, say, — Caesar ; — go no farther.
(Shakespeare, *Ant., 3, 2*)

CHEZĂȘIA

746. Garantează, și paguba e gata.
Ἐγγύα πάρα δ'ἄτα.
(Chilo, la Diogenes Laertius, *1, 3, 6)*

747. Chezășia a pierdut pe mulți care erau fericiți, și i-a azvîrlit încoace și încolo, ca valurile mării ; a scos din casele lor oameni bine înstăriți, care au rătăcit printre neamuri străine.
Ἐγγύη πολλοὺς ἀπώλεσε κατευθύνοντας, καὶ ἐσάλευσεν αὐτοὺς ὡς κῦμα θαλάσσης. Ἄνδρας δυνατοὺς ἀπῴκισε, καὶ ἐπλανήθησαν ἐν ἔθνεσιν ἀλλοτρίοις.
(Septuaginta, Sir., 29, 24 sq.)
Repromissio multos perdidit dirigentes,
et commovit illos quasi fluctus maris.
Viros potentes gyrans migrare fecit,
et vagati sunt in gentibus alienis.

CHIBZUINȚA

748. Mai bună-i chibzuința decît încăpățînarea.
Κρέσσων τοι σοφίη γίνεται ἀτροπίης.
(Theognis, Sent., 218)

749. Un om chibzuit, chiar cînd e încet, îl ajunge din urmă pe cel iute, prin judecata cea dreaptă a zeilor nemuritori.
Καὶ βραδὺς εὔβουλος εἶλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων, ... σὺν εὐθείηι θεῶν δίκηι ἀθανάτων.
(Ib., 329 sq.)

750. Fii chibzuit ; iar pe limbă să-ți stea totdeauna miere.
Ἴσχε νόωι, γλώσσης δὲ τὸ μείλιχον αἰὲν ἐπέστω.
(Ib., 365)

751. Chibzuința este bunul cel mai prețios.
Κράτιστον κτημάτων εὐβουλία.
(Sophocles, Ant., 1 050)

752. Acela-i bărbatul cel mai vrednic care se teme cînd se chibzuiește, gîndindu-se că i s-ar putea întîmpla orice, dar în acțiune e îndrăzneț.
Ἀνὴρ δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη.
(Herodotus, 7, 49)

753. Un lucru bine chibzuit are mai totdeauna un sfîrșit bun.
Τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτὴ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι.
(Ib., 157)

754. Puterea celor tineri stă în faptă, a celor bătrîni în chibzuință.
Ἔργα μὲν νεωτέρων,
βουλαὶ δ'ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.
(Euripides, Mell. vincta, la Stobaeus, *Flor., 115, 5)*

755. E mai bine să ne gîndim înainte de a săvîrși ceva, decît să ne căim după aceea.
Προβουλεύεσθαι κρεῖσσον πρὸ τῶν πράξεων ἢ μετανοεῖν
(Democritus, la Diels, *Fr. 66)*

756. Nesocotința dă îndrăzneală, pe cînd chibzuința produce teamă.
Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει.
(Thucydides, 2, 40, 3)

757. Să ne gîndim la urmări, căci faptele au consecințe ; și să procedăm cu chibzuință, nu pripit.
anubandhān apekṣeta sānubandheṣu karmasu
saṃpradhārya ca kurvīta na vegena samācaret
(Mahābhārata, 5, 1 101)

758. „Ce va rezulta pentru mine, dac voi face aceasta și ce va rezulta, dacă n-o voi face ?" (Numai) după ce

se va chibzui astfel cu privire la acțiunile (sale), să le săvîrșească omul sau să le lase.
kiṃ nu me syād idaṃ kṛtvā kiṃ nu me syād akurvataḥ
iti karmāṇi saṃcintya kuryād vā puruṣo na vā.
(Ib., 1 112)

759. El[a] dintru început a făcut pe om și l-a lăsat în voia chibzuinței sale proprii.
Αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ.
(Septuaginta, Sir., 15, 14)
Deus ab initio constituit hominem,
et reliquit illum in manu consilii sui.

760. Ascultă ce te povățuiește cugetul tău ; căci nimeni nu-ți este mai credincios decît tu însuți.
Βουλὴν καρδίας στῆσον, οὐ γὰρ ἐστί σοι πιστότερος αὐτῆς.
(Ib., 37, 17)
Cor boni consilii statue tecum ;
non est enim tibi aliud pluris illo.

761. Omul să examineze cu exactitate viitorul și prezentul tuturor acțiunilor (sale) și de asemenea calitățile și defectele tuturor celor trecute.
āyatiṃ sarvakāryāṇāṃ ca tadātvaṃ vicārayet
atītānāṃ ca sarveṣāṃ guṇadoṣāu ca tattvathaḥ
(Manu, 7, 178)

762. Puțină valoare au armele în afară, dacă nu e chibzuință înlăuntrul (țării).
Parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi.
(Cicero, Off., 1, 22)

763. Trebuie chibzuit mult timp ceea ce se hotărăște o dată (pentru totdeauna).
Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.
(Syrus, 189)

764. E prea tîrziu să te chibzuiești, cînd s-a ivit primejdia.
Sero in periclis est consilium quaerere.
(Ib., 398)

---

a) *El:* Dumnezeu.

765. Înainte de a începe ceva trebuie chibzuință, iar după ce te-ai chibzuit trebuie ca lucrul să fie îndeplinit la timp.

Et priusquam incipias consulto, et ubi consulueris mature facto opus est.

*(*Sallustius, *Cat., 1, 6)*

766. La fiecare lucru cercetează antecedentele și urmările, și (numai) după aceea apucă-te de el ; altfel la început vei fi dispus, fiindcă nu te-ai gîndit la nimic din cele ce vor urma ; pe urmă însă, cînd se vor ivi unele greutăți, te vei lăsa în mod rușinos de ceea ce ai întreprins.

Ἕκαστον ἔργον σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μή, τὴν μὲν πρώτην προθυμῶς ἕξεις, ἅτε μηδὲν τῶν ἑξῆς εὐτεθυμένος, ὕστερον δὲ ἀναφανέντων δυσχερῶν τινῶν αἰσχρῶς ἀποστήσῃ.

*(*Epictetus, *Man., 29, 1)*

767. Gîndește-te mult înainte de a spune sau de a face ceva ; căci nu vei avea libertatea de a revoca spusele sau faptele tale.

Βουλεύου πολλὰ πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν· οὐ γὰρ ἕξεις ἄδειαν ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα ἢ πραχθέντα.

*(*Epictetus, *la* Maximus Confessor, *2, p. 67)*

768. Cînd un lucru e întreprins cum trebuie, chiar dacă nu reușește, el nu pricinuiește atîta supărare ca atunci cînd e întreprins în mod nechibzuit.

samyag ārabhyamānaṃ hi kāryaṃ yady api niṣphalaṃ na tat tathā tāpayati yathā mohasamūhitam

*(*Kāmandaki, *Nīt. 11, 38 :* Böhtlingk, *Ind. Spr., 5 189)*

769. Partea principală a chibzuinței este remedierea nenorocirii.

mukhyam aṅgaṃ hi mantrasya vinipātapratikriyā

*(*Somadeva, *Kath., 15, 113)*

770. Multe lucruri nu se săvîrșesc adesea de frică, atunci cînd prietenul ajută pe prieten și cînd omul are chibzuința de a nu comite fapta. Datorită chibzuinței se evită răul multora.

Wie dicke ein man durch vorhte manigiu dinc verlât,
Swâ sô friunt bî friunde friuntlîchen stât,
Und hât er guote sinne, daz ers niht entuot.
Schade vil maniges mannes wirt von sinnen wol behuot.

(Der Nibelunge nôt, 29, 1801)

771. Unii se chibzuiesc mult pentru ca după aceea să greşească totul ; alţii nimeresc totul, fără a se fi gîndit întîi.

Piensan mucho algunos para errarlo todo después, y otros lo aciertan todo sin pensarlo entes.

*(*Gracián *Or. 56)*

CINSTIREA

772. Totdeauna poporul cinsteşte pe acela pe care-l cinsteşte regele ; cine-i dispreţuit de rege, acela-i dispreţuit de toţi.

janaṃ janapadā nityam arcayanti nṛpārcitam
nṛpenā 'vamato yas tu sa sarvāir avamanyato

(Hitopadeça, 76 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 930)*

773. Cei care venerează şi cinstesc pe aceia care nu merită, aceia sînt de ocară în timpul vieţii, iar după moarte nu merg la cer.

na pūjyān pūjayante ye na mānyān mānayanti ca
jīvanti nindyamānās te mṛtāḥ svargaṃ na yānti ca

(Çukasaptati, la Lassen, *Anth., 35, 7 sq.)*

CITITUL

774. Vezi ca nu cumva cititul multor autori şi a tot felul de cărţi să aibă ceva nehotărît şi nestabil.

Vide, ne lectio auctorum multorum et omnis generis voluminum habeat aliquid vagum et instabile.

*(*Seneca, *Epist., 2, 2)*

775. Citeşte totdeauna (autorii) consacraţi, şi dacă uneori vei voi să te îndreptăţi spre alţii, reîntoarce-te la cei de mai înainte.

Probatos semper lege, et si quando ad alios diverti libuerit, ad priores redi.

(Ib., 4)

776. Trebuie să imităm albinele și să separăm tot ce am adunat din lectura (noastră) variată.
Apes debemus imitari et quaecumque ex diversa lectione congessimus, separare.
(Ib., 84, 5)

777. Tot ce citim, să nu lăsăm să rămînă întocmai, ca să nu fie străin ; să asimilăm cele citite ; altfel vor intra în memorie, (dar) nu în minte.
Quaecumque hausimus, non patiamur integra esse, ne aliena sint. Concoquamus illa : alioquin in memoriam ibunt, non in ingenium.
(Ib., 7)

778. Nu trebuie să ne mirăm că din aceeași materie fie care adună ceva ce se potrivește cu preocupările sale ; pe aceeași pajiște un bou caută iarbă, un cîine iepuri o barză șopîrle.
Non est quod mireris ex eadem materia suis quemque studiis apta colligere : in eodem prato bos herbam quaerit, canis leporem, ciconia lacertam.
(Ib., 108, 29)

779. După cum un măgar, care transportă o sarcină de lemne de santal, știe ce-i povara, dar nu știe ce-i santalul : tot astfel cei care citesc cărți multe, dar fără să le înțeleagă, poartă (numai o povară), la fel ca niște măgari.
yathā kharaç candanabhāravāhī bhārasya vettā na tu candanasya
evaṃ hi çāstrāṇi bahūny adhītya cā 'rtheṣu mūḍhāḥ kharavad vahanti
(Suçruta, 1, 13 ; Böhtlingk, Ind. Spr., 4 780)

780. Cînd citim prea iute sau prea încet, nu înțelegem nimic.
Quand on lit trop vite ou trop doucement, on n'entend rien.
(Pascal, Pens. 69 (439))

781. Cînd nu înțelegem ceea ce citim, nu trebuie să ne încăpățînăm să înțelegem ; trebuie, din contra, să lă-

să m cartea ; n-avem decît s-o reluăm în altă zi, sau la o altă oră, şi o vom înţelege fără sforţare. Pătrunderea, la fel ca invenţia sau ca oricare alt talent omenesc, nu este o însuşire de orice moment ; nu sîntem dispuşi totdeauna să intrăm în spiritul altuia.
Lorsqu'on n'entend pas ce qu'on lit, il ne faut pas s'obstiner à le comprendre ; il faut, au contraire, quitter son livre ; on n'aura qu'à le reprendre un autre jour ou à une autre heure, et on l'entendra sans effort. La pénétration, ainsi que l'invention, ou tout autre talent humain, n'est pas une vertu de tous les moments ; on n'est pas toujours disposé à entrer dans l'esprit d'autrui.
(Vauvenargues, *Réfl., 667)*

782. A citi înseamnă a gîndi cu un cap străin în locul celui propriu.
Lesen heißt mit einem fremden Kopfe statt des eigenen, denken.
(Schopenhauer, Par. 2, 261)

CIUDĂŢENIA

783. Oamenii cărora natura le-a dat însuşiri extraordinare dar pe care i-a aşezat într-o sferă de acţiune îngustă sau cel puţin necorespunzătoare, dau de obicei în ciudăţenii, şi pentru că nu ştiu să dea o întrebuinţare directă talentelor lor, ei încearcă să le valorifice pe căi extraordinare şi bizare.
Menschen, denen die Natur ausserordentliche Vorzüge gegeben, sie aber in einern engen oder wenigstens nicht verhältnismässigen Wirkungskreis gesetzt, verfallen gewöhnlich auf Sonderbarkeiten, und weil sie von ihren Gaben keinen direkten Gebrauch zu machen wissen, versuchen sie diese auf ausserordentlichen und wunderlichen Wegen geltend zu machen.
(Goethe, *Dicht., 15)*

CÎINELE

784. Chiar şi într-un cîine nu se dă cu piciorul, de frica stăpînului.

svāmibhayāc chuno 'pi prahāro na dīyate
(Pañcatantra (K.), 1, 89, 6)

CÎRMUIREA

785. Fără cîrmuire, un popor cade, însă mîntuirea lui stă în mulţimea sfetnicilor.

Οἷς μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις, πίπτουσιν... σωτηρία δὲ ὑπάρχει ἐν πολλῇ βουλῇ.
(Septuaginta Prov., 11, 14)
Ubi non est gubernator, populus corruet;
salus autem, ubi multa consilia.

786. Cum ar putea cetăţile să fie cîrmuite cel mai bine? Dacă cetăţenii s-ar supune cîrmuitorilor, iar cîrmuitorii legilor.

Πῶς ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῖντο; ἐὰν οἱ μὲν πολῖται τοῖς ἄρχουσι πειθωνται, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῖς νόμοις.
(Solon, la Stobaeus, Flor., 43, 89)

787. Un regat nu poate fi cîrmuit după principiile obişnuite ale oamenilor; căci ceea ce-i viţiu la ei, este o virtute pentru rege.

na manuṣyaprakṛtinā çakyaṃ rājyaṃ praçāsitum
ye hi doṣā manuṣyānām ta eva nṛpater guṇāḥ
(Tantrākhyāyika, 1, 184)

788. Nu e în folosul cîrmuitorului să se ivească gînduri nobile în cei cîrmuiţi, nici prietenii sau societăţi puternice.

Οὐ συμφέρει τοῖς ἄρχουσι φρονήματα μεγάλα ἐγγίνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας.
(Plato, Conv., 9)

789. Dacă vreunul dintre voi socoteşte că mor prea mulţi înainte de vreme, să se gîndească că aceasta se întîmplă pretutindeni unde se schimbă forma de guvernămînt.

Εἰ μέν τις ὑμῶν νομίζει πλέονας τοῦ καιροῦ ἀποθνήσκειν, ἐννοησάτω ὅτι ὅπου πολιτεῖαι μεθίστανται πανταχοῦ ταῦτα γίγνεται.
(Xenophon, Hell., 2, 3, 24)

790. Cei patru stîlpi ai cîrmuirii sînt : religia, justiția, consiliul și visteria.
The four pillars of government are religion, justice, counsel and treasure.
(Bacon, Ess., 15)

CÎȘTIGAREA

791. Chiar și demonii pot fi cîștigați, dacă li se face tot deauna pe plac.
rakṣānsy api hi gṛhyante nityaṃ chandānuvartibhiḥ
(Pañcatantra, 1, 79 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 023)*

792. Să-l cîștigi pe prieten prin sinceritate, pe dușman prin purtare iscusită, și prin putere, pe cel avid prin bani, pe stăpîn prin serviciu, pe brahman prin stimă, pe o femeie tînără prin iubire, pe rude prin îngăduință, pe cel violent prin laude, pe învățător prin plecăciuni, pe cel prost prin istorisiri, pe cel deștept prin științe, pe cel pasionat de ceva prin ceea ce-l pasionează, pe toată lumea printr-un caracter ales.
mitraṃ svacchatayā ripuṃ nayabalāir lubdhaṃ dhanāir īçvaraṃ
kāryeṇa dvijam ādareṇa yuvatīṃ premṇā çamāir bāndhavān
atyugraṃ stutibhir guruṃ pranatibhir mūrkhaṃ kathābhir budham
vidyābhī rasikaṃ rasena sakalaṃ çīlena kuryād vaçe
(Navaratnapariksā, 1 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 197)*

793. Pentru a cîștiga pe oameni nu este o cale mai bună decît aceea de a ne împodobi în ochii lor cu înclinațiile lor, de a rosti maximele lor, de a tămîia defectele lor și de a aplauda ceea ce fac.
Pour gagner les hommes, il n'est point de meilleure voie que de se parer à leurs yeux de leurs inclina-

tions, que de donner dans leurs maximes, encenser leurs défauts et applaudir à ce qu'ils font.
(Molière, *Av., 1, 1)*

794. Trebuie să cunoaştem partea accesibilă a fiecăruia.
Saber por dónde se le ha de entrar a cada uno.
(Gracián *Or., 26)*

CÎŞTIGUL

795. Preferă mai degrabă paguba decît un cîştig imoral ; căci aceea te va mîhni o singură dată, pe cînd acesta totdeauna.
Ζημίαν αἱροῦ μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχρόν· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ σε λυπήσει, τὸ δὲ διαπαντός.
(Chilo, *la* Stobaeus, *Flor., 5, 31)*

796. Şi înţelepciunea este prinsă (în mrejele poftei) de cîştig.
Κέρδει καὶ σοφία δέδεται.
(Pindarus, *Pyth., 3, 96)*

797. Iubirea de cîştig întunecă şi mintea celor inteligenţi
... Φρένα καὶ πυκινάν
κέρδος ἀνθρώπων βιᾶται.
(Bacchylides, *Fr., 1 (4))*

798. Adesea speranţa de cîştig pierde pe oameni.
... Ἀλλ' ὑπ' ἐλπίδων
ἄνδρας τὸ κέρδος πολλάκις διώλεσεν.
(Sophocles, *Ant., 221 sq.)*

799. Trebuie ca muritorul să dobîndească astfel de cîştiguri, de pe urma cărora să nu ofteze mai tîrziu.
Κέρδη τοιαῦτα χεή τινα κτᾶσθαι βροτῶν,
ἐφ' οἷσι μέλλει μή ποθ' ὕστερον στένειν.
(Euripides, *Cresp., la* Stobaeus, *Flor., 94, 3)*

800. Multora cîştigul imoral le-a adus în urmă pagubă.
... Πολλοῖσι γὰρ
κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἠμείψατο.
(Id., Cycl., 310)

801. Speranța unui cîștig rușinos este începutul pagubei.
Ἐλπὶς κακοῦ κέρδεος ἀρχὴ ζημίης.
(Democritus, la Stobaeus, Flor., 10, 58)

802. Cîștigurile imorale dau o satisfacție mică (deocamdată), dar mai tîrziu mari supărări.
Τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει
μικράς, ἔπειτα δ'ὕστερον λύπας μακράς.
(Antiphanes, la Stobaeus, Flor., 10, 22)

803. Cînd vei dobîndi cîștig dintr-o afacere necinstită, să fii încredințat că ai (luat) o arvună a nenorocirii.
Ὅταν πονηροῦ πράγματος κέρδος λάβῃς,
τοῦ δυστυχεῖν νόμιζε σ' ἀρραβῶν' ἔχειν.
(Menander, in Comp., p. 360)

804. Nu trebuie prețuit cîștigul, dacă (în cele din urmă) aduce pagubă. Chiar și paguba trebuie prețuită, dacă (în cele din urmă) aduce cîștig.
na vṛddhir bahumantavyā yā vṛddhiḥ kṣayam āvahet
kṣayo 'pi bahumantavyo yaḥ kṣayo vṛddhim āvahet
(Mahābhārata, 5, 1451: Böhtlingk, Ind. Spr., 1474)

805. Nu se poate cîștiga fără paguba altuia.
Lucrum sine damno alterius fieri non potest.
(Syrus, 443)

CLASICISMUL

806. Ce multe imagini ale oamenilor celor mai aleși, făcute nu numai spre a fi privite, dar și pentru a fi imitate, (ne-)au lăsat scriitorii greci și latini!
Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas scriptores et Graeci et Latini reliquerunt!
(Cicero, Arch., 14)

CLEVETIREA

807. Liniștea noastră era tulburată necontenit de persoane care veneau ca prieteni să ne povestească ce spuneau despre noi dușmanii noștri.

Our tranquillity was continually disturbed by persons who came as friends to tell us what was said of us by enemies.
(Goldsmith, Vic., 16)

CLIPA

308. Oricare ar fi clipa pe care ţi-ar hărăzi-o Dumnezeu, primeşte-o ca o mină recunoscătoare şi nu amîna plăcerile pentru anul viitor.
Tu quamcumque deus tibi fortunaverit horam
Grata sume manu neu dulcia differ in annum.
(Horatius, Epist., 1, 11, 22 sq.)

309. Primeşte cu bucurie darurile clipei de faţă.
Dona praesentis cape laetus horae.
(Id., Od., 3, 8, 27)

COCHETĂRIA

310. Ca şi cum s-ar juca într-un cerc, ea se dă tuturor, ca o minge : unuia îi face semn din cap, altuia din ochi, pe unul îl iubeşte, pe altul îl ţine, în altă parte e ocupată mîna, altuia îi atinge piciorul, unuia îi dă să privească inelul, pe altul îl cheamă din vîrful buzelor, cu unul cîntă, şi totuşi altuia îi scrie litere cu degetul.
Quasi in choro ludens datatim dat se et communem facit.
Alii adnutat, alii adnictat, alium amat, alium tenet,
Alibi manus est occupata, alii percellit pedem,
Anulum dat alii spectandum, a labris alium invocat,
Cum alio cantat, et tamen alii suo dat digito litteras.
(Naevius, la Isidorus din Sevilla Orig., 1, 25, 2)

311. Vorbesc cu unul, se uită cochet la altul şi se gîndesc iarăşi la altul care se află în inima lor ; atunci pe care îl iubesc ele într-adevăr ?
jalpanti sārdham anyana paçyanty anyaṃ savibhramāḥ
hṛdgataṃ cintayanty anyaṃ priyaḥ ko nāma yoşitām
(Pañcatantra, (K.), 1, 135)

COMANDANTUL

312. Un comandant prudent e mai bun decît unul îndrăzneţ.

Ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.
(Euripides, *Phoenissae, 600*)

813. De chibzuința comandantului atîrnă vitejia soldaților.
Ducis in consilio posita est virtus militum.
(Syrus, *210*)

814. Cel care comandă trebuie să aibă în vedere ambele eventualități[a].
Utrumque casum adspicere debet qui imperat.
(*Ib., 975*)

COMPARAȚIA

815. Să ne mulțumim cu ce avem, fără a face comparații ; niciodată nu va fi fericit acela pe care-l va chinui fericirea mai mare a altuia.
Nostra nos sine comparatione delectent : nunquam erit felix quem torquebit felicior.
(Seneca, *Ira, 3, 30*)

816. Cine nu e mare, cînd privește numai în jos ? Dar cînd privește numai în sus, oricine devine sărac.
adho 'dhaḥ paçyataḥ kasya mahimā no 'pajāyate upary upari paçyantaḥ sarva eva daridrati.
(*Hitopadeça, 2, 21* Böhtlingk, *Ind., Spr., 83*)

817. Orice comparație e nesuferită.
Toda comparación es odiosa.
(Cervantes, *Quij., 2, 23*)

818. Lumea este plină de oameni care făcînd în interiorul lor și din obișnuință comparație între ei și ceilalți, decid totdeauna în favoarea meritului lor propriu și procedează în consecință.
Le monde est plein de gens qui, faisant intérieurement et par habitude la comparaison d'eux-mêmes avec les autres, décident toujours en faveur de leur propre mérite, et agissent conséquemment.
(La Bruyère, *Car., De l'homme, 70*)

---

a) Ambele eventualități : biruința sau înfrîngerea.

819. Toți sîntem mîhniți împreună cu cel care suferă ; dar durerea altuia e trecătoare (pentru noi).
... Παθόντι κακῶς ἀνιώμεθα πάντες.
ἀλλά τοι ἀλλότριον κῆδος ἐφημέριον.
(Theognis, 655 sq.)

820. Toți sînt gata să compătimească pe cel care-i în nenorocire ; dar durerea nu le pătrunde adînc în suflet.
Τῷ δυσπραγοῦντί τ'ἐπιστενάχειν
πᾶς τις ἕτοιμος· δῆγμα δὲ λύπης
οὐδὲν ἐφ' ἧπαρ προσικνεῖται.
(Aeschylus, Ag., 790 sq.)

821. Mai bine să fii invidiat decît compătimit.
Φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτίρεσθαι.
(Herodotus, 3, 52)

822. Învață compătimirea din (propria) pătimire.
'Εκ τοῦ παθεῖν γινώσκε καὶ τὸ συμπαθεῖν.
(Philemon, la Maximus Confessor, *58, p. 93, 8)*

823. De ce să compătimești, în loc să ajuți, dacă poți ?
Cur misereare, potius quam feras opem, si id facere possis ?
(Cicero, Tusc., 4, 56)

824. Cine n-a suferit niciodată (din pricina) mizeriei, nu știe să compătimească.
Chi non ha mai provato miseria, non sa compatir.
(La Oxenstierna., Pens., II, 53)

825. Compătimirea este o virtute care nu se capătă decît prin experiență ; rareori o găsim la acei care nu cunosc ce-i restriștea.
La compassion est une vertu qui ne s'acquiert guère que par l'expérience : rarement la trouve-t-on dans ceux qui ignorent ce que c'est que la mauvaise fortune.
(Ib., Réfl., 140)

826. Fiindcă sănătatea şi bogăţia iau oamenilor experienţa nenorocirii, ele le inspiră nesimţire faţă de semenii lor ; pe cînd cei împovăraţi de propria lor mizerie intră mai mult, prin comparaţie, în aceea a altuia.

La santé et les richesses ôtant aux hommes l'expérience du mal, leur inspirent la dureté pour leurs semblables, et les gens déjà chargés de leur propre misère sont ceux qui entrent davantage par la comparaison dans celle d'autrui.

(La Bruyère *Car., De l'homme, 79)*

COMPENSAŢIA

827. Sărăcia e compensată prin inteligenţă, o îmbrăcăminte proastă prin curăţenie..., urîţenia prin virtute.

daridratā dhīratayā virājate kuvastratā çubhratayā virājate...

kurūpatā çīlatayā virājate

(Vṛddhacāṇakya, 9, 14 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 165)*

828. Oricare ar fi deosebirea ce apare între o soartă şi alta există totuşi o anumită compensaţie de bine şi de rău, care le face egale.

Quelque différence qui paraisse entre les fortunes, il y a néanmoins une certaine compensation de biens et de maux qui les rend égales.

(La Rochefoucauld., *Max., 52)*

829. Se pune întrebarea dacă comparînd între ele diferitele condiţiuni ale oamenilor, necazurile şi avantajele lor, nu s-ar observa la ele un amestec sau un fel de compensaţie de bine şi de rău, care ar stabili între ele egalitatea sau care, cel puţin, ar face ca o condiţie să nu fie de loc mai de dorit decît cealaltă : cel care-i puternic, bogat, şi căruia nu-i lipseşte nimic, poate să pună această întrebare ; însă răspunsul trebuie să-l dea un om sărac.

On demande si, en comparant ensemble les différentes conditions des hommes, leurs peines, leurs avantages, on n'y remarquerait pas un mélange ou une espèce de compensation de bien et de mal, qui éta-

blirait entre elles l'égalité, ou qui ferait du moins que l'un ne serait guère plus désirable que l'autre : celui qui est puissant, riche, et à qui il ne manque rien, peut former cette question ; mais il faut que ce soit un homme pauvre qui la décide.
(La Bruyère, *Car., Des grands, 5)*

830. Pentru fiecare grăunte de spirit există un grăunte de nebunie. Pentru fiecare lucru ce ai pierdut, ai cîştigat altceva; şi pentru fiecare lucru cîştigat pierzi ceva.
For every grain of wit there is a grain of folly. For every thing you have missed, you have gained something else ; and for everything you gain, you lose something.
(Emerson *Ess., Compensation)*

831. Oamenii caută să fie mari ; ei ar voi să aibă funcţii, avere, putere şi renume. Ei socotesc că a fi mare înseamnă a poseda o latură a naturii, — cea plăcută, fără cealaltă latură, — cea amară.
Men seek to be great ; they would have offices, wealth, power, and fame. They think that to be great is to possess one side of nature, — the sweet, without the other side, — the bitter.
(Ib.)

CONDAMNAREA

832. Sînt în civilizaţia noastră ore teribile : sînt clipele în care penalitatea pronunţă un naufragiu.
Il y a dans notre civilisation des heures redoutables : ce sont les moments où la pénalité prononce un naufrage.
(Hugo, *Mis., 1, 2, 6)*

CONDIŢIA

833. Noi toţi sîntem mari sau umili, după cum se prezintă împrejurările.
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
(Terentius, *Hec., 380)*

834. Dumnezeu poate strămuta culmile şi adîncurile ; el dă înapoi pe cel care-i în frunte şi scoate la iveală ce-i în umbră.

Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat Deus
Obscura promens.
(Horatius, *Od., 1, 34, 4)*

835. Ce este un cavaler roman, sau un libert sau un sclav ? (simple) nume care provin din ambiţie sau din nedreptate.

Quid est eques Romanus aut libertinus aut servus ? nomina ex ambitione aut ex iniuria nata.
(Seneca, Epist. 31, 11)

836. Fiecare se gîndeşte cum să se achite de condiţiunea sa ; dar în ceea ce priveşte alegerea condiţiunii şi a patriei, ele ne sînt date de soartă.

Chacun songe comme il s'acquittera de sa condition ; mais pour le choix de la condition, et de la patrie, le sort nous la donne.
(Pascal, *Pens., 98 (61))*

CONDUCEREA

837. Nu trebuie să doarmă toată noaptea conducătorul căruia i s-a încredinţat soarta poporului şi care are atîtea griji.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοὶ τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν.
(Homerus, *II.*, 2, *24 sq.)*

838. Condu, învăţînd mai întîi să fii condus ; căci învăţînd a fi condus, vei şti să conduci.

Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ.
(Solon, *la* Stobaeus, *Flor., 46, 22)*

839. Trebuie ca cei răi să fie cîrmuiţi de cei buni şi să asculte de cei superiori.

...Ἄρχεσθαι χρεὼν
κακοὺς ὑπ' ἐσθλῶν καὶ κλύειν τῶν κρεισσόνων.
(Euripides, *la* Stobaeus *Flor., 44, 1)*

340. Pentru cei fără minte e mai bine să fie conduşi decît să conducă.
Κρέσσον ἄρχεσθαι τοῖσι ἀνοήτοισι ἢ ἄρχειν.
*(*Democritus, *la* Stobaeus *Flor., 44, 14)*

341. E rău să fii condus de unul inferior.
Χαλεπὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χείρονος.
(Ib., 45, 27)

342. Conducerea este din natură partea celui mai tare.
Φύσει τὸ ἄρχειν οἰκήιον τῶι κρέσσονι.
(Id., la Diels, *Fr. 267)*

343. Un conducător trebuie să ţină minte trei lucruri : mai întîi, că el conduce oameni ; al doilea, că îi conduce după legi, (şi) al treilea, că nu conduce totdeauna.
Τὸν ἄρχοντα τριῶν δεῖ μεμνῆσθαι· πρῶτον μὲν ὅτι ἀνθρώπων ἄρχει, δεύτερον ὅτι κατὰ νόμους ἄρχει, τρίτον ὅτι οὐκ ἀεὶ ἄρχει.
*(*Agathon, *la* Stobaeus, *Flor., 46, 24)*

344. Fără conducători nu se poate realiza, în genere, ni. mic frumos sau bun, nicăieri, dar mai ales în războiu.
Ἄνευ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν.
*(*Xenophon, Anab., *3, 1, 38)*

345. Se cuvine ca acela care-i în fruntea celor mai mari (treburi) să aibă şi înţelepciunea cea mai mare.
Πρέπει μὲν που τῷ τῶν μέγιστων προστατοῦντι μεγίστης φρονήσεως μετέχειν.
*(*Platon, *Lach., 197 d)*

346. Casa în care porunceşte o femeie, un jucător sau un copil se prăbuşeşte cu desăvîrşire.
yatra strī yatra kitavo bālo yatra praçāsitā
nirmūlatāṃ yāti tad gṛham
(Pañcatantra, 5, 63)

347. Cato spunea că cel mai rău conducător este acela care nu se poate conduce pe sine însuşi.

(Κάτων) ἔλεγε κάκιστον τὸν ἄρχοντα εἶναι τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον.
(Cato, *la* Stobaeus *Flor., 46, 78)*

848. După cum este judecătorul poporului, aşa sînt şi dregătorii lui, şi cum este mai marele cetăţii, aşa sînt şi cei ce locuiesc în ea.
Κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ οὕτως καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως πάντες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν.
(Septuaginta, Sir., 10, 2)
Secundum iudicem populi, sic et ministri eius ;
et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.

849. Cînd marea e liniştită, oricine poate fi cîrmaci.
In tranquillo esse quisque gubernator potest.
(Syrus, 364)

850. Mai totdeauna mulţimea e la fel ca cel care o conduce.
Multitudo semper ferme regenti est similis.
(Livius, Urb., 5, 28)

851. Cel destinat să poruncească tuturor trebuie să fie ales dintre toţi.
Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus.
(Plinius, Pan., 7)

852. Omul să nu meargă înaintea trupei ; dacă întreprinderea izbîndeşte, cîştigul e comun ; dacă însă se iveşte nereuşita, e omorît conducătorul.
na gaṇasyā 'grato gacchet siddhe kārye samaṃ phalam
yadi kāryavipattiḥ syān mukharas tatra hanyate

(Hitopadeça, 1, 28)

853. Din cauză dispreţului regelui, suita lui e formată din oameni fără minte. Datorită influenţei acestora, nu pot sta în preajma lui oameni inteligenţi. Cînd regatul e lipsit de aceştia, nu poate să existe o conducere bună. Cînd conducerea dispare, piere neapărat toată lumea.

avajñānād rājño bhavati matihīnaḥ parijanas
tatas tatprādhānyād vasati na samīpe budhajanaḥ
budhāis tyakte rajye bhavati na hi nītir guṇavati
vipannayaṃ nītāu sakalam avaçaṃ sīdati jagat
(Ib., 2, 75 t Böhtlingk *Ind. Spr., 241)*

854. În regatele şi-n provinciile cucerite recent, niciodată spiritele locuitorilor nu rămîn atît de liniştite, nici atît de partea noului stăpînitor, încît să nu existe teama că vor pune ceva la cale pentru a schimba din nou (starea de) lucruri şi că-şi vor încerca din nou norocul, cum se spune ; de aceea trebuie ca noul stăpînitor să aibă pricepere, pentru a şti să se conducă, şi vitejie, spre a ataca şi a apăra în orice împrejurări.
En los reinos y provincias nuevamente conquistadas nunca están tan quietos los ánimos de sus naturales, ni tan di parte del nuevo señor, que no se tenga temor de que han de hacer alguna novedad para alterar de nuevo las cosas, y volver, como dicen, a probar ventura ; y asi es menester que el nuevo posesor tenga entendimiento para saberse gobernar, y valor para ofender y defenderse en cualquier acontecimiento.
*(*Cervantes, *Quij., 1, 15)*

855. Omul crede adesea că se conduce, cînd (de fapt) este condus ; şi, în timp ce cu spiritul el tinde spre o ţintă, inima sa îl trage pe nesimţite spre alta.
L'homme croit souvent se conduire lorsqu'il est conduit ; et, pendant que par son esprit il tend à un but, son coeur l'entraîne insensiblement à un autre.
*(*La Rochefoucauld, *Max., 43)*

856. Omul crede că-şi călăuzeşte viaţa şi că se conduce singur ; şi partea cea mai lăuntrică a fiinţei sale este trasă în mod irezistibil spre destinul său.
Es glaubt der Mensch sein Leben zu leiten, sich selbst zu führen ; und sein Innerstes wird unwiderstehlich nach seinem Schicksale gezogen.
*(*Goethe, *Egm., Act. 5, scena finală)*

857. Noi oamenii nu ne conducem singuri : asupra noastră li s-a dat putere unor spirite rele, ca să-şi satisfacă plăcerea de a ne distruge.

Wir Menschen führen uns nicht selbst: bösen Geistern ist Macht über uns gelassen, dass sie ihren Mutwillen an unserm Verderben üben.
(Id., Götz, act. 5)

858. Oricine nu ştie să-şi conducă eul său lăuntric, tare ar mai vrea să conducă voinţa aproapelui, potrivit cu firea sa mîndră.
Denn jeder, der sein innres Selbst
Nicht zu regieren weiss, regierte gar zu gern
Des Nachbars Willen, eignen stolzem Sinn gemäss.
(Id., Faust., 7 015 sqq.)

859. Pilotul îşi conduce barca după steaua polară ; deşi el nu se aşteaptă niciodată să devină posesorul ei.
The pilot steers his bark by the polar star, although he never expects to become possessor of it.
(Scoot, Quent., 25)

860. Oameni mai înţelepţi (ca noi) au fost conduşi de nebuni.
Wiser men have been led by fools.
(Id., Wav., 9)

861. Lucrurile nu îngăduie să fie mult timp rău conduse.
Res nolunt diu male administrari.
(Cit. de Emerson, Ess., Compensation)

CONJURAŢIA

862. Experienţa arată că au existat multe conjuraţii, dar că puţine au avut un sfîrşit bun.
Per esperienza si vede molte essere state le congiure, e poche aver avuto buon fine.
(Machiavelli, Princ., 19)

CORUPŢIA

863. După cum cel care corupe îl învinge pe cel care primeşte, tot aşa cel care nu primeşte îl învinge pe cel care vrea să-l corupă.
"Ωσπερ γὰρ ὁ ὠνούμενος νενίκηκεν τὸν λαβόντ' ἐὰν πρίηται, οὕτως ὁ μὴ λαβών... νενίκηκεν τὸν ὠνούμενον.
(Demosthenes, Cor., 247)

CONSECVENȚA

864. Nu este nimic mai inconsecvent decît cea mai mare consecvență, pentru că produce fenomene nefirești, care în cele din urmă se schimbă brusc în contrariul.
Es ist nichts inkonsequenter als die höchste Konsequenz, weil sie unnatürliche Phänomene hervorbringt die zuletzt umschlagen.
(Goethe, Max., 899)

CONSFĂTUIREA

865. Toți aceia care deliberează asupra unor chestiuni grave, nu trebuie să fie stăpîniți de ură, prietenie, mînie sau milă.
Omnes homines, qui de dubiis rebus consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet.
(Sallustius, Cat., 51, 1)

866. Nu e consiliu acela în care nu se află bătrîni.
na sā sabhā yatra na santi vṛddhāh.
(Hitopadeça, 3, 61: Bohtlingk, *Ind. Spr., 1489)*

CONSTRÎNGEREA

867. Orice constrîngere e neplăcută.
Πᾶν ἀναγκαῖον χρῆμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
(Theognis, Sent., 472)

868. Cei care au puterea de a constrînge n-au nevoie să recurgă la Judecată.
Βιάζεσθαι γὰρ οἷς ἂν ἐξῇ, δικάζεσθαι οὐδὲν προσδέονται.
(Thucydides, 1, 77, 2)

869. Nu există lucru cît de ușor, care să nu fie greu, dacă-l faci fără voie.
Nullast tam facilis res, quin difficilis siet,
Quom invitus facias.
(Terentius, Heaut., 805 sq.)

870. Mulți suportă cu ușurință munci grele, cînd nu sînt constrînși, munci care li s-ar părea penibile, dacă ar fi siliți să le facă.

Manec man grôze arebeit
unbetwungen sanfte treit,
diu in diuhte swaere,
ob ers betwungen waere.
(Freidank, *Besch., 109 sqq.)*

CONȘTIINȚA

871. Cine se teme mai puțin și cine are mai mare curaj decît acela a cărui conștiință e curată ?
Τίς γὰρ ἂν ἧττον φοβοῖτό τι ἢ θαρσοίη μάλιστα ἢ ὅστις αὑτῷ μηδὲν συνειδείη κακόν,
(Diogenes Cynicus, *la* Stobaeus *Flor., 24, 14)*

872. Multă satisfacție aduce conștiința că n-ai săvîrșit în viață nici o faptă rea.
Τὸ μὴ συνειδέναι γὰρ αὑτοῦ τῷ βίῳ
ἀδίκημα μηδὲν ἡδονὴν πολλὴν ἔχει.
(Antiphanes, *la* Stobaeus *Flor., 24, 7)*

873. Conștiința este zeu pentru toți muritorii.
Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις θεός.
(Menander, *Mon., 17, Suppl. ex Aldo)*

874. Dacă socoți că ești singur, nu-l cunoști pe înțeleptul străvechi, care sălășluiește în inima (ta). Tu săvîrșești păcatul lingă acela care cunoște fapta rea.
eko 'ham asmī 'ti ca manyase tvaṃ na hṛcchayaṃ vetsi munim purāṇam
yo veditā karmaṇaḥ pāpakasya tasyā 'ntike tvaṃ vṛjinaṃ karaṣi
(Mahābhārata, 1, 3 015).

875. Niciodată o conștiință rea nu e liniștită.
Nunquam secura est prava conscientia.
(Syrus, *627)*

876. O, conștiință, chin tăcut al sufletului !
O, tacitum tormentum animi, conscientia !
(Ib., 630)

877. Să-ți pese mai mult de conștiința (ta) decît de părerea (altora).

Plus conscientiae quam famae attenderis.
(Ib., 692)

878. O conștiință rea este adesea în siguranță, dar niciodată liniștită.
Tuta saepe, nunquam secura, mala conscientia.
(Ib., 1 103)

879. Acesta să(-ți) fie un zid de bronz : Să n-ai nimic pe conștiință, să nu te îngrozești de nici o vină.
Hic murus aeneus esto :
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
(Horatius, *Epist., 1, 1, 60 sq.)*

880. O conștiință împăcată nu ține seamă de minciunile zvonului.
Conscia mens recti famae mendacia risit.
(Ovidius, *Fasti, 4, 311)*

881. Conștiința valorează cît o mie de martori.
Conscientia mille testes.
(Quintilianus, *Inst., 5, 11, 41)*

882. Pentru cei virtuoși regula de acțiune în împrejurări îndoielnice este glasul inimii.
satāṃ hi samdehapadeṣu vastuṣu
pramāṇam antaḥkaraṇapravṛttayaḥ
(Kālidāsa, *Çak., 19)*

883. Legile conștiinței, despre care noi spunem că se nasc din natură, se nasc din obicei.
Les lois de la conscience, que nous disons naître de nature, naissent de la coutume.
(Montaigne, *Ess. 1, 22)*

884. Nimic nu-i mai sincer decît conștiința și mai avantajos decît sfaturile ei.
Rien n'est plus sincère que la conscience, et plus avantageux que ses conseils.
(Oxenstierna, *Réfl., 61)*

885. Conștiința este glasul sufletului, pasiunile sînt glasul corpului.

La conscience est la voix de l'âme, les passions sont la voix du corps.
(Rousseau, *Em., 4)*

886. Durerea pe care o dă conştiinţa aceluia care a făcut un rău este repede biruită. Conştiinţa este laşă, şi rareori e destul de dreaptă ca să acuze greşelile pe care nu-i în stare să le prevină.
The pain which conscience gives the man who has already done wrong, is soon got over. Conscience is a coward, and those faults it has not strength enough to prevent, it seldom has justice enough to accuse.
(Goldsmith, *Vic., 13)*

CONTEMPORANII

887. Cine vrea să dobîndească (încă) în viaţă recunoştinţă de la contemporanii săi, acela trebuie să meargă în pas cu ei. Dar prin aceasta nu se realizează niciodată ceva mare.
Wer von seinem Zeitalter Dank erleben will, muss mit demselben gleichen Schritt halten. Dabei aber kommt nie etwas Grosses zu Stande.
(Schopenhauer, *Par., 2, 57)*

CONTRAZICEREA

888. Mulţi au obiceiul de a contrazice deopotrivă în toate dar nu şi de a contrazice în mod drept. Faţă de aceştí ajunge o singură vorbă din vechime : „Tu fii de părerea aceea, iar eu de părerea aceasta". Însă pe ce-i cu judecată poţi foarte iute să-i convingi, dacă vor beşti bine, căci ei sînt şi aceia care pot fi învăţaţi cel mai uşor.
Πολλοῖς' ἀντιλέγειν μὲν ἔθος περὶ παντὸς ὁμοίως,
ὀρθῶς δ'ἀντιλέγειν, οὐκέτι τοῦτ' ἐν ἔθει.
καὶ πρὸς μέν τούτους ἀρκεῖ λόγος εἷς ὁ παλαιός
'σοὶ μὲν ταῦτα δοκοῦντ' ἔστω, ἐμοὶ δὲ τάδε'.
τοὺς ξυνετοὺς δ'ἄν τις πείσειε τάχιστα λέγων εὖ,
οἵπερ καὶ ῥάιστης εἰσὶ διδασκαλίας.
(Euenus, *1)*.

889. De obicei (tocmai) acela care ştie mai puţin, găseşte plăcere mai mare în a contrazice.
Ordinairement l'homme qui sait le moins est celui qui se plaît davantage à contredire.
(Oxenstierna, Pens., II, 59).

890. Nu e o dovadă că un fapt e obscur sau că un principiu e îndoielnic, atunci cînd au fost contrazise.
Ce n'est pas la preuve qu'un fait est obscur, ou qu'un principe est douteux, lorsqu'ils ont été contredits.
(Vauvenargues, Réfl., 427).

891. Nu te lăsa niciodată ademenit să contrazici. Înţelepţii cad în neştiinţă, cînd se ceartă cu cei neştiutori.
Lass dich nur zu **keiner** Zeit
Zum Widerspruch verleiten:
Weise verfallen in Unwissenheit,
Wenn sie mit Unwissenden streiten.
(Goethe, Div., Buch der Sprüche).

892. Este exact acelaşi lucru, fie că spunem ceva adevărat, fie că spunem ceva greşit : amîndouă sînt contrazise.
Es ist ganz einerlei, ob man das Wahre oder das Falsche sagt: beiden wird widersprochen.
(Id., Max., 884).

CONVERSAŢIA

893. Cine nu prinde ceea ce s-a spus o singură dată, sau cine n-o spune şi el la rîndul său, cine nu are un mic tezaur de vorbe de spirit şi de povestiri frumoase, — ce farmec mai are conversaţia aceluia ?
sakṛd uktaṃ na gṛhṇāti svayaṃ vā na karoti yaḥ
yasya saṃputikā nā 'sti kutas tasya subhāsitam
(Pañcatantra (K,), 2, 164)

894. Fereşte-te în conversaţiile tale de a pomeni pe larg şi fără măsură de anumite fapte şi primejdii ale tale ; pentru că, dacă ţie îţi place să pomeneşti de primejdiile prin care ai trecut, nu tot aşa le place şi celorlalţi să asculte întîmplările tale.
Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ ἑαυτοῦ τινῶν ἔργων ἢ κίνδυνων ἐπὶ πολὺ καί ἀμέτρως μέμνησθαι· οὐ

γὰρ ὡς σοὶ ἤδύ ἐστι τὸ τῶν σῶν κίνδυνων μέμνησθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σῶν συμβεβηκότων ἀκούειν.
(Epictetus, *Man., 33, 14*)

895. Să nu vorbim uşor despre lucruri, cu privire la care tocmai aşteptăm şi dorim o conversaţie.
Nicht leicht von Gegenständen reden, über die man gerade ein Gespräch erwartet und wünscht.
(Goethe, *Dicht., 15*)

CONVINGEREA

896. Caracterul celui care vorbeşte este acela care convinge, nu vorba.
Τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.
(Menander, *Hymnis, 7, la* Stobaeus, *Flor., 37, 19*)

897. Un om convins împotriva voinţei sale continuă să aibă aceeaşi părere.
A man convinc'd against his will
Is of the same opinion still.
(Butler, *Hud.*)

898. Orice prost e ferm convins ; şi oricare om ferm convins e prost ; cu cît judecata sa e mai greşită, cu atît e mai mare îndărătnicia sa.
Todo necio es persuadido, y todo persuadido necio, y cuanto más erróneo su dictamen es mayor su tenacidad.
(Gracián *Or., 183*)

899. Ah, ce uşor ne lăsăm convinşi de persoanele pe care le iubim !
Hélas ! qu'avec facilité on se laisse persuader par les personnes que l'on aime !
(Molière, *Av., 1, 1*)

900. Convingerea spiritului nu aduce totdeauna şi pe aceea a inimii.
La conviction de l'esprit n'entraîne pas toujours celle du coeur.
(Vauvenargues, *Réfl., 929*)

901. Nu se poate spune cît e de mare autoritatea unui învăţat de profesiune, atunci cînd vrea să demonstreze altora lucruri de care sînt deja convinşi.
Non si può spiegare quanto sia grande l'autorità d'un dotto di professione, allorche vuol dimostrare agli altri le cose di cui sono già persuasi.
(Manzoni, *Prom. 37)*

COPIII

902. Rari sînt copiii care seamănă cu părinţii lor ; cei mai mulţi sînt inferiori, puţini sînt superieri.
Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
(Homerus, Od., 2, 276 sq.)

903. Pe celelalte zeii le-au dat deopotrivă oamenilor muritori, şi bătrîneţea cea funestă şi tinereţea. Dar cea mai mare nenorocire, pentru oameni, mai rea decît moartea şi decît toate bolile, este atunci cînd copiii — după ce i-a crescut cineva şi le-a dat tot ce le trebuie, şi avere, suferind multe necazuri — îl urăsc pe tatăl lor şi-l blestemă să piară şi li-i silă de el ca de un cerşetor, cînd vine la ei.
Ἴσως τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοὶ θνητοῖς' ἀνθρώποις
γῆρας τ' οὐλόμενον καὶ νεότητ' ἔδοσαν.
τῶν πάντων δὲ κάκιστον ἐν ἀνθρώποις θανάτου τε
καὶ πασέων νούσων ἐστὶ πονηρότερον.
παῖδας ἐπεὶ θρέψαιο καὶ ἅρμενα πάντα παράσχοις,
χρήματα δ' εἰ καταθῆις πόλλ' ἀνιηρὰ παθών,
τὸν πατέρ' ἐχθαίρουσι, καταρῶνται δ'ἀπολέσθαι
καί στυγέουσ' ὥσπερ πτωχὸν ἐσερχόμενον.
(Theognis, Sent., 271 sq.)

904. Copiii sînt pentru mort renumele care-l scapă (de uitare), ca (bucăţile de) plută care susţin plasa şi care menţin sfoara împletită din in, aflată în adînc.
Παῖδες γὰρ ἀνδρὶ κληδόνες σωτήριοι
θανόντι· φελλοὶ δ'ὡς ἄγουσι δίκτυον,
τὸν ἐκ βυθοῦ κλωστῆρα σῴζοντες λίνου.
(Aeschylus, Choeph., 505 sq.)

905. Oricum ar fi copiii, ei sînt dragi părinților.

Τῷ τεκόντι πᾶν φίλον.

(Sophocles, *O.C., 1 108)*

906. Sînt nedumerit și nu pot să aflu ce e mai bine pentru muritori ? să aibă copii, sau să guste viața fără ei ? Eu văd că acei cărora nu li s-au născut (copii) sînt nefericiți ; iar cei care au, nu sînt întru nimic mai fericiți. Într-adevăr, dacă copiii sînt răi, este cea mai mare calamitate ; iar dacă sînt cuminți, (iarăși) e un mare rău ; (căci) ei provoacă neliniște părinților, să nu li se întîmple ceva.

Ἀμηχανῶ δ' ἔγωγε κοὐκ ἔχω μαθεῖν,
εἴτ' οὖν ἄμεινόν ἐστι γίγνεσθαι τέκνα
θνητοῖσιν, εἴτ' ἄπαιδα καρποῦσθαι βίον.
ὁρῶ γὰρ οἷς μὲν οὐκ ἔφυσαν ἀθλίους,
ὅσοισι δ' εἰσὶν οὐδὲν εὐτυχεστέρους·
καὶ γὰρ κακοὶ γεγῶτες ἐχθίστη νόσος,
κἂν αὖ γένωνται σώφρονες, κακὸν μέγα·
λυποῦσι τὸν φύσαντα μὴ πάθωσί τι.

(Euripides, *Oenomaus, la* Stobaeus, *Flor., 76, 2)*

907. A crește copii e un lucru riscat ; căci reușita depinde de multă trudă și grijă, iar nereușita întrece orice altă durere.

Τεκνοτροφίη σφαλερόν· τὴν μὲν γὰρ ἐπιτυχίην ἀγῶνος μεστὴν καὶ φροντίδος κέκτηται, τὴν δὲ ἀποτυχίην ἀνυπέρθετον ἑτέρῃ ὀδύνῃ.

(Democritus, *la* Diels., *Fr. 275)*

908. Nu se poate ști ce vor deveni copiii, ce defecte sau ce însușiri vor avea, fie sufletești, fie fizice.

Τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἱ τελευτὰ κακίας ἢ ἀρετῆς, ψυχῆς τε περὶ καὶ σώματος.

(Plato, *Conv., 9)*

909. E dureros să fii fericit în viață și să ai casa pustie, *fără moștenitori.*

Ὀδυνηρόν ἐστιν εὐτυχοῦντα τῷ βίῳ
ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.

(Menander, *la* Stobaeus, *Flor., 75, 8)*

910. La ce foloseşte naşterea aceluia, care numai răpeşte tinereţea mamei sale, dacă nu se ridică în culmea familiei, ca un steag ?
kiṃ tena jātu jātena mātur yāuvanahāriṇā
ārohati na yaḥ svasya vaṃçasya 'gre dhvajo yathā
(Pañcatantra, (R), 1, 26).

911. Şi un copil rău, cu purtare urîtă, slut, prost, pătimaş şi ticălos, este o bucurie pentru inima celor care-l au.
kuputro 'pi bhavet puṃsāṃ hṛdayānandakārakaḥ
durvinītaḥ kurūpo 'pi mūrkho 'pi vyasanī khalaḥ
(Id., (B), 5, 19)

912. Ce folos că s-a născut un băiat, dacă-i neştiutor şi fără virtuţi ? Ce foloseşte un ochi care nu vede ? E numai o povară.
ko 'rthaḥ putreṇa jātena yo na vidvān na dhārmikaḥ
kāṇena cakṣuṣā kiṃ vā cakṣuḥpīḍāi 'va kevalam
(Hitopadeça, Introd., 12)

913. Copiii nu au nici trecut nici viitor şi — ceea ce nu ni se întîmplă nouă — ei se bucură de prezent.
Les enfants n'ont ni passé ni avenir, et, ce qui ne nous arrive guère, ils jouissent du présent.
(La Bruyère, Car., De l'homme, 51)

914. Copiii ştiu să fie arbitrii norocului lor şi stăpînii propriei lor fericiri, lucru pe care-l ignorează după aceea în decursul vieţii.
Les enfants savent être les arbitres de leur fortune et les maîtres de leur propre félicité, ce qu'ils ignorent dans la suite de leur vie.
(Ib., 53)

915. Dacă copiii ar creşte mai departe aşa cum se arată (la început), am avea numai genii.
Wüchsen die Kinder in der Art fort, wie sie sich andeuten, so hätten wir lauter Genies.
(Goethe, Dicht., 1, 2)

916. Creaturile cele mai feroce sînt dezarmate, cînd li se mînglie copiii.

Les créatures les plus féroces sont désarmées par la caresse à leurs petits.
(Hugo, Mis., 1, 4, 1)

CREAȚIUNEA

917. După cum din același lut cineva poate să facă ființe și apoi să le distrugă, și iarăși să facă și să distrugă, și aceasta o poate face necontenit ; tot astfel și natura a creat în trecut pe strămoșii noștri, după ei a făcut în continuare pe părinții noștri, după aceea pe noi, iar pe urmă va scoate la iveală rînd pe rînd pe alții.
Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναταί τις πλάττων ζώα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἕν παρὲν ποιεῖν ἀδιάλειπτως· οὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀνέσχεν, εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγενόησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει.
(Plutarchus, Apol., 10)

918. Nu poate proveni ceva din nimic.
nā vastuno vastusiddhiḥ
(Sāṃkhyasūtra, 1, 78, 114)
Ex nihilo nihil.
(Cf. Lucretius, *Nat., 1, 205)*

I. CREDINȚA

919. Credința este mîngîierea celor nenorociți și groaza celor fericiți.
La foi est la consolation des misérables et la terreur des heureux.
(Vauvenargues, Réfl., 323)

920. Cine speră minuni, să-și întărească credința.
Wer Wunder hofft, der stärke seinen Glauben.
(Goethe, Faust, 5 056)

921. Credința și știința se află între ele în același raport ca cele două talgere ale unei balanțe : în măsura în care una se ridică, cealaltă coboară.

Glauben und Wissen verhalten sich wie die zwei Schalen einer Wage: in dem Masse, als die eine steigt, sinkt die andere.
(Schopenhauer, *Par., 2, 174)*

II. CREDINȚA

922. Cu greu vei găsi un bărbat credincios femeii.
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
(Terentius, *And., 460)*

923. După cum aurul cel galben se cunoaște în foc, tot așa credința trebuie văzută în vremuri grele.
Scilicet, ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.
(Ovidius, *Tr., 1, 5, 25 sq.)*

924. Cel ce este credincios întru puțin, și întru mult e credincios, și cel ce e nedrept întru puțin, și întru mult este nedrept.
Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν.
(N.T., Lucas, 16, 10)
Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est: et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est.

925. Domnitorii, îndeosebi cei care sînt noi, găsesc mai multă credință și mai mult folos la acei oameni, care la începutul domniei lor sînt socotiți ca suspecți, decît la acei care la început sînt credincioși.
Hanno i principi, e specialmente quelli che son nuovi, trovato più fede e più utilità in quelli uomini che nel principio del loro stato sono stati tenuti sospetti, che in quelli che nel principio erano confidenti.
(Machiavelli. *Princ., 20)*

926. Loialitatea respectată față de niște nebuni face din credința noastră o nebunie curată.
The loyalty well held to fools does make
our faith mere folly.
(Shakespeare, *Ant., 3, 11)*

927. Ce dorește fiecare, aceea și crede ; însă adesea lucrurile stau altfel.
Ὁ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται, τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω πέφυκεν.
(Demosthenes Ol., 3, 19)

928. De obicei oamenii cred bucuros ceea ce le convine.
Fere libenter homines id quod volunt credunt.
(Caesar, Com. de bello Gallico, 3, 18, 6)

929. Nu există un lucru, cît de ușor, care să nu fie la început greu de crezut ; și tot astfel nu există ceva, cît de mare și de însemnat, pe care încetul cu încetul să nu înceteze toți de a-l mai admira.
Neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet ; itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam,
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
(Lucretius, Nat., 2, 1 026 sqq.)

930. Chiar și mai înainte am văzut cît de puțină crezare se dă celor nenorociți.
Etiam antea expertus sum parum fidei miseris esse.
(Sallustius, Iug., 24, 4)

931. Maturitatea spiritului se manifestă în încetineala crezării. Minciuna e foarte obișnuită, de aceea crezarea să fie neobișnuită.
Conócese la madurez en la espera de la credulidad : es muy ordinario el mentir, sea extraordinario el creer.
(Gracián, Or., 154)

932. Noi aproape că nu credem decît ceea ce ne place.
Nous ne croyons presque que ce qui nous plaît.
(Pascal, Géom. Sec., fragm.)

CRIMA

933. Sînt crime care devin inocente, ba chiar glorioase, prin strălucirea, numărul și excesul lor ; de aici pro-

vine faptul că hoţiile publice sînt iscusinţe şi că a lua provincii în mod nedrept se cheamă a face cuceriri.
Il a y des crimes qui deviennent innocents et même glorieux par leur éclat, leur nombre et leur excès ; de là vient que les voleries publiques sont des habiletés, et que prendre des provinces injustement s'appelle faire des conquêtes.
(La Rochefoucauld, *Max. supp., 192)*

CRITICA

934. Nu voi critica pe nici un duşman de treabă, nici nu voi aproba pe un prieten ticălos.
Οὐδένα τῶν ἐχθρῶν μωμήσομαι ἐσθλὸν ἐόντα οὐδὲ μὲν αἰνήσω δειλὸν ἐόντα φίλον.
(Teognis, *Sent., 1 079, sq.)*

935. Critica muritorilor însoţeşte toate acţiunile ; însă adevărul obişnuieşte să biruie, iar timpul care supune totul măreşte mereu o înfăptuire frumoasă.
Βροτῶν δὲ μῶμος
πάντεσσι μέν ἐστιν ἐπ' ἔργοις
ἁ δ'ἀλαθεία φιλεῖ
νικᾶν, ὅ τε πανδαμάτωρ
χρόνος τὸ καλῶς
ἐργμένον αἰὲν ἀέξει.
(Bacchylides, *12 (13), 202 sq.)*

936. Primeşte critica oricui, dar rezervă-ţi hotărîrea.
Take each man's censure, but reserve thy judgment.
(Shakespeare, *Ham., 1, 3)*

937. Critica nimereşte, ca şi fulgerul, tocmai producţiile cele mai înalte.
Hiere la censura, como el rayo, los más empinados realces.
(Gracián, *Or., 83)*

938. Să socotim ca o cinste că ne critică unii, mai ales aceia care defăimează tot ce-i excelent.
También tenga por crédito el ser murmurado de algunos, y más de aquellos que de todos los buenos dicen mal.
(Gracián, *Or., 245)*

939. Credeţi voi că dinţii voştri lasă urmele ofensei lor pe atîtea opere frumoase ? Ele sînt pentru voi de aramă, de oţel, de diamant.

Croyez-vous que vos dents impriment leurs outrages
Sur tant de beaux ouvrages ?
Ils sont pour vous d'airain, d'acier, de diamant.
(La Fontaine, Fables, 5, 16)

940. Critica este de obicei un fruct al invidiei sau efectul unei ridicole păreri bune despre propria sa capacitate... (Criticul) este între savanţi ceea ce şarlatanul e între medici. El vrea ca tot ce citeşte şi tot ce aude să fie ceva nou, deşi nu e nimic nou sub soare. El pretinde că autorii noi nu trebuie să se bucure de libertatea de a gîndi asupra unui subiect la fel cum se poate să fi gîndit înaintea lui alţii, acum cîteva mii de ani.

La critique est ordinairement un fruit de l'envie, ou l'effet d'une ridicule présomption de sa propre capacité...

Il est parmi les savants ce que le charlatan est entre les médecins...

Il veut que tout ce qu'il lit et qu'il entend soit quelque chose de nouveau, quoiqu'il n'y ait rien de nouveau sous le soleil. Il prétend que les nouveaux auteurs ne doivent pas jouir de la liberté de penser sur un sujet la même chose que d'autres ont pu penser avant lui il y a des milliers d'années.
(Oxenstierna, Pens., II, 127 sq.)

941. Nimic nu-i atît de uşor ca a critica ; dar nimic nu-i atît de greu ca a evita noi înşine greşelile despre care credem că avem dreptul să le criticăm la alţii.

Il n'y a rien de si aisé que de critiquer ; mais rien de si difficile que d'éviter soi-même les fautes qu'on croit avoir le droit de critiquer dans les autres.
(Ib.)

942. Idioţii nu sînt expuşi veninului criticului, dar un om cu ştiinţă şi cu merit se vede hărţuit necontenit de acest bondar blestemat.

Les idiots ne sont guère exposés au venin du critique, mais un homme de savoir et de mérite se voit sans cesse harcelé par ce maudit hanneton.
(Ib., 129)

943. Sîntem obişnuiţi ca oamenii să-şi bată joc de ceea ce nu înţeleg şi să mîrîie la ceea ce-i bun şi frumos, care adesea le e nesuferit.
Wir sind gewohnt dass die Menschen verhöhnen,
Was sie nicht verstehn,
Dass sie vor dem Guten und Schönen,
Was ihnen oft beschwerlich ist, murren.
*(*Goethe, *Faust, 1 205 sqq.)*

CRUŢAREA

944. Cine cruţă pe cei răi, acela vatămă celor buni.
Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.
*(*Syrus, *116)*

945. Cruţă şi pe cel rău, dacă riscă să piară şi cel bun.
Malo etiam parcas, si una est periturus bonus.
(Ib., 474)

946. Cine nu ştie să cruţe pe ai săi, acela favorizează pe duşmani.
Suis qui nescit parcere, inimicis favet.
(Ib., 938)

CULTURA

947. Cultura este un al doilea soare pentru cei culţi.
Τὴν παιδείαν ἕτερον ἥλιον εἶναι τοῖς πεπαιδευμένοις.
*(*Heraclitus, *la* Diels, *fr., 134)*

948. Cultura este o podoabă pentru cei fericiţi şi un refugiu pentru cei nefericiţi.
Ἡ παιδεία εὐτυχοῦσι μέν ἐστι κόσμος ἀτυχοῦσι δὲ καταφύγιον.
*(*Democritus, *la* Diels, *fr. 180)*

CUMPĂRAREA

949. Prostia noastră se poate vedea din faptul că credem că numai acele lucruri se cumpără, pentru care dăm

bani ; iar lucrurile pentru care ne dăm pe noi înșine le numim gratuite.
Ex eo licet stupor noster appareat, quod ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam solvimus ; ea gratuita vocamus, pro quibus nos ipsos impendimus.
(Seneca, Epist., 42, 7)

950. Dacă în tinerețe cumperi ce nu-ți trebuie, cînd vei fi bătrîn e posibil să fii nevoit să vinzi lucruri de care cu greu te vei putea lipsi.
If when you are young, you buy what you do not want, when you are old you may have to sell what you can badly spare.
(Lubbock, Peace, 10)

I. CUNOAȘTEREA

951. Cunoscînd pe unul, îi cunoști pe toți.
Unum cognoris, omnis noris[a].
(Terentius, Phormio, 265)

952. Servitorii se cunosc, cînd li se dă o însărcinare ; rudele la nevoie ; prietenul în nenorocire ; soția, cînd se pierde averea.
jānīyāt preṣaṇe bhṛtyān, bāndhavān vyasanāgame mitram āpattikāle ca bhāryāṃ ca vibhavakṣave
(Cāṇakya, 21: Böhtlingk, Ind., Spr., 970).

953. Spiritul se atașează din lene sau din statornicie de ceea ce-i este ușor sau plăcut ; această deprindere pune totdeauna limite cunoștințelor noastre și niciodată cineva nu și-a dat osteneala de a-și extinde și de a-și conduce spiritul pînă unde ar putea să meargă.
L'esprit s'attache par paresse et par constance à ce qui lui est facile ou agréable ; cette habitude met toujours des bornes à nos **connaissa**nces, et jamais personne ne s'est donné la **peine d'**étendre et de conduire son esprit aussi loin qu'il pourrait aller.
(La Rochefoucauld, Max., 482)

---

a) Cf. : *Crimine ab uno/Disce omnes* (Vergilius, *Aen. 2,65 s).*

954. Noi nu ne putem da seama cum este sau nu este orice lucru în realitate.
Ἐτεῇ μέν νυν ὅτι οἷον ἕκαστον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν οὐ συνίεμεν.
(Democritus, la Diels, fr. 10)

955. Dacă a muritorul înzestrat cu cinci simțuri unul singur e defectuos, cunoașterea i se scurge ca apa dintr-un burduf găurit.
pañcendriyasya martyasya chidraṃ ced ekam indriyam
tato 'sya sravati prajñā dṛteḥ pātrād ivo 'dakam.
(Mahābhārata, 5, 1 047: Böhtlingk, Ind. Spr., 1 673)

956. Ferice de acela care a fost în stare să cunoască cauzele lucrurilor și care a călcat în picioare orice teamă și destinul inexorabil și vuietul Acheronului avid!
Felix qui potuit rerum cognoscere causas
Atque metus omnes et inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.
(Vergilius, Georg., 2, 489, sqq.)

957. O, de ar fi voit Dumnezeu să cunoaștem toate lucrurile prin instinct și prin sentiment! Dar natura ne-a refuzat acest bine; dimpotrivă, ea nu ne-a dat decît foarte puține cunoștințe de felul acesta; toate celelalte nu pot fi dobîndite decît prin raționament.
Plût à Dieu que nous connussions toutes choses par instinct et par sentiment! Mais la nature nous a refusé ce bien; elle ne nous a au contraire donné que très peu de connaissances de cette sorte; toutes les autres ne peuvent être acquises que par raisonnement.
(Pascal, Pens., 282 (191))

III. CUNOAȘTEREA

958. Prin cine putem cunoaște pe cunoscătorul prin care cunoaștem acest univers?
yéne 'daṃ sarvaṃ vijānāti táṃ kéna vijānīyād vijñātāram
(Çatapatha-Brāhmaṇa, 14, 5, 4, 16)

959. Cel care cunoaşte pe Brahma dobîndeşte condiţia supremă.
brahmavid āpnoti param.
(Taittiriya-Upaniṣad, Brahm. Valli, 1)

960. Cine cunoaşte pe Brahma, — care-i existenţă, cunoaştere, infinitate, — că stă în adîncul inimii (şi) în cerul cel mai de sus, acela dobîndeşte tot ce doreşte, împreună cu Brahma cel atotştiutor.
yo veda nihitaṃ guhāyāṃ parame vyoman
so 'çnute sarvān kāmān saha brahmaṇā vipaçcitā
(Ib.)

961. Cine cunoaşte fericirea lui Brahma, de la care vorbele împreună cu mintea se întorc înapoi, fără să-l poată ajunge, — acela nu se (mai) teme de nimic.
yato vacō nivartante
aprāpya manasā saha
ānandaṃ brahmaṇo vidvān
na bibheti kadācana
(Ib., 4)

962. În sufletul său (omul) găseşte putere, prin ştiinţa sa (despre Brahma) el dobîndeşte nemurirea.
ātmanā vindate viryaṃ vidyayā vindate 'mṛtam
(Kena-Upaniṣad, 2, 4)

963. Înţelepţii care-l descoperă (pe Brahma) în toate fiinţele, după ce pleacă din această lume devin nemuritori.
bhūteṣu bhūteṣu vicintya dhīrāh pretyā 'smāl lokād amṛtā bhavanti
(Ib.5)

964. Cînd (sufletul) îl cunoaşte pe zeul (suprem), el e liberat de toate legăturile.
(atmā) jñātvā devaṃ mucyate sarvapāçāiḥ
(Çvetāçvatara-Upaniṣad, 1, 8)

965. Prin meditaţie adîncă asupra lui (Brahma), prin unirea cu el, devenind de aceeaşi natură cu el, orice iluzie încetează în cele din urmă.
tasya abhidhyānād yojanāt tattvabhāvāt bhūyaç cā'nte viçvamāyānivṛttiḥ
(Ib., 10)

966. Cel care-l cunoaşte pe Brahma, Cel Suprem, mai mare decît universul, ascuns înlăuntrul tuturor fiinţelor, potrivit cu corpul fiecăreia — pe unicul stăpîn, care cuprinde întregul univers — aceia devin nemuritori.

tataḥ paraṃ brahma paraṃ bṛhantaṃ
yathānikāyaṃ sarvabhūteṣu gūḍhaṃ
viçvasyāi 'kaṃ pariveṣṭitāraṃ içaṃ taṃ jñātvā 'mṛtā
bhavanti

(Ib., 3, 7)

967. Cei care-l cunosc, aceia sînt împreună cu el.

ya it tad vidus ta ime samasāte
(Ib. 4, 8)

968. Cel care-l cunoaşte pe acela care-i mai subtil decît ceea ce-i subtil, pe creatorul lumii înlăuntrul cărela se află, cu multe înfăţişări, pe unicul străbătător al universului, pe cel binecuvîntat, — acela dobîndeşte pacea veşnică.

sūkṣmatisūkṣmaṃ kalilasya madhye viçvasya sraṣṭāraṃ
anekarūpam
viçvasyāi 'kaṃ pariveṣṭitāraṃ jñātvā çivaṃ çāntim
atyantam eti

(Ib., 4, 14)

969. Chipul său[a] nu-i de văzut ; nimeni nu-l poate vedea cu ochii. Cei care-l cunosc prin mintea şi prin inima lor că stă în ea — aceia devin nemuritori.

na saṃdṛçe tiṣṭhati rūpam asya na cakṣuṣa paçyati
kaç canāi 'ṅam
hṛdā hṛdisthaṃ manasā ya enam evaṃ vidur amṛtās
te bhavanti

(Ib. 4, 20)

970. Cel care cunoaşte pe Brahma cel suprem şi nemuritor, aşezat în cavitatea (inimii), — acela rupe lanţurile neştiinţei.

brahma parāmṛtam
etad yo veda nihitaṃ guhāyāṃ so'vidyāgranthiṃ
vikirati 'ha

(Muṇḍaka-Upaniṣad, 2, 1, 10).

---

a) *său :* al lui Brahma.

971. Cunoaşterea sufletului este cunoaşterea supremă.
ātmajñānaṃ paraṃ jñānam
(Mahābhārata, 12, 12 433: Böhtlingk, Ind. Spr., 3 708)

972. Fără cunoaştere nu este (cu putinţă) liberarea nici chiar prin sute de asceze.
jñānaṃ vinā na nā 'sty eva mokṣo vratacatāir api
(Somadeva, *Kath. 5, 137*)

IV. CUNOAŞTEREA

973. Ce e greu ? A se cunoaşte pe sine. — Şi ce e uşor ? A da sfaturi altora.
Τί δύσκολον; τὸ ἑαυτὸν γνῶναι· Τί δὲ εὔκολον, τῷ ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι.
(Thales, *la* Diogenes Laertius, *I, 1, 9)*

974. Cunoaşte-te pe tine însuţi[a].
Γνῶθι σαυτόν.
(Thales, *la* Plato, *Prot., 343 B*: Chilo, *la* Stobaeus, *Flor., 3, 79 g)*

975. În multe privinţe nu e bine spusă vorba : „Cunoaşte-te pe tine însuţi" ; ar fi fost mai de folos (să se spună) : „Cunoaşte-i pe ceilalţi".
Κατὰ πόλλ'ἄρ'ἐστὶν οὐ καλῶς εἰρημένον τὸ γνῶθι σαυτόν· χρησιμώτερον γὰρ ἦν τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.
(Menander *Thras., la* Stobaeus, *Flor., 21, 5)*

976. Lucrul cel mai de seamă este să-ţi vezi sufletul prin suflet, şi fără îndoială că acesta-i sensul preceptului lui Apollo prin care îndeamnă ca fiecare să se cunoască pe sine.
Est illud quidem vel maximum animo ipso animum videre, et nimirum hanc habet vim praeceptum Appollinis, quo monet, ut se quisque noscat.
(Cicero, *Tusc., 1, 52)*.

---

a) Acest precept era scris pe templul lui Apollo din Delfi şi înseamnă : „Cunoaşte condiţia ta de muritor şi nu căuta să te ridici deasupra ei". *(Croiset, Hist. 2, 440)*.

977. Aceea este adevărata cunoaştere, care constă în a se cunoaşte pe sine şi pe alţii.
etad eva hi vijñānam yad ātmaparavedanam
(Kāmandaki, Nīti., 11, 41: Böhtlingk, *Ind. Spr., 329)*

978. E greu să te cunoşti atît de bine, încît să poţi spune că eşti capabil sau nu de ceva. Însă cine posedă o astfel de ştiinţă, acela nu-şi pierde cumpătul nici cînd e la strîmtoare.
duḥkham ātmā paricchettum evaṃ yogyo na ve 'ti ca
astī 'dṛg yasya vijñānaṃ sa kṛcchre 'pi na sīdati
(Hitopadeça, 2, 142: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 169)*

979. A cunoaşte bine pe cineva, ar fi a se cunoaşte pe sine.
To know a man well were to know himself.
(Shakespeare, Ham., 5, 2)

980. Prilejurile ne fac cunoscuţi celorlalţi şi încă şi mai mult nouă înşine.
Les occasions nous font connaître aux autres, et encore plus à nous-mêmes.
(La Rochefoucauld, Max., 345)

981. Trebuie să ne cunoaştem pe noi înşine ; chiar dacă lucrul acesta nu (ne-)ar servi la găsirea adevărului, cel puţin el serveşte să ne regulăm viaţa, şi nu este nimic mai just.
Il faut se connaître soi-même ; quand cela ne servirait pas à trouver le vrai, cela au moins sert à régler sa vie, et il n'y a rien de plus juste.
(Pascal, Pens., 66 (75))

982. Noi descoperim în noi înşine ceea ce ne ascund ceilalţi şi recunoaştem în ceilalţi ceea ce ne ascundem nouă înşine.
Nous découvrons en nous-mêmes ce que les autres nous cachent, et nous reconnaissons dans les autres ce que nous nous cachons nous-mêmes.
(Vauvenargues *Réfl., 106)*

983. Îndreptaţi-vă ochii asupra voastră şi feriţi-vă de a judeca acţiunile altuia. Judecînd pe alţii, muncim în zadar ; adesea ne înşelăm, şi păcătuim lesne ; pe cînd

atunci cînd ne examinăm şi ne judecăm pe noi înşine, ne ocupăm totdeauna cu folos.
Tournez les yeux sur vous-mêmes, et gardez-vous de juger les actions d'autrui. En jugeant les autres, on travaille en vain ; souvent on se trompe, et on pêche facilement, au lieu qu'en s'examinant et se jugeant soi-même, on s'occupe toujours avec fruit.
(France, Rôt., 258)

CUNUNA

984. Cei care rămîn în urmă nu sînt încununaţi.
Οἱ δέ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται.
(Herodotus, 8, 59)

CUPRINSUL

985. Ceea ce cuprinde e mai mare decît ceea ce-i cuprins.
Ce qui comprend est plus grand que ce qui est compris.
(Oxenstierna Pens. II, 153)

CURAJUL

986. Sufletul mi-i curajos, căci am îndurat multe suferinţe pe valuri şi-n război. După ele poate să vină şi asta.
Τολμήεις μοι θυμός, ἐπεὶ κακὰ πολλὰ πέπονθα κύμασι καὶ πολέμῳ·μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω
(Homerus, Od., 17, 284 sq.)

987. Norocul nu ajută pe cei fără curaj.
Οὐ τοῖς ἀθύμοις ἡ τύχη ξυλλαμβάνει.
(Sophocles, la Stobaeus, Flor., 8, 11)

988. Bărbăţia mieşorează loviturile soartei.
Ἀνδρείη τὰς ἄτας μικρὰς ἔρδει.
(Democritus, la Diels, fr. 213)

989. Şi zeul ajută un curaj îndreptăţit.
Τόλμῃ δικαίᾳ καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
(Menander, la Stobaeus, Flor., 7, 4)

990. Cine nu-şi pierde cumpătul în nici o nenorocire, acela datorită acestei puteri trece peste toate cu bine, în mod neîndoios.
vyasaneşv eva sarveşu yasya buddhir na hiyate
sa teşāṃ pāram abhyeti tat prabhāvād asaṃçayam
(Pañcatantra, 2, 6)

991. Un cuget întărit prin chibzuinţă nu se teme în clipa hotărîtoare.
Καρδία ἐστηριγμένη ἐπὶ διανοήματος βουλῆς ἐν καιρῷ οὐ δειλιάσει.
(Septuaginta, Sir., 22, 19)

992. Norocul ajută pe cei curajoşi.
Fortis fortuna adiuvat.
(Terentius, *Phorm., 203)*

993. Dacă s-ar prăbuşi cerul în bucăţi, ruinele l-ar lovi fără să-l înspăimînte.
Si fractus illabitur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
(Horatius, *Od., 3, 3, 7 sq.)*

994. Nu fiindcă (lucrurile acestea) sînt grele nu avem curaj, ci fiindcă nu avem curaj ele sînt grele.
Non quia difficilia sunt, non audemus, sed quia non audemus, difficilia sunt.
(Seneca, *Epist., 104, 26)*

995. Fără curaj, nu se trece peste o nenorocire, chiar (dacă-i) foarte mică.
na hi sattvāvasādena svalpā 'py āpad vilaṅghyate
(Somadeva, *Kath., 18, 309)*

996. Nenorocirile fug (departe) de cei curajoşi, ca şi cum le-ar fi frică.
bhītā iva hi dhīrāṇāṃ yānti dūre vipattayaḥ
(Ib., 37,. 42)

CURSA

997. Cine sapă groapa altuia, cade în ea, şi cel ce întinde cursa se prinde singur.

Ὁ ὀρύσσων βόθρον τὸ πλησίον ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν
(Septuaginta, Prov., 26, 27, = Eccl., 10, 8)
Qui foveam fodit incidet in eam ; et qui laqueum alii ponit peribit in illo.

998. Cea mai subtilă dintre toate finețele este să ştim bine să ne prefacem că am cădea în cursele ce ni se întind.
La plus subtile de toutes les finesses est de savoir bien feindre de tomber dans les pièges qu'on nous tend.
(La Rochefoucauld, *Max., 117)*

CURTEANUL

999. Prima părere ce ne-o facem despre un domnitor şi despre mintea lui e cînd vedem pe oamenii din jurul său ; cînd sînt destoinici şi credincioşi, putem totdeauna să-l socotim înțelept, fiindcă a fost în stare să vadă că sînt destoinici şi să şi-i mențină credincioşi.
La prima coniettura che si fa di un signore e del cervel suo, è vedere gli uomini che lui ha d'intorno, e quando sono sufficienti e fedeli, sempre si può riputarlo savio, perchè ha saputo conoscerli sufficienti e mantenerseli fedeli.
(Machiavelli, Princ., 22)

1 000. A servi pe un suveran şi a-şi lua un stăpîn, a atîrna numai de voința altuia, a sta în locuri unde n-am vrea să fim, a suferi multe neplăceri pentru puțină plăcere, a nu arăta niciodată ce gîndim în inima noastră, a urma pe favoriți fără însă a-i iubi, a sărăci cu adevărat, a se îmbogăți cu speranța, a lăuda tot ce vedem, dar a nu stima nimic, a ține unui om mare un discurs linguşitor, a rîde cînd vedem un cîine desmierdînd o pisică, a mînca totdeauna foarte tîrziu, a schimba noaptea în zi, a nu avea nici un prieten, deşi sărutăm pe fiecare, a fi mereu în picioare şi niciodată la largul său, iată, în cîteva cuvinte, viața de la curte.

Servir le souverain et se donner un maître,
Dépendre absolument des volontés d'autrui,
Demeurer en des lieux où l'on ne voudrait être,
Pour un peu de plaisir souffrir beaucoup d'ennui,
Ne témoigner jamais ce qu'en son coeur on pense,
Suivre les favoris sans pourtant les aimer,
S'appauvrir en effet, s'enrichir d'espérance,
Louer tout ce qu'on voit, mais ne rien estimer,
Entretenir un grand d'un discours qui le flatte,
Rire de voir un chien caresser une chatte,
Manger toujours fort tard, changer la nuit en jour,
N'avoir pas un ami, bien que chacun on baise,
Être toujours debout, et jamais à son aise,
Fait voir en abrégé comme on vit à la cour.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 156 sqq.)*

1 001. Roţile, resorturile, mişcările sînt ascunse ; nimic nu apare la un ceas decît acul, care înaintează pe nesimţite şi-şi isprăveşte înconjurul : imagine a curteanului, cu atît mai desăvîrşită cu cît, după ce a străbătut destul drum, el revine adesea la acelaşi punct de unde a plecat.

Les roues, les ressorts, les mouvements sont cachés ; rien ne paraît d'une montre que son aiguille, qui insensiblement s'avance et achève son tour : image du courtisan d'autant plus parfaite qu'après avoir fait assez de chemin, il revient souvent au même point d'où il est parti.
*(*La Bruyère, *Car., De la cour, 65)*

I. CUVÎNTUL

1 002. (Myson) spunea că nu trebuie căutată realitatea în cuvinte, ci cuvintele în realitate.

(Μύσων) ἔφασκε δὲ μὴ ἐκ τῶν λόγων τὰ πράγματα, ἀλλ'ἐκ τῶν πραγμάτων τοὺς λόγους ζητεῖν.
*(*Myson, *la* Diogenes Laertius, *1, 9, 3)*

1 003. De mult noi am pierdut înţelesul adevărat al cuvintelor : pentru că a dărui avutul altuia se cheamă dărnicie, iar îndrăzneala în fapte rele eroism, de aceea statul a ajuns la marginea prăpastiei.

Iam pridem equidem nos vera vocabula rerum amisimus: quia bona aliena liberalitas, malarum rerum audacia fortitudo vocatur, eo res publica in extremo sita est.
(Sallustius, *Cat., 52, 11*)

1 004. Această lume triplă ar fi în întregime (învăluită într-)un întuneric orb, dacă n-ar străluci din veşnicie lumina numelui : „cuvînt".
idam andhaṃ tamaḥ kṛtsnaṃ jāyeta bhuvanatrayam
yadi çabdāhvayaṃ jyotir ā saṃsāraṃ na dīpyate
(Daṇḍin, *Kāv., 1, 4*: Böhtlingk, *Ind. Spr., 3743*)

D

DACĂ

1 005. De n-ar fi dacă, fiecare ar fi perfect ; dar nu s-au văzut (pînă acum oameni) cărora să le lipsească dacă.
Si nisi non esset, perfectus quilibet esset ;
Sed non sunt visi, qui caruere nisi.
(La Oxenstierna, *Pens., II, 45)*

DARUL

1 006. Două vase stau în pragul lui Zeus cu daruri pe care le dă el ; unul cu daruri rele, celălalt cu daruri bune. Acela căruia Zeus, iubitorul de trăsnet, îi dă amestecat, dobîndeşte uneori un dar rău, alteori unul bun ; iar pe acela căruia îi dă din cele funeste îl face de ocară ; pe acela îl alungă pe pămîntul divin foamea cumplită şi el umblă disprețuit de zei şi de oameni.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
δώρων, οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων·
ᾧ μέν κ'ἀμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ'ἐσθλῷ.
ᾧ δέ κε τῶν λυγρῶν δώῃ, λωβητὸν ἔθηκεν,
καὶ ἐ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει
φοιτᾷ δ'οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν.
*(*Homerus, *Il., 24, 527 sqq.)*

1 007. Se spune că darurile înduplecă şi pe zei.
Πείθειν· δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
*(*Euripides, *Med., 951)*

1 008. Nimeni nu primește de bună voie nici chiar daruri, dacă sînt spre răul lui.
Οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
(Xenophon, Cyr., 1, 6, 21)

1 009. Totdeauna celor mici zeii le dau (daruri) mici.
Αἰεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί.
(Callimachus, la Stobaeus, Flor., 96, 12)

1 010. Darurile cucerese pe oameni și pe zei. Pînă și Jupiter e împăcat prin daruri.
Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque.
Placatur donis Iupiter ipse datis.
(Ovidius, Ars, 3, 653 sq.)

1 011. Adesea ceea ce se dă e neînsemnat, (dar) ceea ce rezultă de acolo e mare.
Saepe quod datur exiguum est, quod sequitur ex eo magnum.
(Seneca, Epist., 81, 14)

1 012. Oricît de mari ar fi darurile, ele pier din pricina flecărelii autorului lor.
Quamvis ingentia dona
Auctoris pereunt garrulitate sui.
(Martialis, Epigr., 5, 52, 7 sq.)

1 013. Darul ce se dă la timpul și la locul potrivit unuia care nu poate munci și care merită, acela este dar adevărat.
yad dānaṃ dīyate 'nupakāriṇe
deçe kāle' ca pātre ca tad dānaṃ sāttvikaṃ smṛtam
(Bhagavadgītā, 17, 20)

1 014. Și otrava devine lapte la o vacă ; și laptele devine otravă la șarpe, din cauza deosebirii dintre cel care merită și cel care nu merită. De aceea darul cel mai de seamă e acela care-i dat celui care merită.
garo 'pi gavi dugdhaṃ syād dugdhaṃ apy urage viṣam
pātrāpātraviçeṣeṇa tat pātre dānam uttamam
(Böhtlingk, Chrest.[3], 201, 29 sq.)

1 015. Mai bine să dai puțin, dar la timp ; ce folosește mult (dacă-i dat) cînd nu trebuie ?

kāle dattaṃ varaṃ hy alpam akāle bahunā 'pi kim
(Somadeva, *Kath.*, *53, 4)*

DATORIA

1 016. Pe mine mă determină să-mi fac datoria nu vorbele tale,... ci propriul meu caracter.
'Εμὲ δὲ ποιεῖν τὸ καθῆκον οὐχ ὁ σὸς λόγος,
... ὁ δ'ἴδιος πείθει τρόπος.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor.*, *37, 5)*

1 017. Cine își face datoria din constrîngere, acela se teme atîta timp cît timp crede că lucrul acesta se va afla ; dacă însă speră că va rămîne ascuns, el revine la caracterul său.
Malo coactus qui suom officium facit,
dum id rescitum iri credit, tantisper pavet ;
si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
(Terentius, *Ad.*, *69 sq.)*

1 018. Cel care săvîrșește fapta omenească, dîndu-și silința cea mai mare, se achită de datoria sa și nu are să-și reproșeze nimic.
kṛtvā mānuṣyakaṃ karma sṛtvā 'jiṃ yāvad uttamam
dharmasyā 'nṛṇyam āpnoti na cā 'tmānaṃ vigarhate
(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *199, 31 sq.)*

1 019. În timp ce (numai) lenea și timiditatea ne rețin la datorie, adesea întreaga onoare o are virtutea noastră.
Pendant que la paresse et la timidité nous retiennent dans notre devoir, notre vertu en a souvent tout l'honneur.
(La Rochefoucauld, *Max.*, *169)*

1 020. Toate îndatoririle oamenilor sînt întemeiate pe slăbiciunea lor reciprocă.
Tous les devoirs des hommes sont fondés sur leur faiblesse réciproque.
(Vauvenargues, *Réfl 393)*

1 021. Fă-ți datoria, orice s-ar întîmpla.
Fais ce que dois, advienne que pourra.
(Proverb)

1 022. Oricine face în viaţă tot ce-i stă în putinţă, oricît de umilă ar fi condiţia sa, contribuie cu ceva ca să lase lumea mai bună decît a găsit-o.
Everyone who does his best in life, however humble his lot may be, does something to leave the world better than he found it.
*(*Lubbock, *Peace, 4)*

DĂRNICIA

1 023. Zeii nu dau oamenilor totul dintr-o dată.
Ἀλλ'οὔ πως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν.
*(*Homerus, *Il., 4, 320)*

1 024. Nu există reţinere sau milă, cînd se dă din avutul altuia, fiindcă este de unde.
Ἐπεὶ οὔ τις ἐπίσχεσις οὐδ'ἐλεητὺς
ἀλλοτρίων χαρίσασθαι, ἐπεὶ πάρα πολλὰ ἑκάστῳ.
*(*Homerus, *Od., 17, 451)*

1 025. Nu da unora avutul altora.
Μηδ'ἑτέροισι δίδου, τὰ τῶν ἑτέρων.
*(*Theognis, *Sent., 331)*

1 026. Chiar şi cei apăsaţi de sărăcie trebuie să dea măcar cît de puţin la timpul potrivit celor care merită.
dāridryābhibhūtāir api svalpāt svalpataraṃ kāle pātre ca deyam
(Pañcatantra (B.), 2, p. 15, rîndul 15)

1 027. Sînt mulţi, şi anume dintre acei care năzuiesc spre strălucire şi glorie, care răpesc de la unii ca să dăruiască la alţii.
Sunt multi, et quidem cupidi splendoris et gloriae, qui eripiunt aliis quod aliis largiantur.
*(*Cicero, *Off., 1, 14)*

1 028. Cine dă iute, dă de două ori[a].
Bis dat, qui cito dat.
(Syrus)

---

a) *Iute* = la timp; adică: „Cine dăruieşte atunci cînd e mai mare nevoie, acela dă îndoit mai mult". Cf.: *Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.* (Syrus).

1 029. Dăruirea averii este o foarte mare asceză în (această) existență.
arthapradānam evā 'huḥ saṃsāre sumahat tapaḥ
(Somadeva, Kath, 28, 9)

1 030. Felul cum dai prețuiește mai mult decît ceea ce dai.
La façon de donner vaut mieux que ce qu'on donne.
(Corneille, Ment.)

1 031. Ce am cheltuit, am pierdut ; ce am avut, am lăsat altora ; dar ce am dat, încă mai este al meu.
Ce que j'ai dépensé, je l'ai perdu ; ce que je possédais, je l'ai laissé à d'autres ; mais ce que j'ai donné, est encore à moi.
(La Oxenstierna, Pens., I, 92)

1 032. Este cert că bunurile pe care le dă în pomeni și-n opere de caritate sînt unicul lucru pe care omul îl poate socoti ca al său din tot ce posedă aici pe pămînt ; căci la moarte el trebuie să părăsească tot restul și nu poate lua cu el decît faptele bune.
Il est certain que les biens qu'on emploie en aumônes et en oeuvres de charité, sont l'unique chose que l'homme peut compter pour sien de tout ce qu'il possède ici-bas ; car en mourant, il faut abandonner tout le reste et n'emporter avec soi que ses bonnes oeuvres.
(Ib., 122)

1 033. Cel mai important și cel mai greu este să dai ; ce te costă să mai adaugi și un zîmbet ?
Le plus fort et le plus pénible est de donner ; que coûte-t-il d'y ajouter un sourire ?
(La Bruyère, Car., De la cour, 45)

DECĂDEREA

1 034. Orice lucru decade din cauza propriului său defect și tot ce aduce stricăciune se află înlăuntru.
Ὑπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστα κακίας σήπεται,
καὶ πάντα τὰ λυμαινόμεν' ἐστὶν ἔνδοθεν.
(Menander, la Stobaeus, Flor., 38).

1 035. După cum o casă cu stîlpi solizi (tot) se prăbuşeşte (în cele din urmă), devenind putredă, tot aşa decad şi oamenii, fiind supuşi bătrîneţii şi morţii.
yathā 'gāraṃ dṛdhasthūṇaṃ jīrnaṃ bhūtvo 'pasīdati
tathā 'vasīdanti narā jarāmṛtyuvaçaṃgatāh
(Rāmāyana, 2, 105, 18)

1 036. Nu există persoane, care în prima perioadă a vieţii lor să nu facă cunoscut pe unde va slăbi corpul sau spiritul lor.
Il n'y a guère de personnes qui, dans le premier penchant de l'âge, ne fassent connaître par où leur corps et leur esprit doivent défaillir.
(La Rochefoucauld, Max., 222)

DEDUCŢIA

1 037. Noi deducem cele nevăzute din cele prezente[a].
Τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τὰ ἀφανῆ.
(Euripides, Oenom., la Clemens Alexandrinus, Stromata, 6, 2, § 18)

DEFĂIMAREA

1 038. Adesea cei din preajma mea vor spune vorbe deşarte despre tine, iar cei din preajma ta despre mine; acestora însă nu le dai atenţie.
Πολλάκι τοι παρ'ἐμοὶ κατὰ σοῦ λέξουσι μάταια
καὶ παρὰ σοὶ κατ'ἐμοῦ·τῶν δὲ σὺ μὴ ξυνίει.
(Theognis, Sent., 1 239 sqq.)

1 039. Defăimarea zeilor este o rea deşteptăciune.
Τό γε λοιδορῆσαι θεούς
ἐχθρὰ σοφία.
(Pindarus, Ol., 9, 56 sq.)

---

a) Cf.:
'Εγὼ συμβάλλομαι τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος. „Eu deduc comparînd cele necunoscute cu cele văzute".
(Herodotus, 2, 33).

1040. Fiecare e gata să defăimeze pe cei de altă limbă.

Πᾶς τις ἐπειπεῖν ψόγον ἀλλοθρόοις
εὔτυκος.

(Aeschylus, Suppl., 972 sq.)

1 041. Defăimarea este lucrul cel mai grozav ; prin ea doi sînt care nedreptăţesc, iar unul este cel nedreptăţit. Într-adevăr, cel care defăimează face o nedreptate, întrucît învinuieşte pe cel care nu-i de faţă ; iar celălalt săvîrşeşte o nedreptate prin faptul că crede înainte de a cunoaşte exact (cum stau lucrurile) ; iar cel care lipseşte de la convorbire este nedreptăţit de ei fiindcă de unul e bîrfit, iar de celălalt e socotit că-i rău.

Διαβολὴ γάρ ἐστι δεινότατον, ἐν τῇ δύο μέν εἰσι οἱ ἀδικέοντες, εἷς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γὰρ διὰ βάλλων ἀδικέει οὐ παρεόντος κατηγορέων, ὁ δὲ ἀδικέει ἀναπειθόμενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως **ἐκμάθῃ**· ὁ δὲ δὴ ἀπεὼν τοῦ λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικέεται, διαβληθείς τε ὑπὸ τοῦ ἑτέρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἑτέρου κακὸς εἶναι.

(Herodotus, 7, 10, 7)

1 042. Cunosc oameni care, datorită fie ponegririi fie bănuielii, temîndu-se unii de alţii şi voind să prevină pe ceilalţi, înainte de a suferi (ceva), au pricinuit rele fremediabile unora care nici nu aveau de gînd nici nu ar fi avut vreodată intenţia de a face aşa ceva.

Οἶδα ἀνθρώπους ἤδη, τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ' ἂν βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν.

(Xenophon, Anabasis, 2, 5, 5)

1 043. Nu pune la inimă toate vorbele pe care le spun unii şi alţii, ca să nu auzi într-o zi că şi sluga ta te grăieşte de rău ; ...după cum şi tu ai grăit de rău pe alţii.

Εἰς πάντας λόγους οὓς λαλήσουσιν... μὴ θῇς καρδίαν σου, ὅπως μὴ ἀκούσῃς τοῦ δούλου σου καταρωμένου σε... ὅτι ὡς καί γε σὺ κατηράσω ἑτέρους.

(Septuaginta, Eccl., 7, 22)

Cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accomodes cor tuum, ne forte audias servum tuum maledicentem tibi; ... quia et tu crebro maledixisti aliis.

1 044. Nu căuta să te înalţi defăimînd pe alţii. Caută prin propriile tale calităţi să te deosebeşti de oamenii de rînd.

atmotkarşam na mārgeta pareşām parinindayā
svaguņāir eva mārgeta viprakarşam prthagjanāt
(Mahābhārata, 12, 10 576)

1 045. De obicei pe lumea aceasta cel de neam prost defăimează pe cel de neam bun, cel nefericit pe cel răsfăţat de noroc, cei zgîrciţi pe cei darnici, cei nedrepţi pe cei drepţi, cei săraci pe cei bogaţi, cei urîţi pe cei frumoşi, cei răi pe cei virtuoşi, cei neghiobi pe cei plini de tot felul de învăţături.

prāyeņā 'tra kulānvitam kukulajāh çrīvallabham
durbhagā
dātāram krpaņā rjūn anrjavo vittānvitam nirdhanāh
vāirūpyopahatāç ca kāntavapuşam dharmāçrayam
pāpino
nānāçāstravicakşanam ca puruşam nindanti mūrkhā
janāh
(Pañcatantra (K)., 1, 415)

1 046. Cel ce se teme să se desmintă, nu trebuie să vorbească de rău despre acela pe care odată l-a numit virtuos în plină adunare.

ukto bhavati yah pūrvam guņavān iti samsadi
na tasya doşo vaktavyah pratijñābhangabhirunā
(Ib., 422)

1 047. Ce nebunie să te mai temi să nu fii defăimat de infami!

Quanta dementia est vereri, ne infameris ab infamibus.
(Seneca, Epist., 91, 20)

1 048. Noi urîm nu numai pe acei care răspîndesc ceea ce nu voim, dar şi pe acei care aud.

Μισοῦμεν οὐ μόνον τοὺς ἐκφέροντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκούοντας ἃ μὴ βουλόμεθα.
(Plutarchus, *Mor., p. 127)*

1049. Cel modest e socotit că e prost, cel pios că e prefăcut, cel inocent că e viclean, eroul că e crud, ascetul că e stupid, cel prietenos că e nenorocit, cel demn că e mîndru, cel elocvent că e vorbăreț, cel răbdător că e slab. Atunci care o fi virtutea celor foarte virtuoși, care să nu fie defăimată de cei răi ?

jāḍyaṃ hrīmati gaṇyate vratarucāu daṃbhbaḥ çucāu
kāitavaṃ/cūre nirghṛṇatā munāu vimatitā dāinyaṃ
priyālāpini/tejasviny avaliptatā mukharatā vaktary
açaktih sthire/tat ko nāma guno bhavet suguṇināṃ yo
durjanāir nā'ṅkitaḥ

(Bhartṛhari, *Nīt.*, *54*)

1 050. Oamenii răi, care invidiază meritele, le ponegresc ; dar ei găsesc pete cu deosebire la cei mai de seamă.

mithyā vadanti doṣaṃ hi durjanā guṇamatsarāḥ
uttamasya viçeṣeṇa kalāṅkotpādako janaḥ

(Somadeva, *Kath.*, *24, 204 sq.*)

1 051. Cine defăimează pe un om de treabă, acela se pătează singur ; cine aruncă cenușă în aer, aceluia îi cade pe cap.

nindāṃ yaḥ kurute sādhos tayā svaṃ dūṣayaty asāu
khe bhāṭiṃ yas tyajed uccāir mārdhni tasyāi 'va sā
patet

(Kusumadeva, *Dṛṣṭ*, *27*: Böhtlingk, *Ind. Spr.*, *1582*)

1 052. Ce îndrăzneală din partea femeilor stricate, care defăimează pe cele inocente ; ca hoții care fură și strigă (tot ei) : „Stai, hoțule" !

aho dhārṣṭhyam asādhūnāṃ nindatām anaghāḥ striyaḥ
muṣṇatām iva cāurāṇāṃ tiṣṭha cāure'ti jalpatām

(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *195, 21 sq.*)

1 053. A căuta să legi limba clevetitoare este ca și cum ai vrea să pui poartă cîmpului.

Es querer atar las lenguas de los maldicientes lo mismo
que querer poner puertas al campo.

(Cervantes, *Quij.*, *2, 55*)

1 054. Cine-mi șterpelește bunul meu nume, (acela) îmi fură ceea ce nu-l îmbogățește, (dar) pe mine mă face într-adevăr sărac.

He that filches from me my good name,
Robs me of that, which not enriches him,
And makes me poor indeed.
(Shakespeare, *Oth., 3, 3)*

1 055. Aceia a căror purtare stîrneşte risul cel mai mult sînt totdeauna cei dintîi care defăimează pe alţii.
Ceux de qui la conduite offre le plus à rire,
Sont toujours sur autrui les premiers à médire.
(Molière, *Tart., 1, 1)*

1 056. Nu e nimic atît de excelent sau atît de perfect în natură, încît să poată scăpa cu totul de veninul limbilor rele.
Il n'y a rien de si excellent ni de si parfait dans la nature qui puisse entièrement échapper au venin des mauvaises langues.
(Oxenstierna *Pens., 1, 212)*

1 057. Noi n-am mai schimba nici o vorbă cu cei mai mulţi dintre cunoscuţii noştri apropiaţi, dacă (i-)am auzi cum vorbesc despre noi în absenţa noastră.
Wir würden mit den meisten unserer guten Bekannten kein Wort mehr reden, wenn wir hörten, wie sie in unserer Abwesenheit von uns reden.
(Schopenhauer, *Aphor., 5, 33)*

DEFECTUL

1 058. Esop spunea că fiecare din noi poartă două desăgi ; una în faţă, cealaltă în spate; în cea din faţă punem păcatele altora, iar în cea din spate pe ale noastre ; de aceea nici nu le vedem.
Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτῶν· διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά.
(Aesopus, *la* Stobaeus, *Flor., 23, 6)*

1 059. Nu e om fără cusururi pe pămînt.
Ἀνθρώπων δ'ἄψεκτος ἐπὶ χθονὶ γίνεται οὐδείς.
(Theognis, *Sent., 799)*

1 060. Cel rău vede defectele altora (chiar dacă sînt) cît un grăunte de muştar. Dar pe ale sale, mari cît (fructul de) bilva, el nu le vede, nici cînd le priveşte.
khalaḥ sarşapamātrāṇi paracchidrāṇi paçyati
ātmano bilvamātrāṇi paçyann api na paçyati
(Mahābhārata, 1, 3096)

1 061. Caracteristica prostiei este că vede defectele altora dar le uită pe ale ei.
Est proprium stultitiae aliorum vitia cernere, oblivisci suorum.
(Cicero, Tusc., 3, 73)

1 062. Înţeleptul îşi îndreaptă defectul privind defectul altuia.
Ex vitio alterius sapiens emendat suum.
(Syrus, 245)

1 063. Defectul pe care l-a adus vîrsta (tot) vîrsta îl va (şi) lua.
Quod aetas vitium posuit, aetas auferet.
(Ib., 808)

1 064. Proştii, în timp ce evită defectele, aleargă spre cele contrare.
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
(Horatius, Sat., 1, 2, 26)

1 065. Nimeni nu se naşte fără defecte ; cel mai bun este acela care-i apăsat de cele mai mici.
Vitiis nemo sine nascitur ; optimus ille est
Qui minimis urgetur.
(Ib., 3, 68 sq.)

1 066. Defectele naturale ale corpului sau ale sufletului nu se pot lepăda prin nici o înţelepciune.
Nulla sapientia naturalia corporis aut animi vitia ponuntur.
(Seneca, Epist., 11, 1)

1 067. Om rău ce eşti, de ce vezi cu atîta agerime defectul altuia, iar pe al tău îl treci cu vederea ?
Τί τἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε, κακὸν ὀξυδορκεῖς, τὸ δ'ἴδιον παραβλέπεις ;
(La Plutarchus, De curiositate, 1)

1 068. De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, şi de bîrna din ochiul tău nu-ţi dai seama ?

Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς*!*

(N. T., Matthaeus, 7, 3)

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabeam in oculo tuo non vides *?*

1 069. Defectele devin calităţi în gura oamenilor buni ; calităţile devin defecte în gura celor răi. Ce e de mirare lucrul acesta la oameni ? Şi norul care a sorbit apa sărată a mării o revarsă dulce ; iar şarpele care bea lapte varsă otravă nimicitoare.

guṇāyante doṣāḥ sujanavadane durjanamukhe
guṇā doṣāyante kim iti jagatāṃ vismayapadam
yathā jīmūto 'yaṃ lavanajaladher vāri madhuraṃ
phaṇī pītvā kṣīraṃ vamati garalaṃ duḥsahataraṃ

*(*Bhavabhūti, *Guṇ., 6)*

1 070. Răuvoitorul vede la cel înzestrat cu o sută de calităţi numai defectul ; mistreţul caută în lacul plin de lotuşi numai glodul.

guṇaçataçālini piçunaḥ kevaladoṣaṃ nibhālayati
kolaḥ kamalataḍāge kardamamātraṃ gaveṣayati

(Kavitamṛtakūpa, 18 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 016)*

1 071. Un defect al nostru se observă mai uşor decît o calitate.

yathā doṣo vibhāty asya janasya na tathā guṇaḥ

*(*Kusumadeva, *Dṛṣṭ.*, Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 311)*

1 072. Cei cu suflet nobil au o mare iscusinţă în a ascunde mult timp defectele altora, chiar cînd sînt vădite, şi o mare neîndeminare în a da la iveală meritele proprii.

prakaṭāny api nāipuṇaṃ mahat paravācyāni cirāya
gopitum
vivarītum athā 'tmano guṇān bhṛçam akāuçalam
āryacetasām

(Magha, *Çiç., 16, 30).*

1 073. Nenumăraţi sînt aceia care cunosc defectele altora ; sînt şi unii care cunosc calităţile (altora) ; dar acei care-şi cunosc propriile lor defecte — (abia) dacă se găsesc doi, trei.

asaṃkhyāḥ paradoṣajñā guṇajñā api ke cana
svayam eva svadoṣajñā vidyante yadi pañcaṣāḥ
(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *195, 3 sq.*).

1 074. (Şi) defecte mici apar prin haine zdrenţuite; (pe cînd) haine luxoase şi blănite ascund totul.
Through tatter'd clothes small vices do appear ;
Robes. and furr'd gowns, hide all.
*(*Shakespeare, *Lear, 4, 6)*

1 075. Dacă n-am avea de loc defecte, nu am avea atîta plăcere să le observăm la alţii.
Si nous n'avions point de défauts, nous ne prendrions pas tant de plaisir à en remarquer dans les autres.
(La Rochefoucauld *Max., 31)*

1 076. Defectele spiritului cresc, cînd îmbătrînim, ca şi acele ale feţei.
Les défauts de l'esprit augmentent en vieillissant comme ceux du visage.
(Ib., 112)

1 077. Numai oamenii mari au defecte mari.
Il n'appartient qu'aux grands hommes d'avoir de grands défauts.
(Ib., 189)

1 078. Noi nu recunoaştem defecte mici decît pentru a convinge că nu avem defecte mari.
Nous n'avouons de pettis défauts que pour persuader que nous n'en avons pas de grands.
(Ib., 327)

1 079. Noi încercăm să ne facem o onoare din defectele pe care nu voim să le îndreptăm.
Nous essayons de nous faire honneur des défauts que nous ne voulons pas corriger.
(Ib., 442)

1 080. Se pare că oamenii nu-şi găsesc destule defecte ; ei le mai măresc numărul prin anumite calităţi ciudate, cu care le place să se împodobească şi le cultivă cu atîta grijă, încît ele devin în cele din urmă defecte naturale, a căror îndreptare nu mai atîrnă de ei.

Il semble que les hommes ne se trouvent pas assez de défauts, ils en augmentent encore le nombre par de certaines qualités singulières dont ils affectent de se parer, et ils les cultivent avec tant de soin qu'elles deviennent à la fin des défauts naturels qu'il ne dépend plus d'eux de corriger.
(Ib., 493)

1 081. Nimeni nu-i atît de perfect, încît să nu i se găsească vreun cusur, şi nimeni nu-i atît de vițios, încît să nu aibă vreo însuşire bună.
Personne n'est si parfait, qu'on ne lui trouve quelque défaut, et personne si vicieux, qu'il n'ait quelque bonne qualité.
(Oxenstierna *Pens., II, 45)*

1 082. Pe măsură ce favoarea şi bunurile mari se retrag de la cineva, ele lasă să se vadă la el cusururile pe care le acopereau şi care se găseau la dînsul fără ca nimeni să le observe.
À mesure que la faveur et les grands biens se retirent d'un homme, ils laissent voir en lui les ridicules qu'ils couvraient et qui y étaient sans que personne s'en aperçût.
(La Bruyère, *Car., Des biens de fortune, 4)*

1 083. Repede cunoaştem calităţile noastre cele mai mici şi încet ne recunoaştem defectele.
On est prompt à connaître ses plus petits avantages et lent à pénétrer ses défauts.
(Ib., De l'homme, 83)

1 084. Aceleaşi defecte, care la alţii sînt grele şi insuportabile, sînt la noi ca în centrul lor : ele nu mai apasă ; nu le mai simţim.
Les mêmes défauts qui dans les autres sont lourds et insupportables, sont chez nous comme dans leur centre : ils ne pèsent plus, on ne les sent pas.
(Ib., Des jugements, 72)

1 085. Sîntem consternaţi de recidivele noastre şi de a vedea că nici măcar nenorocirile noastre n-au putut să ne îndrepte defectele.

Nous sommes consternés de nos rechutes et de voir que nos malheurs même n'ont pu nous corriger de nos défauts.
(Vauvenargues, *Réfl., 247)*

1 086. Ce tîrziu ne dăm seama că, în timp ce ne desăvîrşim calităţile, ne cultivăm totodată şi defectele.
Wie spät lernen wir einsehen, dass wir, indem wir unsere Tugenden ausbilden, unsere Fehler zugleich mit anbauen.
(Goethe, *Dicht., 13)*

DEMNITATEA

1 087. Există o demnitate care nu atîrnă de noroc : este o anumită atitudine care ne distinge şi care pare a ne destina pentru lucruri mari ; este preţuirea pe care ne-o dăm singuri, fără a ne da seama ; prin această calitate cîştigăm respectul celorlalţi oameni şi de obicei ea este aceea care ne pune deasupra lor mai mult decît naşterea, funcţiile şi decît însuşi meritul.
Il y a une élévation qui ne dépend point de la fortune : c'est un certain air qui nous distingue et qui semble nous destiner aux grandes choses, c'est un prix que nous donnons imperceptiblement à nous-mêmes ; c'est par cette qualité que nous usurpons les déférences des autres hommes, et c'est elle d'ordinaire qui nous met plus au-dessus d'eux que la naissance, les dignités et le mérite même.
(La Rochefoucauld, *Max. 399)*

1 088. N-avem de trăit decît două zile : nu face să le trecem tîrîndu-ne sub nişte ticăloşi vrednici de dispreţ.
Nous n'avons que deux jours à vivre: ce n'est pas la peine de les passer à ramper sous des coquins méprisables.
(Voltaire, *la* Schopenhauer, *Aphor., 3)*

1 089. Demnitatea umană e în mîinile voastre ; păstraţi-o ! Ea coboară cu voi ! Cu voi se va înălţa !
Der Menschheit Würde ist in eure Hand gegeben, Bewahret sie !

Sie sinkt mit euch! Mit euch wird sie sich heben.
(Schiller, *Künstler, 30)*

DEMOCRAȚIA

1 090. De îndată ce tirania a fost înlăturată, începe conflictul dintre aristocrație și democrație.
Sobald die Tyrannei aufgehoben ist, geht der Konflikt zwischen Aristokratie und Demokratie unmittelbar an.
(Goethe, *Max.. 956)*

DEOSEBIREA

1 091. Privește pe fiecare în tine și pe tine în fiecare, și încetează de a vedea (pretutindeni) deosebire!
sarvaṃ paçyā 'tmany ātmānaṃ sarvatra 'tsrjya
bhedajñānan
(Mohamudgara: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 155)*

DEPRAVAREA

1 092. În nenorocirile publice și-n tulburările de lungă durată a ordinei obișnuite, oricare ar fi ea, se observă totdeauna o sporire, o înălțare a virtuților; însă, în același timp, nu lipsește niciodată și o creștere a depravării, de obicei cu mult mai generală.
Ne' pubblici infortuni, e nelle lunghe perturbazioni di quel qual si sia ordine consueto, si vede sempre un aumento, una sublimazione di virtù; ma, pur troppo, non manca mai insieme un aumento, e d'ordinario ben più generale, di perversità.
(Manzoni, *Prom., 32)*

DESCOPERIREA

1 093. Zeii n-au arătat de la început totul muritorilor, ci căutînd ei descoperă cu timpul ceva mai bun.
Οὔτοι ἀπ'ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖσ'ὑπέδειξαν,
ἀλλὰ χρόνωι ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.
(Xenophanes, *la* Diels, *fr., 18)*

1 094. Eu venerez descoperirile înțelepciunii și pe descoperitori: îmi place să intru oarecum în posesia moște-

nirii multora. Pentru mine au fost dobîndite acestea, pentru mine au fost muncite. Dar să fim buni gospodari : să sporim ceea ce am primit. Moştenirea aceasta să treacă mărită la urmaşi. Mai rămîne încă mult de lucru, şi va mai rămîne, şi nici celui care se va naşte peste o mie de veacuri nu-i va fi răpită ocazia de a mai adăuga ceva. Dar chiar dacă toate ar fi fost găsite de cei vechi, aceasta (cel puţin) va fi veşnic nou, întrebuinţarea, ştiinţa şi aranjarea celor descoperite de alţii.

Veneror inventa sapientiae inventoresque : adire tamquam multorum hereditatem iuvat. Mihi ista acquisita, mihi laborata sunt. Sed agamus bonum patrem familiae : faciamus ampliora, quae accepimus. Maior ista hereditas ad posteros transeat. Multum adhuc restat operis multumque restabit, nec ulli nato post mille saecula praecludetur occasio aliquid adhuc adiciendi. Sed etiamsi omnia a veteribus inventa sunt, hoc semper novum erit, usus et inventorum ab aliis scientia ac dispositio.

(Seneca, *Epist., 64, 7—8)*

1 095. Odată tainele naturii ne vor fi revelate, întunericul acesta va fi împrăştiat şi din toate părţile ne va lovi lumina strălucitoare.

Aliquando naturae tibi arcana retegentur, discutietur ista caligo et lux undique clara percutiet.

(Ib., 102, 28)

1 096. Multe descoperiri în fizică şi în chimie pot fi de o valoare şi de o utilitate incalculabilă pentru întreaga omenire ; în timp ce pentru a le face trebuia ingeniozitate puţină de tot, încît uneori întîmplarea singură îndeplinea funcţia ingeniozităţii. Aşadar, e o mare deosebire între valoarea spirituală şi cea materială a unor astfel de descoperiri.

Manche physikalische und chemische Entdeckungen können von unberechenbarem Wert und Nutzen für das ganze Menschengeschlecht sein ; während gar wenig Witz dazu gehörte sie zu machen, so wenig, dass bisweilen der Zufall die Funktion desselben allein versieht. Also ist ein weiter Unterschied zwi-

schen dem geistigen und dem materiellen Wert solcher Entdeckungen.
(Schopenhauer, Par., 2, 80)

DESCURAJAREA

1 097. Să nu ne lăsăm pradă descurajării. Descurajarea este otrava cea mai puternică. Ea ucide pe cel neînțelept, ca un șarpe furios pe un copil fără minte.
na viṣāde manaḥ kāryaṃ; viṣādo, **viṣ**um uttamaṃ mārayaty akṛtaprajñaṃ bālaṃ kruddha ivo 'ragaḥ
(Rāmāyana, 5, 1, 18: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1472)*

DESPĂRȚIREA

1 098. Cum se întîlnesc două lemne pe un ocean și, după ce stau cîtva timp împreună, se despart : tot astfel soția, copiii, prietenii și lucrurile, după ce se adună, se despart. Plecarea lor e sigură.
yathā kāṣṭhaṃ ca kāṣṭhaṃ ca sameyātāṃ mahodadhāu sametya ca vyapeyātāṃ sthitvā kiṃ cit kṣaṇāntaram evaṃ bhāryāç ca putrāç ca suhṛdaç ca vasūni ca sametya vyavadhīyante dhruvas teṣāṃ parābhavaḥ
(Rāmāyaṇa, 2, 104, 12—13)

1 099. Cum se întîlnesc două lemne pe un ocean și după aceea se despart astfel este și unirea dintre ființe.
yathā kāṣṭhaṃ ca kāṣṭhaṃ ca sameyātāṃ mahodadhāu sametya ca vyapeyātāṃ tadvad bhūtasamāgamaḥ
(Mahābhārata, 12, 868 sq.)

1 100. Cel înlănțuit de speranță suportă durerea despărțirii, oricît de mare ar fi.
garuaṃ pi virahadukkhaṃ āsābandho sahāvedi
(Kālidāsa, Çak., 85)

1 101. Despărțirea de iubită, disprețul rudelor, o rămășiță de datorie, servirea unui netrebnic, un prieten înstrăinat din cauza sărăciei : aceste cinci lucruri ard cumplit, fără foc.
kāntāviyogaḥ, svajanāpamāno
ṛṇasya çeṣaḥ kujanasya sevā
daridrabhāvād vimukhaṃ ca mitraṃ

vinā 'gninā pañca dahanti tivram
(Vetālapañcaviṇçatikā, 4, la Lassen, *Anth., 26, 12 sq.)*

1 102. Însoţirea prevesteşte ivirea despărţirii, după cum naşterea prevesteşte venirea morţii inevitabile.
samyogo hi viyogasya saṃsūcayati saṃbhavam
anatikramaniyasya janma mṛtyor ivā 'gamam
(Hitopadeça 4,72 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 076)*

1 103. După cum puterea valurilor adună nisipul şi-l împrăştie : tot astfel timpul uneşte şi desparte pe muritori.
yathā prayānti saṃyānti srotovegena vālukāḥ
saṃyujyante, viyujyante tathā kālena dehinaḥ
(Bhāgavala-Purāṇa, 6, 15, 3 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 787)*

1 104. Despărţirea de prieteni şi de familie este poate una din împrejurările cele mai dureroase care însoţesc sărăcia.
The separation of friends and families is, perhaps, one of the most distressful circumstances attendant in penury.
(Goldsmith, *Vic., 8)*

DESPERAREA

1 105. Puţine nenorociri sînt fără scăpare ; desperarea este mai înşelătoare decît speranţa.
Peu de malheurs sont sans ressource ; le désespoir est plus trompeur que l'espérance.
(Vauvenargues, *Réfl., 455)*

1 106. Desperarea este cea mai mare greşeală a noastră.
Le désespoir est la plus grande de nos erreurs.
(Ib., 862)

DESTĂINUIREA

1 107. Otrava ucide numai pe unul, prin sabie moare numai unul ; dar destăinuirea unui plan ascuns distruge şi pe rege şi ţara şi supuşii.
ekaṃ viṣaraso hanti çastreṇāi 'kaç ca vadhyate
sarāṣṭraṃ saprajaṃ hanti rājānaṃ mantraviplavaḥ
(Mahābhārata, 5, 1 015 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 518)*

1 108. Cine-şi spune necazul unui prieten sincer, unui servitor credincios, unei soţii ascultătoare, sau unui stăpîn puternic, acela se simte uşurat.

suhṛdi niraṇtaracitte guṇavati bhṛtye 'nuvartini kalatre
svāmini çaktisamete nivedya duḥkhaṃ sukhī bhavat
(Pañcatantra, (K), 1, 341)

1 109. Nu da pe faţă inima ta orişicui, ca să nu ai proastă mulţumită.

Παντὶ ἀνθρώπῳ μὴ ἔκφαινε σὴν καρδίαν, καὶ μὴ ἀναφερέτω σοι χάριν.
(Septuaginta, Sir., 8, 22)
Non omni homini cor tuum manifestes,
ne forte inferat tibi gratiam falsam.

1 110. Cel care are minte să nu dea pe faţă pierderea averii sale, mîhnirea, purtarea imorală din familie, faptul că a mîncat usturoi sau vreo umilire.

arthanāçaṃ manastāpaṃ gṛhe duçcaritāni ca
gṛhjanaṃ cā 'pamānaṃ ca matimān na prakāçayet
(Vetālapañcaviṇçatikā, 1: Lassen, Anth., 11, 9 sq.)

1 111. Ceva să se spună soţiei, ceva prietenilor şi ceva fiilor ; toţi aceştia sînt vrednici de încredere ; însă nimănui nu trebuie să i se dezvăluie totul.

dāreṣu kiṃ cit puruṣasya vācyaṃ kiṃ cid vayasyeṣu suteṣu kiṃ cit
sarve 'pi te pratyayino bhavanti sarvaṃ na sarvasya saṃprakāçyam
(Pañcatantra, 1, 80: Böhtlingk, Ind. Spr., 1 149)

DESTINUL

1 112. Nimeni nu scapă de soarta sa, fie bun, fie rău, de cum se naşte.

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν, οὐ κακόν, οὐδὲ μὲν ἐσθλόν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
(Homerus, Il., 6, 488 sq.)

1 113. Iar în viitor va pătimi ceea ce i-a hotărît destinul, cînd i-a născut mama sa.

Ὕστερον αὖτε τὰ πείσεται, ἄσσα οἱ αἶσα
γεινομένῳ ἐπέννησε λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.
(Ib., 20 127 sq.)

1 114. Corul : Cine stă la cîrma necesităţii ?
Prometeu : Parcele cu trei înfăţişări şi Furiile care ţin minte.
Corul : Aşadar Zeus e mai slab ca ele ?
Prometeu : În orice caz el nu poate scăpa de ceea ce-i este sortit.
Χο. Τίς οὖν ἀνάγκης ἐστὶν οἰακοστρόφος ;
Πρ. Μοῖραι τρίμορφοι μνήμονές τ'Ἐρινύες.
Χο. Τούτων ἄρα Ζεύς ἐστιν ἀσθενέστερος ;
Πρ. Οὔκουν ἂν ἐκφύγοι γε τὴν πεπρωμένην.
(Aeschylus, Prom., 515 sqq.)

1 115. Nu există scăpare pentru muritori de soarta care-i aşteaptă.
... Πεπρωμένης
οὐκ ἔστι θνητοῖς συμφορᾶς ἀπαλλαγή.
(Sophocles, Ant., 1 337 sq.)

1 116. Este cu neputinţă, chiar şi unui zeu, să scape de soarta sa.
Τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ.
(Herodotus, 1, 91)

1 117. Nu-i e dat naturii omeneşti să îndepărteze ceea ce trebuie să se întîmple.
Ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπηίῃ φύσει οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτρέπειν.
(Ib., 3, 65)

1 118. Ceea ce trebuie să se întîmple datorită zeului este cu neputinţă unui om s-o îndepărteze ; căci atunci nimeni nu vrea să dea crezare nici chiar celor care spun adevărul.
Ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς.
(Ib., 9, 16)

1 119. Zeul se ocupă (numai) de lucruri mari ; pe cele mici el le lasă pe seama destinului.

Τῶν ἄγαν γὰρ ἅπτεται
θεὸς· τὰ μικρὰ δ'εἰς τύχην ἀνεὶς ἔα.
*(*Euripides, *la* Plutarchus, *Praecepta gerendae rei publicae, 15, 6)*

1 120. Adesea mi-a trecut prin minte gîndul : ce conduce viaţa omenească : destinul sau vreo divinitate ?

Πολλάκι μοι πραπίδων διῆλθε φροντὶς εἴτε
τύχα εἴτε δαίμων τὰ βροτεῖα κραίνει
(Id., la Athenagoras, p. 28) (ed. Col.)

1 121. Nu se poate prevedea încotro va merge destinul. El nu se poate învăţa nici nu poate fi cucerit de vreo ştiinţă.

Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς οἱ προβήσεται,
κἄστ'οὐ διδακτὸν οὐδ'ἁλίσκεται τέχνῃ.
*(*Euripides, *Alcestis, 785 sq.)*

1 122. Poate că soarta trebuie socotită ca o divinitate, iar puterea zeilor mai prejos de soartă.

Ἢ τὴν τύχην μὲν δαίμον'ἡγεῖσθαι χρέων,
τὰ δαιμόνων δὲ τῆς τύχης ἐλάσσονα.
(Id., Cycl., 601 sq.)

1 123. Tot ce pun zeii la cale se furişează nevăzut, şi nimeni nu poate să prevadă vreo nenorocire ; căci destinul face cu neputinţă cunoaşterea ei.

Πάντα γὰρ τὰ τῶν θεῶν
εἰς ἀφανὲς ἕρπει, κοὐδὲν οἶδ'οὐδεὶς κακόν·
ἡ γὰρ τύχη παρῆγαγ' εἰς τὸ δυσμαθές.
(Id., Iph. Taur., 464 sq.)

1 124. Zeii dau multor oameni buni nenorociri şi o viaţă mizerabilă, iar celor contrari o soartă contrară.

Θεοὶ πολλοῖς μὲν ἀγαθοῖς δυστυχίας τε καὶ βίον
κακὸν ἔνειμαν, τοῖς δ'ἐναντίοις ἐναντίαν μοῖραν.
*(*Plato, *Res publ., 2, 7)*

1 125. Eu unul socot că acela care, om fiind, îi reproşează unui om soarta sa, este fără minte. Căci, de vreme ce

chiar şi acela care crede că-i merge foarte bine şi că are cel mai mare noroc, nu poate şti, dacă acesta va rămîne statornic pînă-n seară, cum poate el să vorbească despre soartă sau s-o reproşeze altuia ?
Ἐγὼ δ'ὅλως μέν, ὅστις ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπῳ τύχην προφέρει, ἀνόητον ἡγοῦμαι· ἣν γὰρ ὁ βέλτιστα πράττειν νομίζων καὶ ἀρίστην ἔχειν οἰόμενος, οὐκ οἶδεν εἰ [τοιαύτη] μενεῖ μέχρι τῆς ἑσπέρας, πῶς χρὴ περὶ ταύτης λέγειν ἢ πῶς ὀνειδίζειν ἑτέρῳ ;
(Demosthenes, Cor., 252)

1 126. Destinul este stăpînul tuturor zeilor.
Πάντων τύραννος ἡ τύχη'στι τῶν θεῶν.
(Chaeremon, la Stobaeus, *Ecl. Phys., 1, 7, 16)*

1 127. Tot ce gîndim, spunem sau facem este destin, iar noi purtăm scrisul lui pe frunte.
Πάντ'ὅσα νοοῦμεν ἢ λέγομεν ἢ πράττομεν
Τύχη'στιν, ἡμεῖς δ'ἐσμὲν ἐπιγεγραμμένοι.
(Menander, Supp., la Stobaeus, *Ecl. phys., I, p. 192)*

1 128. De ce învinuieşti soarta, cînd singur îţi faci rău ?
Τί σαυτὸν ἀδικῶν τὴν τύχην καταιτιᾷ ;
(Menander, la Stobaeus, Flor., 4, 6)

1 129. Destinul este cauza a tot ce-i în lume ; destinul este cauza care ţine lumea laolaltă, şi tot el este cauza despărţirii tuturor fiinţelor.
niyatiḥ kāraṇaṃ loke niyatir lokasaṃgrahe
niyatiḥ sarvabhūtānāṃ viyogeṣv api kāraṇam
(Rāmāyana 4, 24, 4)

1 130. Cum e destinul, aşa e judecata, aşa e hotărîrea şi aşa sînt prietenii.
tādṛçī jāyate buddhir vyavasāyo 'pi tādṛçaḥ
sahāyās tādṛçā eva yādṛçī bhavitavyatā
(Vṛddhacānakya, 6, 6)

1 131. Înţeleptul are ochii în cap, dar nebunul merge în întuneric ; totuşi am cunoscut şi eu că aceeaşi soartă dă peste toţi[a]).

a) Cf. Eminescu, Scris,. I, v. 18 sqq.

Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ,
καὶ ὁ ἄφρων ἐν σκότει πορεύεται, καὶ ἔγνων καί γε ἐγὼ ὅτι συνάντημα ἕν συναντήσεται τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς.
(Septuaginta, Eccl., 2, 14)
Sapientis oculi in capite eius ; stultus in tenebris ambulat ; et didici quod unus utriusque esset interitus.

1 132. Şi am zis în inima mea : „Soarta nerodului mă va ajunge şi pe mine, şi atunci la ce folos toată înţelepciunea mea ?
Καὶ εἶπα ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου· Ὡς συνάντημα τοῦ ἄφρονος καί γε ἐμοὶ συναντήσεταί μοι, καὶ ἵνατί ἐσοφισάμην ἐγώ ;
(Ib., 15)
Et dixi in corde meo :
Si unus et stulti et meus occasus erit,
quid mihi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam ?

1 133. Soarta fiilor omului şi soarta animalului — una este soarta lor. Cum e moartea unuia, aşa e şi moartea celuilalt ; şi aceeaşi suflare e în toţi ; şi întrucît e mai presus omul decît animalul ? Întru nimic ; pentru că toate sînt deşertăciune.
Συνάντημα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ συνάντημα τοῦ κτήνους, συνάντημα ἓν αὐτοῖς· ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτως καὶ ὁ θάνατος τούτου· καὶ πνεῦμα ἓν τοῖς πᾶσιν, καὶ τί ἐπερίσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τὸ κτῆνος ; οὐδέν· ὅτι πάντα ματαιότης.
(Ib., 3, 19)
Unus interitus est hominis et iumentorum,
et aequa utriusque conditio.
Sicut moritur homo,
sic et illa moriuntur.
Similiter spirant omnia,
et nihil habet homo iumento amplius ;
cuncta subiacent vanitati.

1 134. Altfel sînt gîndite lucrurile de către înţelepţi şi altfel se întîmplă ele datorită destinului.
anyathā cintitā hy arthā narāis... manasvibhiḥ
anyathāi 'va prapadyante dāivād
(Mahābhārata, 7, 431)

1 135. Nici prin faptă, nici prin jertfă nu se dobîndeşte ceva ; nici nu există cineva, care să dea omului ceva. Tot ce a hotărît creatorul într-o anumită succesiune, dobîndeşte omul în decursul timpului.

na karmaṇā labhyate ne 'jyayā vā nā 'py asti dātā puruṣasya kaç cit
paryāyayogād vihitaṃ vidhātra kālena sarvaṃ labhate manuṣyaḥ

(Ib., 12, 736 Ib., 4 273)

1 136. Şi cel cu minte şi cel fără minte dobîndesc fericire datorită destinului.

saprajñaḥ prajñayā hīno dāivena labhate sukham
(Ib., 12, 6 486). (Ib., 3 652)

1 137. Destinul aleargă chiar şi după acela care fuge foarte iute. El se odihneşte împreună cu cel care se odihneşte; se poartă după faptele (anterioare) ale fiecăruia; stă lîngă cel care stă şi-l însoţeşte pe cel care merge. El săvîrşeşte fapta pe care o săvîrşeşte (omul), şi se ţine de el ca umbra.

sa.çīghram api dhāvantam vidhānam anudhāvati
çete saha çayānena yena yena yathā krtam
upatiṣṭhati tiṣṭhantaṃ gacchantam anugacchati
karoti kurvatah karma cchāye 'vā nuvidhīyate
(Ib., 3 752 sq.) (Ib., 5 721 sq.)

1 138. Destinul nu ocroteşte pe cel stăpînit de pofte şi rătăciri.

lobhamohasamāpannaṃ na dāivaṃ trāyate naram
(Puruşakārākhyāna, 35)

1 139. Chiar cînd omul e prevăzător şi se ţine numai de fapte de folos, soarta, căreia îi place să se abată de la drumul cel drept, hotărăşte altfel.

apramatte 'pi puruşe hitakāryāvalambini
dāivam unmārgarasikam anyathāi 'va prapadyate
(Tantrākhyāyika, 2, 168)

1 140. Şi fără pază stă cel păzit de soartă ; şi cel bine păzit piere, dacă-l loveşte soarta ; trăieşte şi cel nenorocit şi părăsit într-o pădure ; şi piere în casă chiar cel bine ferit.

arakṣitaṃ tiṣṭhati dāivarakṣitaṃ
surakṣitaṃ dāivahataṃ vinaçyati
jīvaty anātho 'pi vane visarjitaḥ
kṛtaprayatno 'pi gṛhe vinaçyati
(Pañcatantra (K), 1, 20)

1 141. Cei viteji nu-şi pierd curajul, chiar cînd soarta se arată înfricoşătoare ; după cum oceanul nu poate fi sleit, oricît de grozavă ar fi arşiţa care seacă lacurile.
darçitabhaye 'pi dhātari dhairyadhvaṃso bhaven na dhīrāṇām
çoşitasarasi nidāghe nitarām ivo 'ddhataḥ sindhuḥ
(Ib., 104)

1 142. Chiar cînd soarta e potrivnică, înţeleptul trebuie să-şi facă datoria pe pămînt, ca să înlăture propria sa vină şi să-şi oţelească voinţa.
parāṅmukhe 'pi dāive 'tra kṛtyaṃ kāryaṃ vipaççitā
ātmadoşavināçāya svacittastambhanāya ca
(Ib., 360)

1 143. Dacă înţelepţilor, ale căror năzuinţe pe lumea aceasta se îndreaptă spre virtute, li se întîmplă cumva nenorociri din partea destinului, ei trebuie să se poarte cu şi mai mare înţelepciune încă, pentru a le face să înceteze.
dharmārthaṃ yatatām api 'ha vipado dāivād yadi syuḥ kvacit
tāsām upaçāntaye sumatibhiḥ kāryo viçeşān nayaḥ
(Ib., 371)

1 144. Ce nu-i dat să se întîmple, nu se-ntîmplă ; ceea ce-i menit să se întîmple, se-ntîmplă fără greutate. Ceea ce nu-i sortit să rămînă, dispare chiar şi din palmă.
na hi bhavati yan na bhāvyaṃ bhavati ca bhāvyaṃ vinā 'pi yatnena
karatalagatam api naçyati yasya hi bhavitavyatā nā 'sti
(Ib., (B), 2, 9)

1 145. Pasărea zăreşte prada de la o depărtare de o poştă şi nu vede laţul destinului care se află chiar lîngă ea.

adhyardhād yojanaçatād āmiṣaṃ vikṣate khagaḥ
so 'pi pārçvasthitaṃ dāivād bandhanaṃ na ca paçyati
(Ib., 18)

1 146. Ghirlanda de litere pusă pe fruntea lor de către destin n-o pot şterge prin puterea lor nici cei mai învăţaţi.
vidhātrā racitā yā sā lalāṭe 'kṣaramālikā
na tāṃ mārjayituṃ çaktāḥ svaçaktyā 'py atipaṇḍitāḥ *(Ib., 173)*

1 147. Acel plan se împlineşte, acel gînd, acea idee, şi aşa fel sînt tovarăşii, cum e hotărît să fie de către destin.
sā sā saṃpadyate buddhiḥ sā matiḥ sā ca bhāvanā
sahāyās tādṛçā jñeyā yādṛçī bhavitavyatā
(Ib., 3, 162)

1 148. Cînd e lovit de destin, omul îşi face prieten din duşman, iar pe prieten îl urăşte şi-l vatămă. El ia binele drept rău şi răul drept bine.
amitraṃ kurute mitraṃ mitraṃ dveşti hinasti ca
çubhaṃ vetty açubhaṃ pāpaṃ bhadraṃ dāivahato **naraḥ**
(Pañcatantra 3, 231: Böhtlingk, *Ind. Spr., 195)*

1 149. Cînd sînt urgisiţi de o soartă rea, pier şi cei cu minte multă.
bahubuddhayo 'pi vinaçyanti duştadāivena nāçitāḥ
(Ib., 5, p. 48, r. 13 sqq.)

1 150. Evită loviturile soartei pe care nu le poţi suporta.
Iniurias fortunae, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas.
(Cicero, *Tusc., 5, 118)*

1 151. Destinul... este o înlănţuire de cauze secundare, legate şi prinse între ele de voinţa eternă a aceluia care-i stăpînul tuturor lucrurilor.
Le destin... est un enchaînement de causes secondes, liées et attachées ensemble par la volonté éternelle de celui qui est le maître de toutes choses.
(Id., la Oxenstierna, *Réfl., 443)*

1 152. De vreme ce ne covîrşeşte soarta, s-o urmăm şi să ne-ndreptăm unde ne cheamă.

Superat quoniam fortuna, sequamur,
Quoque vocat, vertamus iter.
(Vergilius, *Aen., 5, 22 sq.*)

1 153. Orice va fi, trebuie învinsă orice soartă suportînd-o.
Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.
(Ib., 710)

1 154. Încetează de a spera că hotărîrile zeilor se vor schimba prin rugăminţi.
Desine fata deum flecti sperare precando.
(Ib., 6, 376)

1 155. O, soartă, care zeu e mai crud cu noi decît tine ? Cum te mai bucuri neîncetat de a zădărnici aspiraţiile omeneşti !
Heu, Fortuna, qui est crudelior in nos
te, deus ? ut semper gaudes illudere rebus
humanis !
(Horatius, *Sat., 2, 8, 61 sq.*)

1 156. Cînd destinul cel rău răpeşte pe cei buni, mă simt ispitit să cred că nu există zei.
Cum rapiant mala fata bonos...
Sollicitor nullos esse putare deos.
(Ovidius., *Amores, 3, 9, 35 sq.*)

1 157. Se aruncă în destinul său.
In sua fata ruit.
(Id., Met., 6, 49)

1 158. Cu cît destinul se înverşunează mai tare, cu atît mai tare reziştl şi tu.
Quo fortuna magis saevit, magis ipse resistis.
(Id., Pont., 2, 3, 51)

1 159. Gîndeşte-te la destinul oamenilor, care-i înalţă şi-i coboară, şi teme-te de aceleaşi schimbări.
Humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem
Et premit, incertas ipse verere vices.
(Ib., 3, 11, 67 sq.)

1 160. Ce este oare aceasta, care, în timp ce tindem într-o parte, ne trage într-alta şi ne împinge într-acolo, de unde voim să ne retragem ?

Quid est hoc, quod nos alio tendentes alio trahit et eo, unde recedere cupimus, impellit ?
(Seneca, *Epist., 52, 1)*

1 161. Soarta nu răpește ceea ce n-a dat.
Quod non dedit fortuna, non eripit.
(Ib., 59, 18)

1 162. Primesc să fiu învins de toți numai să fie soarta învinsă de mine.
Est tanti ab omnibus vinci, dum a me fortuna vincatur.
(Ib., 68, 11)

1 163. Pune-ți înaintea sufletului această imagine, cum se joacă soarta și revarsă asupra muritorilor onoruri, bogății, favoruri dintre care unele sînt sfîșiate de mîinile celor care și le smulg, altele (sînt) împărțite într-o tovărășie de rea credință, altele (sînt) luate spre marea pagubă a acelora la care ajung.
Hanc imaginem animo tuo propone, ludos facere fortunam, et in hunc mortalium coetum honores, divitias, gratiam excutere, quorum alia inter diripientium manus scissa sunt, alia infida societate divisa, alia magno detrimento eorum, in quos devenerant, prensa.
(Ib., 74, 7)

1 164. Nici un zid împotriva soartei nu este inexpugnabil : să ne întărim înlăuntru.
Nullus contra fortunam inexpugnabilis murus est : intus instruamur.
(Ib., 19)

1 165. Adesea loviturile soartei fac loc unui noroc mai mare. Multe lucruri cad spre a se înălța mai sus.
Saepe maiori fortunae locum fecit iniuria. Multa ceciderunt, ut altius surgerent.
(Ib., 91, 13)

1 166. Destinul îl duce pe cel care vrea și-l trage pe cel care se opune.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.
(Ib., 107, 11)

1 167. Niciodată cel desăvîrşit şi care a dobîndit virtutea nu blestemă soarta. Niciodată el nu primeşte posomorît întîmplările.

Nunquam vir ille perfectus adeptusque virtutem fortunae maledixit. Nunquam accidentia tristis excepit.
(Ib., 120, 12)

1 168. Şi noi socotim că rugăciunile ajută, deşi destinul îşi păstrează întreaga sa putere. Într-adevăr, unele lucruri au fost lăsate de zeii nemuritori aşa fel în suspensie, încît ele iau o întorsătură bună, dacă li se adresează zeilor rugăciuni, dacă li se fac jurăminte ; aşa că lucrul acesta nu e contra destinului, ci se află el însuşi în destin.

Nos quoque existimamus vota proficere salva vi ac potestate fatorum. Quaedam enim a diis immortalibus ita suspensa relicta sunt, ut in bonum vertant, si admotae diis preces fuerint, si vota suscepta : ita non est hoc contra fatum sed ipsum quoque in fato est.
(Id., Nat., 2, 37, 2)

1 169. O, micule, ce zeu ţi-a sortit povara unui destin atît de mare ?

Quis tibi, parve, deus tam magni pondera fati
Sorte dedit ?
(Statius, *Theb., 5, 430)*

1 170. Cînd aud astfel de lucruri, nu ştiu ce să cred : omenirea este ea oare condusă de destin şi de o necesitate care nu se poate schimba, sau de întîmplare ?

Mihi haec atque talia audienti in incerto iudicium est, fatone res mortalium et necessitate immutabili an forte volvantur ?
(Tacitus, *Ann., 6, 22)*

1 171. Destinul dă domnia la sclavi şi triumful la prizonieri.

Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
(Iuvenalis, *Sat., 7, 201)*

1 172. Chiar şi mormintele îşi au destinul lor.

Data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
(Ib., 10, 146)

1 173. Ceea ce a hotărît de mai înainte destinul, nu poate fi schimbat nici chiar de zei.

kṛtāntavihitaṃ karma yad bhavet pūrvanirmitam
na çakyam anyathā kartuṃ piṇḍitāis tridivāir api
(Vetālapañcavinçatikā, 1, ap. Lassen, *Anth., 12, 1 sq.)*

1 174. Tocmai cînd un şarpe pierduse orice speranţă, istovit de foame şi înghemuit într-un coş, un şoarece, făcînd o gaură în timpul nopţii, căzu singur în gura aceluia. Sătul cu carnea lui, şarpele ieşi îndată pe această cale. Fiţi liniştiţi ! Destinul este cauza prosperităţii şi a declinului oamenilor.

bhagnāçasya karaṇḍapīḍitatanor mlānendriyasya kṣudhā
kṛtvā 'khur vivaraṃ svayam nipatito naktaṃ mukhe bhoginaḥ
tṛptas tatpiçitena satvaram asāu tenāi 'va yātaḥ pathā
svasthās tiṣṭhata dāivam eva hi nṛṇām vṛddhāu kṣaye kāraṇam

(Bhartṛhari, *Nit., 84)*

1 175. Cine-i în stare să şteargă ce i-a fost scris odinioară pe frunte de către destin ?

yat pūrvaṃ vidhinā lalāṭalikhitaṃ tad marjituṃ kaḥ kṣamaḥ

(Ib., 92)

1 176. Cînd destinul e favorabil, el (ne) aduce pe neaşteptate ceea ce dorim, şi din altă insulă, şi din largul mării, şi de la capătul pămîntului.

dvīpād anyasmād api madhyād api jalanidher diço 'py antāt
āniya jhaṭiti ghaṭayati vidhir abhimatam abhimukhībhūtaḥ

(Harşadeva, *Ratn., 6)*

1 177. Căile destinului sînt greu de înţeles.

duḥkhagrahā gatir dāivasya
(Ib., la Böhtlingk, *Chrest.* [3], *364, 28)*

1 178. Faptele săvîrşite într-o existenţă anterioară se numesc destin.

pūrvajanmakṛtaṃ karma tad dāivam iti kathyate
(Hitopadeça, Intr 32 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 817)*

1 179. După cum vin pe neașteptate supărările, tot așa și bucuriile. Aici stăpînește destinul.
acintitāni duhkhāni yathāi 'vā 'yanti dehināṃ
sukhāny api tathā manye dāivam atrā 'tiricyate
(Ib., 1, 4)

1 180. Cînd ajunge într-o situație grea, omul neînțelept acuză destinul, fără să-și recunoască păcatul.
viṣamāṃ hi daçāṃ prāpya dāivaṃ garhayate naraḥ
ātmanaḥ karmadoṣaṃ ca nāi 'va jānāty apaṇḍitaḥ
(Ib., 4, 3 : Ib., 2 862)

1 181. „Destinul este cauza fericirii și a nenorocirii" : așa gîndește fatalistul, și nu se mișcă.
saṃpatteç ca vipatteç ca dāivam eva kāraṇam
iti dāivaparo dhyāyann ātmanā na viceṣṭate
(Ib., 43 ; Ib., 3 184)

1 182. Mersul destinului cu purtare ciudată nu poate fi prevăzut.
gatiḥ çakyā paricchettuṃ na hy adbhutavidher vidheḥ
(Somadeva, *Kath., 18, 267)*

1 183. Cine poate urmări jocul destinului și valurile mării ?
vidher vilāsān abdheç ca tarāṅgān ko hi tarkayet
(Ib., 26, 18)

1 184. Cînd destinul e prielnic, el face să se realizeze ușor chiar și un lucru imposibil.
asādhyaṃ sādhayaty arthaṃ helayā 'bhimukho vidhiḥ
(Ib., 30, 124)

1 185. Nici creatorul nu poate ocoli ceea ce trebuie să se întîmple.
bhavitavyaṃ hi dhātrā 'pi na çakyam ativartitum
(Ib., 37, 236)

1 186. De ce mai dă destinul avere dacă o ia ? Ce ciudat se joacă el cu înălțarea și căderea oamenilor !

yadi tāvad dharaty arthāṃs tad anv eva dadāti kiṃ citraṃ ucchrāyapātābhyāṃ krīḍati 'va vidhir nṛṇām
(Ib., 54, 96)

1 187. Tocmai mijlocul pe care-l întrebuinţează cei iscusiţi spre a ascunde ceva ce trebuie să se-ntîmple (neapărat), destinul îl face o poartă larg deschisă (pentru ca acel lucru să se întîmple)[a].
bhāvyarthasya budhāḥ kuryur upāyaṃ sthaganāya
yam
sa evā 'pāvṛtaṃ dvāraṃ jñeyaṃ dāivena kalpitam

(Kalhana, Rāj., 2, 77, Tr. 79: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 663)*

1 188. Scăpat din strînsoarea mîinii aspre a pescarului, bietul peştişor căzu din nou în plasă. Alunecînd din nou din plasă fu înghiţit de un cocor. Ah ! cînd destinul e potrivnic, cum (poate) înceta nenorocirea ?
kāivartakarkaçakaragrahaṇacyuto 'pi jāle punar
nipatitaḥ çapharo varākaḥ
jālāt punar vigalito gilito bakena vāme vidhāu bata
kuto vyasanān nivṛttiḥ
(Pañcatantra, Text. orn., 2, 87)

1 189. Destinul e stăpîn nu numai asupra oamenilor, ci şi asupra zeilor.
na kevalaṃ manuṣyeṣu dāivaṃ deveṣv api prabhuḥ
(Çārngadharapaddhati, Dāiv. 10 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 356)*

1 190. În tulburarea ei hulubiţa grăieşte către iubitul ei : „Soţul meu, s-a sfîrşit cu noi. Jos stă un vînător, cu arc şi săgeată ascuţită în mînă ; în jurul nostru dă tîrcoale un şoim". Aşa şi era. Dar un şarpe muşcă pe vînător şi acesta nimeri cu săgeata şoimul. Amîndoi porniră iute spre lăcaşul lui Yama[b]. Ciudat e mersul destinului !

---

a) Cf. Sofocle, *Oedip Rege.*
b) *Yama :* zeul morţii.

kantaṃ vakti kapotikā 'kulatayā nāthā 'ntakālo
'dhunā / vyādho 'dho dhṛtacāpaçānitaçaraḥ çyenaḥ
paribhrāmyati / ittham saty ahinā sa daṣṭa iśunā çye-
eno 'pi tenā 'hatas/tūrṇaṃ tāu tu yamālayaṃ prati
gatāu dāivī vicitrā gatiḥ
(Çukla Bhūdeva, Dharm., 5 : Böhtlingk., *Ind. Spr., 632)*

1 191. Cel abil poate să-şi dea silinţa în toate chipurile : rezultatul va fi acela pe care-l are în gînd destinul.
karotu nāma nītijño vyavasāyam itas tataḥ
phalam punas tad eva syād yad vidher manasi sthitam
*(*Ghaṭakarpara, *Nīt., 26 :* Böhtlingk., *Ind. Spr., 603)*

1 192. Cînd destinul e potrivnic, în zadar posedă cineva (chiar şi) multe mijloace de realizare.
pratikūlatām upagate hi vidhāu viphalatvam eti
bahusādhanatā
*(*Māgha, *Ciç., 9, 6 :* Böhtlingk., *Ind. Spr., 1 841)*

1 193. Pe unii îi goleşte, pe alţii îi umple ; pe unii îi înalţă, pe alţii îi coboară, pe alţii iarăşi îi aduce plini : destinul face ca roata de la fîntînă : el se joacă cu noi, amintindu-ne că lumea aceasta nu-i decît o reunire de contraste.
kāṇç cit tucchayati prapūrayati vā kāṇç cin nayati
unnatim
kāṇç cit pātavidhāu karoti ca punaḥ kāṇç cin nayati
ākulān
anyo 'nyaṃ pratipakṣasaṃhatim imām
lokasthitim bodhayann
eṣa krīḍati kūpayantraghaṭikā nyāyaprasakto vidhiḥ
*(*Çudraka, *Mṛcch., 178 :* Böhtlingk., *Ind. Spr., 3 892)*

1 194. Ce poate face un om cuminte, cînd e mînat de propriul său destin ? Doar mintea omenească merge pe urma destinului.
kiṃ karoti naraḥ prājñaḥ preryamāṇaḥ svakarmaṇā
prāyeṇa hi manuṣyāṇām buddhiḥ karmānusāriṇī
(Vikramacarita, 92, 264 : Böhtlingk., *Ind. Spr., 667)*

1 195. Laşii slăvesc numai destinul, nu eroismul. Dar vitejii care totdeauna îşi dau silinţă, înlătură destinul prin fapta eroică.
klibā hi dāivam evāi 'kaṃ praçaṇsanti na pāuruşam
dāivam puruşakāreṇa ghnanti çūrāḥ sadodyamāḥ
*(*Böhtlingk., *Chrest.*[3], *200, 19 sq.)*

1 196. (Chiar) dacă s-ar schimba firea odată cu împrejurările şi cu lucrurile, nu s-ar schimba soarta.
Se si mutasse natura con i tempi e con le cose, non si muterebbe fortuna.
*(*Machiavelli, *Princ., 25)*

1 197. Nu pot fi fericiţi cei care nu se împotrivesc soartei, ci îşi încredinţează toate simţurile unei inactivităţi ademenitoare.
Ni pueden ser dichosos
Los que no contrastando a la fortuna,
Entregan desvalidos
Al ocio blando todos los sentidos.
*(*Cervantes., *Quij., 1, 43)*

1 198. Noi ştim ce sîntem, dar nu ştim ce am putea deveni.
We know what we are, but know not what we may be.
*(*Shakespeare, *Ham., 4, 5)*

1 199. Destinul găseşte uneori plăcere să ne întristeze tocmai acolo, unde (ne) doare mai tare. Totdeauna loviturile sale cad pe locul unde-i rana.
La fortuna se deleita a veces de lastimar donde más ha de doler ; siempre mortifica en lo vivo.
*(*Gracián, *Or., 145)*

1 200. Destinului îi place să ne joace o festă şi el va acumula toate cazurile neprevăzute spre a ne surprinde.
Gusta la suerte de pegar una burla, y atropellará todas las contingencias para coger desapercibido.
(Ib., 264)

1 201. Căile destinului sînt conduse adesea spre avantajul nostru, deşi împotriva dorinţelor noastre.

The ways of destiny are often ruled to our advantage, though in opposition to our wishes.
(Scott, Quent., 29)

1 202. Destinul, cînd e pus la încercare, părăsește și astrul cel mai înalt.
Tempted Fate will leave the loftiest star.
(Byron, Har., 3, 38)

1 203. *Destinul amestecă cărțile, iar noi jucăm.*
Das Schicksal mischt die Karten und wir spielen.
(Schopenhauer, Aphor., 5, 48)

1 204. Ceea ce numesc oamenii în general destin, sînt cele mai adeseori numai propriile lor acțiuni prosteşti.
Was die Leute gemeiniglich das Schicksal nennen sind meistens nur ihre eigenen dummen Streiche.
(Ib., 52)

1 205. Misterul destinului ne învăluie în întregime în tainele-i adînci și trebuie într-adevăr să nu se gîndească cineva la nimic pentru a nu simți în mod crud tragica absurditate de a trăi.
Le mystère de la destinée nous enveloppe tout entiers dans ses puissantes arcanes, et il faut vraiment ne penser à rien pour ne pas ressentir cruellement la tragique absurdité de vivre.
(France, Jard., 66)

1 206. Degetul se mișcă și scrie ; și după ce a scris,
Se mișcă mai departe ; toată evlavia și toată mintea ta
Nu-l va îndupleca să se întoarcă, pentru a șterge
măcar o jumătate de rînd,
Și toate lacrimile tale nu vor spăla acolo un cuvînt.
The Moving Finger writes ; and, having writ,
Moves on : nor all thy Piety nor Wit
Shall lure it back to cancel half a Line,
Nor all thy Tears wash out a Word of it.
(Fitzgerald, Rub., 51)

1 207. Fiecare strălucește acolo și năzuiește spre acel lucru, consacrîndu-i cea mai mare parte a timpului, unde este cel mai destoinic.

Ἐν τούτῳ γε τοι
λαμπρὸς θ'ἕκαστος κἀπὶ τοῦτ'ἐπείγεται
νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος,
ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν.
(Euripides, *Ant.*, *la* Plato, *Gorg.*, *40)*

1 208. Aceia sînt cei mai destoinici în orice îndeletnicire, care, renunțînd de a se ocupa de multe lucruri, se îndreaptă (numai) spre unul.

Οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίγνονται οἳ ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται.
(Xenophon, *Cyr.*, *2, 1, 21)*

1 209. Calea cea mai scurtă, cea mai sigură și cea mai frumoasă este ca, în orice lucru vrei voi să pari destoinic, să cauți să și devii.

Συντομωτάτη τε καὶ ἀσφαλεστάτη καὶ καλλίστη ὁδός... ὅ τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι.
(Xenophon, *Mem.*, *2, 6, 39)*

1 210. Toți fac cel mai ușor, cel mai iute, cel mai bine și cu cea mai mare plăcere, ceea ce știu.

Πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐργάζονται.
(Ib., 7, 10)

1 211. Destoinicia ascunsă se deosebește puțin de incapacitate.

Paulum sepultae distat inertiae
Celata virtus.
(Horatius, *Od.*, *4, 9, 29 sq.)*

DEȘERTĂCIUNEA

1 212. Toată făptura este ca iarba și toată mărirea ei ca floarea cîmpului! Se usucă iarba și floarea se vestejește.

Πᾶσα σάρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε.

(Septuaginta, Isaias, 40, 6 sq.)

Omnis caro foenum, et omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est foenum, et cecidit flos.

1 213. O, grijile oamenilor ! o, cîtă deşertăciune e în lucruri

O curae hominum ! O quantum est in rebus inane

(Lucilius, Sat., 1, 1)

1 214. Cîntăreşte-l pe Hanibal ; cîte livre vei găsi în cel mai mare comandant ?

Expende Hannibalem : quot libras in duce summo Invenies ?

(Iuvenalis, Sat., 10, 147 sq.)

1 215. Vei vedea mereu că lucrurile omeneşti nu sînt decît fum şi neant, mai ales dacă-ţi vei aminti că ceea ce s-a schimbat o dată nu va mai exista în veci.

Συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα καπνὸν καὶ τὸ μηδέν, μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν οὐκ ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ.

(Marcus Aurelius, 10, 31)

1 216. Este de mirare că un lucru atît de evident ca deşertăciunea lumii este atît de puţin cunoscut, încît pare ceva ciudat şi surprinzător să se spună că-i o prostie să se caute mărirea.

Qu'une chose aussi visible qu'est la vanité du monde soit si peu connue que ce soit une chose étrange et surprenante de dire que c'est une sottise de chercher les grandeurs, cela est admirable !

(Pascal, Pens., 161, (79))

1 217. Singura
Cucerire pe care o luăm cu noi din lupta pentru existenţă
Este recunoaşterea deşertăciunii
Şi dispreţul desăvîrşit a tot
Ce ne părea înalt şi vrednic de dorit.

Die einzige
Ausbeute, die wir aus dem Kampf des Lebens
Wegtragen, ist die Einsicht in das Nichts

Und herzliche Verachtung alles dessen,
Was uns erhaben schien und wünschenswert.
(Schiller, *Jung.*, *3*, *6*)

DEȘTEPTAREA

1 218. Prima deșteptare după o nenorocire și într-o încurcătură e o clipă foarte amară.
Il primo svegliarsi, dopo una sciagura, e in un impiccio, è un momento molto amaro.
(Manzoni, *Prom.*, *2*)

DETERMINISMUL

1 219. Tot ce se întîmplă, de la lucrul cel mai mare pînă la cel mai mic, se întîmplă în mod necesar.
Alles was geschieht, vom Grössten bis zum Kleinsten, geschieht notwendig.
(Schopenhauer, *Aphor.*, *5*, *51*)

1 220. Oricît de mult s-ar înfățișa mersul evenimentelor ca pur întîmplător, în fond nu este așa ; dimpotrivă, toate aceste întîmplări, ta eikē pheromena. **sînt cuprinse de o necesitate adînc ascunsă,** heimarmenē **al cărei simplu instrument este întîmplarea însăși.**
So sehr auch der Lauf der Dinge sich als rein zufällig darstellt, ist er es im Grunde doch nicht ; vielmehr alle diese Zufällle selbst **ta eikē pheromena,** werden von einer tief verborgenen Notwendigkeit, **heimarmene** umfasst, deren blossses Werkzeug der Zufall selbst ist.
(*Id.*, *Absicht.*, *p. 186*)

1 221. Nimic nu-i absolut **întîmplător ; dimpotrivă, totul se ivește în mod necesar, și chiar și simultaneitatea celor care nu au vreo legătură cauzală între ele și pe care o numim întîmplare este ceva necesar, întrucît ceea ce-i simultan acum, a fost determinat ca atare de (anumite) cauze încă din trecutul cel mai îndepărtat.**
Nichts ist absolut zufällig, vielmehr tritt Alles notwendig ein und sogar die Gleichzeitigkeit selbst des

kausal nicht Zusammenhängenden, die man den Zufall nennt, ist eine notwendige, indem ja das jetzt Gleichzeitige schon durch Ursachen in der entferntesten Vergangenheit als ein solches bestimmt wurde.
(Ib., p. 196)

DEZAMĂGIREA

1 222. Nu aștepta prea mult de la alții. Adesea ne dezamăgim pe noi înșine ; de aceea trebuie să ne așteptăm să fim dezamăgiți de alții.
Do not expect too much of others. We often disappoint ourselves, so we must expect to be disappointed by others.
(Lubbock, *Peace, 7)*

DEZBINAREA

1 223. Dezbinarea nu va înceta niciodată în orașele oamenilor.
Οὔποτ' ἔρις
λείψει κατ' ἀνθρώπων πόλεις.
(Euripides, *Hel., 1 157)*

1 224. Eu nu cred că împărțirea în partide a adus vreodată vreun bine ; dimpotrivă, este inevitabil ca atunci cînd dușmanul se apropie cetățile dezbinate să piară deodată, fiindcă totdeauna partea mai slabă se va alipi de forțele externe, iar cealaltă nu va putea să reziste.
Io non credo che le divisioni facessero mai bene alcuno, anzi è necessario quando il nemico si accosta, che le città divise si perdono subito, perchè sempre la parte più debole si aderirà alle forze esterne, e l'altera non potrà reggere.
(Machiavelli, *Princ., 20)*

DEZORDINEA

1 225. Dezordinea se va potoli odată prin disciplină și frică, niciodată de la sine.
Licentia urbium aliquando disciplina metuque, nunquam sponte considet.
(Seneca, *Epist. 97, 8)*

1 226. Cei care sînt în dezordine spun celor care se află în ordine, că aceştia sînt cei care se îndepărtează de la natură, iar ei îşi închipuie că o urmează ; după cum cei care se află pe o corabie cred că cei care sînt pe ţărm fug... Portul judecă pe cel care se află pe o corabie ; dar unde vom găsi noi un port în morală ?

Ceux qui sont dans le dérèglement disent à ceux qui sont dans l'ordre que ce sont eux qui s'éloignent de la nature, et ils la croient suivre : comme ceux qui sont dans un vaisseau croient que ceux qui sont au bord fuient... Le port juge ceux qui sont dans un vaisseau ; mais où prendrons-nous un port dans la morale ?

(Pascal, *Pens.*, *383 (431)*)

DIAVOLUL

1 227. Diavolul, cînd face ceva mortal, îl impregnează cu lucrurile cele mai plăcute şi cele mai dragi ale lui Dumnezeu.

Diabolus, letale quod conficit, rebus Dei gratissimis et acceptissimis imbuit.

(Tertullianus, *Spect.*, *16)*

1 228. Eu sînt spiritul care veşnic neagă !

Ich bin der Geist, der stets verneint !

(Goethe, *Faust*, *1 338)*

DIPLOMAŢIA

1 229. O diplomaţie adîncă trebuie adesea să ia înfăţişarea celei mai extreme simplităţi, după cum uneori curajul se înfăţişează sub aparenţa unei timidităţi modeste.

Deep policy must often assume the appearance of the most extreme simplicity, as courage occasionally shrouds itself under the show of modest timidity.

(Scott, *Quent.*, *12)*

DISCIPOLUL

1 230. Arta învăţătorului atinge un grad şi mai înalt atunci cînd e încredinţată unui discipol eminent[a].

---

a) Cf. Socrate şi Platon.

pātraviçeşe nyastaṃ gunāntaraṃ vrajati çilpam ādhātuḥ

(Kālidāsa, *Māl.*, *6 :* Böhtlingk, *Ind. Spr.*, *1 758)*

DISCUŢIA

1 231. Noi, care urmărim ceea ce-i probabil şi care nu putem înainta mai departe de ceea ce-i verosimil, sîntem gata să combatem fără încăpăţînare şi să fim combătuţi fără supărare.

Nos qui sequimur probabilia nec ultra quam ad id, quod veri simile occurrit, progredi possumus, et refellere sine pertinacia et refelli sine iracundia parati sumus.

(Cicero, *Tusc.*, *2, 5)*

1 232. Protagora spunea că se poate discuta despre orice lucru pro şi contra deopotrivă, şi chiar şi despre aceasta, dacă orice lucru poate fi discutat pro şi contra.

Protagoras ait de omni re in utramque partem disputari posse ex aequo et de hac ipsa, an omnis res in utramque partem disputabilis sit.

(Seneca, *Epist.*, *88, 43)*

1 233. Pe cel care stă de vorbă cu tine cercetează-l în trei feluri : sau ca mai presus, sau ca mai prejos, sau ca egal. Dacă-i mai presus (decît tine), trebuie să-l asculţi ; dacă-i mai prejos, să nu-l asculţi ; iar dacă-i de-o seamă, să fii de acord.

Τὸν προσομιλοῦντα τριχῇ διασκοποῦ, ἢ ὡς ἀμείνονα ἢ ὡς ἥττονα ἢ ὡς ἴσον. Καὶ εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν χρὴ καὶ πείθεσθαι αὐτῷ, εἰ δὲ ἥττονα, ἀπειθεῖν, εἰ δὲ ἴσον, συμφωνεῖν.

(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor.*, *5, 103)*

1 234. Noi nu învăţăm să discutăm, decît pentru a contrazice, şi fiecare contrazicînd şi fiind contrazis, rezultă că fructul discuţiei este pierderea şi nimicirea adevărului.

Nous n'apprenons à disputer que pour contredire ; et chacun contredisant et étant contredit, il en advient que le fruit du disputer c'est perdre et anéantir la vérité.

(Montaigne, *Ess.*, *3, 8)*

1 235. În orice convorbire şi discuţie trebuie să se poată spune celor ce se supără : „De ce vă plîngeţi ?"
Il faut, en tout dialogue et discours, qu'on puisse dire à ceux qui s'en offensent : „De quoi vous plaignez-vous ?"
(Pascal, Pens., 188 (427))

DISPOZIŢIA

1 236. Astfel este dispoziţia sufletească a oamenilor de pe pămînt după cum e ziua pe care o trimite părintele zeilor şi al oamenilor.
Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
(Homerus., Od., 18, 136 sq.)
Tales sunt hominum mentes quali pater ipse
Iuppiter auctiferas lustravit lampade terras.
(Cicero, Fat., la Augustinus, *Civ., 5, 8, 5)*

1 237. Dispoziţia sufletească a oamenilor e astfel cum e şi ziua pe care o aduce Zeus, şi gîndurile lor atîrnă de treburile pe care le fac.
Τοῖος ἀνθρώποισι θυμός...
γίγνεται θνητοῖσ' ὁκοίην Ζεὺς ἐφ'ἡμέρην ἄγηι,
καὶ φρονεῦσι τοῖ' ὁκοίοσ' ἐγκυρέωσιν ἔργμασιν.
(Archilochus Iambi, 66 sq.)

1 238. O dispoziţie sufletească bună într-o situaţie rea face ca răul să fie pe jumătate.
Bonus animus in mala re dimidiumst mali.
(Plautus, Pscud., 454)

1 239. Cînd furios, cînd dispus ; în fiecare clipă mînios sau dispus : chiar şi buna dispoziţie a unui om cu caracter dezechilibrat inspiră teamă.
kva cid ruṣṭaḥ kva cit tuṣṭo ruṣṭas tuṣṭaḥ kṣaṇe kṣane
avyavasthitacittasya prasādo 'pi bhayaṃkaraḥ
(Ghatakarpara, Nit., 91 Böhtlingk., *Ind. Spr., 773)*

1 240. Ce ajută să tot vorbim de dispoziţie ? Ea nu se iveşte niciodată la cel care şovăie.
Was hilft est viel von Stimmung reden ?
Dem Zaudernden erscheint sie nie.
(Goethe, Faust, 218 sq.)

DISPREȚUL

1 241. Numai oamenii vrednici de dispreț se tem de a fi disprețuiți.
Il n'y a que ceux qui sont méprisables qui craignent d'être méprisés.
(La Rochefoucauld, *Max., 322)*

1 242. Noi nu putem suferi pe zeloșii care se laudă că disprețuiesc orice lucru de care ne mîndrim, în timp ce ei înșiși se mîndresc cu lucruri încă și mai demne de dispreț.
Nous haïssons les dévôts qui font profession de mépriser tout ce dont nous nous piquons, pendant qu'ils se piquent eux-mêmes de choses encore plus méprisables.
(Vauvenargues., *Réfl., 241)*

DISTRACȚIA

1 243. De vreme ce sufletul nostru are din natură dorința de a învăța și de a privi, nu este oare logic să dezaprobăm pe acei care întrebuințează rău această tendință pentru audiții și spectacole fără nici o valoare, și neglijează pe cele frumoase și utile ?
Ἐπεὶ φιλομαθές τι κέκτηται καὶ φιλοθέαμον ἡμῶν ἡ ψυχὴ φύσει, λόγον ἔχει φέγειν τοὺς καταχρωμένους τούτῳ πρὸς τὰ μηδεμιᾶς ἄξια σπουδῆς ἀκούσματα καὶ θεάματα, τῶν δὲ καλῶν καὶ ὠφελίμων παραμελοῦντας ;
(Plutarchus, *Per., 1)*

1 244. Omul, oricît de plin ar fi de tristețe, dacă-l putem îndupleca să participe la vreo distracție, iată-l fericit în acest răstimp ; și oricît ar fi de fericit cineva, dacă nu e distrat și ocupat de vreo pasiune sau de vreo distracție, care să împiedice plictiseala de-a se răspîndi, va fi curînd supărat și nenorocit. Fără distracție nu există bucurie, cu distracție nu există tristețe.
L'homme, quelque plein de tristesse qu'il soit, si on peut gagner sur lui de le faire entrer en quelque divertissement, le voilà heureux pendant ce temps-là ;

et l'homme, quelque heureux qu'il soit, s'il n'est diverti et occupé par quelque passion ou quelque amusement qui empêche l'ennui de se répandre, sera bientôt chagrin et malheureux. Sans divertissement il n'y a point de joie, avec le divertissement il n'y a point de tristesse.
(Pascal., Pens., 139 (133))

1 245. Singurul lucru care ne consolează de mizeriile noastre este distracţia ; şi totuşi ea este cea mai mare dintre mizeriile noastre. Căci aceasta este ceea ce ne împiedică mai ales să ne gîndim la noi şi ne face să ne pierdem pe nesimţite. Fără ea ne-am afla în plictiseală şi aceasta ne-ar împinge să căutăm un mijloc mai solid de a ieşi din ea. Dar distracţia ne amăgeşte şi face ca să sosim pe nesimţite la moarte.
La seule chose qui nous console de nos misères est le divertissement, et cependant c'est la plus grande de nos misères. Car c'est cela qui nous empêche principalement de songer à nous et qui nous fait perdre insensiblement. Sans cela, nous serions dans l'ennui, et cet ennui nous pousserait à chercher un moyen plus solide d'en sortir. Mais le divertissement nous amuse, et nous fait arriver insensiblement à la mort.
(Ib., 171 (79))

DISTRUGEREA

1 246. Nimeni n-are dreptul să distrugă, dacă nu-i în stare să reclădească ce a distrus sau s-o pună într-o condiţie mai bună.
No one has the right to destroy who could not build up again the being destroyed or establish it in a better condition.
(A. D. Neel, With Mystics and Magicians in Tibet, p. 1 587)

DIVINITATEA

1 247. Ce este divinitatea? Ceea ce n-are început nici sfîrşit.
Τί το θεῖον; τὸ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευτήν.
(Thales, la Diogenes Laertius., *1, 1, 9)*

DIVINUL

1 248. Multe aspecte au lucrurile divine.
Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων.
(la Plutarchus., *De adulatore et amico, 14)*
Multae sunt rerum divinarum formae.

DOBÎNDIREA

1249. Ceea ce se dobîndeşte rău, se risipeşte rău[a].

Male parta male dilabuntur.
*(*Naevius, *la* Cicero., *Phil., 2, 65)*

1 250. Cea mai mare parte a oamenilor au acest obicei : pînă a nu dobîndi ceea ce vor, sînt buni ; dar după ce au obţinut-o, din buni ei devin cei mai răi şi cei mai perfizi.
Fere maxuma pars morem hunc homines habent :
quod sibi volunt
Dum id impetrant, boni sunt ;
Sed id ubi iam penes sese habent,
Ex bonis pessumi et fraudulentissumi
Fiunt.
*(*Plautus, *Capt., 232 sqq.)*

1 251. Căutăm, ne străduim, uneltim, ne zbuciumăm, cerem, sîntem refuzaţi ; cerem şi obţinem, dar, susţinem noi, fără a fi cerut şi cînd nici nu ne gîndeam la aceasta, ei la cu totul altceva ; stil învechit, minciună nevinovată şi care nu înşeală pe nimeni.
On cherche, on s'empresse, on brigue, on se tourmente, on demande, on est refusé ; on demande, et on obtient, mais dit-on sans l'avoir demandé et dans le temps que l'on songeait même à toute autre chose : vieux style, menterie innocente et qui ne trompe personne.
*(*La Bruyère, *Car., De la cour, 42)*

DOJANA

1 252. Toţi ne pricepem să dojenim, dar nu ne dăm seama cînd greşim noi înşine.

---

a) Cf. proverbul german : *Wie gewonnen, so zerronnen.*

Ἅπαντές ἐσμεν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί,
αὐτοὶ δ'ἁμαρτάνοντες οὐ γιγνώσκομεν.
(Menander., *Mon.*, 46 *sq.*)

1 253. Mai bine să auzi dojana unui înțelept, decît să asculți cîntecul (de laudă al) unor nerozi.
Ἀγαθὸν τὸ ἀκοῦσαι ἐπιτίμησιν σοφοῦ ὑπὲρ ἄνδρα ἀκούοντα ᾄσμα ἀφρόνων.
(Sept., Eccl., 7, 6)
Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi.

1 254. Orice mustrare la ceasul ei nu pare că e de bucurie, ci de întristare ; dar mai pe urmă dă celor încercați cu ea rodul păcii și al dreptății.
Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης.
(N. T., Hebr. 12, 11)
Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris : postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae.

DOLIUL

1 255. Numai ție ți-a murit tatăl ? Dintre ceilalți muritori nu mai e nimeni în doliu ?
... Σοὶ μόνῃ πατὴρ
τέθνηκεν ; ἄλλος δ'οὔτις ἐν πένθει βροτῶν ;
(Sophocles, *El.*, *289 sq.*)

DOMINAȚIA

1 256. Oamenii vor să fie sclavi undeva, ca prin aceasta să poată domina în altă parte.
Les hommes veulent être esclaves quelque part, et puiser là de quoi dominer ailleurs.
(La Bruyère, *Car., De la cour, 12)*

DOMNIA

1 257. Cînd domnesc neleguiuții, oamenii se prăpădesc.

Regnantibus impiis ruinae hominum.
(Vulgata, Prov., 28, 12)

1 258. Nu e bună domnia multora ; unul singur să fie domn, unul singur (să fie) rege, cărula i-a dat (aceasta) fiul lui Cronos cel viclean.
Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου πάις ἀγκυλομήτεω.
(Homerus, Il., 2, 204 sq.)

1 259. Domnia e ceva nesigur.
Τυραννὶς χρῆμα σφαλερόν.
(Herodotus, 3, 53)

1 260. Demetrius din Phalerae îl sfătuia pe regele Ptolemeu să-şi procure scrierile privitoare la domnie şi conducere şi să le citească ; căci ceea ce nu îndrăznesc să sfătuiască prietenii, stă scris în cărţi.[a]
Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς Πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ περῆνει τὰ περὶ βασιλείας καὶ ἡγεμονίας βιβλία κτᾶσθαι καὶ ἀναγιγνώσκειν· ἃ γὰρ οἱ φίλοι τοῖς βασιλεῦσιν οὐ θάρρουσι παραινεῖν, ταῦτα ἐν τοῖς βιβλίοις γέγραπται.
(Demetrius Phalereus, la Plutarchus, Mor., 189 d)

1 261. Uneori cineva iese din lanţurile închisorii pentru a domni ; iar altul, născut în domnie, se prăpădeşte în sărăcie.
Quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum ; et alius, natus in regno, inopia consumatur.
(Vulgata, Eccl., 4, 14)

1 262. Beţia domniei este cea mai rea ; căci cel îmbătat de (beţia) domniei nu se trezeşte pînă ce cade.
āiçvaryamadapāpiṣṭhā madāḥ
āiçvaryamadamatto hi nā 'patitvā vibudhyate
(Mahābhārata, 5, 1 147 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 851)*

---

a) Cf. Çāṇakya, *Kauṭilīya-Arthaçāstra* şi Machiavelli, *Il Principe.*

1 263. Domnia trece de la un popor la altul din pricina nedreptății, a semeției și a (lăcomiei de) avuții.
Βασιλεία ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος μετάγεται, διὰ ἀδικίας καὶ ὕβρεις καὶ χρήματα.
(Septuaginta, Sir., 10, 8)
Regnum a gente in gentes transfertur propter iniustitias, et iniurias, et contumelias, et diversos dolos.

1 264. Nu oștile sau vistieria constituie apărarea unei domnii, ci prietenii, pe care nu poți să-i constrîngi cu armele, nici să-i cîștigi cu aur ; ei se dobîndesc prin servicii și prin credință.
Non exercitus neque thesauri praesidia regni sunt, verum amici, quos neque armis cogere neque auro parare queas : officio et fide pariuntur.
(Sallustius, Iug., 10, 4)

1 265. Cînd s-a încheiat vreodată în mod sincer o alianță în vederea domniei, sau cînd s-a terminat ea fără (vărsare de) sînge ?
Quando umquam regni societas aut cum fide coepit aut sine cruore discessit ?
(Minucius Felix, Octavius, 18, 6)

1 266. Ce sînt domniile fără justiție decît niște mari tîlhării ?
Remota... iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia ?
(Augustinus, Civ., 4, 4)

1 267. Acela care în domnie nu cunoaște relele decît atunci cînd iau naștere, nu e cu adevărat înțelept ; și la puțini le e dat acest lucru.
Colui che in un principato non conosce i mali se non quando nascono, non è veramente savio ; e questo è dato a pochi.
(Machiavelli, Princ., 13)

DOMNITORUL

1 268. Cînd un rege ascultă de vorbe nedrepte, toți slujitorii lui calcă legea.

Βασιλέως ὑπακούοντος λόγον ἄδικον, πάντες οἱ ὑπ'αὐτὸν παράνομοι.
(Septuaginta., Prov., 29, 12)
Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

1 269. Regele este mai tare, cînd se mînie pe unul care-i mai prejos (de el) ; căci, chiar dacă deocamdată își înghite necazul, el păstrează și după aceea ura în inima sa, pînă (și-)o satisface.
Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι· εἴ περ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ, ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.
(Homerus, Il., 1, 80 sqq.)

1 270. Ca o turmă fără păstor, ca o armată fără comandant, ca noaptea fără lună, ca o cireadă fără taur, astfel devine un regat unde nu se vede domnitorul.
yathā hi apālāḥ paçavo yathā senā by anāyakā
yathā candraṃ vinā rātrir yathā gāvo vinā vṛṣam
evaṃ hi bhavitā rāṣṭraṃ yatra rājā na dṛçyate
(Rāmāyana., 2, 15, 54 sqq.)

1 271. Toată lumea se ia după purtarea regelui ; cum se poartă regii, așa se poartă (și) supușii.
rājavṛttaṃ kila lokaḥ kṛtsnaḥ samanuvartate
yadvṛttāḥ santi rājānas tadvṛttāḥ santi mānavāḥ
(Ib., 118, 9 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 608)*

1 272. Și niște vreascuri uscate pot fi de folos, și niște butuci, ba chiar și praful ; nu însă domnitorii care și-au pierdut tronul.
cuṣkakaṣṭhāir bhavet kāryaṃ loṣṭhāir api ca pāṃsubhiḥ.
na tu sthānāt paribhraṣṭāiḥ kāryaṃ syād vasudhādhipāiḥ
(Ib., 3, 37, 18)

1 273. Mulțimea merge pe drumul pe care-l apucă regele.
yaṃ ca panthānam ākramya prayāti manujeçvaraḥ
tene 'evarānupātena pathā yāti mahājanaḥ
(Ib., 5, 81, 22 : Böhtlingk., *Ind. Spr., 2 275)*

1 274. După cum albina scoate mierea dar cruță florile ; to astfel (regele) să ia banii de la supuși, fără (însă) a le face rău.

yathā madhu samādatte rakṣan puṣpāṇi ṣaṭpadaḥ
tadvad arthān manuṣyebhyo ādadyād avihiṃsayā
(Mahābhārata, 5, 1 110 : Böhtlingk., *Ind. Spr., 2317)*

1 275. Dacă n-ar fi regele pe lume, care să pedepsească, cei tari ar mînca pe cei slabi, ca peștii în apă.

rājā cen na bhavet loke... daṇḍadhārakaḥ
jale matsyān ivā 'bhakṣan durbalaṃ balavattarāḥ
(Ib., 12, 2 510 : Ib., 2 611)

1 276. A fi în slujba unui rege, a înghiți otravă, a iubi o femeie frumoasă ; numai cine-i foarte iscusit poate să se încumete la aceasta.

rājānam api sevante viṣam apy upabhuñjate
ramante ca saha strībhiḥ kuçalāḥ khalu mānavaḥ
(Tantrākhyāyika, I, 27)

1 277. După cum cei sănătoși nu se gîndesc niciodată la vreun medic priceput, tot astfel un rege ferit de nenorociri nu simte nevoia unui sfetnic.

yathā ne 'cchati nīrogaḥ kadācit sucikitsakaṃ
tathā 'padrahito rājā sacivaṃ na 'bhivāñchati
(Pañcatantra (K,), 1, 118)

1 278. Cel care servește interesele regelui se face urît de popor ; iar cel care servește interesele poporului e părăsit de rege. În acest conflict, deopotrivă de mare în ambele cazuri, e greu să se găsească cineva, care să poată servi în același timp interesele regelui și pe acele ale poporului.

narapatihitakartā dveṣyatāṃ yāti loke
janapadahitakartā tyajyate pārthivendrāiḥ
iti mahati virodhe vartamāne samāne
nṛpatijanapadānāṃ durlabhaḥ kāryakartā
(Ib., 131)

1 279. Cînd regele sau elefantul apucă trufași pe un drum greșit, ocara cade asupra conducătorilor care merg alături de ei.

madonmattasya bhūpasya kuñjarasya ca gacchataḥ
unmārgaṃ vācyatāṃ yānti mahāmātrāḥ samīpagāḥ
(Ib., 161)

1 280. Un rege, chiar cu înfățișare de vultur, merită să fie servit, dacă-i înconjurat de sfetnici cu înfățișare de lebădă ; în schimb un rege, chiar cu înfățișare de lebădă, trebuie părăsit, dacă sfetnicii săi au înfățișare de vultur.
gṛdhrākāro 'pi sevyaḥ syād dhaṃsākārāiḥ sabhāsadāiḥ
haṃsākāro 'pi saṃtyājyo gṛdhrākārāiḥ sa tāir nṛpaḥ
(Ib., 302)

1 281. Regele este ruda celor fără rude, regele este ochiul celor fără ochi, regele este tatăl și mama tuturor celor care se poartă bine.
rājā bandhur abandhūnāṃ rājā cakṣur acakṣuṣām
rājā pitā ca mātā ca serveṣāṃ nyāyavartinām
(Ib., 346)

1 282. Regele care dorește să aibă foloase trebuie să se îngrijească de aproape de supuși, dîndu-le daruri, onoruri și altele, cum face grădinarul care udă tulpinile.
phalārthī pārthivo lokān pālayed yatnam āsthitaḥ
dānamānāditoyena mālākāro 'nkurān iva
(Ib., 347)

1 283. Ca într-o casă unde se ascund șerpi, ca într-o pădure bîntuită de fiare, ca într-un lac plin de lotuși fermecători, dar în care mișună crocodilii ; astfel pătrunde cu greu lumea înspăimîntată, ca pe un ocean, în casa unui rege, plină de tot felul de oameni răi, mincinoși, nemernici și josnici.
antarlīnabhujaṃgamaṃ gṛham iva vyālākulaṃ vā vanaṃ
grāhākirnam ivā 'bhirāmakamalacchāyāsanāthaṃ saraḥ
nānāduṣṭajanāir asatyavacanāiḥ kṣudrāir anāryāir vṛtaṃ
duḥkhene 'ha vigāhyate pracakitāi rājñāṃ gṛhaṃ vārdhivat
(Ib., 375)

1 284. Un singur rege puternic într-o țară este spre binele ei. (Cînd sînt mai) mulți, ei îi aduc pierzarea.
eka eva hitārthāya tejasvī pārthivo bhuvaḥ
...bahavo 'tra vipattaye
(Ib., (B.), 3, 80)

1 285. Dregătorii puși de rege pentru a ocroti poporul sînt de obicei niște escroci, care își însușesc avutul altuia. De aceștia trebuie el să-i ferească pe supuși.
rājño hi rakṣadhikṛtāḥ parasvādāyinaḥ çathāḥ
bhṛtyā bhavanti prāyeṇa tebhyo rakṣed imāḥ prajāḥ
(Manu, *7, 123:* Böhtlingk., *Ind. Spr., 4 943)*

1 286. (Pentru) tot ce aiurează regii, sufăr aheii.
Quidquid delirant reges plectuntur Achivi.
(Horatius, *Epist., 1, 2, 14)*

1 287. Viața împăratului este o cenzură, și încă continuă ; după ea ne luăm, spre ea ne îndreptăm.
Vita principis censura est, eaque perpetua ; ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur.
(Plinius., *Pan., 45)*

1 288. De ce dau regii atîta importanță dobîndirii de pămînt, cînd acesta e folosit în fiecare clipă de sute de domnitori? Proștii ! Pentru o mică părticică din el, pentru un petec neînsemnat de pămînt, în loc să le fie silă, dimpotrivă, ei manifestă bucurie.
abhuktāyāṃ yasyām kṣanaṃ api na yātaṃ nṛpaçatāir
bhuvas tasyā lābhe ka iha bahumānaḥ kṣitibhūjām
tadançasyā 'py ançe tadavayavaleçe 'pi patayo viṣāde
kartavye vidadhati jadāḥ pratyuta mudam
(Bhartṛhari, *Vāir., 24)*

1 289. Dacă n-ar fi regele, care să conducă supușii cum trebuie, ei s-ar prăpădi, ca o corabie fără cîrmaci pe mare.
yadi na syān narapatiḥ samyaṅ netā tataḥ prajā
akarṇadhārā jaladhāu viplavete 'ha nāur iva
(Kāmandaki, *Nit., 1, 10=Hitopadeça., 3, 2 1*
Böhtlingk., *Ind. Spr., 2 361)*

1 290. Chiar și de la un rege rău se poate trage folos, dacă-i înconjurat de oameni virtuoși ; nu însă de la un rege

ai cărui curteni sînt răi, la fel ca de la un copac în care se află şerpi.

duṣṭo 'pi bhogyatām eti parivāraguṇāir nṛpaḥ
na krūraparivāras tu vyālākrānta iva drumaḥ
(Ib., 4, 11 ; Ib., 1 208)

1 291. Regele să-şi ocrotească supuşii, ca un tată, împotriva hoţilor, dregătorilor, duşmanilor, împotriva favoritului său şi a propriei sale lăcomii.

taskarebhyo niyuktebhyaḥ çatrubhyo nṛpavallabhāt
nṛpatir nijalobhāc ca praja rakṣet pite 'va hi
(Hitopadeça, 2, 105 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 1 009)*

1 292. Regele, căruia medicul, învăţătorul şi ministrul său îi spun (numai) ceea ce-i place, îşi pierde iute sănătatea, virtutea şi vistieria.

vāidyo guruç ca mantrī ca yasya rājñaḥ priyaṃvadāḥ
çarīradharmakoçebhyaḥ kṣipraṃ sa parihīyate
(Ib., 3, 103 : Ib., 2 902)

1 293. Unde s-au dus domnitorii pământului cu toate oştile lor, cu toată pompa lor regească şi cu toată suita lor măreaţă ?

kva gatāḥ pṛthivīpālāḥ sasāinyabalavāhanāḥ
(Ib., 4, 62 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 768)*

1 294. Domnitorul, înfrînîndu-şi mai întîi simţurile, ca pe nişte cai supuşi, biruind dorinţa, mînia şi pe ceilalţi duşmani din el, să se învingă de la început pe sine, pentru a birui pe ceilalţi duşmani ; căci, dacă nu se biruie pe sine şi nu se stăpîneşte, cum ar putea să supună pe altul ?

āruhya nṛpatiḥ pūrvam indriyāçvān vaçīkṛtān
kāmakrodhādikān jitvā ripūn ābhyantarāṅç ca tān
jayed ātmānam evā 'dāu vijayāyā 'nyadviṣāṃ
ajitātmā hi vivaçī vaçīkuryāt kathaṃ param
(Somadeva, *Kath., 34, 191 sqq.)*

1 295. Pe de o parte, toate nenorocirile supuşilor : boală, foamete, etc. ; pe de alta, numai lăcomia regelui.

ekato vyādhidurbhikṣapramukhā vipado 'khilāḥ
prajānām ekatas tv ekā lubdhatā vasudhāpateḥ
(Kalhaṇa, *Rāj., 5, 186 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 824)*

1 296. Pentru că unui rege i se aduc servicii numai prin multă inteligență, hotărîre și alte însușiri, de aceea, cînd izbîndește, el consideră ca primejdios pe acela care i-a făcut bine.

dhīdhāryādiprakarṣeṇa yeno 'pakriyate nṛpaḥ
prāptodayaḥ sa tenāi 'va çaṅkyaṃ vetty upakāriṇam
(Ib., 311 ; Ib., 4 266)

1 297. O, rege, ceea ce-l învață pe rege în taină regina învățătoarea nocturnă, asupra acestui lucru nu se poate veghea, pentru că nu sîntem atotștiutori. Învățătura pe care oamenii iscusiți cu multă greutate i-o introduc în suflet în timpul zilei, el o uită noaptea.

rājan rājanyupādhyāyo devī yac chikṣayed rahaḥ
tatra prajāgaraḥ kartum asarvajñāir na çakyate
katham cid ahni hṛdaye kuçalāir viniveçitā
çikṣā... rājnā vismaryate niçi
(Ib., 5, 317 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 604 sqq.)*

1 298. Cum e regele, așa sînt (și) supușii.

yathā rājā tathā prajāḥ
(Çarṅgadharapaddhati, Rāj., 6 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 621)*

1 299. Cum să aibă parte de glorie regele în preajma căruia nu se află poeți de frunte ? Cîți regi n-au fost pe pămînt și nimeni nu le cunoaște măcar numele !

mahīpateḥ santi na yasya pārçve kavīçvarās tasya
kuto yaçāṃsi
bhūpāḥ kiyanto na babhūvur urvyāṃ nāmā 'pi
jānāti na ko 'pi teṣām
*(*Bilhaṇa, *în Çārṅgadharapaddhati, Sām., 13,12 ;*
Böhtlingk, *Ind. Spr., 2 157)*

1 300. Oamenii schimbă bucuros domnitorii, crezînd că situația lor va deveni mai bună ; și această credință îi face să ia armele împotriva celui care-i cîrmuiește ; aici ei se înșeală, pentru că văd după aceea prin experiență că starea lor a devenit mai rea.

Gli uomini mutano volentieri signore, credendo migliorare ; e questa credenza li fa pigliar l'arme contro

a chi regge ; di che s'ingannano, perchè veggono poi per esperienza aver peggiorato.
(Machiavelli, *Princ., 3)*

1 301. E necesar ca un principe să ştie bine să fie şi bestie şi om.
Ad un principe è necessario saper ben usare la bestia e l'uomo.
(Ib., 18)

1 302. Un domnitor, mai ales unul nou, nu poate respecta toate acele lucruri datorită cărora oamenii sînt socotiţi (ca) buni ; fiindcă adesea el e nevoit, pentru a menţine statul, să procedeze împotriva credinţei, iubirii, umanităţii (şi) a religiei. De aceea trebuie ca el să aibă un suflet dispus să se întoarcă după cum îi poruncesc vînturile şi variaţiunile norocului.
Un principe, e massime un principe nuovo, non può osservare tutte quelle cose, per le quali gli uomini sono tenuti buoni, sendo spesso necessitato, per mantenere lo stato, operare contro alla fede, contro alla carità, contro alla umanità, contro alla religione. E però bisogna che egli abbia un animo disposto a volgersi secondo che i venti e le variazioni della fortuna gli comandano.
(Ib.)

1 303. Totdeauna, dacă (domnitorul) va avea arme bune, el va avea (şi) prieteni buni ; şi totdeauna lucrurile dinlăuntru vor sta solide, cînd vor sta solide şi cele din afară, numai dacă nu vor fi tulburate de vreo conjuraţie.
Sempre se arà buone armi arà buoni amici, e sempre staranno ferme le cose di dentro, quando stieno ferme quelle di fuori, se già le non fussero perturbate da una congiura.
(Ib., 19)

1 304. Nici un lucru nu contribuie atît de mult la stima unui domnitor ca marile întreprinderi şi exemplul rar pe care îl dă.

Nessuna cosa fa tanto stimare un principe, quanto fanno le grandi imprese, e il dare di sè esempi rari.
(Ib., 21)

1 305. Eu cred că reuşeşte acel (domnitor), care pune în acord felul său de a proceda cu împrejurările şi că de asemenea nu izbîndeşte acela, a cărui procedare nu se potriveşte cu împrejurările.
Credo che sia felice quello (principe) che riscontra il modo del procedere suo con le qualità dei tempi, e similmente sia infelice quello che con il procedere suo si discordino i tempi.
(Ib., 25)

1 306. Vedem cum cutare domnitor izbîndeşte azi şi cade mîine, fără să i se fi schimbat caracterul sau vreo însuşire.
Si vede oggi questo principe felicitare e domani rovinare, senza avergli veduto mutare natura o qualità alcuna.
(Ib.)

1 307. Cînd încetează majestatea, ea nu moare singură ; ei, asemenea unei vîltori, ea trage cu sine tot ce-i în apropiere : ea este o roată uriaşă, fixată pe piscul muntelui celui mai înalt, de ale cărei spiţe sînt fixate şi adăugate zeci de mii de lucruri mai mici ; cînd ea cade, fiecare adăugire mică, neînsemnată consecinţă, însoţeşte prăbuşirea zgomotoasă. Niciodată un rege n-a suspinat singur, ci însoţit de un geamăt general.
The cease of majesty
dies not alone ; but like a gulf doth draw
what's near it with it : it is a massy wheel,
fix'd on the summit of the highest mount,
to whose huge spokes ten thousand lesser things
are mortis'd and adjoin'd ; which, when it falls,
each small annexment, petty consequence
attends the boisterous ruin. Never alone
did the king sigh, but with a general groan.
(Shakespeare, *Ham., 3, 3)*

1 308. Regele este înconjurat de oameni care nu se gîndesc decît să-l distreze şi să-l împiedice de a se gîndi la

el. Căci, deşi-i rege, el e nenorocit dacă se gîndeşte la el.
Le roi est environné de gens, qui ne pensent qu'à divertir le roi, et à l'empêcher de penser à lui. Car il est malheureux, tout roi qu'il est, s'il y pense.
*(*Pascal, *Pens., 139)*

1 309. Un rege fără distracţie e un om plin de mizerii.
Un roi sans divertissement est un homme plein de misères.
(Ib., 142 (146))

1 310. Cine se simte nenorocit că nu e rege, decît un rege deposedat ?
Qui se trouve malheureux de n'être pas roi, sinon un roi dépossédé ?
(Ib., 409 (157))

1 311. Întreaga lume se ia după exemplul regelui.
Regis ad exemplum totus componitur orbis.
(La Oxenstierna, *Pens., I, 274)*

1 312. Lumea nu presupune nimic mediocru la domnitori, şi niciodată nu se vorbeşte despre virtuţile sau viţiile lor fără a le exagera în mod excesiv.
On ne suppose dans les princes rien de médiocre, et on ne parle jamais de leurs vertus ou de leurs vices sans les exagérer à l'excès.
*(*Oxenstierna, *Réfl., 170)*

1 313. A guverna cu înţelepciune, a ocroti religia, fără a constrînge pe acei care gîndesc altfel, a face să domnească justiţia, a încuraja ştiinţele şi artele, a procura abundenţa şi a menţine pacea : iată, pe scurt, imaginea unui domnitor demn de a porunci pămîntului întreg.
Gouverner avec sagesse, protéger la religion, sans faire violence à ceux qui pensent autrement, faire régner la justice, encourager les sciences et les arts, procurer l'abondance et conserver la paix : voilà en abrégé l'idée d'un prince digne de commander à toute la terre.
(Ib., 172)

1 314. Prosperitatea regilor răi este fatală popoarelor.
Les prospérités des mauvais rois sont fatales aux peuples.
(Vauvenargues, *Réf., 23)*

1 315. Stăpînitorii pămîntului sînt mai ales aceia care pot aduna în jurul lor, după cum în război pe cei mai viteji şi mai hotărîţi, tot astfel în timp de pace pe cei mai înţelepţi şi mai drepţi.
Die Herren der Erde sind es vorzüglich dadurch, dass sie, wie im Kriege die Tapfersten und Entschlossensten, so im Frieden die Weisensten und Gerechtesten um sich versammeln können.
(Goethe, *Dicht., 12)*

1 316. Pot stăpînitorii să cuprindă ceva din (tot) ce aclamă stăpînirea lor ? Sau pot ei numi cu adevărat proprietatea lor o palmă de pămînt, afară de aceea în care, în cele din urmă, ei se risipesc os cu os ?
Can despots compass aught that hails their sway ?
Or call with truth one span of earth their own,
Save that wherein at last they crumble bone by bone?
(Byron, *Har., I, 42)*

DORINŢA

1 317. Cei fără minte umblă după dorinţele (pentru lucrurile) din afară ; de aceea cad în mreje le întinse ale Morţii. Dar cei înţelepţi, cunoscînd ce-i nemurirea, nu caută ceva statornic printre lucrurile nestatornice aici pe pămînt.
parācaḥ kāmān anuyanti bālās te mṛtyor yanti vitatasya pāçam
atha dhīrā amṛtatvaṃ viditvā dhruvam adhruveşv iha na prārthayante
(Kaṭha-Upaniṣad, 4, 2)

1 318. Cînd toate dorinţele care se aflau în inima sa încetează, atunci muritorul devine nemuritor şi dobîndeşte pe Brahma (încă) aici (pe pămînt). Cînd toate legăturile inimii din viaţa aceasta sînt rupte, atunci muritorul devine nemuritor.

yadā sarve pramucyante kāmā ye'sya hṛdi çritāḥ
atha martyo 'mṛto bhavaty atra brahma samaçnute
yadā sarve prabhidyante hṛdayasye 'ha granthayaḥ
atha martyo 'mṛto bhavati
(Ib., 6, 14 sq.)

1 319. Nu dori imposibilul.
Μὴ ἐπιθύμει ἀδύνατα.
(Chilon, *la* Stobaeus, *Flor., 3, 79 g)*

1 320. Nu e bine pentru oameni să li se împlinească toate dorinţele.
Ἀνθρώποις γίνεσθαι ὁκόσα θέλουσιν οὐκ ἄμεινον.
(Heraclitus, *la* Diels, *fr. 110)*

1 321. Dacă nu vei dori multe (lucruri), puţinul îţi va părea mult ; căci o dorinţă moderată face sărăcia echivalentă cu bogăţia.
Ἢν μὴ πολλῶν ἐπιθυμέῃς, τὰ ὀλίγα τοι πολλὰ δόξει. σμικρὴ γὰρ ὄρεξις πενίην ἰσοσθενέα πλούτῳ ποιέει
(Democritus, *la* Stobaeus, *Flor., 97, 24 sq.)*

1 322. Dorinţele aprinse pentru ceva fac sufletul orb pentru (oricare) alt lucru.
Αἱ περί τι σφοδραὶ ὀρέξεις τυφλοῦσιν εἰς τἄλλα τὴν ψυχήν.
(Id., la Diels, *fr. 72)*

1 323. Cei fără minte năzuiesc spre ceea ce nu-i şi risipesc cele prezente, chiar dacă sînt mai de valoare decît cele dispărute.
Ἀνοήμονες τῶν ἀπεόντων ὀρέγονται, τὰ δὲ παρεόντα καίπερ τῶν παρωιχημένων κερδαλεώτερα ἐόντα ἀμαλδύνουσιν.
(Ib., 201)

1 324. Nu căuta să(-ţi) sporeşti averea, ci să(-ţi) reduci dorinţa.
Μὴ πειρῶ τὴν κτῆσιν αὔξειν, ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν μειῶσαι.
(Plato, *la* Stobaeus, *Flor., 10, 60)*

1 325. De vreme ce lucrurile nu se-ntîmplă cum vrem, trebuie să le vrem cum se întîmplă.
'Επειδὴ μὴ γίνεται τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνεται.
*(*Aristoteles, *la* Stobaeus *Flor., 3, 53)*

1 326. Dacă vrei să faci bogat pe cineva, nu-i spori averea, ci ia-i din dorințe.
Εἰ βούλει πλούσιόν τινα ποιῆσαι, μὴ χρήμασιν προστίθει, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀφαίρει.
*(*Epicurus, *la* Stobaeus, *Flor., 17, 24)*

1 327. Să nu mi se întîmple ce doresc, ci ceea ce-mi este de folos.
Μή μοι γένοιθ'ἃ βούλομ'ἀλλ'ἃ συμφέρει.
*(*Menander, *Mon., 366)*

1 328. Toate grînele pămîntului, tot aurul, toate turmele și toate femeile nu sînt destule pentru unul singur. De aceea să lepădăm dorința.
jat pṛthivyāṃ vrīhiyavaṃ hiranyaṃ paçavaḥ striyaḥ
ekasyā 'pi na paryāptaṃ tasmāt tṛṣṇāṃ parityajet
(Mahābhārata, I, 3 512)

1 329. Cine leapădă dorința, pe care cu greu o părăsesc cei proști, care nu îmbătrînește împreună cu cel care îmbătrînește, — această boală care nu ia sfîrșit decît o dată cu viața, — acela dobîndește pacea.
yā dustyajā durmatibhir yā na jīryati jīryataḥ
yo 'sāu prāṇāntiko rogas tāṃ tṛṣṇām tyajataḥ sukham
(Ib., 3 513)

1 330. Mai presus de realizarea tuturor dorințelor este renunțarea la ele.
prāpaṇāt sarvakāmānāṃ parityāgo viçiṣyate
(Ib., 6 601: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4 756)*

1 331. Marii înțelepți liberați de patimi au numit înlăturarea dorinței „bună stare". Dorința nu încetează prin bogății, după cum nici setea nu se potolește prin adorarea focului.
vāñchāvicchedanaṃ prāhuḥ svāsthyaṃ çāntā
maharṣayaḥ

vāñchā nivartate na 'rthāiḥ pipāse 'vā 'gnisevanāiḥ
(Pañcatantra, 2, 154)

1 332. Pînă şi călugărul cerşetor şi gol, — care trăieşte singuratic, după ce şi-a părăsit casa, şi care bea cu pumnul, — e mînat pe lumea aceasta de dorinţe. Iată un lucru ciudat.
ekāki gṛhasamtyaktaḥ pāṇipātro digambaraḥ
so 'pi saṃvāhyate loke tṛṣṇayā paçya kāutukam
(Ib., 5, 15)

1 333. Celui care îmbătrîneşte îi îmbătrîneşte părul ; celui care îmbătrîneşte îi îmbătrînesc dinţii ; ochii şi urechile îi îmbătrînesc : numai dorinţa rămîne (veşnic) tînără !
jīryante jīryataḥ keçā dantā jīryanti jīryataḥ
cakṣuḥçrotre ca jīryete tṛṣṇāi 'kā taruṇāyate
(Ib., 16)

1 334. Cel care are o sută, doreşte o mie ; cel care posedă o mie doreşte o sută de mii ; cel care-i stăpîn pe o sută de mii, vrea să fie domn ; cel care-i pe tron, năzuieşte la cer.
icchati çatī sahasraṃ sahasrī lakṣam ihate
lakṣādhipas tathā rājyaṃ rājyasthaḥ svargam ihate
(Ib., 82)

1 335. Un suflet bolnav veşnic greşeşte ; el nu poate nici să sufere nici să rabde pînă la capăt, şi niciodată nu încetează de a dori.
Animus aeger semper errat, neque pati neque perpeti potest, cupere numquam desinit.
(Ennius, *Fr., la* Diehl, *Poet. 368)*

1 336. Judecă dorinţele aproapelui tău după dorinţele tale.
Νόει τὰ τοῦ πλησίον ἐκ σεαυτοῦ.
(Sept., Sir., 31, 18)
Intellige quae sunt proximi tui ex te ipso.

1 337. Fiindcă nu se poate realiza ce vrei, să vrei ce se poate.
Quoniam non potest id fieri quod vis,
Id velis, quod possit.
(Terentius, *And., 305 sq.)*

1 338. Dorința nu se potolește de loc prin satisfacerea dorințelor ; ea numai crește și mai tare, ca focul prin jertfa (turnată în el).
na jātu kāmaḥ kāmānām upabhogena çāmyati
haviṣā kṛṣṇavartme 'va bhūya evā 'bhivardhate
(Manu, *2, 94 ı* Böhtlingk, *Ind., Spr., 1 377)*

1 339. În toate timpurile mai puțini au fost aceia care și-au învins dorințele decît aceia care au biruit oștiri dușmane.
In omnibus saeculis pauciores viri reperti sunt qui suas cupiditates quam qui hostium copias vincerent.
(Cicero, *Fam., 15, 4, 15)*

1 340. Noi vom fi fericiți cînd, părăsind corpul, vom fi lipsiți și de dorințe și de rivalități.
Beati erimus, cum corporibus relictis et cupiditatum et aemulationum erimus expertes.
(Id., Tusc., 1, 44)

1 341. Cine dorește cel mai puțin, acela are nevoie de mai puțin.
Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.
(Syrus, *407)*

1 342. Ușor de tot se realizează dorința celui fericit.
Perfacile felix, quod facit votum, impetrat.
(Ib., 678)

1 343. Cine are cel mai mult? Cel care dorește cel mai puțin.
Quis plurimum habet ? is qui minimum cupit.
(Ib., 807)

1 344. Este mai tare acela care își învinge poftele, decît acela care-i biruie pe dușmani.
Fortior est qui cupiditates suas, quam qui hostes subicit.
(Ib., 1 030)

1 345. Cît timp lipsește lucrul pe care-l dorim, ni se pare că le întrece pe celelalte ; apoi, după ce l-am dobîndit, dorim altceva ; și aceeași sete îi stăpînește pe acei care năzuiesc necontenit la viață.
Dum abest quod avemus, id exsuperare videtur
Cetera : post aliud, cum contigit illud, avemus

Et sitis aequa tenet vitai semper hiantes.
(Lucretius, *Nat., 3, 1 080)*

1 346. Pentru sufletul care dorește (cu nerăbdare), nimic nu se face destul de repede.
Animo cupienti nihil satis festinatur.
(Sallustius, *Iug., 64, 6)*

1 347. Dorința grozavă a fiecăruia devine o divinitate pentru el.
Sua cuique deus fit dira cupido.
(Vergilius, *Aen., 9, 184)*

1 348. Cine dorește se și teme.
Qui cupiet, metuet quoque.
(Horatius, *Epist., 1, 16, 65)*

1 349. Celor care vor multe le lipsesc multe ; stă bine acela, căruia zeul i-a dat cu o mină economă ceea ce-i de-ajuns.
Multa petentibus
Desunt multa ; bene est: cui deus obtulit
Parca quod satis est manu.
(Id., Od., 3, 16, 42 sqq.)

1 350. Ce-i ascuns, nu-i cunoscut ; ce nu-i cunoscut, nu e dorit.
Quod latet, ignotum est : ignoti nulla cupido.
(Ovidius, *Ars., 3, 397)*

1 351. Năzuim mereu la ceea ce-i oprit și dorim ceea ce (ni) se refuză.
Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.
(Id., Amores, 3, 4, 17)

1 352. Soarta ta e un muritor, ceea ce dorești nu e pentru un muritor.
Sors tua mortalis, non est mortale quod optas.
(Id., Met., 2, 56)

1 353. Cum spunem că există o serie de cauze, din care se leagă destinul, tot astfel (spunem) că există și o serie a dorințelor ; una se naște din sfîrșitul celeilalte.

Qualem dicimus seriem esse causarum, ex quibus nectitur fatum, talem esse cupiditatum: altera ex fine alterius nascitur.
(Seneca, Epist., 19, 6)

1 354. Dacă vrei să fii fericit, roagă pe zei să nu ţi se realizeze ceva din cele dorite.
Si esse vis felix, deos ora, ne quid tibi ex his, quae optantur eveniat.
(Id., 31, 2)

1 355. Lucrurile acestea, pe care le dorești cu gîndul că-ţi vor aduce bunurile şi plăcere, sînt pricinuitoare de suferinţe.
Ista, quae sic petis tamquam datura laetitiam ac voluptatem, causae dolorum sunt.
(Ib., 59, 14)

1 356. Atîtea mii de oameni fără liniște, care, pentru a dobîndi ceva funest, se silesc să ajungă la rău prin rele şi doresc lucruri de care (îndată) după aceea vor fugi sau pe care chiar le vor dispreţui. Într-adevăr, cui i s-a părut că-i ajunge, cînd a dobîndit ceea ce i se părea excesiv, (atunci) cînd (o) dorea ?
Tot milia hominum inquieta, qui ut aliquid pestiferi consequantur, per mala nituntur in malum petuntque mox fugienda aut etiam fastidienda. Cui enim adsecuto satis fuit, quod optanti nimium videbatur ?
(Ib., 118, 5—6)

1 357. Nu e nici o deosebire între a nu dori şi a avea.
Nihil interest, utrum non desideres an habeas.
(Ib., 119, 2)

1 358. Cui îi este permis să dorească mult, acela e dator să dorească foarte puţin.
Minimum decet libere cui multum licet.
(Seneca, Tr., 335)

1 359. Dorinţe împlinite datorită duşmăniei zeilor.
Vota diis exaudita malignis.
(la Scott, Quent., 26)

1 360. Dorința greu de înfrînat prin (însăși) natura (ei) devine cu neputință de înfrînat, cînd mai e susținută și de bogăție.

Φύσει μὲν γὰρ δυσχαλίνωτον ὄρεξις, προσλαβοῦσα δὲ καὶ πλούτου χορηγίαν ἀχαλίνωτον.

(Plutarchus, la Stobaeus, Flor., 93, 32)

1 361. Nu cere să se întîmple lucrurile după cum vrei, ci voiește-le așa cum se întîmplă ; și-ți va merge bine.

Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται καὶ εὐροήσεις.

(Epictetus, Man., 8)

1 362. Adu-ți aminte cum trebuie să te porți la un ospăț. Dacă vine în dreptul tău ceva din ceea ce se servește, întinde mîna și ia și tu modest. Trece pe dinaintea ta ? Nu-l opri. Dacă încă n-a sosit, nu-ți spori și mai mult dorința, ci așteaptă pînă va veni lîngă tine. Tot așa să te porți și cînd e vorba de copiii tăi, de soția ta, de demnități, de avere ; și (în felul acesta) vei fi odată un vrednic comesean al zeilor. Iar dacă nu vei lua nimic din ceea ce ți se pune dinainte, ci îți vei întoarce privirea, atunci nu numai că vei fi un comesean al zeilor, dar vei participa și la domnia lor.

Μεμνήσο πῶς ἐν συμπόσιῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι. Περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σε ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα κόσμιως κατάλαβε. Παρέρχεται ; μὴ κατέχε. Οὔπω κῆκει ; μὴ ἐπιβάλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περιμένε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ.

Οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον καὶ ἔσῃ ποτε ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. Ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ'ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συναρχῶν.

(Ib., 15)

1 363. Nu sărăcia prieinuiește mîhnire, ci dorința ; nici bogăția nu îndepărtează teama, ci judecata. De aceea, dobîndind judecată, nu vei dori bogăție și nu te vei plînge de sărăcie.

Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται ἀλλὰ ἐπιθυμία, οὐδὲ πλοῦτος φόβον ἀπαλλάτει ἀλλὰ λογισμός. Κτησάμενος

τοιγαροῦν λογισμὸν οὔτε πλούτου ἐπιθυμήσεις οὔτε πενίαν μέμψῃ.

(Id., la Stobaeus, *Flor., 5, 90)*

1 364. Am săpat pămîntul în speranţa (de a găsi) o comoară, am topit minereurile muntelui, am străbătut oceanul, m-am silit să-i mulţumesc pe regi, şi n-am dobîndit măcar o mică scoică găurită. O, dorinţă, liberează-mă acum !

utkhātaṃ nidhiçaṅkaya kṣititalaṃ dhmātā girer dhātavo
nistīrṇaḥ saritāṃ patir nṛpatayo yatnena saṃtoṣitāḥ
...prāptaḥ kāṇavarāṭako 'pi na mayā tṛṣṇe 'dhunā muñca mām

*(*Bhartṛhari, *Vāir., 4)*

1 365. Nu plăcerile au fost consumate, ci noi am fost consumaţi. Nu ne-am chinuit (singuri), ci am fost chinuiţi. Nu timpul s-a dus, ci noi ne-am dus. Nu dorinţa a îmbătrînit, ci noi am îmbătrînit.

bhogā na bhuktā vayam eva bhuktās tapo na taptaṃ vayam eva taptāḥ
kālo na yāto vayam eva yātās tṛṣṇā na jīrṇā vayam eva jīrṇāḥ

(Ib., 12)

1 366. Faţa e brăzdată de zbîrcituri, capul e însemnat cu peri albi, membrele slăbesc ; numai dorinţa rămîne tînără.

valibhir mukham ākrāntaṃ palitāir ankiaṃ çiraḥ
gātrāṇi çithilāyante tṛṣṇāi 'kā taruṇāyate
(Ib., 14)

1 367. În această viaţă plină de nizerii ce durere mai mare decît aceea că dorinţele nici nu se realizează nici nu încetează ?

janmani kleçabahule kiṃ nu duḥkham ataḥ param
icchāsaṃpad yato nā 'sti yac ce 'cchā na nivartate
(Hitopadeça, 1, 176 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 935)*

1 368. Ce nenorociri nu pricinuieşte o minte orbită de o dorinţă excesivă !

kāsāṃ hi nā 'padāṃ hetur atilobhāndhabuddhitā
*(*Somadeva, *Kath., 24, 198)*

1 369. De obicei gîndul omului năzuieşte la ceea ce-i oprit.

prāyo vāritavāmā hi pravṛttir manaso nṛṇām
(Ib., 26, 76)

1 370. (Numai) cel lipsit de dorinţe e fericit.

sukham āste niḥspṛhaḥ puruṣaḥ
(Çarṅgadharapaddhati, Saṁt.: Böhtlingk, *Ind. Spr., 224)*

1 371. Am cutreierat cu gîndul numai la cerşit; am rostit cuvîntul : „dă-mi" ; am mîncat în casă străină fără cinste şi fără sfială, ca o cioară, şi am văzut faţa dispreţuitoare şi încruntată, cu priviri piezişe, a celor răi. O, zeiţă a dorinţei ! Dacă mai ai de gînd şi altceva, sîntem gata şi pentru asta !

bhrāntaṃ yacñatatpareṇa manasā deḥi 'ti vāk preritā
bhuktaṃ mānavivarjitaṃ paragṛhe niḥçaṅkayā
kākavat / sākṣepaṃ bhrukuṭīkaṭākṣakuṭilaṃ dṛṣṭaṃ
khalānāṃ mukhaṃ
tṛṣṇe devi yad anyad icchasi punas tatrā 'pi sajjā
vayam
(Ib., Tṛṣn., 3)

1 372. Foamea, setea şi dorinţa sînt cele trei soţii ale mele, care nu se duc la altul, cît timp trăiesc eu ; însă între ele dorinţa este un model de credinţă : ea nu mă părăseşte niciodată.

kṣuttṛdāçāḥ kuṭumbinyo mayi jīvati nā 'nyagāḥ
tāsām āçā mahāsādhvī kadācin māṃ na muñcati
(Kavitāmṛtakūpa, 28 ı Böhtlingk, *Ind. Spr., 3 998)*

1 373. Ziua şi noaptea, seara şi dimineaţa, iarna şi primăvara revin mereu ; timpul se joacă, viaţa se duce şi totuşi vîntul dorinţei nu ne slăbeşte.

dinayāminyāu sāyaṃprātaḥ çiçiravasantāu punar
āyātaḥ
kālaḥ krīḍati gacchaty āyus tad api na muñcaty
āçāvāyuḥ
(Mohamudgara ı Böhtlingk, *Ind., Spr., 4 181)*

1 374. Oamenii doresc ceea ce n-au şi nu le place ceea ce au. Iarna ei vor arşiţă, iar vara zăpadă.

alabdhe rāgiṇo lokā aho labdhe virāgiṇaḥ
hemante tāpam ihante hanta grīṣme himaṃ punaḥ
(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *194, 17 sq.)*

1 375. Ce puţin bine se găseşte în lucrurile pe care le doreşte omul, faţă de ceea ce omul presupune că va găsi în ele !

Quanto poco bene si trova nelle cose che l'uomo desidera, rispetto a quelle che l'uomo ha presupposte trovarvi !
(Machiavelli, *Mandr., 4, 1)*

1 376. Noi, necunoscîndu-ne pe noi înşine, cerem adesea propriul nostru rău, pe care puterile înţelepte (ale cerului) ni-l refuză spre binele nostru.

We, ignorant of ourselves,
Beg often our own harms, which the wise powers
Deny us for our good.
(Shakespeare, *Ant., 2, 1)*

1 377. Experienţa pe care o am cu privire la rezultatul dorinţelor noastre, cît sînt de înşelătoare şi cît de adesea ceea ce dorim spre avantajul nostru devine, prin realizarea sa, izvorul relelor noastre, mă împiedică pînă şi de a mai forma dorinţe pentru vreun lucru din această viaţă.

L'expérience que j'ai du succès de nos souhaits, combien ils sont trompeurs, et que très souvent ce que nous désirions pour notre avantage, devient par sa possession la source de nos maux, m'empêche même de former des désirs pour aucune chose de cette vie.
(Oxenstierna, *Pens., I, 35)*

1 378. Dorinţa pe care aş putea-o avea este aceasta : uitarea trecutului, răbdare în prezent şi o speranţă fermă într-o fericire din viitor.

Le souhait que je pourrais faire, le voici : l'oubli du passé, la patience pour le présent et une ferme espérance d'un bonheur à venir.
(Ib., 37)

1 379. Spiritul omenesc își trece timpul cu dorința și cu speranța.
Le désir et l'espérance sont le passe-temps de l'esprit humain.
(Ib., II, 31)

1 380. Oricît de fericită ar fi situația în care se găsesc, (oamenii) nu sînt niciodată fără vreo dorință.
Quelque heureux que soit l'état où (sc. les hommes) se trouvent, ils ne sont jamais sans quelque désir.
(Ib., 32)

1 381. Să ne bucurăm de o pace profundă. Indiferența este binele suprem. O inimă care nu dorește nimic posedă toate bunurile din lume.
Jouissons d'une paix profonde,
L'indifférence est le souverain bien.
Un coeur qui ne désire rien
Possède tous les biens du monde.
(La Oxenstierna, *Pens., I, 149)*

1 382. Viața este scurtă și plictisitoare ; ea trece toată (nu mai) în dorințe. Noi amînăm pentru viitor liniștea și bucuriile noastre, pentru o vîrstă adesea în care cele mai mari bunuri, sănătatea și tinerețea, au dispărut de-acum. Vine acel timp și ne mai surprinde încă în dorințe : sîntem în ele, cînd ne apucă frigurile și ne sting ; (iar) dacă ne-am fi vindecat, aceasta n-ar fi fost decît pentru a continua și mai departe să dorim.
La vie est courte et ennuyeuse ; elle se passe toute à désirer. L'on remet à l'avenir son repos et ses joies, à cet âge souvent où les meilleurs biens ont déjà disparu, la santé et la jeunesse. Ce temps arrive, qui nous surprend encore dans les désirs : on en est là, quand la fièvre nous saisit et nous éteint ; si l'on eût guéri, ce n'était que pour désirer plus longtemps.
*(*La Bruyère, *Car., De l'homme, 19)*

1 383. Ceea ce dorim în tinereţe, avem din belşug la bătrineţe.
Was man in der Jugend wünscht, hat man im Alter die Fülle.
(Goethe, Dicht., 6)

1 384. Dorinţele noastre sînt presentimente ale aptitudinilor care se află în noi, solii prevestitori a ceea ce vom fi în stare să realizăm.
Unsere Wünsche sind Vorgefühle der Fähigkeiten, die in uns liegen, Vorboten Desjenigen, was wir zu leisten im Stande sein werden.
(Ib., 9)

1 385. Nu e nimeni care să ţină strîns în braţe ceea ce a dorit şi să nu năzuiască nebuneşte spre ceva şi mai de dorit, din cea mai mare fericire cu care s-a deprins.
Und niemand hat Erwünschtes fest in Armen,
Der sich nicht nach Erwünschterem törig sehnte,
Vom höchsten Glück, woran er sich gewöhnte.
(Goethe, Faust, 5 373 sqq.)

1 386. Dacă n-am avea nici o dorinţă, nici o aspiraţie, jumătate din farmecul şi interesul vieţii ar dispărea.
If we had nothing to wish for, nothing to aspire to, half the zest and interest of life would be gone.
(Lubbock, Peace, 4)

1 387. A nu dori e mai bine decît a avea.
Not to desire is better than to have.
(Ib., 5)

1 388. Ca să faci pe un om sau pe un copil să rîvnească un lucru, trebuie numai să faci greu de obţinut lucrul acela.
In order to make a man or a boy covet a thing, it is only necessary to make the thing difficult to attain.
(Mark Twain, Tom, 2)

DREPTATEA

1 389. Pe calea dreptăţii se află viaţa, iar calea nebuniei duce la moarte.

Ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης ζωή, ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον.
(Septuaginta, Prov., 12, 28)
In semita iustitiae vita;
iter autem devium ducit ad mortem.

1 390. În dreptate se rezumă întreaga virtute. Orice om e bun, dacă e drept.
Ἐν δὲ δικαιοσύνηι συλλήβδην πᾶσ'ἀρετή ἐστιν, πᾶς δέ τ'ἀνὴρ ἀγαθός..., δίκαιος ἐών.
(Theognis, 147 sq.)

1 391. Noțiunea de dreptate a unei societăți se schimbă după timp.
... Πόλις ἄλλως
ἄλλοτ' ἐπαινεῖ τὰ δίκαια.
(Aeschylus, Sept., 1 070 sq.)

1 392. Uneori și dreptatea pricinuiește rău.
Ἀλλ'ἔστιν ἔνθα χἡ δίκη βλάβην φέρει.
(Sophocles, El., 1 042)

1 393. Nu cunosc vreun om drept, care să aibă perfectă dreptate.
... Ἄνδρα δ'οὐδὲν οἶδ' ἐγὼ
δίκαιον ὅστις ἐξ ἅπαντος εὖ λέγει.
(Sophocles, O. C., 806 sq.)

1 394. Cînd are dreptate, și cel mic îl biruie pe cel mare.
Τοῖς τοι δικαίοις χὠ βραχὺς νικᾶ μέγαν.
(Ib., 880)

1 395. Cei trufași nu pot suferi ca cei inferiori să aibă dreptate în spusele lor.
Οἱ γὰρ πνέοντες μεγάλα τοὺς κρείσσους λόγους
πικρῶς φέρουσι τῶν ἐλασσόνων ὕπο.
(Euripides, Andr., 189 sq.)

1 396. Tu îți închipui că vei birui vreodată inteligența zei lor și că zeița dreptății locuiește departe de muritori. Dar ea este aproape și, deși nu e văzută, ea vede și știe cine trebuie pedepsit.
Δοκεῖς τὰ τῶν θεῶν ξύνετα νικήσειν ποτε;
καὶ τὴν Δίκην μακρὰν ἀπῴκισθαι βροτῶν;

ἡ δ'ἐγγύς ἐστιν, οὐχ ὁρωμένη δ'ὁρᾷ
ὃν χρὴ κολάζειν τ'οἶδεν.
(Ib., Archilochus, *la* Stobaeus, *Ecl. phys., 1, 4, 47)*

1 397. Eu văd cum zeița dreptății scoate cu timpul toate la lumina (zilei).
Ὁρῶ γὰρ χρόνῳ
δίκην πάντ' ἄγουσαν εἰς φῶς βροτοῖς.
(Ib., Oed., la Stobaeus, *o.c., 1, 4, 3)*

1 398. Nimeni, oricît ar fi de mîndru de bogăția sa, nu îmbătrînește în liniște, dacă a pîngărit legea ; ci, ziua sau noaptea, zeița dreptății se furișează și-l surprinde pe cel nelegiuit.
Οὐ γάρ τις, οὔτε χρημάτων ὑπὲρ γεγώς,
νόμον μιαίνων ἀσφαλῶς γεράσκεται,
ἀλλ'ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἡ Δίκή ποτε
τῷ δυσσεβοῦντι σιγ' ἔχουσ' ἐνήλατο.
(Fr. anon., la Stobaeus, *o.c., 1, 4, 10)*

1 399. Ceea ce recunosc doi oameni de bună voie, legile (care sînt) reginele cetății, spun că e drept.
Ἃ δ'ἂν ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φασιν οἱ πόλεώς βασιλεῖς νόμοι δίκαια εἶναι.
*(*Plato, *Conv., 19)*

1 400. Se vede bine, cine respectă dreptatea din inimă și nu diu prefăcătorie, și cine urăște cu adevărat nedreptatea, cînd e vorba de oameni pe care-i poate nedreptăți cel mai ușor.
Διάδηλος γὰρ ὁ φύσει καὶ μὴ πλαστῶς σέβων τὴν δίκην, μισῶν δὲ ὄντος τὸ ἄδικον, ἐν τούτοις τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς αὐτῷ ῥάδιον ἀδικεῖν.
(Id., Leges, 6, 19)

1 401. Mă tem că-i o nelegiuire să fie cineva de față cînd e defăimată dreptatea și să renunțe de a-i veni în ajutor, cît timp mai respiră și mai poate grăi.
Δέδοικα γὰρ μὴ οὐδ'ὅσιον ᾖ παραγενόμενον δικαιοσύνῃ κακηγορουμένῃ ἀπαγορεύειν καὶ μὴ βοηθεῖν ἔτι ἐμπνέοντα καὶ δυνάμενον φθέγγεσθαι.
(Id., Res publ., 2, 10)

1 402. Cu cît o duceți mai ușor, cu cît sînteți mai puternici, mai bogați, mai fericiți, mai nobili, cu atît se cuvine să fiți mai drepți.
Quam vos facillume agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos aequo animo aequa noscere
Oportet.
(Terentius, *Ad. 501 sqq.)*

1 403. Să se facă dreptate, chiar de-ar fi să piară lumea.
Fiat iustitia, pereat mundus.
(Scaevola, la Pichon, *Hist., 151 și n.)*

1 404. Să ne amintim că trebuie să fim drepți chiar față de cei mai mici.
Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam servandam.
(Cicero, Off. 13)

1 405. Dacă cumva vei apleca varga dreptății, să nu fie cu greutatea darului, ci cu aceea a îndurării.
Si acaso doblares la vara de la justicia, no sea con el peso de la dádiva, sino con el de la misericordia.
(Cervantes, Quij. 2, 42)

1 406. Dacă va veni la tine vreo femeie frumoasă, ca să-ți ceară dreptate, ia-ți ochii de la lacrimile ei și urechile de la gemetele ei și cercetează îndelung fondul cererii ei, dacă nu vrei ca mintea ta să se înece în plînsul ei și bunătatea ta în suspinele ei.
Si alguna mujer hermosa viniere a pedirte justicia, quita los ojos de sus lágrimas, y tus oidos de sus gemidos, y considera despacio la sustancia de lo que pide, si no quieres que se anegue tu razon en su llanto y tu bondad en sus sospiros.
(Ib.)

1 407. Iubirea de dreptate la cei mai mulți oameni nu e decît teama de a suferi nedreptatea.
L'amour de la justice n'est en la plupart des hommes que la crainte de souffrir l'injustice.
(La Rochefoucauld, Max, 78)

1 408. Dreptatea pentru altul este o caritate pentru noi.
La justice pour autrui est une charité pour nous.
(Montesquieu, Pers. 12)

1 409. Cine are dreptate și răbdare pentru acela vine și timpul.
Wer's Recht hat und Geduld, für den kommt auch die Zeit.
(Goethe, Faust 11040)

1 410. Dreptatea și vina nu se pot despărți niciodată atît de exact, încît fiecare parte să aibă numai din una sau din alta.
La ragione e il torto non si dividon mai con un taglio cosi netto, che ogni parte abbia soltanto dell'una e dell'altro.
(Manzoni, Prom. 1, 1)

1 411. Ca oameni, trebuie, în așteptarea altor certitudini, să rămînem drepți în sfera umană...
Să lăsăm forța să domnească în univers și dreptatea în inima noastră.
Hommes, il nous faut, en attendant d'autres certitudes, demeurer justes dans la sphère humaine... Laissons la force régner dans l'univers et l'équité dans notre coeur.
(Maeterlinck, Temple 57 sq.)

I. DREPTUL

1 412. Mai degrabă necunoașterea dreptului este o pricină de procese decît cunoașterea lui.
Potius ignoratio iuris litigiosa est, quam scientia.
(Cicero, Leg. 1,6)

1 413. Trebuie să recunoaștem că dreptul a fost născocit de frica nedreptății.
Iura inventa metu iniusti fateare necesse est.
(Horatius, Sat. 1, 3, 111)

1 414. Preceptele dreptului sînt: să trăiești cinstit, să nu vatămi altuia, să dai fiecăruia ce i se cuvine.
Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.
(Iustinianus, Inst. 1, 1, 3)

1 415. Dreptul natural este acela, pe care toate fiinţele l-au învăţat de la natură.
Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit.
(Ib., I, 2, Pr.)

1 416. Dreptul în sine e fără putere ; din natură domneşte forţa. A trage aceasta de partea dreptului, aşa ca prin mijlocirea forţei să domnească dreptul, aceasta-i problema artei de a guverna.
Das Recht an sich selbst ist machtlos: von Natur herrscht die Gewalt. Diese nun zum Rechte hinüber zu ziehn, so daß mittelst der Gewalt das Recht herrsche, Dies ist das Problem der Staatskunst.
*(*Schopenhauer, *Par. II, 127)*

II. DREPTUL

1 417. Izvor tulbure şi fîntînă stricată este omul drept care îşi pierde cumpătul în faţa celui fără de lege.
Ὥσπερ εἴ τις πηγὴν φράσσοι καὶ ὕδατος ἔξοδον λυμαίνοιτο, οὕτως ἄκοσμον δίκαιον πεπτωκέναι ἐνώπιον ἀσεβοῦς.
*(*Septuaginta, *Prov. 25, 26)*
Fons turbatus pede et vena corrupta,
iustus cadens coram impio.

1 418. Care muritor e drept, cînd nu se teme de nimic ?
Τίς γὰρ δεδοικὼς μηδὲν ἔνδικος βροτῶν ;
*(*Aeschylus, *Eum. 699)*

1 419. Timpul arată în cele din urmă pe omul drept.
Χρόνος δίκαιον ἄνδρα μηνύει ποτέ.
*(*Philemon, *la* Stobaeus, *Ecl. phys. I, p. 236)*

1 420. Om drept nu e acela care nu săvîrşeşte nedreptăţi, ci acela care, deşi are putinţa de a le comite, nu vrea.
Ανὴρ δίκαιός ἐστιν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν
ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
(Id., la Stobaeus, *Flor. 9, 22)*

1 421. Cel mai dureros lucru este ca un caracter drept să dea peste o soartă nedreaptă în pragul bătrîneţii.

Οἰκτρότατόν ἐστι πεῖραν ἐπὶ γήρως ὁδῷ
ἀδίκου τύχης δίκαιος εἰληφὼς τρόπος.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 107, 2)*

III. DREPTUL

1 422. Să se dea fiecăruia ce i se cuvine.
Τὸ προσῆκον ἑκάστῳ ἀποδιδόναι.
*(*Plato, *Rep. 1, 7)*

DIVINITATE

1 423. Cele mai divine şi mai înalte dintre lucrurile văzute şi înţelese sînt numai nişte simboluri.
Τὰ θειότατα καὶ ἀκρότατα τῶν ὁρωμένων καὶ νοουμένων ὑποθετικούς τινας εἶναι,
*(*Dionysius Areopagites, *Theol. 1, 3)*

DURATA

1 424. Durata scurtă a timpului este comună tuturor lucrurilor, însă tu fugi de toate sau le urmăreşti ca şi cum ar fi veşnice.
Τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν· ἀλλὰ σὺ πάντα ὡς αἰώνια ἐσόμενα φεύγεις καὶ διώκεις.
*(*Marcus Aurelius, *10, 34)*

DUREREA

1 425. Omul are bucurie şi-n durere.
Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ.
*(*Homerus, *Od. 15, 400)*

1 426. E util să devii înţelept prin durere.
Συμφέρει σωφρονεῖν ὑπὸ στένει.
*(*Aeschylus, *Eum. 520)*

1 427. Durerea urmează totdeauna după plăcere.
Τὸ λυπηρὸν αἰεὶ τοῖσι τερπνοῖς εἵπετο.
*(*Moschus, *fr. 19, la* Wagner, *Poet.)*

1 428. Acesta-i leacul durerii : să nu te gîndeşti la ea. Căci ea nu dispare gîndindu-te la ea, ci, dimpotrivă, creşte.

bhāiṣajyam etad duḥkhasya yad etan nā 'nucintayet cintyamānaṃ hi na vyeti bhūyaç cā 'pi pravardhate *(Mahābhārata, 11, 72 sq.)*

1 429. Nu există durere, pe care timpul să n-o micşoreze şi atenueze.

Nullus dolor est, quam non longinquitas temporis minuat ac molliat.
(Cicero, Fam. 4, 5, 5)

1 430. Înţeleptul se va folosi de următoarea compensaţie : el va evita o plăcere care i-ar pricinui (după aceea) o durere mai mare, şi va accepta o durere, care i-ar produce (în urmă) o plăcere mai mare.

Hac usurum compensatione sapientem, ut et voluptatem fugiat, si ea maiorem dolorem effectura sit, et dolorem suscipiat maiorem efficientem voluptatem.
(Ib., 95)

1 431. Durerea ţine loc de leac, cînd înlătură (altă) durere (mai mare).

Pro medicina dolor est, dolorem qui necat.
(Syrus, 713)

1 432. Unde simte cineva durere, acolo îşi are îndreptat şi gîndul.

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει.
(Prov., la Stobaeus, Flor. 99, 25)

1 433. Omul care n-ar cunoaşte durerea, nu ar cunoaşte nici înduioşarea omeniei, nici gingăşia compătimirii.

L'homme qui ne connaîtrait pas la douleur ne connaîtrait ni l'attendrissement de l'humanité ni la douceur de la commisération.
(Rousseau, Em. II)

1 434. Bucuria trebuie să aibă durere, durerea trebuie să aibă bucurie.

Freud'muss Leid, Leid muss Freude haben.
(Goethe, Faust 2923)

1 435. Privirea cea mai generală ne arată că cei doi duşmani ai fericirii omeneşti sînt durerea şi plictiseala.
Der allgemeinste Blick zeigt uns, als die beiden Feinde des menschlichen Glückes, den Schmerz und die Langeweile.
(Schopenhauer, *Aphor, 2, p. 298)*

DUŞMĂNIA

1 436. Nu te bucura cînd cade vrăjmaşul tău şi cînd se poticneşte el să nu se veselească inima ta.
Ἐὰν πέσῃ ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχαρῇς αὐτῷ,
ἐν δὲ τῷ ὑποσκελίσματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου.
(Septuaginta, Prov. 24, 17)
Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas,
et in ruina eius ne exsultet cor tuum.

1 437. Dacă vrăjmaşul tău este flămînd, dă-i de mîncare ; dacă-i este sete, dă-i să bea ; căci făcînd aceasta, vei grămădi cărbuni de foc pe capul lui.
Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, τρέφε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
(Ib. 25, 21 sq.)
Si esurierit inimicus tuus, ciba illum :
si sitierit, da ei aquam bibere :
prunas enim congregabis super caput eius.

1 438. Cine sînt duşmanii oamenilor ? Ei înşişi.
Τί ἐστιν πολέμιον ἀνθρώποις ; Αὐτοὶ ἑαυτοῖς.
(Anacharsis, *la* Stobaeus, *Flor. 2, 43)*

1 439. Multe lucruri învaţă înţelepţii de la duşmani ; căci prudenţa salvează totul.
Ἀπ' ἐχθρῶν δῆτα πολλὰ μανθάνουσιν οἱ σοφοί ἡ γὰρ εὐλάβεια σώζει πάντα.
(Aristophanes, *Av. 375 sq.)*

1 440. Cine are minte, ştie să tragă folos şi de la duşmani.
Τοῦ νοῦν ἔχοντός ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελεῖσθαι.
(Xenophon, *la* Plutarchus, *Inim. 1)*

1 441. Un dușman este cerșetorul pentru cei lacomi, un dușman învățătorul pentru cei proști, un dușman soțul pentru femeia adulteră, un dușman luna pentru hoț.
lubdhānāṃ yācakaḥ çatrur mūrkhāṇāṃ bodhako ripuḥ
jārastrīṇāṃ patiḥ çatruḥ corāṇāṃ candramā ripuḥ
(Vṛddhacāṇakya, 10, la Böhtlingk, *Ind. Spr, 4957)*

1 442. Nu e cu putință să birui pe dușmanii din afara cetății, înainte de a pedepsi pe cei dinlăuntrul ei.
Οὐκ ἔστι τῶν ἔξω τῆς πόλεως ἐχθρῶν κρατῆσαι, πρὶν ἂν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει κολάσητ' ἐχθρούς.
*(*Demosthenes, *Phil. 4, 63)*

1 443. Dacă nu te vei încrede în dușmani, nu vei păți nimic.
Ἐχθροῖς ἀπιστῶν οὔποτ' ἂν πάθοις βλάβην.
*(*Menander, *Mon. 164)*

1 444. Cei prudenți nu se învrăjbesc de loc cu cei puternici ; tot astfel ei nu se învrăjbesc nici cu cei slabi, cînd aceștia sînt strîns uniți.
virudhyante na balibhir buddhimantaḥ kathaṃ ca na
balahīnāir api tathā virudhyante na saṃhatāiḥ
(Rāmāyaṇa, 2, 23, 16 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2836)*

1 445. Cine, după ce a încheiat un tratat cu dușmanul său, se culcă (liniștit), crezînd că și-a atins scopul, acela pățește ca cel care doarme într-un copac : se trezește după ce a căzut.
yo 'rinā saha saṃdhāya çayīta kṛtakṛtyavat
sa vṛkṣāgre yathā suptaḥ patitaḥ pratibudhyate
(Mahābhārata, 1, 5615 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2562)*

1 446. Cel puternic să nu disprețuiască pe un dușman, fie el și slab ; căci și un foc mic arde, și puțină otravă vatămă.
na ca çatrur avajñeyo durbalo 'pi balīyasā
alpo 'pi hi dahaty agnir viṣaṃ alpaṃ hinasti ca
(Ib. 12, 2108 : Ib. 4282)

1 447. Într-o afacere care-l privește și pe dușman să ne aliem cu el, dacă-i mai tare ; dar să fim cu băgare de seamă, să procedăm cu dibăcie și după ce ne-am atins scopul să nu ne încredem în el.

çatrusādharaṇe kṛtye kṛtvā saṃdhiṃ balīyasā
samāhitaç cared yuktyā kṛtārthaç ca na viçvaset
(Ib. 5104 sq. : Ib. 5058)

1 448. Nu există duşman sau prieten din natură ; prieteniile şi duşmăniile se nasc după împrejurări.
nā 'sti jātyā ripur nāma mitraṃ vā 'pi vidyate
sāmarthyayogāj jāyante mitrāṇi ripavas tathā
(Ib. 5297 sq. : Ib. 1562)

1 449. Cel care-i în duşmănie cu un om deştept să nu se liniştească cu gîndul că e departe. Braţele celui inteligent sînt lungi ; cu ele vatămă pe cel care l-a vătămat.
paṇḍitena viruddhaḥ san dūrastho 'smī ti nā 'çvaset
dīrghāu buddhimato bāhū yābhyāṃ hiṃsati hiṃsitaḥ
(Ib. 5315 ; Ib. 1679)

1 450. Cine nu înlătură duşmanul şi boala de îndată ce se ivesc, acela, chiar puternic fiind, este omorît de ei, de cum se întăresc.
jātamātraṃ na yaḥ çatruṃ rogaṃ ca praçamaṃ nayet
mahābālo 'pi tenāi 'va vṛddhiṃ prāpya sa hanyate
(Pañcalantra, (K.) 1, Y, 233)

1 451. Cel cuminte, chiar cînd e puternic, să nu-şi facă singur duşmani. Care-i omul cu mintea întreagă care să înghită otravă fără motiv, spunîndu-şi : „Am eu doctor" ?
balopapanno 'pi hi buddhimān naraḥ
paraṃ nayen na svayam eva vāiritām
bhiṣag mamā 'sti 'ti vicintya bhakṣayet
akāraṇāt ko hi vicakṣaṇo viṣam
(Ib. 3, 113)

1 452. Cel prudent, cînd vede că duşmanul său e puternic, să-şi salveze viaţa dînd întreaga sa avere. O dată salvată viaţa, (vine şi) averea din nou.
balavantaṃ ripuṃ dṛṣṭvā sarvasvam api buddhimān
dattvā hi rakṣayet prāṇān rakṣitāis tāir dhanaṃ punaḥ
(Ib. 3, 132 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1943)*

1 453. Mai bine un duşman învăţat decît un prieten neghiob.

pandito 'pi varaṃ çatrur na mūrkho hitakarakaḥ
(Ib. 417)

1 454. Aceştia sînt cei mai răi duşmani, cu faţa veselă dar cu inima rea, pe care nu ştii nici cum să-i apuci, nici cum să-i laşi.
Hi sunt inimici pessumi fronte hilaro, corde tristi,
Quos neque ut adprendas neque uti dimittas scias.
(Caecus, ap. Diehl, Poet. 26)

1 455. Cînd îi merge bine omului, vrăjmaşii sînt în întristare, iar cînd îi merge rău, chiar şi prietenul se fereşte de el.
Ἐν ἀγαθοῖς ἀνδρὸς οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐν λύπῃ, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς αὐτοῦ καὶ ὁ φίλος διαχωρισθήσεται.
(Septuaginta, Sir. 12, 9)

1 456. Nimic nu-i mai ruşinos decît să te războieşti cu acela cu care ai trăit în intimitate.
Nihil est turpius, quam cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris.
(Cicero, Am. 21)

1 457. Adesea omul îşi este singur cel mai mare duşman.
Saepe nihil inimicius homini quam sibi ipse.
(Cicero, Att. 10, 12)

1 458. Se cuvine să învăţăm şi de la duşman.
Fas est et ab hoste doceri.
(Ovidius, Met. 4, 428)

1 459. Cu duşmanul să nu se încheie alianţă, fie ea cît de strînsă.
çatruṇā na hi saṃdadhyāt suçliṣṭenā 'pi karmaṇā
(Hitopadeça, 1, 83 ı Böhtlingk, Ind. Spr. 2940)

1 460. Cei cu suflet nobil nu sînt în stare să duşmănească pe alţii. Aceasta e purtarea virtuoasă, stabilită de destin, a caracterelor alese.
paraviruddheşu no 'tsahante mahāçayāḥ
etad uttamasattvānāṃ vidhisiddhaṃ hi sadvratam
(Somadeva, Kath., 17, 149)

1 461. Un duşman (poate să) devină prieten datorită împrejurărilor ; însă nu totdeauna.

kālayuktyā hy arir mitraṃ jāyate na ca sarvad.
(Ib. 33, 129)

1 462. Mai de folos îi sînt înțeleptului dușmanii decît prostului prietenii.
Al varón sabio más le aprovechan sus enemigos qu al necio sus amigos.
*(*Gracián, *Or. 84)*

1 463. Trebuie adesea să judecăm prezentul după trecut și să nu ne prea încredem azi în acela care a fost ieri dușmanul nostru.
Il faut souvent juger du présent par le passé, et ne pas trop se fier aujourd'hui à un homme qui était hier notre ennemi.
*(*Oxenstierna, *Pens. I, 20)*

1 464. Cel mai neînsemnat dușman poate să ne facă mai mult rău decît poate să ne facă bine prietenul cel mai zelos.
Le moindre ennemi peut nous faire plus de mal, que l'ami le plus zélé ne peut nous faire de bien.
(Ib. 258)

1 465. În multe împrejurări un singur dușman e prea mult, și o sută de prieteni încă nu sînt deajuns.
En bien des occasions un seul ennemi est de trop, et cent amis ne sont encore que trop peu.
(La Oxenstierna, *In. II, 110)*

1 466. Dușmănia îmi pare a fi de natura clopotelor, care nu sună decît dacă sînt puse în mișcare, sau dacă se lovește în ele.
L'inimitié me paraît être de la nature des cloches, qui ne sauraient sonner à moins qu'on ne les mette en mouvement, ou qu'on ne frappe dessus.
(Ib. 111).

1 467. De ce te plîngi de dușmani ? Ar putea oare să(-ți) devină vreodată prieteni niște oameni pentru care o personalitate ca a ta este în taină un veșnic reproș ?

Was klagst du über Feinde ?
Sollten solche je werden Freunde,
Denen das Wesen, wie du bist,
Im Stillen ein ewiger Vorwurf ist ?
(Goethe, Div., Buch der Sprüche)

1 468. Nici un luptător cuminte nu-şi dispreţuieşte duşmanul.
Kein kluger Streiter hält den Feind gering.
(Id. Iph. 5, 3).

E

ECHILIBRUL

1 469. Remediul nenorocirii este echilibrul sufletesc.
Medicina calamitatis est aequanimitas.
(Syrus, 490)

1 470. Adu-ţi aminte în împrejurări grele să-ţi păstrezi sufletul calm şi tot astfel ferit de o bucurie excesivă în prosperitate.
Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia.
(Horatius, Od. 2, 3, 1)

ECLIPSA

1 471. Ei spun că eclipsele prevestesc nenorociri, pentru că nenorocirile sînt obişnuite ; răul se întîmplă atît de des, încît ei ghicesc adesea ; pe cînd dacă ei ar spune că (eclipsele) prevestesc fericire, ei ar minţi adesea.
Ils disent que les éclipses présagent malheur, parce que les malheurs sont ordinaires, de sorte qu'il arrive si souvent du mal, qu'ils devinent souvent ; au lieu que s'ils disaient qu'elles présagent bonheur, ils mentiraient souvent.
(Pascal, Pens. 173 (127))

ECONOMIA

1 472. Dacă vei adăuga cît de puţin la puţin şi dacă vei face des aceasta, în curînd grămada va deveni mare.

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
(Hesiodus, *Op. 361 sq.*)

1 473. Cruță de la început toate, ca nu cumva să duci lipsă în cele din urmă.
'Αρχόμενος φείδου πάντων, μὴ τέρμ' ἐπιδεύῃς.
(Phocylides, *131*)

1 474. Economia e tîrzie la fund ; căci la fund nu numai că rămîne foarte puțin, dar și ce-i mai rău.
Sera parsimonia in fundo est. Non enim tantum minimum in imo sed pessimum remanet.
(Seneca, *Ep. 1, 5*)

EDUCAȚIA

1 475. Natura și educația sînt asemănătoare. Într-adevăr, educația transformă pe om, și transformîndu-l îi dă (a doua) natură.
'Η φύσις καὶ ἡ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι. Καὶ γὰρ ἡ διδαχὴ μεταρυσμοῖ τὸν ἄνθρωπον, μεταρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ.
(Democritus, *la* Diels, *Fragm. 33*)

1 476. Cel care se folosește de îndemn și de convingere (pentru a îndruma) spre virtute, va izbuti mai bine decît acela care recurge la lege și la constrîngere. Căci cel care-i împiedicat de lege ca să facă rău, va păcătui probabil în ascuns ; pe cînd cel care-i călăuzit prin convingere spre datorie e de presupus că nu va săvîrși ceva nepotrivit, nici pe ascuns nici pe față.
Κρείσσων ἐπ' ἀρετὴν φανεῖται προτροπῇ χρώμενος καὶ λόγου πειθοῖ ἤπερ νόμῳ καὶ ἀνάγκῃ. Λάθρῃ γὰρ ἁμαρτέειν εἰκὸς τὸν εἰργμένον ἀδικίης ὑπὸ νόμου, τὸν δὲ εἰς τὸ δέον πειθοῖ ἡγήμενον οὐκ εἰκὸς οὔτε λάθρῃ οὔτε φανερῶς ἔρδειν τι πλημμελές.
(Ib. 151)

1 477. Lucrurile frumoase le realizează educația cu trudă ; pe cînd cele urîte pot fi dobîndite fără trudă, ca niște fructe care cresc de la sine. Căci adesea ele silesc pe

om, chiar împotriva voinței sale, să fie astfel[a]), dacă are din natură o mare slăbiciune[b]).
Τὰ μὲν καλὰ χρήματα τοῖς πόνοις ἡ μάθησις ἐξεργάζεται, τὰ δ' αἰσχρὰ ἄνευ πόνων αὐτόματα καρποῦται. Καὶ γὰρ οὐκ ἐθέλοντα πολλάκις ἐξείργει τοιοῦτον εἶναι ὅτῳ μεγάλη ἐστὶ τῇ φύσει κακεστώ.
(Ib. 182)

1 478. Există, fără îndoială, tineri cu judecată și bătrîni fără minte ; căci nu timpul (ne) învață să gîndim, ci o educație timpurie și predispoziția.
Ἔστι που νέων ξύνεσις καὶ γερόντων ἀξυνεσίη. Χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρονεῖν, ἀλλ' ὡραίη τροφὴ καὶ φύσις.
(Ib. 183)

1 479. Nimeni nu poate educa pe cineva, dacă-i este nesuferit
Φαίην δ' ἄν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παίδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος.
(Xenophon, *Mem. 1, 2, 39)*

1 480. Tînărul nu-i în stare să judece ce e alegoric și ce nu, ci orice părere primește el, îi va rămîne neștearsă și neschimbată. De aceea, fără îndoială, trebuie făcut tot posibilul ca ceea ce aud (tinerii) pentru întîia oară, să fie expus cît mai frumos și să se refere la virtute.
Ὁ γὰρ νέος οὐχ οἷός τε κρίνειν ὅ τι τε ὑπόνοια καὶ ὃ μή, ἀλλ' ἃ ἂν τηλικοῦτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι. Ῥ̔Ωμεν δὴ ἴσως ἕνεκα περὶ παντὸς ποιητέον, ἃ πρῶτα ἀκούουσιν, ὅ τι κάλλιστα μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν.
(Plato, *Rep. 2, 17)*

1 481. Ce este, deci educația ? sau e greu de găsit una mai bună decît aceea pe care a găsit-o timpul îndelungat ? și aceasta e, desigur, gimnastica pentru corp și instrucția pentru suflet.

---

a) *Astfel :* rău.
b) *Slăbiciune :* de caracter.

Τίς οὖν ἡ παιδεία; ἡ χαλεπὸν εὑρεῖν βελτίω τῆς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εὑρεμένης; ἔστι δέ που ἡ μὲν ἐπὶ σώμασι γυμναστική, ἡ δ' ἐπὶ ψυχῇ μουσική.
(Ib.)

1 482. E mai bine să fie ţinuţi în frîu copiii prin sentimentul *ruşinii şi prin îngăduinţă decît prin frică.*
Pudore et liberalitate liberos
Retinere satius esse credo quam metu.
*(*Terentius, *Ad. 57 sq.)*

1 483. Datoria unui tată este să-l deprindă pe fiul său să meargă de la sine pe calea cea bună, şi nu de frica cuiva.
Hoc patriumst, potius consuefacere filium
Sua sponte recte facere quam alieno metu.
(Ib. 74 sq.)

1 484. După cum nu orice ogor cultivat dă roade,... tot astfel nu orice suflet cultivat dă rezultate.
Ut agri non omnes frugiferi sunt, qui coluntur...
sic animi non omnes culti fructum fruunt.
*(*Cicero, *Tusc. 2, 13)*

1 485. După cum un ogor oricît de fertil, nu poate da roadă dacă nu e cultivat, tot astfel şi sufletul fără învăţătură.
Ut ager quamvis fertilis sine cultura fructuosus esse non potest, sic sine doctrina animus.
(Ib.)

1 486. Dacă vasul nu e curat, tot ce torni în el se ojeteşte.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit.
*(*Horatius, *Epist. 1, 2, 54)*

1 487. Acuma copile, soarbe cu sufletul curat cuvintele ; acuma oferă-te celor mai buni (ca tine) : Vasul nou va păstra mult timp mirosul de care a fost pătruns pentru întîia oară.
Nunc adbibe puro
Pectore verba, puer, nunc te melioribus offer:
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.
(Ib. 67. sqq.)

1 488. Noi nu ne silim decît să umplem memoria şi lăsăm mintea şi conştiinţa deşarte.
Nous ne travaillons qu'à remplir la mémoire et laissons l'entendement et la conscience vides.
(Montaigne, *Essais, 1, 24)*

1 489. Buna creştere a tineretului este garanţia cea mai sigură a fericirii unui stat.
La bonne éducation de la jeunesse est le garant le plus sûr du bonheur d'un état.
(Oxenstierna, *Réfl. 108)*

1 490. Corpul nostru seamănă cu animalele, iar sufletul nostru seamănă cu îngerii. Trebuie să alegem bine imaginile pe care le vom întipări în el ; căci nu trebuie să turnăm într-un vas atît de mic şi de preţios decît lucruri alese.
Notre corps est semblable aux bêtes, et notre âme est semblable aux anges. Il faut bien choisir les images qu'on y doit graver ; car on ne doit verser dans un réservoir si petit et si précieux que des choses exquises.
(Fénelon, *Educ.)*

1 491. Ar trebui să-i învăţăm pe copiii noştri cîte ceva din orice şi pe urmă, pe cît posibil, orice din ceva.
We should teach our children something of everything, and then, as far as possible, everything of something.
(Brougham, *la* Lubbock, *Peace VIII)*

1 492. Educaţia socială bine făcută poate totdeauna să scoată dintr-un suflet, oricare ar fi el, folosul ce conţine.
L'éducation sociale bien faite peut toujours tirer d'une âme, quelle qu'elle soit, l'utilité qu'elle contient.
(Hugo, *Mis. 1, 5, 5)*

1 493. Mintea unui copil este o pagină albă, pe care putem scrie aproape tot ce voim ; dar o dată ce am scris, cerneala aproape că nu se mai poate şterge.
The mind of a child is a virgin page, on which we can write almost what we like ; but when we have once written, the ink is almost indelible.
(Lubbock, *Peace III)*

EFECTUL

1 494. Efecte identice, sau cel puţin asemănătoare, sînt produse în mod diferit de forţele naturii.
Gleiche oder wenigstens ähnliche Wirkungen werden auf verschiedene Weise durch Naturkräfte hervorgebracht.
(Goethe, Max. 603)

1 495. Nimic nu se pierde şi, fie în bine, fie în rău, orice eveniment îşi exercitează efectele pentru totdeauna.
Rien ne se perd et, que ce soit en bien, que ce soit en mal, tout événement exerce à jamais ses effets.
(Durant, Civ. I, 328)

EFEMERUL

1 496. Totul este efemer, şi ceea ce-şi aminteşte şi ceea ce-i amintit.
Πᾶν ἐφήμερον, καὶ τὸ μνημονεῦον καὶ τὸ μνημονευόμενον.
(Marcus Aurelius, 4, 34)

1 497. Toate sînt efemere, moarte demult. Unii mai sînt pomeniţi cîtva timp, alţii au devenit legendari, alţii iarăşi au încetat de a mai exista şi-n legende.
Πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι· ἔνιοι μὲν οὖν ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες, οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες, οἱ δὲ ἤδη καὶ ἐκ μύθων ἐξίτηλοι.
(Ib. 8, 25)

EGALITATEA

1 498. Egalitatea este lege pentru oameni ; „mai puţin" e totdeauna duşmanul lui „mai mult".
Τὸ γὰρ ἴσον νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ,
τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
τοὔλασσον.
(Euripides, Phoen. 539)

EGOISMUL

1 499. Fiecare se iubeşte pe sine mai mult decît pe aproapele său, unii pe drept, alţii însă şi pentru un avantaj.

Πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ,
οἱ μὲν δικαίως, οἱ δὲ καὶ κέρδους χάριν.
(Euripides, *Med. 86 sq.*)

1 500. **E adevărată vorba ce se spune de toată lumea, că fiecare preferă mai curînd să-i fie bine lui, decît altuia.**
Verum illud verbumst, volgo quod dici solet,
Omnis sibi malle melius esse quam alteri.
(Terentius, *Andr. 426 sq.*)

1 501. **Cel mai aproape de mine sînt eu însumi.**
Proxumus sum egomet mihi.
(Ib. 636)

1 502. **Cine trăiește numai pentru el, cu drept cuvînt e mort pentru alții.**
Qui sibi modo vivit, merito aliis est mortuus.
(Syrus, *786*)

1 503. **Fiecare se iubește pe sine însuși.**
sarvaḥ kāntam ātmānaṃ paçyati
(Kālidāsa, *Çak., 20, 20*)

1 504. **Ce dezordine a judecății, datorită căreia nu există nimeni, care să nu se pună mai presus de tot restul lumii și care să nu iubească mai mult propriul său bine și durata fericirii și a vieții sale, decît pe aceea a întregii lumii!**
Quel dérèglement du jugement, par lequel il n'y a personne qui ne se mette au-dessus de tout le reste du monde, et qui n'aime mieux son propre bien, et la durée de son bonheur et de sa vie, que celle de tout le reste du monde!
(Pascal, *Pens. 456 (229)*)

ELOCVENȚA

1 505. **Ah! Ce păcat că lucrurile nu au glas, pentru ca vorbele meșteșugite să nu aibă nici o putere. Pe cînd așa, prin elocvența lor, ei ascund lucrurile cele mai învederate, astfel încît nu credem ce trebuie de crezut.**
Φεῦ, φεῦ, τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν
φωνήν, ἵν' ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λόγοι.

νῦν δ' εὐρυθμοῖσι στόμασι τἀληθέστατα
κλέπτουσιν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἃ χρὴ δοκεῖν.
(Euripides, *Hipp,. la* Stobaeus, *Flor. 82, 1)*

ENERGIA

1 506. De obicei omul îşi redobîndeşte energia în urma unei zguduiri.
prāyaḥ svaṃ mahimānaṃ kṣobhāt pratipadyate hi janaḥ
(Kālidāsa, *Çak. 153)*

EPOCA

1 507. Înlăuntrul unei epoci nu se află vreun punct de vedere de unde să poată fi privită.
Innerhalb einer Epoche gibt es keinen Standpunkt, eine Epoche zu betrachten.
(Goethe, Max. 1023)

EREDITATEA

1 508. Nu se poate naşte un om de treabă dintr-un tată ticălos.
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.
(Euripides, *Dictys, la* Stobaeus, *Flor. 90, 5)*

1 509. Am văzut oameni de nimic din părinţi nobili şi copii buni din părinţi răi.
Ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
τὸ μηδὲν ὄντα χρηστὰ δ' ἐκ κακῶν τέκνα.
(Id. El. 369 sq.)

1 510. Educaţia, oricît de bună ar fi, nu poate înlătura consecinţele unei ereditãţi rele.
Οὐ γάρ τις οὕτω παῖδας εὖ παιδεύσεται,
ὥστ' ἐκ πονηρῶν μὴ οὐ κακοὺς πεφυκέναι.
(Id. la Stobaeus, *Flor. 90, 3)*

1 511. Din rău, natura dă naştere la rău, după cum din viperă se naşte iarăşi viperă.
Ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις τίκτει κακόν,
ὡς ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται.
(Isidorus, *la* Stobaeus, *Flor. 90, 9)*

1 512. Nu numai înțelepciunea mileniilor, — și nebunia lor se manifestă în noi. E periculos să fii moștenitor.

Nicht nur die Vernunft von Jahrtausenden — auch ihr Wahnsinn bricht an uns aus. Gefährlich ist es, Erbe zu sein.

(Nietzsche, *Zar. 1, 113)*

EROAREA

1 513. În jurul minții omenești atîrnă nenumărate erori.

Ἀμφὶ δ' ἀνθρώπων φρεσὶν ἀμπλακίαι
Ἀναρίθματοι κρέμανται.

(Pindarus, *Ol. 7, 43 sq.)*

1 514. Toate sînt pline de erori.

Plena errorum sunt omnia.

(Cicero, *Tusc., 1, 105)*

1 515. Eroarea nu are limite.

Error immensus est.

(Seneca, *Epist. 16, 9)*

1 516. Cînd eroarea devine obștească, ea ne ține loc de ceea ce-i drept.

Recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est.

(Ib. 123, 6)

1 517. Oare nu-i o procedare rea aceea de a lăsa să se răspîndească atîtea rele sigure și cunoscute, pentru a combate erori contestabile și discutabile ?

Est-ce pas mal ménagé d'avancer tant de vices certains et connus, pour combattre des erreurs contestées et débattables ?

(Montaigne, *Ess. 1, 22)*

1 518. Cea mai mare parte din erorile noastre ne vin nu atît de la noi, cît mai ales de la alții.

La plupart de nos erreurs nous viennent bien moins de nous que des autres.

(Rousseau, *Em. 3 (p. 267))*

1 519. Spiritele subalterne nu au erorile lor proprii, deoarece ei sînt incapabili de a inventa, fie chiar şi înşelîndu-se ; dar ei sînt totdeauna tîrîţi, fără să ştie, de eroarea altuia.

Les esprits subalternes n'ont point d'erreur en leur privé nom, parce qu'ils sont incapables d'inventer, même en se trompant ; mais ils sont toujours entraînés, sans le savoir, par l'erreur d'autrui.

*(*Vauvenargues, *Réfl. 279)*

1 520. Nu există spirite care să fie capabile de a îmbrăţişa în acelaşi timp toate aspectele fiecărui subiect şi, după cît mi se pare, aici stă izvorul cel mai obişnuit al erorilor omeneşti.

Il n'y a guère d'esprits qui soient capables d'embrasser à la fois toutes les faces de chaque sujet, et c'est là, à ce qu'il me semble, la source la plus ordinaire des erreurs des hommes.

(Ib. 301)

1 521. După cum apa, care-i dată în lături de o corabie, năvăleşte îndată din nou în urma acesteia, tot astfel eroarea, după ce spirite eminente au înlăturat-o şi şi-au făcut loc, se reface, în chip natural, foarte repede din nou în urma lor.

Wie das Wasser, das durch ein Schiff verdrängt wird, gleich hinter ihm wieder zusammenstürzt, so schliesst sich auch der Irrtum, wenn vorzügliche Geister ihn bei Seite gedrängt und sich Platz gemacht haben, hinter ihnen sehr geschwind wieder naturgemäss zusammen.

*(*Goethe, *Dicht. 15 (p. 564))*

1 522. Este pe cît de sigur pe atît de ciudat, că adevărul şi eroarea provin din acelaşi izvor ; de aceea adesea nu trebuie să se vatăme eroarea, pentru că se vatămă în acelaşi timp adevărul.

Es ist so gewiss als wunderbar, dass Wahrheit und Irrtum aus Einer Quelle entstehen ; deswegen man oft dem Irrtum nicht schaden darf, weil man zugleich, der Wahrheit schadet.

(Id. Max. 149)

1 523. Nimic nu-i mai dăunător unui adevăr nou decît o eroare veche.

Einer neuen Wahrheit ist nichts schädlicher als ein alter Irrtum.

(Ib. 715)

1 524. La erori, şi mai ales la erorile multora, ceea ce-i mai interesant şi mai util de observat mi se pare că e tocmai drumul pe care l-au făcut, aparenţele, modul în care au putut să intre în minţi şi să le domine.

Negli errori e massime negli errori di molti, ciò che è più interessante e più utile a osservarsi, mi pare che sia appunto la strada che hanno fatta, l'apparenze, i modi con cui hanno potuto entrar nelle menti, e dominarle.

(Manzoni, *Prom. 31)*

1 525. În orice eroare care se încăpăţînează se asociază de obicei un adevăr excelent, care aşteaptă ora naşterii (sale).

Dans toute erreur obstinée se chache d'habitude une excellente vérité qui attend l'heure de la naissance.

(Maeterlinck, *Temple 291)*

1 526. Oare nu vedem printre noi conştiinţa şi inteligenţa trăind mult timp în mijlocul erorilor şi a greşelilor fără a le vedea mai mult timp încă fără a le remedia ?

Ne voyons-nous point parmi nous la conscience et l'intelligence vivre longtemps au milieu des erreurs et des fautes, sans les apercevoir, plus longtemps encore sans y porter remède ?

(Id., Ab. VII, 16)

1 527. Eroarea este mai aproape de noi decît adevărul ; ea are avantajul de a fi recunoscută, studiată, pe cînd adevărul este o esenţă ce nu poate fi prinsă. Noi îl descoperim bucată cu bucată, şi aceste bucăţi nu sînt el, ci învelişurile lui.

L'erreur est plus proche de nous que la vérité ; elle a l'avantage de pouvoir être reconnue, étudiée, tandis que la vérité est une essence insaisissable. Nous la

découvrons par lambeaux, et ces lambeaux ne sont pas elle, mais ses enveloppes.
(Maxwell, Div. 210)

EROUL

1 528. Sînt eroi în rău ca și în bine.
Il y a des héros en mal comme en bien.
(La Rochefoucauld, *Max. 185)*

1 529. Vai ! aceasta-i soarta cea mai de seamă a eroului ! Cînd granitul se fărîmițează și cînd cronicile tac, cîntecul de jale al unui țăran îi prelungește durata nesigură. Mîndrie ! coboară-ți privirea din cer spre condiția ta, vezi cum cel puternic se reduce la un cîntec ! Poate mărimea, coloana, mîndria să-l păstreze pe cel mare ? Sau trebuie să te bizui (numai) pe graiul simplu al tradiției atunci cînd lingușirea doarme împreună cu tine și cînd istoria te nedreptățește ?
Ah ! such alas ! the hero's amplest fate !
When granite moulders and when records fail,
A peasant's plaint prolongs his dubious date.
Pride ! bend thine eye from heaven to thine estate,
See how the Mighty shrink into a song !
Can Volume, Pillar, Pride, preserve the great ?
Or must thou trust Tradition's simple tongue,
When Flattery sleeps with thee, and History does thee wrong.
(Byron, *Har. 1, 36)*

1 530. Frica dă naștere la eroi mai mult încă decît curajul.
C'est la peur plus que le courage qui enfante les héros.
(France, *Dieux, 9 (p. 134))*

1 531. Orice erou e totdeauna singurul treaz într-o lume de adormiți, ca pilotul care veghează pe corabie, în singurătatea mării și a nopții, în timp ce tovarășii săi se odihnesc.
Ogni eroe è sempre il solo desto in un mondo di addormentati, come il pilota che veglia sulla nave, nella solitudine del mare e della notte, mentre i compagni riposano.
(Papini, *Stor. 2, 458)*

EVIDENȚA

1 532. Aristotel spunea că acei care caută să demonstreze lucruri evidente fac la fel ca acei care vor numaidecît să arate soarele cu lampa.
Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναι ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς διὰ λύχνου τὸν ἥλιον φιλοτιμουμένους δεικνύναι.
(Aristoteles, *ap.* Stobaeus, *Flor., 4, 87)*

EVITAREA

1 533. E bine să vezi în păţania altuia ce trebuie să eviţi.
Bonum est fugienda aspicere in alieno malo.
*(*Syrus, *123)*

1 534. Adesea îţi iese în cale (tocmai) ceea ce crezi că eviţi.
Quod fugere credas, saepe solet occurrere.
(Ib. 813)

EXCELENȚA

1 535. În orice artă, îndeletnicire, ştiinţă, sau chiar în virtute, cu cît ceva este mai excelent, cu atît e mai rar.
In omni arte vel studio vel quavis scientia vel in ipsa virtute, optimum quidque rarissimum est[a].
*(*Cicero, *Fin. 2, 81)*

1 536. În orice secol este onorat, ce-i drept, ceea ce a fost excelent mai înainte, însă e ignorat ceea ce-i excelent în prezent şi atenţia ce i se cuvine e dăruită unor opere proaste.
In jedem Jahrhundert wird zwar das Vortreffliche der früherer Zeit verehrt, das der eigenen aber verkannt und die diesem gebührende Aufmerksamkeit schlechten Machwerken geschenkt.
*(*Schopenhauer, *Par. 239)*

EXCESUL

1 537. Cînd cineva dă putere prea mare unor lucruri mici, întrecînd măsura, ca pînze corăbiilor, mîncare corpului,

a) Cf.: *Omnia praeclara rara.*

dregătorii sufletului, se răstoarnă toate și, devenind excesive, degenerează unele în boli, altele în nedreptăți, consecințe ale trufiei.
Ἐάν τις μείζονα διδοῖ τοῖς ἐλάττοσι δύναμιν, παρεὶς τὸ μέτριον, πλοίοις τε ἱστία, καὶ σώμασι τροφὴν καὶ ψυχαῖς ἀρχάς, ἀνατρέπεταί που πάντα καὶ ἐξυβρίζοντα τὰ μὲν εἰς νόσους δεῖ, τὰ δ' εἰς ἔκγονον ὕβρεως ἀδικίαν.
(Plato, Leg. 3, 691 c)

1 538. Evită totdeauna (ce-i) prea (mult).
atī sarvatra varjayet
(Cārīgadhara, Nīti 26; Böhtlingk, *Ind. Spr.* ,54)

EXEMPLUL

1 539. Să fim mai degrabă noi înșine un exemplu pentru alții, decît să imităm pe cineva.
Παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τινὶ ἢ μιμούμενοι ἑτέρους.
(Thucydides, 2, 37, 1)

1 540. Eu (îl) sfătuiesc să se uite la viața tuturor, ca într-o oglindă, și să ia exemplu pentru sine de la alții.
Inspicere tamquam in speculum in vitas omnium Iubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi.
(Terentius, Ad. 415 sq.)

1 541. Acolo unde păcătuiesc cei (mai) în vîrstă, rău învață cei tineri.
Ubi peccat aetas maior, male discit minor.
(Syrus, 967)

1 542. Faptele rușinoase ale altora îndepărtează adesea sufletele tinere de la vicii.
Teneros animos aliena opprobria saepe
Absterrent vitiis.
(Horatius, Sat. 1, 4, 128 sq.)

1 543. Exemplul dat prin vicii înșeală, fiind ușor de imitat.
Decipit exemplar vitiis imitabile.
(Id. Epist. 1, 19, 17)

1 544. Lungă-i calea prin precepte, scurtă și bună prin exemple.
Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla.
(Seneca, *Epist. 6, 5*)

1 545. Trebuie să ne alegem un om superior și să-l avem veșnic înaintea ochilor, pentru ca să trăim astfel, ca și cum acela ne-ar privi, și să facem totul, ca și cum acela ne-ar vedea.
Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tamquam illo spectante vivamus, et omnia tamquam illo vidente faciamus.
(Ib. 11, 8)

1 546. Exemplul bun se întoarce printr-un ocol la cel care-l dă, după cum exemplele rele cad asupra autorilor, și nici o compătimire nu există pentru aceia care suferă nedreptăți, pe care făcîndu-le, au arătat că se pot întîmpla.
Bonum exemplum circuitu ad facientem revertitur, sicut mala exempla recidunt in auctores, nec ulla miseratio contingit iis, qui patiuntur iniurias, quas posse fieri faciendo docuerunt.
(Ib. 81, 19)

1 547. Trebuie să îndrumăm viața noastră cu exemple ilustre.
Instruenda est vita exemplis illustribus.
(Ib. 83, 13)

1 548. Tot ce săvîrșește cel ales fac și ceilalți. Regula de acțiune stabilită de el este urmată de mulțime.
yad yad ācarati çreṣthas tat tad eve 'taro janaḥ
sa yat pramāṇaṃ kurute lokas tad anuvartate
(Bhagavadgītā, 3, 21)

1 549. În îndeplinirea (datoriilor) postului tău pune-ți înainte cele mai bune exemple, pentru că imitația valorează cît o sumă de precepte.
In the discharge of thy place set before thee the best examples, for imitation is a globe of precepts.
(Bacon, *Ess. XI*)

1 550. Nimic nu-i atît de contagios ca exemplul, şi noi nu facem niciodată un bine mare sau un rău mare, care să nu producă altele la fel. Noi imităm acţiunile bune datorită emulaţiei, şi pe cele rele din cauza răutăţii naturii noastre, pe care ruşinea o reţinea prizonieră şi pe care exemplul o pune în libertate.
Rien n'est si contagieux que l'exemple, et nous ne faisons jamais de grands biens ni de grands maux qui n'en produisent de semblables. Nous imitons les bonnes actions par émulation, et les mauvaises par la malignité de notre nature, que la honte retenait prisonnière et que l'exemple met en liberté.
(La Rochefoucauld, Max., 230)

1 551. Nu toate împrejurările îngăduie să se urmeze toate exemplele bune şi toate maximele bune.
Tous les temps ne permettent pas de suivre tous les bons exemples et toutes les bonnes maximes.
(Vauvenargues, Réfl. 435)

EXERCIŢIUL

1 552. Exerciţiul dă mai mult decît talentul.
Ἀ δὲ μελέτα φύσιος ἀγαθᾶς πλέονα δωρεῖται.
(Epicharmus, la Diels, Fr. 33)

1 553. Mai mulţi sînt aceia care devin capabili prin exerciţiu decît prin natura lor.
Πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίγνονται ἢ ἀπὸ φύσιος.
(Democritus, la Diels, Fr. 242)

1 554. Prietene, eu afirm că exercitarea e de lungă durată şi că, în cele din urmă, deprinderea devine pentru oameni natura lor.
Φημὶ πολυχρονίην μελέτην ἔμεναι, φίλε, καὶ δὴ ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.
(Euenus, 9)

EXILUL

1 555. Nu există ceva mai rău pentru muritori decît pribegia.
Πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν.
(Homerus, Od. 15, 343)

1 556. Nu-ţi pune nădejdea în prietenia unui om surghiunit ; căci odată întors în ţară el nu mai este acelaşi.

Μήποτε φεύγοντ' ἄνδρα ἐπ' ἐλπίδι φιλήσῃς· οὐδὲ γὰρ οἴκαδε βὰς γίνεται αὐτὸς ἔτι.

(Theognis, *333 sq.*)

EXISTENŢA

1 557. Nu se poate ca înţeleptul să aibă gînduri ca acestea, că atîta timp cît oamenii trăiesc ceea ce se cheamă viaţă, ei există şi au parte de bine şi de rău ; iar înainte de a se naşte muritorii şi după ce mor, ei nu mai există de loc.

Οὐκ ἂν ἀνὴρ τοιαῦτα σοφὸς φρεσὶ μαντεῦσαιτο,
ὡς ὄφρα μέν τε βιῶσι, τὸ δὴ βίοτον καλέουσι,
τόφρα μεν οὖν εἰσίν, καί σφιν πάρα δειλὰ καὶ ἐσθλά,
πρὶν δὲ πάγεν τε βροτοὶ καὶ (ἐπεὶ) λύθεν, οὐδὲν ἄρ' εἰσιν.

(Empedocles, *la* Diels, *Fr. 15)*

1 558. O, omule, infinit era timpul înainte ca tu să fi venit la ţărmul Aurorei ; infinit, de asemenea, va fi timpul după ce vei fi dispărut în Infern. Ce porţiune de existenţă îţi este lăsată, decît doar un punct, sau încă şi mai puţin, dacă există ceva mai prejos de un punct ?

Μύριος ἦν, ἄνθρωπε, χρόνος πρὸ τοῦ, ἄχρι πρὸς ἠῶ ἦλθες, χὠ λοιπὸς μύριος εἰς ἀΐδην.
Τίς μοῖρα ζωῆς ὑπολείπεται, ἢ ὅσσον στιγμὴ καὶ στιγμῆς εἴ τι χαμηλώτερον ;

(Leonidas, *în Anthol., VII, 472, v. 1 — 4)*

1 559. Priveşte de sus miile de turme, miile de ceremonii, călătoriile pe mare de tot felul, cu furtuni sau liniştite, diversitatea lucrurilor ce se nasc, se întîlnesc sau încetează de a mai exista. Gîndeşte-te la viaţa pe care au trăit-o alţii în trecut, la aceea pe care o vor trăi după tine şi la aceea pe care o trăiesc azi popoarele barbare ; cîţi nu cunosc nici măcar numele tău, cîţi îl vor uita foarte curînd, şi cîţi dintre aceia care poate acum te laudă, te vor defăima foarte curînd. (Mai gîndeşte-te) că amintirea, gloria şi-n general orice lucru nu are vreo valoare.

Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας καὶ τελετὰς μυρίας καὶ πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγιγνομένων, ἀπογινομένων. Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον καὶ τὸν μετὰ σὲ βιωθησόμενον καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον· καὶ ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, ὅσοι δ' ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσιν· καὶ ὡς οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε οὔτε ἡ δόξα οὔτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.
(Marcus Aurelius, *9, 30)*

1 560. Ici sunet de laudă, colo plînsu cu bohote ; ici conversaţii de învăţaţi, colo ceartă de beţivi; ici o fată fermecătoare, colo un trup gîrbovit de bătrîneţe. Nu ştim ce o fi existenţa aceasta : plină de nectar sau plină de otravă ?
kvacid vīṇāvādaḥ kvacid api ca hā he'li ruditaṃ
kvacid vidvadgoṣṭhī kvacid api surāmattakalahaḥ
kvacid ramyā rāmā kvacid api jarājajaratanur
na jāne saṃsāraḥ kim amṛtamayaḥ kiṃ viṣamayaḥ
(Bhartṛhari, Vāir., 89)

1 561. O clipă copil, o clipă tînăr îndrăgostit, o clipă fără avere, o clipă bogat, — cu membrele uscate de bătrîneţe, cu trupul plin de zbîrcituri, ca un actor, la sfîrşitul existenţei sale omul trece în dosul cortinei lăcaşului lui Yama[a]).
kṣaṇaṃ bālo bhūtvā kṣaṇam api yuvā kāmarasikaḥ
kṣaṇaṃ vittāir hīnaḥ kṣaṇam api ca
saṃpūrṇavibhavaḥ
jarājīrṇāir aṅgāir naṭa iva valīmaṇḍitatanur
naraḥ saṃsārānte viçati yamadhānijavanikām
(Ib. 114)

1 562. Sute de griji şi de boli de tot felul macină sănătatea oamenilor. Unde se îndreaptă norocul, acolo-i deschisă şi poarta pentru nenorociri. Iute şi neînduplecat pune stăpînire moartea pe tot ce se naşte. Ce e durabil din tot ce creează destinul capricios ?
ādhivyādhiçatāir janasya vividhāir ārogyam
unmūlyate

---

a) *Yama*: zeul morţii.

lakṣmīr yatra patanti tatra vivṛtadvārā iva vyāpadaḥ
jātaṃ jātaṃ avaçyam āçu vivaçam mṛtyuḥ karoty
ātmasāt
tat kiṃ nāma nirańkuçena vidhinā yan nirmitaṃ
susthiram

(Ib. 104)

1 563. Copacul otrăvit al existenței are numai două fructe dulci : sorbirea nectarului poeziei și relațiile cu oamenii de treabă.

saṃsāraviṣavṛkṣasya dve eva madhure phale
kāvyāmṛtarasāsvādaḥ saṃgamaḥ sajjanāiḥ saha
(Hitopadeça 1, 145 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 3079)*

1 564. Existența aceasta încă mai stă înainte unuia, pe altul îl cuprinde, altul iarăși o are înapoia sa, după cum i se manifestă sub formă de copilărie, tinerețe sau ca povară a bătrîneței. Copilul n-are decît s-o prețuiască mult, ca ceva greu de obținut, tînărul poate să se bucure de ea, de vreme ce a căpătat-o ; dar de ce oare se întoarce bătrînul și privește la ea, ca și cum ar fi alungat din mediul său ?

agre kasya cid asti kaṃ cid abhitaḥ kenā 'pi pṛṣṭhe
kṛtaḥ
saṃsāraḥ ciçubhāvayāuvanajarābhārāvatārād ayam
bālas taṃ bahu manyatam asulabhaṃ prāptaṃ yuvā
sevatāṃ
vṛddhas taṃ viṣayād bahiṣkṛta iva vyāvṛtya kiṃ
paçyati
(Çilhana Çānt. 2, 24 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 22)*

1 565. E ca și cum nu ar fi fost ; și totuși se rotește în cerc, ca și cum ar fi.

Es ist so gut, als wär'es nicht gewesen,
Und treibt sich doch im Kreis, als wenn es wäre.
(Goethe, Faust, 11601 sq.)

1 566. Noi toți trebuie să împlinim ciclurile existenței noastre după legi mari, eterne și de fier.

Nach ewigen, ehrnen,
Grossen Gesetzen
Müssen wir alle

Unseres Daseins
Kreise vollenden.
(Id. Göttl. 6)

1 567. Întreaga existență este o veșnică separație și unire.
Das ganze Dasein ist ein ewiges Trennen und Verbinden.
(Id. Max. 572)

1 568. Cele două scopuri supreme ale existenței : promovarea fericirii altora și perfecționarea propriului suflet.
The two supreme objects of existence — the promotion of the happiness of others, and the improvement of their own soul.
(Lubbock, *Peace II)*

1 569. Totul pleacă, totul se întoarce ; veșnic se-nvîrtește roata existenței. Totul moare, totul înflorește din nou ; veșnic aleargă anul existenței.
Alles geht, alles kommt zurück ; ewig rollt das Rad des Seins. Alles stirbt, alles blüht wieder auf, ewig läuft das Jahr des Seins.
(Nietzsche, *Zar. 317)*

1 570. Trebuie ca totul să fi existat din totdeauna pentru ca noi să putem exista o singură minută azi.
Il faut que tout ait existé depuis toujours pour que nous puissions exister une seule minute aujourd'hui.
(Maeterlinck, *Sablier, p. 134)*

EXPERIENȚA

1 571. Prostul învață după ce pățește.
Παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.
(Hesiodus, *Op. 218)*

1 572. Experiența e începutul învățăturii.
Πεῖρά τοι μαθήσιος ἀρχά.
(Alcman, *82)*

1 573. Pățaniile mele neplăcute au devenit pentru mine învățături.
Τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόντα ἀχάριτα, μαθήματα γέγονε.
(Herodotus, *1, 207)*

1 574. Multe lucruri m-a învăţat viaţa mea lungă.
Πολλὰ διδάσκει μ' ὁ πολὺς βίοτος.
(Euripides, Hipp. 252)

1 575. Niciodată cineva nu-şi face socotelile vieţii atît de bine, încît împrejurările, vîrsta, experienţa să nu aducă mereu ceva nou, să nu-l înveţe ceva ; astfel încît nu ştim, ceea ce credem că ştim şi, în urma experienţei, lepădăm ceea ce am socotit mai important pentru noi.
Numquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
quin res, aetas, usus semper aliquid adportet novi, aliquid moneat : ut illa quae te scisse credas, nescias, et quae tibi putaris prima, in experiendo ut repudies.
(Terentius, Ad. 855 sqq.)

1 576. Cel mai bun învăţător în toate chestiunile este experienţa.
Magister usus omnium est rerum optimus.
(Syrus, 448)

1 577. Înţelept e acela care ştie din experienţa altuia.
Recte sapit, periclo qui alieno sapit.
(Ib. 841)

1 578. Ajungem cu totul noi la diferitele vîrste ale vieţii şi aici adesea sîntem lipsiţi de experienţă, cu tot numărul anilor.
Nous arrivons tout nouveaux aux divers âges de la vie, et nous y manquons souvent d'expérience, malgré le nombre des années.
(La Rochefoucauld, Max. 405)

1 579. Numai experienţa singură ne poate avertiza de cursele ce ni le întinde lumea şi ne poate învăţa să deosebim realitatea de aparenţă.
Il n'y a que l'expérience seule qui puisse nous précautionner contre les embûches que le monde nous tend, et qui puisse nous apprendre à discerner la réalité de l'apparence.
(Oxenstierna, Réfl. 533)

EXPRIMAREA

1 580. Faptele își găsesc cuvintele.
Τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται.
(Sophocles, *El. 625*)

1 581. Fii stăpîn pe subiect ; cuvintele vor urma (de la sine)
Rem tene, verba sequentur.
(Cato)

1 582. Mintea și judecata dreaptă pot expune singure, fără multă artă, (ceea ce au de spus).
Es trägt Verstand und rechter Sinn
Mit wenig Kunst sich selber vor.
(Goethe, *Faust 550 sq.)*

EXTREMITATEA

1 583. Lucrurile extreme sînt pentru noi ca și cum n-ar fi ; nici noi nu existăm pentru ele ; ele ne scapă sau noi le scăpăm lor.
Les choses extrêmes sont pour nous comme si elles n'étaient point, et nous ne sommes point à leur égard; elles nous échappent, ou nous à elles.
(Pascal, *Pens. 72 (347))*

F

FAIMA

1 584. Pentru fiecare e hotărîtă ziua sa (din urmă) ; timpul vieţii este scurt şi imposibil de recîştigat ; dar a extinde faima (sa) prin fapte, aceasta-i opera virtuţii.
Stat sua cuique dies ; breve et irreparabile tempus
Omnibus est vitae ; sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus.
(Vergilius, Aen. 10, 467 sqq.)

1 585. Cei renumiţi trebuie să-şi păzească renumele şi pe viitor.
yaças tu rakşyaṃ parato yaçodhanāiḥ.
(Kālidāsa, Rugh. 3, 48)

1 586. Faima este asemenea unui riu care susţine lucruri uşoare şi umflate, dar îneacă lucruri grele şi solide.
Fame is like a river, that beareth up things light and swollen, and drowns things weighty and solid.
(Bacon, Ess. 53)

1 587. Faima a fost şi mai este încă sora giganţilor ; ea însoţeşte totdeauna ceea ce-i excesiv, monştrii sau minunile, obiectul aversiunii sau al aprobării.
Fué y es hermana de gigantes la fama ; anda siempre por extremos : o monstros o prodigios, de abominaciôn, de aplauso.
(Gracian, Or. 10)

1 588. Faima (această ultimă slăbiciune a unui suflet nobil) este pintenul care îmboldește un spirit limpede să dispreţuiască plăcerile şi să trăiască zile pline de trudă.
Fame is the spur that the clear spirit doth raise
(That last infirmity of noble mind)
To scorn delights and live laborious days.
(Milton, *Lyc. 70 sqq.*)

FAMILIA

1 589. Pentru cei cu suflet nobil pământul întreg e familia lor.
udāracaritānāṃ ca vasudhāi 'va kuṭumbakam
(Pañcatantra, 5, 38)

1 590. Şi focul provenit din (lemn de) santal arde. Şi cel născut dintr-o familie distinsă, dacă-i ticălos, e ticălos.
candanād api saṃbhūto dahaty eva hutāçanaḥ
viçiṣṭakulajāto 'pi yaḥ khalaḥ khala eva saḥ
(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *203, 1 sq.*)

FANATISMUL

1 591. Stârneşte tigrul din pustiurile Hircaniei, luptă-te cu leul pe jumătate mort de foame, ca să-i iei prada ; riscul e mai mic decît dacă stârneşti focul moenit al fanatismului sălbatic.
Arouse the tiger of Hyrcanian deserts,
Strive with the half-starved lion for his prey :
Lesser the risk, than rouse the slumbering fire
Of wild fanaticism.
(Scott, *Iv. 35*)

FAPTA

1 592. Ceea ce săvîrşeşte cineva, fie bun, fie rău, aceea capătă el ca roadă a faptei sale.
yad ācarati çubhaṃ vā yadi vā 'çubham
tad eva labhate kartā karmajam ātmanaḥ
(Rāmāyana, 2, 63, 6)

1 593. Altul se bucură de averea celui decedat, păsările şi focul îi devorează corpul ; (numai) cu două lucruri pleacă el înfăşurat pe lumea cealaltă : cu faptele sale bune şi cu cele rele.

anyo dhanaṃ pretagatasya bhuṅkte vayāṃsi ca 'gniç ca çarīradhātūn
dvābhyām ayaṃ saha gacchaty amutra puṇyena pāpena ca veṣṭyamānaḥ
(Mahābhārata, 5, 1548)

1 594. Ce trebuie făcut mîine, fă azi ; şi ceea ce trebuie făcut după-amiază fă-o dimineaţa ; căci moartea nu se uită dacă ai terminat treaba sau nu.
çvaḥ kāryam adya kurvīta pūrvāhṇe cā 'parāhṇikam
na hi pratīkṣate mṛtyuḥ kṛtaṃ vā 'sya na vā kṛtam
(Ib. 12, 6536 sq.: Böthlingk, *Ind. Spr. 3057)*

1 595. După cum olarul face dintr-o bucată de lut tot ce vrea ; tot astfel omul capătă înapoi fapta pe care a săvîrşit-o.
yathā mṛtpiṇḍataḥ kartā kurute yad yad icchati
evam ātmakṛtaṃ karma mānavaḥ pratipadyate
(Ib. 13, 74 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2318 = Hit. Intr. 34)*

1 596. După cum e sămînţa pe care o aruncă plugarul pe ogor, fie bună fie rea, tot aşa e şi roada pe care o capătă.
yādṛçaṃ vapate bījaṃ kṣetraṃ āsādya karṣakaḥ
sukṛtaṃ duṣkṛtaṃ vā 'pi tādṛçaṃ labhate phalam
(Ib. 300)

1 597. După cum e fapta, bună sau rea, pe care o săvîrşeşte cineva în orice condiţie a vieţii, tot aşa e şi răsplata de care are parte, în aceeaşi condiţie a vieţii...
yasyāṃ yasyām avasthāyām yat karoti çubhāçubham
tasyāṃ tasyām avasthāyāṃ bhuṅkte janmani janmani
(Ib. Pur. 46)

1 598. Pe lumea asta nimeni nu este distins, stimat, sau ticălos datorită puterii cuiva ; ci propriile sale fapte îl fac pe om însemnat sau neînsemnat.
na kasya cit kaç cid iha prabhāvād
bhavaty udāro 'bhimataḥ khālo vā
loke gurutvaṃ viparītatāṃ ca
svaceṣṭitāny eva naraṃ nayanti
(Tantrākhyāyika, 1, 13)

1 599. După cum viţelul îşi găseşte mama chiar şi într-o mie de vaci, tot astfel fapta săvîrşită odinioară îl urmează pe făptuitor.

yathā dhenusahasreṣu vatso vindati mātaram
tathā pūrvakṛtaṃ karma kartāram anugacchati
(Pañcatantra, (B.) 2, 125)

1 600. Fapta pe care a săvîrşit-o altădată cineva doarme împreună cu el cînd doarme şi-l însoţeşte atunci cînd merge ; căci e nedezlipită de suflet.

çete saha çayānena gacchantam anugacchati
narānāṃ prāktanaṃ karma tiṣṭhati tu sahā 'tmanā
(Ib. 126)

1 601. După cum umbra şi lumina sînt veşnic strîns legate una de alta, astfel fapta şi făptaşul sînt prinşi unul de altul.

yathā chāyātapāu nityaṃ susambaddhāu
parasparam
evaṃ karma ca kartā ca saṃçliṣṭāv itaretaram
(Ib. 127)

1 602. Timpul consumă rodul oricărei acţiuni care nu-i îndeplinită îndată.

yasya tasya hi kāryasya...,
kṣipram akāryamānasya kālaḥ pibati tatphalam
(Ib. 3, 233)

1 603. Omul să nu facă ceva ce n-a văzut bine, ce n-a recunoscut bine, ce n-a auzit bine, sau ce n-a examinat bine.

kudṛṣṭaṃ kuparijñātaṃ kuçrutaṃ kuparīkṣitaṃ
tan nareṇa na kartavyam
(Ib. 5, 1)

1 604. Cînd doi fac acelaşi lucru, s-ar putea spune adesea : „Acesta poate s-o facă nepedepsit, dar acela nu".

Duo quom idem faciunt, saepe ut possis dicere :
„Hoc licet impune facere huic, illi non licet".
(Terentius, *Ad. 823 sq.)*

1 605. O faptă, fie ea cu gîndul, cu vorba sau cu corpul, dă roade bune sau rele ; condiţiile oamenilor, de la cea mai de sus pînă la cea mai de jos, provin din fapte.

çubhāçubhaphalaṃ karma manovāgdehasaṃbhavam karmajā gatayo nṛnām uttamādhamamadhyamāḥ
(Manu *12, 3)*

1 606. Au dreptate aceia care recomandă să nu facem un lucru, despre care nu sîntem siguri, dacă-i drept sau nedrept.
Bene praecipiunt qui vetant quidquam agere, quod dubites aequum sit an iniquum.
(Cicero, Off. 1, 9).

1 607. Trebuie să fim pe deplin convinşi că, chiar dacă am putea să ne ascundem de toţi zeii şi de toţi oamenii, nu trebuie să făptuim nimic în mod hrăpăreţ, nimic în mod nedrept, nimic în mod desfrînat, nimic în mod nestăpînit.
Satis nobis . . . persuasum esse debet, si omnes deos hominesque celare possimus, nihil tamen avare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum.
(Ib. 3, 8)

1 608. Ce să ascult vorbe, cînd văd fapte ?
Quid verba audiam, cum facta videam ?
(Id., Tusc. 3, 48)

1 609. Trebuie să ne uităm la fapte, nu la vorbe.
Rem enim opinor spectari oportere, non verba.
(Ib. 5, 32)

1610. Să te aştepţi din partea altuia la ceea ce faci altuia.
Ab alio exspectes, alteri quod feceris.
(Syrus, 2 = Seneca, Epist. 94, 43)

1 611. Cînd doi fac acelaşi lucru, nu-i totuşi acelaşi lucru.
Idem duo cum faciunt, non tamen est idem.
(Ib. 343)

1 612. Orice ai întreprinde, să ştii că zeii stau martori ai faptelor.
Quaecumque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.
(Silius Italicus, Pun. 15, 111 sq.)

1 613. Eu îi socotesc fericiţi pe aceia cărora le-a fost dat de către zei fie să săvîrşească fapte vrednice de a fi scrise, fie să scrie lucruri demne de a fi citite; însă cei mai fericiţi sînt aceia cărora (le-a fost dat) şi una şi alta.
Beatos puto, quibus deorum munere datum est aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos vero quibus utrumque.
(Plinius, *Epist. 6, 16)*

1 614. Omul care află mulţumire în faptele sale, ajunge la desăvîrşire.
sve sve karmaṇy abhirataḥ saṃsiddhiṃ labhate naraḥ
(Bhagavadgītā, 18, 45)

1 615. A făcut-o acela, care a avut interes.
Is fecit cui prodest.
(Axiomă de drept)

1 616. Deşi faptele pe care le-au săvîrşit regi ca Sagara şi alţii erau foarte frumoase, totuşi şi acele fapte şi ei înşişi au pierit.
sukṛtāny api karmāṇi rājabhiḥ sagarādibhiḥ
atha tāny eva karmāṇi te ca 'pi pralayaṃ gatāḥ
(Hitopadeça 4, 78: Böhtlingk, *Ind. Spr. 3260)*

1 617. Din faptele cuiva se pot deduce totdeauna însuşirile sale şi felul său de viaţă, atunci cînd nu le vedem. De aceea trebuie să căutăm să descoperim faptele acelora care nu trăiesc sub ochii noştri din consecinţele lor.
karmānumeyāḥ sarvatra parokṣaguṇavṛttayaḥ
tasmāt parokṣavṛttīnāṃ phalāiḥ karma
vibhāvayet
(Ib. 100 ı Ib. 610)

1 618. Totul se bazează pe faptele săvîrşite odinioară.
sarvaṃ hi tiṣṭhati pūrvakarmavaçād eva
(Somadeva, *Kath., 40, 41)*

1 619. Încă din sînul mamei sale, omul mănîncă rodul faptelor săvîrşite în trecut.
a garbhāj jantur açnāti pūrvakarmataroḥ phalam
(Ib. 109)

1 620. Omul cade tot mai jos sau se-naltă tot mai sus prin propriile sale fapte, întocmai ca acela care sapă o fîntînă sau care zideşte un templu.

vrajaty adho 'dho yāty uccāir naraḥ svāir eva ceṣṭitāiḥ
khanite 'va kūpasya prāsādasye 'va kārakaḥ

(Cārṅgadharapaddhati, Nīti, 84: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2923)*

1 621. O faptă bună sau rea aşteaptă timpul cînd va rodi.

çubhaṃ vā 'py açubhaṃ karma phalakālam apekṣate.

*(*Kusumadeva *Dṛṣṭ., 31:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3000)*

1 622. După cum e gîndul, aşa şi vorba ; după cum e vorba, aşa şi fapta : oamenii virtuoşi sînt la fel în gînd, în vorbă şi-n faptă.

yathā cittaṃ tathā vākyaṃ yathā vācas tathā kriyā
citte vāci kriyāyāṃ ca sādhūnām ekarūpatā

(Vikramacarita, 252: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2308)*

1 623. Tot ce faci, fă cu băgare de seamă şi gîndeşte-te la urmări.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.

(Gesta Rom. 103)

1 624. Cine face rău pentru rău, acela are un caracter omenesc ; cine face bine pentru rău, acela are un caracter dumnezeiesc ; (dar) cine face rău pentru bine, acela are un caracter diavolesc.

Swer übel wider übel tuot,
daz ist menneschlîcher muot ;
swer guot wider übel tuot,
daz ist gotelîcher muot ;
swer übel wider guot tuot,
dar ist tiuvelîcher muot.

*(*Freidank, *Besch. 121 sqq.)*

1 625. Faptele mari sînt rezervate oamenilor mari.

Las grandes hazañas para los grandes hombres están guardadas.

*(*Cervantes, *Quij. 2, 23)*

1 626. Faptele noastre sînt îngerul nostru bun sau rău, Umbrele noastre fatale, care merg alături de noi.
Our acts our angel are, or good or ill,
Our fatal shadows that walk by us still.
*(*Beaumont *and* Fletcher, *Hon., Epilogue)*

1 627. Să săvîrşim totdeauna faptele noastre ca şi cum am fi văzuţi.
Obrar siempre como a vista.
*(*Gracián, *Or. 297)*

1 628. Faptele acelea mari şi strălucite, care orbesc ochii, sînt înfăţişate de oamenii politici ca efecte ale unor planuri mari, pe cînd ele sînt de obicei efectele dispoziţiei sufleteşti şi ale pasiunilor. Astfel războiul dintre August şi Antonius, care se atribuie ambiţiei ce-o aveau de a deveni stăpînii lumii, nu era poate decît un efect al geloziei.
Ces grandes et éclatantes actions qui éblouissent les yeux sont représentées par les politiques comme les effets des grands desseins, au lieu que ce sont d'ordinaire les effets de l'humeur et des passions. Ainsi la guerre d'Auguste et d'Antoine, qu'on rapporte à l'ambition qu'ils avaient de se rendre maîtres du monde, n'était peut-être qu'un effet de jalousie.
*(*La Rochefoucauld, *Max. 7)*

1 629. Cu toate că oamenii se măgulesc cu faptele lor mari, adesea ele nu sînt efectul unui plan mare, ci acela al întîmplării.
Quoique les hommes se flattent de leurs grandes actions, elles ne sont pas souvent les effets d'un grand dessein, mais des effets du hasard.
(Ib. 57)

1 630. În fiecare acţiune trebuie considerat, afară de acţiune, starea noastră prezentă, trecută şi viitoare, şi a celor interesaţi, şi să vedem legăturile dintre toate aceste lucruri. Şi atunci vom fi foarte prudenţi.
En chaque action, il faut regarder, outre l'action, notre état présent, passé et futur, et des autres à qui

elle importe et voir les liaisons de toutes ces choses. Et lors on sera bien retenu.
(Pascal, *Pens. 505 (107)*)

1 631. Cine face totdeauna ce vrea, face rareori ceea ce trebuie.
Qui fait toujours ce qu'il veut, fait rarement ce qu'il doit.
(Oxenstierna, *Pens. II, 48)*

1 632. Teoria şi practica se influenţează totdeauna reciproc; din faptele oamenilor se poate vedea ce gîndesc, iar din părerile lor se poate spune de mai înainte ce vor face.
Theorie und Praxis wirken immer auf einander; aus dem Wirken kann man sehen, wie es die Menschen meinen, und aus den Meinungen voraussagen, was sie tun werden.
(Goethe, *Dicht. VII)*

1 633. Ah! Înseşi faptele noastre, la fel ca suferinţele, împiedică mersul vieţii noastre.
Ach! unsre Taten selbst, so gut als unsre Leiden,
Sie hemmen unsres Lebens Gang.
(Id., Faust 632 sq.)

1 634. Sfera aceasta pămînteasca mai oferă spaţiu (suficient) pentru fapte mari.
Dieser Erdenkreis
Gewährt noch Raum zu grossen Taten.
(Ib., 10181 sq.)

1 635. Zeii nu pedepsesc pe fiu pentru nelegiuirea părinţilor. Fiecare, bun sau rău, îşi ia răsplata o dată cu fapta. El moşteneşte binecuvîntarea părinţilor, nu blestemul lor.
Die Götter rächen
Der Väter Missetat nicht an dem Sohn;
Ein Jeglicher, gut oder böse, nimmt
Sich seinen Lohn mit seiner Tat hinweg.
Er erbt der Eltern Segen, nicht ihr Fluch.
(Id., Iph. 2, 1)

FAPTA BUNĂ

1 636. Orice faptă bună, o dată ce a fost săvîrşită, îşi urmează drumul spre izbîndă.
kṛtaṃ cā 'py akṛtaṃ kiṃ cit kṛte karmaṇi sidhyati sukṛtam.
(Mahābhārata, 13, Pur. 25)

1 637. De obicei oamenii de caracter şi înţelepţi nu urmăresc atît răsplata faptelor lor bune, cît (mai ales) înseşi faptele bune.
Fortes et sapientes viros non tam praemia sequi solere recte factorum, quam ipsa recte facta.
(Cicero, Mil. 97)

1 638. Înţeleptul să se gîndească la ştiinţă şi la avere ca şi cum ar fi scutit de bătrîneţe şi de moarte ; dar să facă fapte bune ca şi cum l-ar fi apucat moartea de păr.
ajāramaravat prājño vidyām arthaṃ ca cintayet gṛhita iva keçeşu mṛtyunā dharmam ācaret
(Bhavabhūti, Gun. 12 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 32)

1 639. O faptă bună săvîrşită pentru cineva nevrednic de ea nu dă roadă.
nā 'dravye nihitā kā cit kriyā phalavati bhavet
(Hitopadeça, Introd. 43)

1 640. Pomul faptei bune dă roadă deodată şi pe neîndite.
acintyaṃ hi phalaṃ sūte sadyaḥ sukṛtapādapaḥ
(Somadeva, Kathās. 27, 99)

FAPTA ŞI DESTINUL

1 641. După cum sînt faptele sufletului şi după cum e purtarea sa, tot astfel devine şi el. Dacă săvîrşeşte fapte bune, el devine bun ; dacă săvîrşeşte fapte rele, el devine rău...
Sufletul e alcătuit numai din dorinţe ; după cum îi sînt dorinţele, tot astfel este şi năzuinţa sa ; după cum îi e năzuinţa, aşa săvîrşeşte el şi fapta ; şi după cum sînt faptele pe care le săvîrşeşte, tot astfel şi răsplata sa.
sa vā ayam ātmā... yathākāri yathācāri tathā bhavati sādhukāri sādhur bhavati pāpakāri pāpo bhavati...

kāmamaya evā 'yaṃ puruṣa iti sa yathākāmo bhavati tatkratur bhavati yatkratur bhavati tat karma kurute yat karma kurute tad abhisaṃpadyate
(Bṛhad-Āraṇyaka-Upaniṣad, 4, 4, 5)

1 642. Îndepărtează destinul prin faptă.
dāivaṃ puruṣakārena nivartayitum arhasi
(Rāmāyana, 1, 58, 24)

1 643. Prin unirea destinului cu fapta omenească se obține totdeauna succesul.
dāivapāuruṣasaṃyogāt siddhir nityam avāpyate
(Ib. 6, 37, 12 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4382)*

1 644. Treburile nu se realizează numai prin destin sau numai prin faptă ; ci izbînda rezultă din reunirea amîndurora.
na hi dāivena sidhyanti kāryāṇy ekena
na cā 'pi karmanāi 'kena dvābhyāṃ siddhis tu yogataḥ
(Mahābhārata, 10, 72 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4373)*

1 645. Destinul și fapta omenească se sprijină reciproc ; însă pe cînd pentru cei aleși fapta înseamnă ceva, oamenii de nimic adoră destinul.
dāivaṃ puruṣakāraç ca sthitāv anyo 'nyasaṃçrayāt udārāṇāṃ tu sat karma dāivaṃ kliba upāsate
(Ib. 12, 5215) (Ib. 4221)

1 646. După cum ogorul nu dă roadă dacă nu se aruncă pe el sămînță, tot astfel și destinul nu se împlinește fără fapta omenească.
yathā bījaṃ vinā kṣetram uptaṃ bhavati niṣphalam tathā puruṣakārena vinā dāivaṃ na sidhyati
(Ib. 13, 301)

1 647. Dacă fapta n-ar da roadă, totul ar fi fără urmări, iar lumea ar sta nepăsătoare și ar privi la destin.
svaṃ cet karmaphalaṃ na syāt sarvam evā 'phalaṃ bhavet
loko dāivaṃ samālakṣya udāsīno bhaven nanu
(Ib. 13, Par. 17)

1 648. Odată ce fapta a fost săvîrşită de om, ea îşi urmează destinul. Destinul nu poate să dea nimănui nimic, dacă nu săvîrşeşte ceva.

kṛtaḥ puruṣakāras tu dāivam evā 'nuvartate
na dāivam akṛte kiṃcit kasyacid dātum arhati
(Ib. 20)

1 649. Cînd vedem că nici chiar situaţia zeilor nu e veşnică, cum ar putea destinul să rămînă neclintit fără fapta lui care caută să-i fixeze ?

yathā sthānāny anityāni dṛçyante dāivateşv api
katham karma vinā dāivaṃ sthāsyati sthāpayişyate
(Ib. 21)

1 650. După cum focul, oricît de mic, devine mare, cînd e stîrnit de vînt, tot astfel destinul, dacă-i însoţit de faptă, creşte tare.

yatha 'gniḥ pavanāir dhūtaḥ sūkṣmo 'pi sumahān bhavet
tathā karmasamāyuktaṃ dāivaṃ sādhu vivardhate
(Ib. 36)

1 651. După cum lumina lămpii se micşorează din pricina scăderii uleiului, tot astfel se micşorează şi puterea destinului, prin scăderea faptei.

yathā tāilakşayād dīpaḥ prahrāsam upagacchati
tathā karmakşayād dāivam prahrāsam upagacchati
(Ib. 37)

1 652. În lumea celor vii cel inactiv nu izbîndeşte ; nu destinul îl duce pe calea greşită, nu destinul este stăpîn. Destinul urmează fapta, care-i merge înainte ca o stăpînă. Fapta omului conduce destinul într-o parte sau într-alta.

na ca phalati vikarmā jivaloke na dāivaṃ
vyapanayati vimārgaṃ nā 'sti dāive prabhutvam
gurum iva kṛtam agryaṃ karma saṃyati dāivaṃ
nayati puruşakāraḥ saṃcitas tatra tatra
(Ib. 40)

1 653. Izbînda vine la omul energic şi cu suflet de leu ; numai oamenii nevrednici spun mereu : „Destinul e destin".

Biruie destinul şi fă o faptă eroică după puterile tale. Dacă cu toată silinţa ta nu izbuteşti, ai oare vreo vină în aceasta ?
udyoginaṃ puruṣasiṃham upāiti lakṣmīr
dāivaṃ hi dāivam iti kāpuruṣā vadanti
dāivaṃ nihatya kuru pauruṣam atmaçaktyā
yatne kṛte yadi na sidhyati ko 'tra doṣaḥ
(Pañcatantra (K.) 1, 361 = (B.) 2, 130)

1 654. Dacă destinul nu dă izbîndă faptei pe care o săvîrşeşte omul după puterile sale, nu trebuie învinovăţit omul ; bărbăţia lui a fost înfrîntă de destin.
svaçaktyā kurvataḥ karma na cet siddhiṃ prayacchati[a])
no 'pālabhyaḥ pumāṇs tatra dāivāntarita pāuruṣaḥ
(Ib. 133)

1 655. Nepătruns este destinul ; dar silinţa omului este aceea care are putere prin faptă.
dāivam acintyaṃ kāraṇabalavān nanu puruṣakāro'pi

(Ib. 5, 29)

1 656. Întreaga activitate atîrnă de îndeplinirea destinului şi a faptei omeneşti. Destinul nu poate fi prevăzut, dar fapta depinde de om.
sarvaṃ karme 'dam āyattaṃ vidhāne dāivamānuṣe
tayor dāivam acintyaṃ tu mānuṣe vidyate kriyā
(Manu *7, 205)*

1 657. Cu cît mă gîndesc mai mult la întîmplările recente sau din trecut, cu atîta văd mai bine că toate acţiunile omeneşti sînt o jucărie (a destinului).
Mihi quanto plura recentium seu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur.
(Tacitus, *Ann. 3, 18)*

1 658. De aceea eu sînt silit să mă-ndoiesc dacă favoarea împăraţilor pentru unii şi duşmănia lor faţă de alţii se datoresc, la fel ca celelalte lucruri, destinului şi naşterii,

---

a) *prayacchati* : s.—î. *dāivam* „destinul".

sau dacă (nu cumva) au (şi) planurile noastre vreun rol şi se poate merge, între o opoziţie temerară şi un servilism urît, pe un drum lipsit de ostentaţie şi de primejdii.
Unde dubitare cogor, fato et sorte nascendi, ut caetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos, an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam et deformem obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum.
(Ib. 4, 20)

1 659. Legat de destinul cu care te-ai născut,
dacă nu vrei să-ţi faci (datoria) *din pricina* rătăcirii (tale) o vei face (şi) fără voie.
svabhāvajena kaunteya nibaddhaḥ svena karmaṇā
kartum ne 'cchasi yan mohāt kariṣyasy avaço 'pi
tat
(Bhagavadgītā, 18, 60)

1 660. Să nu părăsim străduinţa, cu gîndul la destin.
na dāivam api saṃcintya tyajed udyogam
ātmanaḥ
(Hitopadeça, Introd. 30)

1 661. După cum carul nu poate să meargă cu o singură roată, tot astfel destinul nu izbîndeşte fără fapta omenească.
yathā hy ekena cakreṇa na rathasya gatir bhavet
evaṃ puruṣakāreṇa vinā dāivaṃ ne sidhyati
(Ib. 32)

1 662. Cine-i în stare să biruie prin fapta(-i) omenească purtarea cu neputinţă de prevăzut a destinului, ciudat în acţiunile sale ?
kaḥ samarthaḥ syād asaṃbhāvyaṃ viceṣṭitam
jetuṃ puruṣakāreṇa vidher adbhutakarmaṇaḥ
(Somadeva, Kath. 36, 96)

1 663. Voinţa noastră şi destinul merg atît de opus, încît planurile noastre mereu sînt răsturnate ; gîndurile noastre ne aparţin, dar realizarea lor nu e în puterea noastră.
Our wills and fates do so contrary run,
that our devices still are overthrown ;
our thoughts are ours, their ends none of our own.
(Shakespeare, Haml. 3, 2)

1 664. Ca bieţiţi de spirite nevăzute, alergă caii solari ai timpului cu carul uşor al destinului nostru, şi nouă nu ne rămîne decît să ţinem strîns frînele, hotăriţi şi curajoşi, şi să cotim, cînd la dreapta, cînd la stînga, ferind roţile ici de o piatră, colo de o răsturnare. Unde merge, cine o ştie ? cînd abia îşi aduce aminte de unde a venit !
Wie von unsichtbaren Geistern gepeitscht, gehen die Sonnenpferde der Zeit mit unsers Schicksals leichtem Wagen durch, und uns bleibt Nichts, als mutig gefasst die Zügel fest zu halten, und bald rechts, bald links, vom Steine hier, vom Sturze da, die Räder abzulenken. Wohin est geht, wer weiss es ? Erinnert er sich doch kaum, woher er kam !
(Goethe, Dicht. 20)

1 665. A lupta împotriva destinului nostru ar fi o luptă ca şi cum un snop de grîu s-ar opune secerii.
To strive, too, with our fate were such a strife
As if the corn-sheaf should oppose the sickle.
(Byron, Don Juan, 5, 17)

FAPTA REA

1 666. Nu e cu putinţă de găsit un remediu pentru răul săvîrşit.
Οὐδέ τι μῆχος
ῥεχθέντος κακοῦ ἐστ' ἄκος εὑρεῖν.
(Homerus, Il. 9, 249 sq.)

1 667. Faptele rele nu prosperează.
Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα.
(Ib., Od. 8, 329)

1 668. Zeii cei fericiţi nu îubesc faptele nelegiuite.
Οὐ μὲν σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν.
(Ib., 14, 83)

1 669. Cine a săvîrşit o dată o faptă rea, va mai face după aceea şi alta.
yaḥ sakṛt pāpakaṃ kuryāt kuryād enat tato 'param
(Āitareya-Brāhmaṇa, 7, 13)

1 670. Fapta neleguită dă pe urmă naştere la altele, care seamănă cu cea dintîi.
Τὸ γὰρ δυσσεβὲς ἔργον
μετὰ μὲν πλείονα τίκτει, σφετέρα δ' εἰκότα γέννᾳ.
(Aeschylus, Ag. 757 sq.)

1 671. Nu se poate să rămînă ascunsă fapta rea pe care o săvîrşim ; căci ager (ne) priveşte timpul care vede totul.
Οὐκ ἔστι πράττοντας τι μοχθηρὸν λαθεῖν·
ὀξὺ βλέπει γὰρ ὁ χρόνος, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ·
(Euripides Mel. vincta, la Stobaeus, *Ecl. phys. 1, 9, 19)*

1 672. Cine crede că va putea face rău celor din jurul său fără să sufere nimic, nu are minte.
"Οστις δὲ δράσειν μὲν οἴεται τοὺς πέλας
κακῶς, πείσεσθαι δ' οὔ, οὐ σωφρονεῖ.
(Antiphon, la Stobaeus, *Flor. 20, 66)*

1 673. Cine săvîrşeşte o faptă rea crede că nimeni nu-l vede ; şi totuşi îl văd zeii şi sufletul din el.
manyate pāpakaṃ kṛtvā na kaç cid vetti *mām* iti
vidanti cāi 'naṃ devāç ca yaç cāi' vā 'ntarapūruṣaḥ
(Mahābhārata, 1, 3016 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2124)*

1 674. Fapta rea pe care o săvîrşeşte cineva pe lume nu dă roade îndată, ca pămîntul ; ci ea se apropie încet şi distruge cu desăvîrşire pe făptuitor.
nā 'dharmaç carito loke sadyaḥ phalati gāur iva
çanāir āvartamānas tu kartur mūlāni kṛntati
(Ib. 1, 3333 : Ib. 1529)

1 675. Fapta rea dă sigur roade la copii sau la nepoţi, dacă nu se vede aceasta chiar la făptaş.
putreşu vā naptṛşu vā na ced ātmani paçyati
phalaty eva dhruvaṃ pāpam
(Ib. 3334 ; Ib. 4549)

1 676. Cînd cel rău nu dă niciodată peste unul care să-l oprească, atunci mulţi persevorează în faptele lor rele.
yadā tu pratiṣeddhāraṃ pāpo na labhate kva cit
tiṣṭhanti bahavo lokās tadā pāpeşu karmasu
(Ib. 6851 ; Ib. 4583)

1 677. Cine cunoaşte pe un ticălos şi nu-l opreşte, deşi-l în stare, se face vinovat de fapta rea a aceluia tocmai fiindcă poate (să-l împiedice).
jānann api ca yaḥ pāpaṃ çaktimān na niyacchati içaḥ san so 'pi tenāi 'va karmaṇā saṃprayujyate
(Ib. 6852 ; Ib. 1070)

1 678. Unul singur săvîrşeşte fapte rele, iar mulţimea gustă roadele lor.
ekaḥ pāpāni kurute phalaṃ bhuṅkte mahājanaḥ
(Ib. 5, 1012)

1 679. Fiecare se pricepe să facă rău, nu însă şi bine.
sarvo 'pi jano virūpakaraṇe samartho bhavati no 'pakartum
(Pañcatantra, (K.), 1, p. 91, r. 13 sq.)

1 680. Cînd vede fapta de ocară a unuia, o săvîrşeşte şi altul. Lumea se ia după cei ce preced şi nu se preocupă de realitate.
ekasya karma saṃvīkṣya karoty anyo 'pi garhitam
gatānugatiko loko na lokaḥ paramārthikaḥ
(Ib. 1, 342)

1 681. Prin voinţa destinului omul săvîrşeşte o faptă nepotrivită, chiar cînd îşi dă seama de aceasta.
jānann api naro dāivāt prakaroti vigarhitam karma
(Ib. (B.), 4, 35)

1 682. Nu vă grăbiţi moartea prin rătăcirile vieţii voastre şi nu vă atrageţi pieirea prin fapta mîinilor voastre.
Μὴ ζηλοῦτε θάνατον ἐν πλάνῃ ζωῆς ὑμῶν
μηδὲ ἐπισπᾶσθε ὄλεθρον ἐν ἔργοις χειρῶν ὑμῶν.
(Septuaginta, Sap. 1, 12)
Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae,
neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

1 683. Dacă nu la el, la copii; dacă nu la copii, la nepoţi ; căci fapta rea pe care a săvîrşit-o cineva nu rămîne fără urmări.

yadi nā 'tmani putreşu na cet putreşu naptṛşu
na tv eva tu kṛto 'dharmaḥ kartur bhavati niṣphalaḥ
(Manu *4, 173:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 2362)*

1 684. Cine vrea să facă rău, găseşte totdeauna motiv.
Malefacere qui vult, nunquam non causam invenit.
(Syrus, 468)

1 685. Cel care face rău unuia, ameninţă pe mulţi.
Multis minatur qui uni facit iniuriam.
(Ib. 528)

1 686. Cel mai strălucit merit este să poţi face rău şi să nu vrei.
Nocere posse et nolle laus amplissima est.
(Ib. 588)

1 687. Cine a învăţat să facă rău, îşi aduce aminte, cînd poate.
Quicquid nocere didicit, meminit, quum potest.
(Ib. 797)

1 688. Cine nu împiedică fapta rea, atunci cînd poate, acela îndeamnă (la ea)[a].
Qui non vetat peccare, cum possit, iubet.
(Seneca, Tr. 290)

1 689. Uită-te la unul, ca să nu-ţi facă rău; la altul, ca să nu-i faci tu.
Alterum intuere, ne laedaris, alterum ne laedas.
(Id., Epist. 103, 3)

1 690. Bătrîneţea stă ameninţătoare ca o tigroaică, bolile se năpustesc asupra corpului ca nişte duşmani, viaţa se scurge ca apa dintr-un ulcior spart ; şi totuşi lumea săvîrşeşte fapte rele ; iată ceva ciudat !
vyāghrī 'va tiṣṭhati jarā paritarjayantī rogāç ca
çatrava iva praharantī dehe
āyuḥ parisravati bhinnaghaṭād ivā 'mbho lokas
tathā 'py ahitam ācaratī 'ti citram
(Bhartṛhari, Vāir. 108)

1 691. Fapta rea a fiecăruia dă totdeauna roadă în propriul său

---

a) Cf. proverbul francez : *Qui n'empêche pèche.*

suflet. Căci, după cum e sămînța pe care o aruncă cineva, tot așa e și roada.
kukarma sarvasya phalaty ātmani sarvadā
yo yad vapati bījam hi labhate so 'pi tat phalam
(Somadeva, *Kath. 17, 148)*

1 692. De cele mai adeseori răul pe care vrem să-l facem altuia, cade asupra noastră.
āpataty ātmani prāyo doṣo 'nyasya cikīrṣitaḥ
(Ib. 20, 213)

1 693. Fapta celor răi crește printr-o continuare neîntreruptă.
duṣkṛtīnām karma samtānenāi 'va vardhate
(Ib. 29, 109)

1 694. Cînd muritorii își îndreaptă voința spre rău, ce repede găsesc ei instrumente potrivite pentru aceasta!
When to mischief mortals bend their will,
How soon they find fit instruments of ill.
(Pope, *Rape 3, 225)*

1 695. Provocatorii, asupritorii, toți aceia care, în orice mod, fac rău altora, sînt vinovați nu numai de răul pe care-l săvîrșesc, dar și de pervertirea la care duc sufletul celor nedreptățiți.
I provocatori, i soverchiatori, tutti coloro che, in qualunque modo, fanno torto altrui, sono rei, non solo del male che commettono, ma del pervertimento ancora a cui portano gli animi degli offesi.
(Manzoni, *Prom. 2)*

1 696. Tot ce adună heralzii din lutul pus în sicriu, proza înflorită, minciunile mieroase în versuri, nu pot înnobila fapte rele, nici consacra o crimă.
Nor all that heralds rake from coffin'd clay,
Nor florid prose, nor honied lies of rhyme,
Can blazon evil deeds, or consecrate a crime.
(Byron, *Har. 1, 3)*

FARMECUL

1 697. Ce nu-i fermecător pentru cei orbiți de o mare rătăcire?

mahāmohāndhānāṃ kim iha ramaṇīyaṃ na bhavati
(Çilhana, Çānt. 1, 29 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 3179)*

FATA

1 698. În această lume fără valoare chintesența este, fără îndoială, o fată cu ochi de gazelă ; pentru ea dorese oamenii bani ; ce mai folosesc banii cînd ai renunțat la ea ?
asāre khalu saṃsāre sāraṃ sārāṅgalocanā
tadarthaṃ dhanam icchanti tattyāge tu dhanena kim
(Vikramacarita, 105 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3649)*

FAVOAREA

1 699. Cînd se află alături un om virtuos, din pricina virtuților lui ceilalți nu se mai bucură de favoare.
guṇavatā samīpavartinā tadguṇāir anyeṣāṃ prasādo na bhavati
(Pañcatantra (K.), 1, 71, r. 14 sq.)

1 700. Ori de cîte ori mă bucur de favoarea celor răi, am săvîrșit vreo faptă rea.
Swann ich der boesen hulde hân,
so hân ich etewaz missetân.
(Freidank, *Besch. 35, sq.)*

1 701. Ești în favoare ? tot ce faci e bun, nu comiți greșeli, toate drumurile te duc la țintă ; altminteri, totul e greșeală, nimic nu-i de folos, nu există cărare care să nu te rătăcească.
Êtes-vous en faveur, tout manège est bon, vous ne faites *point de fautes, tous les chemins vous mènent* au terme ; autrement, tout est faute, rien n'est utile, il n'y a point de sentier qui ne vous égare.
(La Bruyère, *Car., De la cour, 90)*

1 702. Favoarea pune pe un om mai presus de egalii săi, iar căderea mai prejos.
La faveur met l'homme au-dessus de ses égaux, et sa chute, au dessous.
(Ib. 97)

1 703. Favoarea prinţilor nu exclude meritul, dar nici nu-l presupune.

La faveur des princes n'exclut pas le mérite et ne le suppose pas aussi.

(Id., Des jugements, 6)

FĂŢĂRNICIA

1 704. Nu te purta făţarnic cu oamenii şi ia seama la ce-ţi iese din gură.

Μὴ ὑποκριθῇς ἐν στόμασιν ἀνθρώπων
καὶ ἐν τοῖς χείλεσίν σου πρόσεχε.

(Septuaginta, Sir. 1, 29)

Ne fueris hypocrita in conspectu hominum,
et non scandalizeris in labiis tuis.

1 705. Cu o faţă de cucernic şi cu fapte evlavioase îndulcim şi pe diavol.

With devotion's visage,
And pious action, we do sugar o'er
The devil himself.

(Shakespeare Ham. 3, 1)

1 706. Zbir mişel, ţine-ţi mîna acoperită de sînge! De ce biciuieşti această depravată? Dezgoleşte-ţi propriul tău spate ; tu ai rîvnit fierbinte s-o întrebuinţezi în modul pentru care o biciuieşti. Cămătarul spînzură pe cel care înşeală.

Thou rascal beadle, hold thy bloody hand!
Why dost thou lash that whore? Strip thine own back!
Thou hotty lust 'st to use her in that kind
For which thou whipp 'st her. The usurer hangs the cozener.

(Id., Lear, 4, 6)

1 707. Făţărnicia este un omagiu pe care viciul îl aduce virtuţii.

L'hypocrisie est un hommage que le vice rend à la vertu.

(La Rochefoucauld, Max. 218)

1 708. Şi cînd ei se numesc singuri „cei buni şi drepţi", nu uitaţi că pentru a fi farisei nu le lipseşte nimic decît puterea.

Und wenn sie sich selber „die Guten und Gerechten" nennen, so vergesst nicht, dass ihnen zum Pharisäer nichts fehlt als — Macht !
*(*Nietzsche, *Zar. 2, 146)*

1 709. Ei fac răul pe ascuns şi binele în public.
Fanno il male di nascosto e il bene in piazza.
*(*Papini, *Stor. 1, 146)*

1 710. Făţarnici, pentru că ridică monumente profeţilor şi împodobesc mormintele drepţilor din vechime, dar persecută pe drepţii care trăiesc în timpul lor şi se pregătesc să ucidă pe profeţi.
Ipocriti perche inalzano monumenti ai profeti e adornano i sepolcri degli antichi giusti ma perseguitano i giusti che vivono al loro tempo e si preparano a uccidere i profeti.
(Ib. 2, 378)

FEMEIA

1 711. Mai bine să locuieşti într-un ţinut pustiu, decît cu o femeie certăreaţă şi care îşi iese din fire.
Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν γῇ ἐρήμῳ
ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους καὶ ὀργίλου.
(Septuaginta, Prov. 21, 19)
Melius est habitare in terra deserta,
quam cum muliere rixosa et iracunda.

1 712. Nu e prielnică o femeie tînără unui bărbat bătrîn.
Οὔ τοι σύμφορόν ἐστι γυνὴ νέα ἀνδρὶ γέροντι.
(Theognis, 457)

1 713. Femeile au o plăcere deosebită de a se bîrfi între ele.
Ἡδονή τις γυναιξὶ μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλας λέγειν.
*(*Euripides, *Phoen. 200)*

1 714. Unii stăpînesc cetăţi, dar sînt robiţi de femei.
Ἔνιοι πολίων μὲν δεσπόζουσι, γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι.
*(*Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 6, 11)*

1 715. Firea femeilor e nestatornică.

strīsvabhāvaç calo
(Nala 19, 6)

1 716. Cei nebuni şi fără minte, care umblă după răsplată închipuită şi nesocotesc femeia, simbolul de mare preţ al Amorului, care aduce izbîndă în toate trebile, — pe aceia el îi îngenunchează fără milă, făcîndu-i pe unii să fie cerşetori goi şi raşi, pe alţii să poarte zdrenţe roşii şi părul împletit, pe alţii iarăşi să poarte căpăţîni de om[a].
strīmudrāṃ jhaṣaketanasya mahatīṃ
sarvārthasampatkārīṃ
ye mūdhāḥ pravihāya yānti kudhiyo
mithyāphalānveṣiṇaḥ
te tenāi 'va nihatya nirdayataraṃ nagnīkṛtā muṇḍitāḥ ke cid raktapaṭīkṛtāç ca jaṭilāḥ kāpālikāç cā
'pare
(Ib. 4, 34)

1 717. Cunosc firea femeilor : cînd vrei tu, nu vor ele ; iar cînd nu vrei tu, tocmai atunci ele doresc.
Novi ingenium mulierum :
Nolunt ubi velis, ubi nolis cupiunt ultro.
(Terentius, Eun. 812 sq.)

1 718. Frumuseţea femeii pe mulţi a rătăcit.
'Εν κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν.
(Septuaginta, Sir. 9, 8)
Propter speciem mulieris multi perierunt.

1 719. Vinul şi femeia ademenesc şi pe cei înţelepţi.
Οἶνος καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσιν συνετούς.
(Ib. 19, 2)
Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.

1 720. Femeia e veşnic schimbătoare şi nestatornică.
Varium et mutabile semper
Femina.
(Vergilius, Aen. 4, 569 sq.)

1 721. Se ştie ce-i în stare o femeie scoasă din minţi.
Notum furens quid femina possit.
(Ib. 5, 6)

---

a) Toţi aceştia sînt asceţi, care au renunţat la lume.

1 722. O dată ce o femeie şi-a pierdut ruşinea, ea nu mai refuză nimic.
Neque femina, amissa pudicitia, alia abnuerit.
(Tacitus, *Ann. 4, 3)*

1 723. Cînd se îndrăgostesc de un om ales, femeile nu ţin seamă nici de părinţi, nici de locul unde s-au născut, nici de rude, nici de avere, nici de viaţă.
jananāu janmasthānaṃ bāndhavalokaṃ vasūni
jīvaṃ ca
puruṣaviçeṣāsaktāḥ simantinyas tṛṇāya manyante
(Vetālapañcavinçatika 1, la Lassen, *Anth. 9, 18 sq.)*

1 724. Omul nu se abate de la calea cea bună, îşi stăpîneşte simţurile, are ruşine, se poartă cum trebuie atîta timp cît nu pătrund în inima lui săgeţile privirilor *nimicitoare de statornicie pe care frumoasele cu* gene lungi le aruncă din arcul sprîncenelor.
sanmārge tāvad āste prabhavati ca naras tāvad eva
'ndriyāṇāṃ lajjāṃ tāvad vidhatte vinayam api
samālambate tāvad eva
bhrūcāpākṛṣṭamuktāḥ çravaṇapathagatā
nilopakṣmāṇa
ete yāval lilāvatīnāṃ na hṛdi dhṛtimuṣo dṛṣṭibāṇāḥ
patanti
(Bhartṛhari, *Çṛṅg. 26)*

1 725. Cînd porneşte să facă ceva o femeie cuprinsă de o iubire nebună, nici Brahma nu îndrăzneşte s-o oprească.
unmattapremasaṃraṃbhād ārabhante yad aṅganāḥ
tatra pratyūham ādhātuṃ brahma 'pi khalu
kātaraḥ
(Ib. 61)

1 726. Cine poate ascunde de femei averea sa sau un secret ?
ko hi vittaṃ rahasyam vā strīṣu çaknoti gūhitum
(Somadeva *Kath. 1, 52)*

1 727. Cum să-şi înfrîneze o femeie limba ?
strīṣu vāksaṃyamaḥ kutaḥ
(Ib. 53)

1 728. Încrederea în femei în judecata chiar şi celor inteligenţi.

pratyayaḥ strīṣu muṣṇāti vimarçaṃ viduṣām api
(Ib. 20, 124)

1 729. Fără îndoială că femeia a fost creată din ambrozie și otravă : cînd iubește e ambrozie, cînd urăște e otravă.
nūnaṃ strī nāma sṛṣṭe 'yam amṛtena viṣeṇa ca
anuraktā 'mṛtaṃ sa hi viraktā viṣam eva ca
(Ib. 34, 178)

1 730. Cine poate să cunoască o femeie rea, cu chipul frumos, dar cu păcate ascunse, asemenea unui lac cu lotuși înfloriți, în care se ascund crocodili ?
jnāyate kāntavadanā kena pracchanapātakā
kustrī praphullakamalā gūḍhanakre 'va padminī
(Ib. 179)

1 731. Nici creatorul nu-i în stare să păzească (femeile) cele nestatornice. Cine poate opri un rîu impetuos sau o femeie aprinsă ?
dhātā 'pi na prabhuḥ prāyaç capalānāṃ tu rakṣane
mattā nadī ca nārī ca niyantuṃ kena pāryate
(Ib. 36, 8)

1 732. Femeia nestatornică nu poate fi stăpînită nici de dracul ; oare furtuna năprasnică poate fi ținută în loc cu brațele ?
niyantuṃ capalā nārī raksayā 'pi na çakyate
kiṃ nāmo 'tpātavātālī bāhubhyām jātu badhyate
(Ib. 36, 93)

1 733. Cum dorește albina mereu alte flori, tot astfel femeia alt bărbat.
bhṛṅgī 'va puṣpaṃ puruṣaṃ strī vāñchati navaṃ navam
(Ib. 37, 174)

1 734. Omul rămîne înțelept, curajos și fericit cît timp nu dă peste o femeie frumoasă și nestatornică.
tāvad vidagdho vīraç ca naro bhāgī 'çubhasya ca
yāvat patati nāi 'vā 'sāu rāmāvibhramabhūmiṣu
(Ib. 57, 129 sq.)

1 735. Acolo unde o femeie frumoasă și bine făcută nu așteaptă privind în drum, — care-i prostul care intră

într-o astfel de închisoare fără lanțuri, care poartă numai numele de casă ?

yatra ghanastanajaghanā nā 'ste mārgāvalokinī kāntā
ajadaḥ kas tad anigaḍaṃ praviçati gṛhasaṃjñakaṃ durgam

(Ib. 98, 32)

1 736. Aceasta este firea femeilor : să dispreţuiască pe acela care le dorește și să iubească pe acela care le detestă.
Esa es natural condición de mujeres, desdeñar á quien las quiere y amar á quien las aborrece.
(Cervantes, *Quij. 1, 20)*

1 737. O, slăbiciune, numele tău e femeie !
Frailty, thy name is woman.
(Shakespeare, *Ham., 1, 2)*

1 738. Cele mai multe femei oneste sînt comori ascunse care nu sînt în siguranță decît fiindcă nu sînt căutate.
La plupart des honnêtes femmes sont des trésors cachés qui ne sont en sûreté que parce qu'on ne les cherche pas.
(La Rochefoucauld, *Max. 368)*

1 739. Un om nobil este dus departe printr-o vorbă bună a femeii.
Ein edler Mann wird durch ein gutes Wort
der Frauen weit geführt.
(Goethe, *Iph. 1, 2)*

1 740. Fără femei începutul vieții noastre ar fi lipsit de ajutor, mijlocul de plăcere și sfîrșitul de mîngîiere.
Sans les femmes, le commencement de notre vie serait privé de secours, le milieu de plaisirs, et la fin de consolation.
(Jouy, *la* Schopenhauer, *Par. 2, 362)*

1 741. A simți, a iubi, a suferi, a se devota, va fi totdeauna textul vieții femeilor.
Sentir, aimer, souffrir, se dévouer, sera toujours le texte de la vie des femmes.
(Balzac, *Eug. p. 189)*

1 742. Nu insultaţi niciodată o femeie care cade ! Cine ştie sub ce povară se prăbuşeşte sărmanul (ei) suflet !
Oh ! n'insultez jamais une femme qui tombe !
Qui sait sous quel fardeau la pauvre âme succombe !
(Hugo, Crép. 14, 1 sq.)

FERICIREA

1 743. Fericirea acestei lumi e trecătoare ; căci ceea ce-i statornic nu se dobîndeşte prin lucruri nestatornice.
çevadhir anityaṃ na hy adhruvāiḥ prāpyate hi dhruvaṃ tat.
(Kaṭha-Upaniṣad, 2, 10)

1 744. Om fiind, să nu spui niciodată ce va fi mîine ; iar cînd vezi pe cineva că-i fericit, să nu determini cît timp va fi aşa. Căci zborul unei muşte nu este atît de iute ca schimbarea în contrar.
Ἄνθρωπος ἐὼν μήποτε φάσῃς ὅ τι γίγνεται αὔριον, μηδ' ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται· ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ πανυπτερύγου μυίας οὕτως ἁ μετάστασις.
(Simonides, Threnoi 17)

1 745. Nimeni nu e cu totul fericit în toate.
Οὐδεὶς γὰρ πάντ' ἐστὶ πανόλβιος.
(Theognis, 441)

1 746. Fericirea celor răi este insuportabilă.
Κακοὶ γὰρ εὖ πράσσοντες οὐκ ἀνασχετοί.
(Aeschylus, la Stobaeus, Flor. 45, 14)

1 747. Trebuie socotit fericit acela care îşi sfîrşeşte viaţa în prosperitate.
Ὀλβίσαι δὲ χρὴ
βίον τελευτήσαντ' ἐν εὐεστοῖ φίλῃ
(Ib., Ag. 928 sq.)

1 748. Cine nu-i invidiat, nu e fericit.
Ὁ δ' ἀφθόνητός γ' οὐκ ἐπίζηλος πέλει.
(Ib. 938)

1 749. Nici unui muritor nu i se pare că-i destul de fericit.

Τὸ μὲν εὖ πράσσειν ἀκόρεστον ἔφυ πᾶσι βροτοῖσιν.
(Ib. 1331)

1 750. Cel care-i fericit, uită de moarte.
Ἄτδα τοι λάθεται
ἄρμενα πράξαις ἀνήρ.
(Pindarus, *Ol. 8, 95 sq.)*

1 751. Există o singură limită, o singură cale a fericirii pentru muritori : să trăiască plină la sfîrșit cu sufletul lipsit de durere.
Εἷς ὅρος, μία βροτοῖσιν ἐστὶν εὐτυχίας ὁδός,
δυμὸν εἴ τις ἔχων ἀπενθῆ διατελεῖν δύναται βίον.
(Bacchylides, *10)*

1 752. Nimeni dintre muritori nu e tot timpul fericit.
Ὄλβιος δ' οὐδεὶς βροτῶν πάντα χρόνον.
(Ib. 37 (2))

1 753. Nici un pămîntean nu e fericit în toate.
Οὐ γάρ τις ἐπιχθονίων
πάντα γ' εὐδαίμων ἔφυ.
(Id. Epin. 5, 53 sqq.)

1 754. Cel care nu e cîtuși de puțin nefericit și care are cu ce trăi, dar nu acordă sufletului său nimic bun și frumos, pe acela eu nu-l numesc de loc fericit, ci mai degrabă un rău păzitor al unor bunuri frumoase.
Ἥκιστά γ' ὅστις δυστυχῶν βίον τ' ἔχων
μηδὲν καλόν τε κἀγαθὸν ψυχᾷ διδῷ,
ἐγὼν μὲν αὐτὸν οὔτι φασῶ μακάριον,
φύλακα δε μᾶλλον χρημάτων καλῶν κακόν.
(Epicharmus, *la* Diels, *fr. 45)*

1 755. Cea dintîi condiție a fericirii este înțelepciunea.
Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
πρῶτον ὑπάρχει.
(Sophocles, *Ant. 1345)*

1 756. De aceea trebuie să așteptăm să vedem acea zi supremă și să nu fericim pe nici un muritor, înainte ca el să treacă hotarul vieții fără să fi suferit vreo durere.

Ὅστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα
τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.
(Ib. 1528 sqq.)

1 757. Există un ciclu al lucrurilor omenești care, învîrtindu-se, nu îngăduie să fie mereu fericiți aceiași oameni.
Κύκλος τῶν ἀνθρωπήων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν.
(Herodotus, 1, 207)

1 758. Nici un om nu-și trece viața fără mîhnire nici nu rămîne fericit pînă la urmă.
Ἄνθρωπος ὢν οὐδεὶς ἄλυπος τὸν βίον διήγαγεν,
οὐδὲ μέχρι τέλους ἔμεινεν εὐτυχῶν.
(Euripides, la Stobaeus, *Flor. 99, 14)*

1 759. Nu poți fi fericit, dacă nu te ostenești.
Οὐκ ἂν δύναιο μὴ καμὼν εὐδαιμονεῖν.
(Id. Cret., la Stobaeus, *Flor. 29, 23)*

1 760. Acela-i cel mai fericit, căruia nu i se întîmplă nimic rău zi cu zi.
Κεῖνος ὀλβιώτατος,
ὅτῳ κατ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.
(Ib. 623 sq.)

1 761. Nu slăbi frînele, cînd îți merge bine ; iar în restriște ține-te de speranța înțeleaptă.
Μήτ' εὐτυχοῦσα πᾶσαν ἡνίαν χάλα,
κακῶς τε πράσσουσ' ἐλπίδος κεδνῆς ἔχου.
(Id. Ino, la Stobaeus, *110, 5)*

1 762. E penibil să fie cineva fericit, cînd alții suferă.
Δεινὸν εὐτυχῶν ἀνὴρ
πρὸς κακῶς πράσσοντας.
(Ib. 1562 sq.)

1 763. Fericirea nu e statornică, ci efemeră.
Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
(Id. Phoen. 559)

1 764. Fericirea celor răi este o boală pentru cetate.
Πόλει γὰρ εὐτυχοῦντες οἱ κακοὶ νόσος.
(Id. Plisth., la Stobaeus, *Flor. 48, 1, 9)*

1 765. Prost e muritorul care, crezînd că-i fericit, se bucură, sigur de el ; căci norocul se poartă ca un om smintit, sărind cînd ici cînd colo, aşa că nimeni nu izbîndeşte întruna.

Θνητῶν δὲ μῶρος ὅστις εὖ πράσσειν δοκῶν
βέβαια χαίρει· τοῖς τρόποις γὰρ αἱ τύχαι,
ἔμπληκτος ὡς ἄνθρωπος, ἄλλοτ' ἄλλοσε
πηδῶσι, κοὐδεὶς αὐτὸς εὐτυχεῖ ποτε.
(Ib. 1192)

1 766. Fericirea şi nefericirea sînt în suflet.

Εὐδαιμονίη ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίη.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 170)*

1 767. În general, e mai uşor de înlăturat restriştea decît de păstrat fericirea.

Κακοπραγίαν ὡς εἰπεῖν ῥᾷον ἀπωθοῦνται ἢ εὐδαιμονίαν διασώζονται.

(Thucydides, *3, 39, 4)*

1 768. Nimeni să nu judece pe cineva că-i fericit, înainte de a-l vedea sfîrşind bine ; căci numai pe cel mort îl poţi lăuda fără a greşi.

Θνητῶν δὲ μηδεὶς μηδέν' ὄλβιόν ποτε
κρίνῃ, πρὶν αὐτὸν εὖ τελευτήσαντ' ἴδῃ·
ἐν ἀσφαλεῖ γὰρ τὸν θανόντ' ἐπαινέσαι.
(Dionysius, *Leda, la* Stobaeus *105, 2, c. 1)*

1 769. O fericire bazată pe nedreptate nu e sigură.

Τὸ μὴ δικαίως εὐτυχεῖν ἔχει φόβον.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 16, 8)*

1 770. Cînd fericirea ta e mare, nu te încrede prea mult în ea, nici nu ne dispreţui pe noi cei săraci, ci arată-te mereu vrednic de fericirea ta.

Μήτ' αὐτός, εἰ σφόδρ' εὐπορεῖς,
πίστευε τούτῳ, μήτε τῶν πτωχῶν πάλιν
ἡμῶν καταφρόνει, τοῦ δέ γ' εὐτυχεῖν ἀεὶ
πάρεχε σεαυτὸν τοῖς ὁρῶσιν ἄξιον.
(Ib. 22, 19)

1 771. De obicei fericirea dă naştere la trufie.

Εὐδαμονία δ' εἴωθ' ὑπερηφανίας ποιεῖν.
(Id. Can., la Stobaeus, *Flor. 22, 31)*

1 772. Se pot vedea oameni drepți foarte întristați și oameni nedrepți fericiți.
dharmavanto hi bhavanti bhṛçaduḥkhitāh
adharmavantaḥ sukhino drçyante khalu mānavāḥ
(Rāmāyana, 2, 116, 38 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 4252)*

1 773. Omul are parte rînd pe rînd de bucurie și de durere ; nimeni nu dobîndește o fericire fără sfîrșit.
sukhaduḥkhe hi puruṣaḥ paryāyeno 'pasevate
na hy anantaṃ sukhaṃ kaç cit prāpnoti
(Mahābhārata 3, 15382 sq. : Böhtlingk, *Ind. Spr. 5245)*

1 774. Nu-s de ajuns prietenii, pentru a fi fericit ; nu-s de ajuns dușmanii, pentru a fi nefericit ; nu-i de ajuns mintea, pentru a dobîndi avere ; nu-s de ajuns banii, pentru a fi fericit.
nā 'laṃ sukhāya suhṛdo nā 'lam duḥkhāya çatravaḥ
na ca prajnā 'lam arthebhyo na sukhebhyo hy alaṃ dhanam
(Ib. 12, 831 ; Ib. 4434)

1 775. E greu de dobîndit o fericire fără spini.
bhadraṃ durlabham akaṇṭhakam
(Tantrākhyāyika 1, 37, 7)

1 776. Pe cel neîntreprinzător, lăsător, fatalist și lipsit de bărbăție, zeița fericirii nu vrea să-l îmbrățișeze, ca și o femeie tînără pe un bătrîn.
avyavasāyinam alasaṃ dāivaparam pāuruṣāc ca parihiṇam
vṛddham iva patiṃ pramadā ne 'cchaty avagūhituṃ lakṣmīh
(Ib. 2, 97)

1 777. Fericirea supremă e anevoie de dobîndit, atîta timp cît omul nu face o sforțare eroică.
duradhigamaḥ parabhāgo yāvat puruṣeṇa pāuruṣaṃ na kṛtam.
(Pañcatantra (K.) 1, 330)

1 778. Ce folos de fericirea care nu e dobîndită prin bărbăţie, chiar dacă-i înfloritoare ? Şi un bou bătrîn măninncă iarba ce-i răsare datorită întîmplării.
akṛtvā pāuruṣaṃ yā çrīr vikāsiny api kiṃ tayā
jaradgavo 'pi cā 'çnāti dāivād upagataṃ tṛṇam
(Ib. (B.) 3, 147)

1 779. În închipuire fericirea se află în mîna tuturor; însă, în realitate, ea se supune numai celor cu puterea braţelor neîncătuşată.
manasā sarvalokānāṃ lakṣmīr hastagatāi 'va hi
karmano 'ddāmadaṇḍānām eva syād vaçavartini
(Ib. 148)

1 780. Pe lumea aceasta fericirea nu se dobîndeşte uşor, dacă nu se expune corpul la suferinţă.
kleçasyā 'ngam adattvā sukham eva sukhāni ne 'ha
labhyante.
(Ib. 5, 32)

1 781. În ziua fericirii nenorocirea este uitată, iar în ziua nenorocirii (omul) nu-şi aduce aminte de fericire.
'Εν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν ἀμνησία κακῶν,
καὶ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν οὐ μνησθήσεται ἀγαθῶν.
(Septuaginta, Sir. 11, 25)

1 782. Deocamdată el prosperă prin nelegiuire, după aceea vede fericirea, apoi îi biruie pe adversari ; dar în cele din urmă piere cu desăvîrşire.
adharmenāi 'dhate tāvat tato bhadrāni paçyati
tatah sapatnān jayati samūlas tu vinaçyati
(Manu, 4, 174)

1 783. Nu toţi care sînt buni sînt şi fericiţi.
(Prudentia ipsa hoc videt), non omnes bonos esse etiam beatos.
(Cicero, Tusc. 5, 14)

1 784. Fericirea celor răi este nenorocirea celor aleşi.
Felix improbitas optimorum est calamitas.
(Syrus, 261)

1 785. Nu e fericit, cine nu se crede fericit.
Non est beatus, esse qui se non putat.
(Ib. 594)

1 786. Fericirea are uneori o doză de prostie.
Stultitiae partem interdum habet felicitas.
(Ib. 920)

1 787. Fericit nu e acela care pare altora, ca atare, ci sieşi.
Felix est non aliis esse qui videtur, sed sibi.
(Ib. 1027)

1 788. Să nu socoţi fericit pe altcineva, afară de înţelept şi de cel bun.
Neve putes alium sapiente bonoque beatum.
(Horatius, *Epist. 1, 16, 20)*

1 789. Nu există fericire desăvîrşită.
Nihil est ab omni
Parte beatum.
(Id. Od. 2, 16, 27 sq.)

1 790. Nu poţi numi pe drept fericit pe acela care posedă mult ; mai degrabă se poate da numele de fericit aceluia care ştie să se folosească în chip înţelept de darurile zeilor şi să suporte sărăcia dură şi care se teme de infamie mai rău decît de moarte, dar nu se teme să piară pentru prietenii săi scumpi sau pentru patrie.
Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum ; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati
Peiusque leto flagitium timet
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.
(Ib. 4, 9, 45 sqq.)

1 791. Rar putem găsi pe cineva, care să spună că a trăit fericit, şi care, mulţumit cu timpul trăit, să plece din viaţă ca un comesean sătul.
Inde fit ut raro qui se vixisse beatum
Dicat et exacto contentus tempore vita
Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
(Id. Sat. 1, 1, 117 sqq.)

1 792. Cît timp e cu putinţă, trăieşte fericit în împrejurări îmbucurătoare.

Dum licet, in rebus iucundis vive beatus.
(Ib. 2, 6, 96)

1 793. Este nefericit acela care nu se socoteşte foarte fericit, chiar dacă domneşte asupra lumii (întregi).
Miser est, qui se non beatissimum iudicat, licet imperet mundo.
(Seneca, *Epist. 9, 20)*

1 794. După Epicur, două sînt bunurile din care-i alcătuită fericirea supremă : „un corp lipsit de durere şi un suflet netulburat".
Apud Epicurum duo bona sunt, ex quibus summum illud beatumque componitur, „ut corpus sine dolore sit, animus sine perturbatione".
(Ib. 66, 45)

1 795. Nu e nici un motiv să crezi că cineva poate deveni fericit prin nefericirea altuia.
Non est quod credas quemquam fieri aliena infelicitate felicem.
(Ib. 94, 67)

1 796. Fericirea tuturor acelora pe care-i vezi păşind cu mîndrie este (simplă) poleială ; priveşte (mai de aproape) şi vei vedea cîtă mizerie se ascunde sub acea poşghiţă subţire a rangului.
Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est ; inspice, et scies, sub ista tenui membrana dignitatis quantum mali iaceat.
(Ib. 115, 9)

1 797. Greu se reîntoarce fericirea care a fost dispreţuită mai înainte.
pūrvāvadhīritaṃ çreyo duḥkham hi parivartate.
(Kālidāsa, *Çak. 167)*

1 798. Cei care distrug fericirea altora în folosul propriu sînt diavoli cu chip de om ; dar cei care distrug fără folos fericirea altora nu ştim cum să-i numim.
te'mī mānuṣarākṣasāḥ parahitaṃ svārthāya vighnanti ye

ye tu ghnanti nirarthakaṃ parahitaṃ te ke na jānīmahe

(Bhartṛhari, Nīt. 74)

1 799. Ai dobîndit o fericire care-ţi satisface toate dorinţele : şi după aceea ? Ai pus piciorul pe capul duşmanilor ; şi după aceea ? Ai onorat pe favoriţii tăi cu bogăţii : şi după aceea ? Ai stat întrupat o mie de epoci ale lumii : şi după aceea ?

prāptāḥ çriyaḥ sakalakāmadughās tataḥ kiṃ dattaṃ padaṃ çirasi vidviṣatāṃ tataḥ kim
saṃmānitāḥ praṇayino vibhavāis tataḥ kim kalpaṃ sthitaṃ tanubhṛtāṃ tanubhis tataḥ kim

(Bhartṛhari, Vāīr. 71)

1 800. Cît timp corpul e sănătos, cît timp bătrîneţea e departe, cît timp simţurile sînt în plină putere şi vîrsta nu e în declin, înţeleptul să-şi dea toată silinţa pentru a-şi asigura fericirea.

yāvat svastham idaṃ çarīram arujaṃ yāvaj jarā dūrato
yāvac ce'ndriyaçaktir apratihatā yāvat kṣayo nā'yuṣaḥ
atmaçreyasi tāvad eva viduṣā karyaḥ prayatno mahān

(Ib. 86)

1 801. În santali se află şerpi, în ape lotuşi, dar şi crocodili, pentru fiecare plăcere a noastră se găsesc ticăloşi care să strice farmecul. Nu există fericire netulburată.

candanataruṣu bhujaṃgā jaleṣu kamalāni tatra ca grāhaḥ
guṇaghātinaç ca bhoge khalā na ca sukhāny avighnāni

(Hitopadeça 2, 153 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 897)

1 802. Fericirea nu tulbură mintea celui înţelept, căci ea e asemenea mirajului într-un pustiu.

na hi mohayati prājnaṃ lakṣmīr, marumarīcikā.

(Somadeva, Kath. 4, 134)

1 803. Cel energic dobîndeşte fericirea, chiar cînd e singur şi fără sprijin.

eko'pi āçrayahīno'pi lakşmīm prāpnoti sattvavān
(Ib. 18, 67)

1 804. Totdeauna fericirea se dobîndeşte după multe piedici.

bahuvighnās tu sadā kalyāṇasiddhayaḥ
(Ib. 19, 3)

1 805. Cel cumpănit la vorbă, statornic la faptă, iute la îndeplinire, tare în silinţă, neabătut şi potolit, acela este vrednic de fericire.

nyāyavādi sthirārambhaḥ kşiprakāri mahodyamaḥ
adīno'kopanaç cāi'va naraḥ çribhājanam bhavet
(Çukasaptati, la Lassen, *33, 22 sq.)*

1 806. De obicei virtuoşii suferă, iar cei răi sînt fericiţi. Papagalii intră în captivitate, pe cînd ciorile se plimbă unde vor.

guṇavantaḥ kliçyante prāyeṇa bhavanti nirguṇāḥ sukhinaḥ
bandhanam āyānti çukā yatheştasaṃcāriṇaḥ kākāḥ
(Çarngadharapaddhati, Gun. 16, 17 / Böhtlingk, *Chrest. 202, 5)*

1 807. Ologule, eşti vrednic de slavă, că nu te duci să ceri în casa altora. Orbule, ferice de tine, că nu vezi feţele celor îngîmfaţi de bogăţia lor. Mutule, eşti de lăudat, că nu slăveşti pe zgîrcit în speranţa de a căpăta ceva. Surdule, eşti de invidiat, că nu auzi vorbele mişeilor.

pāngo vandyas tvam asi na gṛhaṃ yāsi yo'rthī pareşām
dhanyo'ndha tvaṃ dhanamadavatām ne'kşase yan mukhāni
çlāghyo mūka tvam asi kṛpaṇam stāuşi nā'rthāçayā yaḥ
stotavyas tvaṃ badhira na vaco yaḥ khalānām çṛnoşi

(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *206, 29 sq.)*

1 808. Fericirea nu se dobîndeşte fără suferinţă.

na hi sukhaṃ duhkhāir vinā labhyate
(Ib. 214, 26)

1 809. Nimeni nu poate găsi aici (pe pămînt) o fericire care să nu dispară întocmai ca frumusețea strălucitoare a florilor.

Nieman kan hie fröude vinden, si zergê
sam der liehten bluomen schîn.
(Vogelweide, *Ird. Glück, 5 sq.)*

1 810. Dacă ești fericit nu te bucura ; iar dacă ești nefericit nu plînge. În timp ce te bucuri și ești bogat (deodată) îți vine nenorocirea, și-n timp ce zaci în nefericire, deodată izbîndești pe de-a-ntregul.

Ἂν εὐτυχῇς μὴ χαίρεσαι· καὶ ἂν δυστυχῇς μὴ' κλαίῃς.
Ἐν ὅσῳ χαίρεις καὶ πλουτεῖς, ἦλθεν ἡ δυστυχία
Ἐν ὅσῳ κεῖσαι δυστυχῶν, ηὐτύχησες ἀθρόον.
(Glycas, *Stichoi 377 sqq.*, la Pernot, *Chrest. p. 41)*

1 811. Fericire și glorie : pe cît e de nestatornică aceea, pe atît e de durabilă aceasta.

Fortuna y fama. Lo que tiene de inconstante la una, tiene de firme la otra.
(Gracián, *Or. 10)*

1 812. Nu sîntem niciodată atît de fericiți sau atît de nefericiți cum ne închipuim.

On n'est jamais ni si heureux ni si malheureux qu'on s'imagine.
(La Rochefoucauld, *Max. 49)*

1 813. Oamenii fericiți nu se-ndreaptă de loc, ei cred totdeauna că au dreptate, cînd norocul sprijină puterea lor rea.

Les gens heureux ne se corrigent guère ; ils croient toujours avoir raison quand la fortune soutient leur mauvaise conduite.
(Ib. 227)

1 814. Noi ne zbuciumăm nu atît ca să devenim fericiți, cît (mai ales) pentru a face să se creadă că sîntem.

Nous nous tourmentons moins pour devenir heureux que pour faire croire que nous le sommes.
(Ib. Max. aj. 6)

1 815. Dacă condiția noastră ar fi într-adevăr fericită, nu ar fi nevoie să fim distrași de gîndul la ea spre a ne face fericiți.

Si notre condition était véritablement heureuse, il ne nous faudrait pas divertir d'y penser pour nous rendre heureux.

(Pascal, Pens. 165 (415))

1 816. Toți oamenii caută să fie fericiți ; aceasta-i fără excepție... Acesta-i motivul tuturor acțiunilor tuturor oamenilor.

Tous les hommes recherchent d'être heureux ; cela est sans exception... C'est le motif de toutes les actions de tous les hommes.

(Ib. 425 (377))

1 817. Omul fericit uită azi pe acela care l-a susținut ieri, și nu cunoaște nici măcar numele aceluia care l-a ajutat la începutul carierei sale norocoase.

L'homme heureux oublie aujourd'hui celui qui l'assista hier, et ne connaît pas seulement le nom de celui qui l'aida au commencement de sa carrière de fortune.

(Oxenstierna, Pens. 1, 166)

1 818. Ne facem adesea iluzii cu privire la o fericire din viitor, din cauza căreia neglijăm realitatea unui lucru plăcut din prezent.

On se flatte souvent d'une felicité à venir pour la quelle on néglige la réalité d'une commodité présente.

(Ib. 2, 87)

1 819. Fericirea constă în închipuirea că o posedăm.

Le bonheur consiste dans l'imagination de le posséder.

(Ib. 113)

1 820. Măsura fericirii sau a nefericirii cuiva este ideea ce o are despre ea.

La mesure du bonheur ou du malheur de l'homme, c'est l'idée qu'il en a.

(Id. Réfl. 317)

1 821. Noi căutăm fericirea în afara noastră și în părerea oamenilor, pe care-i știm lingușitori, nesinceri, nedrepți,

plini de invidie, de toane şi de idei preconcepute ; ce ciudat !
Nous cherchons notre bonheur hors de nous-mêmes, et dans l'opinion des hommes que nous connaissons flatteurs, peu sincères, sans équité, pleins d'envie, de caprices et de préventions : quelle bizarrerie ! *(La Bruyère, Car. De l'homme 76)*

1 822. Este un fel de ruşine să fii fericit, cînd vezi anumite mizerii.
Il y a une espèce de honte d'être heureux à la vue de certaines misères.
(Ib. 82)

1 823. Lumea aceasta, teatru de orgoliu şi de rătăcire, este plină de nefericiţi care vorbesc despre fericire.
Ce monde, ce théâtre et d'orgueil et d'erreur,
Est plein d'infortunés qui parlent de bonheur.
(Voltaire, Lisb.)

1 824. Fericirea omului, aici pe pămînt, nu-i decît o stare negativă, întrucît trebuie s-o măsurăm prin cantitatea mai mică de rele pe care le suferă.
La félicité de l'homme ici-bas n'est qu'un état négatif ; on doit la mesurer par la moindre quantité des maux qu'il souffre.
(Rousseau, Em. 2, p. 72)

1 825. Pentru a căuta o fericire imaginară, ne pricinuim mii de rele adevărate.
Pour chercher un bien-être imaginaire, nous nous donnons mille maux réels.
(Ib. 4, p. 32)

1 826. Săraci şi bogaţi, nimeni nu e virtuos nici fericit, dacă norocul nu l-a pus la locul lui.
Pauvres et riches, nul n'est vertueux ni heureux, si la fortune ne l'a mis à sa place.
(Vauvenargues, Réfl. 78)

1 827. Sînt oameni care trăiesc fericiţi fără s-o ştie.
Il y a des hommes qui vivent heureux sans le savoir.
(Ib. 482)

1 828. Fericirea nu e lucru ușor ; ef oarte greu de găsit în noi, și imposibil de găsit în altă parte.
Le bonheur n'est pas chose aisée ; il est très difficile de la trouver en nous, et impossible de la trouver ailleurs.
(Chamfort, Car. 9)

1 829. Să citesc oare în mii de cărți că pretutindeni oamenii s-au chinuit, (că numai) ici, colo, a existat un fericit ?
Soll ich vielleicht in tausend Büchern lesen,
Daß überall die Menschen sich gequält,
Daß hie und da ein glücklicher gewesen ?
(Goethe, Faust, 661 — 663)

1 830. Încă n-am văzut sfîrșind fericit pe cineva, asupra căruia zeii revărsau darurile lor cu mîini mereu pline.
Noch keinen sah ich fröhlich enden,
Auf den mit immer vollen Händen
Die Götter ihre Gaben streun.
(Schiller, Ring. 11, 4 sqq.)

1 831. Cei care sînt cu deosebire nepăsători față de propria lor fericire, rareori sînt prea atenți față de aceea a altora.
Those who are specially careless of their own welfare, are seldom remarkably attentive to that of others.
(Scott, Iv. 44)

1 832. Ceea ce sîntem contribuie mai mult la fericirea noastră decît ceea ce avem.
Was man ist trägt viel mehr zu unserm Glücke bei, als was man hat.
(Schopenhauer, Aphor. 1 (p. 292))

1 833. Pentru a nu deveni foarte nefericiți, mijlocul cel mai sigur este de a nu cere să fim foarte fericiți.
Um nicht sehr unglücklich zu werden, ist das sicherste Mittel dass man nicht verlange, sehr glücklich zu sein.
(Ib. IV. (p. 371))

1 834. Cei răi au o fericire neagră.
Les méchants ont un bonheur noir.
(Hugo, Mis. 1, 5, 9)

1 835. Foarte adesea noi numim fericire sau nenorocire ceea ce nu-i decît desfăşurarea naturală şi inevitabilă a vieţii.
Bien souvent nous appelons bonheur ou malheur ce qui n'est que le déroulement naturel et inévitable de la vie.
(Maeterlinck, Sabl. p. 132)

1 836. Fără îndoială, ceea ce spunem şi ceea ce facem influenţează mult asupra fericirii noastre materiale. Însă, în ultimă analiză, omul se foloseşte în mod durabil şi complet de fericirea materială însăşi prin organele sale spirituale.
Certes, ce que nous disons et ce que nous faisons influe beaucoup sur notre bonheur matériel. Mais c'est, en dernière analyse, par ses organes spirituels que l'homme jouit durablement et complètement du bonheur matériel même.
(Id. Temple, 96)

FIINŢA

1 837. La început a existat fiinţa, unică, fără (vreo) a doua entitate ; unii spun că la început ar fi existat nefiinţa, unică, fără (vreo) a doua (entitate), şi că din această nefiinţă s-ar fi născut fiinţa. Dar cum ar fi posibil aşa ceva ? Cum s-ar putea naşte fiinţa din nefiinţă. Fiinţa (este aceea care) a existat la început, unică şi fără (vreo) a doua (entitate).
sad eve'dam agra āsīd ekam evā'dvitīyam tad dhāi'ka āhur asad eve'dam agra asīd ekam evā'dvitīyaṃ tasmād asataḥ saj jāyata
kutas tu khalv evaṃ syad katham asataḥ saj jayeta sat tv eve'dam agra āsīd ekam evā'dvitīyam
(Chāndogya-Upaniṣad, 6, 2, 1 — 2)

1 838. În scrierea sa „Despre ceea ce nu există, sau despre natură" (Gorgias) stabileşte următoarele trei concluzii : întîi, că fiinţa absolută nu există ; al doilea, că chiar dacă există ea nu poate fi cunoscută de om ; al treilea, că chiar dacă ar putea fi cunoscută, ea totuşi n-ar putea fi explicată (altora).

Ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ «Περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως», τρία κατὰ ἑξῆς κεφάλαια κατασκευάζει. ἓν μὲν γὰρ πρῶτον ὅτι οὐδὲν ἔστι· δεύτερον, ὅτι εἰ καὶ ἔστιν, ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ· τρίτον, ὅτι εἰ καὶ κατα-ληπτόν, ἀλλὰ τοίγε ἀνερμήνευτον.

(Gorgias, *la* Sextus Empiricus, *Math. 7, 65)*

FILOZOFIA

1 839. După cum nu e de nici un folos medicina, dacă nu alungă boala din corp, tot aşa nu e de folos nici filozofia, dacă nu alungă răul din suflet.

Ὥσπερ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων· οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλοι.

(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 82, 6)*

1 840. Medicina vindecă bolile corpului, iar filozofia liberează sufletul de patimi.

Ἰατρικὴ μὲν σώματος νόσους ἀκέεται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθῶν ἀφαιρεῖται.

(Democritus, *la* Diels. *Fr. 31)*

1 841. Cei fără minte se iau după cîştigurile (separate ale) norocului, pe cînd cei care ştiu (ce înseamnă) astfel de cîştiguri se iau după acele ale filozofiei.

Ἀνοήμονες ξυσμοῦνται τοῖς τῆς τύχης κέρδεσιν, οἱ δὲ τῶν τοιῶνδε δαήμονες τοῖς τῆς σοφίης.

(Ib. 197)

1 842. Dacă nu vor domni filozofii în cetăţi, sau dacă cei ce se numesc astăzi regi şi stăpînitori nu vor fi filozofi cu adevărat şi-n mod adecvat, şi dacă nu vor coincide puterea politică şi filozofia... nu există încetare a mizeriilor pentru state, şi socot că nici pentru neamul omenesc.

Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσταιφιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς καὶ τοῦτο εἰς ταὐτὸν ξυμπέσῃ, δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία... οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα... ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει.

(Plato, *Rep. 5, 18)*

lālayet pañca varṣāṇi daça varṣāṇi tāḍayet
prāpte tu şoḍaçe varṣe putraṃ mitravad ācaret
(Cāṇakya, 11: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2665)*

FOAMEA

1 855. Orice (fel de) moarte e grozavă pentru bieţii muritori ; dar cea mai jalnică moarte este aceea prin foame.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσιν, λιμῷ δ' οἰκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

(Homerus, *Od. 12, 341 sq.)*

FOLOSINŢA

1 856. Dacă nu ne folosim de ceea ce avem şi căutăm ce nu avem, vom fi lipsiţi de unele din pricina soartei, iar de altele din pricina noastră.

Ἂν οἷς ἔχομεν, τούτοισι μηδὲ χρώμεθα,
ἃ δ' οὐκ ἔχομεν ζητῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
ὧν δὲ δι' ἑαυτοὺς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.

(Philemon, *la* Stobaeus, *Flor. 16, 1)*

1 857. De umbra unui nor, de prietenia unui ticălos, de grîne noi şi de femei te poţi folosi numai cîtva timp ; tot astfel de tinereţe şi de avere.

meghacchāyā khalaprītir navasasyāni yoşitaḥ
kiṃcitkālo 'pabhogyāni yāuvanāni dhanāni ca
(Tantrākhyāyika 2, 108)

FOLOSUL

1 858. Calul, învăţătura, arma, lăuta, muzica, bărbatul şi femeia sînt de folos sau nu, după omul peste care dau.

açvaḥ çastraṃ çāstraṃ viṇā vāṇī naraç ca nārī ca
puruşaviçeşaṃ prāptā bhavanty ayogyāç ca
yogyāç ca
(Pañcatantra (K.) 1, 110)

1 859. Cei care dorese un folos în viitor, nu bagă în seamă relele pe care le îndură.

āgāmiphalavāñchayāi 'va kaşţam api sevadbhir
na jñāyate.
(Id. (B.) 3, p. 62, r. 25)

1 860. Să nu zici : „Ce e asta ?" sau : „La ce slujește asta ?" pentru că toate, la vremea lor, se dovedesc de folos.

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· Τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο;
πάντα γὰρ ἐν καιρῷ αὐτοῦ ζητηθήσεται.
(Septuaginta Sir. 19, 16)
Non est dicere: „Quid est hoc, aut quid istud?"
Omnia enim in tempore suo quaerentur.

1 861. Lucrurile acestea sînt după cum este și sufletul celui care le posedă ; cine știe să le întrebuințeze, pentru acela sînt bune ; pentru acela care nu le folosește cum trebuie, ele sînt rele.

Haec perinde sunt ut illius animus est qui ea possidet ; qui uti scit, ei bona ; illi qui non utitur recte, mala.
(Terentius, Heaut. 195)

1 862. Nu este nimic care să nu aducă muritorilor (vreun) folos. În răstrișteluri ce stăteau aruncate ajung a fi prețuite.

Nihil est, quod non mortalibus afferat usum.
Rebus in adversis quae iacuere iuvant.
(Petronius, Poem. 9, 1 sq.)

FORMALISMUL

1 863. Noi păstrăm cele exterioare pentru a pierde cele mai bune, credința și iubirea.

Τὰ ἐκτὸς τυροῦμεν, ἵνα τὰ κρείττονα, τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην ἀποβάλλωμεν.
(Irenaeus, Fr. 39)
Externa servamus, ut meliora, fidem et charitatem abiciamus.

FRUMOSUL

1 864. Fă ceea ce judeci că-i frumos, chiar dacă făcînd așa vei fi disprețuit... De aceea disprețuiește și critica acelora a căror laudă o disprețuiești.

Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν...
Διόπερ ὧν ἂν τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει.
(Pythagoras, la Stobaeus, Flor. 46, 42)

1 843. Filozofia vindecă sufletul.
Philosophia medetur animis.
(Cicero, Tusc., 2, 11)

1 844. După cum, dacă cineva, care s-ar da drept literat, ar vorbi necorect, sau dacă acel care ar vrea să treacă drept cîntăreț ar cînta fals, s-ar face de rușine, mai ales prin faptul că greșește tocmai acolo unde pretinde că-i cunoscător ; tot astfel un filozof care greșește în felul său de viață se face de ocară tocmai prin faptul că se poticnește în rolul în care vrea să fie învățător, și pretinzînd că cunoaște știința vieții greșește în viață.
Ut enim, si grammaticum se professus quispiam barbare loquatur, aut si absurde canat is, qui se haberi velit musicum, hoc turpior sit, quod in eo ipso peccet, cuius profitetur scientiam ; sic philosophus in vitae ratione peccans hoc turpior est, quod in officio, cuius magister esse volt, labitur artemque vitae professus delinquit in vita.
(Ib. 12)

1 845. Filozofia este... medicina sufletului.
Est . . . animi medicina philosophia.
(Ib. 3, 6)

1 846. Să știți că, dacă nu e vindecat sufletul, ceea ce nu se poate face fără filozofie, suferințele nu vor avea sfîrșit.
Illud quidem sic habeto, nisi sanatus animus sit, quod sine philosophia fieri non potest, finem miseriarum nullum fore.
(Ib. 13)

1 847. Ca să ai parte de adevărata libertate, trebuie să fii sclavul filozofiei.
Philosophiae servias oportet, ut tibi contingat vera libertas.
(Seneca, Epist. 8, 7)

1 848. Vezi înainte de toate dacă ai progresat (numai) în filozofie, sau (și) în însuși felul tău de a trăi.
Illud ante omnia vide, utrum in philosophia an in ipsa vita profeceris.
(Ib. 16, 2)

1 849. Filozofia este legea vieţii.
Philosophia vitae lex est.
(Ib. 94, 39)

1 850. Cel mai mare dintre filozofi arăta că atunci cînd literatura şi învăţăturile filozofiei pătrund într-un om pervers şi decăzut, ca într-un vas spurcat şi murdar, ele se schimbă, se transformă şi se strică.
Declarabat maximus philosophorum litteras atque doctrinas philosophorum, quum in hominem falsum atque degenerem, tanquam in vas spurcum atque pollutum influxissent, verti, mutari, corrumpi.
(Gellius, *Noct. 17, 19)*

1 851. Filozofia triumfă uşor asupra relelor trecute şi asupra celor care vor veni ; dar relele prezente triumfă asupra ei.
La philosophie triomphe aisément des maux passés et des maux à venir ; mais les maux présents triomphent d'elle.
(La Rochefoucauld, *Max. 22)*

1 852. Consolările filozofiei sînt plăcute, dar adesea înşelătoare.
The consolations of philosophy are very amusing, but often fallacious.
(Goldsmith, *Vic., 29)*

1 853. O filozofie adevărată nu se poate ţese numai din noţiuni, abstracte ; ci ea trebuie să se bazeze pe observaţie şi experienţă, atît interioară cît şi exterioară.
Eine wahre Philosophie lässt sich nicht herausspinnen aus blosen abstrakten Begriffen ; sondern muß gegründet sein auf Beobachtung und Erfahrung, sowohl innere, als äussere.
(Schopenhauer, *Par. 2, 9)*

FIUL

1 854. Fiul să fie răsfăţat cinci ani (şi) să fie bătut zece ani ; dar cînd a atins (vîrsta de) şaisprezece ani, să fie tratat ca un prieten.

Inicietque manum formae damnosa senectus,
Quae strepitum passu non faciente venit;
Cumque aliquis dicet: „Fuit haec formosa", dolebis,
Et speculum mendax esse querere tuum.
(Ovidius, *Tr., 3, 7, 33)*

1 875. Rar merg împreună frumusețea și rușinea.
Rara est adeo concordia formae atque pudicitiae.
(Iuvenalis, *Sat. 10, 297 sq.)*

1 876. Ce e frumusețea fără purtare bună? Ce e noaptea fără lună? Ce-i erudiția fără darul poeziei?
vinayena vinā kā çrīḥ kā niçā çaçinā vinā
rahitā satkavitvena kīdṛçī sā vidagdhatā
(Vetalapancavinçatikā, 1, la Lassen, *Anth., 4, 18 sq.)*

1 877. Este oare ceva frumos sau urît prin natura sa? Ceea ce place cuiva, aceea-i frumos pentru el.
kim apy asti svabhāvena sundaraṃ vā 'py asundaram
yad eva rocate yasmāi bhavet tat tasya sundaram
(Hitopadeça 2, 49 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 683)*

1 878. O femeie este frumoasă pentru acela care o iubește
yā yasyā 'bhimatā surūpā tasya sā bhavet
(Somadeva, *Kath. 5, 52)*

1 879. Frumusețea la o femeie cinstită este ca focul îndepărtat sau ca sabia ascuțită: căci nici el nu arde nici ea nu taie pe acela care nu se apropie de ele.
La hermosura en la mujer honesta es como el fuego apartado ó como la espada aguda, que ni él quema ni ella corta á quien á ellos no se acerca.
(Cervantes, *Quij. 1, 14)*

1 880. Oricît de urîte am fi noi femeile, mie mi se pare că totdeauna ne face plăcere că ne numesc frumoase.
Per feas que seamos los mujeres, me parece á mi que siempre nos da gusto el oir que nos llaman hermosas.
(Ib. 28)

1 881. Mai niciodată nu se văd persoane foarte frumoase care să aibă și vreo altă însușire aleasă, ca și cum natura ar

căuta mai degrabă să nu greşească decît să-şi dea osteneala de a produce ceva excelent.
Neither is it almost seen that very beautiful persons are otherwise of great virtue, as if Nature were rather busy not to err than in labour to produce excellency.
*(*Bacon, *Ess. 43, Of beauty)*

1 882. De obicei, pe cît e de mare frumuseţea cuiva, pe atît e şi prostia sa.
Tanta suele ser la necedad, cuanta fuere la hermosura.
*(*Gracián, *Or. 273)*

1 883. Dacă natura dificilă mi-a refuzat frumuseţea, eu îi compensez lipsa prin spirit.
Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formae damna rependo meae.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 80)*

1 884. „De ce sînt trecătoare, o, Zeus ?" aşa se întreabă Frumuseţea.
„Fiindcă eu am făcut frumos numai ce-i trecător", răspunse zeul.
„Warum bin ich vergänglich, o Zeus", so fragte die Schönheit,
„Macht 'ich doch, sagte der Gott, nur das Vergängliche schön".
*(*Goethe, *Jahr. 5)*

1 885. Fericirea şi frumuseţea nu se unesc în mod durabil.
Dass Glück und Schönheit dauerhaft sich nicht vereint.
(Id. Faust, 9940)

1 886. Ce am simţit aici ca frumuseţe, ne va întîmpina odată ca adevăr.
Was wir als Schönheit hier empfunden,
Wird einst als Wahrheit uns entgegen gehn.
*(*Schiller, *Künstler 5)*

FUNCŢIA

1 887. Cel care-i rău ca particular, nu poate deveni bun ca dregător.

1 865. Ceea ce-i frumos se realizează cu nesfîrşită osteneală.
Σὺν μυρίοισι τὰ καλὰ γίγνεται πόνοις.
(Euripides Arch., la Stobaeus, *Flor. 29, 44)*

1 866. Cei predispuşi din natură recunosc ceea ce-i frumos şi năzuiesc spre el.
Τὰ καλὰ γνωρίζουοι καὶ ζηλοῦσιν οἱ εὐφυέες πρὸς αὐτά.
(Democritus, la Diels *fr. 56)*

1 867. Aceasta însemnă a se îndrepta sau a fi condus de alţii cum trebuie spre cele ale iubirii, începînd de la aceste lucruri frumoase a se urca mereu în vederea acelui frumos, folosindu-se (de ele) ca de nişte trepte, de la un (corp frumos) la două, şi de la două la toate corpurile frumoase şi de la corpurile frumoase la îndeletnicirile frumoase şi de la îndeletnicirile frumoase la învăţăturile frumoase, pînă cînd, în cele din urmă, ajunge de la acestea la acea învăţătură, care nu e altceva decît învăţătura frumosului însuşi, şi cunoaşte, în sfîrşit, ce este frumosul în sine.
Τοῦτο δή ἐστι τὸ ὀρθῶς ἐπὶ τὰ ἐρωτικὰ ἰέναι ἢ ὑπ' ἄλλου ἄρεσθαι, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἕνεκα τοῦ καλοῦ ἀεὶ ἐπανιέναι, ὥσπερ ἐπαναβαθμοῖς χρώμενος, ἀπὸ ἑνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυεῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα, ἕως ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ, ὅ ἐστιν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γνῷ αὐτὸ τελευτῶν ὅ ἐστι καλόν.
(Plato, Conv. 29)

FRUMUSEŢEA

1 868. Zeii nu dau tuturor nici făptură frumoasă, nici minte aleasă, nici darul vorbirii.
Οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
Ἀνδράσιν, οὔτε φυὴν οὔτ' ἂρ' φρένας οὔτ' ἀγορητόν.
(Homerus, Od. 8, 167 sq.)

869. Nu-i de mirare că noi vorbim astfel, că ne plăcem nouă înșine și că ni se pare că sîntem frumoși ; căci și cîinele pare altui cîine că e mai mai frumos, și boul unui bou, și măgarul unui măgar, și porcul unui porc.

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἁμὲ ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι· καὶ γὰρ ὁ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ
ὄνος δὲ ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δέ θῆν ὑΐ.
(Epicharmus, la Diels, fr. 5)

870. Marile desfătări provin din contemplarea operelor frumoase.

Αἱ μεγάλαι τέρψεις ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται.
(Democritus, la Diels, Fr.)

1 871. Frumusețea e mai presus de orice scrisoare de recomandare.

Τὸ κάλλος παντὸς ἐπιστολίου συστατικώτερον.
(Aristoteles, la Diogenes Laertius, 5, 1, 11)

1 872. O față frumoasă este o recomandație mută.

Formosa facies muta commendatio est.
(Syrus, 270)

1 873. Frumusețea este un bun fragil ; cu cît sporesc anii, cu atît scade și ea ; ea se micșorează pe măsură ce înaintează în timp.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.
(Ovidius, Ars II, 113 sq.)

1 874. Această față frumoasă va fi urîțită de lungul șir de ani, și pe fruntea îmbătrînită vor fi zbîrcituri, și frumusețea va fi atacată de bătrînețea dăunătoare, care vine cu pași fără zgomot ; iar cînd cineva va spune : „Asta a fost frumoasă (odată)", vei suferi și te vei plînge că oglinda ta minte.

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugaque in antiqua fronte senilis erit,

Ὁ ἰδίᾳ πονηρὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο δημοσίᾳ χρηστός.
(Aeschines, *Ctes. 47)*

1 888. Este mai uşor să părem demni de funcţiunile pe care nu le avem, decît de acele pe care le exercităm.
Il est plus facile de paraître digne des emplois qu'on n'a pas que de ceux que l'on exerce.
(La Rochefoucauld, *Maximes, 164)*

1 889. Putem părea mari într-o funcţie care-i mai prejos de meritul nostru, dar părem adesea mici într-o funcţie mai mare decît noi.
Nous pouvons paraître grands dans un emploi au dessous de notre mérite, mais nous paraissons souvent petits dans un emploi plus grand que nous.
(Ib. 419)

1 890. Cînd norocul ne surprinde dîndu-ne un post important, fără să ne fi condus pînă acolo în mod treptat sau fără ca noi să ne fi ridicat pînă la el prin speranţele noastre este aproape imposibil să ne menţinem bine în el şi să, părem demni de a-l ocupa.
Lorsque la fortune nous surprend en nous donnant une grande place sans nous y avoir conduits par degrés, ou sans que nous nous y soyons élevés par nos espérances, il est presque impossible de s'y bien soutenir et de paraître digne de l'occuper.
(Ib. 449)

G

GĂSIREA

1 891. Totul se poate găsi, dacă nu fugim de osteneala de care-i legată căutarea.
Πάντ' ἔστιν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον
φεύγῃ τις, ὃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις.
*(*Philemon, *Cat., la* Stobaeus, *Flor. 29, 28)*

GELOZIA

1 892. Gelozia se naşte totdeauna odată cu dragostea, dar nu moare totdeauna odată cu ea.
La jalousie naît toujours avec l'amour, mais elle ne meurt pas toujours avec lui.
(La Rochefoucauld, Max. 361)

1 893. Gelozia este cel mai mare dintre toate relele şi care produce cel mai puţin mila persoanelor care o pricinuiesc.
La jalousie est le plus grand de tous les maux, et celui qui fait le moins de pitié aux personnes qui le causent.
(Ib. 503)

1 894. Gelosul este de plîns, şi viaţa lui se trece căutînd un secret, a cărui descoperire îi distruge fericirea.
Le jaloux est à plaindre, et sa vie se passe à chercher un secret dont la découverte détruit sa félicité.
*(*Oxenstierna, *Pens. I, 207)*

1 895. Acela pe care-l înconjoară flacăra geloziei, îndreaptă în cele din urmă, asemenea scorpionului, ghimpele otrăvit asupra sa însuşi.

Wen die Flamme der Eifersucht umringt, der wendet zuletzt, gleich dem Skorpione, gegen sich selber den vergifteten Stachel.

(Nietzsche, Zar. 1, 51)

GENERAŢIA

1 896. Cum e generaţia frunzelor, aşa e şi aceea a oamenilor Frunzele, pe unele vîntul le risipeşte la pămînt, pe altele le produce pădurea înverzită, cînd vine anotimpul primăverii. Tot astfel şi generaţiile de oameni: unele se nasc, altele sfîrşesc.

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη·
Ὣς ἀνδρῶν γενεὴ ἡ μὲν φύει ἡ δ' ἀπολήγει.

(Homerus, Il. 6,146 sqq.)

1 897. Precum frunzele ce cresc pe copacul stufos, unele se scuturã, altele nasc la loc, tot aşa este cu neamurile cărnii şi ale sîngelui : unul moare şi altul se naşte.

Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρου δασέος,
τὰ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει,
οὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος,
ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται.

(Septuaginta Sir. 14, 18)

Sicut folium fructificans in arbore viridi,
alia generantur, et alia deiciuntur ;
sic generatio carnis et sanguinis,
alia finitur, et alia nascitur.

GENEROZITATEA

1 898. „Acesta-i rudă sau străin" : aşa gîndesc cei cu minte puţină; pentru cei generoşi pămîntul întreg e familia lor.

ayam nijah paro ve'ti gananā laghucetasām
udaracaritānāṃ tu vasudhai'va kuṭumbakam

(Hitopadeça, 1, 3)

I. GENIUL

1 899. De cum se naşte, fiecare om e însoţit de un geniu bun, care-l călăuzeşte în viaţă.
Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.
(Menander *la* Plutarchus, *Tranq. p. 474 B)*

1 900. Cînd ne uităm cum merg lucrurile în lumea aceasta s-ar spune că trebuie să fie vreun geniu răufăcător care caută numai să tulbure odihna şi liniştea oamenilor.
Quand on considère le train des choses de ce monde, on dirait qu'il faut qu'il y ait quelque génie malfaisant uniquement appliqué à troubler le repos et la tranquillité des hommes.
(Oxenstierna, *Pens. II, 153)*

II. Geniul

1 901. Ia-l pe Homer şi expune-l la atîtea vicisitudini : tot geniul îi va dispărea din cauza unor nenorociri atît de mari.
Da mihi Maeonidem et tot circumobice casus :
Ingenium tantis excidet omne malis.
(Ovidius, *Trist. I, 1, 47 sq.)*

1 902. N-a fost (vreodată un) geniu fără un amestec de nebunie.
Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiae fuit.
(Seneca, *Tran. 17, 10)*

1 903. Care geniu poate exista fără un grăunte de nebunie ?
Cuál (ingenio) será sin el grano de demencia ?
(Gracián, *Or. 283)*

1 904. Marile genii au împărăţia lor, izbucnirea lor, mărirea lor, victoria lor, strălucirea lor, şi n-au nevoie deloc de măreţii trupeşti, cu care nu au nici o legătură. Geniile sînt văzute nu cu ochii, ci cu spiritul, şi aceasta ajunge.

1 915. Cel mai mare dar al zeului este a nu gîndi greşit.
Τὸ μὴ κακῶς φρονεῖν
θεοῦ μέγιστον δῶρον.
(Aeschylus, Ag. 927 sq.)

1 916. Gîndirea este cea mai înaltă însuşire, iar înţelepciunea constă în a spune adevărul şi a ne purta în conformitate cu natura, ascultînd-o.
Τὸ φρονεῖν ἀρετὴ μεγίστη, καὶ σοφίη ἀληθέα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαΐοντας.
(Heraclitus, la Diels, fr. 112)

1 917. După cum e îndeletnicirea fiecăruia, tot astfel e neapărat şi felul său de a gîndi.
'Οποῖ' ἄττα ἂν τἀπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ᾖ, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημ' ἔχειν.
(Demosthenes, Ol. 3, 32)

1 918. Îndepărtarea minţii de la simţuri şi abaterea gîndirii de la rutină denotă un spirit mare.
Magni est ingenii sevocare mentem a sensibus et cogitationem ab consuetudine abducere.
(Cicero, Tusc. 1, 38)

1 919. Totdeauna omul altfel gîndeşte despre sine şi altfel despre altul.
Homo semper aliud fert in se, in alterum aliud cogitat.
(Ib. 1039)

1 920. Să ne deprindem a ne gîndi numai la acele lucruri despre care, dacă ne-ar întreba cineva pe neaşteptate : „La ce te gîndeşti acum ? să putem răspunde îndată cu seninătate :
„La cutare lucru".
'Εθιστέον ἑαυτὸν μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο· «Τί νῦν διανοῇ;» μετὰ παρρησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι· «Τὸ καὶ τό».
(Marcus Aurelius 3, 4)

1 921. Cine se gîndeşte la prea multe lucruri nu ajunge niciodată la vreo concluzie.

Chi pensa cose assai non ne conchiude mai alcuna
(Macchiavelli, *Lamb. p. 42)*

1 922. Gîndesc, deci exist.
Cogito, ergo sum.
(Descartes, *Méth.)*

1 923. Politeţea spiritului constă în a gîndi lucruri oneste şi delicate.
La politesse de l'esprit consiste à penser des choses honnêtes et délicates.
(La Rochefoucauld, *Max. 99)*

1 924. Este evident că omul este făcut pentru a gîndi : aceasta-i toată demnitatea sa şi tot meritul său ; şi toată datoria sa este de a gîndi cum trebuie.
L'homme est visiblement fait pour penser ; c'est toute sa dignité et tout son mérite ; et tout son devoir est de penser comme il faut.
(Pascal, *Pens. 146 (4))*

1 925. Oamenii, neputînd vindeca moartea, mizeria şi neştiinţa, au găsit cu cale, spre a fi fericiţi, să nu se gîndească la ele.
Les hommes n'ayant pu guérir la mort, la misère, l'ignorance, ils se sont avisés, pour se rendre heureux, de n'y point penser.
(Ib. 168 (121))

1 926. Sînt unii care nu au puterea de a se opri... de a gîndi, şi care gîndesc cu atît mai mult cu cît li se interzice mai mult.
Il y en a qui n'ont pas le pouvoir de s'empêcher ... de songer, et qui songent d'autant plus qu'on leur défend.
(Ib 259, (41))

1 927. Gîndirea constituie măreţia omului.
Pensée fait la grandeur de l'homme.
(Ib. 346 (169))

1 928. Prin spaţiu, universul mă cuprinde şi mă înghite ca pe un punct ; prin gîndire îl cuprind eu.

Les grands génies ont leur empire, leur éclat, leur grandeur, leur victoire, leur lustre, et n'ont nul besoin de grandeurs charnelles, où elles n'ont pas de rapport. Ils sont vus non des yeux, mais des esprits, c'est assez.
(Pascal, *Pens. 793 (53))*

1 905. Geniul şi talentele mari lipsesc adesea, uneori însă numai ocaziile ; unii pot fi lăudaţi pentru ceea ce au făcut, iar alţii pentru ceea ce ar fi făcut.
Le génie et les grands talents manquent souvent, quelquefois aussi les seules occasions ; tels peuvent être loués de ce qu'ils ont fait et tels de ce qu'ils auraient fait.
(La Bruyère, *Car., Du mérite personnel 6)*

1 906. Invenţia este unica dovadă de geniu.
L'invention est l'unique preuve de génie.
(Vauvenargues, *Réfl. 542)*

1 907. Fiecare condiţie îşi are datoriile, primejdiile şi distracţiile ei, pe care numai geniul le poate trece.
Chaque condition a ses devoirs, ses écueils et ses distractions, que le génie seul peut franchir.
(Ib. 550)

1 908. Oriunde e geniu, acolo-i (şi) mîndrie.
Wherever there is genius there is pride.
(Goldsmith, *Vic. 20)*

1 909. Noi credem că un geniu e capabil de orice, deşi el nu-i în stare să facă decît anumite lucruri.
Dem Genie traut man Alles zu, da es doch nur ein Gewisses vermag.
(Goethe, *Dicht. 17)*

1 910. Geniul este acea putere a omului, care dă legi şi reguli prin purtarea şi acţiunile sale.
Genie ist diejenige Kraft des Menschen, welche durch Handeln und Tun Gesetze und Regel gibt.
(Ib. 19)

1 911. Un învățat e acela care a învățat mult ; un geniu e acela de la care omenirea învață ceea ce el n-a învățat de la nimeni.

Ein Gelehrter ist, wer viel gelernt hat ; ein Genie Der, von dem die Menschheit lernt, was er von keinem gelernt hat.

(Schopenhauer, Par. 2, 56)

1 912. Ca unitate de măsură a unui geniu nu trebuie să se ia greșelile din producțiile sale sau operele sale mai slabe, pentru a-l cobori pe urmă ; ci numai tot ce are mai excelent.

Zum Masstab eines Genies soll man nicht die Fehler in seinen Produktionen, oder die schwächeren seiner, Werke nehmen, um es dann danach tief zu stellen ; sondern bloss sein Vortrefflichstes.

(Ib. 238)

1 913. Ceea ce distinge geniul și, prin urmare, ar trebui să fie măsura sa, este înălțimea la care s-a putut avînta, atunci cînd timpul și dispoziția erau favorabile, și care va rămîne veșnic inaccesibilă talentelor obișnuite.

Was das Genie auszeichnet und daher sein Masstab sein sollte, ist die Höhe, zu der es sich, als Zeit und Stimmung günstig waren, hat aufschwingen können, und welche den gewöhnlichen Talenten ewig unerreichbar bleibt.

(Ib.)

GEOMETRIA

1 914. Dacă geometria s-ar opune pasiunilor și intereselor noastre tot atît de mult ca și morala, noi n-am contesta-o și călca-o mai puțin, în ciuda tuturor demonstrațiilor lui Euclid și ale lui Arhimede, pe care le-am trata de visări și le-am crede pline de judecăți false.

Si la géométrie s'opposait autant à nos passions et à nos intérêts présents que la morale, nous ne la contesterions et ne la violerions guère moins, malgré toutes les démonstrations d'Euclide et d'Archimède, qu'on traiterait de rêveries, et croirait pleines de paralogismes.

(Leibniz)

1 939. Ferice de acela care şi-a dobîndit o comoară de gînduri divine !
Ὄλβιος ὃς θείων πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον.
(Empedocles, *la Diels, fr. 132)*

1 940. Al doilea gînd este (de obicei) mai înţelept.
Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.
(Euripides, *Hipp. 436)*

1 941. Gîndul bun sau rău care stă în inima oamenilor, oricît de bine ar fi ascuns, tot se poate cunoaşte din vorbele spuse în somn şi la beţie.
çubhaṃ vā yadi vā pāpaṃ yaṇ nṛṇāṃ hṛdi saṃsthitaṃ
sugūḍham api taj jñeyaṃ svapnavākyāt tathā madāt
(Pañcatantra, (K), 1, 134)

1 942. Gîndurile şerpilor, ale ticăloşilor şi ale acelora care fură avutul altuia nu se împlinesc totdeauna ; aşa se face că mai dăinuieşte lumea aceasta.
sarpāṇāṃ ca khalānāṃ ca paradravyāpahāriṇāṃ abhiprāyā na sidhyanti tene 'daṃ vartate jagat
(Ib. 158)

1 943. Cine va pune biciul peste gîndurile mele ?
Τίς ἐπιστήσει ἐπὶ τοῦ διανοήματός μου μάστιγας;
(Septuaginta, Sir. 13, 2)
Quis superponet in cogitatu meo flagella ?

1 944. Gîndurile bune sînt abia puţin mai bune decît visurile bune, afară numai dacă nu sînt puse în acţiune.
Good thoughts are little better than good dreams, except they be put in act.
(Bacon, *Ess. 11)*

1 945. Întîmplarea dă gîndurile şi întîmplarea le ia ; nu există vreo ştiinţă pentru a le păstra sau pentru a le dobîndi.
Hasard donne les pensées, et hasard les ôte ; point d'art pour conserver ni pour acquérir.
(Pascal, *Pens. 370 (142))*

1 946. Gîndurile înțeleptului sînt totdeauna înaintea acțiunilor sale ; dar cel fără minte le pune, de obicei, la coada tuturor întreprinderilor sale.
Les pensées du sage sont toujours devant les actions; mais l'insensé les met ordinairement à la queue de toutes ses entreprises.
(Oxenstierna, Pens. 2, 46)

1 947. Gîndurile mari vin din inimă.
Les grandes pensées viennent du coeur.
(Vauvenargues, Réfl., 87)

1 948. Sufletele mari găsesc în ele însele un mare număr de lucruri exterioare ; ele nu au nevoie nici să citească, nici să voiajeze, nici să asculte, nici să lucreze, pentru a descoperi cele mai înalte adevăruri ; ele n-au decît să se întoarcă asupra lor înșeși și să răsfoiască, dacă se poate spune aceasta, propriile lor gînduri.
Les grandes âmes trouvent en elles-mêmes un grand nombre de choses extérieures ; elles n'ont besoin ni de lire, ni de voyager, ni d'écouter, ni de travailler, pour découvrir les plus hautes vérités ; elles n'ont qu'à se replier sur elles-mêmes et à feuilleter, si cela se peut dire, leurs propres pensées.
(Id., Réfl. 366)

1 949. Orice om are mii de gînduri rele, care răsar fără ca el să aibă puterea de a le înăbuși.
Every man has a thousand vicious thougts, which arise without his power to suppress.
(Goldsmith, Vic. VII)

1 950. Un om ar trebui să învețe să descopere și să observe licărirea de lumină ce-i străfulgeră mintea (venind) dinlăuntru, mai mult decît strălucirea firmamentului de cîntăreți și înțelepți. Totuși el renunță la gîndul său fără să-i dea atenție, fiindcă-i al său. În orice operă de geniu noi recunoaștem propriile noastre gînduri, pe care le-am lepădat : ele se întorc la noi cu o anumită măreție înstrăinată. Marile opere de artă nu ne oferă o lecție mai impresionantă decît aceasta. Ele ne învață să rămînem la impresiile noastre spontane cu inflexi-

Par l'espace, l'univers me comprend et m'engloutit comme un point ; par la pensée, je le comprends. *(Ib. 348 (165))*

1 929. Întreaga demnitate a omului constă în gîndire.
Toute la dignité de l'homme consiste en la pensée. *(Ib. 365 (229))*

1 930. Cine-i în stare să gîndească vreo prostie sau ceva inteligent care să nu fi fost gîndit şi de cei din trecut ?
Wer kann was Dummes, wer was Kluges denken,
Das nicht die Vorwelt schon gedacht ?
*(*Goethe, *Faust, 6809 sq.)*

1 931. Este o josnică părăsire a raţiunii să renunţăm la dreptul nostru de a gîndi — ultimul şi singurul nostru loc de refugiu.
'Tis a base
Abandonment of reason to resign
Our right of thought — our last and only place
Of refuge.
*(*Byron, *Har. 4, 127)*

1 932. Monoton e cugetul şi spiritul celor mai mulţi oameni ; doar mulţi dintre ei arată ca şi cum n-ar avea decît unul şi acelaşi gînd, incapabili de a mai gîndi şi altceva.
Monoton ist der Sinn und Geist der allermeisten Menschen : sehn doch viele ihnen schon aus, als hätten sie immerfort nur Einen und denselben Gedanken, unfähig irgend einen andern zu denken.
*(*Schopenhauer, *Aph. 5, 9)*

1 933. Problema nu e atît de a vedea ceea ce n-a văzut încă nimeni, cît (mai ales) de a gîndi ceea ce nimeni nu a gîndit încă la ceea ce vede ficcare.
Die Aufgabe ist nicht sowohl zu sehn was noch Keiner gesehen hat, als bei Dem, was Jeder sieht, zu denken, was noch Keiner gedacht hat.
(Id., Par. 2, 76)

1 934. Unde duce gîndirea fără experimentare, ne-a arătat Evul Mediu ; însă secolul acesta e menit să ne lase să

vedem unde duce experimentarea fără gîndire şi ce se alege din educaţia tineretului care se mărgineşte (numai) la fizică şi chimie.
Wohin Denken ohne Experimentieren führt, hat uns das Mittelalter gezeigt: aber dies Jahrhundert ist bestimmt, uns sehn zu lassen, wohin Experimentieren ohne Denken führt, und was bei der Jugendbildung herauskommt, die sich auf Physik und Chemie beschränkt.
(Ib. 77)

935. După cum biblioteca cea mai bogată, dacă nu e pusă în ordine, nu aduce atîta folos cît una foarte modestă, dar bine aranjată ; tot aşa şi cea mai mare cantitate de cunoştinţe, dacă nu le-a prelucrat gîndirea proprie, preţuieşte mai puţin decît una mult mai redusă, care însă a fost aprofundată în multe feluri.
Wie die zahlreichste Bibliothek, wenn ungeordnet, nicht so viel Nutzen schafft, als eine sehr mässige, aber wohlgeordnete ; eben so ist die grösste Menge von Kenntnissen, wenn nicht eigenes Denken sie durchgearbeitet hat, viel weniger wert, als eine weit geringere, die aber vielfältig durchdacht worden.
(Ib. 257)

936. Noi nu trăim în mod real decît în clipele scurte în care gîndim.
Nous ne vivons réellement que durant les brefs moments où nous pensons.
(Maeterlinck, *Sabl. p. 17)*

937. Gînditorul este un om care vede acolo unde ceilalţi nu văd.
Le penseur est un homme qui voit où les autres ne voient pas.
(Dimuet, *Art, 39)*

GÎNDUL

938. Zeus nu împlineşte toate gîndurile oamenilor.
Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ.
(Homerus, *Il. 18, 328)*

bilă bună dispoziţie mai ales atunci cînd întregul cor de strigăte este de partea cealaltă. Altfel, mîine un străin va spune cu un bun simţ magistral tocmai ceea ce noi am gîndit şi simţit tot timpul şi vom fi siliţi să primim cu ruşine propria noastră părere de la altul.
A man should learn to detect and watch the gleam of light which flashes across his mind from within, more than the lustre of the firmament of bards and sages. Yet he dismisses without notice his thought, because it is his. In every work of genius we recognise our own rejected thoughts : they come back to us with a certain alienated majesty. Great works of art have no more affecting lesson for us than this. They teach us to abide by our spontaneous impression with good-humoured inflexibility then most when the whole cry of voices is on the other side. Else, to-morrow a stranger will say with masterly good sense precisely what we have thought and felt all the time, and we shall be forced to take with shame our own opinion from another.
(Emerson, Ess., Self-Rel. p. 35)

1 951. Cuvintele cele mai liniştite sînt acele care aduc furtuna. Gîndurile care vin cu picioare de porumbei conduc lumea.
Die stillsten Worte sind es, welche den Sturm bringen. Gedanken, die mit Taubenfüssen kommen, lenken die Welt.
(Nietzsche, Zar. 2, p. 217)

GLORIA

1 952. Cei mai buni preferă un singur lucru tuturor celorlalte : gloria[a] veşnică, în locul celor trecătoare ; cei mai mulţi însă stau ghiftuiţi ca vitele.
Αἱρεῦνται ἓν ἀντὶα πάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀέναον θνητῶν, οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅκωσπερ κτήνεα.
(Heraclitus, la Diels, fr. 29)

---

a) Prin termenul „gloria" Heraclit a înţeles „scoaterea în lumină", „producerea în vizibil", şi nu „faimă".

1 953. Dintr-o luptă mică nu rezultă o glorie mare.
Μικροῦ δ' ἀγῶνος οὐ μέγ' ἔρχεται κλέος.
(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor. 45, 11)*

1 954. Osteneala dă naştere gloriei.
Οἱ πόνοι τίκτουσι τὴν εὐδοξίαν.
(Euripides, *Arch., la* Stobaeus, *Flor. 51, 4)*

1 955. Gloria şi bogăţia, fără judecată, nu sînt bunuri sigure.
Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ ξυνέσιος οὐκ ἀσφαλέα κτήματα.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 77)*

1 956. Mult trebuie să se ostenească cel care-i menit să ajungă la glorie.
Πολλὰ δεῖ
μοχθεῖν τὸν ἥξοντ' εἰς ἔπαινον εὐκλεῶς.
(Theodectes, *la* Stobaeus, *Flor. 29, 35)*

1 957. Nu invidia gloria celui păcătos, căci nu ştii care va fi sfîrşitul lui.
Μὴ ζηλώσῃς δόξαν ἁμαρτωλοῦ.
οὐ γαρ οἶδας τί ἔσται ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ.
(Septuaginta, Sir. 9, 11)
Non zeles gloriam... peccatoris ;
non enim scis, quae futura sit illius subversio.

1 958. Toţi năzuim spre glorie, şi cu cît cineva e mai sus, cu atît e atras mai tare de ea.
Trahimur omnes studio laudis, et optimus quisque maxime gloria ducitur.
(Cicero, *Arch. 26)*

1 959. Înşişi filozofii pun numele lor chiar pe operele în care tratează despre disprețul gloriei.
Ipsi illi philosophi etiam illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt.
(Ib.)

1 960. Gloria însoţeşte virtutea ca umbra.
Gloria virtutem tamquam umbra sequitur.
(Id. Tusc. 1, 109)

1 961. Gloria strămoşilor e pentru urmaşi ca o lumină ; ea nu îngăduie să stea ascunse nici calităţile nici defectele lor.

Maiorum gloria posteris quasi lumen est ; neque bona neque mala eorum in occulto patitur.
(Sallustius, *Iug. 85, 23)*

1 962. Cine va dispreţui gloria, o va avea pe cea adevărată.
Gloriam qui spreverit, veram habebit.
(Livius, *22, 39, 19)*

1 963. Acum e cenuşă, şi din Achile cel atît de mare rămîne nu ştiu ce, care nici nu umple bine o mică urnă. Dar trăieşte gloria lui, care umple globul întreg.
Iam cinis est et de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit totum quae gloria compleat orbem.
(Ovidius, *Met. 12, 610)*

1 964. Gloria păşeşte mîndră pe un drum prăpăstios.
Ardua per praeceps gloria vadit iter.
(Id. Tr. 4, 374)

1 965. Cine poate tăgădui că chiar şi o glorie foarte mare este mai adesea un dar al norocului decît al meritului ?
Quis neget eximiam quoque gloriam saepius fortunae quam virtutis esse beneficium ?
(Curtius, *8, 10)*

1 966. Gloria este umbra virtuţii ; ea o însoţeşte chiar şi fără voia ei ; dar, după cum umbra uneori merge înainte, alteori e la spate : tot astfel gloria uneori e înaintea noastră şi se oferă privirilor, alteori e în urmă şi cu atît mai mare cu cît e mai tîrziu, cînd invidia a dispărut.
Gloria umbra virtutis est : etiam invitam comitabitur ; sed quemadmodum umbra aliquando antecedit, aliquando a tergo est, ita gloria aliquando ante nos est visendamque se praebet, aliquando in averso est maiorque quo serior, ubi invidia secessit.
(Seneca, *Epist. 79, 13)*

1 967. (Prea) tîrziu vine gloria, cînd eşti cenuşă.
Cineri gloria sera venit.
(Martialis, *1, 25, 8)*

1 968. Dorința de glorie e ultima pe care o leapădă chiar și înțelepții.
Etiam sapientibus cupido gloriae novissima exuitur.
(Tacitus, *Hist. 4, 6)*

1 969. Cîți oameni care au fost ridicați în slavă au fost dați pînă acum uitării ! Și cîți care i-au slăvit pe aceia au dispărut de mult !
Ὅσοι μὲν πολυύμνητοι γενόμενοι ἤδη λήθῃ παραδέδονται. ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες πάλαι ἐκποδών.
(Marcus Aurelius, *7, 6)*

1 970. Gloria pură a celor aleși dăinuiește pînă la sfîrșitul lumii.
sthiraṃ tu mahatām ekam ākalpam amalaṃ yaçah
(Somadeva, *Kath. 22, 26)*

1 971. Unde sînt acum aceia cărora le aparținuse odinioară Roma ? În palatele lor crește iarba. De aici să ia pildă domnitorii cît de (puțin) durabilă este gloria după moarte.
Wâ sint si nû der Rôme ê was ?
in ir palasen wehset gras.
dâ nemen die fürsten bilde bî
wie staete ir lop nach tôde sî.
(Freidank, *Besch. 161 sqq.)*

1 972. Cine nu dă bucuros sănătatea, odihna și viața sa în schimbul reputației și a gloriei, moneda cea mai inutilă, mai deșartă și mai falsă din cîte întrebuințăm ?
Qui ne contréchange volontiers la santé, le repos et la vie à la réputation et à la gloire, la plus inutile, vaine et fausse monnaie qui soit en notre usage ?
(Montaigne, *Ess. 1, 38)*

1 973. Gloria oamenilor mari trebuie măsurată totdeauna după mijloacele de care s-au servit pentru a o dobîndi.
La gloire des grands hommes se doit toujours mesurer aux moyens dont ils se sont servis pour l'acquérir.
(La Rochefoucauld, *Max. 157)*

1 974. Noi înălțăm gloria unora pentru a cobori pe cea a altora.

Nous élevons la gloire des uns pour abaisser celle des autres.
(Ib. 198)

1 975. Farmecul gloriei este atît de mare, încît oricare ar fi obiectul de care o legăm, chiar şi moartea, noi o iubim.
La douceur de la gloire est si grande, qu'à quelque objet qu'on l'attache, même à la mort, on l'aime.
(Pascal, *Pens. 158, 21)*

1 976. În fiecare stat dorinţa de glorie creşte odată cu libertatea supuşilor şi cade împreună cu ea : gloria nu e niciodată tovarăşa sclaviei.
Dans chaque état, le désir de la gloire croît avec la liberté des sujets, et diminue avec elle : la gloire n'est jamais compagne de la servitude.
(Montesquieu, *Lettres, 89)*

1 977. Noi credem că neglijăm gloria din simplă lene, în timp ce ne dăm infinită osteneală pentru interesele cele mai mici.
Nous croyons négliger la gloire par pure paresse, tandis que nous prenons des peines infinies pour les plus petits intérêts.
(Vauvenargues, *Réfl. 233)*

1 978. Gloria singură ţine locul talentelor pe care o viaţă lungă le-a uzat.
La gloire seule tient lieu des talents qu'une longue vie a usée.
(Ib. 689)

1 979. Interiorul templului (gloriei literare) este locuit nu mai de morţi, care în timpul vieţii lor nu erau în el şi de unii vii, care, mai toţi, cînd mor, sînt daţi afară.
L'intérieur du temple n'est habité que par des morts qui n'y étaient pas de leur vivant, et par quelques vivants que l'on met à la porte, pour la plupart, dès qu'ils sont morts.
(D'Alembert)

1 980. Cununa de lauri este, acolo unde îţi apare, mai mult un semn al suferinţei decît al fericirii.

Der Lorbeerkranz ist, wo er dir erscheint,
Ein Zeichen mehr des Leidens als des Glücks.
(Goethe, *Tasso, III, 4 (v. 2 038 sq.)*)

1 981. Gloria este zala ruginită care atîrnă ca un scut funebru pe mormîntul întunecat și prefăcut în pulbere al luptătorului — este inscripția ștearsă pe care călugărul ignorant abia o poate citi călătorului care-l întreabă.
Glory is the rusted mail which hangs as a hatchment over the champion's dim and mouldering tomb—is the defaced sculpture of the inscription which the ignorant monk can hardly read to the inquiring pilgrim.
(Scott, *Iv. 29)*

1 982. Cel care se urcă pe culmile munților, va găsi de cele mai adesecri piscurile cele mai înalte înfășurate în nouri și zăpadă. Cel care întrece sau biruie omenirea, trebuie să privească în jos la ura celor de sub el. Deși soarele gloriei strălucește sus deasupra lui, iar pămîntul și oceanul se întind departe dedesubt : în jurul lui sînt stînci înghețate, iar furtunile în luptă suflă cu putere asupra capului său descoperit și răsplătesc în felul acesta strădania care a dus la acele înălțimi.
He who ascends to mountaintops, shall find
The loftiest peaks most wrapt in clouds and snow;
He who surpasses or subdues mankind,
Must look down on the hate of those below.
Though high above the sun of glory glow,
And far beneath the earth and ocean spread,
Round him are icy rocks, and loudy blow
Contending tempests on his naked head,
And thus reward the toils which to those summits led.
(Byron, *Har. 3, 45)*

1 983. Dacă cei care săvîrșesc opere demne de glorie nu ar face aceasta din dragostea și bucuria ce-o au pentru ele, ci ar avea nevoie de îmbărbătarea prin glorie, omenirea ar fi căpătat mai puține opere nemuritoare, sau poate chiar nici una.
Wenn Die, welche ruhmwürdige Werke vollenden,

es nicht aus Liebe zu diesen selbst und eigener Freude davon täten, sondern der Aufmunterung durch den Ruhm bedürften, würde die Menschheit wenige, oder keine, unsterbliche Werke erhalten haben.
(Schopenhauer, Aphor. 4)

1 984. Există și glorie fără merit și merit fără glorie.
Es gibt auch Ruhm ohne Verdienst, und Verdienst ohne Ruhm.
(Ib.)

1 985. Nu gloria are valoare, ci meritul prin care o dobîndim.
Nicht der Ruhm, sondern Das, wodurch man ihn verdienst, ist das Wertvolle.
(Ib.)

1 986. Și mai trăiesc unii, care calcă pe drumul spinos ce duce, prin trudă și ură, spre lăcașul senin al Gloriei.
And some yet live, treading the thorny road,
Which leads, through toil and hate, to Fame's serene abode.
(Shelley, Adonais, 5)

1 987. Lumină și pulbere, două lucruri din care se compune gloria.
Lumière et poussière, deux choses dont se compose la gloire.
(Hugo, Mis. 1, 3, 5)

1 988. Gloria este cea mai activă și mai pură în statele mici ; cu cît limitele cercului sînt mai restrînse, cu atît patriotismul este mai arzător.
It is in small states that glory is most active and pure, — the more confined the limits of the circle, the more ardent the patriotism.
(Bulwer, Pomp. 2, 1)

1 989. Gloria, care-i o șoaptă atît de scurtă în tăcerea veșniciei.
La gloria ch'è tanto corto pispiglio nel silenzio dell'eternità.
(Papini, Stor., p. 609)

GRABA

1 990. Orice faptă pripită dă naştere la greşeli din care rezultă mari pagube.
Ἐπειχθῆναι μέν νυν πᾶν πρᾶγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι.
(Herodotus, 7, 10, 6)

1 991. Cine se grăbeşte prea tare, acela isprăveşte prea tîrziu.
Qui properat nimium, res absolvit serius.
(Syrus, 782)

1 992. Graba are ca însoţitori greşeala şi căinţa.
Festinationis error comes et poenitentia.
(Ib. 1029)

GRAVITATEA

1 993. Viaţa celor gravi şi încruntaţi nu este, după părerea mea, într-adevăr o viaţă, ci o nenorocire.
Τοῖς γε σεμνοῖς καὶ συνωφρυομένοις
Ἅπασίν ἐστιν, ὥς γ' ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ,
Οὐ βίος ἀληθῶς ὁ βίος, ἀλλὰ συμφορά.
(Euripides, Alc. 800 sq.)

1 994. Gravitatea este un mister al corpului inventat pentru a ascunde defectele spiritului.
La gravité est un mystère du corps inventé pour cacher les défauts de l'esprit.
(La Rochefoucauld, Max. 257)

GREŞEALA

1 995. Greşeala însoţeşte pe oameni.
Ἁμαρτωλαὶ ἐν ἀνθρώποισιν ἔπονται.
(Theognis, 327)

1 996. Greşeşte şi cel mai înţelept dintre înţelepţi.
Ἁμαρτάνει τοι καί σοφοῦ σοφώτερος.
(Aeschylus la Stobaeus, Flor. 3, 10)

1 997. Cine greşeşte cel mai puţin, acela-i cel mai bun ; căci nimeni nu-i nevinovat, nimeni nu e fără cusur.

Quicumque minus delinquit, optimus est vir: nemo est enim innocens, nemo reprehensionis expers.
(Epicharmus, la Diels, Fr. 46)

1 998. Este soarta comună a tuturor oamenilor să greşească.
Ἀνθρώποισι...
τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοὐξαμαρτάνειν.
(Sophocles, Ant. 1023 sq.)

1 999. Cine săvîrşeşte cele mai multe fapte, acela şi greşeşte cel mai mult.
Ὁ πλεῖστα πράσσων πλεῖσθ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
(Euripides, Oen., la Stobaeus, *Flor. 58, 5)*

2 000. Mai bine să acuzi propriile tale greşeli decît pe ale altora.
Κρέσσον τὰ οἰκήια ἁμαρτήματα ἐλέγχειν ἢ τὰ ὀθνεῖα.
(Democritus, la Stobaeus, *Flor. 13, 26)*

2 001. Oamenii îşi amintesc mai mult de greşelile săvîrşite decît de înfăptuirile bune (ale cuiva).
Τῶν ἡμαρτημένων ἄνθρωποι μεμνέαται μᾶλλον ἢ τῶν εὖ πεποιημένων.
(Ib. 46, 47)

2 002. Cauza greşelii este necunoaşterea a ce e mai bun.
Ἁμαρτίης αἰτίη ἡ ἀμαθίη τοῦ κρέσσονος.
(Id., la Diels, *fr. 83)*

2 003. Mă tem mai mult de propriile noastre greşeli, decît de planurile adversarilor.
Μᾶλλον γὰρ πεφόβημαι τὰς οἰκείας ἡμῶν ἁμαρτίας ἢ τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας.
(Thucydides, 1, 144, 1)

2 004. Atenţie la duşmani : ei sînt cei dintîi care (ne) observă greşelile.
Προσέχειν τοῖς ἐχθροῖς· πρῶτοι γὰρ ἁμαρτημάτων αἰσθάνονται.
(Antisthenes, la Diogenes Laertius, *6, 1, 5)*

2 005. Nu e tocmai uşor de găsit un lucru, căruia să nu-i atribuie cineva vreun cusur ; căci e greu să faci ceva ast-

fel, încît să nu greşeşti de loc ; de asemenea, ca făcînd un lucru fără greş, să nu dai peste un judecător nepriceput.
Οὐ πάνυ γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι· χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν.
(Xenophon, Men. 2, 8, 5)

2 006. Nimeni nu-şi dă seama, cînd greşeşte, cît de mare e greşeala pe care o face ; abia mai tîrziu vede el (aceasta).
Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων πόσον
ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.
(Ib. 4, 7)

2 007. Orice om poate greşi ; dar numai cel fără minte stăruie în greşeală.
Cuivis hominis est errare ; nullius, nisi insipientis, in errore perseverare.
(Cicero, Phil. 11, 2, 1)

2 008. Prefer să greşesc împreună cu Platon, decît să judec bine împreună cu ăştia.
Errare... malo cum Platone, ...quam cum istis vera sentire.
(Cicero, Tusc. 1, 39)

2 009. Fuga de greşeală duce la defect, dacă-i lipsită de pricepere.
In vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
(Horatius, Ars. 31)

2 010. Omul e supus greşelii.
Errare humanum est.
(Seneca, Contr. 4, decl. 3)

2 011. Nimeni nu greşeşte numai pentru el, ci răspîndeşte nebunia printre cei mai apropiaţi şi o primeşte la rîndul său de la el.
Nemo errat uni sibi, sed dementiam spargit in proximos accipitque invicem.
(Seneca, Epist. 94, 54)

2 012. Ce lucru rău sau ciudat se întîmplă, dacă cel needucat se poartă ca un needucat ? Vezi ca nu cumva să trebuiască să te acuzi mai degrabă pe tine, că nu te-ai aşteptat ca el să comită această greşeală. Căci tu aveai motive temeinice să te gîndeşti că e firesc ca el să comită această greşeală ; şi totuşi, uitînd de aceasta, te miri c-a greşit.

Τί δαὶ κακὸν ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα, μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλῃς, ὅτι οὐ προσεδόκησας τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι. Σὺ γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκός ἐστι τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπιλαθόμενος θαυμάζεις, εἰ ἡμάρτηκεν.

(Marcus Aurelius, *9, 42)*

2 013. O singură indulgenţă rămîne pentru cei care greşesc : tăcerea şi nepomenirea celor întîmplate.

Μία τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀπολείπεται συγγνώμη, τὸ σιγᾶν, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν γεγενημένων φθέγγεσθαι.

(Iohannes Chrysostomus *5)*

2 014. Mulţi care vor să pară oameni foarte bine chibzuiţi, cînd sînt opriţi de cei care le sînt mai apropiaţi şi care le voiesc binele, nu vor să renunţe la ceea ce au hotărît odată ei, spre a nu se da pe faţă că au părăsit o părere greşită, persevorează în ea, pînă ce dau peste nenorocirile care rezultă de acolo.

Πολλοὶ βουλόμενοι δοκέειν εἶναι εὐβουλότατοι πρὸς τῶν οἰκειοτάτων καὶ εὖ φρονεόντων ἀναποδιζόμενοι οὐκ ἀξιεῦσιν ἀπὸ τῶν δοξάντων ἅπαξ ἀνακωρέειν, ἀλλ' ὅκως μὴ ἐλεγχοίατο ὡς ἀπὸ ἡμαρτημένης ἀφιστάμενοι ἐμμένουσι τῇ γνώμῃ, ἐς ὃ δὴ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτῆς κακοῖς ἐγκυρήσωσι.

(Eusebius, *la* Stobaeus, *Flor. 23, 16)*

2 015. Critica ordinară a lumii nu ţine seamă de ceea ce ţi-a reuşit, ci de ceea ce ai greşit.

No le contará la nota vulgar las que acertare, sino las que errare.

(Gracián, *Or. 169)*

2 016. Este mai uşor să scoţi în evidenţă greşelile altora, decît să alcătuieşti o operă care să fie lipsită de ele, sau cel puţin care să merite osteneala de a le releva.
Il est plus aisé de relever les fautes d'autrui, que de composer un ouvrage qui en soit exempt, ou du moins qui mérite qu'on prenne la peine de les relever.
*(*Oxenstierna, *Réfl. 118)*

2 017. Noi nu trăim destul pentru a profita de greşelile noastre ; le săvîrşim în tot cursul vieţii şi tot ce putem face greşind mereu este să murim îndreptaţi.
On ne vit point assez pour profiter de ses fautes ; on en commet pendant tout le cours de sa vie, et tout ce que l'on peut faire à force de faillir, c'est de mourir corrigé.
*(*La Bruyère, *Car., De l'homme 60)*

2 018. Apoi bătrîneţea şi experienţa, mînă-n mînă, îl conduc la moarte şi-l fac să înţeleagă, după o căutare atît de penibilă şi de îndelungată, că toată viaţa a greşit.
Then old age and experience, hand in hand,
Lead him to death, and make him understand,
After a search so painful and so long,
That all his life he has been in the wrong.
(Satyr, la Goethe, *Dicht. 13)*
„Erfahrung dann und Alter, Hand in Hand,
Geleiten ihn bis zu des Grabes Rand —
Voll Schmerzen forscht und fragt er, und sieht bang:
Auf falschem Weg war er sein Leben lang".
*(*Meyer*)*

2 019. A greşi e omenesc, a ierta e dumnezeiesc !
To err is human, to forgive divine !
*(*Pope, *Ess.)*

2 020. Cînd soarta vrea să-i umilească pe înţelepţi, ea îi surprinde în acele mici ocazii, cînd de obicei sînt fără precauţie şi fără apărare. Cel mai abil om din lume nu poate să împiedice ca greşeli uşoare să aducă uneori nenorociri grozave ; şi el îşi pierde reputaţia sau averea printr-o mică imprudenţă, după cum un altul îşi rupe piciorul plimbîndu-se prin odaia sa.

Lorsque la fortune veut humilier les sages, elle les surprend dans ces petites occasions où l'on est ordinairement sans précaution et sans défense. Le plus habile homme du monde ne peut empêcher que de légères fautes n'entraînent quelquefois d'horribles malheurs ; et il perd sa réputation ou sa fortune par une petite imprudence, comme un autre se casse la jambe en se promenant dans sa chambre.
(Vauvenargues, Réfl. 245)

2 021. Omul greşeşte cît timp năzuieşte.
Es irrt der Mensch so lang'er strebt.
(Goethe, Faust 317)

2 022. Dacă nu greşeşti nu te-nveţi minte.
Wenn du nicht irrst, kommst du nicht zu Verstand.
(Ib. 7847)

2 023. Sînt oameni care nu greşesc de loc, pentru că nu-şi propun nimic inteligent.
Es gibt Menschen, die gar nicht irren, weil sie sich nichts Vernünftiges vorsetzen.
(Id. Max. 197)

2 024. Dacă oameni înţelepţi n-ar greşi, proştii ar trebui să despereze.
Wenn weise Männer nicht irrten, müssten die Narren verzweifeln.
(Ib. 940)

2 025. Suveranii cei mai înţelepţi greşesc ca şi oamenii de rînd, şi mîna regească a pus uneori spada de cavaler pe un umăr nedemn, care ar fi trebuit mai degrabă să fie înfierat de călău. Dar ce înseamnă aceasta ? — Regii fac (şi ei) ce pot — şi ei şi noi trebuie să răspundem (numai) pentru intenţie şi nu pentru rezultat.
The wisest sovereigns err like private men,
And royal hand has sometimes laid the sword
Of chivalry upon a worthless shoulder,
Which better had been branded by the hangman.
What then ? — Kings do their best — and they and we
Must answer for the intent, and not the event.
(Scott, Ken. 32)

2 026. Greşelile soţiilor, copiilor, ale servitorilor, ale celor slabi, ale celor săraci şi ale celor neştiutori sînt greşeala soţilor, a părinţilor, a stăpînilor, a celor tari, a celor bogaţi şi a celor învăţaţi.

Les fautes des femmes, des enfants, des serviteurs, des faibles, des indigents et des ignorants sont la faute des maris, des pères, des maîtres, des forts, des riches et des savants.

(Hugo, Mis. 1, 1, 4)

2 027. Odată abătuţi de la calea blîndeţii şi a dreptăţii, pe care înţeleptul merge cu piciorul ferm şi prudent, ne vedem siliţi să susţinem violenţa prin violenţă şi cruzimea prin cruzime, astfel încît consecinţa unei prime greşeli este de a produce altele noi.

Une fois sorti du chemin de douceur et d'équité où le sage marche d'un pied ferme et prudent, l'on se voit contraint de soutenir la violence par la violence et la cruauté par la cruauté, en sorte que la conséquence d'une première faute est d'en produire de nouvelles.

(France, Rôt. 249 sq.)

GREUTATEA

2 028. Nimic nu-i greu pentru muritori.

Nil mortalibus ardui est.

(Horatius, Od. 1, 3, 37)

2 029. Repede ar cădea viaţa într-o inactivitate plină de toropeală, dacă ar trebui să se părăsească tot ce prezintă dificultăţi.

Cito inerti otio vita torpebit, si relinquendum est, quicquid offendit.

(Seneca, Epist. 81, 2)

2 030. Oamenii sînt totdeauna duşmanii întreprinderilor în care văd dificultăţi.

Gli uomini sono sempre inimici delle imprese dove si vegga difficultà.

(Machiavelli, Princ. X)

2 031. Şi săracul doritor de-a avea şi bogatul doritor de mai mult — sufletul lor e deopotrivă stăpînit de grijă.
Ὡς πένης θέλων ἔχειν, καὶ πλούσιος πλέον σχεῖν, ἴσον ἔχουσιν αὐτῶν αἱ ψυχαὶ τὸ μεριμνᾶν.
*(*Sotades, *la* Stobaeus, *Flor, 5, 32)*

2 032. Cum dispare frumuseţea iernii, cînd e lovită de vîntul primăverii, aşa scade zi cu zi inteligenţa celor inteligenţi din cauza grijilor pentru familia împovărătoare.
pratidivasaṃ yāti layaṃ vasantavātāhate'va
çiçiraçrīḥ
buddhir buddhimatāṃ api kuṭumbabhārasya
cintābhiḥ
(Pañcatantra 5, 4: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1843)*

2 033. În dosul cavalerului şade grija funestă.
Post equitem sedet atra cura.
*(*Horatius, *Od. 3, 1, 40)*

2 034. Mai adaugă că nu poţi sta o clipă singur cu tine, că nu ştii să întrebuinţezi cum trebuie timpul liber, că fugi de tine însuţi ca un fugar şi vagabond, căutînd să-ţi înşeli grija cînd cu vin cînd cu somn : în zadar ; căci însoţitoarea cea neagră urmăreşte de-aproape pe fugar.
Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas fugitivus et erro,
Iam vino quaerens, iam somno fallere curam:
Frustra ; nam comes atra premit sequiturque fugacem.
(Id. Sat. 2, 7, 111 sq.)

2 035. Nu duceţi grijă de ziua de mîine, căci ziua de mîine se va îngriji de sine. Ajunge zilei răutatea ei.
Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.
(N.T. Mathaeus, *6, 34)*
Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi ; sufficit diei malitia sua.

2 036. Grija este o pază împotriva nenorocirii.
Care is a safeguard from disaster.
*(*Lubbock, *Peace, I)*

GURA

2 037. Cine își stăpînește gura, își păstrează viața.
Ὅς φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.
(Septuaginta, Prov. 13, 3)
Qui custodit os suum, custodit animam suam.

GUSTUL

2 038. Sînt oameni cu un gust ciudat, care apucă totdeauna ceea ce aruncă înțelepții și care pe urmă se complac în mod deosebit în aceste ciudățenii.
Hay gustos exóticos que se casan siempre con todo aquello que los sabios repudian ; viven muy pagados de toda singularidad.
*(*Gracián, *Or. 30)*

H

HAINA

2 039. Du-te la cei care sînt departe, îmbrăcat în haine elegante ; căci atunci mulţi vor crede că eşti deştept, chiar dacă poate nu eşti.
Πρὸς τοὺς οὐ πέλας πορεύου λαμπρὸν ἱμάτιον ἔχων, καὶ φρονεῖν πολλοῖσι δόξεις, τυχὸν ἴσως οὐδὲν φρονῶν.
*(*Epicharmus, *la Diels, fr. 38)*

2 040. Mulţi îl socot deştept pe omul bine îmbrăcat, oricît de neghiob ar fi.
Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur a mille et quamvis idiota sit ille.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 111)*

HAZARDUL

2 041. Curajul cel mai neclintit evită hazardul.
La vertu la plus ferme évite les hasards.
*(*Corneille, *Pol. 2, 4, v. 612)*

2 042. Orice jucător hazardează cu certitudine pentru a cîştiga cu incertitudine.
Tout joueur hasarde avec certitude pour gagner avec incertitude.
*(*Pascal, *Pens., 233 (7))*

2 043. Hazardul este primul ministru al norocului.
Le hasard est le premier ministre de la fortune.
*(*Oxenstierna, *Pens. 1, 69)*

2 044. (Numai) din lipsă de judecată se aruncă cineva în braţele hazardului, şi este efectul unei totale nebunii să te bizui pe un poate.
C'est faute de jugement qu'on se jette entre les bras du hasard, et c'est l'effet d'une folie consommée que de se reposer sur un **peut-être.**
(Ib. 2, 115)

2 045. Hotărîrea cea mai înţeleaptă este să nu încredinţăm hazardului decît ceea ce ultima şi inevitabila necesitate sacrifică unui poate **nesigur.**
Le plus sage parti est de ne commetre au hasard que ce que la dernière et inévitable nécessité sacrifie à l'incertain **peut-être.**
(Ib. 116)

2 046. Luptătorul şi omul politic, ca şi jucătorul abil, nu fac hazardul ; dar ei îl prepară, îl atrag şi par aproape că-l determină.
Le guerrier et le politique, non plus que le joueur habile, ne font pas le hasard ; mais ils le préparent, ils l'attirent, et semblent presque le déterminer.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 74)*

2 047. Hazardul descreşte, pe măsură ce creşte cunoaşterea.
Le hasard diminue à mesure que la connaissance augmente.
(France, *Rôt. 130)*

2 048. Noi încă mai luptăm pas cu pas cu uriaşul hazard, şi peste întreaga omenire a stăpînit încă pînă acum absurdul, nonsensul.
Noch kämpfen wir Schritt um Schritt mit dem Riesen Zufall, und über der ganzen Menschheit waltete bisher noch der Unsinn, der Ohne-Sinn.
(Nietzsche, *Zar. 1, 113)*

2 049. Hazardul este tot atît de premeditat şi de predeterminat ca şi cursa cel mai bine pusă la cale.
Le hasard est aussi prémédité, aussi prédéterminé que le guet-apens le mieux concerté.
(Maeterlinck, *Sablier, p. 247)*

2 050. Cuvîntul „hazard" nu serveşte decît să ascundă neştiinţa noastră cu privire la marile cauze, la marile legi.
Le mot hasard ne sert qu'à masquer notre ignorance des grandes causes, des grandes lois.
(Id. Av., p. 89)

HOTĂRÎREA

2 051. Nu-i de ajuns să hotărîm ce trebuie să facem sau să nu facem, ci mai trebuie să şi rămînem la ceea ce am hotărît.
Nec enim satis est indicare quid faciendum non faciendumve sit, sed stare etiam oportet in eo, quod sit indicatum.
(Cicero, Fin. 1, 46)

2 052. După o hotărîre pripită urmează căinţa.
Velox consilium sequitur poenitentia.
(Syrus, *978)*

2 053. Pe omul drept şi tenace în principiile (sale) nu-l clinteşte din hotărîrea sa fermă nici înverşunarea concetăţenilor care-i poruncesc să săvîrşească lucruri nedrepte, nici privirea tiranului ameninţător.
Iustum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non voltus instantis tyranni
Mente quatit solida.
(Horatius, *Od., 3, 3, 1 sq.)*

2 054. Nimic nu-i greu de îndeplinit pe lumea aceasta pentru cei hotăriţi.
na hi duşkaram astî'ha kiṃ cid adhyavasāyināṃ
(Somadeva, *Kath. 37, 29)*

2 055. Ceea ce hotărîm adesea călcăm. Hotărîrea e doar sclava memoriei, aprinsă la naştere, dar de scurtă durată.
What we do determine oft we break.
Purpose is but the slave to memory,
Of violent birth, but poor validity.
(Shakespeare, *Ham. 3, 2)*

2 056. Hoţii care fură de la particulari îşi duc viaţa în lanţuri ; pe cînd tîlharii poporului trăiesc în aur şi-n purpură.

Fures privatorum furtorum in nervo atque compedibus aetatem agunt ; fures publici in auro atque purpura.

*(*Cato, *la* Pichon, *Hist. 124)*

I

IDEALUL

2 057. Mă las călăuzit de necontenite încercări de a mă apropia tot mai mult prin acţiune, scris şi viaţă de ceea ce pluteşte înaintea tuturor sufletelor noastre ca (idealul) cel mai înalt, deşi nu l-am văzut niciodată şi nici nu-l putem numi.
Daß ich mich von Versuch zu Versuch leiten laße, Demjenigen, was vor allen unsern Seelen als das Höchste schwebt, ob wir es gleich nie gesehen haben und nicht nennen können, handelnd, schreibend und lebend, immer näher zu kommen.
*(*Goethe, *Dicht. 684)*

IDEEA

2 058. Ideile primejdioase sînt prin natura lor otravă, care la început abia dacă pare să aibă gust neplăcut.
Dangerous conceits are in their nature poisons,
Which at the first are scarce found to distaste.
*(*Shakespeare, *Oth. 3, 2)*

2 059. Orice idee îşi are obîrşia în simţuri.
Omnis idea ortum ducit a sensibus.
(Gassendi)

2 060. Un cleric darnic, un călugăr fără ipocrizie, un soldat omenos, un negustor cinstit, un avocat onest, un teolog fără încăpăţînare, un curtean sincer, un marinar politicos, un vînător care nu trăncăneşte, un bogat amabil, un sărac stimat, un zgîrcit simpatic, în fine

un prieten adevărat : tot atîtea idei deşarte, care nu există decît în imaginaţie.
Un ecclésiastique libéral, un moine sans hypocrisie, un soldat charitable, un marchand scrupuleux, un avocat avec la droiture, un théologien sans opiniâtreté, un courtisan sincère, un matelot poli, un chasseur sans dissimulation, un riche affable, un pauvre estimé, un avare qui se rend aimable, enfin un véritable ami: autant d'idées creuses, qui n'ont d'existence que dans l'imagination.
(Oxenstierna, Réfl. 209)

2 061. Ceea ce lipseşte de cele mai adeseori ideilor oamenilor nu e numai şi numai adevărul, ci precizia şi exactitatea.
Ce n'est pas tout à fait la vérité qui manque le plus souvent aux idées des hommes, mais la précision et l'exactitude.
(Vauvenargues, *Réfl. 469)*

2 062. Orice ideie mare care păşeşte în lume ca o evanghelie este pentru mulţimea stagnantă şi pedantă o piatră a poticnirii, iar pentru cel cu o cultură multilaterală, dar superficială, o nebunie.
Jede grosse Idee, die als ein Evangelium in die Welt tritt, wird dem stockenden, pedantischen Volke ein Ärgernis und einem Viel-aber Leichtgebildeten eine Torheit.
(Goethe, *Max. 799)*

2 063. Orice idee îşi face apariţia ca un oaspete străin ; şi atunci cînd începe a se realiza abia poate fi deosebită de închipuire şi extravaganţă.
Eine jede Idee tritt als ein fremder Gast in die Erscheinung und wie sie sich zu realisieren beginnt, ist sie kaum von Phantasie und Phantasterei zu unterscheiden.
(Ib. 800)

2 064. Dacă este vreun înger care înregistrează mîhnirile oamenilor la fel ca păcatele lor, el ştie cît de adînci sînt mîhnirile care izvorăsc din idei false, de care nimeni nu e vinovat.

If there is an angel who records the sorrows of men as well as their sins, he knows how many and deep are the sorrows that spring from false ideas for which no man is culpable.
(Elliot, *Mar. 1, 1)*

IERTAREA

2 065. Ceea ce se face fără voie merită iertare.
Ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον.
(Thucydides, *3, 40, 1)*

2 066. De omul cel asemenea lui nu-i este milă şi totuşi se roagă să i se ierte păcatele.
'Επ' ἄνθρωπον ὅμοιον αὐτῷ οὐκ ἔχει ἔλεος,
καὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεῖται.
(Septuaginta, *Sir. 28, 4)*
In hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur.

2 067. Cît de des (se-ntîmplă să) ceară iertare tocmai acela care a refuzat-o (altora).
Quam saepe veniam, qui negaverat, petit !
(Syrus, *756)*

2 068. Dacă ierţi prea des, dai putinţa de a face rău.
Saepe ignoscendo das iniuriae locum.
(Ib. 865)

2 069. Cine-i iertător poate să ierte pe acela care-l ofensează puţin sau numai o dată ; dar cine poate ierta pe acela care-l ofensează necontenit ?
manāg anabhyāvṛtyā vā kāmaṃ kṣāmyatu yaḥ kṣami kriyāsamabhihāreṇa virādhyantaṃ kṣameta kaḥ
(Māgha, *Çiç. 2, 43:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 2111)*

2 070. Este mult mai uşor să ierţi o ofensă în aparenţă, decît s-o uiţi într-adevăr ; şi atîta timp cît rămîne amintirea ei, puţin ne putem bizui pe iertare.
Il est bien plus aisé de pardonner une offense en apparence que de l'oublier en effet, et tant que le souvenir en reste, il y a peu de fond à faire sur le pardon.
(Oxenstierna, *Pens. I, 20)*

2 071. A înțelege tot, înseamnă a ierta tot.
Tout comprendre c'est tout pardonner.
(Staël, Cor. 5)

IMAGINAȚIA

2 072. Imaginația lucrează mai tare în mințile cele mai slabe.
Conceit in weakest bodies strongest works.
(Shakespeare, Ham. 3, 4)

2 073. Cel mai mare filozof din lume (stînd) pe o scîndură mai largă decît trebuie, însă deasupra unei prăpăstii, chiar dacă rațiunea îl va convinge că-i în siguranță, imaginația sa va fi mai puternică.
Le plus grand philosophe du monde, sur une planche plus large qu'il ne faut, s'il y a au-dessous un précipice, quoique sa raison le convainque de sa sûreté, son imagination prévaudra.
(Pascal, Pens. 82 (361))

2 074. Cine distribuie reputația ? cine dă respect și venerație persoanelor, operelor, legilor, celor mari, dacă nu această facultate care imaginează ? Cît de insuficiente sînt toate bogățiile fără consimțămîntul ei !
Qui dispense la réputation ? qui donne le respect et la vénération aux personnes, aux ouvrages, aux lois, aux grands, sinon cette faculté imaginante? Combien toutes les richesses de la terre insuffisantes sans son consentement !
(Ib.)

2 075. Tot ce imaginația omului este în stare să-i procure în idee, s-ar putea găsi în realitate.
Tout ce que l'imagination de l'homme est capable de lui fournir en idée pourrait se trouver en réalité.
(Oxenstierna, Pens. I, 286)

2 076. Fantezia e cu atît mai puternică, cu cît judecata e mai slabă.
La fantasia tanto è più robusta, quanto è più debole il raziocinio.
(Vico, Scienza, p. 55)

2 077. La înfrînarea fanteziei mai contribuie și faptul că nu-i permitem să ne reprezinte din nou și să ne zugrăvească

nedreptăți suferite odinioară, pagube, pierderi, ofense, înjosiri, supărări ș.a. la fel ; pentru că prin aceasta stîrnim din nou indignarea care dormita de mult, mînia și toate pasiunile odioase prin care ni se pătează sufletul.
Zur Zügelung der Phantasie gehört auch noch, dass wir ihr nicht gestatten, ehemals erlittenes Unrecht, Schaden, Verlust, Beleidigungen, Zurücksetzungen, Kränkungen u. dgl. uns wieder zu vergegenwärtigen; weil wir dadurch den längst schlummernden Unwillen, Zorn und alle gehässigen Leidenschaften wieder aufregen, wodurch unser Gemüth verunreinigt wird.
(Schopenhauer, *Aph. 5, 13)*

IMITAȚIA

2 078. Imitația dacă continuă din tinerețe, se transformă în deprindere și-n natură, atît în privința corpului cît și-n aceea a vorbirii și a gîndirii.
Αἱ μιμήσεις, ἐὰν ἐκ νέων πόρρω διαλέσωσιν, εἰς ἕθη τε καὶ φύσιν καθίστανται καὶ κατὰ σῶμα καὶ φωνὰς καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν.
(Plato, *Rep. 3, 8)*

2 079. Ei preferau să imite, decît să invidieze pe cei aleși.
Imitari quam invidere bonis malebant.
(Sallustius, *Cat. 51, 38)*

2 080. O imitatori, turmă servilă !
O imitatores, servum pecus.
(Horatius, *Epist. 1, 19, 19)*

2 081. Imitația și deprinderea sînt resorturile celei mai mari părți din activitatea oamenilor.
Nachahmung und Gewohnheit sind die Triebfedern des allermeisten Tuns der Menschen.
(Schopenhauer, *Par. 2, 119)*

IMPERFECȚIUNEA

2 082. A putea crește este semnul unui lucru nedesăvîrșit.
Crescere posse imperfectae rei signum est.
(Seneca, *Epist. 66, 9)*

2 083. Caracterul lucrurilor acestei lumi, anume al lumii omeneşti, nu este atît, cum s-a spus adesea, imperfecţiunea, cît mai ales caricatura, în domeniul moral, intelectual, fizic, în toate.
Der Charakter der Dinge dieser Welt, namentlich der Menschenwelt, ist nicht sowohl, wie oft gesagt worden, Unvollkommenheit, als vielmehr Verzerrung, im Moralischen, im Intellektuellen, Physischen, in Allem.
(Schopenhauer, *Par. 2, 156 bis.)*

IMPOSIBILUL

2084. Să nu juri că „asta nu se va întîmpla niciodată".
Οὐδ' ὀμόσαι χρὴ τοῦτ' «οὐ μήποτε πρᾶγμα τόδ' ἔσται».
(Theognis, *659)*

2 085. Nimic nu-i imposibil pentru muritori.
Βροτοῖσιν οὐδέν ἐστ' ἀπώμοτον.
(Sophocles, *Ant. 388)*

2 086. Cît de multe lucruri sînt socotite imposibile, înainte de a fi realizate!
Quam multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur!
(Plinius, *Nat. 7, 1)*

2 087. Să nu vorbim de lucruri imposibil de închipuit, chiar dacă le-am văzut cu ochii noştri (ca, de pildă, că) o piatră pluteşte pe apă, sau (că) o maimuţă cîntă un cîntec.
asaṃbhāvyaṃ na vaktavyaṃ pratykṣam api dṛçyat
çilā tarati pānīye gītaṃ gāyati vānaraḥ
(Cāṇakya *89:* Böhtlingk, *Ind. Spr., 3647)*

2 088. Tot ce credeam că-i imposibil se poate întîmpla de acum. Şi nu există lucru, care să nu fie de crezut.
Omnia iam fient, fieri quae posse negabam,
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
(Ovidius, *Tr. 1, 7, 7 sq.)*

IMPRUDENȚA

2 089. Prefer să par fricos decît imprudent.
Malim videri nimis timidus, quam parum prudens.
(Cicero, Marc. 4)

INACȚIUNEA

2 090. Zeul nu ajută pe cei inactivi.
Θεὸς δὲ τοῖς ἀργοῖσιν οὐ παρίσταται.
(Sophocles Iphig. la Stobaeus, *Flor. 30, 6)*

2 091. Nu se poate cere nici chiar prietenilor să facă ceva pentru noi, iar noi să nu facem nimic ; cu atît mai puțin zeilor.
Οὐκ ἔνι δ' αὐτὸν ἀργοῦντ' οὐδὲ τοῖς φίλοις ἐπιτάττειν ὑπὲρ αὑτοῦ τι ποιεῖν , μή τί γε δὴ τοῖς θεοῖς.
(Demosthenes, Ol. 2, 23)

INCOMPETENȚA

2 092. O infirmitate a naturii umane, foarte comună, ne înclină să fim mai curioși și mai încrezuți în chestiuni care ne privesc cel mai puțin și pentru care sîntem cel mai puțin capabili, fie prin studiu, fie din natură.
A very common infirmity of human nature, inclining us to be more curious and conceited in matters where we have least concern, and for which we are least adapted, either by study or Nature.
(Swift, Gull. 3, 2)

INDEPENDENȚA

2 093. Să nu atîrni de altul, ci bazează-te mai degrabă pe tine însuți ; ai încredere în propriile tale silințe. Supunerea față de voința altuia pricinuiește suferință ; adevărata fericire stă în independență.
yad yat paravaçam karma tat tad yatnena varjayet
yad yad ātmavaçam tu syāt tat tat seveta yatnataḥ
sarvaṃ paravaçaṃ duḥkhaṃ sarvaṃ ātmavaçaṃ sukham
(Manu, 4, 159 urm.)

2 094. Nu se poate să nu fie pe deplin fericit acela care atîrnă numai de el singur și care și-a pus toată nădejdea numai în el.

Nemo potest non beatissimus esse qui est totus aptus ex sese quique in se uno sua posuit omnia."
(Cicero, *Par. 17*)

2 095. Nepreţuit bun este să fii al tău.
Inaestimabile bonum est suum fieri.
(Seneca, *Epist. 75, 18*)

2 096. Se pune de obicei : „Ferice de acela, care nu atîrnă de nimeni !" Dar unde se găseşte el ? Aceasta-i condiţia omenească ; nu există situaţie independentă, de la sceptru pînă la toiag.
On dit ordinairement : heureux celui qui ne dépend de personne! Mais où se trouve-t-il ? Telle est la condition humaine; il n'est point d'état indépendant depuis le sceptre jusqu'à la houlette.
(Oxenstierna, *Pens. 2, 9*)

INDIFERENŢA

2 097. Sînt unii oameni, a căror indiferenţă şi dispreţ (ne) fac mai multă cinste decît prietenia şi laudele (lor).
Il est certaines gens dont l'indifférence et le mépris nous font plus d'honneur que l'amitié et les louanges.
(Oxenstierna, *Réfl. 542*)

2 098. Ţi s-a risipit posesia unei lumi ?
Nu fi întristat de asta, nu-i nimic.
Şi ai dobîndit posesia unei lumi ?
Nu te bucura de asta, nu-i nimic.
Trecătoare sînt durerile şi plăcerile,
Treci pe lîngă lume, nu-i nimic.
Ist einer Welt Besitz für Dich zerronnen,
Sei nicht in Leid darüber, es ist nichts ;
Und hast Du einer Welt Besitz gewonnen,
Sei nicht erfreut darüber, es ist nichts,
Vorüber gehn die Schmerzen und die Wonnen,
Geh'an der Welt vorüber, es ist nichts.
(Anwāri Suhaili, *la* Schopenhauer, *Aph. 5, 1*)

INDISCIPLINA

2 099. Într-o oştire fără număr o mulţime nedisciplinată şi o flotă anarhică sînt mai rele decît focul ; acolo-i rău cel care nu face rău.

Ἐν τοι μυρίῳ στρατεύματι
Ἀκόλαστος ὄχλος ναυτική τ' ἀναρχία
Κρείσσων πυρός, κακὸς δ' ὁ μή τι δρῶν κακόν.
(Euripides, *Hec. 606 sqq.*)

INDULGENȚA

2 100. Este just ca cel care cere îngăduința pentru greșelile sale s-o acorde la rîndul său.
Aequum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
(Horatius, *Sat. 1, 3, 74 sq.*)

INFERNUL

2 101. Cît ar dori ei acum să-ndure în lumea de sus și sărăcia și muncile aspre![a] (Dar) destinul se opune și lacul grozav îi leagă cu undele-i mohorîte, și Stixul, care curge de nouă ori în jurul lor, îi oprește.
Quam vellent aethere in alto
Nunc et pauperiem et duros perferre labores!
Fas obstat, tristique palus inamabilis unda
Alligat, et novies Styx interfusa coërcet.
(Vergilius, *Aen. 6, 436 sqq.*)

2 102. Lăsați orice speranță, voi care intrați!
Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!
(Dante, *Inf. 3, 9*)

2 103. Ce nevoie este să căutăm iadul pe lumea cealaltă? el există încă în viața aceasta în inima celor răi.
Qu'est-il besoin d'aller chercher l'enfer dans l'autre vie? il est dès celle-ci dans le coeur des méchants.
(Rousseau, *Ém. VI*)

INFINITUL

2 104. Toate lucrurile erau laolaltă, infinit de multe și de mici; căci și micimea era infinită.

---

a) Cf. Aș vrea să fiu mai degrabă plugar și servitorul altuia, fără pămînt și cu mijloace puține de trai, decît să domnesc peste toți morții stinși din viață. (Homer, *Od.* XI, 489 sq.)

Ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα. καὶ γὰρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν.
(Anaxagoras, ap. Diels, fr. 1)

2 105. Dacă totul ar fi infinit, n-ar mai exista, din capul locului, nici un obiect al cunoaşterii.
Ἀρχὰν γὰρ οὐδὲ τὸ γνωσούμενον ἐσσεῖται πάντων ἀπείρων ἐόντων.
(Philolaus, ap. Diels, fr. 3)

2 106. Tăcerea eternă a acestor spaţii infinite mă-nspăimîntă
Le silence éternel de ces espaces infinis m'effraie.
(Pascal, 206, (Copie 101))

2 107. Nu trebuie mai puţină capacitate pentru a merge pînă la neant, decît pînă la tot ; ea trebuie să fie infinită pentru amîndouă, şi mie se pare că acela care ar înţelege ultimele principii ale lucrurilor ar putea de asemenea să ajungă pînă la a cunoaşte infinitul. Una depinde de cealaltă şi una duce la cealaltă. Aceste extremităţi se ating şi se reunesc de mult ce s-au depărtat...
Il ne faut pas moins de capacité pour aller jusqu'au néant que jusqu'au tout; il la faut infinie pour l'un et l'autre, et il me semble que qui aurait compris les derniers principes des choses pourrait aussi arriver jusqu'à connaître l'infini. L'un depend de l'autre, et l'un conduit à l'autre. Ces extrémités se touchent et se réunissent à force de s'être eloignées ...
(Ib. 72 (347))

INIMA

2 108. Inima îşi are raţiunile ei, pe care raţiunea nu le cunoaşte.
Le coeur a ses raisons, que la raison ne connaît point
(Pascal, Pens. 277 (8))

2 109. Inima îşi are ordinea ei ; spiritul pe a sa, care-i prin principiu şi demonstrare.
Le coeur a son ordre; l'esprit a le sien, qui est par principe et démonstration.
(Ib. 283 (59))

2 110. În tot ce pune la încercare inima, ce puțini rezistă la probă !
In aught that tries the heart how few withstand the proof !
(Byron, Har. 2, 66)

INOVAȚIA

2 111. După cum progenitura animalelor la început e diformă, tot astfel sînt și toate inovațiile, care sînt progenitura timpului.
As the births of living creatures at first are ill-shapen, so are all innovations, which are the births of time.
(Bacon, Ess. 24)

2 112. Pe de o parte ne ținem strîns de tradiție, pe de alta, nu putem împiedica mișcarea și schimbarea lucrurilor. Ici oamenii se tem de o inovație folositoare, colo ei au plăcere și bucurie pentru ceea ce-i nou, chiar cînd e nefolositor, ba chiar dăunător.
Von der einen Seite hält man am Herkommen fest, von der andern kann man die Bewegung und Veränderung der Dinge nicht hindern. Hier fürchtet man sich vor einer nützlichen Neuerung, dort hat man Lust und Freude am Neuen ; auch wenn es unnütz, ja schädlich wäre.
(Goethe, Dicht. 13)

INSINUAREA

2 113. Omul înțelept pătrunde în felul de a fi al fiecăruia și repede pune stăpînire pe el.
yasya yasya hi yo bhāvas tasya tasya hi tam naraḥ
anupraviçya medhāvī kṣipram, ātmavaçam nayet
(Pañcatantra (K.) 1, 68))

INSOMNIA

2 114. Pe cel slab și lipsit de mijloace, care-i atacat de unul mai puternic, pe cel căruia i s-a furat avutul, pe cel îndrăgostit și pe hoț îl vizitează insomnia.
abhiyuktaṃ balavatā durbalaṃ hīnasādhanam
hṛtasvaṃ kāminaṃ cāuram āviçantī prajāgarāḥ
(Mahābhārata 5, 983 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 3548)

INSPIRAȚIA

2 115. Mulți sînt purtători de tirs, dar puțini sînt inspirați.
Εἰσὶν γὰρ δή... «ναρθηκοφόροι μὲν πολλοί, βάκχοι δέ τε παῦροι».
(Plato, Phaedon 69 C)

INSTINCTUL

2 116. Două lucruri îl instruiesc pe om cu privire la întreaga sa natură : instinctul și experiența.
Deux choses instruisent l'homme de toute sa nature: l'instinct et l'expérience.
(Pascal, Pens. 396 (273))

2 117. Instinctul bun n-are nevoie de rațiune, ci o dă.
Le bon instinct n'a pas besoin de la raison, mais il la donne.
(Vauvenargues, Réfl. 128)

2 118. Este în noi ceva mai înțelept decît capul. Într-adevăr, noi acționăm în trăsăturile mari, în pașii mari ai vieții noastre, nu atît potrivit recunoașterii clare a ceea ce-i just cît după un imbold lăuntric, am putea spune instinct, care vine din străfundul ființei noastre.
Es gibt etwas Weiseres in uns als der Kopf ist. Wir handeln nämlich, bei den grossen Zügen, den Hauptschritten unseres Lebenslaufes, nicht sowohl nach deutlicher Erkenntnis des Rechten, als nach einem innern Impuls, man möchte sagen Instinkt, der aus dem tiefsten Grunde unsers Wesens kommt.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 48)

INSUCCESUL

2 119. Nu insuccesul în luptă este răul cel mai mare, ci atunci cînd cineva se măsoară cu adversari nedemni de el și nu izbîndește, nenorocirea este firește de două ori mai mare.
Οὐ γὰρ τὸ δυστυχῆσαι κατὰ πόλεμον μέγιστόν ἐστι κακόν, ἀλλ' ὅταν τις πρὸς ἀνταγωνιστὰς ἀναξίους ἑαυτοῦ διακινδυνεύων ἀποτύχῃ, διπλασίαν εἰκὸς εἶναι τὴν συμφοράν.
(Aeschines, Cles. 49)

2 120. Așa stau lucrurile omenești : în victorie se pot făli și cei lași, pe cînd neizbînda ia prestigiul chiar și celor viteji.

Res humanae ita sese habent; in victoria vel ignavis gloriari licet, adversae res etiam bonos detrectant. (Sallustius, *Iug. 53, 8)*

2 121. Silința în lucruri imposibile, nesilința în cele posibile, din cauza rătăcirii, sau nesilința la timp ; din aceste trei pricini nu izbîndește fapta.

vastuṣv açakyeṣv samudyamaç cec chakyeṣu mohād asaṃudyamaç ca / çakyeṣu kale na samudyamaç ca tridhāi 'va karyavyasanaṃ vadanti
(Böhtlingk, *Chrest.*[3], *213, 27 sq.)*

INTELIGENȚA

2 122. Cîțiva oameni deștepți sînt mai de temut decît o mulțime de proști.

'Ολίγοι ἔμφρονες πολλῶν ἀφρόνων φοβερώτεροι.
(Plato, *Conv. 17)*

2 123. Un om deștept valorează mai mult decît o mie de neghiobi.

murkhasahasreṣu prājña eko viçisyate
(Cāṇakya *4 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1678)*

2 124. Acela căruia îi surîde norocul este deștept.

yasya vidhiḥ saṃmukho bhavati sa... buddhisaṃpanno bhavati
(Pañcatantra (B.), 3, p. 70. r. 20)

2 125. Nimic nu-i cu neputință pe lumea aceasta pentru inteligența celor inteligenți.

buddher buddhimatāṃ loke na 'sty agamyaṃ hi kiṃ cana
(Ib. 5, 47)

2 126. Unde nu e drum nici pentru vînt nici pentru razele soarelui, pînă și acolo răzbate cu ușurință inteligența celor inteligenți.

na yatrā 'sti gatir vāyo raçmīnāṃ ca vivasvataḥ
tatrā 'pi praviçaty āçu buddhir buddhimatāṃ
(Ib. 48)

2 127. Adesea inteligențele cele mai înalte stau ascunse.
Saepe summa ingenia in occulto latent.
(Plautus, *Capt. 165)*

2 128. Totul se poate realiza prin inteligență.
sarvaṃ ca sādhyate buddhyā
(Somadeva, *Kath. 15, 10)*

2 129. Cînd un om inteligent nimerește în mijlocul a o mulțime de proști, el se pierde singur, ca un lotus în valuri.
eko bahūnāṃ mūrkhāṇāṃ madhye nipatito budhaḥ
padmaḥ pāthas tarangāṇām iva viplavate dhruvam
(Ib. 32, 55)

2 130. Totdeauna superioritatea inteligenței triumfă asupra forței.
sarvadā buddheḥ prādhānyaṃ jītapāuruṣam.
(Ib. 33, 158)

2 131. Cum se face că un suflet îmbogățit cu cunoașterea atitor lucruri nu devine, datorită lor, mai vioi și mai deștept ; și că un spirit grosolan și vulgar poate așeza în el, fără a se face mai bun, vorbele și cugetările spiritelor celor mai înalte din cîte au existat pe pămînt, încă nu sînt lămurit.
D'où il puisse advenir qu'une âme riche de la connaissance de tant de choses, n'en devienne pas plus vive et plus éveillée; et qu'un esprit grossier et vulgaire puisse loger en soi, sans s'amender, les discours et les jugements des plus excellents esprits que la terre ait portés, j'en suis encore en doute.
(Montaigne, *Ess. I, 24)*

2 132. Se poate întîmpla ca cineva să se împace cu faptul că e mai prejos de noi în ceea ce privește norocul sau chiar însușirile sufletești ; dar nici unul nu va recunoaște inferioritatea sa în privința inteligenței ; cu atît mai puțin un principe.

Bien se hallará quien quiera ceder en la dicha y en el genio pero en el ingenio ninguno, cuanto menos una soberanía.
(Graciăn, *Or. 7)*

2 133. Totul este supus schimbării, chiar şi inteligenţa, şi nimeni nu e deştept la orice ceas.
Hasta en el entendimiento hay vez, que ninguno supo a todas horas.
(Id. Or. 139)

2 134. Inteligenţa noastră deţine în ordinea lucrurilor inteligibile acelaşi rang ca şi corpul nostru în întinderea naturii.
Notre intelligence tient dans l'ordre des choses intelligibles le même rang que notre corps dans l'étendue de la nature.
(Pascal, *Pens. 72 (347))*

2 135. Cine se poate lăuda că judecă, sau născoceşte, sau înţelege la orice oră din zi ?
Qui peut se vanter de juger, ou d'inventer, ou d'entendre à toutes les heures du jour?
(Vauvenargues, *Réfl. 282)*

2 136. Trebuie să ne naştem inteligenţi ; căci puţin folos se scoate din cunoştinţele şi din experienţa altora.
Il faut être né raisonnable, car on tire peu de fruit des lumières et de l'expérience d'autrui.
(Ib. 601)

2 137. Inteligenţa nu este o mărime extensivă, ci intensivă ; de aceea aici poate cineva să se măsoare liniştit cu zece mii, şi o adunare de o mie de gogomani încă nu face cît un (singur) om deştept.
Der Verstand ist keine extensive, sondern eine intensive Grösse; daher kann hierin Einer es getrost gegen Zehntausend aufnehmen und giebt eine Versammlung von tausend Dummköpfen noch keinen gescheuten Mann.
(Schopenhauer, *Par. 2, 47)*

2 138. Cea mai frumoasă întrebuinţare a vieţii noastre este de a spori conformitatea dintre inteligenţa noastră şi realitate.
Le plus bel emploi de notre vie c'est d'accroître la conformité de notre intelligence à la réalité.
(Maeterlinck, Temple 106)

INTENSITATEA

2 139. A preţui intensitatea mai mult decît extensiunea.
Pagarse más de intensiones[a] que de extensiones.
(Gracian, Or. 27)

INTENŢIA

2 140. Nu spune de mai înainte ce ai de gînd să faci ; căci, de nu vei izbuti, te vei face de rîs.
Ὁ μέλλεις πράττειν μὴ πρόλεγε· ἀποτυχὼν γὰρ γελασθήσῃ.
(Pittacus, ap. Diogenes Laertius, 1, 4, 4)

2 141. În operele omului, ca şi-n acele ale naturii, sînt cu deosebire demne de remarcat intenţiile.
In den Werken des Menschen, wie in denen der Natur, sind eigentlich die Absichten vorzüglich der Aufmerksamkeit wert.
(Goethe, Max. 462)

INTERESUL

2 142. Este oare cu putinţă ca natura tuturor oamenilor să fie astfel încît ei să vadă şi să judece mai bine interesele altora decît pe ale lor ?
Ita comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et diiudicent
Quam sua ?
(Terentius, Heaut. 503 sqq.)

2 143. Numele virtuţii serveşte interesului în mod tot atît de util ca şi viciile.
Le nom de la vertu sert à l'intérêt aussi utilement que les vices.
(La Rochefoucauld, Max. 187)

---

a) *Intensiones :* intensidad, calidad.

2 144. Cînd cineva vorbeşte prin trei interpreţi, care, la fel ca mulţimea, nu înţeleg nimic decît sunetul (cuvintelor), el se osteneşte în zadar ; este ca şi cum ar pretinde cineva ca apa care curge printr-o baltă să rămînă limpede.

Δι' ἑρμηνέων τριῶν διαλεγόμενος πλὴν φωνῆς μηδὲν συνιέντων πλέον ἢ οἱ πολλοί, μηδὲν ἰσχύσει τῆς ὠφελείας ἐπίδειξιν ποιήσασθαι ὅμοιον γὰρ ὡς ἄν εἰ διὰ βορβόρου καθαρὸν ἀξιοῖ τις ὕδωρ ῥεῖν.

(Mandenis *către* Onesicrit, *la* Strabo, *Geogr. 15, 1, 64)*

INTUIŢIA

2 145. Trebuie să vedem lucrul deodată, dintr-o singură privire, şi nu pe măsură ce înaintează raţionamentul, cel puţin pînă la un anumit grad.

Il faut tout d'un coup voir la chose d'un seul regard, et non pas par progrès de raisonnement, au moins jusqu'à un certain degré.

(Pascal, *Pens. I (406))*

INVENŢIA

2 146. Cei care sînt capabili de a inventa sînt rari ; cei care sînt mai numeroşi nu vor decît să urmeze şi tăgăduiesc gloria acelor inventatori care o caută prin invenţiile lor.

Ceux qui sont capables d'inventer sont rares; les plus forts en nombre ne veulent que suivre, et refusent la gloire à ces inventeurs qui la cherchent par leurs inventions.

(Id. Pens. 302 (441))

2 147. Lumea este plină de spirite seci, care, neflind capabile prin ele însele să inventeze, se consolează respingînd toate invenţiile altora, şi care, dispreţuind în afară multe lucruri, îşi închipuie că se fac mai stimaţi.

Le monde est peuplé d'esprits froids qui, n'étant pas capables par eux-mêmes d'inventer s'en consolent en rejetant toutes les inventions d'autrui et qui, mépri-

sant au dehors beaucoup de choses, croient se faire plus estimer.
(Vauvenargues, *Réfl. 326)*

2 148. În jurul inventatorilor de valori noi se învîrteşte lumea : — invizibil se învîrteşte ea. Totuşi în jurul actorilor se învîrteşte poporul şi gloria.
Um die Erfinder von neuen Werten dreht sich die Welt: — unsichtbar dreht sie sich.
Doch um die Schauspieler.
dreht sich das Volk und der Ruhm.
(Nietzsche, *Zar. 1, 73)*

2 149. Nu în jurul inventatorilor de larmă nouă : în jurul inventatorilor de valori noi se învîrteşte lumea ; ea se învîrteşte în tăcere.
Nicht um die Erfinder von neuem Lärme: um die Erfinder von neuen Werten dreht sich die Welt; unhörbar dreht sie sich.
(Ib. 2, 193)

INVIDIA

2 150. Olarul e miniat pe olar şi dulgherul pe dulgher ; cerşetorul invidiază pe cerşetor şi cîntăreţul pe cîntăreţ.
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων.
Καὶ πλωχὸς πλωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
(Hesiodus, *Op. 25 sq.)*

2 151. În puţini oameni e înăscută această însuşire : cinstirea fără invidie a unui prieten fericit. Căci otrava răuvoitoare îi stă în inimă, pricinuind celui stăpînit de această boală o îndoită durere ; îl întristează suferinţele proprii şi geme privind fericirea altuia.
Παύροις γὰρ ἀνδρῶν ἐστι συγγενὲς τόδε,
φίλον τὸν εὐτυχοῦντ' ἄνευ φθόνου σέβειν.
Δύσφρων γὰρ ἰὸς καρδίαν προσήμενος
ἄχθος διπλοίζει τῷ πεπαμένῳ νόσον, τοῖς τ'αὐτὸς αὑτοῦ πήμασιν βαρύνεται καὶ τὸν θυραῖον ὄλβον εἰσορῶν στένει.
(Aeschylus, *Ag. 832 sqq.)*

2 152. E mai de preferat invidia decît compătimirea.

Κρέσσων γὰρ οἰκτιρμοῦ φθόνος.

(Pindarus, Pyth. 1, 164)

2 153. Am văzut şi apărători buni ai dreptăţii învinşi de mizerabila invidie.

Ἴιδη γὰρ εἶδον καὶ δίκης παραστάτας
ἐσθλοὺς πονηρῷ τῷ φθόνῳ νικωμένους.

(Ib. 19)

2 154. Pe cei care merg în soare îi urmează în mod necesar umbra ; iar pe cei care păşesc prin glorie îi însoţeşte invidia.

Τοῖς μὲν διὰ ἡλίου πορευομένοις ἕπεται κατ' ἀνάγκην σκιά, τοῖς δὲ διὰ τῆς δόξης βαδίζουσιν ἀκολουθεῖ φθόνος.

(Socrates, la Stobaeus, *Flor. 38,-35)*

2 155. Invidia produce dezbinare.

Φθόνος στάσιος ἀρχὴν ἀπεργάζεται.

(Democritus, la Stobaeus, *Flor. 2, 54)*

2 156. Invidiosul îşi pricinuieşte suferinţă ca unui duşman.

Ὁ φθονέων ἑαυτὸν ὡς ἐχθρὸν λυπέει.

(Id., la Diels. *fr. 88)*

2 157. Adversarii invidiază pe cei care trăiesc ; dar ceea ce nu mai stă în cale e cinstit cu bunăvoinţă, fără rivalitate.

Φθόνος γὰρ τοῖς φῶσι πρὸς τῶν ἀντιπάλων, τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται.

(Thucydides, 2, 45, 1)

2 158. Dacă toţi am fi egali din natură, n-ar mai fi invidie între oameni.

Οὐκ ἦν ἂν ἀνθρώποισιν ἐν βίῳ φθόνος,
εἰ πάντες ἦμεν ἐξ ἴσου πεφυκότες.

(Agathon, la Stobaeus *38, 12)*

2 159. Agathon spunea că invidioşii nu se bucură atît de propria lor fericire, cît mai ales de nenorocirea altora.

Ἀγάθων εἶπεν, τοὺς φθονεροὺς τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτως εὐφραίνεσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

(Id. fr. 28, la Wagner, *Poet)*

2 160. Antishenes spunea că, după cum fierul e ros de rugină, astfel e ros invidiosul de propriul său caracter.

(Αντισθένης) ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτως ἔλεγε τοὺς φθονεροὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι.

*(*Antisthenes, *la* Diogenes Laertius, *6, 1, 4)*

2 161. Cît timp trăiesc, toţi sînt expuşi, mai mult sau mai puţin, invidiei ; dar pe cei morţi nu-i mai urăşte nimeni nici chiar dintre duşmani.

Τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὕπεστί τις ἢ πλείων ἢ ἐλάττων φθόνος, τοὺς τεθνεῶτας δ' οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισεῖ.

*(*Demosthenes, *Cor. 315)*

2 162. Cei invidioşi sînt cu atît mai nefericiţi decît ceilalţi cu cît aceştia suferă din pricina propriilor lor nenorociri ; pe cînd invidioşii, pe lîngă propriile lor mizerii, se mai întristează şi de fericirea altora.

Τοσούτῳ δ' εἰσὶν οἱ φθονεροὶ δυστυχέστεροι τῶν ἄλλων, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ ταῖς αὑτῶν συμφοραῖς ἀλγοῦσιν, οἱ δὲ φθονοῦντες πρὸς τοῖς ἑαυτῶν κακοῖς καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν ἄλλων ἀγαθοῖς λυπούμενοι διατελοῦσιν.

*(*Theophrastus, *la* Stobaeus, *Flor. 38, 43)*

2 163. Invidiosul este propriul său duşman ; căci mereu este prada mihnirilor pe care singur şi le pricinuieşte.

Ὁ φθονερὸς αὑτῷ πολέμιος καθίσταται
αὐθαιρέτοις γὰρ συνέχεται λύπαις ἀεί

*(*Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 39, 11)*

2 164. Înţeleptul Bion, văzînd pe un invidios foarte abătut, zise : „Sau i s-a întîmplat o mare nenorocire ac estuia sau o mare fericire altuia".

Βίων ὁ σοφιστὴς ἰδών τινα φθονερὸν σφόδρα κεκυφότα εἶπεν· Ἢ τούτῳ μέγα κακὸν συμβέβηκεν ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν.

*(*Bion, *la* Stobaeus, *Flor. 38, 50)*

2 165. Cine invidiază pe alţii pentru bogăţia, frumuseţea, puterea, nobleţea, bucuria, fericirea şi onorurile lor, acela suferă de o boală fără sfîrşit.

ya irşyuḥ paravitteşu rūpe vīrye kulānvaye
sukhasāubhāgyasatkāre tasya vyādhir anantekaḥ
(Mahābhārata 5, 1136 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 2259)*

2 166. Este în firea celor nefericiţi să fie răuvoitori şi să invidieze pe cei de treabă.

Est miserorum ut malevolentes sint atque invideant bonis.
*(*Plautus, *Capt. 583)*

2 167. Invidia şi mînia scurtează zilele, te îmbătrînesc înainte de vreme.

Ζῆλος καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσιν ἡμέρας, καὶ πρὸ καιροῦ γῆρας ἄγει μέριμνα.
(Septuaginta Sir. 30, 24)
Zelus et iracundia minuunt dies
et ante tempus senectam adducet cogitatus.

2 168. După glorie urmează invidia.

Post gloriam invidiam sequi.
*(*Sallustius, *Iug. 55, 3)*

2 169. Cel *invidios* slăbeşte *din cauza prosperităţii altuia.*

Invidus alterius macrescit rebus opimis.
*(*Horatius. *Epist. 1, 2, 57)*

2 170. Ceea ce gloata invidioasă îmi va refuza în timpul vieţii, după moarte gloria îmi va da cu dobîndă sporită.

At mihi quod vivo detraxerit invida turba
Post obitum duplici fenore reddit honos.
*(*Propertius, *El. 3, 1, 21)*

2 171. Invidia atacă pe cei vii ; după moarte se linişteşte, căci atunci pe fiecare îl ocroteşte cinstea cuvenită meritului.

Pascitur in vivis Livor post fata quiescit.
Cum suus ex merito quemque tuetur honos.
*(*Ovidius, *Am,, 1, 15. 39)*

2 172. Risul (îi) lipseşte (Invidiei), afară de acela pricinuit de vederea suferinţei.

Risus abest, nisi quem visi movere dolores.
(Ovidius, Met. 2, 769)

2 173.. De-abia își reține lacrimile, fiindcă nu vede nimic de plins.
Vixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
(Ib. 787)

2 174. Invidia, viciu nepunticios, nu se poate ridica pînă la însușirile înalte, ci se tîrăște jos, pe pămînt, ca vipera ce se ascunde.
Livor, iners vitium, mores non exit in altos,
Utque latens ima vipera serpit humo.
(Id. Pont. 3, 3, 101 sq.)

2 175. Invidia se-ndreaptă spre culmi ; și vînturile suflă peste înălțimile cele mai mari.
Summa petit livor : perflant altissima venti.
(Ib. 369)

2 176. Chiar dacă invidia ar impune tăcere tuturor acelora care trăiesc împreună cu tine, vor veni aceia care vor judeca fără supărare și fără părtinire.
Etiamsi omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit, venient qui sine offensa sine gratia iudicent.
(Seneca, Epist. 79, 17)

2 177. Cel care invidiază pe cei fericiți se chinuiește singur.
Sese excruciat, qui beatis invidet.
(Petronius, Poem. 28, 3)

2 178. Așadar nici asta nu știi, că nimeni nu invidiază pe cei care nu sînt nimic ? Totdeauna își atrag invidia cei care se disting. Orice inteligență superioară e privită rău.
Ἔπειτα δ' οὐδὲ τοῦτο γιγνώσκεις, ὅτι/τοῖς οὐδὲν οὖσιν οὐδὲ εἷς ὅλως φθονεῖ ; / Ἀεὶ τὰ σεμνὰ πάντα κέκτηται φθόνον. Ἅπαν τὸ λίαν συνετὸν ἔστ' ἐπίφθονον.
(Dionysius, la Stobaeus, Flor. 38, 2)

2 179. Invidia este zeița cea mai rea și mai nedreaptă ; ea se bucură de nenorociri și suferă din cauza fericirii (altora).

Φθόνος κάκιστος κἀδικώτατος θεὸς
κακοῖς τε χαίρει κἀγαθοῖς ἀλγύνεται.
(Hippothoon, *la* Stobaeus, *Flor. 38, 15)*

2 130. Este greu ca cineva trecînd prin viaţă să evite toate privirile celor invidioşi.
Ἐργῶδές ἐστιν ἐν βίῳ βεβιωκότα
τοὺς τῶν φθονούντων πάνται ὀφθαλμοὺς λαθεῖν.
(Nicomachus, *Naum., la* Stobaeus, *Flor. 38, 10)*

2 131. Ticăloşi inutili, care nu pot dormi din pricina sărăciei lor de merite, mai trăiesc încă numai pentru a contesta faima celor destoinici şi a-şi manifesta invidia (faţă de ei).
guṇadāridryanirnidrāiḥ kṣudrāiḥ kāuçalaçālinām
prasiddhispardhayā vandhyāir dhāryante 'sūyayā 'savaḥ
(Kalhaṇa, *Rāj. 4, 90:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 836)*

2 132. Invidia nu produce suferinţă nimănui, decît aceluia care o are.
Nit tuot nieman berzeleit
Wan im selben, der in treit.
(Freidank, *Besch. 107 sq.)*

2 133. Cel nenorocit nu suferă mult timp pe vreunul căruia îi merge bine.
suciraṃ hanta na sahate hatavidhir iha susthitaṃ kam api
(Çārṅgadharapaddhati, *Candr. 5*: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1574)*

2 134. Cel josnic urăşte fără încetare pe omul de treabă, cînd vede că prosperează.
ūrjitaṃ sajjanaṃ dṛṣṭvā dveṣṭi nīcaḥ punaḥ punaḥ
(Kusumadeva, *Dṛṣṭ. 35:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 506)*

2 135. Numai nenorocirea e fără invidie în lucrurile prezente.
Sola la miseria è senza invidia nelle cose presenti.
(Boccaccio, *Dec. IV Proemio)*

2 136. Unde nu e comparaţie, nu-i invidie ; de aceea regii nu sînt invidiaţi, decît de regi.

Where there is no comparison, no envy; and therefore kings are not envied but by kings.
(Bacon, *Ess. 7)*

2 187. Cei care sînt înaintaţi treptat sînt mai puţin invidiaţi decît acei care sînt avansaţi deodată şi printr-un salt.
Those that are advanced by degrees are less envied than those that are advanced suddenly, and p e r s a l t u m.
(Ib.)

2 188. Oamenii politici mai profunzi şi mai chibzuiţi se plîng mereu, în situaţia lor înaltă, ce viaţă duc, intonînd un Quanta patimur; **nu pentru că ar simţi aceasta, ci numai ca să tocească ascuţişul invidiei.**
The more deep and sober sort of politic persons, in their greatness, are ever bemoaning themselves what a life they lead, chanting a QUANTA PATIMUR; not that they feel it so, but only to abate the edge of envy.
(Ib.)

2 189. Invidia este o pasiune timidă şi ruşinoasă, pe care nu îndrăznim niciodată s-o mărturisim.
L'envie est une passion timide et honteuse que l'on n'ose jamais avouer.
(La Rochefoucauld, *Max. 27)*

2 190. Invidia e distrusă de prietenia adevărată.
L'envie est détruite par la véritable amitié.
(Ib., 376)

2 191. Cel mai nelndoielnic semn că ne-am născut cu însuşiri mari este dacă ne-am născut fără invidie.
La plus véritable marque d'être né avec de grandes qualités, c'est d'être né sans envie.
(Ib. 433)

2 192. Nimic nu-i atît de desăvîrşit pe lume, la care acela care are sufletul destul de josnic pentru a invidia reputaţia altuia, să nu găsească mijlocul de a-i micşora preţul şi de a-i coborî meritul.

Il n'y a rien de si accompli au monde, dont celui qui a l'âme assez basse pour envier la réputation d'autrui ne trouve moyen de diminuer le prix et d'abaisser le mérite.
(Oxenstierna, *Pens. II, 128)*

2 193. Invidia nu urmăreşte marile talente îngropate în obscuritate sau care lîncezesc în sărăcie ; dar cînd norocul se hotărăşte să le facă dreptate, ea îl urmează foarte de aproape.
L'envie ne s'attache pas aux grands talents ensevelis dans l'obscurité, ou qui languissent dans l'indigence : mais si la fortune s'avise de leur rendre justice, elle la suit de bien près.
(Id. Réfl. 155)

2 194. Un mijloc infailibil de a nu avea invidioşi este de a fi fără merit.
Un moyen infaillible pour n'avoir point d'envieux, c'est d'être sans mérite.
(Ib. 433)

2 195. Toată lumea se ridică împotriva unui om care începe să devină reputat ; abia dacă aceia pe care şi-i crede prieteni îi iartă un merit ce se naşte şi un început de faimă care pare să-l asocieze la gloria în a cărei posesie ei se află de-acum.
Tout le monde s'élève contre un homme qui entre en réputation; à peine ceux qu'il croit ses amis lui pardonnent-ils un mérite naissant et une première vogue qui semble l'associer à la gloire dont ils sont déjà en possession.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 59)*

2 196. Invidia nu se poate ascunde : ea acuză şi judecă fără dovezi ; ea măreşte defectele ; ea are denumiri enorme pentru cele mai mici greşeli ; graiul ei este plin de fiere, de exagerări şi de ofense.
L'envie ne saurait se cacher: elle accuse et juge sans preuves; elle grossit les défauts; elle a des qualifica-

tions énormes pour les moindres fautes; son langage est rempli de fiel, d'exagération et d'injure.
(Vauvenargues, Réfl. 284)

2 197. Invidia oamenilor arată cît de nefericiţi se simt ; continua lor atenţie la ceea ce fac şi dreg alţii, cît de mult se plictisesc.
Der Neid des Menschen zeigt an, wie unglücklich sie sich fühlen; ihre beständige Aufmerksamkeit auf fremdes Tun und Lassen wie sehr sie sich langweilen.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 10)

2 198. Invidia n-o vei îmbuna niciodată ; de aceea poţi să-ţi baţi joc de ea fără grijă. Norocul tău, renumele tău, sînt pentru ea o suferinţă ; de aceea poţi să te desfătezi de chinul ei.
Den Neid wirst nimmer du versöhnen :
So magst du ihn getrost verhöhnen.
Dein Glück, dein Ruhm ist ihm ein Leiden :
Magst drum an seiner Qual dich weiden.
(La Schopenhauer, Par. 2, 114)

2 199. Invidia este semnul sigur al lipsei ; deci, cînd e îndreptată asupra meritului, a lipsei de merite.
Neid ist das sichere Zeichen des Mangels, also wenn auf Verdienste gerichtet, des Mangels an Verdiensten.
(Ib. 242)

2 200. Tu îi depăşeşti : dar cu cît te urci mai sus, cu atît ochiul invidiei te vede mai mic.
Du gehst über sie hinaus: aber, je höher du steigst, um so kleiner sieht dich das Auge des Neides.
(Nietzsche, Zar. 1, 93)

INVIZIBILUL

2 201. Invizibilul este regele a tot ce vedem.
L'invisible est roi de tout ce que nous voyons.
(Maeterlinck, Sablier, p. 147)

2 202. Trăim printre invizibili, adică printre fiinţe pe care nu le mai vedem, pe care încă nu le vedem, pe care nu le vom vedea niciodată.

Nous vivons parmi des invisibles, c'est-à-dire parmi des êtres que nous ne voyons plus, que nous ne voyons pas encore, que nous ne verrons jamais.
(Ib. p. 180 sq.)

IPOTEZA

2 203. Să nu facem presupuneri hazardate cu privire la lucrurile cele mai importante.
Μὴ εἰκῇ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλλώμεθα.
*(*Heraclitus, *la Diels, fr. 47)*

2 204. Un fapt urît ucide o ipoteză frumoasă.
An ugly fact kills a beautiful hypothesis.
*(*Huxley, *la* Lubbock, *Peace IV)*

IRONIA

2 205. Prea adesea ironia nu-i decît o formă a lipsei de inteligență.
L'ironie n'est trop souvent qu'une forme de l'ininteligence.
*(*Oxenstierna, Réfl., *la* Palamas, *Gramm. 127)*

ISCUSINȚA

2 206. Este cîte un om iscușit, care învață pe mulți, dar care nu-și este de folos lui însuși.
Ἔστιν ἀνὴρ πανοῦργος πολλῶν παιδευτής,
καὶ τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ ἐστιν ἄχρηστος.
(Septuaginta, Sir. 37, 19)
Est vir astutus multorum eruditor,
et animae suae inutilis est.

2 207. Mai multe lucruri a dus la capăt iscusința decît forța și mai adesea au învins cei inteligenți pe cei viteji, decît invers.
Más cosas ha obrado la maña que la fuerza, y más veces vencieron los sabios a los valientes que al contrario.
*(*Gracián, *Or. 220)*

ISPITA

2 208. Noi ne rugăm să nu fim duși în ispită, dar în nouăzeci și nouă de cazuri la sută noi sîntem aceia care ne ducem singuri în ispită.

We pray that we may not be led into temptation, but ninety nine cases out of a hundred it is we who lead ourselves into temptation.
(Lubbock, Peace I)

ISTORIA

2 209. Eu cred că sarcina principală a istoriei este să nu fie trecute sub tăcere virtuţie, iar pentru vorbele şi faptele imorale să existe teamă de infamie la posteritate.
Praecipuum munus annalium reor, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit.
(Tactitus, Ann. 3, 65)

2 210. Ce este oare istoria fără politică ? O călăuză care merge, merge fără (a avea pe) nimeni în urmă, care să înveţe drumul, şi prin urmare se osteneşte în zadar ; după cum politica fără istorie e (ca) unul care merge fără călăuză.
Cos'è mai la storia senza la politica? Una guida che cammina, cammina, con nessuno dietro che impari la strada, e per conseguenza butta via i suoi passi; come la politica senza la storia è uno que cammina senza guida.
(Manzoni, Prom. 27)

2 211. Istoria, glasul mormîntului, este ecoul a tot ce cade pe drumul neamului omenesc.
L'histoire, voix de la tombe,
Est l'écho de tout ce qui tombe
Sur la route du genre humain.
(Lamartine)

2 212. Alături de istoria universală merge nevinovată şi nepătată de sînge istoria filozofiei, a ştiinţei şi a artelor.
Neben der Weltgeschichte geht schuldlos und nicht blutbefleckt die Geschichte der Philosophie, der Wissenschaft und der Künste.
(Schopenhauer, Par. 2, 52)

2 213. Adevărata istorie este ceea a maximelor şi a părerilor mai degrabă decît aceea a războaielor şi a tratatelor.

La véritable histoire est celle des maximes et des opinions, plutôt que des guerres et des traités.
(France, *Rôt. 209)*

IUBIREA

2 214. Ce fel de viață e aceea, ce plăcere, fără Afrodita de aur ?
Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης
(Mimnermus, *Nanno 1, 1)*

2 215. Zeul acesta (Eros), îl face pe cel slab să fie tare, iar pe cel fără resurse să găsească mijloace.
Οὗτος γὰρ ὁ θεὸς (sc. ὁ Ἔρως) καὶ τὸν ἀσθενῆ σθένειν τίθησι, καὶ τὸν ἄκορον εὑρίσκειν πόρον.
(Aristarchus, *la* Stobaeus, *Flor. 63, 9)*

2 216. Eu m-am născut ca să iubesc, nu ca să urăsc.
Οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.
(Sophocles, *Ant. 523)*

2 217. Ce plăcere e aceea de a iubi pe cineva împotriva voinței lui ? Ca și cum, atunci cînd te-ai ruga de cineva, nu ți-ar da, nici n-ar vrea să te ajute ; iar cînd ai avea tot ce-ți trebuie, atunci ți-ar dărui, făcîndu-ți un serviciu zadarnic.
Καί τοι τίς αὕτη τέρψις ἄκοντας φιλεῖν ;
ὥσπερ τις εἴ σοι λιπαροῦντι μὲν τυχεῖν
μηδὲν διδοίη μηδ' ἐπαρκέσαι θέλοι,
πλήρη δ' ἔχοντι θυμὸν ὧν χρῄζοις, τότε
δωροῖθ', ὅτ' οὐδὲν ἡ χάρις χάριν φέροι.
(Sophocles, *O.C., 775 sqq.)*

2 218. Eros îl face poet (pe cel îndrăgostit), chiar dacă mai înainte era lipsit de inspirație.
Ποιητὴν ἄρα Ἔρως διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν.
(Euripides, *la* Plutarchus *Am. 25)*

2 219. Afroditei nu-i plac bătrînii.
Ἥ τ' Ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται.
(Id. Aeolus, la Stobaeus, *116, 38)*

2 220. A iubi în mod inoportun este egal cu a urî.

Φιλεῖν ἀκαίρως ἴσόν ἐστι τῷ μισεῖν.

(Frag. anon. fr. 110, la Wagner, *Poet.)*

2 221. Cel care nu iubește pe nimeni nici nu este iubit de nimeni.

Οὐδ' ὑφ' ἑνὸς φιλέεσθαι δοκέει μοι ὁ φιλέων μηδένα.

*(*Democritus, *la* Diels, *fr. 103)*

2 222. Mie mi se pare că oamenii nu simt de loc puterea iubirii ; pentru că, dacă ar simți-o, i-ar ridica cele mai mari temple și altare și i-ar aduce jertfele cele mai mari.

Ἐμοὶ γὰρ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι παντάπασι τὴν τοῦ ἔρωτος δύναμιν οὐκ ἠσθέσθαι, ἐπεὶ αἰσθανόμενοι γε μέγιστ' ἂν αὐτοῦ ἱερὰ κατασκευάσαι καὶ βωμούς καὶ θυσίας ἂν ποιεῖν μεγίστας.

*(*Plato, *Conv. 14)*

2 223. Zeul acesta (Amorul) e poet, atît de iscusit, încît îl face și pe altul (la fel) ; într-adevăr, oricine e atins de Amor, devine poet, chiar dacă mai înainte nu avea talent.

Ποιητὴς ὁ θεὸς (sc. Ἔρως) σοφὸς οὕτως ὥστε καὶ ἄλλον ποιῆσαι. πᾶς γοῦν ποιητὴς γίγνεται, κἂν ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν, οὗ ἂν Ἔρως ἅψηται.

(Ib. 19)

2 224. Se pare că dragostea întunecă mintea la toți și celor cu judecată și celor lipsiți de ea.

Τὸ δ' ἐρᾶν ἐπισκοτεῖ / ἅπασιν, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς εὐλόγως καὶ τοῖς κακῶς ἔχουσι.

*(*Menander, *Andria, la* Stobaeus, *Flor. 64, 15)*

2 225. Eros este din fire surd la povețe.

Φύσει γὰρ ἔστ' Ἔρως
τοῦ νουθετοῦντος κωφόν.

(Id. Aneps., la Stobaeus, *Flor. 64, 17)*

2 226. Nu se poate ceva mai nefericit decît un bătrîn îndrăgostit.

Οὐκ ἂν γένοιτ' ἐρῶντος ἀθλιώτερον
οὐδὲν γέροντος.
(Id., Chalc., la Stobaeus, *Flor. 116, 9)*

2 227. Sau nu trebuie din capul locului să iubim pe cineva, sau o dată ce i-am arătat iubire, s-o cultivăm zi cu zi. E ruşinos să arunci ceea ce ai ridicat.
adău na vā praṇayināṃ praṇayo vidheyo datto 'tha
vā pratidinaṃ paripoṣaṇīyaḥ
utkṣipya yat kṣipati tat prakaroti lajjām
(Pañcatantra (K) 1, 276 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 346)*

2 228. Supărarea celor îndrăgostiţi este reînceperea iubirii.
Amantium irae amoris integratiost.
(Terentius, *Andr. 555)*

2 229. Un lucru care nu admite nici chibzuinţă nici măsură nu poate fi condus cu chibzuinţă.
Quae res in se neque consilium neque modum
Habet ullum eam consilio regere non potes.
(Id. Eun. 57 sq.)

2 230. Fără Ceres şi fără Bachus, Venus rămîne rece[a]**.**
Sine Cerere et Libero friget Venus.
(Ib. 723)

2 231. Cine iubeşte pe acela care nu-l poate suferi, face două prostii : se osteneşte în zadar şi-l (mai) supără (şi) pe celălalt.
Qui amat quoi odio ipsus est, bis facere stulte duco :
Laborem inanem ipsus capit et illi molestiam adfert.
(Terentius, *Hec. 343)*

2 232. Dacă se înlătură iubirea şi bunătatea, toată bucuria vieţii dispare.
Caritate benevolentiaque sublata, omnis est e vita sublata iucunditas.
(Cicero, *Amic. 27)*

2 233. Un lucru care nu are măsură şi nu admite chibzuinţă nu poate fi tratat după principii şi metodă. În dragoste

---

a) *Ceres :* pîine ; — *Bachus :* vin ; — *Venus :* dragoste.

sînt aceste rele : război pe urmă iarăşi pace ; pe acestea, nestatornice aproape ca şi vremea, şi plutind în voia soartei oarbe, dacă cineva s-ar căzni să şi le facă sigure, n-ar realiza nimic mai mult decît dacă s-ar pregăti să fie nebun în mod principial şi metodic.

Quae res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. In amore haec sunt mala, bellum,
Pax rursum ; haec siquis tempestatis prope ritu
Mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet ac si
Insanire paret certa ratione modoque.
(Horatius, Sat. 2, 3, 265 sqq.)

2 234. Nimeni nu-i iubit decît atunci cînd îi merge bine.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.
(Ovidius, Pont. 2, 3, 23)

2 235. Dragostea celor infami nu poate fi cîştigată decît într-un mod infam.
Conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.
(Seneca, Epist. 29, 11)

2 236. De iubiţi pe cei ce vă iubesc, ce mulţumită puteţi avea ? Doar şi păcătoşii au iubire pentru cei ce le poartă iubire.
Εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν ; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν.
(N.T., Lucas, 6, 32)
Si diligitis eos, qui vos diligunt, quae vobis est gratia ? nam et peccatores diligentes se diligunt.

2 237. Dragostea acoperă mulţime de păcate.
Ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν
(Ib. I Petrus, 4, 8)
Charitas operit multitudinem peccatorum.

2 238. Nu e boală la fel cu dragostea ; nu e duşman la fel cu prostia ; nu e foc la fel ca mînia ; nu e mulţumire mai mare decît cunoaşterea (superioară).
nā 'sti kāmasamo vyādhir nā 'sti mohasmo ripuh

nā 'sti krodhasamo vahnir nā 'sti jñānāt paraṃ sukham
(Vṛddhacāṇakya 5, 12: Böhtlingk, *Ind. Spr. 4446)*

2 239. Cine iubește, acela se și teme ; iubirea este un vas al suferinței ; în iubire își au rădăcina suferințele ; renunță la ele și trăiește fericit.
yasya sneho bhayaṃ tasya sneho duḥkhasya bhājanam
snehamūlāni duḥkhāni tāni tyaktvā vaset sukham
(Ib. 13, 6: Böhtlingk, *Ind. Spr. 4863)*

2 240. Cel îndrăgostit nu poate dormi nici într-un pat cu așternut de mătase ; pe cînd cel neîndrăgostit doarme comod și pe o piatră și printre mărăcini.
rāgī na labhate nidrāṃ paṭṭatalpam upasthitaḥ
vītarāgaḥ sukhaṃ çete pāṣāṇe kaṇṭakeṣv api
(Vetālapancavinçatikā 3, 1a Lassen, *Anth. 20, 5 sq.)*

2 241. Aceea la care mă gîndesc mereu mă urăște ; în schimb ea iubește pe altul, iar acela e îndrăgostit de alta, și din pricina mea suferă alta. S-o ia naiba și pe aceea și pe acela și dragostea și pe asta și pe mine.
yāṃ cintayāmi satataṃ mayi sā viraktā
sā cā 'nyam icchati janaṃ sa jano 'nyasaktaḥ
asmatkṛte ca paritapyati kā cid anyā
dhik tāṃ ca taṃ ca madanam ca imāṃ
cā māṃ ca
(Bhartṛhari, Nīt. 2)

2 242. „Tu ești eu și eu sînt tu" : acesta era gîndul nostru. Ce s-a întîmplat acum, că tu ești tu și eu sînt eu ?
yūyaṃ vayaṃ vayaṃ yūyaṃ ity āsīn matir āvayoḥ
kiṃ jātaṃ adhunā yena yūyaṃ yūyaṃ
vayaṃ vayam
(ib. Vāir 63)

2 243. Chiar cînd se poartă rău cu noi, cine ni-i drag, rămîne drag. Cine nu-și iubește propriul său corp, chiar dacă-i plin de defecte ?
kurvann api vyalīkāni yaḥ priyaḥ priya eva saḥ
anekadoṣaduṣṭo 'pi kāyaḥ kasya na vallabhaḥ
(Hitopadeça 2, 125: Böhtlingk, *Ind. Spr. 700)*

2 244. De unde puterea de a judeca la acela a căror minte e orbită de dragoste?
anurāgāndhamanasāṃ vicārasahatā kutaḥ
(Somadeva, *Kath. 17, 51*)

2 245. Omul rămîne ferm, înţelept şi moral atîta timp cît nu cade în bătaia săgeţilor Amorului.
tāvad dhatte pumān dhāiryaṃ vivekaṃ çīlam eva ca
yāvat patati kāmasya sāyakānāṃ na gocare
(Ib. 51, 204)

2 246. Cei ameţiţi de dragoste au o idee tulbure despre legea morală.
kāmamohapravṛttānāṃ çabalā dharmavāsanā,
(Ib. 54, 235)

2 247. Cei chinuiţi de dragoste, nu ţin seamă de primejdia vieţii, de pierirea rudelor sau de ruşinea familiei.
jīvitasya hi saṃdehaṃ kṣayaṃ vāi svajanasya ca
kāmārtā hi na paçyanti dūṣaṇaṃ vāi kulasya ca
(Harivaṃça *10016 i* Böhtlingk, *Ind. Spr. 981*)

2 248. Cine se află în inimă, acela-i aproape, chiar dacă stă departe; însă cine-i departe de inimă, acela rămîne departe, chiar dacă-i în apropiere.
dūrastho 'pi samīpastho yo vāi manasi vartate
yo vāi cittena dūrastho samipastho 'pi dūrataḥ
(Vikramacarita 78 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 1213)*

2 249. Bufniţa nu vede ziua, corbul nu vede noaptea. Ciudat orb e amorul, că nu vede nici ziua nici noaptea.
divā paçyati no 'lūkaḥ kāko naktaṃ na paçyati
apūrvah ko 'pi kāmāndho divānaktaṃ na paçyati
(Böhtlingk, *Chrest*^{3}. *205, 15*)

2 250. Totdeauna iubirea dă în cele din urmă suferinţă.
Als ie diu liebe liede Zaller jungeste gît.
(Niebelunge nôt 39, 2378)

2 251. După cum strigă cineva spre pădure, aşa îi şi răspunde ea; iubirea caută iubire, blestemul răspunde cu blestem.
Swie man ze walde rüefet:
daz selbe er wider güefet;

ein minne d'andern suochet,
ein fluoch dem andern fluochet.
(Freidank, *Besch. 129 sqq.*)

2 252. Legile iubirii au o putere mai mare decît toate celelalte ; ele rup nu numai pe acele ale prieteniei, ci şi pe cele divine.
Le leggi d'amore sono di maggior potenza che alcune altre : elle rompono, non che quelle dell'amistà, ma le divine.
(Boccaccio, *Dec. 2, 277*)

2 253. E cu neputinţă să iubeşti şi să fii înţelept.
It is impossible to love and to be wise.
(Bacon, *Ess. 10*)

2 254. Această pasiune (a iubirii) îşi are fluxul ei tocmai în epocile de slăbiciune, care sînt : o prosperitate mare şi o mare răstrişte.
This passion (sc. love) hath its floods in the very times of weakness, which are great prosperity and great adversity.
(Ib.)

2 255. Raţiunea şi iubirea nu prea se însoţesc.
Reason and love keep little company together.
(Shakespeare, *Mids. 3, 1*)

2 256. Iubirea ucide spiritul.
Es amor homicidia del ingenio.
(Calderón, *Mag. 1, 601*)

2 257. Toate pasiunile ne fac să comitem greşeli, dar dragostea ne face să săvîrşim greşeli mai ridicule.
Toutes les passions nous font faire des fautes, mais l'amour nous en fait faire de plus ridicules.
(La Rochefoucauld, *Max. 422*)

2 258. El nu mai iubeşte această persoană, pe care o iubea acum zece ani. Cred : ea nu mai este aceeaşi ; nici el. El era tînăr şi ea de asemenea ; ea este (acum) cu totul alta. El poate ar mai iubi-o, (dacă ea ar fi) aşa cum era atunci.

Il n'aime plus cette personne qu'il aimait il y a dix ans. Je crois bien; elle n'est plus la même, ni lui non plus. Il était jeune, et elle aussi; elle, est tout autre. Il l'aimerait peut-être encore, telle qu'elle était alors.
(Pascal, *Pens. 123 (427)*)

2 259. **Dragostea şi nevoia sînt dascălii cei mai buni.**
Liebe und Not sind die besten Meister.
(Goethe, *Dicht. 10)*

2 260. **O, iubire ! tînără iubire ! prins în legătura ta trandafirie, lasă-l pe înţelept sau pe cinic să flecărească ce vrea ; aceste ore, şi numai acestea, răscumpără ani de mizerie ai vieţii !**
Oh, Love ! young Love ! bound in thy rosy band,
Let sage or cynic prattle as he will,
These hours, and only these, redeem
Life's years of ill.
(Byron, *Har. 2, 81)*

2 261. **Unele naturi nu pot iubi pe de o parte fără a urî pe de alta.**
Certaines natures ne peuvent aimer d'un côte sans haïr de l'autre.
(Hugo, Mis. 1, 4, 1)

2 262. **Nimic nu aprinde focul iubirii la fel ca un strop din neliniştea geloziei.**
Nothing kindles the fire of love like a sprinkling of the anxieties of jealousy.
(Bulwer, *Pomp. 2, 8)*

2 263. **Aceasta să fie onoarea voastră : să iubiţi tot mai mult decît sînteţi iubiţi şi să nu fiţi niciodată al doilea.**
Dies sei eure Ehre: immer mehr zu lieben, als ihr geliebt werdet, und nie die Zweiten zu sein.
(Nietzsche, *Par. 1, 97)*

2 264. **Iubirea este primejdia celui mai solitar...**
Die Liebe ist die Gefahr des Einsamsten...
(Ib. 3, 227)

2 265. **Din adîncul inimii iubim numai pe copilul nostru şi opera noastră.**

Von Grund aus liebt man nur sein Kind und Werk.
(Ib. 236)

2 266. Pentru a iubi pe oameni, trebuie din cînd în cînd să-i părăsim.
Per amare gli uomini bisogna di tanto in tanto abbandonarli.
(Papini, *Stor. 1, 71)*

2 267. Cei simpli, ca și animalele și copiii, simt din instinct cine-i iubește, și-l cred, și sînt fericiți cînd sosește — chiar și fața devine deodată alta — și se întristează cînd pleacă din nou. Uneori nu știu (cum) să-l părăsească și merg în urma lui pînă la moarte.
I semplici, come gli animali e i bambini, sentono d'istinto chi li ama, e gli credono, e son felici quando arriva — anche il viso diventa subito un altro — e si attristano quando riparte. A volte non sanno lasciarlo, e gli vanno dietro fino alla morte.
(Ib. 91)

IUȚEALA

2 268. Ce se face iute, piere iute.
Quod cito fit, cito perit.
(la Schopenhauer, *Par. 2, 212)*

IZBÎNDA

2 269. A nu greși deloc și a izbîndi în toate este privilegiul zeilor.
Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεῶν καὶ πάντα κατορθοῦν.
(Simylus 76)

2 270. Izbînda este pentru muritori un dar al zeului.
Θεοῦ δὲ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτούς.
(Aeschylus *Sept. 625)*

2 271. Puțini dobîndesc izbînda fără osteneală.
Ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροί τινες.
(Pindarus, *Ol. 10, 26)*

2 272. A izbîndi în toate nu le este de ajuns muritorilor, ei caută mereu să prindă ceea ce fuge.

Τὸ δὲ πάντων εὐμαρεῖν οὐδὲν γλυκὺ θνατοῖσιν
ἀλλ' ἀεὶ τὰ φεύγοντα δίζηνται κιχεῖν.
(Bacchylides, *1, 174 sq.)*

2 273. Prefer să nu izbîndesc într-o acțiune onorabilă, decît să reușesc într-un mod rușinos.

Βούλομαι... καλῶς
δρῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς.
(Sophocles, *Phil. 94 sq.)*

2 274. Multora zeul le acordă izbînzi mari, nu din simpatie, ci pentru ca mai pe urmă să dea peste nenorociri (cu atît) mai grele.

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.
(Frag. anon., la Aristoteles, *Rhet. 2, 23, p. 1399, 21 B)*

2 275. Multe lucruri plănuite rău izbutesc (numai) fiindcă adversarii sînt și mai nechibzuiți ; și încă și mai multe dau greș în chip rușinos, deși păreau a fi bine chibzuite.

Πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντα κατωρθώθη, καὶ ἔτι πλέω ἃ καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη.

(Thucydides, *1, 120, 5)*

2 276. Cele mai multe izbînzi ale oamenilor sînt mai sigure dacă se bazează pe chibzuință decît cele care vin împotriva așteptării.

Τὰ δὲ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα ἀσφαλέστερα ἢ παρὰ δόξαν.
(Ib. 3, 39, 4)

2 277. Destinul invidiază izbînzile mari.

Τοῖς μεγάλοις εὐτυχήμασι φθονεῖν πέφυκεν ἡ τύχη.
(Philippus, *la* Plutarchus, *Cons. 6)*

2 278. Și iarăși am văzut sub soare că izbînda în alergări nu este a celor sprinteni și nici izbînda în luptă a celor viteji, și tot așa : pîinea nu este a celor înțelepți, bo-

găţia nu este a celor chibzuiţi şi cinstea nu este a celor învăţaţi, fiindcă vremea şi întîmplarea îi poartă pe toţi.

'Επέστρεφα καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον / ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος καὶ οὐ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος / καί γε οὐ τοῖς σοφοῖς ἄρτος καί γε οὐ τοῖς συνετοῖς πλοῦτος / καὶ γε οὐ τοῖς γινώσκουσιν χάρις, / ὅτι καιρὸς καὶ ἀπάντημα συναντήσεται τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς.

(Septuaginta, Eccl. 9, 11)

Verti me ad aliud, et vidi sub sole,
nec velocium esse cursum,
nec fortium bellum,
nec sapientium panem,
nec doctorum divitias,
nec artificum gratiam ;
sed tempus casumque in omnibus.

2 279. Florile de aur ale pămîntului le culeg trei oameni : cel viteaz, cel învăţat şi cel care ştie să servească.

suvarṇapuṣpitāṃ pṛthvīṃ vicinvanti trayo janāḥ
çūraç ca kṛtavidyaç ca yaç ca jānāti sevitum

(Pañcatantra (K.) 1, 45)

2 280. Cei pricepuţi ştiu de mai înainte izbînda sau neizbînda oamenilor, după faptele lor.

ye vijñā bhavanti puruṣāṇāṃ bhaviṣyatāṃ abhaviṣyatāṃ ca vyavahārād eva jānanti

(Ib. (B), 3, p. 70, r. 14 sq.)

2 281. Omul înţelept, doritor de izbîndă, trebuie să-şi înfrîneze puterea, chiar dacă-i curajos şi energic şi trebuie să se arate tare pas cu pas în mersul destinului.

siddhiṃ vāñchayatā janena viduṣā tejo nigṛhya svakaṃ
sattvotsāhavatā'pi dāivagatiṣu sthāiryaṃ prakāryaṃ kramāt

(Ib. 174)

2 282. Izbînda dorită se realizează în întregime prin silinţa pe care şi-o dă omul.

abhimatasiddhir açeṣā bhavati hi puruṣasya puruṣakāreṇa

(Ib. 5, 30)

2 283. Ajutorul zeilor nu se dobîndeşte prin rugăciuni şi jurăminte ; totul izbîndeşte prin veghe, acţiune şi chibzuinţă ; dacă însă te laşi în voia nepăsării şi a trîndăviei, degeaba vei implora pe zei, ei îţi vor fi potrivnici şi duşmănoşi.

Non votis neque suppliciis muliebribus auxilia deorum parantur ; vigilando, agundo, bene consulundo prospere omnia cedunt ; ubi socordiae te atque ignaviae tradideris, nequicquam deos implores ; irati infestique sunt.

(Sallustius, Cat. 52, 29)

2 284. Nu se poate să nu reuşească uneori cel care încearcă multe.

Non potest fieri, ut non aliquando succedat multa temptanti.

(Seneca, Epist. 29, 2)

2 285. Nici un succes, oricît ar fi de mare, să nu te exalte pînă într-atît, încît să ai despre tine o părere exagerat de bună. Iar cînd ţi se întîmplă ceva rău, nu deveni servil, ci rămîi mereu acelaşi, păstrîndu-ţi cu fermitate caracterul, ca aurul în foc.

Μήδ' εὐτύχημα μηδὲν ὦδ' ἔστω μέγα, / ὅσ' ἐξαπαρεῖ μεῖζον ἢ χρεὼν φρονεῖν. / μήδ', ἄν τι συμβῇ δυσχερές, δουλοῦ πάλιν, / ἀλλ' αὐτὸς ἀεὶ μίμνε, τὴν σαυτοῦ φύσιν / σώζων βεβαίως, ὥστε χρυσὸς ἐν πυρί.

(La Plutarchus, Cons. 4)

2 286. Soarta comună a oamenilor este să nu izbîndească în toate.

Κοινὸν ἀνθρώπων τὸ μὴ πάντα διευτυχεῖν.

(Plutarchus, Sup. 6)

2 287. Unii aşteaptă succesul de la destin, sau spontan, sau de la timp, sau de la silinţa omenească ; (însă) cei cu experienţă îl aşteaptă de la toate împreună.

kecid dāivāt svabhāvād vā kālāt puruṣakāratah
saṃyoge kecid icchanti phalaṃ kuçalabuddhayah

(Yājñavalkya 1, 349 : Böhtlingk, Ind. Spr. 3974)

2 288. Osteneala dată pentru un lucru bun izbîndește.
kriyā hi vastū 'pahitā prasīdati.
(Kālidāsa, Raghuv. 3, 29 : Böhtlingk, *Chrest. 3, 116, 12)*

2 289. Pentru că cei deștepți văd de departe primejdia și întrebuințează mijloace sigure pentru preîntîmpinarea ei, de aceea izbutesc treburile pe care le pun ei la cale.
paçyadbhir dūrato 'pāyān sūpāyapratipattibhiḥ
bhavanti hi phalāyāi 'va vidvadbhiç cintitāḥ kriyāḥ
(Kāmandaki, Nīt. 11,31 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1747)*

2 290. Nu-i un succes bun acela, cînd se dobîndește ceva plăcut prin ceva neplăcut. Acolo unde-i amestecată otravă și ambrozia pricinuiește moartea.
aniṣṭād iṣṭalābhe 'pi na gatir jāyate çubhā
yatrā 'sti viṣasaṃsargo 'mṛtaṃ tad api mṛtyave
(Hitopadeça 1, 5 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 104)*

2 291. O mare înflăcărare chiar de la început este o piedică pentru orice succes. Oare apa, deși rece de tot, nu străpunge *munții* ?
pratyūhaḥ sarvasiddhīnāṃ uttāpaḥ prathamaṃ kila
atiçītalam apy ambhaḥ kiṃ bhinatti na bhūbhṛtaḥ
(ib. 3, 45 : Ib. 1853)

2 292. Izbînda stă acolo unde-i prudență și viteje.
naye ca çāurye ca vasanti saṃpadaḥ
(Ib. 115 : Ib. 1490)

2 293. În prosperitate izbînzile vin una după alta.
bhavanty udayakāle hi satkalyāṇaparamparāḥ
(Somadeva, Kath. 18, 44)

2 294. Izbînzile cîștigate prin merite proprii nu sînt trecătoare.
nijadharmārjitānāṃ hi vināço nā 'sti saṃpadām
(Ib. 19, 14)

2 295. Cea mai freeventă dintre cauzele externe (de succes) este că nebunia unora este norocul altora ; pentru că nimeni nu izbîndește atît de neașteptat ca datorită greșelilor altora.
The most frequent of external causes is that the folly of one man is the fortune of another ; for no man

prospers so suddenly as by others' errors.
(Bacon, *Ess. 40)*

2 296. Ca să ajungi, trebuie să suferi.
Il faut souffrir, pour parvenir.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 343)*

2 297. Oamenii, fie că e vorba de acţiunile celor mari, fie de ale celor mici, sînt influenţaţi, fermecaţi, cuceriţi de reuşită ; puţin lipseşte ca o crimă izbutită să fie lăudată ca virtutea însăşi şi ca norocul să ţină locul tuturor virtuţilor.
Les hommes, sur la conduite des grands et des petits indifféremment, sont prévenus, charmés, enlevés par la réussite; il s'en faut peu que le crime heureux ne soit loué comme la vertu même, et que le bonheur ne tienne lieu de toutes les vertus.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 113)*

2 298. Izbînzile uşoare de orice fel sînt cele mai puţin solide, fiindcă e rar ca ele să fie opera meritului.
Les fortunes promptes en tout genre sont les moins solides, parce qu'il est rare qu'elles soient l'ouvrage du mérite.
(Vauvenargues, *Réfl. 13)*

2 299. Succesul este un lucru destul de hidos. Falsa lui asemănare cu meritul înşeală pe oameni.
C'est une chose assez hideuse que le succès. La fausse ressemblance avec le mérite trompe les hommes.
(Hugo, *Mis. 1, 1, 12)*

IZOLAREA

2 300. Asemenea unui infirm, devenit surd, orb şi mut : aşa am trăit mult timp, ca să nu trăiesc cu canaliile puterii, ale scrisului şi ale plăcerii.
Einem Krüppel gleich, der taub und blind un stumm wurde : also lebte ich lange, daß ich nicht mit Macht- und Schreib-und Lustgesindel lebte.
(Nietzsche, *Zar. 2, 141)*

Î

ÎMBRĂȚIȘAREA

2 301. De obicei regii, femeile și lianele îmbrățișează ceea ce se află lîngă ei.

prāyeṇa bhūmipatayaḥ pramadā latāç ca yat pārçvato bhavati tat pariveṣṭayanti

(Pañcatantra 1, 41: Böhtlingk, *Ind. Spr. 404)*

ÎMPOTRIVIREA

2 302, Fără minte e acela care vrea să se împotrivească unora mai tari (decît el).

Ἄφρων δ', ὅς κ' ἐθέλῃ πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν.

*(*Hesiodus, *Op. 210)*

2 303. Șarpele care otrăvește inima, care pricinuiește dezbinare și pierzare, acela-i spiritul de împotrivire care se ridică semeț împotriva disciplinei și rupe legătura sfîntă a ordinei ; căci el e acela care distruge lumea.

Die Schlange, die das Herz vergiftet,
Die Zwietracht und Verderben stiftet,
Das ist der widerspenstge Geist,
Der gegen Zucht sich frech empöret,
Der Ordnung heilig Band zerreist,
Denn der ist's, der die Welt zerstöret.

*(*Schiller, *Kampf 23, 7 sqq.)*

ÎMPREJURAREA

2 304. Supune-te împrejurărilor, și nu pluti împotriva vîntului.

Καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπλέειν ἀνέμοισιν.
(Phocylides, Sent. 121)

2 305. În împrejurări vitrege şi cele divine o duc rău.
Καιρῷ πονηρῷ καὶ τὰ θεῖα δυστυχεῖ.
(Philemon, in Comp. Men. et Phil. p. 357)

2 306. Lucrurile atîrnă de multe şi variate împrejurări neprevăzute ; de aceea şi rezultatul fericit e atît de rar.
Dependen las cosas de contingencias, y de muchas, y así, es rara la felicidad del salir bien.
(Gracián, Or. 185)

2 307. Acţiunile, gîndirea noastră, totul trebuie să se orienteze după împrejurări.
El gobernar, el discurrir, todo ha de ser al caso.
(Gracian, Or. 288)

2 308. Trebuie să ne supunem împrejurărilor.
Tempori parendum.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 154)*

2 309. Timp, loc şi noroc sînt mulţi care au avut ; (dar) puţini sînt aceia care au ştiut să se folosească de împrejurare.
Tempo, lugar y ventura
Muchos ay qui an tenido ;
Pocos ay qui an sabido
Gozar de la conjontura.
(La Oxenstierna *Ib. 108)*

2 310. Împrejurarea este foarte importantă în acţiunile omeneşti, astfel încît ceea ce ar fi cel mai bine de făcut acum, mîine (din cauza schimbării timpului), ar fi poate zadarnic şi rău.
Circumstantia enim haec temporis validissima in actionibus hominum est, adeo ut quod nunc optimum esset agere, cras forsan (mutatione temporis) inutile et malum sit futurum.
(La Oxenstierna, *Pens. 2, 110)*

ÎMPRUMUTUL

2 311. Nu da (bani) cu împrumut celui ce este mai puternic decît tine, iar dacă-i i-ai împrumutat ceva, socotește împrumutul ca pierdut.

Μὴ δανείσῃς ἀνθρώπῳ ἰσχυροτέρῳ σου· καὶ ἐὰν δανείσῃς, ὡς ἀπολωλεκὼς γίνου.

(Septuaginta, *Sir. 8, 12*)

Noli foenerari homini fortiori te; quod si foeneraveris, quasi perditum habe.

2 312. Mulți socotesc împrumutul ca un lucru găsit în drum și dau bătaie de cap celor ce i-au ajutat.

Πολλοὶ ὡς εὕρεμα ἐνόμισαν δάνος / καὶ παρέσχον κόπον τοῖς βοηθήσασιν αὐτοῖς.

(Ib. 29, 4)

Multi quasi inventionem aestimaverunt foenus, et praestiterunt molestiam his qui se adiuverunt.

2 313. Nu lua cu împrumut, nici nu da.

Neither a borrower, nor a lender be.

(Shakespeare, *Ham. 1, 3*)

ÎNAINTAREA

2 314. Se poate înainta (măcar) pînă la un punct, dacă nu-i îngăduit mai departe.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.

(Horatius, *Epist. 1, 1, 32*)

ÎNĂLȚAREA

2 315. Zeul obișnuiește să reteze tot ce se înalță.

Φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν·

(Herodotus, *7, 10, 5*)

2 316. Suirea spre ceva superior poate realiza o legătură și între cei care sînt despărțiți.

Ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνάβασις συμπάθειαν καὶ ἐν διεστῶσιν ἐργάζεσθαι δύναται.

(Marcus Aurelius, *9, 9*)

2 317. Nu există pe lume decît două moduri de a se înălța: sau prin propria noastră silință sau prin prostia altora.
Il n'y a au monde que deux manières de s'élever: ou par sa propre industrie, ou par l'imbécilité des autres.
(La Bruyère, Car., Des biens de fortune, 52)

2 318. Vreun talent fericit și vreo împrejurare norocoasă pot forma cele două laturi ale scării, pe care se urcă unii oameni, dar treptele acestei scări trebuie să fie formate dintr-un material care să reziste tocirii și roaderii.
Some happy talent, and some fortunate opportunity, may form the two sides of the ladder on which some men mount, but the rounds of that ladder must be made of stuff to stand wear and tear.
(Dickens, Copp. 42)

2 319. Voi vă uitați în sus, cînd năzuiți spre înălțare. Iar eu mă uit în jos, pentru că sînt înălțat.
Ihr seht nach Oben, wenn ihr nach Erhebung verlangt. Und, ich sehe hinab, weil ich erhaben bin.
(Nietzsche, Zar. 1, 57)

2 320. Ei se înalță numai pentru a înjosi pe alții.
Sie erheben sich nur, um andre zu erniedrigen,
(Ib. 2, 137)

2 321. Din adîncimea cea mai adîncă trebuie să se ridice cel mai înalt la înălțimea sa.
Aus dem Tiefsten muss das Höchste zu seiner Höhe kommen.
(Ib. 3, 226)

2 322. Nu se poate sta totdeauna pe munți. Abia suiți pe culmea muntelui sîntem sortiți să (ne) coborîm. Condamnați să coborîm...
Suirea e plătită cu coborîrea.
Non si può stare sempre sulle montagne. Appena saliti in vetta alla montagna siamo destinati a discenderne. Condannati a discenderne...
L'ascensione è pagata colla discesa.
(Papini, Storia 1, 178)

2 323. Cine nu e convins că e jos, nu se gîndește să se urce sus.

Chi non è convinto d'essere in basso, non pensa ad ascendere in alto.
(Ib. 289)

ÎNĂLȚIMEA

2 324. Tu crezi că aceste lucruri sînt înalte ; pentru că stai jos, departe de ele : dar pentru acela care a ajuns pînă la ele, sînt joase.
Tu ista credis excelsa, quis longe ab illis iaces: ei vero, qui ad illa pervenit, humilia sunt.
(Seneca, Epist. 118, 6)

2 325. Neamul muritorilor e cu mult prea slab, pentru a nu ameți la o înălțime neobișnuită.
Das sterbliche Geschlecht ist viel zu schwach,
In ungewohnter Höhe nicht zu schwindeln.
(Goethe, Iphig. 1, 3)

ÎNCĂPĂȚÎNAREA

2 326. Mai degrabă va obține cineva ulei din nisip, tescuindu-l cu putere, mai degrabă cel chinuit de sete va bea apă dintr-un miraj, mai degrabă va găsi poate cineva, cutreierînd în lung și-n lat, un corn de iepure, decît să poată îndupleca mintea unui prost încăpățînat.
labheta sikatāsu tāilam api yatnataḥ pīḍayan
pibec ca mṛgatṛṣṇikāsu salilaṃ pipāsā 'rditaḥ /
kadācid api paryaṭañ çaçaviṣāṇam āsādayen
na tu pratiniviṣṭamūrkhajanacittam ārādhayet //
(Bhartṛhari Nīt. 5)

2 327. O orbire voluntară este incurabilă și încăpățînarea unui prost inflexibilă.
Un aveuglement volontaire est incurable et l'opiniâtreté d'un sot est inflexible.
(Oxenstierna, Réfl. 453)

ÎNCEPUTUL

2 328. Începutul este jumătatea întregului.
Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός.
(Pythagoras, la Iamblichus 29, 162)

2 329. Cînd începutul e rău, şi sfîrşitul e la fel.
Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν.
(Euripides, *Aeolus, la* Stobaeus, *Flor. 4, 11)*

2 330. E nevoie numai de a începe ; restul îi va aduce la îndeplinire situaţia.
Tantummodo incepto opus est, cetera res expedit.
(Sallustius, *Cat., 20, 10)*

2 331. Cine începe are jumătatea înfăptuită.
Dimidium facti qui coepit habet.
(Horatius, *Epist. 1, 2, 40)*

2 332. Totul atîrnă de la un început foarte mic.
Tout dépend d'un très petit commencement.
(France, *Jard. 221)*

ÎNCERCAREA

2 333. Să nu rămînă nimic neîncercat, căci nimic nu vine de la sine, ci totul se realizează prin încercare.
Ἔστω μηδὲν ἀπείρητον, αὐτόματον γὰρ οὐδέν, ἀλλ ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποις φιλέει γίνεσθαι.
(Herodotus, *7, 9)*

2 334. Este inteligent să faci încercare prin alţii ce ţi-ar putea fi de folos.
Scitumst periclum ex aliis facere, tibi quid ex usu siet.
(Terentius, *Heaut. 210)*

2 335. Pentru ca să reuşească o dată un lucru, al cărui rezultat este nesigur, trebuie să fie încercat adesea.
Cuius rei eventus incertus est, id ut aliquando procedat, saepe temptandum est.
(Seneca, *Epist. 81, 2)*

ÎNCETINEALA

2 336. Cine se codeşte atunci cînd are de făcut o treabă ce trebuie îndeplinită iute, pe acela se mînie zeul şi-i pune piedici la înfăptuirea ei.
çighrakṛtye samutpanne vilambayati yo naraḥ
tatkṛtye devatā tasya kopād vighnaṃ prayacchati
(Pañcatantra, (B), 3, 170)

2 337. Cînd o faptă, mai ales aceea care-i menită să dea roade, nu-i îndeplinită repede, timpul îi suge sucul.
yasya yasya hi kāryasya saphalasya viçeşaţaḥ
kşipram akriyamānasya kālaḥ pibati tad rasam
(Ib. 171)

ÎNCLINAŢIA

2 338. Cîte capete există, tot atîtea mii de înclinaţii sînt.
Quot capitum vivunt, totidem studiorum / Millia.
(Horatius, Sat. 2, 1, 27 sq.)

2 339. Oamenii ascund din slăbiciune, şi de frica de a fi disprețuiți, înclinările lor cele mai scumpe, cele mai statornice şi cele mai virtuoase.
Les hommes dissimulent par faiblesse, et par la crainte d'être méprisés, leurs plus chères, leurs plus constantes, et quelquefois leurs plus vertueuses inclinations.
(Vauvenargues, Réfl. 328)

ÎNCREDEREA

2 340. Încrederea şi neîncrederea pierd deopotrivă pe oameni.
Πίστιες ἄρ τοι ὁμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας.
(Hesiodus, Op. 372)

2 341. Nu te'ncrede în omul rău şi nu te sfătui cu el.
Μήποτε... κακῷ πίσυνος βούλευε σὺν ἀνδρί.
(Theognis, Sent. 69)

2 342. Din cauza încrederii mi-am pierdut averea şi prin neîncredere mi-am salvat-o. Dar e greu să le cunoşti pe amîndouă.
Πίστει χρήματ' ὄλεσσα, ἀπιστίῃ δ' ἐσάωσα·
γνώμη δ'ἀργαλέη γίνεται ἀμφοτέρων.
(Ib. 831 sq.)

2 343. Nu te-ncrede îndată, pînă nu vei vedea lămurit sfîrşitul.
Μὴ πίστευε τάχιστα, πρὶν ἀτρεκέως πέρας ὄψει.
(Phocylides, Sent. 75)

2 344. „N-am nici o vină", — gîndul acesta nu-i un motiv de-a avea încredere ; căci chiar şi pentru cei virtuoşi este primejdie din partea celor răi.
aparādho na me' 'sti 'ti nāi 'tad viçvāsakāraṇam
vidyate hi nṛçaṇsebhyo bhayaṃ guṇavatām api
(Tantrākhyāyika, 2, 30)

2 345. Cei care nu se încred, chiar dacă sînt slabi, nu sînt biruiţi de cei mai tari ; pe cînd cei care se încred, repede sînt biruiţi chiar şi de cei slabi.
bādhyante na hy aviçvastā durbalā balavattarāih
viçvastāç cā 'çu bādhyante 'pi durbalāih
(Ib. 34)

2 346. Încrederea este temelia izbînzii.
viçvāsaḥ saṃpadāṃ mūlam.
(Pañcatantra (B) 2, 22)

2 347. Să nu se încreadă nimeni în duşman, chiar dacă i-a jurat că-i va fi prieten.
çapathāiḥ saṃdhitasyā 'pi na viçvāsaṃ vrajed ripoh
(Ib. 35)

2 348. Încrederea în ajutorul din afară aduce durere ; numai încrederea în sine însuşi aduce tărie şi bucurie.
(Fo-sho-hing-tsan-ching)

2 349. Fiecare are încredere în cei de acelaşi soi cu el.
savvo sagandhesu vissasadi
(Kālidāsa, *Çak. p. 62, r. 4)*

2 350. Prin încredere omul se face iubit, prin încredere îşi atinge scopul.
viçrambhāt priyatām eti viçrambhāt kāryam ṛcchati
(Kāmandaki, *Nit. 9, 66* : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2849)*

2 351. Nu trebuie să se încreadă cineva în riuri, în cei care poartă cuţit, unghii sau coarne, nici în femei sau regi.
nadīnāṃ çastrapāṇīnāṃ nakhīnāṃ çṛngīnāṃ tathā
viçvāso nāi 'va kartavyaḥ strīşu rājakuleşu ca
(Hitopadeça, 1, 18)

2 352. Cine-i legat de altul aşa fel încît se înalţă şi cade împreună, acela e demn de încredere şi poate fi pus să-i păzească viaţa şi averea.

yo yena pratibaddhaḥ syāt saha teno 'dayavyayi
sa viçvasto niyoktavyaḥ prāṇeṣu ca dhaneṣu ca
(Ib. 3, 128 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 2560)*

2 353. Numai cei cărora li s-a isprăvit viaţa pot avea încredere în nebuni, în şerpi, în beţivi, în elefanţi, în femei şi-n regi.
unmattānāṃ bhujaṃgānāṃ madyapānāṃ ca
hastināṃ
strīṇāṃ rājakulānāṃ ca viçvaseyur gatāyuṣaḥ
*(*Kavitāmṛtakūpa, *5:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3795)*

2 354. Dacă pînă şi prostiei i-a ajutat adesea încrederea în sine, cu atît mai mult valorii şi ştiinţei.
Si a la simplicidad le valió la confianza, ¡ cuánto más al valer y al saber !
*(*Gracián, *Or. 182)*

2 355. De acela în care mă încred să mă ferească Dumnezeu ; de acela în care nu mă încred, mă voi feri eu.
Da chi mi fido,
Me ne guarde Dio ;
Da chi non mi fido,
Me ne guardarò io.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 21)*

2 356. Încrede-te, dar vezi în cine.
Fide, sed cui vide.
(Ib. 26)

ÎNCREZAREA

2 357. Cine îşi închipuie că numai el e inteligent sau că are limbă sau suflet ca nimeni altul, cînd e privit mai de aproape, se vede că e deşert.
"Οστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
ἢ γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
*(*Sophocles, *Ant. 707 sqq.)*

2 358. Să nu fii niciodată prea încrezut ; dar nici să nu te disprețuiești.

Φρονήσῃς μὲν οὖν οὐδέποτε ἐπὶ σεαυτῷ μέγα,
ἀλλὰ μηδὲ καταφρονήσῃς σεαυτοῦ.
*(*Favorinus, *la* Stobaeus *Flor. 22, 39)*

2 359. Cei care atribuie făţiş prea mult propriei lor înţelepciuni şi diplomaţii sfîrşesc în chip nefericit.
Those that ascribe openly too much to their own wisdom and policy, end infortunate.
*(*Bacon, *Ess. XL)*

ÎNDOIALA

2 360. Cînd sufletul stă la îndoială, un motiv neînsemnat îl împinge într-o parte sau într-alta.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.
*(*Terentius, *And. 266)*

2 361. *Nu săvîrşi fapta, dacă ai îndoială.*
Quod dubitas, ne feceris.
*(*Plinius, *Epist. 1, 18, 5)*

2 362. După cum e firesc să credem o mulţime de lucruri fără demonstrare, tot astfel nu e mai puţin firesc să ne îndoim de altele cu toate dovezile lor.
Comme il est naturel de croire beaucoup de choses sans démonstration, il ne l'est pas moins de douter de quelques autres, malgré leurs preuves.
*(*Vauvenargues, *Réfl. 32)*

ÎNDRĂZNEALA

2 363. Trebuie să îndrăznesc, fie că izbutesc fie că nu.
Τολμᾶν ἀνάγκη, κἂν τύχω κἂν μὴ τύχω.
*(*Euripides, *Hec. 751)*

2 364. Trebuie îndrăzneală ; căci osteneala la timp potrivit aduce în cele din urmă multă fericire muritorilor.
Τολμᾶν δὲ χρεών. ὁ γὰρ ἐν καιρῷ
μόχθος πολλὴν εὐδαιμονίαν
τίκτει θνητοῖσι τελευτῶν.
(Id. Temenos, *la* Stobaeus, *Flor. 51, 3)*

2 365. Să ai îndrăzneală, pe lîngă chibzuință, e foarte folositor. Însă fără aceasta, îndrăzneala e păgubitoare și aduce nenorocire.

Πρὸς σοφίᾳ μὲν ἔχειν τόλμαν μάλα σύμφορόν ἐστιν, χωρὶς δὲ βλαβερὰ καὶ κακότητα φέρει.

(Ennius 4)

2 366. Uitarea defectelor proprii dă naștere la îndrăzneală.

Λήθη τῶν ἰδίων κακῶν θρασύτητα γεννᾷ.

(Democritus, *la* Diels, *fr. 196)*

2 367. Îndrăzneala este începutul acțiunii, dar norocul este arbitrul rezultatului.

Τόλμα πρήξιος ἀρχή, τύχη δὲ τέλεος κυρίη.

(Id., la Stobaeus, *Flor. 51, 16)*

2 368. Eu cred că foarte puțini sînt curajoși și prevăzători, și că-n schimb foarte mulți, și bărbați și femei și copii și animale, sînt îndrăzneți, ineumetați, fără teamă și totodată neprevăzători.

Ἐγὼ δὲ ἀνδρείας μὲν καὶ προμηθείας πάνυ τισὶν ὀλίγοις οἶμαι μετεῖναι, θρασύτητος δὲ καὶ τόλμης καὶ τοῦ ἀφόβου μετὰ ἀπρομηθείας πάνυ πολλοῖς καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ θηρίων.

(Plato, *Laches 197 c)*

2 369. Și zeul ajută o îndrăzneală justificată.

Τόλμῃ δικαίᾳ καὶ θεὸς συλλαμβάνει.

(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 7, 4)*

2 370. În împrejurări critice îndrăzneala prețuiește foarte mult.

In rebus dubiis plurima est audacia.

(Syrus, *362)*

2 371. Totdeauna în luptă aceia trec prin cea mai mare primejdie, care se tem cel mai mult ; îndrăzneala e un zid de apărare.

Semper in proelio eis maxumum est periculum, qui maxume timent ; audacia pro muro habetur.

(Sallustius, *Cat. 58, 17)*

2 372. Norocul ajută pe cei îndrăzneți.
Audentes fortuna iuvat.
(Vergilius, *Aen. 10, 284*)

2 373. Ce nu pot realiza oamenii îndrăzneți ?
kiṃ una sāhasiānaṃ purisāṇaṃ na saṃbhāviadi
(Harșadeva, *Ratn.*, *la* Böhtlingk, *Chrest.*[3], *352, 14 sq.*)

2 374. Strîmtoarea este mama îndrăznelii.
Hardness ever
Of hardiness is mother.
(Shakespeare, *Cymb. 3, 6*)

2375. Nu zăbovi să te încumeți, atunci cînd mulțimea cutreieră nehotărîtă ; e în stare să facă totul omul nobil, care înțelege și apucă iute.
Säume nicht dich zu erdreisten,
Wenn die Menge zaudernd schweift;
Alles kann der Edle leisten,
Der versteht und rasch ergreift.
(Goethe, *Faust, 4662 — 4665*)

ÎNDREPTAREA

2 376. Cel deștept, cînd vede cum e pedepsit aspru un ticălos, se îndreaptă, pe cînd cei fără minte trec înainte și o pățesc.
Πανοῦργος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται, οἱ δὲ ἄφρονες παρελθόντες ἐζημιώθησαν.
(Septuaginta, *Prov. 22, 3*)

2 377. Nu-i niciodată prea tîrziu ca să te îndrepți.
Nunquam est sera conversio.
(Hieronymus, *Epist. 107, 3*)

2 378. Lucrurile rău făcute și trecute de mult timp sînt mult mai ușor de criticat decît de îndreptat.
Le cose mal fatte e di gran tempo passate sono troppo più agevoli a riprendere che ad emendare.
(Boccaccio, *Dec. 2, 5*)

ÎNDRUMAREA

2 379. Cel care arată cu bunătate calea celui rătăcit face ca şi cum ar aprinde o lumină pentru altul; ea îi luminează totuşi şi lui.
Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat facit.
Nihilo minus ipsi lucet, cum illi accenderit.
(Ennius, Trag. 372, la Diehl, Poet.)

2 380. Ea ştia să indice de obicei drumul cel bun, tocmai fiindcă ea privea de sus în Labirint şi nu se afla ea însăşi prinsă în el.
Sie wusste den rechten Weg gewöhnlich anzudeuten, eben weil sie ins Labyrinth von Oben herabsah und nicht selbst darin befangen war.
(Goethe, Dicht. XV)

ÎNFĂŢIŞAREA

2 381. Înlăuntrul (nostru) totul să fie deosebit ; (dar) înfăţişarea noastră să fie ca a mulţimii.
Intus omnia dissimilia sint; frons nostra populo conveniat.
(Seneca, Ep. 1, 5)

2 382. Cel care aşteaptă ca pe lumea aceasta diavolii să umble cu coarne, iar nebunii cu clopoţei, va fi totdeauna prada sau jucăria lor.
Wer erwartet dass in der Welt die Teufel mit Hörnern und die Narren mit Schellen einhergehen, wird stets ihre Beute, oder ihr Spiel sein.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 29)

ÎNSOŢIREA

2 383. Cel care merge împreună cu cei înţelepţi, va fi înţelept ; iar cel care merge împreună cu cei fără minte, se va cunoaşte.
Ὁ συμπορευόμενος σοφοῖς σοφὸς ἔσται,
ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται.

(Septuaginta, *Prov. 13, 20*)
Qui cum sapientibus gradietur sapiens erit ;
amicus stultorum similis efficietur.

2 384. Nu căuta să fii la fel cu oamenii răi şi nu dori să fii împreună cu ei.

Μὴ ζηλώσῃς κακοὺς ἄνδρας
μηδὲ ἐπιθυμήσῃς εἶναι μετ' αὐτῶν.
(Ib. 24, 1)
Ne aemuleris viros malos,
nec desideres esse cum eis.

2 385. Totdeauna zeul adună pe cei care sînt la fel.

Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.
(Homerus, *Od. 17, 218*)

2 386. Nu te însoţi cu cei răi.

Μὴ κακοῖς ὁμίλει.
(Solon, *la* Diogenes Laertius, *1, 2, 12*)

2 387. Adesea mor împreună cu cei răi cei care sînt cu ei.

Πολλάκις συνθνήσκουσι κακοῖς οἱ συμπαρεόντες.
(Phocylides, *Sent. 127*)

2 388. De la cei buni vei învăţa lucruri bune ; dacă însă te vei amesteca cu cei răi, vei pierde şi mintea pe care o ai.

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ μαθήσεαι· ἢν κακοῖσιν
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.
(Theognis, *35 sq.*)

2 389. O, soartă crudă, care pune împreună pe cel drept cu cei nelegiuiţi.

Φεῦ τοῦ ξυναλλάσσοντος ὄρνιθος βροτοῖς
δίκαιον ἄνδρα τοῖσι δυσσεβεστέροις.
(Aeschylus, *Sept. 597*)

2 390. În orice acţiune nu există ceva mai rău decît o tovărăşie rea... ; astfel un om evlavios, suindu-se într-o corabie împreună cu nişte corăbieri ticăloşi şi nesocotiţi, piere împreună cu neamul acela urît de zei ; sau un om drept, căzînd pe nedrept în aceeaşi plasă îm-

preună cu niște concetățeni neospitalieri și care uită de zei, piere lovit de biciul zeului, destinat tuturor.

Ἐν παντὶ πράγει δ' ἔσθ' ὁμιλίας κακῆς
κάκιον οὐδέν...
ἦ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
ναύταισι θερμοῖς καὶ πανουργίας πλέῳ
ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει·
ἢ ξυμπολίταις ἀνδράσιν δίκαιος ὢν
ἐχθροξένοις τε καὶ θεῶν ἀμνήμοσι / ταὐτοῦ κυρήσας
ἐκδίκως ἀγρεύματος,/πλήγεὶς θεοῦ μάστιγι
παγκοίνῳ δάμη.
(Ib. 599 sq.)

2 391. Și ființele se însoțesc cu cele de același soi ; ca porumbeii cu porumbei, cocorii cu cocori, și la fel și celelalte. Tot așa se întîmplă și cu lucrurile neînsuflețite... ca și cum asemănarea dintre ele ar avea puterea de a le reuni.

Καὶ γὰρ ζῷα ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς καὶ γέρανοι γέρανοις καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων... ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος.
(Democritus, *la Diels, fr. 164)*

2 392. Cei ce se aseamănă se apropie totdeauna între ei.

Ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.
(Plato, *Conv. 18)*

2 393. Dacă te vei însoți cu cei răi, vei deveni și tu rău.

Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.
(Menander, *Mon. 274)*

2 394. Nu călători niciodată împreună cu cel rău.

Κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ' ὅλως ὁδοιπόρει.
(Ib. 302)

2 395. Tovărășiile rele strică moravurile bune.

Φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί.
(Menander, *Thais, în N.T.I. Cor. 15, 33)*

Corrumpunt mores bonos colloquia mala
(N.T., I. Cor. 15, 33)

2 396. Mai mult fac doi decît unul singur.... ; pentru că dacă unul cade, îl ridică tovarășul său.
Ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα... ὅτι ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγερεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ.
(Septuaginta, Eccl. 4, 9 sq.)
Melius est duos esse simul quam unum...
Si unus ceciderit, ab altero fulcietur.

2 397. Omul dobîndește calități sau defecte, după cum se însoțește cu cei buni sau cu cei răi ; așa cum vîntul capătă mirosuri bune sau rele după locul pe care-l străbate.
labhate puruṣas tāṅs tān guṇadoṣān sādhvasādhusaṃparkāt
nānādeçavicārī pavana iva çubhāçubhān gandhān
(Tantrākhyāyika, 1, 178)

2 398. Prin însoțirea cu cei răi se strică și cei buni.
asatāṃ saṅgadoṣeṇa sādhavo yānti vikriyām
(Pañcatantra 1, 281 : Böhtlingk, Ind. Spr. 274)

2 399. Nu te însoți cu unul al cărui caracter, neam și legături nu le cunoști.
yasya na jñāyate çīlaṃ na kulaṃ na ca saṃçrayaḥ
na tena saṃgatiṃ kuryād
(Ib. 4, 20 ; Ib. 2433)

2 400. Să nu pornești la drum cu un om nechibzuit, ca să nu-ți cadă povară ; căci el va face după placul lui și va pieri împreună cu nebunia lui.
Μετὰ τολμηροῦ μὴ πορεύου ἐν ὁδῷ, ἵνα μὴ βαρύνηται κατὰ σοῦ. αὐτὸς γὰρ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιήσει, καὶ τῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ συναπολῇ.
(Septuaginta, Sir. 8, 18)
Cum audace non eas in via,
ne forte gravet mala sua in te ;
ipse enim secundum voluntatem suam vadit,
et simul cum stultitia eius peries.

---

a) Cf. : Bonos corrumpunt mores congressus mali. (Tertullianus, *Ad uxorem.* 1, 8).

2 401. Cui îi este milă de descîntătorul pe care l-a muşcat şarpele şi de toţi cei ce se apropie de fiare ? Tot aşa este şi cu cel ce se însoţeşte cu omul păcătos şi care se face părtaş cu păcatele lui.

Τίς ἐλεήσει ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον καὶ πάντας τοὺς προσάγοντας θηρίοις ;
οὕτως τὸν προσπορευόμενον ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ καὶ συμφυρόμενον ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ.
(Ib. 12, 13 sq.)

Quis miserabitur incantatori a serpente percusso.
et omnibus qui appropinquant bestiis ?
et sic qui comitatur cum viro iniquo,
et obvolutus est in peccatis eius.

2 402. Orice fiinţă iubeşte pe semenul ei, şi tot omul pe cel ce-i stă aproape.
Toată făptura se însoţeşte cu cel de soiul ei, şi omul se alătură aceluia care îi seamănă.

Πᾶν ζῷον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ
καὶ πᾶς ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ·
πᾶσα σὰρξ κατὰ γένος συνάγεται,
καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ προσκολληθήσεται ἀνήρ.
(Ib. 13, 15 sq.)

Omne animal diligit simile sibi,
Sic et omnis homo proximum sibi.
Omnis caro ad similem sibi coniungetur
et omnis homo simili sui sociabitur.

2 403. Cei egali uşor se însoţesc între ei.

Parium cum paribus facilis congregatio est.
(Syrus, 653)

2 404. De cele mai adeseori Dumnezeu adună pe cei care se aseamănă.

Plerumque similem ducit ad similem Deus.
(Ib. 690)

2 405. Să nu-ţi iei ca tovarăş de drum pe un om rău.

Virum ne habueris improbum comitem in via.
(Ib. 995)

2 406. Este o mîngîiere pentru cei nenorociţi să aibă tovarăş de suferinţă.

Calamitatum habere socios miseris est solatio.
(Ib. 1012)

2 407. Cei mai uşor se însoţesc cei egali între ei.
Pares cum paribus facillime congregantur.
(Cicero, *Sen. 3, 7*)

2 408. Nu te întovărăşi cu nimeni prea mult. Te vei bucura mai puţin, dar vei şi suferi mai puţin.
Nulli te facias nimis sodalem.
Gaudebis minus, et minus dolebis.
(Martialis, *Epigr. 12, 34*)

2 409. Ori de câte ori vei fi lipsit de contactul cu cei de treabă vei nimeri în societatea celor răi.
yadā satsaṅgarahito bhavişyasi bhavişyasi
tadā' sajjanagoşţhīşu patişyasi patişyasi
(Hitopadeça 1, 197 ; Böhtlingk, *Spr. 2356)*

2 410. Însoţirea cu oameni răi este rădăcina pomului nenorocirii.
vyasanavṛkşasya mūlaṃ durjanasaṃgatiḥ.
(Somadeva, *Kath. 77, 18*)

2 411. Tovărăşiile rele duc pe oameni la spînzurătoare.
Le cattive compagnie conducono gli uomini alle forche.
(Machiavelli, *Man. 4, 6*)

2 412. Cei care sînt săraci şi nu vor să se însoţească decît cu cei bogaţi, sînt urîţi de acei pe care-i evită şi disprețuiţi de acei pe care-i urmează.
Such as are poor and will associate with none but the rich, are hated by those they avoid, and despised by those they follow.
(Goldsmith, *Vic. 18*)

2 413. Cu cei mici săvîrşim fapte mici ; cel mic devine mare cu cei mari.
Mit kleinen tut man kleine Taten,
Mit großen wird der Kleine groß.
(Goethe, *Faust 7882 sq.*)

ÎNSUȘIREA

2 414. A-ți însuși ceea ce-i comun este începutul dezbinării.
Principium est discordiae ex communi facere proprium.
(Syrus, 1078)

ÎNȘELAREA

2 415. Cei buni sînt ușor de înșelat.
Οἱ ἀγαθοὶ εὐαπάτητοι.
(Bias, la Stobaeus, *Flor. 37, 36)*

2 416. Dacă cineva, atunci cînd fiul său are nevoie de doctorie și nu vrea s-o ia, îl înșeală dîndu-i medicamentul drept mîncare, și dacă întrebuințînd astfel mîncinna îl face sănătos, cum trebuie socotită această înșelăciune ?
Ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον ἐξαπατήσας ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῖ θετέον;
(Xenophon, Mem. 4, 2, 17)

2 417. Cel mai ușor e să te înșeli singur ; căci fiecare crede ceea ce dorește.
Ῥᾷστόν ἐστιν ἁπάντων ἑαυτὸν ἐξαπατᾶν· ὃ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται.
(Demosthenes, Ol. 3, 19)

2 418. Cine n-a fost înșelat pe lumea aceasta de purtarea frumoasă a servitorilor luați de curînd, de veștile aduse de oaspeți, de lacrimile femeilor și de potopul de vorbe al celor de rea credință. ?
abhinavasevakavinayāiḥ prāghūrṇoktāir vilāsinīruditaiḥ
dhūrtajanavacananikarāir iha kaç cid avañcito nā 'sti
(Pañcatantra (B) 3, 119)

2 419. Cine se ferește să nu fie înșelat, (acela) abia se ferește, chiar cînd se ferește.
Qui cavet ne decipiatur, vix cavet quom etiam cavet.
(Plautus, Capt. 255)

2 420. Să te ferești totdeauna de acela care te-a înșelat o dată.
Cave illum semper, qui tibi imposuit semel.
(Syrus, 135)

2 421. Cel care știe că e înșelat, nu e socotit că e înșelat.
Decipi ille non censetur, qui scit sese decipi.
(Ib. 1018)

2 422. Oamenii sînt atît de simpli și ascultă atît de mult de necesitățile prezentului, încît acela care înșeală va găsi totdeauna pe unul care să se lase înșelat.
Sono tanto semplici gli uomini, e tanto ubbidiscono alle necessità presenti, che colui che inganna troverà sempre chi si lascera ingannare.
(Macchiavelli, *Princ. 18)*

2 423. O înșelăciune face necesare multe altele.
Un embeleco ha menester otros muchos.
(Gracián, *Or. 175)*

2 424. Oamenii foarte înțelepți sînt de obicei ușor de înșelat căci, deși știu lucruri extraordinare, ei nu cunosc pe cele din viața de toate zilele, ceea ce e mai necesar.
Los muy sabios son fáciles de engañar, porque, aunque saben lo extraordinario, ignoran lo ordinario del vivir, que es más preciso.
(Ib. 232)

2 425. Nimic nu-i mai ușor decît a înșela pe un om onest. Mult crede cine nu minte niciodată, și mult se încrede cine nu înșeală niciodată.
No hay cosa más fácil que engañar a un hombre de bien : cree mucho el que nunca miente, y confía mucho el que nunca engaña.
(Ib. 243)

2 426. Este tot atît de ușor să ne înșelăm pe noi înșine fără a ne da seama, pe cît de greu să înșelăm pe alții fără ca ei să observe.
Il est aussi facile de se tromper soi-même sans s'en apercevoir qu'il est difficile de tromper les autres sans qu'ils s'en aperçoivent.
(La Rochefoucauld, *Max. 115)*

2 427. Niciodată nu sîntem înşelaţi atît de uşor ca atunci cînd ne gîndim să înşelăm pe alţii.
On n'est jamais si aisément trompé que quand on songe à tromper les autres.
(Ib. 117)

2 428. Adevăratul mijloc de a fi înşelat este de a se crede mai subtil decît ceilalţi.
Le vrai moyen d'être trompé, c'est de se croire plus fin que les autres.
(Ib. 127)

2 429. Cu tot spiritul pe care-l putem avea, rămînem uimiţi cînd ne vedem păcăliţi de oameni mai proşti ca noi.
L'on est étonné, avec tout son esprit, de se trouver la dupe de plus sots que soi.
(La Bruyère, *Car., De la cour, 88)*

2 430. Noi ne înşelăm pe noi înşine, pentru a înşela pe alţii.
Nous nous trompons nous-mêmes pour tromper le autres.
(Vauvenargues, *Réfl. 924)*

2 431. Cei care-şi fac o îndeletnicire din înşelarea altora se păcălesc uneori strașnic pe ei înşişi.
Those who make it their trade to impose on others do sometimes egregiously delude themselves.
(Scott, *Quent. 32)*

2 432. Aceasta este prima mea înţelepciune cu privire la oameni, că mă las înşelat, pentru a nu mă păzi de înşelători!
Das ist meine erste Menscher-Klugheit, dass ich mich betrügen lasse, um nicht auf der Hut zu sein vor Betrügern.
(Nietzsche, *Zar. 2, 211)*

ÎNTÎIETATEA

2 433. Cei care judecă cu invidie dau întîietatea celor mai răi, nu celor mai buni.
Οἱ μετὰ φθόνου κρίνοντες τὸ πρωτεῖον ἀπονέμουσι τοῖς χειρίστοις, οὐ τοῖς βελτίστοις.
(Anaximenes, *la* Stobaeus, *Flor. 38, 44)*

2 434. Nu pot toți să fie totdeauna cei dintîi. O dată ce ai ajuns pe treapta cea mai înaltă a gloriei, e greu să te menții și cazi mai iute decît ai clipi din ochi.
Non possunt primi esse omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes aegre, nictu citius decidas.
(Laberius, 127 sqq.)

2 435. Aș prefera mai degrabă să fiu întîiul la aceștia decît al doilea la Roma.
Ἐγὼ μὲν ἐβουλόμην παρὰ τούτοις εἶναι μᾶλλον πρῶτος ἢ παρὰ Ῥωμαίοις δεύτερος.
(Plutarchus, Caes. 11)

2 436. Orice om ar vrea să fie primul, chiar și între egali. Vrea să fie superior, într-un fel sau altul, celor care-l înconjoară. El vrea să poruncească, să stăpînească, să apară mai mare, mai bogat, mai frumos, mai înțelept.
Ogni uomo vorrebbe esser primo, anche tra i pari. Vuol essere superiore, per un verso o per un altro, a quanti lo circondano. Vuol comandare, dominare, apparir più grande, più ricco, più bello, più savio.
(Papini, Stor. 1, 145)

ÎNTÎMPLAREA

2 437. Totul se poate întîmpla, cînd o pune la cale zeul.
Γένοιτο μέν ἄν πᾶν θεοῦ τεχνωμένου.
(Sophocles, Ai. 86)

2 438. Întîmplările conduc pe oameni și nu oamenii întîmplările[a].
Αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκὶ ἄνθρωποι τῶν συμφορῶν.
(Herodotus, 7, 49)

2 439. O, Zeus, ce să spun ? că-i vezi pe oameni, sau că-n zadar se crede aceasta despre tine și că întîmplarea este aceea care supraveghează toate lucrurile omenești ?

---

a) Cf. Iară nu sîntu vrémile supt cîrma omului ce bietul om supt vrémi. (Miron Costin, Let. p. 144. r. 26 urm.).

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερά σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν,
Ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
Τύχην δὲ πάντα τὰν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
(Euripides, Hec. 488 sqq.)

2 440. Deci, aceasta, spusei eu, ar fi una din legile privitoare la zei şi un mod de exprimare, după care va trebui să se vorbească şi să se facă versuri : că zeul nu e cauza tuturor (întîmplărilor), ci (numai) a celor bune.

Οὗτος μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, εἷς ἂν εἴη τῶν περὶ θεοὺς νόμων τε καὶ τύπων, ἐν ᾧ δεήσει τοὺς λέγοντας λέγειν καὶ τοὺς ποιοῦντας ποιεῖν, μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεὸν ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν.
(Plato, Rep. 2, 19)

2 441. Mare rol joacă întîmplarea, sau, mai bine zis, ea e totul în toate aceîntîmple omeneşti.

Μεγάλη ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη παρὰ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα.
(Demosthenes, Ol. 2, 22)

2 442. Ca oameni trebuie să ne aşteptăm la orice întîmplare ; căci nimic nu durează.

Τὰ προσπεσόντα προσδοκᾶν ἅπαντα δεῖ
ἄνθρωπον ὄντα· παραμένει γάρ οὐδὲ ἕν.
(Menander Androg., la Stobaeus, Flor. 108, 38)

2 443. Întîmplarea chibzuieşte mai bine decît noi.

Ταὐτόματον ἡμῶν καλλίω βουλεύεται.
(Id. Mon. 89, Suppl. ex Aldo)

2 444. Cît timp trăieşti, nu poţi spune : „Nu mi se va întîmpla aceasta".

Οὐκ' ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα ταῦτ' οὐ πείσομαι.
(Id. Xen. la Plutarchus, Tranq. 19)

2 445. Cît de adesea se realizează datorită întîmplării şi hazardului ceea ce n-ai îndrăzni să doreşti !

Quam saepe forte temere
Eveniunt quae non audeas optare !
(Terentius, Phorm. 757 sq.)

2 446. Ceea ce se poate întîmpla unuia, i se poate întîmpla oricui.
Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest.
(Syrus, 174)

2 447. Ceea ce se poate întîmpla, se întîmplă la timpul său.
Quae fieri fas est, tempore haec fiunt suo.
(Ib. 735)

2 448. Ce trist e cînd chibzuința este învinsă de întîmplare.
Quam miserum est, ubi consilium casu vincitur!
(Ib. 752)

2 449. Lucrul de care te temi se întîmplă mai iute decît acela pe care-l speri.
Quod timeas citius, quam quod speres, evenit.
(Ib. 820)

2 450. Tot ce se poate întîmpla, să ne închipuim că se va întîmpla.
Quicquid fieri potest quasi futurum cogitemus.
(Seneca, Epist. 24, 15)

2 451. Să cercetăm, dacă nu cumva și lucrurile, despre care se spune că sînt întîmplătoare, sînt supuse unei anumite legi, și dacă nu cumva nimic în lumea aceasta nu se ivește pe neașteptate sau în afara ordinei.
Quaeramus an et haec, quae fortuita dicuntur, certa lege constricta sint nihilque in hoc mundo repentinum aut expers ordinis volutetur.
(Ib. 117, 19)

2 452. Întîmplarea tîrăște după ea totul și norocul nesigur face vinovați pe cine vrea.
Rapit omnia casus,
Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes.
(Lucanus, Phars. 7, 487)

2 453. Multe lucruri, pentru care nu se pot lua măsuri, vor ieși mai bine datorită întîmplării.
Multa, quae provideri non possint, fortuito in melius casura.
(Tacitus, Ann. 2, 77)

2 454. Ce nu cunoaşte nimeni, aproape că nu se întîmplă.
Quod nemo novit, paene non fit.
(Apuleius, Met. 10, 3)

2 455. Tot ce se întîmplă fiecăruia, foloseşte întregului.
Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει.
(Marcus Aurelius, 6, 45)

2 456. Gîndeşte-te mereu că toate lucrurile, aşa cum se întîmplă acum, s-au întîmplat şi în trecut ; şi mai gîndeşte-te că (tot astfel) se vor întîmpla şi-n viitor.
Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται καὶ πρόσθεν ἐγίνετο· καὶ ἐπινοεῖν γενησόμενα.
(Ib. 10, 27)

2 457. Ceea ce trebuie să se întîmple are deschise porţile pretutindeni.
bhavitavyānāṃ dvārāṇi bhavanti sarvatra
(Kālidāsa, Çak. str. 12) (ed. Capp. p. 5, r. 17)

2 458. Pentru că, de obicei, ceea ce pare a fi contrar aşteptării capătă numele de întîmplare.
Τῷ γὰρ παραλόγῳ δοκοῦντι εἶναι φιλεῖ τὸ τῆς τύχης ὄνομα προσχωρεῖν.
(Procopius, Bell. Goth. 4, 12, 34 sq.)

2 459. Ce nu-i dat să se întîmple, nu se-ntîmplă ; ce e dat să se întîmple, nu se poate altfel ; de ce nu se bea antidotul acesta, care înlătură otrava grijii ?
yad abhāvi na tad bhāvi bhāvi cen na tad anyathā
iti cintāviṣaghno 'yam agadaḥ kiṃ na pīyate
(Hitopadeça, Introd. 29)

2 460. Se întîmplă într-o clipă, ce nu se speră într-un an[a].
Accidit in puncto quod non speratur in anno.
(La Oxenstierna, Pens. I. 70)

2 461. Acestui mundus phaenomenon, în care stăpîneşte întîmplarea, îi stă la bază totdeauna şi pretutindeni un mundus intelligibilis, care stăpîneşte însăşi întîmplarea.

---

a) Cf. rom. : *Nu aduce anul, ce aduce ceasul.*

Diesem **mundus phaenomenon,** in welchem der Zufall herrscht, liegt zum Grunde durchgängig und überall ein **mundus intelligibilis,** welcher den Zufall selbst beherrscht.
*(*Schopenhauer, *Absichtl. p. 189)*

2 462. Nu numai trecutul își are fantomele sale ; fiecare întîmplare ce trebuie să vină **(de acum înainte) își are și ea spectrul ei — umbra ei ; cînd sosește ceasul, viața intră în ea, umbra devine corp și pășește prin lume.**
It is not the past alone that has its ghosts : each event to come has also its spectrum — its shade; when the hour arrives, life enters it, the shadow becomes corporeal, and walks the world.
*(*Bulwer, *Pomp. 2, 9)*

2 463. „Din întîmplare" — aceasta este cea mai veche noblețe a lumii, pe aceasta am redat-o tuturor lucrurilor, le-am liberat de robia scopului.
„Von Ohngefähr" — das ist der älteste Adel der Welt, den gab ich allen Dingen zurück, ich erlöste sie von der Knechtschaft unter dem Zwecke.
*(*Nietzsche, *Zar. 3, 243)*

2 464. Ceea ce n-a avut loc niciodată, poate avea loc mîine.
Ce qui n'eut jamais lieu, peut avoir lieu demain.
*(*Maeterlinck, *Sabl., p. 175)*

ÎNTREBUINȚAREA

2 465. Orice lucru, în sine, este bun la ceva ; iar cînd e întrebuințat rău poate fi vătămător în multe privințe.
Ciascuna cosa in se medesima è buona ad alcuna cosa, e male adoperata può essere nociva di molte.
*(*Boccaccio, *Dec. Concl.)*

ÎNTRECEREA

2 466. Cînd vei vedea cîți te întrec, gîndește-te cîți vin în urma ta.
Cum adspexeris, quot te antecedant, cogita, quot sequantur.
*(*Seneca, *Epist. 15, 11)*

2 467. Cine vrea să fie mulţumit nu trebuie să întreprindă multe lucruri, fie particulare fie obşteşti ; iar ceea ce întreprinde să nu întreacă puterea şi firea sa ; ci să fie prudent şi să nu se încreadă în noroc, atunci cînd se iveşte şi cînd pare a-l înălţa, nici să se apuce de lucruri imposibile. Căci măsura este mai sigură decît excesul.

Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίῃ μήτε ξυνῇ, μήτε ἄσσ' ἂν πράσσῃ, ὑπέρ τε δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑωυτοῦ καὶ φύσιν. ἀλλὰ τοσαύτην ἔχειν φυλακήν, ὥστε καὶ τῆς τύχης ἐπιβαλλούσης καὶ εἰς τὸ πλέον ὑπηγεομένης τῷ δοκεῖν, κατατίθεσθαι, καὶ μὴ πλέω προσάπτεσθαι τῶν δυνατῶν. Ἡ γὰρ εὐογκίη ἀσφαλέστερον τῆς μεγαλογκίης.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 3)*

2 468. Ce întreprinzi în mod atît de prielnic, încît să nu-ţi pară rău de încercare ?

Quid tam dextro pede concipis, ut te
conatus non poeniteat ?
*(*Iuvenalis, *Sat. 10, 5 sq.)*

2 469. Uşor se plănuieşte şi se începe o întreprindere ; dar de cele mai adeseori cu greu se iese din ea.

Con facilitad se piensa y se acomete una empresa, pero con dificultad las más veces se sale della.
*(*Cervantes, *Quij, 2, 15)*

2 470. Între primul gînd al unei întreprinderi teribile şi îndeplinirea ei, intervalul e un vis plin de fantome şi de spaimă.

Fra il primo pensiero d'una impresa terribile e l'esecuzione di essa l'intervallo è un sogno, pieno di fantasmi e di paure.
*(*Manzoni, *Prom. 1)*

2 471. Nu există întreprindere, despre care să se poată spune de mai înainte dacă va face mai mult bine decît rău.

Il n'y a pas d'entreprise dont on puisse dire d'avance

si elle fera plus de bien que de mal.
(France, *Jard. 283 sq.)*

ÎNTREȚINEREA

2 472. Părinții, cînd sînt bătrîni, o soție credincioasă și un fiu nevîrstnic trebuie întreținuți, chiar dacă ar fi săvîrșit o sută de fapte neîngăduite.

vṛddhāu ca mātapitarāu sādhvi bhāryā sutaḥ çiçuḥ
apy akāryaçataṃ kṛtvā bhartavyā
(Vikramacarita, 134 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 2892)*

ÎNTRISTAREA

2 473. Jalea cea grozavă nu folosește la nimic ; căci aceasta este soarta pe care au dat-o zeii bieților muritori : să trăiască în mîhnire ; pe cînd ei sînt fără griji.

Οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.
Ὣς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσιν,
ζώειν ἀχνυμένοις· αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσίν.
(Homerus, *Il. 24, 524 sqq.)*

2 474. Nici nu voi încerca ceva prin plîns nici nu voi strica mai tare, dacă mă voi deda ospețelor și desfătărilor.

Οὔτε τι γὰρ κλαίων ἰήσομαι οὔτε κάκιον
θήσω τερπωλὰς καὶ θαλίας ἐφέπων.
(Archilochus, *Eleg. 13)*

2 475. Mîhnirea știe să născocească împotriva ei înșăși rele de două ori mai mari decît realitatea.

Ἀγαθὴ γὰρ ἡ λύπη καθ'αὑτῆς ἀναπλάσαι
ἀτεχνῶς διπλάσια τῆς ἀληθείας κακά.
(Philemon, *la* Stobaeus, *Flor. 99, 22)*

2 476. Nu te mai mîhni, cînd știi că adesea întristarea aduce în urmă bucurie și că (adesea) răul este cauza binelui.

Μὴ οὖν θέλε λυπεῖν σαυτὸν εἰδὼς πολλάκις
ὅτι τὸ λυποῦν ὕστερον χαρὰν ἄγει,
καὶ τὸ κακὸν ἀγαθοῦ γίνεται παραίτιον.
(Euripides *Antig., la* Stobaeus, *108, 3),*

2 477. Om fiind, nu cere de la zei să te scutească de mîhnire, ci să-ţi dea răbdare. Căci, pentru a rămîne plină la sfîrşit fără mîhniri, trebuie să fii sau zeu sau mort. Consolează-te, (deci), de relele tale cu relele altora.

Ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
αἰτοῦ παρὰ θεῶν, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Ὅταν γὰρ ἄλυπος διὰ τέλους εἶναι θέλῃς,
ἢ δεῖ θεόν σε εἶναι, ἢ τάχα δὴ νεκρόν.
παρηγόρει δὲ τὰ κακὰ δι' ἑτέρων κακῶν.
(Menander, in Comp. Men. et. Phil. p. 362)

2 478. Eu credeam că cei bogaţi, care n-au nevoie să se împrumute, nu gem noaptea, nici nu suspină întorcîndu-se cînd pe o parte, cînd pe alta, ci că au un somn plăcut şi liniştit ; şi că (numai) cei săraci (pătimesc aşa). Acum însă văd că şi voi, care vă numiţi fericiţi, faceţi la fel ca noi. Să fie oare o înrudire între întristare şi viaţă? Întristarea se află în viaţa luxoasă, stă alături de viaţa glorioasă, îmbătrîneşte împreună cu viaţa celui sărac.

Ὤιμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους... / οἷς μὴ τὸ δανείζεσθαι πρόσεστιν, οὐ στένειν / τὰς νύκτας, οὐδὲ στρεφομένους ἄνω κάτω / οἴμοι λέγειν, ἡδὺν δὲ καὶ πρᾶόν τινα / ὕπνον καθεύδειν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν τινα / νυνὶ καὶ δὲ τοὺς μακαρίους καλουμένους / ὑμᾶς ὁρῶ ποιοῦντας ἡμῖν ἐμφερῆ / .
Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος ; / τρυφερῷ βίῳ σύνεστιν ἐνδόξῳ βίῳ / πάρεστιν, ἀπόρῳ συγκατάγηράσκει βίῳ.
(Menander, Cith., la Plutarchus, *Trang. p. 466, B)*

2 479. Nu e rău mai mare pentru muritori ca întristarea.

Οὐκ ἔστι λύπης χεῖρον ἀνθρώποις κακόν.
(Id. Mon. 414)

2 480. Întristarea distruge mintea ; întristarea distruge învăţătura : întristarea distruge rezistenţa : nu există rătăcire la fel ca întristarea.

çoko nāçayati prajñāṃ çoko nāçayati çrutam
çoko dhṛtim nāçayati nā 'sti çokasamaṃ tamaḥ
(Rāmāyaṇa 2, 63, 141 Böhtlingk, *Ind. Spr. 3024)*

2 481. Cine jăleşte ceva ce a trecut, fie c-a murit, fie că s-a pierdut, acela dobîndeşte durere prin durere şi suferă două rele.

mṛtaṃ vā yadi vā naṣṭaṃ yo 'tītam anuçocati
duḥkhena labhate duḥkhaṃ dvāv anarthāu
prapadyate

(Mahābhārata, 12, 12490)

2 482. Prostul, care plînge pentru lucruri care nu sînt de plîns pe lumea aceasta, adaugă o nouă suferinţă peste suferinţa sa şi îndură două rele.

açocyāni 'ha bhūtāni yo mūḍhas tāni çocati
sa duḥkhe labhate duḥkhaṃ dvāv anarthāu niṣevate
(Pañcantantra K.) 1, 334)

2 483. Îndepărtează întristarea de la tine ; căci întristarea a ucis pe mulţi şi nu e bună la nimic.

Λύπην μακρὰν ἀπόστησον ἀπὸ σοῦ·
πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν ἡ λύπη,
καὶ οὐκ ἔστιν ὠφέλεια ἐν αὐτῇ.
(Septuaginta, *Sir. 30, 23)*
Tristitiam longe repelle a te.
Multos enim occidit tristitia,
et non est utilitas in illa.

2 484. Adu-ţi aminte să pui capăt în mod înţelept întristării şi necazurilor vieţii.

Tui sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores.
(Horatius, *Od. 1, 7, 17 sq.)*

2 485. Un copil ascultător, o ştiinţă care îmbogăţeşte, sănătatea, prietenii, o soţie virtuoasă şi iubitoare : cinci pricini care scot din rădăcină mîhnirea.

putro vaçī svarthakarī ca vidyā
nirogatā mitrasamāgamaç ca
bhāryā vinītā priyavādinī ca
çokasya mūloddharaṇāni pañca
(Vetālapancavinçatikā 4, la Lassen *Anth. 26, 6 sqq)*

2 486. Cel care se-ntristează cînd vede fiinţe întristate, sau se bucură la vederea unor fiinţe vesele, acela cunoaşte legea supremă.

yo duhkhitāni bhūtāni dṛṣtvā bhavati duhhkhitaḥ
sukhitāni sukhī vā 'pi sa dharmaṃ veda
nāiṣṭhikam
(Vikramacarita 159 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 2533)*

2 487. Cînd sosesc mîhnirile, ele nu vin (ca) iscoade răzleţe ci în cete.
When sorrows come, they come not single spies
But in battalions.
(Shakespeare, *Ham. 4, 5)*

2 488. A jăli din cauza unui rău care a trecut şi s-a dus, este drumul cel mai scurt pentru a atrage şi mai mult rău.
To mourn a mischief that is past and gone
Is the next way to draw more mischief on.
(Id. Oth. 4, 3)

2 489. Nici o mîhnire fără mîngîiere. Pentru cei proşti este aceea că au noroc ; şi norocul femeilor urîte a devenit proverbial.
No hay afán sin conorte : los necios le tienen en ser venturosos, y también se dijo „ventura de fea".
(Gracian, *Or. 190)*

2 490. De multe lucruri s-au întristat pînă acum oamenii, de care s-ar fi bucurat, dacă ar fi luat în considerare avantajele lor.
Muchas (cosas) fueron de pena que, si se consideraran las conveniencias, fueran de contento.
(Ib. 224)

2 491. Dacă aş mai putea fi simţitor la mîhnire, aceasta ar fi numai pentru a mă fi dedat eî în trecut, pentru fleacuri care nu meritau să mă gîndesc la ele.
Si je pouvais encore être sensible au chagrin, ce ne serait que de m'y être autrefois livré pour des bagatelles qui ne méritaient aucune réflexion.
(Oxenstierna, *Pens. I, 38)*

2 492. E adevărat că bucuriile noastre sînt scurte ; dar şi cele mai multe din mîhnirile noastre nu sînt lungi.
S'il est vrai que nos joies sont courtes, la plupart de nos afflictions ne sont pas longues.
(Vauvenargues, *Réfl. 916)*

2 493. Trebuie să ne grăbim, nu numai fiindcă ne apropiem tot mai mult de moarte, ci și din pricină că putința de a înțelege și de a urmări lucrurile încetează mai înainte.

Χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι οὐ μόνον τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν ἐννόησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν προαπολήγειν. *(Marcus Aurelius, 3, 1)*

2 494. Nici o minte stricată n-a înțeles vreodată în mod sănătos vreo vorbă.

Niuna corrotta mente intese mai sanamente parola. *(Boccaccio, Dec. 2, 325)*

ÎNȚELEPCIUNEA

2 495. Fericit este omul care a aflat înțelepciune și muritorul care a dobîndit iscusință.

Deoarece agonisirea ei este mai de folos decît a argintului și cîștigarea ei mai de preț decît a aurului celui mai curat.

Ea este mai scumpă decît pietrele nestemate și nici o comoară n-o poate ajunge în preț.

Μακάριος ἄνθρωπος ὃς εὗρεν σοφίαν / καὶ θνητὸς ὃς εἶδεν φρόνησιν, / Κρεῖττον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι / ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς. Τιμιωτέρα δέ ἐστιν λίθων πολυτελῶν / οὐκ ἀντιτάξεται αὐτῇ οὐδὲν πονηρόν.

Beatus homo qui invenit sapientiam
et qui affluit prudentia.
Melior est acquisitio eius negotiatione argenti,
et auri primi et purissimi fructus eius.
Pretiosior est cunctis opibus,
et omnia quae desiderantur huic non valent comparari.
(Septuaginta, Prov. 13 — 15)

2 496. Cei înțelepți au parte de cinste, iar cei nebuni au parte de ocară.

Δόξαν σοφοὶ κληρονομήσουσιν,
οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὕψωσαν ἀτιμίαν.
(Ib. 35)

Gloriam sapientes possidebunt ; stultorum exaltatio ignominia.

2 497. Agoniseşte înţelepciunea şi cu preţul bogăţiei tale dobândeşte priceperea.
Posside sapientiam ;
et in omni possessione tua acquire prudentiam.
(Vulgata, Prov. 4, 7)

2 498. Învăţătura celui înţelept este izvor de viaţă, iar cel fără minte va fi prins în laţul morţii.
Νόμος σοφοῦ πηγὴ ζωῆς
ὁ δὲ ἄνους ὑπὸ παγίδος θανεῖται.
(Septuaginta, Prov. 13, 14)

2 499. Celui nebun nu-i place înţelepciunea, ci nebunia din inima lui.
Οὐ χρείαν ἔχει σοφίας ἐνδεὴς φρενῶν·
μᾶλλον γὰρ ἄγεται ἀφροσύνῃ.
(Ib. 18, 2)
Non recipit stultus verba prudentiae,
nisi ea dixeris, quae versantur in corde eius.

2 500. Cumpără adevăr şi nu vinde înţelepciune şi învăţătură şi isusinţă.
Veritatem eme, et noli vendere sapientiam,
et doctrinam, et intelligentiam.
(Vulgata, Prov. 23, 23)

2 501. Înţelepciunea este peste măsură de înaltă pentru omul nebun.
Excelsa stulto sapientia.
(Ib. 24, 7)

2 502. Ca o creangă de mărăcini pe mîna unui beţiv, aşa este înţelepciunea în gura celor nebuni.
Quomodo si spina nascatur in manu temulenti,
sic parabola in ore stultorum.
(Ib. 26, 9)

2 503. E frumos să înveţe lucruri înţelepte şi un bătrîn.
Καλὸν δὲ καὶ γέροντα μανθάνειν σοφά.
(Aeschylus, *la* Stobaeus, *Flor. 29, 24)*

2 504. Cel mai bine pentru înţelept este să nu pară înţelept.

Κέρδιστον εὖ φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
(Id. Prom. 385)

2 505. Înțelepciunea nu se află numai în unul, ci tot ce trăiește are și minte. . . însă ce este această înțelepciune numai natura o știe.

Τὸ σοφόν ἐστιν οὐ καθ' ἓν μόνον,
ἀλλ' ὅσσα περ ζῇ, πάντα καὶ γνώμαν ἔχει...
Τὸ δὲ σοφὸν ἁ φύσις τόδ' οἶδεν ὡς ἔχει μόνα.
(Epicharmus, *la* Diels, *fr. 4, v. 1 — 2; 6 — 7)*

2 506. A fi înțelept este cu mult partea cea mai însemnată a fericirii.

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει.
*(*Sophocles, *Ant. 1348 sq.)*

2 507. Nu există pentru oameni un cîștig mai mare decît prevederea și o minte înțeleaptă.

Προνοίας οὐδὲν ἀνθρώποις ἔφυ
κέρδος λαβεῖν ἄμεινον οὐδὲ νοῦ σοφοῦ.
(Id. El. 1015 sq.)

2 508. Ah, ce groaznic e să aibă cineva înțelepciune acolo unde (ea) nu-i folosește (la nimic).

Φεῦ, φεῦ, φρονεῖν ὡς δεινὸν ἔνθα μὴ τέλη
λύῃ φρονοῦντι.
(Ib. O. R. 316 sq.)

2 509. Mi-i nesuferit înțeleptul care nu e înțelept pentru sine însuși.

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
*(*Euripides, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 25)*
Odi sapientem qui sibi ipsi non sapit.
*(*Syrus, *639)*

2 510. Din înțelepciune provin trei lucruri: gîndire justă, vorbire fără greș și acțiune dreaptă.

Γίνεται δὲ ἐκ τοῦ φρονεῖν τρία ταῦτα· βουλεύεσθαι καλῶς, λέγειν ἀναμαρτήτως καὶ πράττειν ἃ δεῖ.
(Democritus la Diels, fr. 2)

2 511. Înțelepciunea nu se potrivește pretutindeni ; uneori trebuie să fim și noi nebuni împreună cu ceilalți.

Οὐ πανταχοῦ τὸ φρόνιμον ἁρμόττει παρών,
καὶ συμμανῆναι δ' ἔνια δεῖ.
(Menander, Pol., la Clemens Alexandrinus, *Strom. 6, p. 264)*

2 512. Nu perii albi fac pe om înțelept.

Οὐχ αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν.
(Menander, la Stobaeus, *Flor. 52, 10)*

2 513. Și am privit adînc și am văzut înțelepciunea, nebunia și prostia. . .

Totuși am văzut că are precădere înțelepciunea asupra neroziei, precum precădere are lumina asupra întunericului.

Καὶ ἐπέβλεφα ἐγὼ τοῦ ἰδεῖν σοφίαν
καὶ περιφορὰν καὶ ἀφροσύνην...
καὶ εἶδον ἐγὼ ὅτι ἐστὶν περισσεία τῇ σοφίᾳ ὑπὲρ τὴν ἀφροσύνην ὡς περισσεία τοῦ φωτὸς ὑπὲρ τὸ σκότος
(Septuaginta, Eccl. 2, 12 — 13)
Transivi ad contemplandum sapientiam,
erroresque et stultitiam...
Et vidi quod tantum praecederet sapientia stultitiam quantum differt lux a tenebris.

2 514. Pomenirea celui înțelept — întocmai ca și a celui nebun — nu este veșnică, fiindcă, negreșit, în zilele ce vor veni, toți vor fi uitați, și vai ! înțeleptul moare ca și nerodul.

Non enim erit memoria sapientis
similiter ut stulti in perpetuum,
et futura tempora obliviene cuncta pariter operient:
moritur doctus similiter ut indoctus.
(Vulgata, Eccl. 2, 16)

2 515. Este mai presus un băiat sărac și înțelept decît un rege bătrîn și neghiob, care nu știe să prevadă viitorul.

Melior est puer pauper et sapiens,
rege sene et stulto,

qui nescit praevidere in posterum.
(Ib. 4, 13)

2 516. Inima înțelepților este în casa întristată, pe cînd inima nerozilor este în casa de petrecere.

Καρδία σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθους,
καὶ καρδία ἀφρόνων ἐν οἴκῳ εὐφροσύνης.
(Septuaginta, Eccl. 7, 4)
Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum ubi laetitia.

2 517. A fost odată o cetate mică și oamenii din ea erau puțini și împotriva ei s-a pornit un împărat puternic și a împresurat-o și a ridicat în jurul ei întăriturl uriașe. În ea se afla un om sărac, dar înțelept, și el a *mîntuit cetatea cu înțelepciunea lui! Dar nimeni nu mai* pomenește pe acel om sărac!

Πόλις μικρὰ καὶ ἄνδρες ἐν αὐτῇ ὀλίγοι, καὶ ἔλθῃ ἐπ' αὐτὴν βασιλεὺς μέγας καὶ κυκλώσῃ αὐτὴν καὶ οἰκοδομήσῃ ἐπ' αὐτὴν χάρακας μεγάλους· καὶ εὑρῃ ἐν αὐτῇ ἄνδρα πένητα σοφόν· καὶ διασώσῃ αὐτὸς τὴν πόλιν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἐμνήσθη σὺν τοῦ ἀνδρὸς τοῦ πένητος ἐκείνου.
(Ib. 9. 14 — 15)
Civitas parva, et pauci in ea viri;
venit contra eam rex magnus, et vallavit eam,
exstruxitque munitiones per gyrum, et perfecta est obsidio, Inventusque est in ea vir pauper et sapiens,
et liberavit urbem per sapientiam suam;
et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

2 518. Atunci am zis: Este mai de preț înțelepciunea decît *vitejia*, deși înțelepciunea *săracului* este *disprețuită* și cuvintele lui nu sînt luate în seamă.

Καὶ εἶπα ἐγώ· Ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ δύναμιν·
καὶ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενωμένη,
καὶ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσιν ἀκουόμενοι.
(Ib. 16)
Et dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine.
Quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, et verba eius non sunt audita?

2 519. Vorbele înțeleptului spuse domol sînt mai ascultate decît zbieretele unui stăpîn peste nebuni.

Λόγοι σοφῶν ἐν ἀναπαύσει ἀκούονται
ὑπὲρ κραυγὴν ἐξουσιαζόντων ἐν ἀφροσύναις.
(Ib. 17)
Verba sapientium audiuntur in silentio,
plus quam clamor principis inter stultos.

2 520. Înțelepciunea prețuiește mai mult decît uneltele de război, dar o singură greșeală strică întocmirea cea mai bună.

Ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ σκεύη πολέμου,
καὶ ἁμαρτάνων εἷς ἀπολέσει ἀγαθοσύνην πολλήν.
(Ib. 18)
Melior est sapientia quam arma bellica;
et qui in uno peccaverit multa bona perdet.

2 521. Înțeleptul care nu-și poate fi de folos lui însuși, în zadar e înțelept.

Qui ipse sibi sapiens prodesse non quit, nequiquam sapit.
(Ennius *Fragm., la* Diehl *313)*

2 522. Fii prost, cînd o cere împrejurarea ;
(A ști) să simulezi prostia cînd trebuie, este cea mai mare înțelepciune.

Insipiens esto, quum tempus postulat, aut res;
Stultitiam simulare loco prudentia summa est.
(Cato)

2 523. Înțeleptul nu se mînie, nu se repede, nu-și pierde curajul, nu se înveselește, nu se întristează, nici cînd se află în mare strîmtoare sau nenorocire : el își păstrează caracterul înnăscut, neclintit ca Himalaya.

na paṇḍitaḥ krudhyati nā 'bhipadyate na cā 'pi saṃsīdati na prahṛṣyati
na cā 'tikṛcchravyasaneṣu çocate sthitaḥ prakṛtyā himavān ivā 'calaḥ
(Mahābhārata, 12, 8202 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1414)*

2 524. Înțelepții nu deplîng ceea ce s-a pierdut, ceea ce a murit și ceea ce a trecut, căci aceasta este deosebirea dintre înțelepți și proști.

naṣṭam mṛtam atikrāntaṃ nā 'nuçocanti paṇḍitāḥ
paṇḍitānāṃ ca mūrkhānāṃ viçeṣo 'yaṃ yatah
smṛtaḥ

(Pañcatantra (K.) 1, 333)

2 525. Cine privește pe femeia altuia ca pe mama sa, averea altuia ca pe un bulgăre de pămînt, pe toate ființele ca pe sine însuși : acela este înțelept.
mātṛvat paradārāṇi paradravyāṇi loṣṭavat
ātmavat sarvabhūtāni yaḥ paçyati sa paçyati
(Ib. 402)

2 526. Nu-i ușor să ajungi acolo unde se află înțelepciunea.
Haud facile est venire illi ubi sita est sapientia.
(Turpilius, *la* Diehl *67, 4)*

2 527. Înțelepciunea se cunoaște din cuvînt, și învățătura din ceea ce rostește gura.
'Εν γὰρ λόγῳ γνωσθήσεται σοφία,
καὶ παιδεία ἐν ῥήματι γλώσσης
(Septuaginta, Sir., 4, 24)

2 528. Pe robul înțelept îl vor sluji oamenii liberi.
Οἰκέτῃ σοφῷ ελεύθεροι λειτουργήσουσιν.
(Ib. 10, 25)
Servo sensato liberi servient.

2 529. Fericit este cel ce a dobîndit înțelepciunea.
Μακάριος ὅς εὗρεν φρόνησιν.
(Ib. 25, 9)

2 530. De două lucruri se întristează inima mea, dar de al treilea mă apucă mînia : soldatul care trăiește în mizerie, oamenii înțelepți cînd sînt disprețuiți și acela care se întoarce de la virtute la păcat.
'Επὶ δυσὶ λελύπηται ἡ καρδία μου,
καὶ ἐπὶ τῷ τρίτῳ θυμός μοι ἐπῆλθεν·
ἀνὴρ πολεμιστὴς ὑστερῶν δι' ἔνδειαν,
καὶ ἄνδρες συνετοὶ ἐὰν σκυβαλισθῶσιν,
ἐπανάγων ἀπὸ δικαιοσύνης ἐπὶ ἁμαρτίαν.
(Ib. 26, 28)
In duobus contristatum est cor meum,

et in tertio iracundia mihi advenit:
Vir bellator deficiens per inopiam ;
et vir sensatus contemptus ;
et qui transgreditur a iustitia ad peccatum.

2 531. Nu-ţi arăta înţelepciunea la timp nepotrivit.
Ἀκαίρως μὴ σοφίζοι.
(Ib. 32, 4)
Importune noli extolli in sapientia tua.

2 532. Înţelepciunea nu pătrunde în sufletul viclean şi nu sălăşluieşte în trupul supus păcatului.
Εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία
οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας.
(Septuaginta, Sap. 1, 4)
In malevolam animam non introibit sapientia,
nec habitabit in corpore subdito peccatis.

2 533. Mulţimea înţelepţilor este mîntuirea lumii şi un împărat cuminte înseamnă bunăstarea norodului.
Πλῆθος σοφῶν σωτηρία κόσμου,
καὶ βασιλεὺς φρόνιμος εὐστάθεια δήμου.
(Ib. 6, 24)
Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum,
et rex sapiens stabilimentum populi est.

2 534. N-am pus alături cu ea[a] nici pietrele cele mai scumpe, fiindcă tot aurul din lume pe lîngă ea nu e decît nisip, iar argintul înaintea ei mi se pare noroi.
Οὐδὲ ὡμοίωσα αὐτῇ λίθον ἀτίμητον,
ὅτι ὁ πᾶς χρυσὸς ἐν ὄψει αὐτῆς ψάμμος ὀλίγη,
καὶ ὡς πηλὸς λογισθήσεται ἄργυρος ἐναντίον αὐτῆς.
(Ib. 7, 9)
Nec comparavi illi lapidem pretiosum,
quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, et tanquam lutum aestimabitur argentum in conspectu illius.

2 535. Fără îndoială, înţelepciunea aceea eminentă şi divină constă în a pătrunde adînc lucrurile omeneşti şi a le

---

a) *ea :* înţelepciunea.

cunoaşte bine din experienţă ; a nu fi surprins de nici o întîmplare, a nu socoti imposibil nimic înainte de a se întîmpla.
Et nimirum haec est illa praestans et divina sapientia, et perceptas penitus et pertractatas res humanas habere ; nihil admirari, cum acciderit, nihil, ante quam evenerit, non evenire posse arbitrari.
(Cicero, *Tusc. 3, 30)*

2 536. Cel care se gîndeşte la natura lucrurilor, la varietatea vieţii, la slăbiciunea omenească, nu jăleşte cînd se gîndeşte la ele, ci tocmai atunci el e într-adevăr filozof.
Neque enim, qui rerum naturam, qui vitae varietatem, qui imbecillitatem generis humani cogitat, maeret, cum haec cogitat, sed tum vel maxime sapientiae fungitur munere.
(Ib. 34)

2 537. Dacă nu eşti tu însuţi înţelept, în zadar asculţi pe un înţelept.
Nisi per te sapias, frustra sapientem audias.
(Syrus, *582)*

2 538. Zadarnic este înţelept acela care nu e înţelept pentru sine însuşi.
Sapit nequicquam, qui sibi ipsi non sapit.
(Id. 875)

2 539. Mintea, nu vîrsta, află înţelepciunea.
Sensus, non aetas, invenit sapientiam.
(Id. 897)

2 540. Ai curajul de a fi înţelept. Începe. Cel care amînă ora vieţii chibzuite e ca un ţăran, care ar aştepta să se scurgă rîul ; dar acela curge şi va curge în veci.
Sapere aude,
Incipe. Vivendi qui recte prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis ; at ille
Labitur et labetur in omne volubilis aevum.
(Horatius, *Epist. 1, 2, 40 — 43)*

2 541. Atunci cine-i liber? Înţeleptul şi cel care se stăpîneşte cu asprime, pe care nu-l înspăimîntă nici sărăcia, nici

moartea, nici lanţurile,. . . şi asupra căruia năvala destinului e veşnic neputincioasă.

Quisnam igitur liber? Sapiens sibique imperiosus,
Quem neque pauperies neque mors neque vincula terrent, . . .
In quem manca ruit semper fortuna.
*(*Horatius, *Sat. 2, 7, 83 — 88)*

2 542. Înţeleptul, atent şi apărat împotriva oricărui atac, nu dă înapoi în faţa atacului sărăciei, al jalei, al infamiei, sau al durerii.

Sapiens ad omnem incursum munitus, intentus, non si paupertas non si luctus, non si ignominia, non si dolor impetum faciat, pedem referet.
*(*Seneca, *Epist. 59, 8)*

2 543. Înţeleptul învinge, ce-i drept, soarta prin bărbăţia sa ; dar mulţi care se dau drept înţelepţi sînt înspăimîntaţi uneori de ameninţările cele mai neînsemnate.

Sapiens quidem vincit virtute fortunam; at multi professi sapientiam levissimis nonnunquam minis exterriti sunt.
(Ib. 71, 30)

2 544. Calea spre culmea demnităţii este anevoioasă ; dar de vei voi să te urci pe acel pisc, căruia i se supune soarta, vei vedea sub tine toate cîte sînt socotite drept cele mai înalte ; şi totuşi vei ajunge la cele mai mari înălţimi pe un drum neted.

Confragosa in fastigium dignitatis via est ; at si conscendere hunc verticem libet, cui se fortuna submisit, omnia quidem sub te, quae pro excelsissimis habentur, aspicies, sed tamen venies ad summa per planum.
(Ib. 84, 13)

2 545. În felul acesta îşi va desfăşura înţeleptul virtutea: dacă-i va fi îngăduit, în bogăţie, dacă nu, în sărăcie ; dacă va putea, în patrie, dacă nu, în exil ; dacă va putea ca comandant, dacă nu, ca soldat ; dacă va putea, voinic, dacă nu, slab. Orice soartă va avea, el va face din ea ceva memorabil.

Sic sapiens virtutem, si licebit, in divitiis explicabit, si minus, in paupertate. Si poterit, in patria, si minus in exilio. Si poterit imperator, si minus, miles. Si poterit, integer, si minus, debilis. Quamcumque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet. *(Ib. 85, 40)*

2 546. Înțelepciunea este știința vieții.
Sapientia ars vitae est.
(Ib. 95, 7)

2 547. Înțelepciunea n-are nevoie de multă învățătură.
Paucis est ad mentem bonam uti litteris.
(Ib. 106, 12)

2 548. Soarta înțelepților e la fel ca a unei cununi de flori: sau stă în fruntea tuturor sau se veștejește în pădure.
kusumastabakasye 'va dvayī vṛttir manasvinaḥ
sarveṣāṃ mūrdhni vā tiṣṭhed viçīryeta vane 'thavā
(Bhartṛhari, *Nīt. 33*)

2 549. Cel înțelept să se gîndească la știință și la util, ca și cum ar fi fără bătrînețe și fără moarte ; să săvîrșească fapte bune, chiar dacă moartea l-ar apuca de păr.
ajarāmaravat prājño vidyām arthaṃ ca cintayet
gṛhīta iva keçeṣu mṛtyunā dharmam ācaret
(Hitopadeça, Introd. 3)

2 550. Chiar dacă am putea fi savanți prin știința altuia, cel puțin înțelepți nu putem fi decît prin propria noastră înțelepciune.
Quand bien nous pourrions être savants du savoir d'autrui, au moins sages ne pouvons-nous être que de notre propre sagesse.
(Montaigne, *Ess. 1, 24*)

2 551. Unii ar fi înțelepți, dacă n-ar crede că sînt.
Serían sabios algunos si no creyesen que lo son.
(Grácian, *Or. 176*)

2 552. E mai ușor să fim înțelepți pentru alții decît pentru noi.
Il est plus aisé d'être sage pour les autres que pour soi même.
(La Rochefoucauld, *Max. 132*)

2 553. Este o mare nebunie a voi să fii înțelept numai tu singur.
C'est une grande folie de vouloir être sage tout seul.
(Ib. 231)

2 554. Înțelepciunea noastră nu e mai puțin la discreția soartei ca bunurile noastre.
Notre sagesse n'est pas moins à la merci de la fortune que nos biens.
(Ib. 323)

2 555. Ferice de acela care, pentru a deveni înțelept, trage învățătură din pățania altuia.
Heureux celui qui, pour devenir sage,
Du mal d'autrui fait son apprentisage.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 9)*

2 556. Cel care se crede înțelept și care îngăduie să i se dea această însușire, are de-acuma defectul acesta în plus față de alții.
Celui qui se croit sage et souffre qu'on lui donne cette qualité, a déjà ce défaut de plus que les autres.
(Ib. 309)

2 557. Înțelepciunea ne oprește să judecăm după simple aparențe, să credem tot ce auzim, să facem tot ce putem, să spunem tot ce știm și să cheltuim tot ce avem.
La sagesse défend de juger sur de simples apparences, d'ajouter foi à tout ce qu'on entend, de faire tout ce qu'on peut, de dire tout ce qu'on sait, et de dépenser tout ce qu'on a.
(Oxenstierna, *Réfl., 413)*

2 558. Este o veche constatare, că oamenii cuminți devin, de obicei, mai înțelepți datorită vîrstei, iar cei proști devin cu (trecerea) anilor, tot mai neghiobi.
Es ist eine alte Bemerkung, daß verständige Leute durchs Alter gewöhnlich weiser, und Narren mit den Jahren immer alberner werden.
(Wieland, *Abd. 4, 51)*

2 559. Noi devenim bătrîni într-adevăr, dar cine devine înțelept?

Alt wird man wohl, wer aber klug ?
(Goethe, Faust 7712)

ÎNVĂŢAREA

2 560. Adesea în calea celor care vor să înveţe stă autoritatea celor care predau.
Obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui docent.
(Cicero, Nat. 1, 5)

2 561. Mai bine să nu ştii un lucru, decît să-l înveţi prost.
Satius ignorare est rem quam male discere.
(Syrus, 880)

2 562. Ce nebunie este să înveţi lucruri de prisos, cînd e atîta lipsă de timp?
Quae dementia est supervacua discere in tanta temporis egestate ?
(Seneca, Epist. 48, 12)

2 563. Trebuie să învăţăm cît timp trăim.
Tamdiu discendum est, quamdiu vivis.
(Ib. 76, 3)

2 564. Noi nu învăţăm pentru viaţă, ci pentru şcoală.
Non vitae, sed scholae discimus.
(Ib. 106, 12)

2 565. Vai de acela care vrea să-i înveţe pe oameni mai iute decît pot învăţa[a].
Malheur à qui veut enseigner les hommes plus vite qu'ils ne peuvent apprendre !
(Durant, Vies 24)

ÎNVĂŢATUL

2 566. Mulţi oameni foarte învăţaţi n-au minte.
Πολλοὶ πολυμαθέες νοῦν οὐκ ἔχουσιν.
(Democritus, la Diels, fr. 64)

---

a) Despre Socrate.

2 567. Du-te la învățatul care-i onest, fii prudent cu învățatul care-i perfid, ai milă de cel onest, dar prost, și evită cu orice preț pe prostul care-i perfid.

vidvān ṛjur abhigamyo viduși çaṭhe ca 'pramādinā bhāvyam
ṛjumūrkhas: tv anukampyo mūrkhaçaṭhas sarvathā varjyaḥ

(Tantrākhyāyika 1, 174)

2 568. Învățătura și domnia nu sînt niciodată deopotrivă. Regele e onorat numai în țara sa, pe cînd cel învățat e onorat pretutindeni.

vidvatvaṃ ca nṛpatvaṃ ca nāi 'va tulyaṃ kadācana
svadece pūjyate rājā vidvān sarvatra pūjyate
(Pañcatantra (B.) 2, 52)

2 569. Unde nu-i un om învățat, acolo e (de) lăudat și cel cu minte puțină; în locul în care au fost distruși arborii și ricinul trece drept copac.

yatra vidvajjano nā 'sti çlāghyas tatrā 'lpadhīr api
nirastapādape deça eraṇḍo 'pi drumāyate
(Hitopadeça, 1, 3)

ÎNVĂȚĂTORUL

2 570. Un învățător întrece în importanță zece preoți.

daça viprān upādhyāyo gāuraveṇā 'tiricyate
(Rāmāyaṇa 2, 22, 12: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1119)*

2 571. Vai vouă, învățătorilor de lege! că ați luat cheia cunoștinței; voi înșivă n-ați intrat, iar pe cei ce au vrut să intre i-ați oprit.

Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

(N. T., Lucas, 11, 52)

Vae vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos, qui introibant, prohibuistis.

2 572. Rău e răsplătit învățătorul, cînd rămîi totdeauna numai elev.

Man vergilt einem Lehrer schlecht, wenn man immer nur der Schüler bleibt.
(Nietzsche, *Zar. 1, 114)*

ÎNVĂŢĂTURA

2 573. Păstrează cu scumpătate învăţătura şi nu o lăsa ; păstreaz-o, căci ea este viaţa ta.
Ἐπιλαβοῦ ἐμῆς παιδείας, μὴ ἀφῇς ἀλλὰ φύλαξον αὐτὴν σεαυτῷ εἰς ζωήν σου.
(Septuaginta, Prov. 4, 13)
Tene disciplinam, ne dimittas eam ; custodi illam quia ipsa est vita tua.

2 574. Erudiţia nu ne învaţă să avem minte.
Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει.
(Heraclitus, *la Diels, Fr. 40)*

2 575. Trebuie să cultivăm multă gîndire, nu multă învăţătură.
Πολυνοΐην, οὐ πολυμαθίην ἀσκέειν χρή.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 65)*

2 576. Învăţaţi şi de la predecesori; căci aceasta este cea mai bună învăţătură.
Καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία.
(Xenophon, *Cyr. 8, 7, 24)*

2 577. Aristotel spunea că rădăcinile învăţăturii sînt amare, dar roadele dulci.
(Ἀριστοτέλης) τῆς παιδείας ἔφη τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικράς, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς.
(Aristoteles, *la* Diogenes Laertius, *5, 1, 11)*

2 578. Nu există în viaţă mîngîiere mai dulce a nefericirii omeneşti decît învăţătura. Căci spiritul preocupat de ştiinţă trece pe nesimţite pe lîngă nenorociri.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀτυχίας ἀνθρωπίνης παραμύθιον γλυκύτερον ἐν βίῳ τέχνης.

Ἐπὶ τοῦ μαθήματος γὰρ ἑστηκὼς ὁ νοῦς
αὐτὸν λέληθε παραπλέων τὰς συμφοράς.
(Amphis, *Amp., la* Stobaeus, *Flor. 60, 1)*

2 579. Nu se află prieten la fel ca învăţătura, sau duşman la fel ca boala ; nici iubire la fel ca cea faţă de fiu, sau putere mai presus de aceea a destinului.

na ca vidyāsamo bandhur na ca vyādhisamo ripuḥ
na cā 'patyasamaḥ sneho na ca dāivāt paraṃ balam
(Cāṇakya 75 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1374)*

2 580. Ce inutilă e învăţătura, cînd nu-i minte!

Ὡς οὐδὲν ἡ μάθησις, ἂν μὴ νοῦς παρῇ.
(Menander, *Mon. 557)*

2 581. Să scrii cărţi peste cărţi e lucru fără de sfîrşit, şi învăţătura multă este oboseală pentru trup.

Φύλαξαι ποιῆσαι βιβλία πολλά
οὐκ ἔστιν περασμός, καὶ μελέτη πολλὴ κάπωσις σαρκός.

(Septuaginta, Eccl. 12, 12)
Faciendi plures libros nullus est finis ;
frequensque meditatio carnis afflictio est.

2 582. Nici prin ani, nici prin părul alb, nici prin avere, nici prin rude (nu este mare cineva). Înţelepţii străvechi au stabilit legea : cine-i învăţat, acela-i mare în ochii noştri.

na hāyanāir na palitāir na vittena na bandhubhiḥ
ṛṣayaç cakrire dharmaṃ yo 'nūcānaḥ sa no mahān
(Mahābhārata 3, 10632 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1505)*

2 583. Învăţătura, care (de obicei) face să dispară îngîmfarea şi alte (defecte), produce îngîmfare la cei cu minte puţină ; după cum lumina zilei, care (de altfel) trezeşte vederea, orbeşte bufniţele.

madādikṣālanaṃ çāstraṃ mandānāṃ kurute madam
cakṣuḥprabodhanaṃ teja ulūkānām ivā 'ndhyakṛt
(Pañcatantra 1, 252 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 4684)*

2 584. Ce folos poate să aducă învățătura, cînd e pusă acolo unde nu trebuie? Ea e ca o lampă așezată într-o oală acoperită de întuneric.[a]

kiṃ karoty eva pāṇḍityam asthāne viniveditam
andhakārapraticchanne ghaṭe dīpa ivā 'hitaḥ
(Pañcatantra (K.) 1, 394 : cf. Tantrākhyāyika 1, 161)

2 585. Nu împiedică nimic ca cineva să fie cu știință de carte și să posede toată învățătura și (totuși) să fie bețiv, necumpătat, avar, nedrept, trădător și, în sfîrșit, fără minte.

Οὐδὲν κωλύει εἰδέναι μὲν γράμματα καὶ κατέχειν τὰ μαθήματα πάντα, ὅμως δὲ μέθυσον καὶ ἀκρατῆ εἶναι καὶ φιλάργυρον καὶ ἄδικον καὶ προδότην καὶ τὸ πέρας ἄφρονα.
(Cebes, Tab. 34)

2 586. Cînd îți vei fixa cele învățate așa fel, încît să nu poată cădea? Cînd le vei încerca? căci nu e de ajuns să le încredințezi memoriei, ca pe celelalte lucruri: ele trebuie verificate prin acțiune. Nu e fericit acela care le știe, ci acela care le îndeplinește.

Quando, quae didiceris, affiges tibi ita, ut excidere non possint ? quando illa experieris ? non enim, ut caetera, memoriae tradidisse satis est: in opere temptanda sunt. Non est beatus, qui scit illa, sed qui facit.
(Seneca, Epist. 75, 7)

2 587. Cusurul învățăturii tîrzii este acesta, că ceea ce n-ai învățat niciodată și ai ignorat mult timp, cînd, în sfîrșit, ai început s-o știi, îți mult s-o spui oriunde și în orice împrejurare.

Vitium serae eruditionis ; ut quod nunquam didiceris, diu ignoraveris, cum id scire aliquando coeperis, magni facias, quo in loco cumque et quacumque in re dicere.
(Gellius, XI, 7)

---

a) Cf. Nimeni aprinzînd făclie nu o pune în loc ascuns, nici sub obroc.

Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρύπτην τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
(N. T. Lucas 11, 33)

Nemo lucerna accendit et in abscondito ponit, neque sub modio.

2 588. Învățătura este frumusețea cea mai aleasă a omului, avere ascunsă și tăinuită ; învățătura procură plăceri ; ea dă glorie și bucurie; învățătura este învățătorul învățătorilor ; învățătura este prietenul celui care pleacă în țară străină ; învățătura este divinitatea supremă ; învățătura este onorată de regi, nu averea.

vidyā nāma narasya rūpam adhikaṃ pracchannaguptam dhanaṃ
vidyā bhogakarī yaçaḥsukhakarī vidyā gurūṇāṃ guruḥ
vidyā bandhujano videçagamane vidyā parā devatā
vidya rājasu pūjita na tu dhanam
(Bhartṛhari, Nīt. 20)

2 589. Învățătura e o perlă, o avere mare, pe care rudele n-o pot împărți între ele, nici hoții fura, și care nu se împuținează prin dăruire.

jñātibhir vaṇṭyate nāi 'va cāureṇā 'pi na nīyate
dāne nāi 'va kṣayaṃ yāti vidyāratnaṃ mahādhanam
(Bhavabhūti, Gun. 11: Böhtlingk, Ind. Spr. 985)

2 590. Cine nu are învățătură, ochiul care vede tot, acela într-adevăr e orb.

sarvasya locanaṃ çāstraṃ yasya nā 'sty andha eva sah
(Hitopadeça, Introd. 10)

2 591. Dușmancă este mama, vrăjmaș este tatăl, al cărui copil nu e dat la învățătură.

mātā çatruḥ pitā vāirī yena bālo na pāṭhitaḥ
(Ib. 38)

J

JERTFA

2 592. Cînd e în primejdie să piardă totul, cel cuminte jertfește jumătate.
sarvanāçe samutpanne ardham tyajati paṇḍitaḥ
(Pañcatantra (B.) 5, 42)

2 593. Zeul nu se uită la mîini pline, ci la mîini curate.
Puras deus, non plenas, aspicit manus.
(Syrus, *732)*

JOCUL

2 594. Nu trebuie să desperăm în nici un joc, cît timp încă nu e pierdut.
No game is to be despaired of until it is lost.
(Scott, *Quent. 26)*

JUDECATA

2 595. Adesea judecata e înșelată de închipuiri.
Πολλάκι γὰρ γνώμην ἐξαπατῶσ' ἰδέαι.
(Theognis, *128)*

2 596. Nu ochiul este cel care judecă, ci mintea.
Οὐ γὰρ ὀφθαλμὸς τὸ κρῖνόν ἐστιν, ἀλλὰ νοῦς.
(Euripides, *fr. 964, la* Wagner, *Poet.)*

2 597. Mulți care n-au învățat să judece trăiesc (totuși) cu judecată.

Πολλοὶ λόγον μὴ μαθόντες ζῶσι κατὰ λόγον.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 53)*

2 598. Un lucru, ca să fie bine judecat, trebuie judecat de cei pricepuţi, iar nu de cei mulţi.
'Επιστήμη γὰρ, οἶμαι, δεῖ κρίνεσθαι ἀλλ' οὐ πλήθει τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι.
(Plato, *Laches 184 f.)*

2 599. Lumea se ia după ceilalţi, căci nu judecă lucrurile aşa cum sînt într-adevăr.
gatānugatiko loko na lokaḥ pāramārthikaḥ
(Pañcatantra (K), 1, 342)

2 600. Cine n-are singur judecată, nici nu face cum îl învaţă prietenii, acela piere.
yasya nā'sti svayaṃ prajñā mitroktaṃ na karoti yaḥ sa eva nidhanaṃ yāti
(Ib. (B) 5, 60)

2 601. Cine depinde de judecata greşită a mulţimii nepricepute nu trebuie pus printre oamenii mari.
Qui ex errore imperitae multitudinis pendet, hic in magnis viris non est habendus.
(Cicero, *Off. 1, 19)*

2 602. Nu vreau să te iei după judecata mulţimii, chiar dacă privirile ei sînt îndreptate asupra ta, nici să socoţi că cel mai frumos lucru este ceea ce socoate ea. Trebuie să te foloseşti de propria ta judecată.
Te autem, si in oculis sis multitudinis, tamen eius iudicio stare nolim nec, quod illa putet, idem putare pulcherrimum. Tuo tibi iudicio est utendum.
(Id. Tusc. 2, 63)

2 603. O dată ce lucrurile au ajuns la sentiment, s-a isprăvit cu judecata.
Nil rationis est, ubi res semel in affectum venit.
(Syrus, *1063)*

2 604. Ne schimbăm în fiecare zi judecata şi trecem la cea opusă, şi cei mai mulţi îşi duc viaţa jucîndu-se.
Variatur cotidie iudicium et in contrarium vertitur ac plerisque agitur vita per lusum.
(Seneca, *Epist. 20, 6)*

2 605. Lucrurile mari trebuiese judecate cu suflet mare.
Magno animo de rebus magnis iudicandum est.
(Ib. 71, 24)

2 606. Noi nu judecăm niciodată lucrurile decît printr-o întoarcere secretă pe care o facem asupra noastră.
Nous ne jugeons jamais des choses que par un retour secret que nous faisons sur nous-mêmes.
(Montesquieu, *Lettres 59)*

2 607. Judecata oamenilor este o părticică din soarta lor.
Men's judgments are
A parcel of their fortunes.
(Shakespeare, *Ant. 3, 11)*

2 608. Diferite feluri de judecată dreaptă : unii (o au) într-o anumită ordine de lucruri, şi nu în celelalte ordini, unde bat cîmpii.
Diverses sortes de sens droit : les uns[a] dans un certain ordre de choses, et non dans les autres ordres, où ils extravaguent.
(Pascal, *Pens. 2 (213))*

2 609. Nu numai că privim lucrurile sub alte laturi, dar şi cu alţi ochi.
Non seulement nous regardons les choses par d'autres côtés, mais avec d'autres yeux.
(Ib. 124 (420))

2 610. Toţi cei care au spiritul consecvent nu-l au just ; ei ştiu cum să tragă concluzii dintr-un singur principiu, dar ei nu văd totdeauna toate principiile şi toate feţele lucrurilor ; astfel ei nu raţionează decît asupra unei (singure) laturi şi se înşeală.
Tous ceux qui ont l'esprit conséquent ne l'ont pas juste ; ils savent bien tirer des conclusions d'un seul principe, mais ils n'aperçoivent pas toujours tous les principes et toutes les faces des choses ; ainsi, ils ne raisonnent que sur un côté, et ils se trompent.
(Vauvenargues, *Réfl. 354)*

2 611. O judecată justă cu privire la lucrurile întîmplate, o prevedere justă cu privire la lucruri viitoare putem avea

---

a) *Les uns :* s.l. *ont un sens droit.*

numai atunci, cînd ele nu ne privesc de loc, deci, cînd ele nu ating cîtuşi de puţin interesul nostru.
Ein richtiges Urteil über geschehene, ein richtiges Prognostikon über kommende Dinge können wir nurdann haben, wann sie uns gar nicht angehen, also unser Interesse durchaus unberührt lassen.
*(*Schopenhauer, *Par. II, 49)*

II. JUDECATA

2 612. Nu e bine ca la judecată să cauţi la faţa oamenilor.
Αἰδεῖσθαι πρόσωπον ἐν κρίσει οὐ καλόν.
(Septuaginta, Prov. 24, 23)
Cognoscere personam in iudicio non est bonum.

2 613. Cleobul spunea că preferă să fie arbitru între (doi) duşmani, decît între (doi) prieteni ; căci, în orice caz, unul din prieteni îi va fi duşman, pe cînd dintre duşmani, unul îi va fi prieten.
(Κλεόβουλος) ἥδιον ἔλεγε δικάζειν μεταξὺ ἐχθρῶν ἢ φίλων. τῶν μὲν γὰρ φίλων πάντως ἐχθρὸν ἔσεσθαι τὸν ἕτερον τῶν δὲ ἐχθρῶν τὸν ἕτερον φίλον.
*(*Cleobulus, *la* Diogenes Laertius, *1, 6, 5)*

2 614. Cine poate să judece o pricină sau să-şi dea părerea, înainte de a afla lămurit ce spun ambii (împricinaţi) ?
Τίς ἂν δίκην κρίνοι ἢ δοίη λόγον,
πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς ;
*(*Euripides, *Heraclidae, 180)*

2 615. Pînă nu asculţi pe amîndoi, nu poţi să judeci.
Πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, οὐκ ἂν δικάσαις.
*(*Aristophanes, *Vespae 725 sq.)*

2 616. Nu căuta niciodată să te faci judecător între doi prieteni.
Μηδέποτε πειρῶ δύο φίλων εἶναι κριτής.
*(*Menander, *Mon., 343)*

2 617. Serveşte acelor judecători, care te vor judeca după multe veacuri şi poate mai nepărtinitor decît noi ; căci ei vor judeca fără simpatie, dar şi fără interes, şi de asemenea fără ură şi fără invidie.

Servi iis iudicibus, qui multis post saeculis de te iudicabunt et quidem haud scio an incorruptior quam nos; nam sine amore, ut sine cupiditate, et rursus sine odio, et sine invidia iudicabunt.
(Cicero, *Marc.*, *8*)

2 618. Datoria unui judecător este să caute totdeauna adevărul în procese.
Iudicis est semper in causis verum sequi.
(Id., Off., 2, 14)

2 619. Cînd e achitat vinovatul, se condamnă judecătorul.
Iudex damnatur, ubi nocens absolvitur.
(Syrus, 414)

2 620. Nimeni nu poate fi judecător în propria sa cauză.
Nemo esse iudex in sua causa potest.
(Ib. 555)

2 621. Judecătorul care năpăstuieşte pe un nevinovat se condamnă singur.
Se damnat iudex innocentem qui opprimit.
(Ib. 883)

2 622. Cînd judecă cel care acuză, domneşte forţa şi nu legea.
Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.
(Ib. 962)

2 623. Orice judecător corupt examinează rău adevărul.
Male verum examinat omnis
Corruptus iudex.
(Horatius, *Sat., 2, 2, 8 sq.)*

2 624. Datoria judecătorului este de a cerceta atît faptele cît şi împrejurările lor.
Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
Quaerere.
(Ovidius, *Trist., 1, 1, 37 sq.)*

2 625. Dacă vrei să hotărăşti cu dreptate, nu cerceta cine sînt cei care se judecă sau care pledează, ci numai pricina.
Εἰ βούλει τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογούντων ἐπιγίγνωσκε ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor., 9, 43)*

2 626. Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi.
Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε.
(N. T., Matthaeus, 7, 1)
Nolite iudicare, ut non iudicemini.

2 627. Cu judecata cu care judecaţi, veţi fi judecaţi, şi cu măsura cu care măsuraţi, vi se va măsura.
Ἐν ᾧ κρίματι κρινετε κρίθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν.
(Ib. 2)
In quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini.

2 628. Nu judecaţi nimic mai înainte de vreme.
Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε.
(Ib. I Ad Corinthios, 4, 5)
Nolite ante tempus iudicare.

2 629. Să se asculte şi partea adversă.
Audiatur et altera pars.
(Corpus iuris, după Seneca, *Medea, 2, 2, 199 sq.)*

2 630. Caută să descoperi adevărul printre promisiunile şi darurile celui bogat, la fel ca printre suspinele şi rugăminţile celui sărac.
Procura descubrir la verdad por entre las promesas y dádivas del rico, como por entre los sollozos é importunidades del pobre.
(Cervantes, *Quij., 2, 42)*

2 631. Nu-i este îngăduit (chiar şi) celui mai drept om din lume să fie judecător în propria sa cauză.
Il n'est pas permis au plus équitable homme du monde d'être juge en sa cause.
(Pascal, *Pens., 82 (361))*

2 632. Vorba unui singur om nu e vorba nimănui. Este just să fie ascultaţi amîndoi.
Eines Manns Rede
Ist keines Manns Rede:
Man soll sie billig hören Beede.
(Goethe, *Dicht. 1)*

2 633. Judecata înaintează iute, cînd judecătorul a hotărît de mai înainte sentinţa.

Trial moves rapidly on, when the judge has determined the sentence beforehand.
(Scott, *Iv., 36*)

2 634. Cînd judecăm prin inducție și fără cunoașterea necesară a faptelor, facem uneori o mare nedreptate chiar și unor tieăloși.
A giudicar per induzione, e senza la necessaria cognizione de' fatti, si fa alle volte gran torto anche ai birbanti.
(Manzoni, *Prom. 18)*

JURĂMÎNTUL

2 635. Pentru prezent e mai avantajos să cîștigi prin jurămînt (strîmb) și să pui mîna pe avutul (altuia). Jură (strîmb), că doar moartea îl așteaptă și pe cel care jură drept. Dar Jurămîntul are un fiu fără nume, fără mîini și fără picioare. El aleargă iute, pînă ce prinde și nimicește întregul neam și întreaga casă (a celui vinovat).
Τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω,
Ὅρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα λῃΐσασθαι.
Ὄμνυ', ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Ἀλλ' Ὅρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὔδ' ἔπι χεῖρες,
Οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
(Herodotus *6, 86)*

2 636. Limba a jurat, dar mintea nu.
Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.
(Euripides, *Hipp., 612)*

2 637. Cel inteligent nu trebuie să dea crezare jurămintelor ci faptelor.
Οὐ τοῖς ὀμνύουσι τὸν φρονοῦντα δεῖ,
τοῖς πράγμασιν δ' αὐτοῖσι πιστεύειν ἀεί.
(Alexis, *Ol., la* Stobaeus, *Flor., 27, 9)*

2 638. Cît timp sufletul lor năzuiește cu înfocare să dobîndească ceva, nu se tem să jure pe orice, nu se sfiesc să promită orice. Dar de-ndată ce dorința le-a fost satisfăcută, (ei) nu se (mai) tem de ceea ce au spus, nu le (mai) pasă de jurămintele (lor) false.

Queis *(sc. viris)* dum aliquid cupiens animus praegestit apisci:
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.
(Catullus *64, 69 sqq.)*

JURNALUL

2 639. Ia uitaţi-vă numai la aceşti oameni de prisos! mereu sînt bolnavi; ei îşi varsă fierea şi numesc aceasta jurnal.
Seht mir doch diese Uberflüssigen! krank sind sie immer, sie erbrechen ihre Galle und nennen es Zeitung.
(Nietzsche, *Zar., 1, 71)*

JUSTIŢIA

2 640. Nimeni să nu creadă că eu aş susţine că justiţia se poate învăţa. Ba eu socot că nici nu există vreo astfel de ştiinţă, care să poată sădi justiţia în aceia a căror natură îi este potrivnică.
Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. Ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τοιαύτην τέχνην εἶναι, ἥ τις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς αὐτὴν δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν.
(Isocrates, *Soph., 295)*

2 641. Mai bună-i justiţia decît vitejia; căci adesea sînt viteji oameni răi; dar justiţia şi dreptatea se îndepărtează de cei răi.
Melius est virtute ius: nam saepe virtutem mali
Nanciscuntur: ius atque aecum se a malis spernit procul.
(Ennius, *Trag., la* Diehl *286)*

2 642. Temelia justiţiei este buna credinţă, adică statornicia şi sinceritatea spuselor şi a acordurilor.
Fundamentum est iustitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas.
(Cicero, *Off. 1, 7)*

2 643. Poate omul să scape de zeu prin fugă? Oriunde s-ar refugia, justiția (divină) îl găsește.[a]

Εἶτα δύναται ἀποφυγεῖν ἄνθρωπος θεὸν φεύγων; ὅποι γὰρ ἂν καταφύγῃ, ἡ δίκη αὐτὸν εὑρήσει.

(Favorinus, la Stobaeus, Flor. 49, 14)

2 644. Curțile de justiție seamănă în general cu un tufiș ; cînd oile caută adăpost acolo, împotriva vremii rele, e sigur că vor pierde o parte din lîna lor.

The common resemblance of the courts of justice to the bush, whereunto while the sheep flies for defence in weather, he is sure to lose part of his fleece.

(Bacon, Ess. 56)

2 645. Nu există nimic just sau injust, care să nu-și schimbe calitatea odată cu climatul.

On ne voit rien de juste ou d'injuste qui ne change de qualité en changeant de climat.

(Pascal, Pens. 294 (69))

2 646. Justiția fără forță este neputincioasă ; forță fără justiție este tiranică. Justiția fără forță este contrazisă, deoarece există totdeauna oameni răi ; (iar) forța fără justiție este acuzată. Deci, trebuie puse împreună justiția și forța ; și pentru aceasta trebuie făcut ca ceea ce-i just să fie puternic, sau ceea ce-i puternic să fie just.

La justice sans la force est impuissante ; la force sans la justice est tyrannique. La justice sans force est contredite, parce qu'il y a toujours des méchants ; la force sans la justice est accusée. Il faut donc mettre ensemble la justice et la force ; et pour cela faire que ce qui est juste soit fort, ou que ce qui est fort soit juste.

(Ib. 298 (169))

2 647. Egalitatea bunurilor este justă, fără îndoială ; dar neputîndu-se constrînge oamenii ca să se supună justiției,

---

a) Cf. : Chiar și cel care s-ar furișa dincolo de cer, n-ar scăpa de regele Váruna.

utá yó dyām atisárpāt parastān na sá mucyātai várunasya rājñah. (Atharvaveda 4, 16, 4).

Váruna : zeul vedic al justiției divine.

s-a făcut să fie just ca ei să se supună forței ; neputîndu-se întări justiția, s-a justificat forța, pentru ca cel drept și cel tare să fie împreună, și ca să fie pace, care-i binele suveran.

Sans doute, l'égalité des biens est juste ; mais, ne pouvant faire qu'il soit force d'obéir à la justice, on a fait qu'il soit juste d'obéir à la force ; ne pouvant fortifier la justice, on a justifié la force, afin que le juste et le fort fussent ensemble, et que la paix fût, qui est le souverain bien.
(Ib. 299 (165))

2 648. Pentru a se sustrage forței, oamenii au fost siliți să se supună justiției ; justiția sau forța, a trebuit să se aleagă între acești doi stăpîni ; atît de puțin eram făcuți să fim liberi !

Pour se soustraire à la force, on a été obligé de se soumettre à la justice : la justice ou la force, il a fallu opter entre ces deux maîtres: tant nous étions peu faits pour être libres !
(Vauvenargues, *Réfl. 184)*

2 649. Să n-aveți încredere în toți aceia care vorbesc mult despre justiția lor.

Misstraut allen denen, die viel von ihrer Gerechtigkeit reden.
(Nietzsche, *Zar. 2, 146)*

2 650. Nu există nici o urmă de justiție în accidente, în boli, în majoritatea întîmplărilor vieții exterioare, care lovesc orbește pe cel bun și pe cel rău, pe trădător și pe erou, pe sora de caritate și pe otrăvitoare.

Il n'y a nulle trace de justice dans les accidents, dans les maladies, ni dans la plupart des hasards de la vie extérieure qui frappent aveuglément le bon et le méchant, le traître et le héros, la sœur de charité et l'empoisonneuse.
(Maeterlinck, *Temple 22)*

2 651. Justiția lucrurilor nu se găsește în lucruri, ci în noi.

Ce n'est pas dans les choses, c'est en nous que se trouve la justice des choses.
(Ib. 34)

2 652. Din războiul etern dintre ură şi iubire să iasă, cel puţin, echilibrul justiţiei.
Dall'eterna guerra tra l'odio e l'amore esca, almeno, l'equilibrio della giustizia.
(Papini, *Storia 1, 33)*

2 653. În timpurile în care pentru un ochi se cerea capul, pentru un deget un braţ şi pentru o viaţă o sută de vieţi, Legea Talionului, care cerea numai ochi pentru ochi şi viaţă pentru viaţă, era o strălucită victorie a generozităţii şi a justiţiei, deşi nouă ne pare, după Isus, spăimîntătoare.
In tempi ne'quali per un occhio si chiedeva la testa, per un dito un braccio e per una vita cento vite, la Legge del Taglione, che chiedeva soltanto occhio per occhio e vita per vita, era una segnalata vittoria della generosità e della giustizia benche sembri a noi, dopo Gesù, spaventevole.
(Ib. 127)

L

LAŞITATEA

2 654. Ei adesea ţi se dau drept amabili. Dar aceasta a fost totdeauna isteţimea celor laşi. Da, laşii sînt isteţi. Auch geben sie sich dir oft als Liebenswürdige. Aber das war immer die klugheit der Feigen. Ja, die Feigen sind klug.
*(*Nietzsche, *Zar. 1, 76)*

LAUDA

2 655. Mult rău pricinuiesc celor fără minte cei care-i laudă. Μεγάλα βλάπτουσι τοὺς ἀξυνέτους οἱ ἐπαινέοντες.
*(*Democritus, *la* Diels, *Fr. 113)*

2 656. Mai bine să te laude altul, decît să te lauzi singur. Βέλτερον ὑφ' ἑτέρου ἢ ἑαυτοῦ ἐπαινέεσθαι.
(Ib. 114)

2 657. E uşor de lăudat sau de criticat ceea ce nu trebuie ; şi una şi alta însă provine dintr-un caracter rău. Ἔστι ῥᾴδιον μὲν ἐπαινεῖν ἃ μὴ χρὴ καὶ ψέγειν· ἑκάτερον δὲ πονηροῦ τινος ἤθους.
(Ib. 192)

2 658. Ce frumos e să nu fii lăudat, dar să meriţi a fi. Quam magnum est non laudari, esse et laudabilem !
*(*Syrus, *741)*

2 659. Cel care se laudă singur, iute se găseşte cine să rîdă de el.

Qui se ipsum laudat, cito derisorem invenit.
(Id. 784)

2 660. Atît de mic şi de neînsemnat este ceea ce doboară sau reînviorează *sufletul dornic de laudă*.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit aut reficit.
(Horatius, *Epist. 2, 1, 179 sqq.)*

2 661. Prefer să se teamă de tine un duşman inteligent, decît să te laude nişte cetăţeni proşti.
Malo te sapiens hostis metuat, quam stulti cives laudent.
(Livius, *22, 39, 20)*

2 662. Ce te bucuri că te laudă nişte oameni, pe care tu nu-i poţi lăuda?
Quid laetaris, quod ab hominibus his laudatus es, *quos non* potes ipse laudare ?
(Seneca, *Epist. 52, 11)*

2 663. Vei şti ce fel de om este fiecare, cînd vei vedea *cum* laudă şi cum e lăudat.
Qualis quisque sit, scies, si quemadmodum laudet, quemadmodum laudetur, aspexeris.
(Ib. 12)

2 664. E un lucru mare să fii lăudat de un om lăudat.
Magnificum esse laudari a laudato viro.
(Naevius, *la* Seneca, *Epist. 102, 16)*

2 665. Cel mai rău soi de duşmani este acela al lăudătorilor.
Pessimum inimicorum genus, laudantes.
(Tacitus, *Agricola 41)*

2 666. Nu există vreun lucru pe care să nu-l poată crede despre sine, cînd e lăudată (o persoană cu) o putere egală cu (aceea a) zeilor.
Nihil est quod credere de se
Non possit, cum laudatur, dis aequa potestas.
(Iuvenalis *4, 69 sq.)*

2 667. Mulţi sînt lăudaţi după moarte fără să fi avut parte vreodată de laudă pe lumea aceasta.

Man lobt nâch tôde manegen man,
der lop zer werlde nie gewan.
(Freidank, *Besch. 33 sq.)*

2 668. Noi nu vorbim niciodată despre noi înșine fără pierdere : propria condamnare este totdeauna sporită, iar lauda nu e crezută.
On ne parle jamais de soy, sans perte : les propres condamnations sont toujours accrues, les louanges mescrues.
(Montaigne, *Ess. 4, 34)*

2 669. Lauda de sine înjosește.
La alabanza propria envilece.
(Cervantes, *Quij. I, 77)*

2 670. Lauda este reflexul meritului ; dar ea depinde de natura oglinzii sau a corpului care dă reflexul.
Prise is the reflection of virtue ; but it is as the glass or body which giveth the reflection.
(Bacon, *Ess. 53)*

2 671. Oamenii lăudăroși sînt disprețul înțelepților, admirația proștilor, idolii paraziților și sclavii propriilor lăudăroșenii.
Glorious men are the scorn of wise men, the admiration of fools, the idols of parasites, and slaves of their own vaunts.
(Ib. 54)

2 672. De obicei oamenii nu laudă decît spre a fi lăudați.
On ne loue d'ordinaire que pour être loué.
(La Rochefoucauld, *Max. 146)*

2 673. Nu există nimic atît de impertinent și de ridicul, care să nu fie înghițit atunci cînd e condimentat cu laudă.
Il n'y a rien de si impertinent et de si ridicule qu'on ne fasse avaler lorsqu'on l'assaisonne en louange.
(Molière, *Av. I, 1)*

2 674. Laude. . . ce sîntem siliți să aducem unui om rău favorizat de noroc.
Louanges . . . qu'on est forcé de rendre à un méchant homme favorisé de la fortune.
(Oxenstierna, *Pens. I, 87)*

2 675. Noi lăudăm ceea ce-i lăudat mai mult decît ceea ce-i lăudabil.

Nous louons ce qui est loué bien plus que ce qui est louable.

(La Bruyère, Car. 7)

2 676. Este o maximă inventată de invidie şi prea uşor adoptată de filozofi, că nu trebuie lăudaţi oamenii înainte de moarte. Eu spun, dimpotrivă, că ei trebuie lăudaţi tocmai în timpul vieţii dacă au meritat aceasta ; trebuie să îndrăznim să depunem mărturie în favoarea lor, atunci cînd invidia şi calomnia, aţîţate contra virtuţii sau contra talentelor lor, se silesc să-i înjosească.

C'est une maxime inventée par l'envie et trop légèrement adoptée par les philosophes, qu'il ne faut point louer les hommes avant leur mort. Je dis, au contraire, que c'est pendant leur vie qu'ils doivent être loués, lorsqu'ils ont mérité de l'être, c'est pendant que la jalousie et la calomnie, animées contre leur vertu ou leurs talents, s'efforcent de les dégrader, qu'il faut oser leur rendre témoignage.

(Vauvenargues, Réfl. 283)

LĂCOMIA

2 677. Lăcomia a dus la pierzare pe mult mai mulţi decît foamea, fiindcă au voit să aibă o parte mai mare.

Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη
ἄνδρας, ὅσοι μοίρης πλεῖον ἔχειν ἔθελον.

(Theognis, 605 sq.)

2 678. O, zeiţă a lăcomiei, închinare ţie, datorită căreia chiar şi cei bogaţi se apucă de lucruri ce nu trebuie făcute şi cutreieră prin locuri unde cu greu se poate pătrunde.

tṛṣṇe devi namas tubhyaṃ yayā vittānvitā 'pi
akṛtyeṣu niyojyante bhrāmyante durgameṣv api

(Pañcatantra (B) 5, 81)

2 679. Sărăciei îi lipseşte multe, lăcomiei toate.

Desunt inopiae multa, avaritiae omnia.

(Syrus)

2 680. Gloria, onoarea, puterea şi le doresc deopotrivă şi cel ales şi cel netrebnic ; dar acela tinde (la ele) pe calea cea

adevărată ; pe cînd acesta, fiindcă îi lipsesc însușirile alese, recurge la vicleșug și la înșelăciune. Lăcomia vrea să aibă bani, pe care nici un înțelept nu-i dorește ; ca și cum ar fi pătrunsă de-o otravă rea, ea slăbește corpul și sufletul energic ; totdeauna e fără margini și cu neputință de satisfăcut ; ea nu se mieșorează nici prin abundență nici prin lipsă.

Gloriam, honorem, imperium bonus et ignavos aeque sibi exoptant ; sed ille vera via nititur, huic quia bonae artes desunt dolis atque fallaciis contendit. Avaritia pecuniae studium habet, quam nemo sapiens concupivit ; ea quasi venenis malis imbuta corpus animumque virilem effeminat ; semper infinita, insatiabilis est ; neque copia, neque inopia minuitur. *(Sallustius, Cat. 11, 3)*

2 681. Nimeni nu cade mai iute în nenorocire, ca acei care rîvnesc bunul altuia.

Nec ulli enim celerius homines incidere debent in malam fortunam, quam qui alienum concupiscunt. *(Petronius, Sat. 140)*

2 682. Chiar și cei foarte învățați, care au multă știință și care decid chestiuni dificile, suferă din pricina lăcomiei, care-i orbește.

sumahānty api çāstrāṇi dhārayanto bahuçrutāḥ
chettāraḥ saṃçayānāṃ ca kliçyante lobhamohitāḥ
(Hitopadeça 1, 25)

2 683. Din lăcomie provine mînia, din lăcomie ia naștere dorința, din lăcomie rătăcirea și pierzarea ; lăcomia este pricina faptei rele.

lobhāt krodhaḥ prabhavati lobhāt kāmaḥ prajāyate
lobhān mohaç ca nāçaç ca lobhaḥ pāpasya kāraṇam
(ib. 26)

2 684. Ce minune ! Cei răi, orbiți din pricina lipsei de judecată, nu-și pot lepăda lăcomia, nici cînd abia au scăpat de primejdie.

āçcaryam aparityājyo dṛṣṭanaṣṭāpadām api
avivekāndhabuddhinām svānubhāvo durātmānām
(Somadeva, Kath. 3, 37)

2 685. Toți aceia care nu se mai puteau sătura de averi, de viață, de femei și de mîncare s-au dus, se vor duce și se duc.

dhaneṣu jīvitavyeṣu strīṣu bhojanavṛttiṣu
atṛptā mānavāḥ sarve yātā yāsyanti yānti ca
(Cārngadharapaddhati, Tṛṣn., 9 (7) 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 1 303)*

2 686. Pînă acum n-a existat în lume lăcomie și șiretenie care să nu întreacă măsura și să nu sară dincolo de cal.

There never were greed and cunning in the world yet, that did not do too much, and over-reach themselves. *(Dickens, Copp. 52)*

LEACUL

2 687. La ce mai vor medicii să prepare leacuri pentru bolnavi? Cînd timpul îi face copți (pentru moarte), ce folosesc medicamentele?

bhiṣajo bheṣajaṃ kartuṃ kasmād icchanti rogiṇām
yadi kālena pacyante bheṣajāiḥ kiṃ prayojanam
(Mahābhārata 12, 5 189; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4 664)*

LEGEA

2 688. Cei ce părăsesc legea rîdică în slăvi pe cel păcătos, iar cei ce o păzesc se aprind împotriva lui.

Qui derelinquunt legem, laudant impium ;
qui custodiunt succenduntur contra eum.
(Septuaginta, Prov. 28, 4)

2 689. Zaleucus, legiuitorul Locrilor, spunea că legile sînt la fel ca pînza de păianjen : dacă nimerește în ea o muscă sau un țînțar, se prinde ; iar dacă e o viespe sau o albină, o rupe și zboară ; tot astfel dacă nimerește în legi un sărac, e prins ; iar dacă-i unul bogat sau iscusit la vorbă, le desface și scapă[a].

---

a) Cf : (*Solon* spunea că) legile seamănă cu pînza de păianjen ; căci și aceasta, dacă se întîmplă să cadă în ea ceva ușor și slab, rezistă ; dacă însă e mare, o sparge și se duce.

Σόλων ἔλεγε τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους. καὶ γὰρ ἐκεῖνα, ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τί κοῦφον καὶ ἀσθενές, στέγειν, ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι.
(Solon *la* Diogenes Laertius, 1, 2, 10)

Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης τοὺς νόμους ἔφησε τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους εἶναι. ὥσπερ γὰρ εἰς ἐκεῖνα ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ κατέχεται, ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλιττα διαρρήξασα ἀφίπταται. οὕτω καὶ εἰς τοὺς νόμους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ πένης συνέχεται ἐὰν δὲ πλούσιος ἢ δυνατὸς λέγειν διαρρήξας ἀπο τρέχει.

(Zaleucus, la Stobaeus, *Flor. 45, 25)*

2 690. Străine, spune Lacedemonienilor că noi am murit aici supunîndu-ne legilor lor.

Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

(Simylus 78)

Dic, hospes, Spartae nos te hic vidisse iacentes,
Dum sanctis patriae legibus obsequimur.

(Cicero, Tusculanae disputationes 1, 101)

Wanderer, kommst du nach Sparta, verkündige dorten, du habest
Uns hier liegen gesehn, wie das Gesetz es befahl.

(Schiller, Spaz. 97 sq.)

2 691. Poporul trebuie să lupte pentru lege ca pentru un zid de apărare.

Μάχεσθαι χρὴ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὅκωσπερ τείχεος.

(Heraclitus, la Diels, *Fr. 44)*

2 692. Niciodată nu vor fi respectate legile într-un stat unde nu există frică (de pedeapsă).

Οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἂν ἐν πόλει νόμοι καλῶς φέροιντ' ἄν, ἔνθα μὴ παρεστήκει δέος.

(Sophocles, Aiax 1 071)

2 693. Dacă cineva ar propune tuturor oamenilor să (-şi) aleagă cele mai bune dintre toate legile, după ce s-ar gîndi, ei ar alege fiecare pe ale lor ; fiindcă toţi socotesc că legile lor (proprii) sînt cu mult cele mai bune.

Εἰ γάρ τις προθείη πᾶσι ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν ἑλοίατο ἕκαστοι τοὺς ἑωυ-

τῶν. οὕτω νομίζουσι πολλύ τι καλλίστους τοὺς ἑαυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι.
(Herodotus *3, 38*)

2 694. Nu există ceva mai bun pentru un stat, decît legi bine alcătuite.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον ἢ νόμοι πόλει
καλῶς τεθέντες.
(Euripides, *Suppl. 434 sq.*)

2 695. Un stat care se foloseşte de legi rele, dar respectate, stă mai presus de acela care are legi bune, dar neţinute în seamă.
Χείροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις.
(Thucydides *3, 37, 3*)

2 696. De cele mai adeseori natura şi legea sînt contrarii.
Ὡς τὰ πολλὰ δὲ ταῦτα ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν, ἥ τε φύσις καὶ ὁ νόμος.
(Plato, *Gorg. 38*)

2 697. Dacă s-ar desfiinţa toate legile, noi (filozofii) am trăi tot aşa.
Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιωσόμεθα.
(Aristippus, *la* Diogenes Laertius *2, 8, 4*)

2 698. Oratorul Demostene spunea că legile sînt sufletul statului ; căci după cum corpul lipsit de suflet cade, tot astfel şi un stat se prăbuşeşte, dacă nu există legi (în el).
Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἔφη πόλεως εἶναι τὴν ψυχὴν τοὺς νόμους. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα στερηθὲν ψυχῆς πίπτει, οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων νόμων καταλύεται.
(Demosthenes, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 140*)

2 699. Legile sînt făcute pentru cei înţelepţi, nu ca să nu facă rău, ci ca să nu li se facă.
Οἱ νόμοι χάριν τῶν σοφῶν κεῖνται οὐχ ὅπως μὴ ἀδικῶσιν, ἀλλ' ὅπως μὴ ἀδικῶνται.
(Epicurus, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 139*)

2 700. Împrejurările sînt mult mai puternice decît legile.

Καιρὸς γάρ ἐστι τῶν νόμων κρεῖττον πολύ.
(Menander, *Mon. 39*)

2 701. Legea (morală) lovește, cînd e lovită.
dharmo hi hato hanti
(Mahābhārata I ; Böhtlingk, *Chrest. 78, 14)*

2 702. Binele statului (este) legea supremă.
Salus rei publicae suprema lex.
(Cicero, *Leg. 3, 3, 8)*

2 703. Zece (feluri de) oameni nu cunosc ce-i legea : cel beat, cel neglijent, cel nebun, cel obosit, cel furios, cel flămînd, cel grăbit, cel lacom, cel speriat și, al zecelea, cel îndrăgostit. De aceea cel prudent să nu aibă de a face cu ei.
daça dharmaṃ na jānanti . . .
mattaḥ pramatta unmattaḥ çrāntaḥ kruddho bubhukṣitaḥ
tvaramāṇaç ca lubdhaç ca bhitaḥ kāmī ca te daça
tasmād eteṣu sarveṣu na prasajjeta paṇḍitaḥ
(Mahābhārata 5, 1 071 sq. ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1 117 sq.)*

2 704. Legea (morală) lovește, cînd e lovită și păzește, cînd e păzită.
dharma eva hato hanti dharmo rakṣati rakṣitaḥ
(Manu *8, 15 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 4 247)*

2 705. A înlătura legile înseamnă a-și răpi ajutorul cel dintîi sieși.
Sibi primum auxilium eripere est leges tollere.
(Syrus, *906)*

2 706. Ce folosesc legile deșarte, fără moravuri (bune)?
Quid leges sine moribus
Vanae proficiunt ?
(Horatius, *Od. 3, 24, 35 sq.)*

2 707. Natura mi-a dat legi înnăscute, spre a putea fi mai bun nu de frica judecății.
Mi natura dedit leges a sanguine ductas,
Ne possim melior iudicis esse metu.
(Propertius *4, 11, 47 sq.)*

2 708. Orice rege trebuie cel dintîi să respecte legile făcute de el.
Ogni giusto re primo servatore dee essere delle leggi fatte da lui.
(Boccacio, Dec. 7, 10)

2 709. Principala temelie pe care o au toate statele. . . sînt legile bune şi armele bune.
I principali fondamenti che abbiano tutti gli stati... sono le buone leggi e le buone armi.
(Machiavelli, Princ. 12)

2 710. Nici un lucru nu face atîta cinste unui om care se ridică pentru prima oară, ca legile şi întocmirile noi introduse de el.
Veruna cosa fa tanto onore ad un uomo che di nuovo surga, quanto fanno le nouve leggi e nuovi ordini trovati da lui.
(Ib. 26)

2 711. Este un lucru curios de considerat că există pe lume oameni care, după ce au renunţat la toate legile lui dumnezeu şi ale naturii, şi-au făcut singuri legi, cărora li se supun întocmai, ca, de pildă, soldaţii lui Mahomet, hoţii, ereticii etc. Tot astfel logicienii.
C'est une plaisante chose à considérer, de ce qu'il y a des gens dans le monde qui, ayant renoncé à toutes les lois de Dieu et de la nature, s'en sont fait eux-mêmes auxquelles ils obéissent exactement, comme par exemple les soldats de Mahomet, les voleurs, les hérétiques, etc. Et ainsi les logiciens.
(Pascal, Pens. 393 (157))

2 712. Ce (pot) face legile acolo unde domnesc numai banii şi unde sărăcia nu poate birui?
Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat,
Atque ubi paupertas vincere nulla potest ?
(La Oxenstierna, Pens. II, 172)

2 713. Ar fi de dorit să verificăm metodele restrictive de guvernare şi să facem din lege protectorul, iar nu tiranul poporului.

It were to be wished that we tried the restrictive arts of government, and made law the protector, but not the tyrant of the people.
(Goldsmith, *Vic. 27)*

2 714. Două lucruri umplu sufletul de o admirație și de un respect ce se reînnoiesc mereu și care sporesc pe măsură ce gîndul revine la ele mai des și se oprește mai mult asupra lor : cerul înstelat deasupra mea și legea morală din lăuntrul meu.
Zwei Dinge erfüllen das Gemüt mit immer neuer und zunehmender Bewunderung und Ehrfurcht, je öfter und anhaltender sich das Nachdenken damit beschäftigt, der gestirnte Himmel über mir und das moralische Gesetz in mir.
(Kant, *Krit., Concluzie)*

2 715. Noi apucăm avizi o lege, care servește ca armă pasiunii noastre.
Wir fassen ein Gesetz begierig an,
Das unsrer Leidenschaft zur Waffe dient.
(Goethe, *Iph. 5, 3)*

2 716. Totul se reduce la cîteva legi mari, care se manifestă pretutindeni.
Alles bezieht sich auf wenige grosse Gesetze, die sich überall manifestieren.
(Id., Max. 557)

2 717. Toate legile sînt încercări de a se apropia de intențiile orînduirii morale a lumii, în cursul lumii și al vieții.
Alle Gesetze sind Versuche, sich den Absichten der moralischen Weltordnung im Welt- und Lebenslauf zu nähern.
(Ib. 831)

2 718. Legea e moartă, cînd triumfă sceleraților.
La loi est morte, quand les scélérats triomphent.
(France, *Dieux 27)*

2 719. Este adevărat că închisoarea, spînzurătoarea și roata asigură în chip excelent supunerea față de legi.

Il est vrai que la prison, la potence et la roue assurent excellement la soumission aux lois.
(Id. Rôt. 306)

2 720. Toate legile noastre morale şi sociale nu sînt decît codificarea unor necesităţi, care nu ne par juste şi logice decît fiindcă sînt de neînlăturat.
Toutes nos lois morales et sociales ne sont que la codification de nécessité qui ne nous semblent justes et logiques que parce qu'elles sont inéluctables.
(Maeterlinck, Sablier 171)

2 721. Legea presupune, înainte de ea şi alături de ea, predominarea răului, suveranitatea instinctului.
La legge suppone, prima di sè e accanto a sè, il predominio del male, la sovranità dell'istinto.
(Papini, Storia, È stato detto 1, 126)

LENEA

2 722. „Încă puţin somn, încă puţină aţipeală, încă puţin să mai stau în pat cu mîinile în sîn!"
Însă de vei face aceasta, va veni peste tine sărăcia şi nevoia ca un bun alergător.
Ὀλίγον νυστάζω, ὀλίγον δὲ καθυπνῶ,
ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζομαι χερσὶν στήθη·
ἐὰν δὲ τοῦτο ποιῇς, ἥξει προπορευομένη ἡ πενία σου
καὶ ἡ ἔνδειά σου ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεύς.
(Septuaginta, Prov. 24, 34)
Parum... dormies ; modicum dormitabis
pauxillum manus conseres ut quiescas :
et veniet tibi quasi cursor egestas,
et mendicitas quasi vir armatus.

2 723. La început urîtă, lenea este în cele din urmă iubită.
Invisa primo desidia postremo amatur.
(Tacitus, Agricola 3)

2 724. Lenea este marele duşman, care stă înlăuntrul nostru. Nu se află prieten la fel ca silinţa ; cel care-i activ nu piere.

ālasyaṃ hi manuṣyāṇāṃ çarīrastho mahān ripuḥ / nā 'sty udyamasamo bandhuḥ kurvāṇo nā 'vasīdati// (Bhartṛhari, *Nīt., 85*)

LIBERAREA

2 725. Dacă omul, în năzuința sa spre liberare, ar îndura numai a suta parte din mizeriile pe care le suferă prosteşte pentru a dobîndi avere, el ar obține liberarea.
arthārthī yāni kaṣṭhāni mūḍho 'yaṃ kurute narah çatāṇçenā 'pi mokṣārthī tāni cen mokṣam āpnuyāt (*Pañcatantra 2, 127:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 223*)

2 726. Pe noi ne așteaptă, cînd vom ieși o dată din această mocirlă în regiunea aceea înaltă și sublimă, liniștea sufletească și prin lepădarea rătăcirilor, o libertate absolută.
Exspectant nos, si ex hac aliquando facce in illud evadimus sublime et excelsum, tranquillitas animi et expulsis erroribus absoluta libertas.
(Seneca, *Epist. 75, 18*)

2 727. Cerul este trecător ; (de aceea) el nu poate ademeni sufletul celor care năzuiesc spre liberare.
svargas tu na mumukṣūnāṃ kṣayī cittaṃ vilobhayet. (Somadeva, *Kath. 5, 138*)

2 728. Mulți nu-și pot desface propriile lor lanțuri și totuși sînt pentru prietenii lor niște mîntuitori.
Mancher kann seine eigenen Ketten nicht lösen und doch ist er dem Freunde ein Erlöser.
(Nietzsche, *Zar. 1, 82*)

2 729. Acela, pe care ei îl numesc liberator, i-a pus în lanțuri... Ah! de i-ar libera cineva de liberatorul lor !
Der, welchen sie Erlöser nennen, schlug sie in Banden... Ach, dass Einer sie noch von ihrem Erlöser erlöste. (*Ib. 2, 131 sq.*)

LIBERTATEA

2 730. Nu există muritor, care să fie liber ; căci sau e robul banilor sau al destinului ; iar poporul și legile cetății îl opresc de a face ce vrea.

Οὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος·/ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν ἢ τύχης,/ἢ πλῆθος αὐτὸν πόλεως ἢ νόμων γραφαὶ/εἴργουσι χρῆσθαι μὴ κατὰ γνώμην τρόποις.

(Euripides, *Hec. 863 — 867*)

2 731. Caracteristica libertății este dreptul de a vorbi deschis ; însă e greu de cunoscut momentul oportun.

Οἰκήιον ἐλευθερίης παρρησίη, κίνδυνος δὲ ἡ τοῦ καιροῦ διάγνωσις.

(Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 13, 40*)

2 732. Orice rege și orice tiran este adversarul libertății și al legilor.

Βασιλεὺς γὰρ καὶ τύραννος ἅπας ἐχθρὸν ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίον.

(Demosthenes, *Phil. 2, 25*)

2 733. Nu poate fi o nenorocire mai mare pentru oamenii liberi decît pierderea libertății cuvîntului.

Οὐδὲν ἂν εἴη τοῖς ἐλευθέροις μεῖζον ἀτύχημα τοῦ στέρεσθαι τῆς παρρησίας.

(*Id. la* Stobaeus, *Flor. 13, 17*)

2 734. Mai bine să nimerești un stăpîn bun, decît să trăiești liber, dar umil și nenorocit.

Κρεῖττόν ἐστι δεσπότου χρηστοῦ τυχεῖν
ἢ ζῆν ταπεινῶς καὶ κακῶς ἐλεύθερον.

(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 62, 7*)

2 735. Acolo unde cade libertatea, nimeni nu îndrăznește să vorbească.

Ubi libertas cecidit, audet nemo loqui.

(Syrus, *963*)

2 736. Noi însă nu căutăm puterea nici bogăția, cărora li se datorese toate războaiele și rivalitățile dintre oameni, ci libertatea, pe care nici un om ales n-o pierde decît o dată cu viața.

At nos non imperium divitias petimus, quarum rerum causa bella atque certamina omnia inter mor-

talis sunt, sed libertatem, quam nemo bonus nisi cum anima simul amittit.
(Sallustius, *Cat. 33, 4*)

2 737. Întrebi ce e libertatea? A nu fi sclavul nici unui lucru, nici unei necesități, nici unei întîmplări, a coborî soarta pînă la tine.
Quae sit libertas quaeris ? nulli rei servire, nulli necessitati, nullis casibus, fortunam in aequum deducere.
(Seneca, *Epist. 51, 9*)

2 738. Acoperișul de paie a adăpostit oameni liberi ; sub marmură și sub aur locuiește robia.
Culmus liberos texit ; sub marmore atque auro servitus habitat.
(Ib. 90, 10)

2 739. Nimeni nu e liber, dacă-i sclavul corpului.
Nemo liber est qui corpori servit.
(Ib. 92, 33)

2 740. Nu se vinde bine libertatea (nici) pentru tot aurul (din lume).
Non bene pro toto libertas venditur auro.
(Seneca, *Epist.)*

2 741. Cine vrea să fie liber, să nu dorească și să nu se ferească de tot ce depinde de alții ; altfel trebuie să fie rob.
Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις. εἰ δὲ μή, δοῦλος εὐεῖν ἀνάγκη.
(Epictetus, *Man. 14)*

2 742. Cel care devine stăpînul unei cetăți deprinse să trăiască liberă și nu o distruge, să se aștepte să fie (el) distrus de ea ; pentru că ea totdeauna are ca refugiu în *revoltă numele de libertate* și vechea ei orînduială, care nu se uită niciodată, oricît timp ar trece și oricît bine i s-ar face.
Chi diviene padrone du una città consueta a vivere libera e non la disfaccia, aspetti di essere disfatto da

quella ; perche sempre ha per refugio nella ribellione il nome della libertà e gli ordini antichi suoi, i quali nè per lunghezza di tempo, nè per beneficii mai si dimenticano.
(Machiavelli, *Princ. 5)*

2 743. Libertatea nu e lene, ci întrebuinţarea liberă a timpului, alegerea muncii şi a exerciţiului ; într-un cuvînt, a fi liber nu înseamnă a nu face nimic : ci înseamnă a fi singur stăpîn pe ceea ce faci sau pe ceea ce nu faci.
La liberté n'est pas oisiveté, c'est un usage libre du temps, c'est le choix du travail et de l'exercice ; être libre, en un mot, n'est pas ne rien faire : c'est être seul arbitre de ce qu'on fait ou de ce qu'on ne fait point.
(La Bruyère, *Car., Des jugements, 104)*

2 744. Cei care sînt dispuşi să se mişte în vîrtejul unui om mare sînt numai cei sorţiţi să fie sclavi, gloata omenirii, al căror suflet şi a căror educaţie sînt adaptate la sclavie şi care nu cunosc nimic din libertate, afară de nume.
Those who are willing to move in a great man's vortex, are only such as must be slaves, the rabble of mankind, whose souls and whose education are adapted to servitude, and who know nothing of liberty except the name.
(Goldsmith, *Vic. 19)*

2 745. Am cunoscut în vremea mea mulţi din aceşti pretinşi campioni ai libertăţii ; însă nu-mi amintesc de nici unul, care să nu fi fost în inima sa şi-n familia sa un tiran.
I have known many of those pretended champions for liberty in my time, yet do I not remember one that was not in his heart and in his family a tyrant.
(Ib.)

2 746. Nu e nimeni atît de pasionat de libertate, încît să nu dorească să supună voinţei sale pe aceea a unor persoane din societate.

No man is so fond of liberty himself, as not to be desirous of subjecting the will of some individuals in society to his own.
(Ib. 20)

2 747. Cu cît sîntem mai liberi, cu atît vrem să fim mai liberi.
Je freier man ist, desto freier will man sein.
(Goethe, Dicht. 12)

2 748. Tu vrei să te sustragi stăpînitorului? Spune-mi atunci, unde vrei să fugi? Nu lua lucrurile prea în serios! Căci te stăpîneşte soţia ta, iar pe dînsa bătătul ei cel prost; aşa că eşti servitor în propria ta casă.
Du willst dem Herrscher dich entziehn?
So sag, wohin willst du denn fliehn?
O nimm es nur nicht so genau!
Denn es beherrscht dich deine Frau,
Und die beherrscht ihr dummer Bude,
So bist du Knecht in deiner Stube.
(Ib. 15)

2 749. Aceasta-i concluzia finală a înţelepciunii: Numai acela îşi merită libertatea şi viaţa, care trebuie să le cucerească în fiecare zi.
Das ist der Weisheit letzter Schluss:
Nur der verdient sich Freiheit wie das Leben,
Der täglich sie erobern muss.
(Goethe, Faust 11574 — 11576)

2 750. Mîndria arată calea care duce la libertate.
Pride points the path that leads to Liberty.
(Byron, Har. 1, 86)

2 751. Robi ereditari! nu ştiţi voi că cei ce vor să fie liberi trebuie să dea ei înşişi lovitura?
Hereditary bondsmen! know ye not
Who would be free themselves must strike the blow?
(Ib. 2, 76)

2 752. Sufletelor mari le mai stă încă liberă o viaţă liberă.
Frei steht noch grossen Seelen ein freies Leben.
(Nietzsche, Zar. 1, 72)

2 753. Tu te numeşti *liber*? Eu vreau să aud glasul tău stăpînitor, şi nu că ai scăpat de sub un jug.

. . . . . .

Poţi să-ţi dai singur binele şi răul tău şi să atîrni voinţa ta, ca pe o lege? Poţi să fii propriul tău judecător şi răzbunătorul legii tale?

Frei nennst du dich? Deinen herrschenden Gedanken will ich hören und nicht, dass du einem Joche entronnen bist.

. . . . . .

Kannst du dir selber dein Böses und dein Gutes geben und deinen Willen über dich aufhängen wie ein Gesetz? Kannst du dir selber Richter sein und Rächer deines Gesetzes?

(Ib. 92)

LIBERUL ARBITRU

2 754. Anumite idei şi sentimente nu sînt în puterea noastră, precum şi anumite acţiuni, care se bazează pe astfel de idei şi de judecăţi; ei, după cum spunea Philolau, există anumite motive mai tari decît noi.

Καὶ διάνοιαί τινες καὶ πάθη οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ἢ πράξεις αἱ κατὰ τὰς τοιαύτας διανοίας καὶ λογισμούς ἀλλ' ὥσπερ Φιλόλαος ἔφη εἶναι τίνας λόγους κρείττους ἡμῶν.

(Philolaus, *la* Diels, *Fr. 16)*

2 755. Dumnezeu nu vrea să facă totul, pentru a nu ne lua liberul arbitru.

Dio non vuole far ogni cosa per non ci torre il libero arbitrio.

(Machiavelli, *Princ. 26)*

2 756. Tocmai de aceea i s-a dat omului, în luntrea sa fragilă, vîsla în mînă, pentru ca să nu asculte de capriciul valurilor, ci de voinţa judecăţii sale.

Dem Menschen in seinem zerbrechlichen Kahn ist eben deshalb das Ruder in die Hand gegeben, damit er nicht der Willkür der Wellen, sondern dem Willen seiner Einsicht Folge leiste.

(Goethe, *Max. 477)*

2 757. În voia limbii este viaţa şi moartea.
Mors et vita in manu linguae.
(Septuaginta, Prov. 18, 21)

2 758. Cel ce pune strajă gurii şi limbii îşi fereşte sufletul de primejdie.
Ὃς φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν,
διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.
Qui custodit os suum et linguam suam
custodit ab angustiis animam suam.
(Ib. 21, 23)

2 759. Şi eu odinioară, cînd eram tînăr, aveam limba leneşă, dar mîna activă : acum însă văd prin experienţă că la muritori limba conduce totul, nu faptele.
Καὐτὸς ὢν νέος ποτὲ
γλῶσσαν μὲν ἀργόν, χεῖρα δ' εἶχον ἐργάτιν·
νῦν δ' εἰς ἔλεγχον ἐξιὼν ὁρῶ βροτοῖς
τὴν γλῶσσαν, οὐχὶ τἄργα, πάνθ' ἡγουμένην.
(Sophocles, *Phil. 96 sqq.)*

2 760. Pretutindeni caută cît mai mult să-ţi ţii limba.
Γλώσσης μάλιστα πανταχοῦ πειρῶ κρατεῖν.
(Chares, *la* Stobaeus, *Flor. 33, 4)*

2 761. Plăcerea pe care o dă limba este aceeaşi la cerşetor ca şi la rege. Numai ea este socotită ca tot ce poate fi mai bun ; pentru ea îşi dau osteneală oamenii. Dacă n-ar fi pe lume nici un lucru care să dea plăcere limbii, nimeni nu s-ar mai face servitorul nimănui, nici n-ar mai atîrna de cineva.
raṅkasya nṛpater vā 'pi jihvāsāukhyaṃ samaṃ smṛtaṃ
tanmātraṃ ca smṛtaṃ sāraṃ
tadarthaṃ yatate janaḥ /
yady eva na bhavel loke karma jihvāpratuṣṭidaṃ
tan no bhṛtyo bhavet kaçcit kasya cid vaçago 'thavā
(Pañcatantra (K) 1, 254 sq.)

2 762. Mulţi au căzut de ascuţişul săbiei ; dar nu aşa de mulţi ca cei ce au căzut din pricina limbii.
Πολλοὶ ἔπεσον ἐν στόματι μαχαίρας,
καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ γλῶσσαν.

(Septuaginta, Sir. 28, 18)
Multi occiderunt in ore gladii;
sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.

2 763. Toată firea, a fiarelor şi a păsărilor, a tîritoarelor şi a vietăţilor din mare, se domoleşte şi s-a domolit de firea omenească. Dar limba nimeni dintre oameni nu poate s-o domolească! Ea este rău fără astîmpăr; ea este plină de venin aducător de moarte. Cu ea binecuvîntăm pe Domnul şi Tatăl, şi cu ea blestemăm pe oameni, care sînt făcuţi după asemănarea lui Dumnezeu. Din aceeaşi gură iese binecuvîntarea şi blestemul. Nu trebuie, fraţii mei, să fie aşa. Oare izvorul aruncă, din aceeaşi vînă, şi apă dulce şi pe cea amară?

Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δαμάσαι δύναται ἀνθρώπων· ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν κύριον καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν;
(N. T. Iacobi Epistola 3, 7 sqq.)
Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, et ceterorum domantur, et domita sunt a natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum et Patrem: et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedet benedictio et maledictio. Non oportet, fratres mei, haec ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem et amaram aquam?

LINGUŞIREA

2 764. Linguşirea este o monedă falsă, care nu are curs decît datorită vanităţii noastre.
La flatterie est une fausse monnaie qui n'a de cours que par notre vanité.
(La Rochefoucauld, Max. 158)

2 765. Linguşirea însoţeşte totdeauna pe cei ambiţioşi ; pentru că numai aceştia capătă cea mai mare plăcere din măgulire.

Adulation ever follows the ambitious ; for such alone receive most pleasure from flattery.

*(*Goldsmith, *Vic. 3)*

LINIŞTEA

2 766. Acela, al cărui ogor se află pe malul unui rîu, a cărui soţie iubeşte pe un altul şi-n a cărui casă s-au cuibărit şerpi, cum ar putea să aibă liniştе?

yasya kṣetraṃ nadītīre bhāryā ca parasaṃgatā
gṛhe sarpāçrayas tasya kathaṃ syāç cittanirvṛtiḥ
(Pañcatantra 1, 231: Böhtlingh, Ind., Spr. 2 426).

2 767. Soarta nu are putere asupra caracterului ; pe acesta sufletul să-l formeze aşa fel, încît să ajungă la o liniştе cît mai desăvîrşită, cînd nu simte nici că i se ia ceva, nici că i se adaugă, ci rămîne acelaşi, orice s-ar întîmpla. Un astfel de suflet, cînd i se îngrămădesc bunurile obişnuite, se înalţă deasupra situaţiei sale, iar cînd întîmplarea îi smulge ceva din ele, sau pe toate, el nu devine mai mic.

In mores fortuna ius non habet ; hos disponat, ut quam tranquillissimus ille animus ad perfectum veniat, qui nec ablatum sibi quicquam sentit nec adiectum, sed in eodem habitu est, quomodocumque res cadunt. Cui sive adgeruntur volgaria bona, supra res suas eminet, sive aliquid ex istis vel omnia casus excussit, minor non fit.

*(*Seneca, *Epist. 36, 6)*

2 768. Ce foloseşte liniştea unei regiuni întregi, dacă pasiunile sînt zgomotoase?

Quid prodest totius regionis silentium, si affectus fremunt ?

(Ib. 56, 5)

2 769. De liniştе nu au parte decît acei care şi-au formaţ o judecată nestrămutată şi precisă.

Non contingit tranquillitas, nisi immutabile certumque iudicium adeptis.

(Ib. 95, 57)

2 770. Nimic nu foloseşte atîta ca liniştea şi conversaţia, cît mai puţină cu alţii, cît mai multă cu sine însuşi.
Nihil aeque proderit quam quiescere et minimum cum aliis loqui, plurimum secum.
(Ib. 105, 6)

2 771. O mare parte a liniştii constă în a nu săvîrşi nici un rău.
Securitatis magna portio est nihil iniqui facere.
(Ib. 7)

2 772. Liniştea este singurul bun demn de dorinţele, de munca şi de necazurile noastre. Noi credem că ne-o procurăm îngrămădind bogăţii, şi tocmai ele ne împiedică de a ne bucura de ea.
Le repos est le seul bien digne de nos souhaits, de nos voeux, de notre travail, de nos peines. On croit de le procurer en amassant des richesses, et ce sont ces richesses mêmes qui nous empêchent d'en jouir.
(Oxenstierna, *Pens., 383)*

2 773. Două treimi din viaţa mea s-au scurs ; de ce să mă neliniştesc atît cu privire la ce mi-a mai rămas? Cea mai strălucită situaţie nu merită nici zbuciumul meu nici meschinăriile în care mă surprind, nici umilinţele nici ruşinile pe care le îndur : treizeci de ani vor distruge aceşti coloşi ai puterii care nu puteau fi văzuţi decît ridicînd mult capul ; noi vom dispărea, eu care sînt atît de neînsemnat, şi aceia pe care-i priveam cu atîta nesaţ şi de la care speram toată mărirea mea : cel mai mare dintre toate bunurile, dacă există aşa ceva, este odihna, retragerea şi un loc care să fie domeniul ei. N. s-a gîndit la aceasta în dizgraţie şi a uitat-o în prosperitate.
Les deux tiers de ma vie sont écoulés, pourquoi tant m'inquiéter sur ce qui m'en reste ? La plus brillante fortune ne mérite point ni le tourment que je me donne, ni les petitesses où je me surprends, ni les humiliations, ni les hontes que j'essuie: trente années détruiront ces colosses de puissance qu'on ne voyait bien qu'à force de lever la tête ; nous disparaîtrons,

moi qui suis si peu de chose et ceux que je contemplais si avidement et de qui j'espérais toute ma grandeur : le meilleur de tous les biens, s'il y a des biens, c'est le repos, la retraite et un endroit qui soit son domaine. N. a pensé cela dans sa disgrâce et l'a oublié dans la prospérité.
(La Bruyère, *Car., De la cour 66)*

LIPSA

2 774. Nu e dur să fii lipsit de ceea ce ai încetat de a dori
Non est acerbum carere eo, quod cupere desieris.
(Seneca, Epist. 78, 11)

2 775. Nu te gîndi la cele ce nu sînt ca și cum ar fi, ci alege dintre cele ce sînt cele mai potrivite și gîndește-te la ele cum ar fi căutate, dacă n-ar fi.
Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν ὡς ἤδη ὄντα, ἀλλὰ τῶν παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν.
(Marcus-Aurelius, 7, 27)

2 776. Cel care crede că poate găsi în el mijlocul de a se lipsi de toată lumea, se înșeală tare ; dar acela care crede că lumea nu se poate lipsi de el, se înșeală încă și mai mult.
Celui qui croit pouvoir trouver en soi-même de quoi se passer de tout le monde se trompe fort ; mais celui qui croit qu'on ne peut se passer de lui se trompe encore davantage.
(La Rochefoucauld, Max. 201)

2 777. Cine se simte nenorocit că nu are decît o gură? și cine nu se va simți nenorocit că nu are decît un ochi? Poate că nimănui nu i-a trecut vreodată prin minte să se întristeze că nu are trei ochi ; dar omul e nemulțumit cînd nu are deloc.[a]

---

a) Cf. Nicăieri nu e cu putință tăierea unui al doilea cap sau a unei a treia mîini. Nu poate proveni teamă din ceva ce nu există.
na dviliyasya çirasaç chedanam vidyate kvacit/
na ca pāṇes trtiyasya yan xa'sti na tato bhayam
(*Mahābhārata* 12, 6 718 : *Böhtlingk, Ind. Spr.* 4 307).

Qui se trouve malheureux de n'avoir qu'une bouche? et qui ne se trouvera malheureux de n'avoir qu'un oeil ? On ne s'est peut-être jamais avisé de s'affliger de n'avoir pas trois yeux mais on est inconsolable de n'en point avoir.
*(*Pascal, *Pens. 409 (157))*

2 778. Nu-i de ajuns să descoperim lipsurile ; ba nici nu avem dreptul să facem aceasta, dacă nu ştim în acelaşi timp să indicăm mijlocul pentru o situaţie mai bună.

Die Mängel aufdecken ist nicht genug ; ja, man hat Unrecht, solches zu tun, wenn man nicht zugleich das Mittel zu dem besseren Zustande anzugeben weiss.
*(*Goethe, *Dicht. VI)*

LITERATURA

2 779. Ce puţin s-a scris despre cele întîmplate, ce puţin s-a păstrat din ceea ce s-a scris ! . . .
Şi totuşi cu toate că literatura este atît de incompletă, găsim în ea mii de repetări, de unde se vede cît de limitat este spiritul şi destinul omenesc.

Wie wenig von dem Geschehenen ist geschrieben worden, wie wenig von dem Geschriebenen gerettet !... Und doch, bei aller Unvollständigkeit des Literaturwesens, finden wir tausendfältige Wiederholung, woraus hervorgeht, wie beschränkt des Menschen Geist und Schicksal sei.
*(*Goethe, *Max. 268)*

2 780. Literatura este fragmentul fragmentelor ; (numai) o parte infimă din ceea ce s-a întîmplat şi s-a spus a fost scris ; iar din ce s-a scris, (numai) o parte infimă s-a păstrat.

Literatur ist das Fragment der Fragmente ; das Wenigste dessen, was geschah und gesprochen worden, ward geschrieben, vom Geschriebenen ist das Wenigste übrig geblieben.
(Ib. 512)

2 781. Mai bine să locuiască suflete mari în locuințe mici, decît să se ascundă în case mari sclavi josnici.
Ἄμεινον γὰρ ἐν μικροῖς οἰκήμασι μεγάλας οἰκεῖν ψυχὰς ἢ ἐν μεγάλαις οἰκίαις ταπεινὰ φωλεύειν ἀνδράποδα.
*(*Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 46, 81)*

LOCUL

2 782. Omul trebuie pus acolo, unde poate fi cel mai de folos.
Χρὴ δ' ἄνδρα τάσσειν οὗ μάλιστ' ἂν ὠφελοῖ.
*(*Euripides, *Rhes. 617)*

2 783. Nici în cerul plin de lucruri minunat de frumoase nu se găsește o fericire la fel ca aceea pe care o au oamenii cînd se află în locul în care s-au născut, oricît ar fi de umil.
na tat svarge 'pi sāukhyaṃ syād divyasparçanaçobhane
kusthāne 'pi bhavet puṇsāṃ janmano yatra saṃbhavaḥ
(Pañcatantra (B) 5, 49)

2 784. Omul împodobește locul, nu locul pe om.
Homo locum ornat, non hominem locus.
*(*Accius*)*

2 785. Nimeni nu ajunge la locul de frunte, dacă se teme.
Nemo timendo ad summum pervenit locum.
*(*Syrus, *559)*

2 786. Trebuie să alegem un loc sănătos, nu numai pentru corp, dar și pentru moravurile noastre.
Non tantum corpori, sed etiam moribus salubrem locum eligere debemus.
*(*Seneca, *Epist. 51, 4)*

2 787. Un om de merit își oferă, cred, un spectacol frumos, cînd același loc într-o adunare sau la un spectacol, care-i este refuzat, îl vede acordat unui om care n-are

ochi de văzut, nici de auzit, nici spirit pentru a cunoaşte şi a judeca.
Un homme de mérite se donne, je crois, un joli spectacle lorsque la même place à une assemblée ou à un spectacle dont il est refusé, il la voit accorder à un homme qui n'a point d'yeux pour voir, ni d'oreilles pour entendre, ni d'esprit pour connaître et pour juger.
*(*La Bruyère, *Car., De la cour 60)*

LOGICA

2 788. Există o logică superioară, mai înaltă, şi pentru a spune aşa, mai logică. Ea dă adesea acţiunilor alt curs decît acela la care se aşteaptă autorii lor.
Ὑπάρχει κάποια ἀνώτερ' ὑψηλότερη, καὶ σὰ νὰ ποῦμε, λογικώτερη, λογική· αὕτη τὰ ἔργα τὰ τραβάει πολλὲς φορὲς σε δρόμο ἄλλο, ὄχι σὲ κεῖνον ποῦ προσμένουν νὰ τὰ ἰδοῦν οἱ πατέρες τους.
*(*Palamas, *Gramm. 163)*

2 789. Logica realităţii triumfă asupra logicii teoriei.
The logic of reality triumphs over the logic of theory.
*(*Wells, *Hist. 268)*

LUAREA

2 790. O învăţătură bună poate fi luată şi de la unul care-i inferior ; legea morală chiar şi de la cel mai de jos ; un giuvaer de femeie chiar şi dintr-o familie de rînd.
çubhāṃ vidyām ādadita 'varād api
antyād api paraṃ dharmaṃ strīratnaṃ duşkulād api
*(*Manu *2, 238 ı* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 032)*

2 791. Şi din otravă trebuie luată ambrozie, şi de la un copil o vorbă înţeleaptă, şi de la un duşman o purtare bună, şi de la un impur aurul.
viṣād apy amṛtaṃ grāhyaṃ bālād api subhāşitam
amitrād api sadvṛttam amedhyād api kāñcanam
(Ib. 239 ı Ib. 2 870)

2 792. Heraclit spune că pentru cei treji există o singură lume comună ; pe cînd în somn fiecare se întoarce în lumea sa proprie.

Ἡράκλειτός φησι, τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι.

(Heraclitus, *la* Plutarchus, *Sup. 3)*

2 793. (Philolau) spunea : . . . că lumea este o activitate veşnică a lui Dumnezeu şi a creaţiunii, prin faptul că natura schimbătoare îl urmează (pe Dumnezeu). Iar aceasta rămîne veşnic unul şi-n aceeaşi condiţie, pe cînd creaturile se nasc şi pier în număr mare. Şi acestea, deşi pieritoare, îşi păstrează totuşi natura şi înfăţişarea şi prin procreare reproduc din nou înfăţişarea dată de părinte şi de demiurg.

(Φιλόλαος) ἔλεγε... κόσμον ἦμεν ἐνέργειαν αἴδιον θεῶ τε καὶ γενέσιος, κατὰ συνακολουθίαν τᾶς μεταβλατικᾶς φύσιος. Καὶ ὁ μὲν (εἷς) ἐς ἀεὶ διαμένει κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχων, τὰ δὲ καὶ γινόμενα καὶ φθειρόμενα πολλά· καὶ τὰ μὲν (ἐν) φθορᾷ ὄντα καὶ φύσεις καὶ μορφὰς σῴζοντι καὶ γονῇ πάλιν τὰν αὐτὰν μορφὰν ἀποκαθίσταντι τῷ γεννήσαντι πατέρι καὶ δημιουργῷ.

(Philolaus, *la* Diels, *Fr. 21)*

2 794. Deoarece şi ceea ce pune în mişcare produce mişcarea de rotaţie din veşnicie în veşnicie, iar ceea ce-i mişcat e determinat aşa cum îl conduce ceea ce pune în mişcare, trebuie ca una să miște mereu, iar cealaltă să sufere mereu ; şi una trebuie să fie lăcaşul raţiunii şi a sufletului, iar cealaltă acela al naşterii şi al schimbării ; şi una să fie, prin puterea ei, primară şi superioară, iar cealaltă secundară şi inferioară ; iar ceea ce rezultă din aceste două (principii), cel divin care veşnic aleargă şi cel pieritor care veşnic se schimbă, este lumea.

Ἐπεὶ δέ γε καὶ τὸ κινέον ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα περιπολεῖ, τὸ δὲ κινεόμενον ὡς τὸ κινέον ἄγει οὕτως δι-

ατίθεται, ἀνάγκη τὸ μὲν ἀεικίνατον τὸ δὲ ἀειπαθὲς εἶμεν· καὶ τὸ μὲν νῶ καὶ ψυχᾶς ἀνάκωμα πᾶν, τῶ δὲ γενέσιος καὶ μεταβολᾶς· καὶ τὸ μὲν πρᾶτόν τε δυνάμει καὶ ὑπερέχον, τὸ δ' ὕστερον καὶ καθυπερεχόμενον· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, τοῦ μὲν ἀεὶ θέοντος θείου τοῦ δὲ ἀεὶ μεταβάλλοντος γενατοῦ, κόσμος.
(Ib.)[a].

2 795. Tot ce nu s-a văzut şi nu s-a auzit, nici în Vede nici în cărţile de ştiinţă, tot ce se află cuprins în oul lui Brahma,[b] **asta o ştie lumea.**
yan na vedeşu çăstreşu dṛştaṃ na ca saṃçrutaṃ
tat sarvaṃ vetti loko 'yaṃ yat syād
brahmāṇḍamadhyagam
(Pañcatantra (B) 4, 52)

2 796. Lumea celor vii seamănă cu un vis sau cu reţeaua fermecată a lui Indra[c].
svapnendrajālasadṛçaḥ khalu jīvalokaḥ
(Çilhana, *Çānt. 2, 2 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 731)*

2 797. Întreaga lume este o scenă, iar toţi bărbaţii şi toate femeile simpli actori.
All the world's a stage,
And all the men and women merely players.
(Shakespeare, *As you like it 2, 7)*

2 798. Lumea se satură uşor de acei care au început a se sătura de ea.
Le monde se lasse facilement de ceux qui ont commencé à se lasser de lui.
(Oxenstierna, *Pens. 282)*

2 799. Peste o sută de ani lumea va mai exista încă în întregul ei : va fi acelaşi teatru şi aceleaşi decoruri, dar nu vor mai fi aceiaşi actori. Tot ce se bucură de pe urma unei favori primite sau se întristează şi descurajează de pe urma unui refuz, toţi vor fi dispărut de pe scena

---

a) Neautentic.
b) *Oul lui Brahma :* Universul.
c) *Reţeaua fermecată a lui Indra :* magia.

teatrului ; de pe acum înaintează pe ea alţi oameni, care *vor juca în aceeaşi piesă aceleaşi roluri* ; ei vor dispărea la rîndul lor, şi cei care nu sînt încă, într-o zi nu vor mai fi : actori noi le vor fi luat locul.

Dans cent ans le monde subsistera encore en son entier : ce sera le même théâtre et les mêmes décorations, ce ne seront plus les mêmes acteurs. Tout ce qui se réjouit sur une grâce reçue ou ce qui s'attriste et se désespère sur un refus, tous auront disparu de dessus la scène; il s'avance déjà sur le théâtre d'autres hommes qui vont jouer dans une même pièce les mêmes rôles, ils s'évanouiront à leur tour, et ceux qui ne sont pas encore, un jour ne seront plus : de nouveaux acteurs ont pris leur place.

(La Bruyère, *Car., De la cour 99)*

2 800. Rezultă ca şi cum bunul Dumnezeu ar fi creat lumea pentru ca s-o ia dracul.

Es kommt heraus, als hätte der liebe Gott die Welt geschaffen damit der Teufel sie holen solle.

(Schopenhauer, *Par. 2, 177)*

2 801. Fiecărui suflet îi aparţine altă lume ; fiecare suflet este pentru alt suflet o lume ascună.

Zu jeder Seele gehört eine andre Welt ; für jede Seele ist jede andre Seele eine Hinterwlet.

(Nietzsche, *Zar. 3, 317)*

2 802. Fiecare îşi creează propria sa lume.

Everyone creates his own world for himself.

(Lubbock, *Peace I)*

2 803. *Cea mai mare parte a acestei lumi e pentru noi ca şi* cum n-ar fi nimic.

The greater part of this world is to us as if it were nothing.

(Tagore, *Sădhană 227)*

LUMEA CEALALTĂ

2 804. Lumea de dincolo nu-i vine în minte tînărului nepăsător, pe care-l ameţeşte vraja bogăţiei. „Asta-i lumea

cea reală ; alta nu există" ; aşa gîndeşte el, şi de aceea cade tot mai mult în puterea mea[a].

na sāmparāyaḥ pratibhāti bālaṃ pramādyantaṃ vittamohena mūḍham
ayam loko nā 'sti para iti mānī punaḥ punar vaçam āpadyate me

(Kaṭha-Upaniṣad 2, 6)

2 805. Ceea ce-i aici, aceea-i şi acolo ; ceea ce-i acolo, aceea-i şi aici.

yad eve 'ha tad amutra yad amutra tad anv iha

(Ib. 4, 10)

2 806. Lumea lui Brahma, fără pulbere, va fi a acelora în care nu e viclenie, minciună sau înşelăciune.

teşām asāu virajo brahmaloko na yeşu jihmam anṛtaṃ na māyā ce 'ti

(Praçna-Upaniṣad 1, 16)

2 807. Pe oameni îi aşteaptă după moarte ceea ce nu bănuiesc nici nu-şi închipuie.

Ἀνθρώπους μένει ἀποθανόντας ἅσσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσιν.

(Heraclitus, *la* Diels, *fr. 27)*

2 808. Pe lumea cealaltă toţi au aceleaşi drepturi şi (toţi) sînt la fel.

Ἰσοτιμία γὰρ ἐν Ἅιδου καὶ ὅμοιοι ἅπαντες.

(Lucianus, *Dial. mort. 25)*

2 809. Pacea, liniştea şi fericirea sălăşluiesc numai acolo, unde nu există nici Unde **nici** Cînd.

Friede, Ruhe und Glückseligkeit wohnt allein da, wo es kein *Wo* und kein *Wann* gibt.

(Schopenhauer, *Par. II, 30 bis)*

LUPTA

2 810. Regele să lase oştirea să treacă înainte şi s-o pună să lupte sub ochii săi. Oare nu se poartă şi un cîine ca un leu, cînd stăpînu-i lîngă el?

---

a) *În puterea mea :* a zeului morţii.

puraskṛtya balaṃ rājā yodhayed avalokayan
svāminā 'dhiṣṭhitaḥ çvā 'pi kiṃ na siṃhāyate
dhruvam
(Hitopadeça 3, 134 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1796)*

2 811. Cel cu minte, cînd vede că fără luptă nu există scăpare pentru el, se ia la luptă cu duşmanul şi moare împreună cu dînsul.
ayuddhe hi yadā paçyen na kiṃ cid dhitam
ātmanaḥ
yudhyamānas tadā prājño mriyate ripuṇā saha
(Ib. 4, 7 ; Böhtlingk, *Chrest., 190, 13 sq.)*

M

MAMA

2 812. Mama vitregă vine ca o dușmancă la copiii alteia, întru nimic mai bună decît o viperă.
Ἐχθρὰ γὰρ ἡ' πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις.
Τοῖς προσθ' ἐχίδνης οὐδὲν ἡπιωτέρα.
(Euripides, *Alc. 309 sq.)*

2 813. Mama este de o mie de ori mai vrednică de cinste decît tatăl.
sahasraṃ tu pitṛn mātā gāuraveṇā 'tiricyate
(Böhtlingk, *Chrest. 198, 1 — 2)*

2 814. O mamă bună prețuleşte cît o sută de profesori.
(Herbart)

2 815. Se pare că e necesar ca o femeie să fie mamă, pentru a fi venerabilă.
Il semble qu'il soit nécessaire qu'une femme soit mère pour être vénérable.
(Hugo, *Mis. 1, 1, 1)*

MANIERA

2 816. Cineva poate fi insuportabil, cu toată virtutea, capacitatea şi buna sa purtare ; adesea manierele pe care le neglijăm ca pe niște lucruri mici sînt acele care fac ca oamenii să decidă despre noi în bine sau în rău.
Avec de la vertu, de la capacité et une bonne conduite, l'on peut être insupportable ; les manières que

l'on néglige comme de petites choses sont souvent ce qui fait que les hommes décident de vous en bien ou en mal.
(La Bruyère, *Car., De la société 31)*

MATEMATICA

2 817. Mie mi se pare că matematicienii au păreri judicioase, şi nu e de mirare că ei judecă bine despre natura fiecărui lucru ; caci judecind bine despre natura universului ei aveau să vadă bine şi cum este fiecare lucru în parte.
Καλῶς μοι δοκοῦντι τοὶ περὶ τὰ μαθήματα διαγνώμεναι, καὶ οὐδὲν ἄτοπον ὀρθῶς αὐτούς, οἷά ἐντι, περὶ ἑκάστων φρονέειν· περὶ γὰρ τᾶς τῶν ὅλων φύσιος καλῶς διαγνόντες ἔμελλον καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος, οἷά ἐντι, καλῶς ὀψεῖσθαι.
(Archytas, *la* Diels, *Fr. 1)*

MATERIA

2 818. Eu cred că... tot ce există nu-i decît o variaţiune a aceleiaşi (substanţe primordiale) şi este unul şi acelaşi lucru...
Toate aceste lucruri provin din variaţiunea aceleiaşi (substanţe primordiale) ; ele se transformă necontenit şi se întorc (în cele din urmă) în aceeaşi (substanţă primordială).
Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ... πάντα τὰ ὄντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι...
Πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιούμενα ἄλλοτε ἀλλοῖα γίνεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ.
(Diogenes Apolloniates, *la* Diels, *Fr. 2)*

2 819. Această (substanţă primordială) este un corp veşnic şi nemuritor ; celelalte lucruri, unele se nasc, altele dispar.
Αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ ἀίδιον καὶ ἀθάνατον σῶμα, τῶν δὲ τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀπολείπει.
(Ib. 7)

2 820. Stoicii noştri spun . . că în natură există doi factori, din care provine totul : cauza şi materia. Materia stă

inertă, gata la orice, inactivă dacă nu e pusă în mișcare de cineva. Iar cauza, adică rațiunea, dă formă materiei, îi dă orice destinație și produce din ea opere variate.

Dicunt... Stoici nostri : duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiant, causam et materiam. Materia iacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. Causa autem, id est ratio, materiam format et quocumque vult versat, ex illa varia opera producit.

*(*Seneca, *Epist. 65, 2)*

2 821. Materia nu-i decît energie acumulată ; și energia poate lua toate formele, de la căderea unei pietre pînă la gîndirea omului.

La matière n'est que de l'énergie accumulée ; et l'énergie peut prendre toutes les formes depuis la chute d'un caillou jusqu'à la pensée de l'homme.

*(*Maeterlinck, *Av. p. 144)*

2 822. Materia și spiritul nu sînt decît una ; dar e foarte admisibil ca, după cum pe lumea aceasta nu se vede decît materia, pe lumea cealaltă, sau indiferent unde, să nu se vadă decît spiritul.

La matière et l'esprit ne sont qu'un ; mais il est fort admissible que, de même qu'ici bas on ne voit que la matière, là-haut ou n'importe où, on ne voit que l'esprit.

*(*Maeterlinck, *Sablier, p. 126)*

2 823. Materia și spiritul sînt două aspecte ale aceleiași substanțe, ale aceleiași existențe, ale aceleiași energii.

La matière et l'esprit sont deux aspects de la même substance, de la même existence, de la même énergie.

(Ib. p. 124)

MAXIMA

2 824. Maximele oamenilor dau pe față inima lor.

Les maximes des hommes décèlent leur coeur.

(Vauvenargues, Réfl. 107)

2 825. Puține maxime sînt adevărate în toate privințele.
Peu de maximes sont vraies à tous égards.
(Ib. 111)

MĂGARUL

2 826. A spune totdeauna da — asta a învățat-o numai măgarul și cel care are spiritul lui.
Immer J — A sagen — das lernte allein der Esel, und wer seines Geistes ist.
(Nietzsche, *Zar. 3, 284)*

MĂRGINIREA

2 827. Cei mai mulți oameni sînt atît de mărginiți în sfera condițiunii lor, încît ei nu au măcar curajul de a ieși din ea prin ideile lor ; și dacă vedem pe unii, pe care speculația lucrurilor mari îi face oarecum incapabili de cele mici, se găsesc încă și mai mulți, cărora practicarea celor mici le-a luat pînă și sentimentul celor mari.
La plupart des hommes sont si resserrés dans la sphère de leur condition qu'ils n'ont pas même le courage d'en sortir par leurs idées ; et, si l'on en voit quelques-uns que la spéculation des grandes choses rend en quelque sorte incapables des petites, on en trouve encore davantage à qui la pratique des petites a ôté jusqu'au sentiment des grandes.
(Vauvenargues, Réfl. 230)

2 828. Cei mai mulți îmbătrînesc într-un mic cerc de idei, pe care nu le-au scos din fondul lor.
La plupart des hommes vieillissent dans un petit cercle d'idées qu'ils n'ont pas tirées de leur fonds.
(Ib. 238)

MĂRIMEA

2 829. Dacă există multe lucruri, atunci e necesar ca ele să fie și mici și mari ; mici pînă la a nu avea mărime, mari pînă la a fi infinite.
Εἰ πολλά ἐστιν, ἀνάγκη αὐτὰ μικρά τε εἶναι καὶ μεγάλα· μικρὰ μὲν ὥστε μὴ ἔχειν μέγεθος, μεγάλα δὲ ὥστε ἄπειρα εἶναι.
(Zeno, *la* Diels, *Fr. 1)*

2 830. Se pare că zeului îi place adesea să facă mari pe cei mici, şi mici pe cei mari.
Ὁ θεός, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς.
(Xenophon, Hell. 6, 4, 23)

2 831. Tot ce-i foarte mare e îndoielnic, prin faptul că unii iau ca sigur orice zvon, iar alţii denaturează adevărul ; şi una şi alta sînt (apoi) exagerate de posteritate.
Maxima quaeque ambigua sunt dum, alii quoquo modo audito pro compertis habent, alii vera in contrarium vertunt ; et gliscit utrumque posteritate.
(Tacitus, Ann. 3, 19)

2 832. Mărimea are o măsură nesigură : comparaţia sau o înalţă sau o coboară.
Magnitudo habet modum incertum : comparatio illam aut tollit aut deprimit.
(Seneca, Epist. 43, 2)

2 833. Eu socot că ceea ce-i cu adevărat mare în lume este totdeauna numai ceea ce nu place îndată. Şi acela pe care plebea îl consacră ca zeu stă pe altar numai scurt timp.
Ich denke, das wahre Grosse in der Welt
Ist immer nur Das, was nicht gleich gefällt.
Und wen der Pöbel zum Gotte weiht,
Der steht auf dem Altar nur kurze Zeit.
(La Schopenhauer, Par. 2, 242)

MĂSURA

2 834. În toate lucrurile măsura e mai bună[a].
Ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα.
(Homerus, Od. 15, 71)

2 835. Observă măsura.
Μέτρα φυλάσσεσθαι.
(Hesiodus, Op. 694)

---

a) Vezi contextul.

2 836. Măsura este cea mai bună.
Μέτρον ἄριστον.
(Cleobulus, la Stobaeus, *Flor. 3, 79 a)*

2 837. Nimic prea mult.
Μηδὲν ἄγαν
(Solon, la Stobaeus, *Flor. 3, 79 b)*
Ne quid nimis.
(Terentius, Andr. 61)

2 838. E greu să cunoşti măsura, cînd îţi merge bine.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
(Theognis 693)

2 839. Cînd cineva depăşeşte măsura, lucrurile cele mai plăcute devin cele mai nesuferite.
Εἴ τις ὑπερβάλλοι τὸ μέτρον, τὰ ἐπιτερπέστατα ἀτερπέστατα ἂν γίγνοιτο.
(Democritus, la Diels, *Fr. 233)*

2 840. Este o măsură în lucruri, sînt, în fine, anumite limite, dincolo şi dincoace de care nu poate sta ceea ce-i drept.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
(Horatius, Sat. 1, 1, 106 sq.)

2 841. Lucrurile vătămătoare nu păstrează niciodată măsura.
Nunquam perniciosa servant modum.
(Seneca, Epist. 85, 12)

2 842. Lucrurile care sînt fără măsură nu pot să dureze mult timp.
Le cose che sono senza modo non possono lungamente durare.
(Boccaccio, Dec. I, Introd.)

MEDICUL

2 843. Un medic valorează cît mulţi alţi oameni.
Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
(Homerus, Il. 11, 515)

2 844. Medicii, după ce taie şi ard pe bolnavi în toate părţile şi-i chinuiesc grozav, mai cer pe deasupra şi plată de la ei fără să merite.

Οἱ γοῦν ἰατροὶ τέμνοντες, καίοντες πάντη, βασανίζοντες κακῶς τοὺς ἀρρωστοῦντας, ἐπαιτέονται μηδὲν ἄξιοι μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀρρωστούντων.

(Heraclitus, *la* Diels, *Fr. 58)*

2 845. Medicul altora, plin el însuşi de ulcere.

Ἄλλων ἰατρός, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

(Euripides, *la* Wagner, *Poet. trag. Gr. fragmenta, 1 056)*

2 846. (Medicii) învaţă cu riscul nostru şi experienţele pe care le fac costă vieţi.

Discunt (medici) periculis nostris, et experimenta per mortes agunt.

(Plinius, *Nat. 29, 1)*

2 847. Doctore, ajută-te singur :[a] **astfel vei mai putea ajuta şi pe bolnavul tău. Acesta-i cel mai bun ajutor al tău, că el vede cu ochii pe acela care se face singur sănătos.**

Arzt, hilf dir selber : so hilfst du auch deinem Kranken noch. Das ist deine beste Hilfe, daß er den mit Augen sehe, der sich selber heil macht.

(Nietzsche, *Zar. 1, 112)*

MEDIOCRITATEA

2 848. Ei laudă veşnic ce-i mediocru, pentru că n-au cunoscut niciodată ceea ce-i bun.

Sie loben ewig das Geringe,
Weil sie das Gute nie gekannt.

(Gellert, *la* Schopenhauer, *Aphor. IV)*

---

a) Cf. : Medicule, vindecă-te singur.
Medice, cura te ipsum.
(Despre acei care dau sfaturi pe care ar trebui să le aplice ei mai întîi).

2 849. Cînd se iveşte ceva autentic şi excelent, îi stă în cale mai întîi ceea ce-i rău, şi-şi găseşte locul ocupat de-acum de aceasta, care şi trece drept aceea.
Dem Echten und Vortrefflichen steht, bei seinem Auftreten, zunächst das Schlechte im Wege, von welchem es seinen Platz bereits eingenommen findet, und das eben für Jenes gilt.
(Schopenhauer, Par. 2, 239)

MEDIUL

2 850. După cum sînt aceia cu care stă împreună sau pe care-i serveşte, şi după cum doreşte să devină, aşa şi devine omul.
yādṛçāis saṃnivasate yādṛçāṇç co 'pasevate
yādṛg icchec co bhavituṃ tādṛg bhavati pūruṣaḥ
(Mahābhārata 12, 11 023)

2 851. Cel înţelept, chiar cînd e puternic, dacă aşteaptă alte timpuri, trebuie negreşit să trăiască împreună chiar şi cu oameni josnici şi răi, iscusiţi în vorbe viclene.
çaktenā 'pi sadā janena viduṣā kalāntarāpekṣiṇā
vastavyaṃ kholu vakravākyanipuṇe kṣudre 'pi pāpe jane
(Tantrākhyāyika 3, 94)

2 852. Cînd apa stă în oala fierbinte de fier, nici măcar numele nu i se ştie ; dar cînd stă pe o frunză de lotus, atunci ea străluceşte şi are înfăţişarea de mărgăritare... De obicei însuşirile, de la cele mai de jos pînă la cele mai înalte, nasc din convieţuire.
saṃtaptāyasi saṃsthitasya payaso nāmā 'pi na jñāyate
muktākāratayā tad eva nalīnipatrasthitaṃ rājate ...
prāyeṇā 'dhamamadhyamottomaguṇaḥ saṃvāsato jāyate
(Pañcatantra (K) 1, 250 = Bhartṛhari, Nīt., 67)

2 853. Acelaşi pămînt, aceeaşi apă ; (şi totuşi) priveşte : datorită deosebirii dintre cei care le folosesc, ele devin dulceaţă în (copacul) mango şi amărăciune în (copacul) nimba.
sāi 'va bhūmis tad evā 'mbhaḥ paçya
pātraviçeşataḥ

āmre madhuratām eti kaṭutvam nimbapādape
(Böhtlingk, Chrest. 215, 27 sq.)

2 854. Cum să ajungă un tînăr, el singur, să considere ca blamabil şi vătămător, ceea ce fiecare face, aprobă şi sprijină? De ce să nu se lase şi pe el şi firea sa să meargă într-acolo?
Wie soll nun aber ein junger Mann für sich selbst dahin gelangen, dasjenige für tadelnswert und schädlich anzusehen, was jedermann treibt, billigt und fördert? Warum soll er sich nicht und sein Naturell auch dahin gehen lassen?
(Goethe, Max. 478)

MEMBRUL

2 855. Omul să-şi taie membrul care-l vatămă şi prin a cărui lepădare restul trăieşte fără grijă[a].
chindyāt tad aṅgaṃ yad utā 'tmano 'hitaṃ çeṣaṃ sukhaṃ jīvati yadvivarjanāt.
(Bhāgavata-Purāṇa 7, 5, 37; Böhtlingk, Ind. Spr. 4 519)

MEMORIA

2 856. Memoria nu e numai rebelă, prin faptul că ne părăseşte (tocmai) cînd avem mai mare nevoie de ea, dar şi neroadă; căci aleargă la noi cînd nu e deloc oportună.
No sólo es villana la memoria para faltar cuando más fué menester, pero necia para acudir cuando no convendría.
(Gracián, Or. 262)

---

a) Cf. Şi de te sminteşte mîna ta, taie-o...
Şi de te sminteşte piciorul tău, taie-l...
Şi de te sminteşte ochiul tău, scoate-l.
Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν...
Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν...
Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν.
(Novum Testamentum, Marcus 9, 43—47).
Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam...
Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum...
Quod si oculus tuus scandalizat te, eiice eum.

2 857. Toată lumea se plînge de memoria sa şi nimeni nu se plînge de judecata sa.
Tout le monde se plaint de sa mémoire, et personne ne se plaint de son jugement.
(La Rochefoucauld, *Max. 89)*

2 858. O memorie fericită este o însuşire aleasă ; dar sînt unele împrejurări, cînd ar fi de dorit ca ea să nu ne servească atît de prompt.
Une mémoire heureuse est une excellente qualité; mais il est de certaines occasions où il serait à souhaiter qu'elle ne fût pas si prompte à nous servir.
(Oxenstierna, *Pens. 144)*

2 859. Unde se pierde interesul, se pierde şi memoria.
Wo der Anteil sich verliert, verliert sich auch das Gedächtnis.
(Goethe, *Max. 192)*

MERITUL

2 860. Meritul durează mult datorită cinturilor vestite.
Ἀ δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς χρονία τελέθει.
(Pindarus, *Pyth. 3, 203 sq.)*

2 861. Cei care au merite se fac cunoscuţi prin ieşirea la iveală a meritelor lor. Ce însemnătate are naşterea?
prakāçyaṃ svaguṇodayena guṇino gacchanti kiṃ janmanā
(Paficatantra (K) 1, 94)

2 862. Meritul singur se recomandă îndeajuns.
Ipsa se virtus satis ostendit.
(Sallustius, *Iug. 85, 31)*

2 863. Numai el (meritul) nu (poate) fi dat în dar nici primit.
Ea sola (sc. virtus) neque datur dono neque accipitur.
(Ib. 38)

2 864. Meritul, deschizînd cerul celor care nu merită să moară, încearcă să meargă pe o cale oprită, dispreţuind în zborul său gloata şi pămîntul ud.
Virtus, recludens immeritis mori
Coelum, negata temptat iter via

Coetusque volgares et udam
Spernit humum fugiente pinna.
(Horatius, Od. 3, 2, 21 sqq.)

2 865. Fii mîndru pe măsura meritelor tale.
Sume superbiam
Quaesitam meritis.
(Ib. 3, 30, 14 sq.)

2 866. Nici un merit nu rămîne ascuns, şi faptul că rămîne nu-i o pagubă pentru el. Va veni ziua care îl va da la iveală ascuns şi înăbuşit de răutatea veacului său. Cine se gîndeşte la contemporanii săi, s-a născut pentru puţini : vor veni după aceea multe mii de ani, multe mii de popoare : pe acestea să le ai în vedere.
Nulla virtus latet, et latuisse non ipsius est damnum : veniet, qui conditam et seculi sui malignitate compressam dies publicet. Paucis natus est, qui populum aetatis suae cogitat : multa annorum milia, multa populorum supervenient : ad illa respice.
(Seneca, Epist. 79, 17)

2 867. Chiar şi cei cu merite sînt pierduţi, dacă nu e nimeni care să le aprecieze.
guṇino 'pi hi sīdanti guṇagrāhī na ced iha
(Çāṅakya 107 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 4 022)

2 868. Cînd alţii vorbesc despre meritele cuiva, acela devine merituos, chiar dacă nu are merite. Însuşi Indra e dispreţuit, dacă îşi proclamă singur meritele.
paraproktaguṇo yas tu nirguṇo 'pi guṇī bhavet
indro 'pi laghutāṃ yāti svayaṃ prakhyapitāir guṇāiḥ
(Vṛddhacāṇakya 16, 8 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 4508)

2 869. Meritul pătrunde pretutindeni.
padaṃ hi sarvatra guṇāir nidhīyate
(Böhtlingk, Chrest[3]. 117, 14)

2 870. Puteţi fi voi discipolii învăţătorilor a căror minte se adînceşte în Vedānta, iar noi discipolii poeţilor care posedă măiestria exprimării ; un lucru-i sigur : că nu există pe pămînt un merit mai mare ca (preocuparea

de binele altora şi că-n această existenţă (trecătoare) nu se află ceva mai fermecător ca o faţă cu ochi de lotus.
bhavanto vedāntapraṇihitadhiyāṃ āptaguravo
vidagdhālāpānāṃ vayam api kavīnām anucarāḥ
tathā 'py etad brūmo na hi parahitāt puṇyam adhikaṃ na cā 'smin saṃsāre kuvalayadṛço ramyam
aparam
(Bhartṛhari, Çṛṅg. 12)

2 871. Meritele celor aleşi îşi îndeplinesc misiunea chiar cînd stau departe.
guṇāḥ kurvanti dūtatvaṃ dūre 'pi vasatāṃ satām
(Çārṅgadharapaddhati, Guṇ. 1: Böhtlingk, *Ind. Spr. 846)*

2 872. De ce să vorbească un om ales despre meritele sale, cînd toată lumea le glorifică? Un om neînsemnat vorbeşte singur despre meritele sale, pentru că nimeni altul nu vorbeşte despre ele.
kim ivā 'khilalokakīrtitaṃ kathayaty ātmaguṇaṃ mahāmanāḥ ,
vaditā na laghiyaso 'parah svagunaṃ tena vadaty asāu svayam
(Māghā, Çiç. 16, 31: Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 936)*

2 873. Cel cu experienţă ştie că drumul meritului, fără ajutorul favorii, este excesiv de lung.
La atención sabe bien que es grande el rodeo de solos los méritos, si no se ayudan del favor.
(Gracián, Or. 112)

2 874. Natura face meritul, iar norocul îl pune în acţiune.
La nature fait le mérite, et la fortune le met en oeuvre.
(La Rochefoucauld, Max. 153)

2 875. Sînt oameni antipatici cu merit şi alţii care plac cu defecte.
Il y a des gens dégoûtants avec du mérite et d'autres qui plaisent avec des défauts.
(Ib. 155)

2 876. Meritul nostru ne atrage stima oamenilor de treabă, iar steaua noastră pe aceea a publicului.

Notre mérite nous attire l'estime des honnêtes gens, et notre étoile celle du public.
(Ib. 165)

2 877. Lumea răsplătește mai adesea aparențele meritului decît meritul însuși.
Le monde récompense plus souvent les apparences du mérite que le mérite même.
(Ib. 166)

2 878. Meritul oamenilor își are timpul său, la fel ca fructele.
Le mérite des hommes a sa saison aussi bien que les fruits.
(Ib. 291)

2 879. Nu trebuie să judecăm meritul unui om după calitățile sale mari, ci după întrebuințarea pe care știe să le-o dea.
On ne doit pas juger du mérite d'un homme par ses grandes qualités, mais par l'usage qu'il en sait faire.
(Ib. 437)

2 880. Oricît de dispusă ar fi lumea de a judeca rău, ea este mai adesea indulgentă cu meritul fals, decît nedreaptă cu cel adevărat.
Quelque disposition qu'ait le monde à mal juger, il fait encore plus souvent grâce au faux mérite qu'il ne fait injustice au véritable.
(Ib. 455)

2 881. Uneori e primejdios să ai prea mult merit ; căci întunecînd pe acela al altora, îți faci dușmani ascunși și neîmpăcați.
Il est quelquefois dangereux d'avoir trop de mérite ; car en obscurcissant celui d'autrui, on se fait des ennemis cachés et irréconciliables.
(Oxenstierna, *Pens. I, 283)*

2 882. Meritul și norocul, atît de opuse în toate privințele, au totuși aceasta în comun, că invidia este atașată în mod inseparabil și de unul și de celălalt.
Le mérite et la fortune, si opposés en toutes choses, ont pourtant cela de commun, que l'envie est inséparablement attachée à la suite de l'un et de l'autre.
(Ib. 59)

2 383. Un merit mare își atrage mulți admiratori, dar puțini prieteni și rareori binefăcători.
Un grand mérite s'attire bien des admirateurs ; mais peu d'amis, et rarement des bienfaiteurs,
(Ib. 291)

2 384. Renumele nu e totdeauna o chezășie sigură a meritului.
La renommée n'est pas toujours un sûr garant du mérite.
(Ib. 326)

2 385. Arta de a se scoate în evidență întrece adesea valoarea reală a cuiva, și reputația fără merit lasă adesea foarte departe în urma ei meritul fără reputație.
L'art de se faire valoir l'emporte souvent sur ce qu'on vaut en effet, et la réputation sans mérite laisse souvent bien loin derrière elle le mérite sans réputation.
(Ib. 327)

2 386. Meritul și norocul nu se pot împăca ; ei nu pot locui sub același acoperiș, și în toate timpurile acești doi dușmani au fost văzuți evitîndu-se cu o grijă extremă.
Le mérite et la fortune sont irréconciliables ; ils ne peuvent habiter sous le même toit, et c'est de tout temps qu'on a vu ces deux ennemis s'éviter avec un soin extrême.
(Ib. 409)

2 387. Un merit prea strălucit și care întunecă pe acela al celorlalți este adesea cea mai mare piedică ce poate sta în calea norocului nostru.
Un mérite trop brillant et qui offusque celui des autres est souvent le plus grand obstacle qui puisse s'opposer à notre fortune.
(Ib. 467)

2 388. Nici un merit atît de perfect pe lumea aceasta, nici o virtute atît de pură, nici o reunire de calități frumoase, care să nu aibă vreo pată, vreun defect, vreun dar.
Point de mérite si parfait dans ce monde, point de vertu si pure, point d'assemblage de belles qualités, qui n'ait quelque tache, quelque défaut, quelque *mais!*
(Ib. 468)

2 889. O obîrşie înaltă sau o avere mare anunţă meritul şi face să fie remarcat mai curînd.
Une grande naissance ou une grande fortune annonce le mérite et le fait plutôt remarquer.
(La Bruyère, Car., Des biens de fortune 2)

2 890. Cine este acela care, cu cele mai rare talente şi cu meritul cel mai ales, să nu fie convins de inutilitatea sa, cînd se gîndeşte că la moartea sa el lasă o lume care nu se resimte de pierderea sa şi unde se găsesc atîţia oameni pentru a-l înlocui?
Qui peut, avec les plus rares talents et le plus excellent mérite, n'être pas convaincu de son inutilité, quand il considère qu'il laisse, en mourant, un monde qui ne se sent pas de sa perte, et où tant de gens se trouvent pour le remplacer ?
(Id. Du mérite personnel 1)

2 891. Cu un merit mare şi cu o modestie şi mai mare poţi rămîne mult timp ignorat.
Avec un grand mérite et une plus grande modestie l'on peut être longtemps ignoré.
(Ib. 5)

2 892. Încet se ridică meritul apăsat de sărăcie.
Slow rises worth, by poverty depress'd.
(Johnson, Poverty 8)

2 893. Cu cît sîntem mai puţin puternici în lume, cu atîta putem . . . avea în chip mai inutil un merit adevărat.
Moins on est puissant dans le monde, plus on peut... avoir inutilement un vrai mérite.
(Vauvenargues, Réfl. 244)

2 894. Atît de înrădăcinată e în noi ideea meritelor noastre proprii, încît nu vrem din capul locului să permitem lumii exterioare vreo participare la ele ; ba chiar am dori, dacă s-ar putea, să le micşorăm la cei de o seamă cu noi.
So eingewurzelt ist bei uns der Begriff unsrer eignen Vorzüge, dass wir Ein für alle Mal der Aussenwelt keinenTeil daran gönnen mögen ; ja, dass wir dieselben,

wenn es nur angienge, sogar unsres Gleichen gerne verkümmerten.
(Goethe, *Dicht. 16)*

2 895. Fatalitatea pentru meritele spirituale este că ele trebuie să aştepte pînă ce laudă ceea ce-i bun acela care singuri produc numai ceea ce-i rău.
Der Unstern für geistige Verdienste ist, dass sie zu warten haben, bis Die das Gute loben, welche selbst nur das Schlechte hervorbringen.
(Schopenhauer, *Par.)*

MICIMEA

2 896. Micimea nu cuprinde ceva care să fie cel mai mic, ci mereu există ceva şi mai mic. Căci este imposibil ca ceea ce există să înceteze de-a mai exista. Dar şi mărimea are mereu ceva mai mare. Şi e tot atît de numeroasă ca şi micimea ; dar în sine orice lucru este şi mare şi mic.
Οὔτε γὰρ τοῦ σμικροῦ ἐστι τό γε ἐλάχιστον, ἀλλ' ἔλασσον ἀεί. Τὸ γὰρ ἐὸν οὐκ ἔστι τὸ μὴ οὐκ εἶναι. Ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου ἀεί ἐστι μεῖζον. Καὶ ἴσον ἐστὶ τῷ σμικρῷ πλῆθος, πρὸς ἑαυτὸ δὲ ἕκαστόν ἐστι καὶ μέγα καὶ σμικρόν.
(Anaxagoras, *la* Diels, *Fr. 3)*

MIJLOCIA

2 897. Multe lucruri sînt cele mai bune pentru cei (care stau) la mijloc ; eu vreau să fiu la mijloc în cetate.
Πολλὰ μέσοισιν ἄριστα· μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.
(Phocylides, *Sent. 10)*

2 898. Mijlocia este cea mai bună dintre toate.
Πάντων μέσ' ἄριστα.
(Theognis, *335)*

2 899. În toate lucrurile mijlocia este cea mai bună.
In omnibus fere rebus mediocritatem esse optimam.
(Cicero, *Tusc. 4, 46)*

2 900. Eu nu vreau să fiu, dacă-i posibil, nici nenorocit nici fericit : eu m-arunc şi mă refugiez în condiţia de mijloc.
Je ne veux être, si je le puis, ni malheureux ni heureux : je me jette et me réfugie dans la médiocrité.
(La Bruyère, Car. Des biens de fortune, 47)

MIJLOCUL

2 901. Mijlocul prin care izbindeşte o treabă este socotit ca cel mai bun.
yena yat sādhyate kāryaṃ tat tasmiñ chreṣṭam ucyate
(Manu. 9, 297)

2 902. O piatră nu e ridicată atît de uşor cu mîinile ca printr-o pîrghie ; cu mijloace mici realizări mari : acesta-i rodul mare al chibzuinţei.
na tatho 'thāpyate grāvā pāṇibhir dārunā yathā alpopāyān mahāsiddhir etan mantraphalaṃ mahat
(Hitopadeca 3, 42 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 1 386)

MILA

2 903. Cei care se află în nenorociri pe care singuri şi le-au pricinuit, nu merită îndulgenţă nici milă din partea cuiva.
"Οσοι δ' ἑκουσίοισιν ἔγκεινται βλάβαις,
...τούτοις οὔτε συγγνώμην ἔχειν
δίκαιόν ἐστιν οὔτ' ἐποικτίρειν τινά.
(Sophocles, *Phil. 1 316 sqq.*)

2 904. Cea mai bună milă, atunci cînd un om are un punct dureros, nu e oare să nu-l atingem de loc?
La meilleure pitié, quand un homme a un point douloureux, n'est-ce pas de n'y point toucher du tout ?
(Hugo, Mis. 1, 2, 4)

2 905. Ne e milă uneori de oameni care n-au milă nici de ei înşişi nici de alţii.
We do sometimes pity creatures that have none of the feeling either for themselves or others.
(Brontë, Wuth. 16 (p. 191)

2 906. Este iertat să se spună și o minciună, cînd e în joc viața.

Οὐ νέμεσις καὶ ψεῦδος ὑπὲρ ψυχῆς ἀγορεύειν.
(Pisander, la Stobaeus, *Flor. 12, 6)*

2 907. Nici o minciună nu ajunge să îmbătrînească.

Οὐδὲν ἕρπει ψεῦδος ἐς γῆρας χρόνου.
(Sophocles, Acris la Stobaeus, *Flor. 12, 2)*

2 908. Ce-i drept, nu-i frumos să spui minciuni ; dar cînd adevărul aduce primejdie cuiva, îi este iertat să spună și ce nu-i frumos.

Καλὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὰ ψευδῆ λέγειν,
ὅτῳ δ' ὄλεθρον δεινὸν ἀλήθεια ἄγει,
συγγνωστὸν εἰπεῖν ἐστὶ καὶ τὸ μὴ καλόν.
(Id. Creusa, la Stobaeus, *Flor. 12, 4)*

2 909. Ce vrei să-ți spun : minciuni agreabile sau adevăruri dure? alege !

Πότερα θέλεις σοι μαλθακὰ ψευδῆ λέγω
ἢ σκλήρ' ἀληθῆ ; φράζε· σὴ γὰρ ἡ κρίσις.
(Euripides, la Stobaeus, *Flor. 13, 1)*

2 910. Ce cîștigă cei care mint? „că nu sînt crezuți cînd spun adevărul".

Τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευδομένοις ; ὅταν λέγωσιν ἀληθῆ, μὴ πιστεύεσθαι.
(Aristoteles, la Diogenes Laertius *5, 1, 11)*

2 911. Mai bine să se spună o minciună decît un adevăr rău.

Κρεῖττον λέγεσθαι ψεῦδος ἢ ἀληθὲς κακόν.
(Menander, la Stobaeus, *Flor. 12, 5)*

2 912. Minciuna are cîteodată în ochii mulțimii o putere mai mare și mai convingătoare decît adevărul.

Τὸ ψεῦδος ἰσχὺν τῆς ἀληθείας ἔχει
ἐνίοτε μείζω καὶ πιθανωτέραν ὄχλῳ.
(Id. ib. 8)

2 913. Nici un mincinos nu rămîne mult timp nedescoperit.

Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον.
(Menander, *Mon. 547, la* Stobaeus, *Flor. 12, 25)*

2 914. Dinaintea unui om care minte lumea se dă înapoi ca dinaintea unui şarpe.
udvijante yathā sarpān narād anṛtavādinaḥ
(Rāmāyaṇa 2, 109, 12: Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 793).*

2 915. Cine s-a deprins să mintă sau să înşele pe tatăl său, sau va îndrăzni aceasta, cu atît mai mult va îndrăzni cu ceilalţi.
Qui mentiri aut fallere institerit patrem, aut audebit, tanto magis audebit ceteros.
(Terentius, Ad. 55, sq.)

2 916. Durerea sileşte şi pe nevinovaţi să mintă.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.
(Syrus, 235)

2 917. Chiar şi acolo unde nu există vreo cauză, mințim din cauza deprinderii.
Etiam ubi causa sublata est, mentimur consuetudinis causa.
(Seneca, Epist. 46, 3)

2 918. Mincinosul trebuie să aibă memorie bună.
Mendacem memorem esse oportet.
(Quintilianus, Inst. 4, 2, 91)

2 919. Demetrius fiind întrebat care-i răul ce însoţeşte pe cei care mint, răspunse : „Faptul că nu mai sînt crezuţi nici cînd spun adevărul".
Δημήτριος ἐρωτηθεὶς τί φαῦλον τοῖς ψευδομένοις παρακολουθεῖ εἶπε· ≪τὸ μηδ' ἂν τἀληθῆ λέγωσιν ἔτι πιστεύεσθαι.≫
(Stobaeus, Flor. 12, 18)

2 920 Amestecînd cu un (singur) adevăr o mie de minciuni.
Mezclando con una verdad mil mentiras.
(Cervantes, Quij. 2, 8)

2 921. În toate merge totdeauna înainte minciuna, trăgînd prostia după ea, de funia vulgarităţii ei fără leac ; iar adevărul vine din urmă, şchiopătînd încet, la braţ cu timpul.

La Mentira es siempre la primera en todo ; arrastra necios por vulgaridad continuada. La Verdad siempre llega la última y tarde, cojeando con el Tiempo.
(Gracián, *Or. 146)*

2 922. Printr-o singură minciună se pierde întreaga reputaţie a integrităţii.
Piérdese con sola una mentira todo el crédito de la entereza.
(Ib. 181)

2 923. Bună parte din vorbirea meşteşugită consistă în a şti cum să minţi.
Bona pars bene dicendi est scite mentiri.
(Erasmus, *Ph.)*

2 924. După cum zece milioane de cercuri nu pot face niciodată un pătrat, tot astfel glasul unit a miriade (de oameni) nu poate da nici cea mai mică bază minciunii.
As ten millions of circles can never make a square, so the united voice of myriads cannot lend the smallest foundation to falsehood.
(Goldsmith, *Vic. 27)*

MINISTRUL

2 925. Cînd un rege face pe un singur ministru mai mare în regat, atunci pe acela îl cuprinde în rătăcirea sa trufia ; din cauza acesteia el se satură de servit ; atunci în inima sa încolţeşte dorinţa de a fi independent, şi datorită ei el caută să atenteze la viaţa regelui.
ekaṃ bhūmipatiḥ karoti sacivaṃ rājye pradhānaṃ yadā
taṃ mohāc chrayate madaḥ sa ca madād
dāsyena nirvidyate
nirviṇṇasya padaṃ karoti hṛdaye tasya svatantraspṛhā
svātantryaspṛhayā tataḥ sa nṛpateḥ prāṇeṣv
abhidruhyati
(Tantrākhyāyika, 1, 66. Cf. Pañcatantra (K) 1, 240)

2 926. Memorie, devotament total intereselor (regelui), chibzuinţă, cunoştinţe sigure, tărie şi păstrarea secretului sînt calităţile principale ale unui ministru.
smṛtis tatparatā 'rtheṣu vitarko jñānaniçcayaḥ
dṛḍhatā mantraguptiç ca mantriṇaḥ paramo guṇaḥ
(Hitopadeça 4, 96 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 321)*

2 927. După cum o pasăre legată de o sfoară, după ce zboară în toate părţile şi nu (poate) găsi nicăieri un loc unde să se aşeze, se îndreaptă spre locul de care-i legată : tot astfel mintea, după ce zboară în toate părţile şi nu (poate) găsi nicăieri un loc unde să se aşeze, îşi ia (în cele din urmă) refugiul în suflet, căci mintea este legată de suflet.

sa yathā çakunih sūtreṇa prabaddho diçam diçam patitvā 'nyatrā 'yatanam alabdhvā bandhanam evo 'paçrayata evam eva khalu tan mano diçam diçam patitvā 'nyatrā 'yatanam alabdhvā prāṇam evo 'paçrayate prāṇabandhanaṃ hi mana iti

(Chāndogya-Upaniṣad 6, 8, 2)

2 928. Înţeleptul să-şi înfrîneze mintea cu băgare de seamă, ca (vizitiul) carul tras de nişte cai nărăvaşi.

duşţāçvayuktam iva vāham enaṃ vidvān mano dhārayetā 'pramattah.

(Çvetāçvatara-Upaniṣad 2, 9)

2 929. Mintea celui înţelept (este pentru el) putere, zid şi armă.

'Ισχὺς καὶ τεῖχος καὶ ὅπλον σοφοῦ ἡ φρόνησις.

*(*Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 24)*

2 930. Uşor fură zeii mintea oamenilor.

'Ρεῖα θεοὶ κλέπτουσιν ἀνθρώπων νόον.

*(*Simonides, *25)*

2 931. Mintea este bunul cel mai de seamă pe care zeii îl dau muritorilor. Mintea stăpîneşte totul.

Γνώμην... θεοὶ θνητοῖσι διδοῦσιν ἄριστον
ἀνθρώποις· γνώμη πείρατα παντὸς ἔχει.

*(*Theognis, *Sent. 1 171 sq.)*

2 932. Din sănătatea minţii (provine) fericirea mult dorită şi iubită de toţi.

'Εκ δ'ὑγιείας
φρενῶν ὁ πᾶσιν φίλος
καὶ πολύευκτος ὄλβος.

*(*Aeschylus, *Eum. 535 sqq.)*

2 933. Mintea vede, mintea aude ; celelalte sînt surde şi oarbe.

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει· τἆλλα κωφὰ καὶ τυφλά.
(Epicharmus, *la Diels, Fr. 12)*

2 934. Celor care se află în nenorocire nu le rămîne nici mintea pe care au avut-o, ci dispare (şi aceea).

Οὐδ' ὃς ἂν βλάστῃ μένει
νοῦς τοῖς κακῶς πράσσουσιν, ἀλλ' ἐξίσταται.
(Sophocles, *Ant. 563 sq.)*

2 935. Cînd divinitatea aduce nenorocire cuiva, îi vatămă mai întîi mintea.

Ὅταν δ' ὁ δαίμων ἀνδρὶ πορσύνῃ κακά,
τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον.
(Ib. Schol. *622)*

2 936. Zeii dau oamenilor minte, cel mai preţios din toate bunurile.

Θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας
πάντων ὅσ' εστι κτημάτων ὑπέρτατον.
(Ib. 683 sq.)

2 937. Pe măsură ce creşte corpul, creşte şi mintea, şi pe măsură ce îmbătrîneşte acela, îmbătrîneşte şi ea şi îşi pierde ascuţişul în toate chestiunile.

Αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται.
(Herodotus, *3, 134)*

2 938. Mintea omenească face să fie bine conduse cetăţile şi casele, iar în război are mare putere. Căci un singur gînd înţelept biruie multe mîini. Pe cînd prostia bazată pe mulţime este un mare rău.

Γνώμη γὰρ ἀνδρὸς εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
εὖ δ' οἶκος, ἔς τ' αὖ πόλεμον ἰσχύει μέγα.
Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας
νικᾷ· σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθίᾳ, πλέον κακόν.
(Euripides, *Antiopa, la* Stobaeus, *Flor. 54, 5)*

2 939. Mintea trebuie privită, mintea ; ce folos de frumuseţe, cînd cineva nu are minte bună?

Νοῦν χρὴ θεᾶσθαι, νοῦν· τί τῆς εὐμορφίας
ὄφελος, ὅταν τις μὴ φρένας καλὰς ἔχῃ;
(Id. Oedipus, la Stobaeus, *Flor. 66, 1)*

2 940. Cînd cineva e îndrăzneţ, puternic şi elocvent, rău cetăţean este acela, dacă nu are (şi) minte.
Θρασύς τε δυνατὸς καὶ λέγειν οἷός τ' ἀνὴρ
κακὸς πολίτης γίγνεται νοῦν οὐκ ἔχων.
(Id., Theseus, la Stobaeus, *Flor. 45, 2)*

2 941. Cînd mînia zeilor vrea să facă rău cuiva, înainte de toate îi ia mintile, îndreptîndu-i judecata pe o cale greşită, ca să nu vadă nimic din ceea ce greşeşte.
"Οταν γὰρ ἀρχὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινά,
Τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον, ἐξαφαιρεῖται φρενῶν
Τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χείρω τρέπει
Γνώμην, ἵν' εἰδῇ μηδὲν ὧν ἁμαρτάνει.
(Id. la Lycurgus, *Leocr. 92)*

2 942. Noi credem că cine are noroc are şi minte.
Τὸν εὐτυχοῦντα καὶ φρονεῖν νομίζομεν.
(Id. la Wagner, *Poet. trag. Gr. fragmenta 1 034* = Menander, *Mon. 497)*

2 943. Gloria şi bogăţia nu sînt bunuri sigure, dacă nu e minte.
Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ ξυνέσιος οὐκ ἀσφαλέα κτήματα.
*(*Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 4, 82)*

2 944. Vederea minţii începe să devină ageră, atunci cînd aceea a ochilor caută să-şi înceteze activitatea.
"Η τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ.
*(*Plato, *Conv. 34)*

2 945. Cel mai sigur zid de apărare este mintea.
Τεῖχος ἀσφαλέστατον φρόνησις.
*(*Antisthenes, *la* Diogenes Laertius *6, 1, 5)*

2 946. Mintea noastră este zeul.
'Ο νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.
*(*Menander, *la* Plutarchus, *Plat. quaest. 3)*

2 947. M-am învăţat minte uitîndu-mă la nenorocirile altora.
Βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.
(Id., Mon. 14)

2 948. Cînd dispare mintea, toate simţirile pier (şi ele), ca razele reunite ale lămpii, în care se isprăveşte uleiul.
cittanāçād vipadyante sarvāṇy eve 'ndriyāṇi hi
kṣiṇasnehasya dīpasya saṃsaktā raçmayo yathā
(Rāmāyaṇa 2, 65, 73)

2 949. Cine nu are minte proprie, ei numai multă învăţătură, acela nu cunoaşte folosul acesteia, cum nu cunoaşte lingura gustul mîncării.
yasya nā 'sti nijā prajñā kevalaṃ tu bahuçrutaḥ
na sa jānāti çāstrārthaṃ darvī sūparasān iva
(Mahābhārata 2, 1945)

2 950. Celui căruia zeii îi pregătesc o înfringere, îi iau mintea, aşa că vede (totul) pe dos.
yasmāi devāḥ prayacchanti puruṣāya parābhavam
buddhiṃ tasyā 'pakarṣanti so 'rvācīnāni paçyati
(Ib. 2 679 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 2 425)*

2 951. Săgeata aruncată de arcaş poate ucide pe unul (singur), sau poate nici pe acela. Dar mintea celui inteligent poate să distrugă o ţară împreună cu regele ei.
ekaṃ hanyān na vā hanyād iṣur mukto dhanusmatā
buddhir buddhimato 'tsṛṣṭā hanyād rāṣṭram
sarājakam
(Ib. 5, 1 013 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 519)*

2 952. Zeii nu păzesc cu bîta, ca ciobanii. Pe acela căruia îi voiesc binele, ei îl înzestrează cu minte.
na devā yaṣṭim ādāya rakṣanti paçupālavat
yaṃ tu vardhitum icchanti buddhyā saṃyojayanti
tam
(Ib. 1122)

2 953. Cu cei de rînd mintea se împuţinează, cu cei de-o seamă ea devine deopotrivă, iar cu cei distinşi ea capătă distincţie.
hīyate hi matīs tāvad dhināis saha samāgamāt
samāiç ca samatām eti viçiṣṭāiç ca viçiṣṭatām
(Tantrākhyāyika 3,89 = Hitopadeça, Introd. 42)

2 954. Nimic nu este cu neputinţă pe lumea aceasta pentru cei care au minte.

na kiṃ cid iha buddhimatām asādhyam asti
(Pañcatantra (K) 1, 55, 4)

2 955. Cînd nenorocirea pîndeşte pe oameni, de obicei li se tulbură mintea şi o pierd.
pratyāsannavipattimūḍhamanasāṃ prāyo matiḥ kṣīyate
(Ib. (B.) 2, 4)

2 956. Cînd sînt prinşi în mrejele morţii şi cînd mintea le e lovită de destin, atunci şi judecata celor cu suflet mare începe să meargă strîmb.
kṛtāntapāçabaddhānāṃ dāivopahatacetāsām
buddhayaḥ kubjagāminyo bhavanti mahatām api
(Ib. 5)

2 957. Cînd mintea-i înfrîntă, toate simţurile sînt înfrînte după ea, cînd soarele e acoperit de nori, şi razele lui sînt acoperite.
nirodhāc cetaso 'kṣāṇi niruddhāny akhilāny api
ācchādite ravāu meghāiḥ saṃchannāḥ syur gabhastayaḥ
(Ib. 153)

2 958. Şi mintea (poate fi) lovită de destin.
karmaṇā buddhir api hanyate.
(Ib. 2, p. 36, r. 14)

2 959. Zeii nu omoară cu paloşul, minioşi ca nişte duşmani. Cui vor să-i facă rău, îi iau mintea.
na devāḥ çastraṃ ādāya nighnanti ripuvat krudhā
yaṃ tu hiṃsitum icchanti buddhyā viçleşayanti tam
(Ib. 3, 183)

2 960. Duşmanii loviţi cu armele nu sînt doboriţi ; numai cei loviţi cu mintea sînt doboriţi de-a binelea. Arma omoară numai corpul omului ; pe cînd mintea nimiceşte şi neamul şi averea şi renumele.
çastrāir hatā na hi hatā ripavo bhavanti prajnāhatās tu ripavaḥ suhatā bhavanti
çastraṃ nihanti puruşasya çarīraṃ ekaṃ prajnā kulaṃ ca vibhavaṃ ca yaçaç ca hanti
(Ib. 257 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 2974)

2 961. Şi mintea celui foarte inteligent se pierde din cauza necontenitei preocupări privitoare la sare, unt, ulei, orez, haine şi lemne.

naçyati vipulamater api buddhir puruşasya mandavibhavasya
ghṛtalavaṇatāilatanḍulavastrendhanacintayā satatam

(Ib. (B) 5, 5)

2 962. Mai bună-i mintea decît ştiinţa ; mintea e mai presus de ştiinţă. Cei care n-au minte pier.

varaṃ buddhir na sā vidyā vidyāyā buddhir uttamā
buddhihīnā vinaçyanti
(Ib. 39)

2 963. Gîndurile muritorilor sînt şovăielnice şi cugetările noastre sînt cu greşeală. Căci timpul cel pieritor îngreuiază sufletul şi locuinţa cea pămîntească împovărează mintea cea plină de griji. Cu greu ne dăm seama despre cele ce sînt pe pămînt şi cu ostenceală găsim cele ce sînt chiar în mîna noastră ; atunci, cine a putut să pătrundă cele ce sînt în ceruri ?

Λογισμοὶ γὰρ θνητῶν δειλοί,
καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι ἡμῶν·
φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχήν,
καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφροντίδα.
καὶ μόλις εἰκάζομεν τὰ ἐπὶ γῆς
καὶ τὰ ἐν χερσὶν εὑρίσκομεν μετὰ πόνου.
τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνίασεν ;
(Septuaginta, Sap. 9, 14 — 16)

Cogitationes enim mortalium timidae,
et incertae providentiae nostrae ;
corpus enim quod corrumpitur aggravat animam,
et terrena inhabitatio deprimit sensum multa
cogitantem.
Et difficile aestimamus quae in terra sunt,
et quae in prospectu sunt invenimus cum labore :
quae autem in caelis sunt quis investigabit ?

2 964. Nimeni nu trebuie să fie încrezut atît de prosteşte, încît să-şi închipuie că numai în el există minte şi raţiune, nu şi-n cer şi-n univers.

Quid est enim verius, quam neminem esse oportere tam stulte arrogantem, ut in se rationem et mentem putet inesse, in caelo mundoque non putet ?
(Cicero, Leg. 2, 7)

2 965. Mintea pune în mișcare universul și pătrunde corpul imens.
Mens agitat molem et magno se corpore miscet.
(Vergilius, Aen. 6, 727)

2 966. O, minte omenească necunoscătoare a destinului și a soartei viitoare și care, exaltată de succes, nu știe să păstreze măsura !
Nescia mens hominum fati sortisque futurae,
Et servare modum, rebus sublata secundis !
(Ib. 10, 501 sq.)

2 967. Inteligența îi părăsește cea dintîi pe cei nenorociți, iar judecata și chibzuința dispar o dată cu buna stare.
Miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re consiliumque fugit.
(Ovidius, Pont. 4, 12, 47 sq.)

2 968. Timpul îndelungat a ascuțit mintea omenească și greutățile i-au făcut iscusiți pe sărmanii muritori.
Longa dies acuit mortalia corda
Et labor ingenium miseris dedit.
(Manilius, 1, 79 sq.)

2 969. După cum locurile insalubre vatămă chiar și o sănătate excelentă, tot astfel chiar și pentru o minte aleasă, dar care încă nu e desăvîrșită și care-i pe cale de a prinde puteri, sînt unele lucruri nesănătoase.
Ut loca gravia etiam firmissimam valetudinem temptant, ita bonae quoque menti necdum adhuc perfectae et convalescenti sunt aliqua parum salubria.
(Seneca, Epist. 28, 6)

2 970. La nimeni nu vine mintea cea bună înaintea celei rele. Toți sîntem luați în stăpînire (de aceasta) de mai înainte.
Ad neminem ante bona mens venit quam mala. Omnes praeoccupati sumus.
(Ib. 50, 7)

2 971. Ca și chipurile omenești, statuile care le reprodue sînt fără putere și pieritoare, pe cînd forma minții este eternă; pe aceasta n-o poți păstra sau exprima printr-o materie și o artă străină de ea, ci prin înseși moravurile tale.

Ut vultus hominum, ita simulacra vultus imbecilla ac mortalia sunt, forma mentia aeterna, quam tenere et exprimere non per alienam materiem et artem, sed tuis ipse moribus possis.

(Tacitus, Agricola 46)

2 972. Acesta-i mersul periodic al lumii, cînd sus, cînd jos, din veac în veac. Mintea care-i în univers se îndreaptă asupra fiecărui lucru. Dacă-i așa, acceptă ceea ce-i pus în mișcare de ea ; sau a pus în mișcare odată (pentru totdeauna), iarrestul urmează. Într-un cuvînt sau (există un) Dumnezeu (și atunci) totul merge bine ; sau (stăpînește) hazardul (și atunci) nu fă și tu ca el.

Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ ὅλου διάνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀποδέχου τὸ ἐκείνης ὁρμητόν· ἢ ἅπαξ ὥρμησεν, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν... Τὸ δ' ὅλον, εἴτε θεός, εὖ ἔχει πάντα· εἴτε τὸ εἰκῇ, μὴ καὶ σὺ εἰκῇ.

(Marcus Aurelius, 9, 28)

2 973. De obicei, cînd se ivește pierzarea, (și) cel înțelept își pierde mintea.

prāyaḥ satpuruṣo vināçasamaye buddhyā parityajte.

(Vetālapañcavinçatikā 1, la Lassen, *Anth. 12, 7)*

2 974. În orice împrejurare mintea este prietenul cel mai de seamă, nu forța.

buddhir nāma ca sarvatra mukhyaṃ mitraṃ na pāuruṣam.

(Somadeva, Kath. 33, 132)

2 975. Sînt trei feluri de minți : una înțelege de la sine ; a doua pricepe ceea ce gîndește altul ; iar a treia nu (se) înțelege nici pe sine nici pe altul ; prima este cea mai excelentă, a doua excelentă, a treia inutilă.

Sono di tre generazioni cervelli: l'uno intende da sè; l'altro discerne quello che altri intende; e il terzo non intende nè sè nè altri; quel primo è eccellentissimo, il secondo eccellente, il terzo inutile.
(Machiavelli, *Princ. 22)*

2 976. Mulți nu-și pierd mintea fiindcă n-o au.
Muchos, por faltos de sentido, no le pierden.
(Gracián, *Or. 35)*

2 977. Îndoită minte e necesară între cei care nu au de loc.
Doblado seso es menester para quien no le tiene.
(Ib. 104)

2 978. Sînt în capul nostru resorturi care sînt așezate astfel, încît cel care atinge unul atinge și contrariul.
Il y a des ressorts dans notre tête, qui sont tellement disposés que qui touche l'un touche aussi le contraire.
(Pascal, *Pens. 70 (110))*

2 979. Cum se face că un șchiop nu ne irită, pe cînd o minte șchioapă ne irită? Pentru că un șchiop recunoaște că noi mergem drept; pe cînd o minte șchioapă spune că noi sîntem aceia care șchiopătăm; fără aceasta noi am avea milă de el, și nu necaz împotriva lui.
D'où vient qu'un boiteux ne nous irrite pas, et un esprit boiteux nous irrite? A cause qu'un boiteux reconnaît que nous allons droit, et qu'un esprit boiteux dit que c'est nous qui boitons; sans cela nous en aurions pitié et non colère.
(Ib. 80 (232))

2 980. O minte superioară este sigur unită de-aproape cu nebunia, și limita dintre ele e foarte îngustă.
Great wits are sure to madness near allied,
And thin partitions do their bounds divide.
(Dryden, *Abs. 14 sq.)*

2 981. Sînt neguri în orizontul mintal la fel ca în cel natural, care ascund ceea ce-i mai puțin plăcut la obiectul depărtat.

There are mists in the mental as well as the natural horizon, to conceal what is less pleasing in distant objects.
(Scott, Wav. 29)

2 982. Atunci am strigat către cerul ce se-nvirteşte, întrebîndu-l : „Ce lampă are destinul, spre a călăuzi pe micii săi copii, care se poticnesc prin întunerec?" Şi cerul mi-a răspuns : „O minte oarbă".
Then to the rolling Heav'n itself I cried,
Asking, „What Lamp had Destiny to guide
Her little Children stumbling in the Dark ?
And — „A blind Understanding !" Heav'n replied.
(Fitzgerald, Rubaiyát of Omar Khayyam)

2 983. Chiar şi acei care sînt capabili de a gîndi îşi ocupă mintea cu prostii.
Ceux mêmes qui sont capables de réflexion occupent leur esprit à des sottises.
(France, Rét. 76)

MINUNEA

***2 984. Minunea este copilul cel mai drag al credinţei.**
Das Wunder ist des Glaubens liebstes Kind.
(Goethe, Faust 766)

MIRAREA

2 985. Nu te mira de nimic[a].
Μηδὲν θαυμάζειν.
(Pythagoras)

2 986. Ceea ce vedem adesea nu stîrneşte mirarea noastră, chiar dacă nu-i cunoaştem cauza; dacă însă se întîmplă ceva ce n-am mai văzut niciodată, o socotim drept o minune

---

a) Maximă adoptată de Democrit, Zenon, Epicur şi majoritatea filozofilor. I se dădea un înţeles intelectual: a *nu se lăsa tulburat de fenomenele naturale* (ceea ce nu exclude curiozitatea ştiinţifică) şi un înţeles moral: a nu da prea mare importanţă lucrurilor din lumea aceasta, bune sau rele, şi a trăi în moderaţiune. (F. Plessis et P. Lejay, Oeuvres d'Horace, 1906, Epist., 1, 6, 1, n. 1).

Quod crebro videt non miratur, etiamsi cur fiat nescit ; quod ante non viderit, id si evenerit, ostentum esse censit.
(Cicero, *Div. 2, 49)*

2 987. A nu te mira de nimic este aproape singurul lucru, care poate să facă şi să menţină (pe cineva) fericit.
Nil admirari prope res est una, ...
Solaque quae possit facere et servare beatum.
(Horatius, *Epist. 1, 6, 1 sq.)*

2 988. N-ar trebui să ne mirăm decît de faptul că ne mai putem mira.
On ne devait s'étonner que de pouvoir encore s'étonner.
(La Rochefoucauld, *Max. 384)*

MIŞCAREA

2 989. Anaxagora spune că toate fiind (amestecate) laolaltă, mintea le-a imprimat mişcare şi le-a despărţit.
Ἀναξαγόρας λέγει ὁμοῦ πάντων ὄντων κίνησιν ἐμποιῆσαι τὸν νοῦν καὶ διακρῖναι.
(Anaxagoras, *la* Aristoteles, *Phys. 8, 1)*

2 990. Tot ce-i pus în mişcare de o impulsiune din afară e neînsufleţit ; iar ceea ce-i însufleţit se mişcă printr-o mişcare lăuntrică şi proprie.
Inanimum est enim omne, quod pulsu agitatur externo ; quod autem est animal, id motu cietur interiore et suo.
(Cicero, *Tusc. 1, 54)*

MIŞELIA

2 991. Adevărata faţă a mişeliei nu se vede pînă nu avem de-a face cu ea.
Knavery's plain face is never seen, till us'd.
(Shakespeare, *Oth. 2, 1)*

MIZERIA

2 992. Mai bine pădurea locuită de tigri, de elefanţi şi de alte fiare, lipsită de apă şi plină de mărăcini ; mai bine un

culcuș de paie și o îmbrăcăminte de scoarță, decît un trai în mizerie printre rude.
varaṃ vanaṃ vyāghragajādisevitaṃ
jalena hīnaṃ bahukaṇṭakāvṛtam
tṛṇāni çayyā paridhānavalkalaṃ
na bandhumadhye dhanahīnajīvitam
(Pañcatantra (B) 5, 23)

2 993. Solomon și Iov au cunoscut cel mai bine mizeria omului și au vorbit cel mai bine despre ea : unul cel mai fericit, iar celălalt cel mai nefericit ; unul cunoscînd din experiență deșertăciunea plăcerilor, celălalt realitatea relelor.
Salomon et Job ont le mieux connu et le mieux parlé de la misère de l'homme : l'un le plus heureux, et l'autre le plus malheureux; l'un connaissant la vanité des plaisirs par expérience, l'autre la réalité des maux.
(Pascal, *Pens. 174 (77))*

2 994. În fond, pretutindeni și-n toate este mizerie pe lumea aceasta ; căci nu există vreo situație în această viață nenorocită care să nu fie amestecată cu ceva amărăciune.
Dans le fond il y a en tout et partout de la misère en ce monde ; car il ne se trouve aucun état dans cette malheureuse vie qui ne soit mêlé de quelque amertume.
(Oxenstierna, *Pens. II, 130)*

2 995. Mizeria nu constă în lipsa lucrurilor, ci în nevoia ce se resimte pentru ele.
La misère ne consiste pas dans la privation des choses, mais dans le besoin qui s'en fait sentir.
(Rousseau, *Emile 2 (p. 73)*

2 996. Miseria humana, nequitia humana și stultitia humana **corespund pe deplin între ele în această** samsara **a budiștilor și sînt de aceeași mărime.**
Miseria humana, nequitia humana und *stultitia humana* entsprechen einander vollkommen in diesem *Samsara* der Buddhaisten, und sind von gleicher Grösse.
(Schopenhauer, *Par. 2, 114)*

MÎNCAREA

2 997. Ceilalţi trăiesc ca să mănînce, pe cînd eu mănînc ca să trăiesc.

Οἱ μὲν λοιποὶ ζῶσιν ἵν' ἐσθίωσιν, αὐτὸς δὲ ἐσθίω ἵνα ζῶ.

(Socrates, la Stobaeus, *Flor. 17, 22)*

2 998. Trebuie să mîncăm pentru a trăi, nu să trăim pentru a mînca.

Il faut manger pour vivre et non pas vivre pour manger.

(Molière, Av. 3, 1)

MÎNDRIA

2 999. Dacă vine mîndria, după ea şi ocara.

Οὗ ἐὰν εἰσέλθῃ ὕβρις, ἐκεῖ καὶ ἀτιμία.

(Septuaginta, Prov. 11, 2)

Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia.

3 000. Cum ne pierdem orice însemnătate, cînd nu mai avem mîndria de odinioară !

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες.

(Euripides, Hec. 622 sq.)

3 001. Îngîmfarea distruge fericirea celui cu minte puţină.

abhimānaḥ çriyaṃ hanti puruṣasyā 'lpamedhasaḥ

(Mahābhārata 13, 2181 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3547)*

3 002. Sînt trei soiuri de oameni pe care le urgiseşte sufletul meu şi a căror viaţă mă dezgustă foarte : calicul îndul, bogatul înşelător şi bătrînul desfrînat şi fără minte.

Τρία δὲ εἴδη ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου
καὶ προσώχθισα σφόδρα τῇ ζωῇ αὐτῶν·
πτωχὸν ὑπερήφανον, καὶ πλούσιον ψεύστην,
γέροντα μοιχὸν ἐλαττούμενον συνέσει.

(Septuaginta, Sir. 25, 2)

MÎNGÎIEREA

3 003. Cuvintele de mîngîiere trebuie spuse la timpul potrivit, cînd durerea mai continuă şi cînd cel care suferă are

nevoie de ajutor. Dar cînd rănile sufleteşti s-au vindecat după mult timp, cel care le atinge, le reînnoieşte.
Temporis officium est solacia dicere certi,
Dum dolor in cursu est et petit aeger opem.
At cum longa dies sedavit vulnera mentis,
Intempestive qui movet illa, novat.
*(*Ovidius, *Pont. 4, 11, 17 sqq.)*

3 004. Cîte argumente frumoase şi inutile se pot oferi aceluia care se află într-o mare răstrişte, pentru a încerca să-l liniştim : lucrurile din afară, pe care le numim întîmplări, sînt uneori mai tari decît raţiunea şi decît natura. „Mîninică, dormi, nu te lăsa să mori de supărare, caută să trăieşti" ; îndemnuri reci şi care reduc la neputinţă. „Ai minte să te neliniştesti atîta?" Nu e ca şi cum ai spune : „Eşti nebun, să fii nenorocit ?"
Combien de belles et inutiles raisons à étaler à celui qui est dans une grande adversité pour essayer de le rendre tranquille : les choses de dehors qu'on appelle les événements sont quelquefois plus fortes que la raison et que la nature. „Mangez, dormez, ne vous laissez point mourir de chagrin, songez à vivre" ; harangues froides et qui réduisent à l'impossible. „Êtes-vous raisonnable de vous tant inquiéter ?" N'est-ce pas dire : „Êtes-vous fou d'être malheureux ?"
*(*La Bruyère, *De la société 63)*

3 005. A mîngîia prea devreme înseamnă a reaminti mîhnirea
Premature consolation is but the remembrancer of sorrow.
*(*Goldsmith, *Vic. III)*

3 006. Cel mai frumos altar este sufletul unui nefericit mîngîiat, care mulţumeşte lui Dumnezeu.
Le plus beau des autels c'est l'âme d'un malheureux consolé qui remercie Dieu.
*(*Hugo, *Mis. 1, 1, 6)*

MÎNIA

3 007. Nu foloseşte mînia în nenorocire.
Θυμὸς δ' ἐν κακοῖς οὐ ξύμφορον.
*(*Sophocles, *Oed. Col. 592)*

3 008. Minia, care-i pentru muritori pricina celor mai mari rele, e mai puternică decît hotărîrea mea.
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων,
ὅσπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς.
(Euripides, Med. 1087 sq.)

3 009. Toţi sîntem nebuni, cînd ne mîniem.
Μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζώμεθα.
(Philemon, la Stobaeus, Flor. 20, 4)

3 010. Minia celor ce se iubesc dăinuieşte puţin.
Ὀργὴ φιλούντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.
(Menander, la Stobaeus, Flor. 63, 20)

3 011. Cel care iubeşte foarte mult se mînie pentru foarte puţin.
Ὁ μέγιστον ἀγαπῶν δι' ἐλάχιστ' ὀργίζεται.
(Id., ib. 79, 8)

3 012. Vei duce viaţa cea mai bună, dacă-ţi vei stăpîni mînia.
Ζήσεις βίον κράτιστον ἂν θυμοῦ κρατῇς.
(Id. Mon. 186)

3 013. Minia trebuie reţinută totdeauna, cu multă băgare de seamă, faţă de zei, regi, brahmani, precum şi faţă de bătrîni, copii şi bolnavi.
dāivateṣu prayatnena rājasu brāhmaṇeṣu ca
niyantavyaḥ sadā krodho vṛddhābālāturēṣu ca
(Mahābhārata 5, 1427 sq. ; Böhtlingk, Ind. Spr. 1250)

3 014. Minia celor neputincioşi poate pricinui propriu lor nenorocire.
puṃsām asamarthānām upadravyāyā 'tmano
bhavet kopaḥ
(Pañcatantra 1, 368 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 1782)

3 015. Fereşte-te cît va timp de cel mîniat şi mult timp de cel care ţi-i duşman.
Iratum breviter vites, inimicum diu.
(Syrus, 403)

3 016. Cine se mînie, îşi caută primejdie.
Petit qui irascitur periculum sibi.
(Ib. 684)

3 017. Minia este o nebunie scurtă.
Ira furor brevis est.
*(*Horatius, *Epist. 1, 2, 62)*

3 018. Soarele să nu apună peste întărîtarea voastră.
Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ παροργισμῷ ὑμῶν.
(N. T. Ad Ephesios 4, 26)

3 019. Cine își biruie mînia, acela biruie întreaga lume.
jitakrodhena sarvaṃ hi jagad etad vijîyate
*(*Somadeva, *Kath. 52, 240)*

3 020. Fără număr sînt cei care se supără fără motiv. Nenumărați sînt și cei mîniați cu motiv. Dar puțini de tot sînt acei care nu se înfurie nici chiar pentru un motiv.
nā 'kāraṇaruṣāṃ saṃkhyā saṃkhyātāh kāraṇakrudhaḥ
kāraṇe 'pi na krudhyanti ye te jagati pañcaṣāḥ
*(*Böhtlingk, *Chrest. 206, 23 sq.)*

3 021. Mînia este, fără îndoială, un fel de înjosire, după cum apare limpede în slăbiciunea acelora la care domină : copii, femei, bătrîni, bolnavi.
Anger is certainly a kind of baseness, as it appears well in the weakness of those subjects in whom it reigns : children, women, old folks, sick folks.
*(*Bacon, *Ess. 57)*

3 022. Cîte persoane și-au petrecut restul vieții regretînd în mod inutil nenorocirea de a se fi lăsat timp de cîteva clipe tîrîți de mînie !
Combien de personnes ont passé le reste de leur vie à regretter inutilement le malheur de s'être, pendant quelques moments, laissé emporter à la colère !
*(*Oxenstierna, *Pens. 1, 77)*

3 023. Mînia e ca focul : nu se poate stinge decît atunci cînd e scînteie. După aceea e tîrziu.
L'ira è come il fuoco : non si può spegnere che quando è favilla. Dopo è tardi.
*(*Papini, *Storia 1, 132)*

MÎNTUITORUL

3 024. Cel mai mare străin pe lumea aceasta a fost acela care a venit s-o mîntuiască.

The greatest stranger in this world, was he that came to save it.
(Goldsmith, *Vic. VI)*

MLAŞTINA

3 025. De ce ai locuit atîta timp lîngă mlaştină, încît a trebuit să devii tu însuţi broască şi ţestoasă?
Warum wohntest du so lange am Sumpfe, dass du selber zum Frosch und zur Kröte werden musstest?
(Nietzsche, *Zar. 3, 261)*

MOARTEA

3 026. Aş prefera să trăiesc pe pămînt şi să fiu argat la un om sărac, care să nu aibă multă hrană, decît să domnesc peste toţi morţii[a].
Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ,
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.
(Homerus, *Od. 11, 489 sqq.)*

3 027. Nu e bine să se defăimeze morţii.
Οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσιν.
(Archilochus, *Iambi 60)*

3 028. Nici un om, după ce moare, nu (mai) e respectat sau celebrat de concetăţeni. Noi, cei care trăim, căutăm mai degrabă favoarea celui care trăieşte ; mortul are totdeauna soarta cea mai rea[b].
Οὔτις αἰδοῖος μετ' ἀστῶν (οὐδὲ) περίφημος θανὼν
γίγνεται. χάριν δὲ μᾶλλον τοῦ ζοοῦ διώκομεν
(οἱ) ζοοί. κάκιστα δ' (αἰεὶ) τῷ θανόντι γίγνεται.
(Archilochus, *Tetr. troch. 59)*

3 029. Lung e timpul morţii pentru noi şi trăim un mic număr de ani în chip mizerabil.
Πολλὸς γὰρ ἡμῖν ἐστι τεθνάναι χρόνος,
ζῶμεν δ' ἀριθμῷ παῦρα (παγ)κάκως ἔτεα.
(Semonides, *Iambi 3)*

---

a) Cuvintele lui Achile către Ulise, în Infern.
b) Cf. proverbul francez : *Les morts ont toujours tort.*

3 030. Nu e sortit să scape cineva de moarte, chiar de s-ar trage din strămoşi nemuritori.

Οὐ γάρ κως θάνατόν γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
ἄνδρ', οὐδ' εἰ προγόνων ἦ γένος ἀθανάτων.
(Callimachus, El. 1, 12 sq.)

3 031. La un copac (mai) este nădejde ; căci dacă-i tăiat, înverzeşte din nou...
Dar omul cînd moare se duce şi, o dată căzut, nu mai există.

Ἔστιν γὰρ δένδρῳ ἐλπίς.
ἐὰν γὰρ ἐκκοπῇ, ἔτι ἐπανθήσει,...
ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ᾤχετο,
πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκέτι ἔστιν.
(Septuaginta, Iov 14, 7, 10)

Lignum habet spem ;
si praecisum fuerit, rursum virescit...
Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus,
atque consumptus, ubi, quaeso, est ?

3 032. Oamenii au puţină putere, iar grijile lor sînt zadarnice, şi într-o viaţă scurtă chin după chin ; iar moartea inevitabilă atîrnă deopotrivă (peste toţi) ; căci şi cei buni şi cel care-i rău capătă prin sorţi o parte egală la ea.

Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος, ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες,
Αἰῶνι δὲ παύρῳ πόνος ἀμφὶ πόνῳ.
Ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος·
Κείνου γὰρ ἴσον λάχον μέρος οἵ' τ' ἀγαθοὶ
Ὅστις τε κακός.
(Simylus 20)

3 033. Moartea îl ajunge şi pe cel laş.

Ὁ δ' αὖ θάνατος κίχε καὶ τὸν φυγόμαχον.
(Id. fr. 65)

3 034. Eu sînt Theodor ; cineva se bucură că am murit ; altul se va bucura de (moartea) lui ; toţi sîntem supuşi morţii.

Χαίρει τις, Θεόδωρος ἐπεὶ θάνον. ἄλλος ἐπ' αὐτῷ
Χαιρήσει. θανάτῳ πάντες ὀφειλόμεθα.
(Id. 104)

3 035. Adu-ţi aminte că eşti muritor.
Μέμνησ' ὅτι θνητὸς ὑπάρχεις.
(Phocylides, *Sent. 104)*

3 036. Moartea este singura divinitate care nu doreşte daruri
Μόνος θεῶν Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.
(Aeschylus, *Nioba la* Aristophanes, *Ran. 1392)*

3 037. Mai bine să mori odată pentru totdeauna, decît să suferi în toate zilele vieţii tale.
Κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
(Id. Prom. 750 sq.)

3 038. Să nu defăimezi pe cel mort.
Τὸν τεθνηκότα μὴ κακολογεῖν.
(Chilo, *la* Diogenes Laertius *1, 3, 2)*
De mortuis nil nisi bene.

3 039. Coborîrea în Infern este aceeaşi din orice parte.
Πανταχόθεν ὁμοία ἐστὶν ἡ εἰς Ἅιδου κατάβασις.
(Anaxagoras, *la* Diogenes Laertius *2, 3, 6)*

3 040. Noi trăim moartea acelora (a sufletelor), iar acelea trălesc moartea noastră.
Ζῆν ἡμᾶς τὸν ἐκείνων θάνατον καὶ ζῆν ἐκείνας τὸν ἡμέτερον θάνατον.
(Heraclitus, *la* Diels, *Fr. 77)*

3 041. Şi cei îndrăzneţi dau înapoi, cînd văd că moartea e aproape.
Φεύγουσι γάρ τοι χοἱ θρασεῖς, ὅταν πέλας
ἤδη τὸν Ἅιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.
(Sophocles, *Ant. 580 sq.)*

3 042. Nu moartea este cel mai mare rău, ci atunci cînd vrea cineva să moară şi nici măcar asta nu poate dobîndi.
Οὐ γὰρ θανεῖν ἔχθιστον, ἀλλ' ὅταν θανεῖν
χρῄζων τις εἶτα μηδὲ τοῦτ' ἔχῃ λαβεῖν.
(Id. El. 1007 sq.)

3 043. Cînd viaţa e mizerabilă, moartea e refugiul cel mai preferabil pentru om.

Ὁ μὲν θάνατος μοχθηρῆς ἐούσης τῆς ζόης καταφυγὴ αἱρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε.
(Herodotus 7, 46)

3 044. Nu există vreun muritor care să fie sigur că va mai trăi a doua zi.

Οὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται
Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται.
(Euripides, *Alcm. 783 sq.)*

3 045. O dată ce a murit, tot omul (devine) pulbere şi umbră ; nimicul se întoarce în nimic.

Κατθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ
Γῆ καὶ σκιά· τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥέπει.
(Id. Mel., la Stobaeus, *Flor. 98, 4)*

3 046. Oamenii, în timp ce fug de moarte, aleargă după ea.

Ἄνθρωποι τὸν θάνατον φεύγοντες διώκουσιν.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 203)*

3 047. Cei fără minte dorese să trăiască, fiindcă se tem de moarte, în loc de bătrineţe.

Ἀνοήμονες ζωῆς ὀρέγονται ἀντὶ γήραος θάνατον δεδοικότες.
(Ib., 205)

3 048. Cei fără minte vor să îmbătrînească fiindcă se tem de moarte.

Ἀνοήμονες θάνατον δεδοικότες γηράσκειν ἐθέλουσιν.
(Ib. 206)

3 049. Moartea nu e decît despărţirea a două lucruri : sufletul şi corpul.

Ὁ θάνατος τυγχάνει ὢν οὐδὲν ἄλλο ἢ δυοῖν πραγμάτοιν διάλυσις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀπ' ἀλλήλοιν.
(Plato, *Gorg. 80)*

3 050. Cei care sînt într-adevăr filozofi, se deprind cu (gîndul) morţii, şi aceasta îi înspăimîntă mai puţin decît pe ceilalţi oameni.

Οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι καὶ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν.
(Id. Phaedon 67)

3 051. Pe cine îl iubesc zeii, acela moare tînăr.
Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος.
*(*Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 120, 8)*
Quem di diligunt, adulescens moritur.

3 052. Împreună merge moartea, împreună şade moartea ; oricît de departe am merge, ea se-ntoarce împreună cu noi.
sahāi 'va mṛtyur vrajati saha mṛtyur niṣīdati
gatvā sudīrgham adhvānaṃ saha mṛtyur nivartate
(Rāmāyaṇa 2, 105, 22)

3 053. Ca şi cum cineva ar sta în drum şi ar grăi către o caravană în trecere: „Şi eu am să vă ajung din urmă" ; tot astfel este sigur (pentru noi) drumul pe care au mers înaintea noastră părinţii şi strămoşii noştri. Cum ar putea să jăluească cineva că-l urmează, de vreme ce nu poate fi evitat?
yathā hi sārthaṃ gacchantaṃ brūyāt kaç cit pathi sthitaḥ
aham apy āgamiṣyāmi pṛṣṭhato bhavatām iti
evaṃ pūrvāir gato mārgaḥ pitṛpāitamaho dhruvaḥ
tam āpannah kathaṃ çoced yasya nā 'sti vyatikramaḥ
(Ib. 27 sq. ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 4798 sq.)*

3 054. Toţi merg către acelaşi loc. Toţi au ieşit din pulbere şi toţi se întorc în pulbere.
Τὰ πάντα πορεύεται εἰς τόπον ἕνα.
τὰ πάντα ἐγένετο ἀπὸ τοῦ χοός,
καὶ τὰ πάντα ἐπιστρέφει εἰς τὸν χοῦν.
(Septuaginta, Eccl. 3, 20)
Omnia pergunt ad unum locum
De terra facta sunt, et in terram pariter revertuntur.

3 055. Cei vii ştiu că vor muri, dar cei morţi nu mai ştiu nimic şi nu mai au parte de nici o răsplată, căci pomenirea lor a fost uitată. La fel iubirea lor, la fel ura lor, la fel invidia lor, de mult au pierit, şi nici o parte nu mai au, în veac de veac, la tot ce se face sub soare.

Οἱ ζῶντες γνώσονται ὅτι ἀποθανοῦνται,
καὶ οἱ νεκροὶ οὐκ εἰσιν γινώσκοντες οὐδέν·
καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔτι μισθός,
ὅτι ἐπελήσθη ἡ μνήμη αὐτῶν.
Καί γε ἀγάπη αὐτῶν καί γε μῖσος αὐτῶν·
καί γε ζῆλος αὐτῶν ἤδη ἀπώλετο
καὶ μερὶς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔτι εἰς αἰῶνα
ἐν παντὶ τῷ πεποιημένῳ ὑπὸ τὸν ἥλιον.
(Ib. 9, 5 — 6)
Viventes sciunt se esse morituros ; mortui vero nihil noverunt amplius ; nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum.
Amor quoque, et odium, et invidiae simul perierunt ; nec habent partem in hoc saeculo,
et in opere quod sub sole geritur.

3 056. Omul nu ştie ceasul lui : întocmai ca peştii care sînt prinşi în năvodul fatal şi ca păsările care cad în laţ, la fel şi fiii omului sînt prinşi în ceasul rău, cînd vine dintr-odată peste ei.

Οὐκ ἔγνω ὁ ἄνθρωπος τὸν καιρὸν αὐτοῦ.
ὡς οἱ ἰχθύες οἱ θηρευόμενοι ἐν ἀμφιβλήστρῳ κακῷ
καὶ ὡς ὄρνεα τὰ θηρευόμενα ἐν παγίδι,
ὡς αὐτὰ παγιδεύονται οἱ υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου
εἰς καιρὸν πονηρόν,
ὅταν ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ἄφνω.
(Ib. 9, 12)
Nescit homo finem suum ;
sed sicut pisces capiuntur hamo,
et sicut aves laqueo comprehenduntur,
sic capiuntur homines in tempore malo,
cum eis extemplo supervenerit.

3 057. Cît timp moartea e (încă) departe, cei nefericiţi o doresc ; dar cînd se apropie ultima undă a vieţii, regretăm viaţa.

Ἡνίκ' ἂν μὲν ᾖ πρόσω τὸ κατθανεῖν
Ἅιδης ποθεῖται τοῖς δεδυστυχηκόσιν·
ὅταν δ' ἐφέρπῃ κῦμα λοίσθιον βίου,
τὸ ζῆν ποθοῦμεν.
(Lycophron, *Pelop., la* Stobaeus, *Flor. 119, 13)*

3 058. Toţi oamenii pe lumea aceasta trebuie să moară neapărat. Pentru un lucru care trebuie să se întîmple neapărat nu are loc părere de rău aici (pe pămînt).
avaçyaṃ nidhanaṃ sarvāir gantavyam iha mānavāiḥ
avaçyabhāviny arthe vāi saṃtāpo ne 'ha vidyate
(Mahābhārata, 1, 6144)

3 059. Rudele, prietenii şi fiii părăsesc (mortul) şi se întorc acasă, cum părăsesc păsările copacii fără flori şi fără fructe.
utsṛjya vinivartante jñātayaḥ suhṛdaḥ suṭaḥ
apuşpān aphalān vṛkşān yathā... patatriṇaḥ
(Ib. 5, 1549 : Böhtlingk, Ind. Spr. 3781)

3 060. Şi cel înţelept şi cel prost şi cel bogat şi cel sărac, toţi ajung în puterea morţii însoţiţi de faptele lor bune sau rele.
prājño vā yadi vā mūrkhaḥ sadhano nirdhano 'pi vā
sarvaḥ kālavaçaṃ yāti çubhāçubhasamanvitaḥ
(Ib. 12, 5717 : Ib. 4596)

3 061. Încă înainte ca (omul) să-şi fi luat plata pentru cele înfăptuite, în timp ce mai este ocupat cu ceea ce încă nu e făcut şi-n timp ce-şi caută de treburi pe cîmp, în piaţă sau acasă, vine moartea şi-l ia.
kṛtānāṃ phalam aprāptaṃ kāryāṇāṃ
karmasaṅginam
kşetrāpaṇagṛhāsaktaṃ mṛtyur ādāya gacchati
(Ib. 6543 : Ib. 3963)

3 062. Moartea ia cu sine pe cel slab şi pe cel puternic, pe erou şi pe laş, pe prost şi pe înţelept, înainte de a li se fi realizat toate dorinţele.
durbalaṃ balavantaṃ ca çūraṃ bhīruṃ jaḍaṃ
kavim
aprāptaṃ sarvakāmārthān mṛtyur ādāya gacchati
(Ib. 6544 : Ib. 4197)

3 063. De cum s-a născut, îl însoţesc pe om pînă la sfîrşitul său moartea şi bătrîneţea. Aceste două sînt nedezlipite de tot ce există (pe pămînt), fie plantă fie animal.
jātam evā 'ntako 'ntāya jarā cā 'nveti dehinam
anuşaktā dvayenāi 'te bhāvāḥ sthāvarajaṅgamāḥ
(Ib. 6546 : Ib. 4067)

3 064. Înainte de a ne fi pus la cale treburile, ne răpește moartea.
akṛteṣv eva kāryeṣu mṛtyur vāi samprakarṣati
(Ib. 9942 ı Ib. 3375)

3 065. Sînt cinci feluri de morți vii : cel sărac, cel bolnav, cel prost, cel pribeag și cel care veșnic servește.
jīvanto 'pi mṛtāḥ pañca çrūyante kila
daridro vyādhito mūrkhaḥ pravāsī nityasevakaḥ
(Pañcatantra (K) 1, 266)

3 066. De ce tremuri în fața morții, prostule? că ea doar nu cruță pe cel îngrozit de dînsa. Acum sau peste o sută de ani, moartea este sigură pentru toată suflarea.
mṛtyor bibheṣi kiṃ bāla na sa bhītam vimuñcati
adya vā 'bdaçatānte vā mṛtyur vāi prāṇināṃ
dhruvaḥ
(Ib. 419)

3 067. Păsările, care cutreieră singurătățile cerului, dau și ele peste nenorocire. Peștii sînt prinși de cei dibaci și din apa fără fund a mării... Ce folos că stă cineva într-un loc sigur, cînd Moartea cu mîna-i întinsă apucă chiar și din depărtare pe toți?
vyoṃāikāntavihāriṇo 'pi vihagāḥ samprāpnuvanty
āpadam
badhyante nipuṇāīr agādhasalilān mīnāḥ samudrād
api ...
kaḥ sthānalābhe guṇaḥ
kālaḥ sarvajanān prasāritakaro gṛhṇāti dūrād api
(Pañcatantra (B) 2, 20 = Hitopadeça 1, 51; cf. Tantrākhyāyika 2, 9)

3 068. Cel care părăsește corpul așa cum părăsește copacul malul riului, sau pasărea copacul, acela e liberat de un demon primejdios.
nadīkūlaṃ yatha vṛkṣo vṛkṣaṃ vā çakunir yathā
tathā tyajann imaṃ deham krçchrād grāhād
rimucyate
(Manu. 6, 78)

3 069. Nu te bucura de moartea nimănui ; adu-ți aminte că toți murim.

Μὴ ἐπίχαιρε ἐπὶ νεκρῷ.
μνήσθητι ὅτι πάντες τελευτῶμεν.
(Septuaginta, Sir. 8, 7)
Noli de mortuo inimico tuo gaudere ;
sciens quoniam omnes morimur.

3 070. Dacă omul moare, moştenirea lui sînt : şerpi, jivine şi viermi.

Ἐν τῷ ἀποθανεῖν ἄνθρωπον
κληρονομήσει ἑρπετὰ καὶ θηρία καὶ σκώληκας.
(Ib. 10, 11)
Cum moritur homo,
hereditabis serpentes, et bestias et vermes.

3 071. O, moarte, cît de amară este amintirea ta pentru cel ce trăieşte în pace, întru averea sa, pentru cel lipsit de griji şi cu noroc în toate şi care este încă destul de zdravăn ca să se poată hrăni !

Dar, o, moarte, cît de plăcută este sentinţa ta pentru cel sărac şi istovit de putere şi gîrbovit de bătrîneţe şi copleşit de griji şi care nu mai nădăjduieşte în nimic şi a pierdut răbdarea.

Ὦ θάνατε, ὡς πικρόν σου τὸ μνημόσυνόν ἐστιν
ἀνθρώπῳ εἰρηνεύοντι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ,
ἀνδρὶ ἀπερισπάστῳ καὶ εὐοδουμένῳ ἐν πᾶσιν
καὶ ἔτι ἰσχύοντι ἐπιδέξασθαι τροφήν·
ὦ θάνατε, καλόν σου τὸ κρίμα ἐστὶν
ἀνθρώπῳ ἐπιδεομένῳ καὶ ἐλασσουμένῳ ἰσχύι,
ἐσχατογήρῳ καὶ περισπωμένῳ περὶ πάντων
καὶ ἀπειθοῦντι καὶ ἀπολωλεκότι ὑπομονήν.
(Ib. 41, 1 — 2)
O, mors, quam amara est memoria tua
homini pacem habenti in substantiis suis ;
viro quieto, et cuius viae directae sunt in omnibus,
et adhuc valenti accipere cibum !
O, mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti,
et qui minoratur viribus,
defecto aetate, et cui de omnibus cura est,
et incredibili, qui perdidit patientiam.

3 072. După cum nu e nici un bine în moarte, tot aşa, desigur, nu e nici un rău : căci, odată ce nu mai simţim nimic, e ca şi cum nu ne-am fi născut.

Ut nihil boni est in morte, sic certe nihil mali ; sensu enim amisso, fit idem quasi natus non esset omnino. *(Cicero, Am. 4)*

3 073. Viaţa celor morţi se află în amintirea celor vii. Vita mortuorum in memoria vivorum est posita. *(Id. Phil. 9, 3)*

3 074. Plec din viaţă ca dintr-un han,[a] nu ca dintr-o casă ; căci natura ne-a dat numai un loc de popas, nu de stat. Ex vita discedo tanquam ex hospitio, non tanquam e domo ; commorandi enim natura deversorium nobis, non habitandi dedit. *(Id. Sen. 21)*

3 075. Moartea ne îndepărtează de la rău, nu de la bine. A malis mors abducit, non a bonis. *(Id. Tusc. 1, 83)*

3 076. Fără îndoială, dacă am fi murit mai înainte, moartea ne-ar fi sustras de la suferinţe, nu de la bucurii. Certe si ante occidissemus, mors nos a malis, non a bonis abstraxisset. *(Ib. 84)*

3 077. Nu trebuie să socotim ca rău nici un lucru care a fost dat de natură tuturor ; să înţelegem că, dacă moartea e un rău, atunci e un rău etern. Nihil censeamus esse malum, quod sit a natura datum omnibus, intellegamusque, si mors malum sit, esse sempiternum malum. *(Ib. 100)*

---

a) Cf. Gîndeşte-te că-n acest caravansarai bătătorit şi-ntins,
Ale cărui uşi sînt, rînd pe rînd, *ziua* şi *noaptea*,
Sultan după sultan a poposit
Cu alaiul său un ceas sau două — şi a plecat.
Think, in this batter'd Caravanserai
Whose Doorways are alternate Night and Day
How Sultán after Sultán with his Pomp
Abode his Hour or two, and went his way.
(Fitzgerald, Rubaiyát of Omar Khayyam I, 16).

3 078. Ah, cît e de temut acela care socoteşte moartea ca o scăpare !
Heu, quam est timendus, qui mori tutum putat !
(Syrus, 318)

3079. Omul moare de atîtea ori de cîte ori pierde pe unul din ai săi.
Homo toties moritur, quoties amittit suos.
(Ib. 326)

3 080. A se teme de moarte e mai crud decît a muri.
Mortem timere crudelius est quam mori.
(Ib. 520)

3 081. A cunoaşte clipa morţii înseamnă a muri necontenit.
Pereundi scire tempus assidue est mori.
(Ib. 677)

3 082. Ce nefericire să doreşti moartea şi să nu poţi muri !
Quam miserum est mortem cupere, nec posse emori !
(Ib. 749)

3 083. Moartea este o fericire pentru copil, crudă pentru tînăr şi tîrzie pentru cel prea bătrîn.
Mors infanti felix, iuveni acerba, sera nimis seni.
(Ib. 1 052)

3 084. Moartea nesigură îi surprinde pe toţi acela care amină (mereu) viaţa.
Omnes vitam differentes mors incerta praevenit.
(Ib. 1 072)

3 085. Se întoarce înapoi în pămînt ceea ce a ieşit mai înainte din pămînt ; iar ceea ce a fost trimis din regiunile eterului este primit din nou de spaţiile cereşti.
Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
In terras ; et quod missum est ex aetheris oris,
Id rursum coeli relatum templa receptant.
(Lucretius, Nat. 2, 998 sq.)

3 086. Trebuie alungată frica aceea de Acheron, care tulbură adînc viaţa omenească, aşternînd peste tot culoarea neagră a morţii, şi care nu lasă nici o plăcere curată şi intactă.

Metus ille foras praeceps Acheruntis agendus,
Funditus humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore, neque ullam
Esse voluptatem liquidam puramque relinquit.
(Ib. 3, 37 sqq.)

3 087. Adesea, de frica morţii, îi cuprinde pe oameni un atît de mare dezgust de viaţă şi de a mai vedea lumina zilei, încît întristaţi ei se sinucid, uitînd că izvorul grijilor lor este (tocmai) această teamă.
Saepe usque adeo, mortis formidine, vitae
Percipit humanos odium, lucisque videndae,
Ut sibi consciscant moerenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc esse timorem.
(Ib. 79 sqq.)

3 088. Nebunule, de ce nu pleci, ca un comesean sătul de viaţă [a], şi nu primeşti liniştea fără griji cu sufletul împăcat?
Cur non, ut plenus vitae conviva, recedis,
Aequo animoque capis securam, stulte, quietem?
(Ib. 936 sq.)

3 089. Muritorule, ce preţuieşte pentru tine aşa de mult, că eşti atît de plin de jale amară? De ce *gemi şi plîngi* din cauza morţii? Lasă lacrimile netrebnicule, şi stăpîneşte-ţi văicăreala.
Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis aegris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Aufer abhinc lacrimas, balatro, et compesce querelas.
(Ib. 954 sqq.)

3 090. Tu, însă, vei şovăi şi vei refuza să mori, cînd viaţa îţi este moartă aproape încă trăind şi văzînd, şi cînd îţi pierzi cea mai mare parte a vieţii în somn?

---

a) Cf.: Aşa se face că rar putem găsi pe cineva care să spună că a trăit fericit şi care, mulţumit cu timpul ce i s-a scurs, să plece din viaţă ca un oaspe sătul.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat et exacto contentus tempore vita
Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
(Horatius, *Sat.* 1, 1, 117 sqq.).

Tu vero dubitabis et indignabere obire,
Mortua cui vita est prope iam vivo atque videnti,
Qui somno partem maiorem conteris aevi ?
(Ib. 1 043 sq.)

3 091. În jale şi-n suferinţă, moartea este încetarea mizeriilor şi nu un chin ; ea face să dispară toate nenorocirile oamenilor ; dincolo de ea nu mai este loc pentru griji sau bucurii.
In luctu atque miseriis mortem aerumnarum requiem, non cruciatum esse ; eam cuncta mortalium mala dissolvere ; ultra neque curae neque gaudio locum esse.
(Sallustius, *Cat. 51, 20)*

3 092. Zi şi noapte stă deschisă poarta negrului Pluton ; dar a te întoarce şi a ieşi la lumina de sus a zilei, aceasta-i greutatea, aici e nodul.
Noctes atque dies patet atri ianua Ditis :
Sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.
(Vergilius, *Aen. 6, 127 sqq.)*

3 093. Zeii nemuritori n-au dat omului, ca să învingă, nici o armă mai grozavă ca dispreţul morţii.
Nullum contemptu mortis telum ad vincendum homini ab dis mortalibus acrius datum est.
(Livius, *21, 44, 9)*

3 094. Datorăm morţii pe noi şi ale noastre.
Debemur morti nos nostraque.
(Horatius, Ars 63)
Nous devons à la mort et nous et nos ouvrages.
(Ronsard, *El. 2, 1)*

3 095. Moartea este ultimul hotar al lucrurilor.
Mors ultima linea rerum est.
(Horatius, *Epist. 1, 16, 79)*

3 096. Moartea palidă loveşte cu piciorul indiferent şi în coliba săracului şi-n turnul regesc.
Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turres.
(d. *Od. 1, 4, 13 sq.)*

3 097. Pe toţi ne aşteaptă aceeaşi noapte şi toţi trebuie să mergem o singură dată pe drumul morţii.
Omnes una manet nox
Et calcanda semel via leti.
(Ib. 28, 15 sq.)

3 098. Toţi sîntem mînaţi spre acelaşi loc, sorţul fiecăruia se află în urnă, menit să iasă mai curînd sau mai tîrziu şi să ne aşeze în barca (ce ne va duce) în exilul etern.
Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura et nos in aeternum
Exsilium impositura cumbae.
(Ib. 2, 3, 25 sqq.)

3 099. Tot ce avem e *muritor*.
Nil non mortale tenemus.
(Ovidius, *Trist. 3, 7, 43)*

3 100. Toată viaţa care-i în urma noastră este în puterea morţii.
Quicquid aetatis retro est, mors tenet.
(Seneca, Epist. 1, 2)

3 101. Noi murim în fiecare zi, căci în fiecare zi (ni) se ia vreo parte a vieţii ; chiar cînd creştem, viaţa descreşte.
Cotidie morimur, cotidie demitur aliqua pars vitae et tunc quoque, cum crescimus, vita decrescit.
(Ib. 24, 20)

3 102. Nu e sigur în ce loc te aşteaptă moartea : de aceea aşteapt-o tu pe ea în orice loc.
Incertum est quo loco te mors exspectet : itaque tu illam omni loco exspecta.
(Ib. 26, 7)

3 103. Un singur lanţ ne ţine legaţi : iubirea de viaţă ; deşi nu trebuie lepădată, ea trebuie totuşi să fie moderată astfel, încît, dacă ar cere-o vreodată împrejurarea, nimic să nu ne reţină sau să ne împiedice de-a fi pregătiţi să facem îndată, ceea ce (tot) va trebui să facem o dată.
Una est catena, quae nos adligatos tenet, amor vitae, qui ut non est abiciendus, ita minuendus est, ut, si

quando res exiget, nihil nos detineat nec impediat, quo minus parati simus, quod quandoque faciendum est, statim facere.
(Ib. 10)

3 104. Mare lucru este aceasta şi care trebuie învăţat mult timp, ca atunci cînd vine clipa aceea inevitabilă să pleci cu sufletul împăcat.
Magna res est *haec et diu discenda, cum* adventat hora illa inevitabilis, aequo animo abire.
(Ib. 30, 4)

3 105. Viaţa ne este dată cu condiţia morţii : spre ea mergem. De aceea este o nebunie să ne temem de ea ; pentru că *cele sigure sînt aşteptate (şi numai) cele nesigure sînt temute.*
Vita cum exceptione mortis data est : ad hanc itur. Quam ideo timere dementis est, quia certa exspectantur, dubia metuuntur.
(Ib. 10)

3 106. Dacă te stăpîneşte o dorinţă atît de mare a unei vieţi mai lungi, gîndeşte-te că nu se distinge nimic din cele ce dispar din ochi şi intră în natură, de unde au ieşit şi de unde vor purcede (din nou) în viitor ; ele încetează, (dar) nu pier. Iar moartea, de care ne înfricoşăm şi pe care o refuzăm, numai întrerupe viaţa, n-o ia ; va veni din nou ziua, care ne va readuce la lumină, pe care mulţi ar refuza-o, dacă nu i-ar readuce după ce au uitat (de existenţa anterioară).
Quod si tanta cupiditas te longioris aevi tenet, cogita nihil eorum, que ab oculis abeunt et in rerum naturam, ex qua prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi : desinunt ista, non pereunt. Et *mors, quam pertimescimus ac recusamus, intermittit* vitam, non eripit : veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies, quem multi recusarent, nisi oblitos reduceret.
(Ib. 36, 10)

3 107. Cel care-i menit să se reîntoarcă trebuie să iasă (din viaţă) cu sufletul împăcat.

Aequo animo debet rediturus exire.
(Ib. 11)

3 108. Greşeşti, dacă crezi că numai pe mare limita dintre moarte şi viaţă este foarte redusă : în orice loc intervalul este deopotrivă de îngust. (E adevărat că) moartea nu se arată pretutindeni atît de aproape : (dar) ea *este pretutindeni (tot) atît* de aproape.
Erras si in navigatione tantum existimas minimum esse, quo a morte vita deducitur : in omni loco aeque tenue intervallum est. Non ubique se mors tam prope ostendit : ubique tam prope est.
(Ib. 49, 11)

3 109. Moartea este a nu fi ... După mine va fi ceea ce a fost înainte de mine.
Mors est non esse ... Hoc erit post me, quod ante me fuit.
(Ib. 54, 4)

3 110. Tot ce a fost înainte de noi, este moarte.
Quicquid ante nos fuit, mors est.
(Ib. 5)

3 111. Ce e moartea? sau sfîrşitul sau (o simplă) tranziţie.
Mors quid est? aut finis aut transitus.
(Ib. 65, 24)

3 112. A *muri bine înseamnă a evita primejdia* de a trăi rău.
Bene mori est effugere male vivendi periculum.
(Ib. 70, 6)

3 113. Viaţa trebuie s-o facă aprobată fiecare şi de alţii, moartea (numai) de el : cea mai bună este aceea care-i place.
Vitam et aliis approbare quisque debet, mortem sibi: optima, quae placet.
(Ib. 12)

3 114. Care-i ascunzătoarea, în care să nu intre frica de moarte?
Quae latebra est, in quam non intret metus mortis?
(Ib. 82, 4)

3 115. Operele tuturor muritorilor sînt condamnate la moarte ; trăim în mijlocul unor lucruri sortite pieirii.

Omnium mortalium opera mortalitate damnata sunt; *inter peritura vivimus.*
(Ib. 91, 12)

3 116. Unul mai există şi după moarte, altul piere înainte de moarte.
Alter post mortem quoque est, alter ante mortem periit.
(Ib. 93, 4)

3 117. Nici o fiinţă nu intră în viaţă fără teamă de moarte.
Nullum animal ad vitam prodit sine metu mortis,
(Ib. 121, 18)

3 118. Întrebi unde vei fi după moarte? Acolo unde se află ceea ce încă nu s-a născut.
Quaeris quo iacebis post obitum loco? Quo non nata iacent.
(Seneca, Troades 401)

3 119. Nu moartea e jalnică, ci drumul spre ea.
Mors misera non est, aditus ad mortem est miser.
(Tragicus incertus, la Quintilianus, Inst. 8, 5, 6)

3 120. După cum într-o călătorie pe mare, cînd corabia este ancorată, dacă debarci pentru a aduce apă, poţi să culegi în treacăt scoici şi rădăcini, dar trebuie să fii atent la corabie şi să te întorci mereu, ca să vezi dacă nu te cheamă stăpînul corabiei ; iar cînd te strigă, trebuie să laşi toate acele lucruri, ca nu cumva să te lege şi să te arunce (în corabie), ca pe un animal : tot astfel şi-n viaţă, dacă, în loc de o rădăcină sau o scoică, ţi se dă o soţie sau un copil, nu e nici o piedică aici ; dacă însă te cheamă stăpînul corabiei, aleargă la corabie şi lasă toate acele lucruri, fără a te întoarce măcar. Iar dacă eşti bătrîn, nici să nu te îndepărtezi prea mult de corabie, ca nu cumva să fii absent cînd te va chema.
Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον καὶ κυχλίδιον ἀναλέξῃ καὶ βολβάριον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι μή ποτε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ· κἂν καλέσῃ, πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῇς ὡς τὰ

πρόβατα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβαρίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ κυβερνήτης καλέσῃ τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα ἅπαντα, μηδὲ ἐπιστρεφόμενος. Ἐὰν δὲ γέρων ἦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακράν, μή ποτε κλαοῦντος ἐλλίπῃς.

(Epictetus, Man. 7)

3 121. Moartea, exilul şi tot ce pare înfricoşător să-ţi fie în fiecare zi înaintea ochilor ; dar mai ales moartea ; şi atunci nu vei (mai) avea niciodată gînduri neînsemnate, nici nu vei dori prea tare ceva.

Θάνατος, καὶ φυγή, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν οὐδέποτε οὔτε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.

(Ib. 21)

3 122. Te-ai suit în corabie, ai navigat, ai sosit : debarcă. Dacă pentru o altă viaţă, nici acolo nu e vreun loc fără zei ; iar dacă nu vei mai simţi nimic, vei înceta de a mai îndura suferinţe şi plăceri şi de a servi unui vas cu atît mai prost, cu cît servitorul e superior. Căci pe cînd acesta este inteligenţă şi spirit, celălalt nu-i decît lut murdar.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι. Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενὸν οὐδὲ ἐκεῖ· εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος καὶ λατρεύων τοσούτῳ χείρονι τῷ ἀγγείῳ ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων, τὸ δὲ γῆ καὶ λύθρος.

(Marcus Aurelius 3, 3)

3 123. Va trebui sau să se împrăştie agregatul din care eşti alcătuit, sau să se stingă sufletul tău, sau să plece şi să se stabilească în altă parte.

Δεήσει ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιόν σου ἢ σβεσθῆναι τὸ πνευμάτιον ἢ μεταστῆναι καὶ ἀλλαχοῦ καταταχθῆναι.

(Ib. 8, 25)

3 124. Cel care se teme de moarte, se teme de nesimţire sau de altă simţire. Dar dacă nu vei mai avea simţire, nu vei mai simţi nici ceva rău ; iar dacă vei căpăta (vreo) altă simţire, vei fi altă fiinţă şi nu vei înceta de-a trăi.

Ὁ τὸν θάνατον φοβούμενος ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν. Ἀλλ' εἴτε οὐκέτι αἴσθησιν, οὐδὲ κακοῦ τινος αἰσθήσῃ· εἴτε ἀλλοιοτέραν αἴσθησιν κτήσῃ, ἀλλοῖον ζῷον ἔσῃ καὶ τοῦ ζῆν οὐ παύσῃ.

(Ib. 58)

3 125. Nu te răzvrăti împotriva morţii, ci împacă-te cu ea, căci şi ea este ceva din cele ce vrea natura.

Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ εὐαρέστει αὐτῷ ὡς καὶ τούτου ἑνός ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει.

(Ib. 9, 3)

3 126. Omule, ai fost cetăţean în această cetate mare ; ce-ţi pasă dacă cinci ani (sau trei)? căci, după lege, fiecare are o parte egală. Şi atunci ce-i de mirare că te concediază din cetate nu vreun tiran sau vreun judecător nedrept, ci natura care te-a introdus? La fel ca şi cum l-ar concedia de pe scenă pe un actor dirmuitorul care l-a adus. — „Dar n-am jucat (toate) cele cinci acte, ci numai trei". — Aşa-i ; însă în viaţă cele trei (acte) sînt întreaga piesă. Căci sfîrşitul îl hotărăşte acela care atunci a fost cauza alcătuirii (tale), iar acum e cauza desfacerii, tu însă nu eşti cauza nici uneia din ele. Pleacă, deci binevoitor ; căci şi cel care te concediază este binevoitor.

Ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. τί σοι διαφέρει εἰ πέντε ἔτεσιν (ἢ τρισίν) ; τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους ἴσον ἑκάστῳ. Τί οὖν δεινόν, εἰ τῆς πόλεως ἀποπέμπει σε οὐ τύραννος οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' ἡ φύσις ἡ εἰσαγαγοῦσα ; οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύοι τῆς σκηνῆς ὁ παραλαβὼν στρατηγός. ≪Ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία.≫ Καλῶς εἶπας. ἐν μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστιν. Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς διαλύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος

ἀμφοτέρων. Ἄπιθι οὖν ὅλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ὅλεως.
(Ib. 12, 36)

3 127. Poate să cadă cineva de pe piscul unui munte, să se cufunde în mare, să se arunce în foc, să se joace şi cu şerpi : nu piere nimeni, dacă nu i-a sosit timpul.
nipatatu çikharād adrer majjatu jaladhāu hutāçanaṃ viçatu
krīḍatu bhujaṃgamāir api nā 'kāle kasya cin nāçaḥ
(Hitopadeça 2, 15 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1584)*

3 128. Întreprinderea unui lucru irezistibil, sfada cu rudele, rivalitatea cu unul mai puternic şi încrederea într-o femeie sînt patru zeităţi ale morţii, care aşteaptă la uşă.
anucitakāryāraṃbhaḥ svajanavirodho balīyasā spardhā
pramādajanaviçvāso mṛtyor dvārāṇi catvāri
(Ib. 142 ; Ib. 106)

3 129. Cînd cineva aude că s-a furat un lucru neînsemnat din casa vecinului, el pune o pază în locuinţa sa proprie ; aşa se obişnuieşte. Dar de ce nu se teme lumea de zeul morţii, care zilnic răpeşte oameni cînd dintr-o casă cînd din alta?
gṛhe paryantasthe draviṇakaṇamoṣaṃ çrutavatā svaveçmany ārakṣā kriyata iti mārgo 'yam ucitaḥ
narān gehād gehāt pratidivasam ākṛṣya nayataḥ
kṛtāntāt kiṃ çaṅka na hi bhavati
(Çilhaṇa, Çānt. 3, 5 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 881)*

3 130. Cei care sînt înmormîntaţi aici grăiesc astfel către tineri şi bătrîni :
„Ce sînteţi voi acum, asta am fost noi ; ce sîntem noi acum, asta veţi fi voi„.
Sus sprichent die dâ sınt begraben
beide zen alten und zen knaben :
„daz ir dâ sît, daz wâren wir,
das wir nû sîn, daz werdet ir."
(Freidank, Besch. 165)

3 131. Moartea ta este una din părţile ordinei universului, este o parte a vieţii acestei lumi.

Votre mort est une des pièces de l'ordre de l'univers, c'est une pièce de la vie du monde.
*(*Montaigne, *Ess. 1, 19)*

3 132. Cel care i-ar învăța pe oameni să moară, i-ar învăța să trăiască.
Qui apprendrait les hommes à mourir leur apprendrait à vivre.
(Ib.)

3 133. Moartea este originea unei alte vieți ; așa am plîns și așa am suferit, cînd am intrat în viața aceasta ; așa am lepădat vechiul nostru văl, cînd am intrat în ea.
La mort est origine d'une autre vie ; ainsi pleurâmes-nous, et ainsi nous coûta-t-il d'entrer en cette-ci, ainsi nous dépouillâmes-nous de notre ancien voile en y entrant.
(Ib.)

3 134. Oamenii se tem de moarte, cum se tem copiii să umble în întuneric.
Men fear death as children fear to go in the dark.
*(*Bacon, *Ess. 2)*

3 135. Fiecare clipă a vieții e un pas către moarte.
Chaque instant de la vie est un pas vers la mort.
*(*Corneille, *Tite 5, 1, 72)*

3 136. Un om care s-a ridicat mai presus de teama de moarte este în stare să întreprindă orice, și desperarea face să tremure chiar și primejdia.
Un homme qui s'est mis au-dessus de la crainte de la mort est capable de tout entreprendre, et le désespoir fait trembler le péril même.
(Oxenstierna, Réfe. 138)

3137. Moartea nu vine decît o singură dată și se face simțită la toate clipele vieții ; este mai dur să te temi de ea decît să o suferi.
La mort n'arrive qu'une fois, et se fait sentir à tous les moments de la vie ; il est plus dur de l'appréhender que de la souffrir.
*(*La Bruyère, *Car., De l'homme 36)*

3 138. Moartea, trist refugiu din furtunile destinului!
Death, sad refuge from the storms of Fate!
(Gray, Progress 2, 1)

3 139. Şi totuşi niciodată moartea nu-i un oaspe cu totul binevenit.
Und doch ist nie der Tod ein ganz willkommner Gast.
(Goethe, Faust 1572)

3 140. Iute se apropie moartea de om; lui nu-i e dat nici un răgaz; ea îl doboară în mijlocul carierei, îl smulge în plină viaţă. Pregătit sau nu să meargă, el trebuie să stea înaintea judecătorului său!
Rasch tritt der Tod den Menschen an,
Es ist ihm keine Frist gegeben;
Es stürzt ihn mitten in der Bahn,
Es reisst ihn fort vom vollen Leben.
Bereitet oder nicht, zu gehen,
Er muss vor seinen Richter stehen!
(Schiller, Tell 4, 3, fine)

3 141. Pasul dintre timp şi veşnicie este scurt, dar teribil.
The step between time and eternity is short but terrible.
(Scott, Iv. 39)

3 142. Care-i durerea cea mai mare care aşteaptă vîrsta? Ce întipăreşte cuta mai adînc pe frunte? Să vezi fiecare fiinţă iubită ştearsă de pe pagina vieţii, şi să fii singur pe pămînt, cum sînt eu acum.
What is the worst of woes that wait on age?
What stamps the wrinkle deeper on the brow?
To view each loved one blotted from life's page,
And be alone on earth, as I am now.
(Byron, Har. 2, 98)

3 143. Iubirea de viaţă nu-i în fond decît frica de moarte.
Die Liebe zum Leben ist im Grunde nur Furcht vor dem Tod.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 9)

3 144. După moartea ta vei fi ceea ce erai înainte de naşterea ta.

Nach deinem Tode wirst du sein was du vor deiner Geburt warst.
(Id. Par. 2, 135)

3 145. Viaţa poate fi privită ca un vis, iar moartea ca o trezire.
Das Leben kann angesehen werden als ein Traum und der Tod als das Erwachen.
(Ib. 139)

3 146. Ceea ce moare se duce acolo, de unde vine orice viaţă, şi chiar a sa.
Was stirbt geht dahin, wo alles Leben herkommt und auch das seine.
(Ib. 140)

3 147. Cel care aşteaptă moartea moare de două ori.
He who awaits death, dies twice.
(Bulwer Lytton, *Pompei 4, 16)*

3 148. Pretutindeni răsună glasul acelora care predică moartea ; şi pământul e plin de aceia cărora trebuie să li se predice moartea.
Sau „viaţa veşnică" : asta mi-e tot una, — numai să plece iute într-acolo !
Uberall ertönt die Stimme derer, welche den Tod predigen ; und die Erde ist voll von Solchen, welchen der Tod gepredigt werden muss.
Oder „das ewige Leben" : das gilt mir gleich, — wofern sie nur schnell dahinfahren !
(Nietzsche, *Zar. 1, 65)*

3 149. Mulţi mor prea tîrziu, şi unii mor prea devreme. Încă sună ciudat învăţătura : „mori la timp !"
Mori la timp : aşa (ne) învaţă Zarathustra.
Viele sterben zu spät, und einige sterben zu früh. Noch klingt fremd die Lehre : „stirb zur rechten Zeit!"
Stirb zur rechten Zeit : also lehrt es Zarathustra.
(Ib. 105)

3 150. Eu sînt, ea nu-i ; ea este, eu nu mai sînt.
Je suis, elle n'est pas ; elle est, je ne suis plus.
(France, *Jard. p. 46)*

3 151. Tot ce moare cade în viaţă.
Tout ce qui meurt tombe dans la vie.
(Maeterlinck, Silence, p. 50)

3 152. În fond cauza pentru care ne temem de moarte este tot viaţa, sau mai degrabă supravieţuirea.
Au fond ce que nous craignons dans la mort, c'est encore la vie ou plutôt la survie.
(Ib. p. 92)

3 153. Să fim liniştiţi, moartea nu ne poate rezerva nimic care să fie mai urît decît viaţa. Ea nu-i decît o viaţă fără nenorociri, fără tristeţe, fără suferinţe. Pe unde trece ea, totul poate fi cîştigat, nimic nu mai poate fi pierdut.
Rassurons-nous, la mort ne peut rien nous réserver de plus fâcheux que la vie. Elle n'est qu'une vie sans malheurs, sans tristesse, sans souffrances. Où elle passe, tout peut être gagné, plus rien ne peut se perdre.
(Id. Sablier p. 123)

3 154. Poate că moartea nu-i decît triumful spiritului asupra materiei.
La mort n'est peut-être que le triomphe de l'esprit sur la matière.
(Ib., p. 127)

3 155. Şi printre morţi frica de a învia, dacă lucrul acesta ar fi fost posibil vreodată, n-ar fi oare atît de mare ca, la noi, frica de a muri?
Et parmi les morts, la crainte de ressusciter, si la chose avait jamais été possible, ne serait-elle pas aussi grande que, chez nous, la crainte de mourir ?
(Ib. p. 18)

3 156. Te trezesc dintr-un somn adînc şi binefăcător pentru a te cufunda din nou în necazurile vieţii, cum e trezit condamnatul pentru a fi cufundat în moarte. „De ce m-ai trezit ?" ar spune mortul care ar fi înviat de către cineva.
On vous tire d'un profond et bienfaisant sommeil pour vous replonger dans les tourments de la vie, comme on réveille le condamné pour le plonger dans

la mort. Pourquoi m'avez-vous réveillé? dirait le mort qu'on ressusciterait.
(Ib., p. 179)

MODERAȚIA

3 157. Fii moderat în prosperitate și înțelept în răstriște.
Εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἴσθι, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος.
*(*Periandrus, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 79)*

3 158. Nu lăuda nici viața anarhică nici cea asuprită. Zeul dă izbîndă la tot ce-i moderat.
Μήτ' ἄναρκτον βίον
μήτε δεσποτούμενον
αἰνέσῃς. Παντὶ μέσῳ τὸ κράτος θεὸς ὤπασεν.
*(*Aeschylus, *Eum. 526 sqq.)*

3 159. Le vine greu să fie moderați, cînd sînt la putere, cei care s-au prefăcut, din ambiție, că sînt onești.
Illis difficile est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulavere.
*(*Sallustius, *Iug. 85, 9)*

3 160. Moderația este o teamă de a cădea în invidia și-n disprețul pe care-l merită cei care se îmbată de fericirea lor.
La modération est une crainte de tomber dans l'envie et dans le mépris que méritent ceux qui s'enivrent de leur bonheur.
*(*La Rochefoucauld, *Max. 18)*

3 161. S-a făcut din moderație o virtute, pentru a limita ambiția oamenilor mari și pentru a consola pe oamenii mediocri de puținul lor noroc și de puținul lor merit.
On a fait une vertu de la modération, pour borner l'ambition des grands hommes et pour consoler les gens médiocres de leur peu de fortune et de leur peu de mérite.
(Ib. 308)

MODESTIA

3 162. Cu cît ești mai mare, cu atît te smerește mai mult.

Ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνου σεαυτόν.
(Septuaginta, Sir. 3, 18)
Quanto magnus es, humilia te in omnibus.
(Ib. 20)

3 163. Falsa modestie este ultimul rafinament al vanității.
La fausse modestie est le dernier raffinement de la vanité.
(La Bruyère, Car., De l'homme 66)

3 164. Virtutea modestiei a fost inventată numai ca apărare împotriva invidiei.
Die Tugend der Bescheidenheit ist bloss zur Schutzwehr gegen den Neid erfunden worden.
(Schopenhauer, Par. 2, 242)

MONEDA

3 165. Dintre toate lucrurile murdare pe care le-a fabricat omul pentru a murdări pământul și a se murdări, moneda e poate cea mai murdară.
Fra tutte le cose immonde che l'uomo ha manifatturato per sudiciare la terra e per insudiciarsi, la moneta è forse la più immonda.
(Papini, Storia, p. 295)

3 166. Moneda, care a făcut să moară atîtea corpuri, face să moară în fiecare zi mii de suflete.
La moneta, che ha fatto morire tanti corpi, fa morire ogni giorno migliaia di anime.
(Ib.)

3 167. Moneda poartă cu ea, împreună cu grăsimea mîinilor care au apucat-o și pipăit-o, contagiunea inexorabilă a crimei.
La moneta porta con sè, insieme al grassume delle mani che l'hanno augguantata e palpata, il contagio inesorabile del crimine.
(Ib.)

MONSTRUL

3 168. Monștrii mari sînt loviți cu arme mari.

Magnis telis magna portenta feriuntur.
(Seneca, Epist. 82, 23)

MORALA

3 169. Ştim şi cunoaştem ce e bun, dar nu-l practicăm.
Τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γινώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δέ.
(Euripides, Hipp. 382 sq.)

3 170. Aceleaşi lucruri pot fi morale sau imorale ; interesează motivul sau modul în care sînt săvîrşite.
Eadem aut turpia sunt aut honesta ; refert, quare aut quemadmodum fiant.
(Seneca, Epist. 95, 43)

3 171. Puţini au o minte atît de superioară, încît să nu caute sau să evite ce e imoral sau moral după rezultatele bune sau rele pe care le dă.
Pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honestumque, prout bene ac secus cessit, expetant fugiantve.
(Plinius, Paneg. 44)

3 172. Teama este o călăuză nesigură în domeniul moral.
Infidelis recti magister est metus.
(Ib. 45)

3 173. Epocile morale alternează la fel ca anotimpurile.
Moralische Epochen wechseln eben so gut wie die Jahreszeiten.
(Goethe, Dicht. 13)

3 174. Natura ignorează cu desăvîrşire morala noastră.
La nature ignore complètement notre morale.
(Maeterlinck, Temple 44)

MORAVURILE

3 175. Mult poate schimba moravurile oamenilor un interval de un (singur) an.
Multum in commutandis moribus hominum medius annus valet.
(Plinius, Paneg. 59, 22)

3 176. Vei găsi oameni care, din cauza asemănării de moravuri, vor crede că faptele rele ale altora le sînt imputate lor.
Reperies qui, ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi obiectari putent.
(Tacitus, *Ann. 4, 33)*

3 177. Mai multă putere au acolo moravurile bune, decît în altă parte legile bune.
Plus ibi boni mores valent quam alibi bonae leges.
(Id. Germ. 19)

3 178. Nu va mai fi nimic, pe care posteritatea s-o poată adăuga la moravurile noastre ; urmaşii vor face şi vor dori aceleaşi lucruri.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas : eadem facient cupientque minores.
(Iuvenalis, *Sat. 1, 147)*

3 179. Raţiunea bunelor moravuri nu se găseşte în natură, care, în sine, e indiferentă şi nu cunoaşte nici răul nici binele.
La raison des bonnes moeurs ne se trouve point dans la nature qui est, par elle-même, indifférente, ignorant le mal comme le bien.
(France, *Rôt. 156)*

MOŞTENIREA

3 180. Ceea ce ai moştenit de la părinţii tăi, dobîndeşti-o ca s-o posezi.
Was du ererbt von deinen Vätern hast,
Erwirb es, um es zu besitzen.
(Goethe, *Faust 682 sq.)*

MOTIVUL

3 181. Nouă ne-ar fi adesea ruşine de acţiunile noastre cele mai frumoase, dacă lumea ar vedea toate motivele care le produc.
Nous aurions souvent honte de nos plus belles actions si le monde voyait tous les motifs qui les produisent.
(La Rochefoucauld, *Max. 409)*

3 182. Teribilă e mulțimea cînd are conducători care fac rău.
Δεινὸν οἱ πολλοί, κακούργους ὅταν ἔχωσι προστάτας.
(Euripides, Or. 764)

3 183. Socrate spunea că, dacă cineva ar pune să se strige în teatru să se ridice cismarii, numai aceia s-ar scula ; la fel și fierarii, țesătorii și ceilalți, după felul (îndeletnicirii lor) ; dacă însă (ar striga) pe cei deștepți sau pe cei drepți, s-ar scula toți.
Σωκράτης ἔλεγεν, εἴ τις ἐν θεάτρῳ ὑποκηρύττοι ἀνίστασθαι τοὺς σκυτοτόμους, ἐκείνους μόνους ἀναστήσεσθαι, ὁμοίως εἰ τοὺς χαλκοτύπους, τοὺς ὑφάντας, τοὺς ἄλλους κατὰ γένος· εἰ δὲ τοὺς φρονίμους ἢ δικαίους, πάντας ἀναστήσεσθαι.
(Socrates, la Stobaeus, Flor. 23, 8)

3 184. Nimeni nu va scăpa, dacă se va împotrivi cu curaj fie vouă fie oricărei alte mulțimi și va (căuta să) împiedice de a se întîmpla în cetate multe nedreptăți și ilegalități.
Οὐκ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται, οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλῳ πλήθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος, καὶ διακωλύων πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίγνεσθαι.
(Plato, Apol. 19)

3 185. Nu te pune în pricină cu obștia cetății și nu te amesteca în gloată.
Μὴ ἁμάρτανε εἰς πλῆθος πόλεως
καὶ μὴ καταβάλῃς σεαυτὸν ἐν ὄχλῳ.
(Septuaginta, Sir. 7, 7)
Non pecces in multitudinem civitatis,
nec te immittas in populum.

3 186. De ce urmăm pluralitatea? oare fiindcă au mai multă dreptate? nu, ci mai multă putere.
Pourquoi suit-on la pluralité ? est-ce à cause qu'ils ont plus de raison? non, mais plus de force.
(Pascal, Pens. 301 (429))

3 187. Publicul e un monstru cu multe capete.
The public is a manyheaded monster.
(Goldsmith, Vic. 20)

3 188. Unde încetează singurătatea, acolo începe piața ; și unde începe piața, acolo începe și larma marilor actori și zumzetul muștelor veninoase.
Wo die Einsamkeit aufhört, da beginnt der Markt; und wo der Markt beginnt, da beginnt auch der Lärm der grossen Schauspieler und das Geschwirr der giftigen Fliegen.
(Nietzsche, Zar. 1, 73)

3 189. Însă colo jos — orice vorbire este zadarnică ! Acolo cea mai bună înțelepciune este uitarea și trecerea înainte.
Da unten aber — da ist alles Reden umsonst ! Da ist Vergessen und Vorübergehen die beste Weisheit.
(Ib. 271)

MULȚUMIREA

3 190. Poți să fii cît de bogat în casa ta și să trăiești ca un rege ; dacă însă nu vei avea bucurie, pentru rest ea n-aș da nici umbra pe care o face fumul în comparație cu mulțumirea.
Πλούτει τε γὰρ κατ' οἶκον, εἰ βούλει, μέγα,
καὶ ζῇ τύραννον σχῆμ' ἔχων. ἐὰν δ' ἀπῇ
τούτων τὸ χαίρειν, τἄλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς
οὐκ ἂν πριαίμην ἀνδρὶ πρὸς ἡδονήν.
(Sophocles, *Ant. 1168 sqq.*)

3 191. Cel mai bine pentru om este să-și petreacă viața cît mai mulțumit și cît mai puțin supărat. Însă aceasta se va realiza atunci, cînd nu va găsi plăcere în cele trecătoare.
Ἄριστον ἀνθρώπῳ τὸν βίον διάγειν ὡς πλεῖστα εὐθυμηθέντι καὶ ἐλάχιστα ἀνιηθέντι. Τοῦτο δ' ἂν εἴη, εἴ τις μὴ ἐπὶ τοῖς θνητοῖσι τὰς ἡδονὰς ποιοῖτο.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 189)*

3 192. Oamenii dobîndesc mulțumirea prin moderația plăcerilor și echilibrul vieții. Lipsa și prisosul obișnuiesc să

se schimbe în contrariul lor şi să producă mari agitaţii în suflet. Dar sufletul care-i agitat de contraste mari nu este nici statornic nici mulţumit. De aceea trebuie să ne îndreptăm mintea spre ceea ce-i posibil şi să ne mulţumim cu ceea ce avem, fără a da multă atenţie *celor invidiaţi şi admiraţi, şi fără a alerga cu gîndul după ei* ; dimpotrivă, să ne uităm la viaţa celor necăjiţi, gîndindu-ne bine la ceea ce îndură, pentru ca şi situaţia noastră din prezent să ne pară importantă şi vrednică de invidie, şi să nu ni se întîmple să pătimim în suflet din pricina năzuinţei spre mai mult. Căci cel care admiră pe cei care posedă şi care sînt slăviţi ca fericiţi de către *ceilalţi oameni şi care aleargă cu gîndul după ei în* fiecare clipă este silit să născocească mereu ceva nou şi să-şi îndrepte dorinţa spre a săvîrşi ceva nelegiuit şi oprit de legi. De aceea trebuie să lăsăm unele lucruri şi să ne mulţumim cu altele, comparîndu-ne viaţa cu a acelora cărora le merge mai rău şi gîndindu-ne la ceea ce suferă să ne fericim că ne merge atît de bine *în comparaţie cu ei*. Deci, dacă te vei ţine de acest principiu, vei trăi mai mulţumit şi vei alunga din viaţa ta nu puţine stafii : invidia, ambiţia şi răutatea.

Ἀνθρώποισι γὰρ εὐθυμίη γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου συμμετρίῃ· τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. Αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι τᾶν ψυχέων οὔτε εὐσταθέες εἰσὶν οὔτε εὔθυμοι. Ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν δεῖ ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων ὀλίγην μνήμην ἔχοντα καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα, τῶν δὲ ταλαιπωρεόντων τοὺς βίους θεωρέειν, ἐννοούμενον ἃ πάσχουσι κάρτα, ὅπως ἂν τὰ παρεόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνηται, καὶ μηκέτι πλειόνων ἐπιθυμέοντι συμβαίνῃ κακοπαθεῖν τῇ ψυχῇ. Ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας καὶ μακαριζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῇ μνήμῃ πᾶσαν ὥραν προσεδρεύων ἀεὶ ἐπικαινουργεῖν ἀναγκάζεται καὶ ἐπιβάλλεσθαι δι' ἐπιθυμίην τοῦ τι πρήσσειν ἀνήκεστον ὧν νόμοι κωλύουσιν. Διόπερ τὰ μὲν μὴ δίζεσθαι χρεών, ἐπὶ

δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι χρεών, παραβάλλοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων καὶ μακαρίζειν ἐων τὸν ἐνθυμεύμενον ἃ πάσχουσιν, ὁκόσῳ αὐτέων βέλτιον πρήσσει τε καὶ διάγει. Ταύτης γ' ἄρ' ἐχόμενος τῆς γνώμης εὐθυμότερόν τε διάξεις καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας ἐν τῷ βίῳ διώσεαι, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.
(Ib. 191)

3 193. Cuminte este acela care nu se întristează pentru ceea ce nu are, ci care se bucură de ceea ce are.
Εὐγνώμων ὁ μὴ λυπεόμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει.
(Ib. 231)

3 194. Mulțumește-te cu ce este, dar caută ceva mai bun.
Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.
(Isocrates, *Dem., la* Stobaeus, *Flor. 94, 20)*

3 195. Aceea-i fericire, unde-i mulțumire.
tat sukhaṃ yatra nirvṛtiḥ
(Mahābhārata 12, 4114 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1768)*

3 196. Dorința n-are sfîrșit ; în schimb mulțumirea este cea mai mare fericire. De aceea înțelepții consideră mulțumirea ca o comoară.
anto nā 'sti pipāsāyās tuṣṭis tu paramaṃ sukhaṃ
tasmāt saṃtoṣam eve 'ha dhanaṃ paçyanti paṇḍitāḥ
(Ib. 12502 ; Ib. 3492)

3 197. Cel mai fericit este acela al cărui suflet e mulțumit. Cine are piciorul încălțat, pentru acela întreg pămîntul e acoperit cu piele.
sarvās saṃpattayas tasya saṃtuṣṭaṃ yasya mānasas
upānadgūḍhapādasya sarvā carmāvṛtāi 'va bhūḥ
(Tantrākhyāyika 2, 79)

3 198. Fericirea celor cu suflet calm, care au gustat din plin din ambrozia mulțumirii, de unde s-o aibă cei lacomi de avere care aleargă de colo pînă colo?

saṃtoṣāmṛtatṛptānāṃ yat sukhaṃ çāntacetasām
kutas tad dhanalubdhānām itaç ce 'taç ca
dhāvatām
(Pañcatantra (B) 2, 151)

3 199. Mulţumirea este comoara cea mai de preţ a omului.
saṃtoṣa eva puruṣasya paraṃ nidhānam.
(Pañcatantra 2, 161 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 3199)

3 200. Nu se află avere la fel ca mulţumirea.
saṃtoṣatulyaṃ dhanam asti nā 'nyat.
(Ib. 168 ; Ib. 1137)

3 201. Cu cît cineva se mulţumeşte cu mai puţin, cu atîta duce o viaţă mai fericită.
Ut quisque minimo contentus fuit
Ita fortunatam vitam vixit maxime.
(Turpilius, *la* Diehl, *Poet. Rom. vet. rel. nr. 39)*

3 202. Mulţumirea este rădăcina fericirii.
saṃtoṣamūlaṃ hi sukham
(Manu. 4, 12)

3 203. Cea mai mare bogăţie este să fii mulţumit cu ce ai.
Contentum suis rebus esse maximae sunt divitiae.
(Cicero)

3 204. După cum prostia, chiar dacă obţine ceea ce doreşte, nu socoteşte niciodată că a dobîndit de ajuns : tot aşa înţelepciunea este totdeauna mulţumită cu ceea ce are şi nu e niciodată dezgustată de sine.
Ut stultitia, etsi adepta est quod concupivit, numquam se tamen satis consecutam putat, sic sapientia semper eo contenta est, quod adest, neque eam unquam sui paenitet.
(Id. Tusc. 5, 54)

3 205. Niciodată nu dispare bucuria acelora a căror minte e luminată de fericirea mulţumirii. Însă dorinţa nu încetează la aceia a căror judecată e tulburată de lăcomia de avere.
ye saṃtoṣasukhaprabuddhamanasas teṣāṃ na
bhinnā mudo

ye tv anye dhanalobhasaṃkuladhiyas teṣāṃ na tṛṣṇā hatā
(Bhartṛhari *3, 12 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr. 2526)*

3 206. Nu există vreun mijloc de a mulțumi pe toată lumea.
vidyate na hi sa kaç cid upāyaḥ sarvalokaparitoṣakaro yah
(Çārṇgadharapaddhati, Nīti, 15 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 5196)*

3 207. Puțin trebuie pentru a-l face fericit pe înțelept ; nimic nu poate mulțumi pe un nebun : de aceea aproape toți oamenii sînt nenorociți.
Il faut peu de chose pour rendre le sage heureux ; rien ne peut rendre un fou content : c'est pourquoi presque tous les hommes sont misérables.
(La Rochefoucauld, *Max. aj. 5)*

3 208. Dacă nu avem ce iubi, trebuie să iubim ce avem.
Si on n'a pas ce qu'on aime,
Il faut aimer ce qu'on a.
(Bussy, *la* Lubbock, *Peace 5)*

3 209. Cine ar îndrăzni să-și ia sarcina de a mulțumi pe oameni? Un domnitor, oricît ar fi de bun și de puternic, ar vrea el să întreprindă așa ceva? Să-ncerce.
Qui oserait se promettre de contenter les hommes ? Un prince, quelque bon et quelque puissant qu'il fût, voudrait-il l'entreprendre ? Qu'il l'essaye.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 145)*

3 210. Poate să dispară strălucirea soarelui ; cînd e lumină în suflet, noi găsim în inima noastră ceea ce (ne) refuză lumea întreagă.
Lass der Sonne Glanz verschwinden,
Wenn es in der Seele tagt,
Wir im eigen Herzen finden,
Was die ganze Welt versagt.
(Goethe, *Faust 9691 sqq.)*

MUNCA

3 211. Nu munca este rușinoasă, ci lenea.

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.
(Hesiodus, *Op. 311)*

3 212. Toate le realizează muritorilor munca şi sîrguinţa omenească.
Πάντα πόνος τεύχει θνητοῖς μελέτη δὲ βροτείη.
(Archilochus, *El. 16)*

3 213. Fără muncă nici un lucru nu-i uşor pentru oameni, ba nici chiar pentru zei.
Οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπετὲς ἔργον,
Οὐδ' αὐτοῖς μακάρεσσι.
(Phocylides, *Sent. 151 sq.)*

3 214. De obicei zeul ajută pe cel ce se osteneşte.
Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.
(Aeschylus, *la* Stobaeus, *Flor. 29, 21)*

3 215. Zeii ne dau bunurile în schimbul ostenelii.
Τῶν πόνων
πωλοῦσιν ἡμῖν οἱ θεοὶ τἀγαθά.
(Epicharmus, *la* Xenophon, *Mem. 2, 1, 20)*

3 216. Nimic nu izbîndeşte fără muncă.
Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ.
(Sophocles, *El. 945)*

3 217. Nimeni nu poate să-şi adune cele necesare pentru trai stînd degeaba, fără a se osteni şi pomenind mereu pe zei.
Ἀργὸς γὰρ οὐδεὶς θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα
βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.
(Euripides, *El., 80 sq.)*

3 218. Şi zeul ajută pe cel ce se osteneşte.
Τῷ γὰρ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
(Id. Hipp., la Stobaeus, *Flor. 29, 34)*

3 219. Osteneala este mama gloriei.
Πόνος εὐκλείας πατήρ.
(Id. Licymnius, la Stobaeus, *Flor. 29, 7)*

3 220. Dintre bunurile şi frumuseţile reale nimic nu dau zeii oamenilor fără osteneală şi grijă.

Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις.
(Xenophon, *Mem. 2, 1, 28)*

3 221. Totul se poate dobîndi cu grijă şi cu osteneală.
'Αλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
ἅπαντα.
(Menander, *Dysc., la* Stobaeus, *Flor. 29, 46)*

3 222. Astfel voi, păsări, nu faceţi cuiburi pentru voi ;
Astfel voi, oi, nu purtaţi lînă pentru voi ;
Astfel voi, albine, nu faceţi miere pentru voi ;
Astfel voi, boi, nu trageţi plugul pentru voi.
Sic vos non vobis nidificatis aves ;
Sic vos non vobis vellera fertis oves ;
Sic vos non vobis mellificatis apes ;
Sic vos non vobis fertis aratra boves.
(Vergilius, *la* Donatus, *Vita Verg. 17)*

3 223. Totul biruie munca înverşunată şi nevoia urgentă în situaţii grele.
Labor omnia vicit
Improbus et duris urgens in rebus egestas.
(Id. Georg. 1, 145 sq.)

3 224. Viaţa nu dă muritorilor nimic fără muncă grea.
Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.
(Horatius, *Sat. 1, 9, 59 sq.)*

3 225. Nu există nimic care să nu poată fi cucerit de o muncă perseverentă şi de o grijă încordată şi atentă.
Nihil est, quod non expugnet pertinax opera et intenta ac diligenus cura.
(Seneca, *Epist. 50, 6*).

3 226. Munca fizică eliberează (pe om) de suferinţele spiritului ; aceasta îi face fericiţi pe cei săraci.
Le travail du corps délivre des peines de l'esprit, et c'est ce qui rend les pauvres heureux.
(La Rochefoucauld, *Max. aj. 2)*

3 227. Preţul real al muncii este ştiinţa şi virtutea ; bogăţia şi petrecerea sînt (numai) semnele lor. Aceste semne, ca

şi moneda de hîrtie, pot fi imitate sau furate ; însă ceea ce reprezintă ele, anume ştiinţa şi virtutea nu poate fi imitat sau furat.

The real price of labour is knowledge and virtue, whereof wealth and credit are signs. These signs, like paper money, may be counterfeited or stolen, but that which they represent, namely, knowledge and virtue, cannot be counterfeited or stolen.

*(*Emerson, *Ess. Compens. p. 81)*

MUZELE

3 228. Darurile Muzelor sînt greu de dobîndit şi nu se află la îndemîna tuturor, spre a le lua cel dintîi venit.

Οὐ γὰρ ἐν μέσοισι κεῖται
δῶρα δυσμάχητα Μοισᾶν
τῶπιτυχόντι φέρειν.

(La Crusius, *Anthol. lyr. 307, 36)*

3 229. Cînd zăngănesc armele, Muzele tac.

Inter arma silent Musae.

*(*Cicero, *Mil. 4, 10)*

N

NAŞTEREA

3 230 **Anaximandru a spus că originea celor existente este infinitul . . .**
Şi de unde îşi au cele existente naşterea, tot acolo îşi au, în mod necesar, şi moartea.
'Αναξίμανδρος... ἀρχὴν... εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον... 'Εξ ὧν δὲ ἡ γένεσίς ἐστι τοῖς οὖσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γενέσθαι κατὰ τὸ χρεών.
(Anaximander, *la* Diels, *Fr. 1)*

3 231. **Grecii nu întrebuinţează corect termenii : „naştere" şi „moarte" ; căci nimic nu se naşte nici nu moare, ci (numai) se amestecă şi se separă din lucrurile care există. De aceea ei ar putea numi corect naşterea amestec, iar moartea separaţie.**
Τὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι οὐκ ὀρθῶς νομίζουσιν οἱ "Ελληνες. οὐδὲν γὰρ χρῆμα γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπὸ ἐόντων χρημάτων συμμίσγεταί τε καὶ διακρίνεται. Καὶ οὕτως ἂν ὀρθῶς καλοῖεν τό τε γίνεσθαι συμμίσγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι.
(Anaxagoras, *la* Diels, *Fr. 17)*

3 232. **Este imposibil să se nască ceva din ceea ce nu există nicăieri ; tot astfel e imposibil şi nemaiauzit ca ceea ce există să piară.**
"Εκ τε γὰρ οὐδάμ' ἐόντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι καὶ τ' ἐὸν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυστον καὶ ἄπιστον.
(Empedocles, *la* Diels, *Fr. 12)*

3 233. A nu se naşte (cineva) întrece tot ce s-ar putea spune ; mult mai puţin însemnat este faptul că cineva, după ce a apărut (pe lume), pleacă cît mai repede acolo de unde a venit.

Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νι-
κᾷ λόγον. τὸ δ', ἐπεὶ φανῇ,
βῆναι κεῖθεν ὅθεν περ ἥκει.
πολὺ δεύτερον ὡς τάχιστα.
(Sophocles, Oed. Col. 1 225 sqq.)

3 234. Eu susţin că cel mai bine pentru om este să nu se nască.

Κράτιστον εἶναι φημὶ μὴ φῦναι βροτῷ.
(Euripides, Beller., la Stobaeus, Flor. 98, 39)

3 235. Ar trebui ca noi să ne adunăm şi să bocim pe acela ce se naşte, pentru nenorocirile care-l aşteaptă ; iar pe cel care a murit şi care a încetat de a mai suferi, să-l însoţim cu bucurie şi cu vorbe de bun augur.

Ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν, εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.
(Id. Cresphontes, la Stobaeus, Florilegium 120, 22)

Nam nos decebat coetus celebrantis domum
Lugere, ubi esset aliquis in lucem editus,
Humanae vitae varia reputantis mala ;
At qui labores morte finisset gravis,
Hunc omni amicos laude et laetitia exsequi.
(Cicero, Tusc. 1, 115)

3 236. Nici un lucru nu se poate naşte într-un mod supranatural din nimic.

Nullam rem e nilo gigni divinitus unquam.
(Lucretius, Nat. 1, 150)

3 237. În cercul existenţei, care se învîrteşte (veşnic), cine nu moare sau nu se naşte? (Dar numai) acela se naşte (într-adevăr) prin a cărui naştere neamul său se înalţă.

sa jāto yena jātena yāti vamçaḥ samudnatim
parivartini saṃsāre mṛtaḥ ko vā na jāyate
(Bhartṛhari, Nit. 32; cf. Pañcatantra (K) 1, 27)

3 238. Naşterea, despre care nu se vorbeşte de loc, nu este ea oare cu mult mai importantă, mai primejdioasă, mai de temut, decît moartea, despre care se vorbeşte atît şi faţă de care ea nu-i decît un preludiu?
La naissance dont on ne parle guère, n'est-elle pas beaucoup plus importante, plus dangereuse, plus redoutable que la mort dont on parle tant et dont elle n'est que le prélude ?
*(*Maeterlinck, *Sablier, p. 237)*

NATURA

3 239. Naturii îi place să se ascundă.
Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ.
*(*Heraclitus, *la* Diels, *Fr. 123)*

3 240. Aşadar (toţi) natura este cea mai tare ; căci oricît de bine ai creşte pe un rău, niciodată nu-l vei face bun.
Μέγιστον ἄρ' ἦν ἡ φύσις. τὸ γὰρ κακὸν
οὐδεὶς τρέφων εὖ χρηστὸν ἂν θείη ποτε.
*(*Euripides, *Phoenix, la* Stobaeus, *Flor. 90, 6)*

3 241. Norocul este darnic, dar nesigur, pe cînd natura se bazează pe sine însăşi ; de aceea, cu (mijloacele ei) mai modeste, dar sigure, ea întrece (promisiunile) mai mari ale speranţei.
Τύχη μεγαλόδωρος, ἀλλ' ἀβέβαιος, φύσις δὲ αὐτάρκης· διόπερ νικᾷ τῷ ἥσσονι καὶ βεβαίῳ τὸ μεῖζον τῆς ἐλπίδος.
*(*Democritus, *la* Diels, *Fr. 176)*

3 242. Natura e mai presus de orice învăţătură.
Ἡ φύσις ἁπάντων τῶν διδαγμάτων κρατεῖ.
*(*Menander, *Mon. 213)*

3 243. Legile naturii nu pot rămîne neobservate.
Τοὺς τῆς φύσεως οὐκ ἔστι λανθάνειν νόμους.
(Ib. 492)

3 244. Înţelepciunea noastră stă în faptul că urmăm natura, călăuza cea mai bună, ca pe o divinitate şi ne supunem ei.

In hoc sumus sapientes, quod naturam optimam ducem tanquam deum sequimur eique paremus.
(Cicero, Sen. 5)

3 245. Niciodată moartea nu va putea să învingă natura ; căci aceasta e totdeauna de neînvins.
Numquam naturam mors vinceret ; est enim ea semper invicta.
(Id. Tusc. 5, 78)

3 246. Din tine (purced) toate, în tine (sînt) toate, în tine (se reîntorc) toate.
Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα.
(Marcus Aurelius, 4, 23)

3 247. Castravetele e amar : lasă-l. Sînt mărăcini în drum : evită-i. Ți-ajunge? nu adăuga ; „La ce s-au mai ivit acestea pe lume?“ căci va rîde de tine naturalistul, la fel cum te-ar rîde dulgherul sau cizmarul, dacă i-ai învinovăți că vezi în atelier rămășițe și bucăți din ceea ce se lucrează acolo. Dar pe cînd aceia au unde să le arunce, natura nu are nimic în afara ei, ci partea minunată a activității ei este că, în limitele pe care și le-a fixat, ea transformă în sine tot ce pare că-i distrus, că îmbătrînește sau că-i nefolositor înlăuntrul ei, și face iarăși din ele alte lucruri noi, fără a avea nevoie de materie din afară, nici de loc unde să arunce ce s-a stricat. Îi ajunge, deci, și locul și materia și activitatea ei proprie.
Σίκυος πικρός· ἄφες. Βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. Ἀρκεῖ; μὴ προσεπείπῃς.≪Τί δὲ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ;≫ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ξέσματα καὶ περιτμήματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. Καίτοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι, ποῦ αὐτὰ ῥίψωσιν. ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις ἔξω οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστίν, ὅτι περιορίσασα ἑαυτὴν πᾶν τὸ ἔνδον διαφθείρεσθαι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει καὶ ὅτι πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ, ἵνα μήτε οὐσίας ἔξωθεν χρήζῃ μήτε, ὅπου ἐκβάλῃ τὰ

σαπρότερα, προσδέηται. Ἀρκεῖται οὖν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.
(Id. 8, 50)

3 248. Oare natura s-a apucat să(-şi) înrăutăţească proprile ei părţi, să le expună răului şi să le facă să cadă neapărat în rău, sau nu-şi dă seama că se întîmplă aşa ceva? Şi una şi alta nu e de crezut.
Πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ ἑαυτῆς μέρη κακοῦν καὶ περιπτωτικὰ τῷ κακῷ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπτωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν ἢ ἔλαθεν αὐτὴν τοιάδε τινὰ γινόμενα; ἀμφότερα γὰρ ἀπίθανα.
(Id. 10, 7)

3 249. Cel educat şi modest spune către natura care dă şi ia înapoi totul : „Dă ce vrei, ia ce vrei".
Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει· „≪Δός, ὃ θέλεις, ἀπόλαβε, ὃ θέλεις≫".
(Id. 14)

3 250. Nici o natură nu-i mai prejos de ştiinţă ; căci şi ştiinţa imită natura.
Οὐκ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται.
(Id. 11, 10)

3 251 În orice lucru dacă natura nu ajută puţin, e greu ca ştiinţa şi silinţa să facă vreun progres.
En toutes choses, si nature ne prête un peu, il est malaisé que l'art et l'industrie aillent guère en avant. (Montaigne, *Ess. 1, 19)*

3 252. Platon spune că toate lucrurile sînt produse sau de natură sau de noroc sau de artă : cele mari şi frumoase, de una sau de alta din primele două ; cele mici şi nedesăvîrşite, de ultima.
Toutes choses, dit Platon, sont produites ou par la nature ou par la fortune, ou par l'art : les plus grandes et plus belles, par l'une ou l'autre des deux premières ; les moindres et imparfaites, par la dernière.
(Ib. 30)

3 253. Nu poruncim naturii decît supunîndu-ne (ei).
Naturae non imperatur nisi parendo.
(Bacon, *Meditationes sacrae. De haeresibus)*

3 254. Natura are perfecţiuni pentru a arăta că ea este imaginea lui Dumnezeu şi defecte pentru a arăta că nu-i decît o imagine a lui.
La nature a des perfections pour montrer qu'elle est l'image de Dieu, et des défauts, pour montrer qu'elle n'en est que l'image.
(Pascal, *Pens. 580 (90))*

3 255. Toată natura e numai artă, necunoscută de tine ; orice întîmplare (e numai) conducere, pe care n-o poţi vedea.
All Nature is but Art, unknown to thee;
All Chance, Direction, which thou canst not see.
(Pope, God 23 sq.)

3 256. Niciodată natura nu ne înşeală ; totdeauna noi sîntem aceia care ne înşelăm.
Jamais la nature ne nous trompe ; c'est toujours nous qui nous trompons.
(Rousseau, *Émile 3)*

3 257. Nici darurile nici loviturile soartei nu egalează pe acele ale naturii, care o întrece atît în asprime cît şi-n bunătate.
Ni les dons ni les coups de la fortune n'égalent ceux de la nature, qui la passe en rigueur comme en bonté.
(Vauvenargues, *Réfl. 253)*

3 258. Nu e oare tot natura aceea care ne împinge să ieşim chiar din natură, după cum raţionamentul ne îndepărtează uneori de la raţiune, sau după cum năvala unui rîu rupe zăgazurile sale şi-l face să iasă din albia sa?
N'est-ce pas encore la nature qui nous pousse même à sortir de la nature, comme le raisonnement nous écarte quelquefois de la raison, ou comme l'impétuosité d'une rivière rompt ses digues et la fait sortir de son lit ?
(Ib. 358)

3 259. Natura este (cum spune celebra inscripție din Sais) tot ce este, ce a fost și ce va fi, și vălul ei încă n-a fost luat de nici un muritor.
Die Natur ist (wie die berühmte Aufschrift zu Sais sagt) Alles, was ist, was war, und was sein wird, und ihren Schleier hat noch kein Sterblicher aufgedeckt.
(Wieland, Abd. 5, 121)

3 260 În marea natură se întîmplă ceea ce se petrece și-n cercul cel mai mic.
In der grossen Natur geschieht das, was auch im kleinsten Zirkel vorgeht.
(Goethe, Max. 438)

3 261. Natura nu face salturi.
Natura non facit saltus.
(la Schopenhauer, Par. 2, 92)

3 262. Natura este nor schimbător, care-i totdeauna și niciodată același.
Nature is a mutable cloud, which is always and never the same.
(Emerson, Ess., History)

3 263. Natura este o nesfîrșită combinație și repetare a unor legi foarte puține la număr.
Nature is an endless combination and repetition of a very few laws.
(Ib.)

3 264. Mulți stau orbi și surzi în marele templu al naturii.
Many stand both blind and deaf in the great temple of Nature.
(Lubbock, Peace 12)

NAUFRAGIUL

3 265. Naufragiul comun este o mîngîiere pentru toți.
Commune naufragium omnibus solatio est.
(Syrus, 148)

3 266. Pe nedrept acuză pe Neptun acela care naufragiază a doua oară.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.
(Ib. 1 041)

3 267. **Cel care a naufragiat o dată se teme şi de ape liniştite.**
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
(Ovidius, *Pont. 2, 7, 8)*

NĂZUINŢA

3 268. **După cum flacăra lămpii luminează în sus, chiar cînd e întoarsă, tot astfel năzuieşte în sus cel ales şi cînd e încovoiat de destin.**
kadarthitasyā 'pi hi dhāiryavṛtter
na çakyate dhāiryaguṇaḥ pramārṣṭum
adhomukhasyā 'pi kṛtasya vahuer
nā 'dhaḥ çikhā yāti kadā cid eva
(Bhartṛhari, *Nīt. 106)*

3 269. **Un om bun, în năzuinţa sa obscură, îşi dă bine seama de drumul cel drept.**
Ein guter Mensch in seinem dunklen Drange
Ist sich des rechten Weges wohl bewusst.
(Goethe, *Faust, 328 sq.)*

3 270. **A năzui necontenit spre existenţa cea mai înaltă.**
Zum höchsten Dasein immerfort zu streben.
(Ib. 4685)

3 271. **Făpturi ce năzuiesc s-ajungă pînă la zei, şi totuşi urgisite să semene mereu cu ele însăşi.**
Gebilde strebsam Götter zu erreichen,
Und doch verdammt, sich immer selbst zu gleichen.
(Ib. 8096 sq.)

3 272. **Cel care veşnic se osteneşte năzuind, pe acela noi îl putem mîntui.**
Wer immer strebend sich bemüht,
Den können wir erlösen.
(Ib. 11936 sq.)

3 273. **Să nu năzuim prea sus, ca să nu cădem prea jos.**
Streben wir nicht allzuhoch
Hinauf, dass wir zu tief nicht fallen mögen.
(Schiller, *Wall. 3, 4)*

3 274. Cele ce nu sînt la fel se doresc şi se iubesc.
Τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀνομοίων ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρᾷ.
(Plato, Conv. 12)

NEBUNIA

3 275. Cel nebun ajunge sluga celui înţelept.
Δουλεύσει δὲ ἄφρων φρονίμῳ.
(Septuaginta, Prov. 11, 29)
Qui stultus est serviet sapienti.

3 276. Nu răspunde nebunului după nebunia lui, ca să nu te asemeni cu el.
Μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ ὅμοιος γένῃ αὐτῷ.
(Ib. 26, 4)
Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

3 277. Cînd sînt cu cei nebuni, sînt şi eu tare nebun ; iar cînd sînt cu cei drepţi, sînt cel mai drept dintre toţi oamenii.
Ἐν μὲν μαινομένοις μάλα μαίνομαι· ἐν δὲ δικαίοις Πάντων ἀνθρώπων εἰμὶ δικαιότατος.
(Theognis, Sent. 313 sq.)

3 278. Nebunul crede că toţi ceilalţi sînt turbaţi.
Insanus omnes furere credit ceteros.
(Syrus, 393)

3 279. Există nebunii care se iau ca şi bolile molipsitoare.
Il y a des folies qui se prennent comme les maladies contagieuses.
(La Rochefoucauld, Max. 300)

3 280. Nebunii bătrîni sînt mai nebuni decît cei tineri.
Les vieux fous sont plus fous que les jeunes.
(Ib. 444)

3 281. Cel mai bine este să ne folosim de nebunia altora.
Optimum aliena insania frui.
(la Oxenstierna, Pens. I, 9 sq.)

3 282. Necazurile vin, ce-i drept, adesea, fiindcă li s-a dat prilej ; însă purtarea cea mai prudentă şi mai inocentă nu ajunge ca să le ţină departe.
I guai vengono bensi spesso, perchè ci si è dato cagione ; ma la condotta più cauta e più innocente non basta a tenerli lontani.
(Manzoni, Prom. 38)

NECESITATEA

3 283. Îngustă e cărarea (şi) neîndurată necesitatea.
Λεπτὰ δ' ἄταρπος, νηλεὴς δ' ἀνάγκα.
(Alcman 47)

3 284. Cu necesitatea nici zeii nu se (pot) lupta.
Ἀνάγκᾳ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.
(Simylus 16)

3 285. E plăcut să scapi de orice necesitate.
Τερπνὸν δὲ τ' ἀναγκαῖον ἐκφυγεῖν ἅπαν.
(Aeschylus, Agam. 902)

3 286. Cedează înaintea necesităţii şi nu te lupta cu zeii.
Σὺ δ' εἶκ' ἀνάγκῃ καὶ θεοῖσι μὴ μάχου.
(Euripides, Telephus, la Stobaeus, *Flor. 22, 32)*

3 287. Nici o lege nu-i mai tare decît Necesitatea.
Οὐδεὶς Ἀνάγκης μεῖζον ἰσχύει νόμος.
(Frag. anon. la Stobaeus, *Ecl. I, 5, 2)*

3 288. Nu poţi scăpa de necesitate, (dar) o poţi birui.
Effugere non potes necessitates, potes vincere.
(Seneca, Epist. 37, 3)

3 289. Necesitatea nu cunoaşte lege.[a]
Necessitas non habet legem.
(Maximă de drept roman)

---

a) Cf. *Not kennt kein Gebot.* — *Necessity knows on laws.*

3 290. Necesitatea există pretutindeni, se extinde asupra tuturor şi-i ajunge (din urmă) pe toţi.
Esta que llaman necesidad adonde quiera se usa, y por todos se extiende y á todos alcanza.
(Cervantes, *Quij. 2, 23*)

3 291. Să avem grijă să rămînem totdeauna necesari, chiar şi domnitorului încoronat.
Sea liciόn... conservando siempre en necesidad de sí aun al coronado patrόn.
(Gracian, *Or. 5*)

3 292. Legea e puternică, (dar) necesitatea e mai tare.
Gesetz ist mächtig, mächtiger ist die Not.
(Goethe, *Faust, 5800*)

3 293. Mîna de fier a necesităţii porunceşte şi somnul ei grav este lege supremă, căreia înşişi zeii trebuie să i se supună. Tăcută stăpîneşte fără (a primi) sfat sora destinului etern.
Die eh'rne Hand
Der Not gebietet, und ihr ernster Wink
Ist oberstes Gesetz, dem Götter selbst
Sich unterwerfen müssen. Schweigend herrscht
Des ew'gen Schicksals unberatne Schwester.
(Goethe, *Iph. 4, 4*)

NECHIBZUINŢA

3 294. Nechibzuinţa este pentru muritori o nenorocire voluntară.
Ἄνοια θνητοῖς δυστύχημ' αὐθαίρετον.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 4, 6*)

3 295. Nu este lucru mai temerar decît nechibzuinţa.
Οὐκ ἔστ' ἀνοίας οὐδὲν τολμηρότερον.
(Ib. 35)

3 296. Au trecut pe lîngă înţelepciune, şi de aceea nu numai că au suferit prin faptul că n-au ştiut ce este binele, dar au mai lăsat oamenilor şi amintirea nechibzuinţei lor,

---

b) *patrón* = *el rey*.

pentru ca păcatele lor să nu poată măcar să rămînă ascunse.

Σοφίαν γὰρ παροδεύσαντες οὐ μόνον ἐβλάβησαν τοῦ μὴ γνῶναι τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφροσύνης ἀπέλιπον τῷ βίῳ μνημόσυνον, ἵνα ἐν οἷς ἐσφάλησαν μηδὲ λαθεῖν δυνηθῶσιν.

(Septuaginta, Sapientia 10, 8)

Sapientiam enim praetereuntes,
non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona,
sed et insipientiae suae reliquerunt hominibus
memoriam,
ut in his quae peccaverunt nec latere potuissent.

3 297. Nimeni să nu săvîrşească vreo acţiune pripită ; nechibzuinţa este cauza principală a nenorocirii. Doar norocul, care iubeşte calităţile, îşi alege singur pe acela care acţionează (numai) după ce se chibzuieşte.

sahasā vidadhīta na kriyām avivekaḥ param āpadām
padam
vṛṇate hi vimṛçyakāriṇam guṇalubdhāḥ svayam eva
saṃpadaḥ

(Hitopadeça 4, 97 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 3226)*

3 298. Lipsa de judecată a oamenilor începe un lucru, care, fiindcă atunci are gust bun, face ca ei să nu vadă veninul, care-i dedesubt.

La poca prudenza degli uomini comincia una cosa, che per sapere allora di buono non si accorge del veleno che v'è sotto.

(Machiavelli, *Princ. 13)*

NECINSTEA

3 299. Nu există ceva mai imoral decît purtarea acelora care caută să apară ca oameni de treabă, tocmai atunci cînd sînt mai necinstiţi.

Totius... iniustitiae nulla capitalior est quam eorum qui, cum maxime fallunt, id agunt ut viri boni esse videantur.

(Cicero, Off. 1, 13)

NECREZUTUL

3 300. Nimic nu-i de necrezut în viaţa omenească.
Οὐκ ἔστ' ἄπιστον οὐδὲν ἐν θνητῷ βίῳ.
(Menander, la Stobaeus, Ecl. I, 237)

NECUNOSCUTUL

3 301. Sînt multe lucruri ascunse, şi mai mari decît acestea ; căci puţine din lucrările sale am văzut.
Πολλὰ ἀπόκρυφά ἐστιν μείζονα τούτων,
ὀλίγα γὰρ ἑωράκαμεν τῶν ἔργων αὐτοῦ.
(Septuaginta, Sir. 43, 32)
Multa abscondita sunt maiora his ;
pauca enim vidimus operum eius.

3 302. Există mii de cărări care încă n-au fost umblate niciodată, mii de sănătăţi şi de insule ascunse ale vieţii. Inepuizabil şi nedescoperit încă mai este omul şi pămîntul oamenilor.
Tausend Pfade gibt es, die noch nie gegangen sind, tausend Gesundheiten und verborgene Eilande des Lebens. Unerschöpft und unentdeckt ist immer noch Mensch und Menschen-Erde.
(Nietzsche, Zar. 1, 113)

NEDESCURAJAREA

3 303. Nedescurajarea este rădăcina norocului, nedescurajarea este bucuria supremă, nedescurajarea îşi are locul totdeauna şi-n toate lucrurile.
anirvedaḥ çriyo mūlam anirvedaḥ paraṃ sukham
anirvedo hi satataṃ sarvārtheṣv anuvartate
(Rāmāyaṇa 5, 15, 5 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3475)*

NEDREPTATEA

3 304. Cel care seamănă nedreptate seceră nenorocire.
Ὁ σπείρων φαῦλα θερίσει κακά.
(Septuaginta, Prov. 22, 8)
Qui seminat iniquitatem metet mala.

3 305. Cum s-ar putea să nu se-ntîmple nedreptăţi în stat? Dacă cei care nu sînt nedreptăţiţi s-ar indigna deopotrivă cu cei nedreptăţiţi.

Πῶς ἂν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα ἐν τῇ πόλει ; Εἰ ὁμοίως ἀγανακτοῖεν οἱ μὴ ἀδικούμενοι τοῖς ἀδικουμένοις.
(Solon, la Stobaeus, Flor. 43, 77)

3 306. Cel care nedreptăţeşte e mai nefericit decît cel nedreptăţit.

Ὁ ἀδικῶν τοῦ ἀδικουμένου κακοδαιμονέστερος.
(Democritus, la Diels, Fr. 45)

3 307. Oamenii, după cît se pare, se mînie mai tare cînd sînt nedreptăţiţi, decît atunci cînd sînt constrînşi.

Ἀδικούμενοί τε, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι.
(Thucydides, 1, 77,)

3 308. Cei care dezaprobă nedreptatea o fac nu pentru că se tem de a săvîrşi nedreptăţi, ci pentru că se tem să nu le sufere.

Οὐ γὰρ τὸ ποιεῖν τὰ ἄδικα ἀλλὰ τὸ πάσχειν φοβούμενοι ὀνειδίζουσιν οἱ ὀνειδίζοντες τὴν ἀδικίαν.
(Plato, Res publ. 1, 16)

3 309. Nedreptatea produce tulburări, uri şi lupte între cetăţeni ; pe cînd dreptatea dă naştere la concordie şi prietenie.

Στάσεις γάρ που... ἥ γε ἀδικία καὶ μίση καὶ μάχας ἐν ἀλλήλοις παρέχει, ἡ δὲ δικαιοσύνη ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν.
(Ib. 23)

3 310. Cea mai mare nedreptate este a părea drept fără a fi.

Ἐσχάτη γὰρ ἀδικία δοκεῖν δίκαιον εἶναι μὴ ὄντα.
(Ib. 2, 4)

3 311. Afară de cazul cînd cineva se fereşte de nedreptate fiindcă n-o poate suferi, datorită unei naturi divine sau fiindcă posedă cunoaşterea (ei), nimeni dintre ceilalţi nu e drept de bună voie, ci fie din laşitate, fie din cauza bătrîneţii sau a vreunei slăbiciuni, el dezaprobă nedreptatea, fiindcă n-o poate săvîrşi.

Πλὴν εἴ τις θείᾳ φύσει δυσχεραίνων τὸ ἀδικεῖν ἢ ἐπιστήμην λαβὼν ἀπέχεται αὐτοῦ τῶν γε ἄλλων οὐδεὶς ἑκὼν δίκαιος, ἀλλ' ὑπὸ ἀνανδρίας ἢ γέρως ἢ τινος ἄλλης ἀσθενείας ψέγει τὸ ἀδικεῖν, ἀδυνατῶν αὐτὸ δρᾶν.

(Ib. 9)

3 312. Calea nedreptății trebuie închisă de cum se ivește ; căci o dată ce s-a înrădăcinat răul și s-a învechit, ca o boală cronică, e greu să-l înlături.

Ἀρχομένων δεῖ τῶν ἀδικημάτων ἐμφράσσειν τὰς ὁδούς. ὅταν δ' ἅπαξ ῥιζωθῇ κακία καὶ παλαιὰ γένηται καθάπερ σύντροφος ἀρρωστία, χαλεπὸν αὐτὴν κατασβέσαι.

*(*Hyperides, *la* Stobaeus, *Flor. 46, 63)*

3 313. Nedreptățile, cît timp (încă) nu sînt judecate, rămîn la cei care le-au săvîrșit ; însă după judecată (ele rămîn) la acei care nu le pedepsesc potrivit cu dreptatea.

Τὰ γὰρ ἀδικήματα, ἕως μὲν ἂν ᾖ ἄκριτα, παρὰ τοῖς πράξασίν ἐστιν, ἐπειδὰν δὲ κρίσις γένηται, παρὰ τοῖς μὴ δικαίως ἐπεξελθοῦσιν.

*(*Lycurgus, *In Leocr. 146)*

3 314. Cît de putred este din natură tot ce-i săvîrșit împotriva dreptății !

Ὡς σαθρόν... ἐστὶ φύσει πᾶν ὅ τι ἂν μὴ δικαίως ᾖ πεπραγμένον .

*(*Demosthenes, *Cor. 227)*

3 315. Nu e posibil ca cel care nedreptățește, care jură strîmb, sau care minte, să dobîndească o putere durabilă.

Οὐκ ἔστιν ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι.

(Id. Ol. 2, 10)

3 316. Dacă fiecare din noi s-ar împotrivi cu hotărîre celui care nedreptățește și ne-am ajuta între noi, considerînd nedreptatea săvîrșită (altora) ca (pricinuită) nouă, și dacă am conlucra energic, nu s-ar înmulți răutatea celor ticăloși, ci fiind pîndiți și căpătîndu-și pedeapsa meritată, sau ar deveni foarte rari, sau ar înceta (cu totul activitatea lor).

Εἴπερ τὸν ἀδικοῦντ' ἀσμένως ἠμύνατο
ἕκαστος ἡμῶν καὶ συνηγωνίζετο,
ἴσως νομίζων ἴδιον εἶναι τὸ γεγονὸς
ἀδίκημα, καὶ συνε-πάττομεν ἀλλήλοις πικρῶς,
οὐκ ἂν ἐπὶ πλεῖον τὸ κακὸν ἡμῖν ηὔξετο
τὸ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ παρατηρούμενοι
καὶ τυγχάνοντες ἧς ἔδει τιμωρίας,
ἧττοι σπάνιοι σφόδρ' ἂν ἦσαν ἢ πεπαυμένοι.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 30)*

3 317. Este (cutare) drept care piere cu dreptatea lui cu tot ; şi este (cutare) nelegiuit care se menţine, cu toată nelegiuirea lui.

Ἔστιν δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ,
καὶ ἔστιν ἀσεβὴς μένων ἐν κακίᾳ αὐτοῦ.
(Septuaginta, Eccl. 7, 15)
Iustus perit in iustitia sua,
et impius multo vivit tempore in malitia sua.

3 318. Mai este o deşertăciune care se petrece pe pământ şi anume : sînt oameni drepţi cărora li se răsplăteşte ca după faptele celor nelegiuiţi, şi sînt nelegiuiţi cărora li se răsplăteşte ca după faptele celor drepţi. Eu spun că şi aceasta-i o deşertăciune !

Ἔστιν ματαιότης, ἣ πεποίηται ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅτι εἰσὶ δίκαιοι ὅτι φθάνει πρὸς αὐτοὺς
ὡς ποίημα τῶν ἀσαβῶν,
καὶ εἰσὶν ἀσεβεῖς ὅτι φθάνει πρὸς αὐτοὺς
ὡς ποίημα τῶν δικαίων·
εἶπα ὅτι καὶ γε τοῦτο ματαιότης.
(Ib. 8, 14)
Est et alia vanitas quae fit super terram :
sunt iusti quibus mala proveniunt
quasi opera egerint impiorum ;
et sunt impii qui ita securi sunt
quasi iustorum facta habeant.
Sed et hoc vanissimum iudico.

3 319. Nu semăna în brazdele nedreptăţii, ca să nu seceri de pe ele şapte părţi mai mult.

Μὴ σπεῖρε ἐπ' αὔλακας ἀδικίας,
καὶ οὐ μὴ θερίσῃς αὐτὰ ἑπταπλασίως.

(Septuaginta, Sir. 7, 3)
Non semines mala in sulcis iniustitiae
et non metes ea in septuplum.

3 320. **Mai multă pagubă se află în nedreptatea însăşi, decît ciştig în lucrurile care se dobîndesc prin ea.**
Plus in ipsa iniuria detrimenti est quam in iis rebus emolumenti quae pariantur iniuria.
(Cicero, Fin. 1, 53)

3 321. **Ce multe nedreptăţi se pot întîmpla, pe care nimeni să nu le poată dezaproba!**
Quam multa iniusta fieri possunt quae nemo possit reprehendere!
(Ib. 2, 57)

3 322. **Mai bine să suferi nedreptatea decît să o comiţi** [a].
Acciplas praestat quam inferas iniuriam.
(Syrus, 5)

3 323. **Remediul nedreptăţilor (suferite) este uitarea.**
Iniuriarum remedium est oblivio.
(Ib. 390)

3 324. **Cît e de trist să ai de suferit din partea aceluia împotriva căruia nu îndrăzneşti să te plîngi!**
Quam miserum est ab eo laedi, de quo non ausis queri!
(Ib. 1035)

3 325. **Adesea nedreptatea face loc unui noroc mai mare.**
Saepe maiori fortunae locum fecit iniuria.
(Seneca, la Oxenstierna, Pens. I, 183)

3 326. **Adesea săvîrşeşte o nedreptate cel care nu face ceva nu numai cel care face ceva.**
Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν τι.
(Marcus Aurelius, 9, 5)

3 327. **Nu i se face nedreptate celui care consimte la ea.**
Volenti non fit iniuria.
(Ulpianus, Pandecta 56)

---

a) Cf. Plato, Gorgias 64.

3 328. Cînd vedeam cum lucrurile omenești sînt învăluite în atîta întuneric, și cum cei răi prosperează veseli mult timp, iar cei virtuoși sînt prigoniți, iarăși (mi) se prăbușea zdruncinată credința în Dumnezeu.
Sed quum res hominum tanta caligine volvi
Adspicerem, laetosque diu florere nocentes
Vexarique pios, rursus labefacta cadebat
Religio.
(Claudianus, Ruf. 1, 12 sqq.)

3 329. Nedreptatea nu ne place decît în măsura în care profităm de ea.
L'iniquité ne plaît qu'autant qu'on en profite.
(Rousseau, Émile 4)

3 330. Tot ce-i nedrept ne ofensează, atunci cînd nu ne folosește în chip direct.
Tout ce qui est injuste nous blesse, lorsqu'il ne nous profite pas directement.
(Vauvenargues, Réfl. 517)

3 331. Într-un stat bine întocmit chiar și ceea ce-i drept nu trebuie să se-ntîmple într-un mod nedrept.
In einem wohleingerichteten Staate soll das Rechte selbst nicht auf unrechte Weise geschehen.
(Goethe, Dicht. 14)

3 332. Calea nedreptății este largă ; dar aceasta nu înseamnă că-i ușoară : are și ea piedicile ei, trecătorile ei aspre ; are partea ei de neplăcere și oboseală, cu toate că merge în jos.
La strada dell'iniquità è larga ; ma questo non vuol dire che sia comoda : ha i suoi buoni intoppi, i suoi passi scabrosi ; è noiosa la sua parte, e faticosa, benchè vada all'ingiù.
(Manzoni, Prom. 18)

3 333. Nedreptatea nu se bazează numai pe puterile ei, ci și pe credulitatea și frica altora.
L'iniquità non si fonda soltanto sulle sue forze, ma anche sulla credulità et sullo spavento altrui.
(Ib. 26)

3 334. O nedreptate este mai totdeauna o mărturisire de neputință pe care ne-o facem nouă înșine ; și nu trebuie multe mărturisiri de felul acesta pentru a descoperi dușmanului locul cel mai vulnerabil al sufletului.
Un acte d'injustice est presque toujours un aveu d'impuissance que l'on se fait à soi-même et il ne faut pas beaucoup d'aveux de ce genre pour révéler à l'ennemi l'endroit le plus vulnérable d'une âme.
(Maeterlinck, Temple 40)

3 335. A săvîrși o nedreptate pentru a obține puțină glorie sau pentru a salva pe aceea pe care o avem înseamnă a recunoaște că nu e posibil să merităm ceea ce dorim sau ceea ce posedăm.
Commettre une injustice pour obtenir un peu de gloire ou pour sauver celle qu'on a, c'est s'avouer qu'il n'est pas possible que l'on mérite ce qu'on désire ou ce que l'on possède.
(Ib.)

3 336. Totul ne lipsește în același timp, de-ndată ce depășim linia primitivă a dreptății ; o minciună dă naștere la o sută de minciuni și o trădare revine printr-o mie de trădări.
Tout nous manque à la fois sitôt que nous transgressons la ligne primitive de l'équité, un mensonge engendre cent mensonges, et une trahison nous revient par mille trahisons.
(Ib. 43)

3 337. Aproape nimic din ceea ce facem nu moare ; de aceea este inevitabil ca multe nedreptăți săvîrșite să reînvie într-o zi, pentru a-și reclama partea ce li se cuvine ca datorie, și să înceapă represaliile legitime.
Il est inévitable — car presque rien ne meurt de ce que nous faisons —, il est inévitable que beaucoup d'injustices commises ressuscitent quelque jour, pour réclamer les parts qui leur demeurent dues, et commencer de légitimes représailles.
(Ib. 213)

3 338. Este una din tristețile umane cele mai adînci să avem în trecutul nostru nedreptăți ale căror drumuri sînt,

pentru a spune adevărul, toate barate în urma noastră, pe ale căror victime nu mai este cu putință să le regăsim, să le ajutăm, să le ridicăm sau să le consolăm.
C'est une des plus profondes tristesses humaines, que d'avoir dans son passé des injustices dont toutes les routes sont, pour ainsi dire, barrées derrière nous, dont il n'est plus possible de retrouver, de rejoindre, de relever ou de consoler les victimes.
(Ib. 212 sq)

NEFERICIREA

3 339. Ascunde-ți nefericirea, ca să nu bucuri pe dușmani.
Δυστυχῶν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς.
(Periandrus, la Stobaeus, *Flor. 3, 79 sq.)*

3 340. Cei nefericiți se mîngîie cînd văd pe alții suferind mai mult decît ei.
Οἱ δυστυχοῦντες ἐξ ἑτέρων χείρονα πασχόντων παραμυθοῦνται.
(Aesopus, 33)

3 341. Cei nefericiți, fiindcă le merge rău, nu simpatizează pe cei care sînt mai fericiți.
Οἱ δυστυχεῖς γὰρ τοῖσιν εὐτυχεστέροις
αὐτοὶ κακῶς πράξαντες οὐ φρονοῦσιν εὖ.
(Euripides, Iph. Taur. 344 sq.)

3 342. Nu da cu piciorul în cei nefericiți, căci soarta e comună (tuturor).
Μὴ 'μβαινε δυστυχοῦσι, κοινὴ γὰρ τύχη.
(Menander, Mon. 356)

3 343. Totul se aranjează totdeauna pe socoteala acelora care nu sînt fericiți.
Tout s'arrange toujours aux dépens de ceux qui ne sont pas heureux.
(Maeterlinck, Sublier, p. 211)

NEHOTĂRÎREA

3 344. Stau la răspîntie. Înaintea mea se află două drumuri mă gîndesc pe care să merg mai întîi.

Ἐν τριόδῳ δ' ἔστηκα. δύ' εἰσὶν πρόσθεν ὁδοί μοι·
φροντίζω τούτων ἥντιν' ἴω προτέρην.
(Theognis, Sent. 911 sq.)

3 345. Cine se teme să întreprindă ceva cu hotărîre, aceluia nu-i folosește la nimic o (întreagă) comoară de cunoștințe ; oare lampa luminează orbului ceva, chiar cînd o ține în mînă?

na svalpam apy adhyavasāyabhīroḥ karoti
vijñānanidhir guṇaṃ hi
andhasya kiṃ hastatalasthito 'pi prakāçayaty
artham iha pradīpaḥ
(Hitopadeça 1, 163 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 1502)

3 346. Există în om o tendință de a persista în starea sa, dar în același timp și de a se lăsa împins și condus, și o nehotărîre de a acționa el însuși. Ea crește atunci cînd planurile cele mai chibzuite nu reușesc, precum și datorită reușitei întîmplătoare a unor împrejurări neprevăzute, care coincid în mod favorabil.

Dabei ist im Menschen eine gewisse Neigung, in seinem Zustand zu verharren, zugleich aber auch sich stossen und führen zu lassen und eine gewisse Unentschlossenheit, selbst zu handeln. Diese vermehrt sich, bei Misslingen der verständigsten Plane, so wie durch zufälliges Gelingen günstig zusammentreffender unvorhergesehener Umstände.
(Goethe, Dicht. 16)

3 347. O, nepăsare și nehotărîre a minții ! (Chiar) dacă nu sînteți vicii într-adevăr, la cîtă nespusă mizerie și la cît rău nu pregătiți voi adesea calea !

O, indolence and indecision of mind ! if not in yourselves vices, to how much exquisite misery and mischief do you frequently prepare the way !
(Scott, Wav. 45)

NEÎNCREDEREA

3 348. Să nu ne-ncredem în acela care nu se-ncrede în noi, dar nici să nu ne încredem prea tare în acela care are încredere în noi. Din încredere rezultă primejdie ; (de aceea) să nu ne încredem înainte de a fi cercetat bine.

na viçvasad aviçvaste viçvaste na 'ti viçvaset /
viçvāsād bhayam abhyeti nā 'parīkṣya ca viçvaset //
(Mahābhārata 12, 5289 sq.: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1466)*

3 349. Orice ar fi, mă tem de Danai, chiar cînd aduc daruri.
Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.
(Vergilius, Aen. 2, 49)

3 350. Cel prudent să nu se-nercadă (în dușman), chiar dacă a încheiat (o) alianță cu (el).
na jātu gacched viçvāsaṃ saṃdhito 'pi hi
buddhimān
(Kāmandaki, Nīt. 9, 35: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1378)*

3 351. Acela al cărui suflet a fost jignit de oameni răi nu (mai) are încredere nici în cei de treabă. Copilul care s-a fript cu lapte, suflă și cînd mănîncă iaurt[a].
durjanadūṣitamanaso sujane 'pi nā 'sti viçvāsaḥ
bāḷaḥ payasā dagdho dadhy api phūtkṛtya
bhakṣayati
(Hitopadeça 4, 101: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1184)*

NEÎNȚELEGEREA

3 352. Dacă pentru toți ar fi bune și logice aceleași lucruri, n-ar mai exista neînțelegere între oameni. Pe cînd acum nu există nimic la fel și egal pentru muritori, afară de nume ; dar realitatea e alta.
Εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφυ σοφόν θ' ἅμα,
οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
νῦν δ' οὔθ' ὁμοῖον οὐδὲν οὔτ' ἴσον βροτοῖς,
πλὴν ὀνομάσαι, τὸ δ' ἔργον οὐκ ἔστιν τόδε.
(Euripides, Phoenix 500 sq.)

3 353. Parcă înadins, ce vreau eu nu vrei tu, (și) ce nu vreau eu, aceea dorești tu.
Quasi dedita opera quae ego volo ea tu non vis, quae ego nolo ea cupis.
(Naevius, la Charisius, Ars gramm. I, 197)

---

a) Cf. proverbul românesc.

3 354. Calea celor nelegiuiţi este întunecoasă şi ei nu ştiu cum se vor poticni.

Αἱ δὲ ὁδοὶ τῶν ἀσεβῶν σκοτειναί,
οὐκ οἴδασιν πῶς προσκόπτουσιν.
(Septuaginta, Prov. 4, 19)
Via impiorum tenebrosa;
nesciunt ubi corruant.

3 355. De şapte ori va cădea cel drept şi se va ridica; dar cei nelegiuiţi îşi vor pierde puterea în nenorociri.

Ἑπτάκι γὰρ πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται,
οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν κακοῖς.
(Ib. 24, 16)
Septies enim cadet justus, et resurget;
impii autem corruent in malum.

3 356. Acolo unde sînt nelegiuiţi, gem cei drepţi; iar cînd pier aceia, cei drepţi se înmulţesc.

Ἐν τόποις ἀσεβῶν στένουσι δίκαιοι,
ἐν δὲ τῇ ἐκείνων ἀπωλείᾳ πληθυνθήσονται δίκαιοι.
(Ib. 28, 28)
Cum surrexerint impii, abscondentur homines;
cum illi perierint, multiplicabuntur justi.

3 357. Am mai văzut sub soare că la locul de judecată stă fărădelegea, şi la locul dreptăţii stă nedreptatea.

Καὶ ἔτι εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον τόπον τῆς κρίσεως,
ἐκεῖ ὁ ἀσεβής,
καὶ τόπον τοῦ δικαίου
ἐκεῖ ὁ ἀσεβής.
(Septuaginta, Eccl. 3, 16)
Vidi sub sole in loco judicii impietatem,
et in loco justitiae iniquitatem.

3 358. Nădejdea celui nelegiuit se duce ca puful purtat de vînt, ca negura subţire alungată de furtună, ca fumul alungat de vînt; ea e trecătoare ca amintirea unui oaspe de o singură zi.

Ἐλπὶς ἀσεβοῦς ὡς φερόμενος χνοῦς ὑπὸ ἀνέμου
καὶ ὡς πάχνη ὑπὸ λαίλαπος διωχθεῖσα λεπτὴ
καὶ ὡς καπνὸς ὑπὸ ἀνέμου διεχύθη
καὶ ὡς μνεία καταλύτου μονημέρου παρώδευσεν.
(Septuaginta, Sap. 5, 14)
Spes impii tanquam lanugo est quae a vento tollitur; et tanquam spuma gracilis quae a procella dispergitur, et tanquam fumus qui a vento diffusus est, et tanquam memoria hospitis unius diei praetereuntis.
(Vulgata, Sap. 5, 15)

3 359. Succesul face morale unele nelegiuiri.
Honesta quaedam scelera successus facit.
(Syrus, *30*)

3 360. Nelegiuirile mărunte sînt pedepsite, cele mari sînt purtate în triumf.
Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur.
(Seneca, *Epist. 87, 23*)

3 361. Acela a săvîrşit nelegiuirea, căruia îi foloseşte.
Cui prodest scelus,
Is fecit.
(Id. Medea 498 sq.)

3 362. Nelegiuirea nu prosperează mult timp.
nā 'dharmaç ciram ṛddhaye
(Somadeva, *Kath. 26, 254*)

NELINIŞTEA

3 363. Nu există mărire, bogăţie sau onoruri fără nelinişte.
Il n'y a point de grandeur, de richesses, ni d'honneur sans inquiétude.
(Oxenstierna, *Pens. II, 88*)

NEMULŢUMIREA

3 364. Prost e acela care lasă ceea ce are şi aleargă după ceea ce n-are.
Νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπών, ἀνέτοιμα διώκει.
(Hesiodus, la Plutarchus, *De garrulitate 7)*

3 365. Este un soi de oameni din cale afară de uşuratici, cărora nu le place ceea ce-i în ţară la ei şi privesc la cele depărtate, urmărind lucruri deşarte cu speranţe nerealizabile.

Ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον,
ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω,
μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσιν.
(Pindarus, Pyth. 3, 36)

3 366. Totdeauna într-un stat aceia care nu posedă nimic invidiază pe cei de sus şi ridică în slavă pe cei de jos ; urâse (instituţiile) vechi şi dorese (altele) noi ; din ură faţă de situaţia lor, ei năzuiesc să schimbe totul.
Semper in civitate quibus opes nullae sunt bonis invident, malos extollunt, vetera odere, nova exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student.
(Sallustius, Cat. 37, 3)

3 367. Eu spun că fericit e acela care trăieşte la ţară, tu cel de la oraş. Acela căruia îi place condiţia altuia firesc că nu o poate suferi pe a sa. Şi unul, şi altul învinovăţeşte pe nedrept, ca un prost, locul, care nu-i de vină. De vină este sufletul, care nu poate scăpa niciodată de sine însuşi.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
(Horatius, Epist. 1, 14, 10 sqq.)

3 368. Noi, deşi sorîţi să avem un corp atît de trecător, ne propunem lucruri eterne, şi pînă unde-i în stare să se extindă viaţa omenească, pînă acolo mergem cu speranţa, neajutoraţi cu oricîţi bani, cu oricîtă putere.
At nos corpus tam putre sortiti nihilo minus aeterna proponimus et in quantum potest aetas humana protendi, tantum spe occupamus, nulla contenti pecunia, nulla potentia.
(Seneca, Epist. 120, 17)

3 369. Cînd sîntem invitaţi la masă, privim ce este ; şi dacă vreunul ar pretinde să-i pună dinainte peşte sau

plăcinte, ar părea un om curios. Dar pe lumea aceasta noi cerem de la zei ceea ce nu ne dau, deşi sînt atîtea lucruri pe care ni le-au dat.

Εἰς συμπόσιον μὲν οὖν παρακληθέντες τῷ παρόντι χρώμεθα. εἰ δέ τις κελεύοι τὸν ὑποδεχόμενον ἰχθῦς αὐτῷ παρατιθέναι ἢ πλακοῦντας, ἄτοπος ἂν δόξειεν. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἰτοῦμεν τοὺς θεοὺς ἃ μὴ διδόασι, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων ἅ γε ἡμῖν δεδώκασι.

*(*Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 4, 92)*

3 370. Lucrul acesta a dus pe mulţi la pierzare, chiar şi pe oamenii de treabă care, nemulţumiţi cu foloase tîrzii *dar sigure, vor numaidecît* succese *premature*, chiar cu riscul pieirii.

Quod multos, etiam bonos, pessum dedit, qui, spretis quae tarda cum securitate, praematura vel cum exitio properant.

*(*Tacitus, *Ann. 3, 66)*

3 371. Cel mai nefericit este acela al cărui suflet nu e mulţumit.

sarvā evā 'padas tasya yasya tuṣṭam na mānasam.

(Hitopadeça 1, 134; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1291)*

3 372. Ah, nemulţumirea cu ceea ce este ; ah, ataşarea de ceea ce nu-i !

aho vastuni mātsaryam aho bhaktir avastuni.

*(*Somadeva, *Kath. 21, 49)*

3 373. Dacă celui nemulţumit îi reuşesc din zece proiecte nouă, el nu se bucură de acestea, ci se supără din pricina singurului (proiect) care nu i-a izbutit ; cel mulţumit ştie, în cazul contrar, să se mîngîie totuşi cu singurul care i-a reuşit şi să se bucure de el.

Wenn dem δύσκολος von zehn Vorhaben neun gelingen : so freut er sich nicht über diese, sondern ärgert sich über das Eine mißlungene, der εὔκολος weiß, im umgekehrten Fall, sich doch mit dem Einen gelungenen zu trösten und aufzuheitern.

*(*Schopenhauer, *Aphor. 2)*

NEMURIREA

3 374. Speranța nemuririi nu se poate baza pe bogății.
amṛtatvasya tu nā 'śā 'sti vittena
(Çatapatha-Brāhmaṇa 14, 5, 4, 2)

3 375. Acțiunile strălucite și marile talente ale spiritului nu duc totdeauna la nemurire ; câți eroi și câte genii de prim ordin, a căror amintire este înmormîntată într-o uitare eternă !
Les actions d'éclat et les grands talents de l'esprit ne conduisent pas toujours à l'immortalité : combien de héros et de génies du premier ordre, dont la mémoire est ensevelie dans un éternel oubli !
(Oxenstierna, Pens. II, 88)

3 376. Urma zilelor mele pămîntești nu poate dispărea în veșnicie.
Es kann die Spur von meinen Erdetagen
Nicht in Äonen untergehn.
(Goethe, Faust 11583 sq.)

3 377. Timpul exagerează calitățile celor care au cucerit nemurirea și depreciază în mod excesiv pe acei cărora ea le-a scăpat.
Le temps exagère les avantages de ceux qui ont conquis l'immortalité et déprécie à l'excès ceux à qui elle a échappé.
(Croiset, Hist. de la litt. grecque 3, 360)

NENOROCIREA

3 378. Cel ce-și bate joc de sărac iritä pe ziditorul lui, și cel ce se bucură de nenorocirea altuia nu rămîne nepedepsit.
Ὁ καταγελῶν πλωχοῦ παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν, ὁ δὲ ἐπιχαίρων ἀπολλυμένῳ οὐκ ἀθῳωθήσεται.
(Septuaginta, Prov. 17, 5)
Qui despicit pauperem exprobrat factori eius,
et qui ruina laetatur alterius non erit impunitus.

3 379. Cel iscusit se ascunde cînd se apropie nenorocirea; pe cînd cei proști nimeresc în ea și suferă pagubă.

Πανοῦργος κακῶν ἐπερχομένων ἀπεκρύβη,
ἄφρονες δὲ ἐπελθόντες ζημίαν τίσουσιν.
(Ib. 27, 12)
Astutus videns malum, absconditus est:
parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

3 380. Repede înhăitînese oamenii în nenorocire.
Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.
(Homerus, Od. 19, 360)

3 381. Cum ar putea cineva să suporte cel mai uşor o nenorocire? Dacă s-ar uita la duşmanii (săi), cărora le merge şi mai rău.
Πῶς ἄν τις ἀτυχίαν ῥᾷστα φέροι; ⩽εἰ τοὺς ἐχθροὺς χεῖρον πράσσοντας βλέποι⩾.
(Thales, la Diogenes Laertius 1, 1, 15)

3 382. Dacă-ţi urăţi nenorocirea, puţini vei găsi cărora să le pese de ea.
Κακόν... ἐπαίνων
παύρους κηδεμόνας σῆς κακότητος ἔχεις.
(Theognis, Sent. 359 sq.)

3 383. Dacă toţi oamenii şi-ar aduna neprilile lor nenorociri laolaltă, cu gîndul de a face un schimb între aruncînd o privire asupra nenorocirilor altora, ei şi-ar lua bucuros înapoi fiecare ce a adus.
Εἰ πάντες·ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενέγκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν, ἐγκύψαντες ἂν εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἐπιφερμένοι ἀπίσω τὰ εἰσηνέγκαντο.
(Herodotus, 7, 152)

3 384. Niciodată nu mi-am bătut joc de nenorocirea celor care suferă, temîndu-mă să nu pătimesc şi eu la fel[a].
Τὰς συμφορὰς γὰρ τῶν κακῶς πεπραγότων
Οὐ πώποθ' ὕβρισ' αὐτὸς ὀρρωδῶν παθεῖν.
(Euripides, la Stobaeus, Flor. 4, 17)

3 385. Ce e mare sufletă şi nenorocirea mare.

---

a) Cf.: Nu-ţi bate joc de cel nenorocit.

Τὰ μεγάλα μεγάλα καὶ πάσχει κακά.
(Euripides, Alem., la Stobaeus, *Flor. 49, 6)*

3 386. Cei fără minte se cuminţesc cînd dă nenorocirea peste ei.
Οἱ ἀξύνετοι δυστυχοῦντες σωφρονέουσι.
(Democritus, la Diels, *Fr. 54)*

3 387. Cei cărora nenorocirea aproapelui le produce plăcere, sînt lipsiţi de bucurie proprie şi nu-şi dau seama că vicisitudinile soartei sînt aceleaşi pentru toţi.
Οἷσιν ἡδονὴν ἔχουσιν αἱ τῶν πέλας ξυμφοραί, οὐ ξυνιᾶσι μὲν ὡς τὰ τῆς τύχης κοινὰ πᾶσιν, ἀπορέουσι δὲ οἰκείης χαρᾶς.
(Ib. 293)

3 388. Socoteşte comune toate nenorocirile.
Νόμιζε κοινὰ πάντα τἀτυχήματα.
(Menander, Mon. 369)

3 389. Numai zeilor le este îngăduit să trăiască fără nenorociri.
Οὐ γὰρ θεμις ζῆν πλὴν θεοῖς ἄνευ κακοῦ.
(Ib. 55)

3 390. Nu te bucura de nenorocirea aproapelui tău.
Ταῖς ἀτυχίαισι μὴ 'πίχαιρε τῶν πέλας.
(Id. la Stobaeus, *Flor. 112, 1)*

3 391. Ori : multe sînt suficiente pentru a fi nenorocit.
Ἄνθρωπος, ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν
(Ib. 98, 7)

3 392. Este imposibil de găsit o casă bogată, unde să nu existe nenorociri ; dar, pe cînd unora le dă necazuri multe soarta, altora le dă caracterul lor.
Ἄνευ κακῶν γὰρ οἰκίαν οἰκουμένην
οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἡ τύχη
τούτων δίδωσιν ἀφθονίαν, τοῖς δ' οἱ τρόποι.
(Ib. 37)

3 393. Pe cine nu-l atinge cu timpul nenorocirea? sau care om pe lume este mereu fericit? Nenorocirea şi norocul alternează ca zodiacul ce se învîrteşte pe cer.

kaṃ na spṛçanti puruṣaṃ vyasanāṇi kāle-
ko vā nirantarasukhī ya ihā 'sti loke
duḥkhaṃ sukhaṃ ca parināmavaçād upāiti
nakṣatracakram iva khe parivartamānam
(Tantrākhyāyika 2, 167)

3 394. Nici n-am ajuns bine la capătul unei supărări, ca la ţărmul unui ocean, că dă peste mine alta. În răstrişte se înmulţesc nenorocirile.
ekasya duḥkhasya na yāvad antaṃ
gacchāmy ahaṃ pāram ivā 'rṇavasya
tāvad dvitīyaṃ samupasthitaṃ me
chidreṣv anarthā bahulībhavanti
(Pañcatantra (B) 2, 174)

3 395. Cel care în rătăcirea sa se tînguieşte, atunci cînd dă peste o nenorocire, acela numai sporeşte răul, dar nu-l mai dă de capăt.
vyasanaṃ prāpya yo mohāt kevalaṃ paridevayet
vyasanaṃ vardhayaty eva tasyā 'ntam nā
'dhigacchati
(Pañcatantra 2, 195 t Böhtlingk, *Ind. Spr. 2913)*

3 396. Uneori în nenorocire omul dă de cîştig şi alteori norocul se schimbă în pagubă.
Ἔστιν εὐοδία ἐν κακοῖς ἀνδρί,
καὶ ἔστιν εὕρημα εἰς ἐλλάττωσιν.
(Septuaginta, Sir. 20, 9)

3 397. Cine a fost mai înainte fericit, acela e de două ori nenorocit.
Bis ille miser est ante qui felix fuit.
(Syrus, *100)*

3 398. Nenorocirea găseşte în cele din urmă pe acela pe lîngă care a trecut adesea.
Casus, quem saepe transit, aliquando invenit.
(Ib. 133)

3 399. Şi nenorocirea este un prilej pentru virtute.
Et calamitas virtutis est occasio.
(Ib. 227)

3 400. Cine-i fericit nu suportă niciodată nenorocirea.
Patiens in adversis nunquam est felicitas.
(Ib. 659)

3 401. Amintirea unei nenorociri este o altă nenorocire.
Post calamitatem memoria alia est calamitas.
(Ib. 700)

3 402. În mijlocul nenorocirii e prea tîrziu să te mai ferești.
Serum est cavendi tempus in mediis malis.
(Ib. 899)

3 403. Să ți se mai facă și morală, în nenorocire, este mai dur decît (însăși) nenorocirea.
Obiurgari in calamitate gravius est quam calamitas.
(Ib. 1070)

3 404. Ce (poți) să-i faci? Lasă-l să fie nenorocit, de vreme ce-i convine să fie așa.
Quid facias illi? Iubeas miserum esse, libenter
Quatenus id facit.
(Horatius, *Epist. 1, 1, 63 sq.)*

3 405. Două (rele) trebuie retezate : teama de o nenorocire în viitor și amintirea unei nenorociri din trecut.
Circumcidenda duo sunt: et futuri timor et veteris incommodi memoria.
(Seneca, *Epist. 78, 14)*

3 406. De cîte ori n-a fost pricină și început de fericire ceea ce se numea nenorocire[a].
Quotiens felicitatis et causa et initium fuit, quod calamitas vocabatur!
(Ib. 110, 3)

3 407. Uitîndu-te la nenorocirea celor din jurul tău, te-ai simți mai ușurată, dacă ai vrea să te gîndești, cîți oameni lîncezesc în închisoare, sau ajung la bătrînețe lipsiți de copii, sau care din culmea unei domnii fericite nu mai sînt nimic.
Βλέπουσα δ' εἰς τὰ τῶν πέλας κακά,
ῥᾴων γένοι' ἄν, εἰ λογίζεσθαι θέλοις,

---

a) Cf. proverbul francez: *À quelque chose malheur est bon.*

ὅσοι τε δεσμοῖς ἐκμεμόχθηται βροτῶν,
ὅσοι τε γηράσκουσιν ὀρφανοὶ τέκνων,
τούς τ' ἐκ μεγίστης ὄλβίας τυραννίδος
τὸ μηδὲν ὄντας.
(Plutarchus, Apoll. 8)

3 408. Un pleşav, cărnia razele astrului zilei îi ardeau capul, dorind un loc umbros, se duse din voinţa destinului sub un copac bilva. Dar acolo un fruct mare, căzînd, îi sparse cu zgomot ţeasta. De obicei, unde se duce cel fără noroc, acolo se îndreaptă şi nenorocirea.

khalvāṭo divaseçvarasya kiraṇāiḥ saṃtāpito mastake
vāñchan deçam anātapam vidhivaçād bilvasya mūlaṃ gataḥ
tatrā 'py asya mahāphalena patatā bhagnaṃ saçabdaṃ çiraḥ
prāyo gacchati yatra bhāgyarahitas tatrāi 'va yānty āpadaḥ

(Bhartrhari, NŚ. 29)

3 409. Ce valoare are mintea şi caracterul prietenilor, ale soţiei, ale servitorilor şi ale sale proprii, cunoaşte omul prin pietra de încercare a nenorocirii.

bandhustribhṛtyavargasya buddhiṃ sattvaṃ ca tātmanaḥ
āpannikaṣapāṣāṇe puro jānāti sāratām

(Hitopadeça 2, 78; Böhtlingk, Ind. Spr. 1940)

3 410. Înţelept este acela a cărui minte se manifestă mai ales în nenorociri, aşa cum străluceşte lumina fulgerului cu deosebire cînd se revarsă ploaia.

jalāhatāu viçeṣeṇa vāidyutāneṣ iva dyutiḥ
āpadi sphurati prajñā yasya dhīraḥ sa eva hi

(Somadeva, Kath. 12, 44)

3 411. De obicei puţină putere au bunurile date de noroc pentru a remedia nenorociri trimise de zei.

Para remediar desdichas del cielo poco suelen valer los bienes de fortuna.

(Cervantes, Quij. 1, 22)

3 412. Un rău chemă pe altul, şi sfîrşitul unei nenorociri este, de obicei, începutul altora mai mari.

Un mal llama á otro, y el fin de una desgracia suele ser principio de otra mayor.
(Ib. 28)

3 413. Ce nenorocire mai mare poate fi decît aceea care aşteaptă timpul ca s-o consume şi moartea ca s-o termine?
Que mayor desdicha puede ser de aquella que aguarda al tiempo que la consuma, y á la muerte que la acabe ?
(Ib. 74)

3 414. Bine ai venit, pacoste, dacă ai venit singură !
Bien vengas, mal, si vienes solo.
(Ib. 2, 55)

3 415. Să nu rîdem niciodată de cei nenorociţi :
Căci cine poate fi sigur că va fi totdeauna fericit ?
Il ne se faut jamais moquer des misérables :
Car qui peut s'assurer d'être toujours heureux ?
(La Fontaine, *Fables 5, 17)*

3 416. Uneori se poate vedea cum cel care era urît de toţi în culmea norocului, e compătimit de toţi în nenorocire.
Vióse tal vez que el que en la prosperidad fué aborrecido de todos, en la adversidad compadecido de todos. (Gracian, *Or. 163)*

3 417. Celui nenorocit i se pare că norocul şi moartea s-au jurat împreună să-l uite.
Al desdichado parece que se conciertan en olvidarle la suerte y la muerte.
(Ib. 190)

3 418. *Să nu mori din cauza nenorocirii altuia.* Cunoaşte pe acela care-i cufundat în mlaştină şi notează-ţi că te va striga, pentru ca pe urmă să se mînglie cu suferinţa amîndurora. Astfel de oameni caută pe cineva care *să le ajute să suporte nenorocirea, şi cui i-au întors* spatele în fericire, aceluia îi întind acum mîna. Mare precauţie trebuie faţă de acei care sînt pe punctul de a se îneca, pentru a le da ajutor fără a se primejdui pe sine.

No percer de desdicha ajena. Conozca al que está en el lodo, y note que le reclamará para hacer consuelo del reciproco mal. Buscan quien les ayuda a llevar la desdicha, y los que en la prosperidad le daban espaldas, ahora la mano. Es menester gran tiento conlos que se ahogan, para acudir al remedio sin peligro.

(Ib. 285)

3 419. Mîngîierea celor nenorociţi este să aibă tovarăşi de suferinţă.

Solamen miseris socios habuisse malorum.

(La Spinoza, *Ethica 4, 57)*

3 420. Nenorocirii îi place surpriza ; ea se apropie rar odată de aceia care se pregăteşte s-o primească.

Le malheur se plaît à la surprise, et rarement il approche de celui qui se prépare à le recevoir.

(Oxenstierna, *Pens. I, 88)*

3 421. Cu toată prudenţa noastră, nenorocirile ne vin adesea de unde le aşteptam mai puţin.

Malgré toute notre prudence, les disgrâces ne laissent pas de nous arriver souvent d'où nous les attendions le moins.

(Ib. 288)

3 422. Se întîmplă destul de des că aceia cu care am împărţit în mod generos prosperitatea refuză să ia parte măcar cît de puţin la nenorocirile noastre.

Il arrive assez ordinairement que ceux avec qui on a généreusement partagé sa prospérité, refusent de prendre la moindre part à nos disgrâces.

(Ib. II, 74)

3 423. O nenorocire nu vine niciodată singură.

Un malheur n'arrive jamais seul.

(Ib. 592)

3 424. Oamenii par a fi născuţi pentru nefericire, durere şi sărăcie ; puţini scapă de ele ; şi fiindcă orice nenorocire li se poate întîmpla, ei ar trebui să fie pregătiţi pentru orice nenorocire.

Les hommes semblent être nés pour l'infortune, la douleur et la pauvreté ; peu en échappent ; et, comme toute disgrâce peut leur arriver, ils devraient être préparés à toute disgrâce.
(La Bruyère, Car., De l'homme 23)

3 425. Învinuim mult pe cei nenorociți pentru cele mai mici greșeli, și-i plîngem puțin pentru cele mai mari nenorociri.
Nous blâmons beaucoup les malheureux des moindres fautes et les plaignons peu des plus grands malheurs.
(Vauvenargues, Réfl. 168)

3 426. Nenorociri aparente pot fi fericiri reale.
Seeming calamities may be real blessing.
(Goldsmith, Vic. 14)

3 427. Nenorocirea entrează în voie tot pământul.
Frei geht das Unglück durch die ganze Erde!
(Schiller, Woll. 4, 11)

3 428. Suportăm o nenorocire care ne vine cu totul din afară cu mai multă tărie decît una pricinuită de noi înșine.
Wir ertragen ein ganz und gar von aussen auf uns gekommenes Unglück mit mehr Fassung, als ein selbstverschuldetes.
(Schopenhauer, Aphor. 11)

3 429. O nenorocire nu vine niciodată singură.
Nie kommt ein Unglück ohne sein Gefolge!
(Heine, Alm.)

3 430. Nenorocirea deschide sufletul la lumini pe care prosperitatea nu le distinge.
Le malheur ouvre l'âme à des lumières que la prospérité ne discerne pas.
(Lacordaire, Pens.)

3 431. Totdeauna putem găsi pe cineva mai nenorocit ca noi.
On peut toujours trouver plus malheureux que soi.
(Naudet, Chien)

NEPLĂCEREA

3 432. Spaţiul de timp care trece pînă ce aflăm despre o neplăcere care a dat peste noi este un cîştig.
Omnes quibus est alicunde obiectus labos,
Omne quod est interea tempus prius quam id rescitumst lucrost.
(Terentius, Hec. 286)

3 433. Se cuvine să suferim şi neplăceri din partea aceluia de la care am avut multe bucurii.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda aequomst ferre.
(Ib. 840)

NEPREŢUIREA

3 434. Adesea dorim să redobîndim ceea ce am aruncat cu dispreţ.
What our contempts do often hurl from us,
We wish it ours again.
(Shakespeare, Antony 1, 2)

NEPREVĂZUTUL

3 435. Să nu afirmi niciodată cu tărie ceva ; căci nimeni nu ştie ce se poate întîmpla într-o singură zi.
Μήποτε... ἀγορᾶσθαι ἔπος μέγα· οἶδε γὰρ οὐδεὶς
ἀνθρώπων ὅ τι νὺξ χἠμέρη ἀνδρὶ τελεῖ.
(Theognis, Sent. 165 sq.)

3 436. Multe lucruri neplăcute li se întîmplă oamenilor împotriva aşteptării ; în schimb alţii, după ce trec prin furtuni grele, în scurt timp schimbă suferinţa lor cu o fericire mare.
Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
ἔμπαλιν μὲν τέρψιος οἱ δ' ἀνιαραῖς
ἀντικύρσαντες ζάλαις
ἐσλὸν βαθὺ πήματος ἐν μικρῷ πεδάμειψαν χρόνῳ.
(Pindarus, Ol. 12, 14 sq.)

3 437. Multe lucruri fac zeii împotriva speranţei ; acele la care ne aşteptăm nu se împlinesc, iar pentru cele neaşteptate zeul găseşte mijlocul (de realizare).

Πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί·
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη,
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον ηὗρε θεός.
(Euripides, Alcm. 1160 sqq.)

3 438. Bucuria provenită din ceva nesperat este mai mare decît (aceea care rezultă din realizarea) unui lucru aşteptat.
Ἐκ τῶν ἀέλπτων ἡ χάρις μεῖζον βροτοῖς
φανεῖσα, μᾶλλον ἢ τὸ προσδοκώμενον.
(Id. Oed., la Stobaeus, *Flor. 111, 5)*

3 439. Multe se întîmplă împotriva aşteptării.
Παρὰ δόξαν πολλὰ πολλοῖς δὴ ἐγένετο.
(Plato, Res. publ. 5, 14)

3 440. Altfel sînt plănuite lucrurile de cei înţelepţi, care cunosc realitatea (şi) altfel ies ele, ca şi suflarea vînturilor.
anyathā paridṛṣṭāni munibhis tattvadarçibhiḥ
anyathā parivartante vegā iva nabhasvataḥ
(Mahābhārata 3, 1140)

3 441. Omul să se gîndească mereu la toate cele omeneşti.
Sint semper omnia homini humana meditata.
(Cicero, Tusc. 3, 30)

3 442. Multe lucruri, la care nimeni nu se aşteaptă, le aduce clipa.
Multa nulli cogitata temporis punctum attulit.
(Syrus, 1054)

3 443. Va veni pe neaşteptate (şi) ora plăcută.
Grata supervenit quae non sperabitur hora.
(Horatius, Epist. 1, 4, 13)

3 444. Ce multe lucruri neaşteptate au venit! Ce multe lucruri aşteptate nu s-au ivit niciodată!
Quam multa non exspectata venerunt! quam multa exspectata nunquam comparuerunt!
(Seneca, Epist. 13, 10)

3 445. Lovitura unui rău anticipat vine uşoară; dar celor proşti şi care se încred în noroc orice aspect al lucrurilor pare nou şi neaşteptat.

Praecogitati mali mollis ictus venit ; at stultis et fortunae credentibus omnis videtur nova rerum et inopinata facies.
(Ib. 76, 34)

3 446. Nimic nu trebuie să fie neprevăzut.
Nihil improvisum esse debet.
(Ib. 91, 4)

3 447. Trebuie să ne gîndim la toate şi să ne întărim sufletul împotriva celor ce s-ar putea întîmpla.
Cogitanda sunt omnia et animus adversus ea, quae possunt evenire, firmandus.
(Ib. 7)

3 448. Hotărît împotriva celor nehotărîte.
Certus adversus incerta.
(Ib. 98, 3)

3 449. Nimeni nu ştie ce i se va întîmpla mîine cutăruia sau cutăruia ; de aceea cel cuminte să-şi facă treburile încă azi.
na kaç cid api jānāti kiṃ kasya çvo bhavişyati
ataç ca karaṇīyāni kuryād adyāi 'va buddhimāu
(Çārṅgadharapaddhati, Sad. 19 t Böhtlingk, *Ind. Spr. 1345)*

3 450. „Noaptea va trece, se vor ivi zorile frumoase, va răsări soarele, vor rîde lotuşii". Pe cînd se gîndea astfel o albină într-o floare de lotus, o, ce nenorocire ! un elefant distruse lotuşii de pe lac.
rātrir gamişyati bhavişyati suprabhātaṃ bhāsvān udeşyati hasişyati padmajālam
ittham vicintayati koçagate dvirephe hā hanta hanta nalinīm gaja ujjahara
(Appaya Dikşita, *Kuv. 159)*

3 451. Nu poţi să prevezi ce se va întîmpla ;... Binele şi răul ne vin pe neaşteptate. Chiar cînd e prevestit, nu-l credem.
Was geschehen werde, sinnst du nicht aus ;
. . . . . .
Gutes und Böses kommt

Unerwartet dem Menschen ;
Auch verkündet, glauben wir's nicht.
(Goethe, Faust 8591, 8594 sqq.)

3 452. Să ne gîndim bine şi de repetate ori asupra unui proiect, înainte de a-l pune în executare, şi chiar după ce am examinat totul în mod cît se poate de temeinic, să mai rezervăm ceva şi insuficienţei oricărei cunoaşteri omeneşti, datorită căreia tot mai pot exista împrejurări imposibil de scrutat sau de prevăzut şi care pot face ca întregul calcul să iasă greşit.
Man überlege ein Vorhaben reichlich und wiederholt, ehe man dasselbe ins Werk setzt, und selbst nachdem man Alles auf das Gründlichste durchdacht hat, räume man noch der Unzulänglichkeit aller menschlichen Erkenntnis etwas ein, in Folge welcher es immer noch Umstände geben kann, die zu erforschen oder vorherzusehen unmöglich ist und welche die ganze Berechnung unrichtig machen können.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 11)

3 453. Noi nu ştim, în zilele noastre bune, ce nenorocire ne pregăteşte destinul tocmai acum, — boală, prigoană, sărăcie, mutilare, orbire, nebunie, moarte ş.a.m.d.
Wir wissen nicht in unsern guten Tagen, welches Unheil eben jetzt das Schicksal uns bereitet, — Krankheit, Verfolgung, Verarmung, Verstümmelung, Erblindung, Wahnsinn, Tod u.s.w.
(Id. Par. 2, 150)

NEPREVEDEREA

3 454. Cel prost vede după ce s-a săvîrşit (fapta).
Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.
(Homerus, Il. 17, 32)

3 455. Ce ostenceală e aceea de a săpa o fîntînă cînd arde casa?
dīpte bhavane tu kūpakhananaṃ praty udyamaḥ kīdṛçaḥ
(Bhartṛhari, Vāīr. 86)

3 456. **Cînd s-a stins lampa, a ce mai foloseşte turnarea de ulei? Cînd a fugit hoţul, la ce mai foloseşte precauţia? Cînd s-a dus tinereţea (bărbatului), la ce mai foloseşte cochetăria iubitei? Cînd s-a scurs apa, la ce mai foloseşte construirea digului?**

nirvāṇadīpe kiṃ u tāḍanam kūpe gate vā kiṃ uta 'vadhānam
vayogate kiṃ vanitāvilāsaḥ payogate kiṃ khalu setubandhaḥ

(Vetālabhaṭṭa, Nīt, 13 (Böhtlingk, Ind. Spr. 1610)

NEPUTINŢA

3 457. **Nu există necesitate mai mare ca neputinţa.**

Οὐδαμὰ... ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ.

(Herodotus 7, 172)

NERECUNOŞTINŢA

3 458. **Totdeauna cel care a fost salvat e nerecunoscător din fire.**

Ἀεὶ δ' ὁ σωθεὶς ἐστιν ἀχάριστος φύσει.

(Menander, Mon. 34)

3 459. **Pentru neiertatul unui brahman, pentru un beţiv, un hoţ, sau unui care-şi calcă jurămîntul, e orînduită ispăşirea. (Dar) pentru cel nerecunoscător nu există ispăşire.**

brahmaghne ca surāpe ca kṛtaghne ca bhagnavrate tathā
niṣkṛtir vihitā... kṛtaghne nā 'sti niṣkṛtiḥ

(Rāmāyaṇa 4, 34, 18: Böhtlingk, Ind. Spr. 1990)

3 460. **Un singur nerecunoscător dăunează tuturor celor nenorociţi.**

Ingratus unus omnibus miseris nocet.

(Syrus, 380)

3 461. **Uneori un om nerecunoscător este mai puţin vinovat de nerecunoştinţa sa decît acela care i-a făcut bine.**

Tel homme est ingrat, qui est moins coupable de son ingratitude que celui qui lui a fait du bien.

(La Rochefoucauld, Max. 96)

3 462. **Sînt trei feluri de nerecunoscători, dintre care primul este acela care, avînd o obligaţie faţă de noi, evită după aceea societatea noastră, ca şi cum i-ar fi ruşine că ne este îndatorat pentru o binefacere.**

Al doilea este încă şi mai rău ; căci, avînd în mînă vreun prilej de a recunoaşte obligaţia ce o are faţă de noi, el se sustrage şi n-o face.

Al treilea este un monstru încă şi mai oribil ; căci, în schimbul binelui cu care l-am acoperit, el ne copleşeşte cu tot răul pe care ni-l poate face.

Il y a trois sortes d'ingrats, dont le premier est celui qui, nous ayant quelque obligation, évite ensuite notre compagnie, comme par honte de nous être redevable de quelque bienfait.

Le second est encore plus méchant ; car, ayant en main quelque occasion de pouvoir reconnaître l'obligation qu'il nous a, il se dérobe et ne le fait point.

Le troisième est encore un monstre plus horrible ; car, au lieu du bien dont nous l'avons comblé, il nous accable de tout le mal qu'il peut nous faire.

(Oxenstierna, Pens. I, 28)

3 463. **Nerecunoştinţa unui om neonest nu trebuie niciodată să vatăme altuia, atunci cînd are nevoie (de ajutor).**

L'ingratitude d'un malhonnête homme ne doit jamais faire tort au besoin (d'un autre).

(Ib. 29)

3 464. **Nerecunoştinţa cea mai odioasă, dar cea mai comună şi cea mai veche este aceea a copiilor faţă de părinţi.**

L'ingratitude la plus odieuse, mais la plus commune et la plus ancienne, est celle des enfants avec leurs pères.

(Vauvenargues, Réfl. 174)

3 465. **Familiaritatea şi prietenia fac mulţi nerecunoscători.**

La familiarité et l'amitié font beaucoup d'ingrats.

(Ib. 577)

NEREUŞITA

3 466. **Imprudentul care intră în vorbă cu un vînător care s-a ostenit degeaba, sau cu un prost căruia îi merge rău, se alege cu ocară.**

ākheṭakaṃ vṛthākleçaṃ mūrkham vyasanasaṃsthitam
ālāpayati yo mūḍhaḥ sa gacchati parābhavam
(Pañcatantra 1, 432 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 312)*

NERUȘINAREA

3 467. Toate sînt făcute să îmbătrînească la oameni, afară numai de nerușinare, după cît se pare. Asta, cu cît crește neamul muritorilor, cu atîta devine mai mare, pe zi ce trece.
Ἅπαντ' ἐν ἀνθρώποισι γηράσκειν ἔφυ,
πλὴν ὡς ἔοικε τῆς ἀναιδείας μόνον.
Αὕτη δ' ὅσῳπερ αὔξεται θνητῶν γένος,
τοσῷδε μείζων γίγνεται καθ' ἡμέραν.
*(*Theodectes, *la* Stobaeus, *Flor. 32, 6)*

NESIGURANȚA

3 468. Nimic nu e sigur în viața omenească.
Βέβαιον οὐδέν ἐστιν ἐν θνητῶν γένει.
*(*Euripides, *fr. 911, la* Wagner, *Poet. trag. Gr. fragmenta)*

3 469. Este o prostie să iei ca sigur ceea ce-i nesigur.
Stultum est incerta si pro certis habueris.
*(*Syrus, *922)*

3 470. (Nici) nu știi ce să dorești sau să eviți: așa se joacă (cu noi fiecare) zi.
Nescias quid optes aut quid fugias : ita ludit dies.
(Ib. 1059)

3 471. Puterea divină se joacă cu lucrurile omenești și abia dacă prezintă vreo încredere clipa de față.
Ludit in humanis divina potentia rebus,
Et certam praesens vix habet hora fidem.
*(*Ovidius, *Pont. 4, 3, 49 sq.)*

3 472. Nimic nu-i sigur pentru om.
Nihil homini certum est.
(Id. Trist. 5, 5, 27)

3 473. Totul este purtat (încoace şi încolo) şi trece în (starea) contrară, din porunca soartei; şi-n aceste vicisitudini omeneşti atît de mari nimic nu e sigur afară de moarte.
Iactantur cuncta et in contrarium transeunt iubente fortuna, et in tanta volutatione rerum humanarum nihil cuiquam nisi mors certum est.
(Seneca, *Epist. 99, 9)*

3 474. Toate sînt îndoielnice, chiar şi pentru cei fericiţi. Nu trebuie să ne promitem nimic în viitor. Chiar şi ceea ce ţinem în mînă ne scapă.
Omnia etiam felicibus dubia sunt. Nihil sibi quisqam de futuro debet promittere. Id quoque, quod tenetur, per manus exit.
(Ib. 101, 5)

3 475. Toate lucrurile omeneşti sînt îndoielnice, nesigure, în suspens, şi toate sînt mai mult verosimile decît adevărate.
Omnia in rebus humanis dubia, incerta, suspensa magisque omnia verisimilia quam vera.
(Minucius Felix, *Octavius 5, 2)*

3 476. A lucra pentru ceea ce-i nesigur; a călători pe mare; a trece pe o scîndură.
Travailler pour l'incertain ; aller sur la mer ; passer sur une planche.
(Pascal, *Pens. 324 (221)*

3 477. Nu e sigur că totul e nesigur.
Il n'est pas certain que tout soit incertain.
(Ib. 387 (110))

3 478. Nimic nu e sigur pe lumea aceasta, afară de moarte; tot restul atîrnă de un „poate".
Rien n'est certain dans ce monde que la mort : tout le reste porte sur un peut-être.
(Oxenstierna, *Pens. I, 224)*

3 479. Nimic nu e sigur, afară de nesiguranţă!
Rien n'est certain que l'incertitude !
(Ib. 225)

NESOCOTINȚA

3 480. Din gura celor nesocotiți (iese) varga (pentru pedepsirea) insolenței lor.

Ἐκ στόματος ἀφρόνων βακτηρία ὕβρεως.
(Septuaginta, Prov. 14, 3)
In ore stulti virga superbiae.

3 481. Rîde zeul de omul aprins[a].

Γελᾷ δὲ δαίμων ἐπ' ἀνδρὶ θερμῷ.
(Aeschylus, *Eum. 560)*

3 482. Cînd pierzarea e aproape și cînd mintea e tulburată purtarea nesocotită cu aparență de înțelepciune nu mai iese din inimă. Și (atunci) paguba apare ca folos și folosul ca pagubă, spre pierzarea (omu)lui; și, firește, aceasta-i place.

buddhāu kaluṣabhūtāyāṃ vināçe samupasthite
anayo nayasaṃkāço hṛdayān nā 'pasarpati
anarthāç cā 'rtharūpeṇa arthāç ca 'nartharūpiṇaḥ
uttiṣṭhanti vināçāya nūnaṃ tac cā 'sya vocate
(Mahābhārata 2, 2680 sq. ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 1982)*

NESOCOTIREA

3 483. Următorii șase nesocotesc totdeauna pe acela care le-a făcut odată un bine: discipolii pe învățător; fiii însurați pe mama lor; bărbații indiferenți pe soția lor; cei care și-au atins scopul, cauza succesului lor; cei care au străbătut pădurea, pe călăuză; și cei bolnavi pe medic.

ṣaḍ ete hy avamanyante nityaṃ pūrvopakāriṇam
ācāryām çikṣitāḥ çiṣyāḥ kṛtadārāç ca mātaram
nārīṃ vigatakāmāç ca kṛtārthāç ca prayojanam
nāyaṃ nistīrṇakāntārā āturāç ca cikitsakam
(Mahābhārata 5, 1053 sq. ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 3069 sq.)*

NESTATORNICIA

3 484. Nenorocirile sînt comune tuturor; viața e o roată; fericirea e nestatornică.

---

a) *Aprins* ı nesocotit.

Κοινὰ πάθη πάντων· ὁ βίος τροχός· ἄστατος ὄλβος.
(Phocylides, Sent. 27)

3 485. În aceleaşi unde ale fluviului noi intrăm şi nu intrăm; sîntem şi nu sîntem.
Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν, εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμεν.
(Heraclitus, la Diels, *Fr. 49 a)*

3 486. Nu poţi intra de două ori în acelaşi fluviu.
Δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης.
(Id. la Plato, *Cratylus p. 402 a)*

3 487. Totul trece şi nimic nu rămîne.
Πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει.
(Ib.)

3 488. Totul curge ca un fluviu.
Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην.
(Id. la Diogenes Laertius *9, 8)*

3 489. Şi tu şi eu, alţii am fost ieri, alţii sîntem azi, alţii vom fi în viitor, şi niciodată aceiaşi.
Καὶ τὺ δὴ κἀγὼ χθὲς ἄλλοι καί νυν ἄλλοι τελέθομες, καὔθις ἄλλοι κοὔποκ' ωὐτοί.
*(*Epicharmus, *la* Diels, *Fr. 2, v. 11 sq.)*

3 490. Numai zeii nu au bătrîneţe nici moarte; pe toate celelalte lucruri le distruge timpul autputernic; piere puterea pămîntului, piere aceea a trupului; moare credinţa şi încolţeşte neîncrederea; şi niciodată nu rămîne aceeaşi dispoziţie sufletească nici între prieteni nici între cetăţi.
Μόνοις οὐ γίγνεται
θεοῖσι γῆρας οὐδὲ κατθανεῖν ποτέ,
τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος·
φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος,
θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία,
καὶ πνεῦμα ταὐτὸν οὔποτ' οὔτ' ἐν ἀνδράσιν
φίλοις βέβηκεν οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
*(*Sophocles, *Oed. Col. 607 sqq.)*

3 491. Convieţuirea cu ceea ce ni-i drag e trecătoare şi mersul existenţei este asemenea unei roţi; frate, mamă, tată, prieten (sînt persoane) întîlnite pe drum.
anitye priyasaṃvāse saṃsāre cakravadgatāu
pathi saṃgatam evāi 'tad bhvātā mātā pitā sakhā
(Mahābhārata 12, 873 sq.)

3 492. Duşmanul devine prieten, iar prietenul se schimbă, după împrejurări; căci interesele nu rămîn totdeauna aceleaşi.
amitro mitratāṃ yāti mitraṃ cā 'pi praduşyati
sāmarthyayogāt kāryāṇām anityā vāi sadāgatiḥ
(Ib. 4925 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 3560)*

3 493. Tot ce-ai făcut sfîrşeşte prin a dispărea şi (tot) ce se naşte moare sigur; căci în această lume tot ce stă şi tot ce se mişcă nu e durabil.
sarvaṃ kṛtaṃ vināçāntaṃ jātasya maraṇaṃ dhruvam
açāçvataṃ hi loke 'smin sadā sthāvarajaṅgamam
(Ib. 14, 1231 ı Ib. 5193)

3 494. Înfăţişarea acestei lumi e trecătoare.
Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.
(N. T. I, Ad Corinthios 7, 31)
Praeterit enim figura huius mundi.

3 495. Nimeni nu-şi propune ce să volască, nici nu perseverează în ceea ce-şi propune, ci sare peste. Şi nu numai că se schimbă, dar se reîntoarce şi revine la ceea ce a părăsit şi condamnat.
Nemo proponit sibi, quid velit, nec, si proposuit, perseverat in eo, sed transsilit. Nec tantum mutat, sed redit et in ea, quae deseruit ac damnavit, revolvitur.
(Seneca, *Epist. 20, 4)*

3 496. Poţi vedea cum într-un spaţiu de timp foarte scurt aceiaşi oameni rîd cu hohote şi spumegă de mînie.
Videbis eosdem intra exiguum tempus acerrime ridere et acerrime rabere.
(Ib. 29, 7)

3 497. Necontenit unele lucruri zoresc să se nască, altele să înceteze de a mai fi, şi din ceea ce se naşte o parte s-a

şi stins. Fluxuri şi schimbări reînnoiesc universul fără încetare, după cum mersul neîntrerupt al timpului face ca veşnicia să fie mereu nouă. Ce ar putea să preţuiască cineva dintre lucrurile care trec în fugă pe fluviul acesta, pe care nu e cu putinţă să stea ceva pe loc? Ca şi cum ar începe cineva să îngrădească o păsărică din acele care trec în zbor pe dinaintea lui, în timp ce a şi dispărut din vedere.

Ἀεὶ τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι καὶ τοῦ γινομένου δὲ ἤδη τι ἀπέσβη. Ῥύσεις καὶ ἀλλοιώσεις ἀνανεοῦσι τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ τὸν ἄπειρον αἰώνα ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχεται. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ τί ἄν τις τούτων τῶν παραθεόντων ἐκτιμήσαιεν ἐφ' οὗ στῆναι οὐκ ἔξεστιν; Ὥσπερ εἴ τίς τι τῶν παραπετομένων στρουθαρίων φιλεῖν ἄρχοιτο, τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν.

(Marcus Aurelius, *6, 15)*

3 498. Nimic mai şubred ca lucrurile omeneşti.

Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀσθενέστερον.

(Iohannes Chrys., *Eutr. 3)*

3 499. Fermecătoare sînt razele lunii, fermecătoare e poiana din pădure, fermecătoare e fericirea care provine din însoţirea cu cei buni, fermecătoare sînt poveştirile din operele poetice, fermecătoare e faţa iubitei pe care tremură pleoştiri de lacrimi izvorîte din cauza supărării; totul e fermecător; dar cînd mintea a înţeles nestatornicia (acestor lucruri) nimic nu mai e (fermecător).

ramyāç candramarīcayas tṛṇavatī ramyā vanāntasthali
ramyaṃ sādhusamāgamodbhavasukhaṃ kāvyeṣu ramyāḥ kathāḥ
kopopāhitabāṣpabindutaralaṃ ramyaṃ priyāyā mukham
sarvaṃ ramyam anityatām upagate citte na kiṃcit punaḥ

(Bhartṛhari, *Vāir. 83)*

3 500. Adu-ţi aminte statornic de nestatornicia (lucrurilor).

smara nityam anityatām

(Hitopadeça 85, 11 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 1063)*

3 501. De cînd a fost creată lumea aceasta, singurul lucru statornic în ea este nestatornicia.
ā saṃsāraṃ jagate asminn ekā nityā by anityatā
(Somadeva, Kath. 5, 103)

3 502. Nestatornic este gîndul, nestatornică-i bogăţia, nestatornice sînt tinereţea şi viaţa; întreaga lume oscilează.
calac cittaṃ calad vittaṃ calaj jīvanayāuvanam
calācalam idaṃ sarvam
(Ghaṭakarpara, Nītisara 6; Böhtlingk, Ind. Spr. 904)

3 503. Azi bucurie, mîine durere; aceasta este nestatornicia lumii.
Hiute liep, morne leit, deist der werlde unstaetekeit.
(Freidank, Besch. 169 sq.)

3 504. Sentimentul falsităţii plăcerilor prezente şi necunoaşterea deşertăciunii plăcerilor absente pricinuiesc nestatornicia.
Le sentiment de la fausseté des plaisirs présents, et *l'ignorance* de la vanité des plaisirs absents causent *l'inconstance.*
(Pascal, Pens. 110 (69))

3 505. Ar trebui să avem necontenit înaintea ochilor acţiunea timpului şi nestatornicia lucrurilor, şi de aceea să închipuim îndată contrarul la tot ce are loc acum; deci, să ne reprezentăm în mod viu în fericire nenorocirea, în prietenie duşmănia, cînd e timp frumos timpul urît, în iubire ura, în încredere şi-n destăinuire trădarea şi părerea de rău; şi tot astfel invers.
Man sollte beständig die Wirkung der Zeit und die Wandelbarkeit der Dinge vor Augen haben und daher bei Allem, was jetzt Statt findet, sofort das Gegenteil, davon imaginieren; also im Glücke das Urglück, in der Freundschaft die Feindschaft, im schönen Wetter das schlechte, in der Liebe den Hass, im Zutrauen und Eröffnen den Verrat und die Reue, und so auch umgekehrt sich lebhaft vergegenwärtigen.
(Schopenhauer, Aphor. 5, 49)

3 506. Ce e durabil ? Toate lucrurile ne sînt luate şi devin părţi ale trecutului grozav.
What is it that will last ?
All things are taken from us, and become
Portions and parcels of the dreadful Past.
(Tennyson, Choric Song)

3 507. Un lucru-i sigur; că viaţa fuge; un lucru-i sigur, restul e minciună: Floarea ce-a înflorit o dată moare pentru totdeauna.
One thing is certain, that Life flies ;
One thing is certain, and the Rest is Lies :
The Flower that once has blown for ever dies.
(Fitzgerald, Rubaiyát of Omar Khayyam 26)

3 508. Să ne ferim de a voi să ne stabilim în ceea ce trece; să ne ataşăm de ceea ce nu moare.
Gardons-nous de vouloir nous établir dans ce qui passe, et attachons-nous à ce qui ne meurt pas.
(France, Rôt. 262)

3 509. A fi pe pămînt ca şi cum n-ai fi; a poseda ca şi cum n-ai poseda; căci înfăţişarea acestei lumi trece.
Être sur la terre comme n'y étant pas ; posséder comme ne possédant pas, car la figure de ce monde passe.
(Ib. 342)

NESTIMATA

3 510. Dacă nestimata, obişnuită să fie prinsă în aur, spre a-l împodobi, este pusă pe o bucată de tablă, ea nu strigă şi totuşi străluceşte; însă ocara este de partea aceluia ce a pus-o.
kanakabhūşaṇasaṃgrahaṇocito
yadi maṇis trapueṇi pratibadhyate
na sa virāuti na cā 'pi sa na çobhate
bhavati yojayitur vacanīyatā
(Pañcatantra (K) 1, 75)

3 511. Cînd o bucată de sticlă este prinsă într-o diademă, iar o piatră preţioasă într-o podoabă la picior, aceasta nu

este o vină a pietrei prețioase, ci o prostie a giuvaergiului.

mukuṭe ropitaḥ kācaç, caraṇābharaṇe maṇiḥ
na hi doṣo maṇer asti, kiṃ tu sādhor avijnatā
(Hitopadeça 2, 71 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 2206)*

3 512. Multe pietre prețioase cu sclipiri din cele mai pure poartă cavernele întunecoase și insondabile ale oceanului; multe flori se nasc spre a înflori nevăzute și își risipesc parfumul în aerul deșert.

Full many a gem of purest ray serene
The dark unfathom'd caves of ocean bear ;
Full many a flower is born to blush unseen,
And waste its sweetness on the desert air.
*(*Gray, *Elegy 53 sqq.)*

NEȘTIINȚA

3 513. Cu totul deosebite și ducînd spre ținte diferite sînt neștiința și cunoașterea.

dūram ete viparīte viṣucī avidyā yā ca vidye 'ti jñātā
(Kaṭha-Upaniṣad 2, 4)

3 514. Proștii, care, deși cufundați în neștiință, se socotesc înțelepți și învățați, rătăcesc din loc în loc, copleșiți (de mizeria acestei lumi), ca niște orbi conduși de un orb.

avidyāyām antare vartamānāḥ svayaṃ dhīrāḥ paṇḍitamanyamānāḥ
dandramyamāṇāḥ pariyanti mūḍha andhenāi 'va nīyamānā yathā 'ndhāh
(Ib. 5)

3 515. Cei care cultivă neștiința intră în întunericul orb. Într-unul și mai mare cei care sînt mulțumiți cu știința lor.

andhaṃ tamaḥ praviçanti ye 'vidyām upāsate
tato bhūya iva te tamo ya u vidyāyāṃ ratāḥ
(Içа-Upaniṣad 9)

3 516. **Cea mai plăcută viață este cînd nu știi nimic.**
In nil sapiendo vita est iucundissima.
(Syrus, 1350)

3 517. **E riscant ca cineva să spună sau să facă ceea ce nu știe.**
Σφαλερόν ἐστι τὸ ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν.
(Xenophon, Mem. 3, 6, 16)

3 518. **Neștiința este nesuferită tocmai prin faptul că aceluia care nu e virtuos nici înțelept i se pare că ar fi destoinic.**
Αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα καλὸν κἀγαθὸν μηδὲ φρόνιμον δοκεῖν αὑτῷ εἶναι ἱκανόν.
(Plato, Conv. 23)

3 519. **Lăsați-i; ei sînt orbi care conduc pe niște orbi. Și cînd un orb conduce pe alt orb, amîndoi cad în groapă.**
Ἄφετε αὐτούς· τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.
(N. T. Matthaeus 15, 14)
Sinite illos: caeci sunt, et duces caecorum.[1] Caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.

3 520. **Vai, copil ignorant, care te-ai distrat nopțile; de aceea stai printre învățați ca un bou în nămol.**
hāhā putraka nādhīta sugatāi 'tāsu rātriṣu
tena tvaṃ viduṣām madhye paṅke gāur iva sīdasi
(Hitopadeça, Intr. 24 ; Böhtlingk, Chrest[3]. 160, 24 sq.)

3 521. **Eu nu știu cine m-a adus pe lume, nici ce e lumea, nici ce sînt eu însumi; eu mă aflu într-o ignoranță teribilă a tuturor lucrurilor; eu nu știu ce e corpul meu, ce sînt simțurile mele, ce este sufletul meu, și însăși această parte a mea care gîndește ceea ce spun, care meditează asupra oricărui lucru și asupra ei înșăși, fără a se cunoaște mai mult decît restul. (Eu) văd aceste spații înspăimîntătoare ale universului care mă închid,**

şi mă găsesc legat de un ungher al acestei vaste întinderi, fără a şti de ce sînt aşezat mai degrabă în acest loc, decît în altul, nici de ce puţinul timp ce mi-i dat să trăiesc îmi este hotărît în punctul acesta mai degrabă decît în altul din întreaga eternitate care m-a precedat şi din aceea care mă urmează. Pretutindeni eu nu văd decît infinituri, care mă închid ca pe un atom şi ca pe o umbră care nu durează decît o clipă fără întoarcere. Tot ce cunosc e că trebuie să mor în curînd, dar ceea ce ignorez mai mult este însăşi această moarte pe care n-o pot evita.

Je ne sais qui m'a mis au monde, ni ce que c'est que le monde, ni que moi-même ; je suis dans une ignorance terrible de toutes choses ; je ne sais ce que c'est que mon corps, que mes sens, que mon âme et cette partie même de moi qui pense ce que je dis, qui fait réflexion sur tout et sur elle-même, et ne se connaît non plus que le reste. Je vois ces effroyables espaces de l'univers qui m'enferment, et je me trouve attaché à un coin de cette vaste étendue, sans que je sache pourquoi je suis plutôt placé en ce lieu qu'en un autre, ni pourquoi ce peu de temps qui m'est donné à vivre m'est assigné à ce point plutôt qu'à un autre de toute l'éternité qui m'a précédé et de toute celle qui me suit. Je ne vois que des infinités de toutes parts, qui m'enferment comme un atome et comme une ombre qui ne dure qu'un instant sans retour. Tout ce que je connais est que je dois bientôt mourir, mais ce que j'ignore le plus est cette mort même que je ne saurais éviter.

(Pascal, *Pens. 194 (213)*)

3 522. În noaptea în care ne aflăm toţi, învăţatul se loveşte de perete, în timp ce ignorantul rămîne liniştit în mijlocul odăii.

Dans la nuit où nous sommes tous, le savant se cogne au mur, tandis que l'ignorant reste tranquillement au milieu de la chambre.

(France, *Jard. 81)*

3 523. Trebuie să ştim să ignorăm.

Il faut savoir ignorer.
(Id. Rôt. 136)

NEVĂTĂMAREA

3 524. Nevătămarea este legea supremă pentru toate fiinţele.
ahiṃsā paramo dharmaḥ sarvaprāṇabhṛtām
(Mahābhārata 1 1 Böhtlingk, *Chrest.*[3] *69, 32 sq.)*

NEVĂZUTUL

3 525. Cele nevăzute se pot vedea prin cele văzute.
Ὄψις τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα.
(Anaxogaras, *I, la* Diels, *Fr. 21 a)*

3 526. Nu lăsa cele văzute pentru a urmări cele nevăzute.
Ἀφεὶς τὰ φανερὰ μὴ δίωκε τἀφανῆ.
(Menander, *Mon. 18)*

NEVINOVĂŢIA

3 527. Chinuiţi-ne, torturaţi-ne, condamnaţi-ne, zdrobiţi-ne: căci dovada nevinovăţiei noastre este nedreptatea voastră.
Cruciate, torquete, damnate, atterite nos : probatio est enim innocentiae nostrae iniquitas vestra.
(Tertullianus, *Apol. 49)*

NEVOIA

3 528. Să n-ai nevoie de nici unul din acele lucruri peste care e stăpînă soarta să le dea sau să le ia.
Ὧν ἡ τύχη κυρία δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι οὐ δεήσῃ οὐδενός.
(Bias, *la* Stobaeus, *Flor. 5, 29)*

3 529. Nevoia îl învaţă pe om, chiar cînd pricepe greu.
Χρεία διδάσκει, κἂν βραδύς τις ᾖ, σοφόν.
(Euripides, *Telephus, la* Stobaeus, *Flor. 29, 55)*

3 530. Eu[a] socot că a nu avea nevoie de nimic este un lucru divin; iar (a avea nevoie) de cît mai puțin (este) cel mai apropiat de divin.

Ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου.
(Xenophon, Mem. 1, 6, 10)

3 531. Nevoia învață totul. Ce nu născocește nevoia?

Χρειὼ πάντ'ἐδίδαξε. Τί δ' οὐ χρειώ κεν ἀνεύροι :
(Eratosthenes, Hermes, la Stobaeus, *Flor. 95, 15)*

3 532. Nu-ți întoarce ochii de la cel ce este în nevoie și nu da prilej omului să te blesteme.

Ἀπὸ δεομένου μὴ ἀποστρέψῃς ὀφθαλμὸν
καὶ μὴ δῷς τόπον ἀνθρώπῳ καταράσασθαί σε.
(Septuaginta, Sir. 4, 5)
Ab inope ne avertas oculos tuos ;
et non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere.

3 533. Adesea avem nevoie de unul mai mic ca noi.

On a souvent besoin d'un plus petit que soi.
(La Fontaine, Fables 2, 9, 2)

3 534. Rar obținem mult de la acei de care avem nevoie.

Il est rare d'obtenir beaucoup des hommes dont on a besoin.
(Vauvenargues, Réfl. 84)

3 535. Cel care are nevoie de alții îi avertizează să se ferească de el.

Celui qui a besoin des autres les avertit de se défier de lui.
(Ib. 315)

3 536. Omul are nevoie de puțin pe lumea aceasta și de acest puțin nu are nevoie multă vreme.

Man wants but little here below,
Nor wants that little long.
(Goldsmith, Vic. 8)

3 537. Nevoia și plictiseala sînt cei doi poli ai vieții omenești.

Not und Langeweile sind die beiden Pole des Menschenlebens.
(Schopenhauer, Par. 2, 153)

---

a) *Eu :* Socrate.

NOAPTEA

3 538. Este o nenorocire pentru un om să lase în urma lui noapte care să aibă forma sa.
C'est un malheur pour un homme de laisser derrière lui de la nuit qui a sa forme.
(Hugo, *Mis. 2, 1, 4)*

NOBLEȚEA

3 539. Cel nobil trebuie sau să trăiască frumos sau să moară frumos.
Ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν εὐγενῆ χρή.
(Sophocles, *Aiax 479 sq.)*

3 540. Cei care nu au nici o calitate de la natură, recurg la monumente și la (obîrșia) neamului și își numără strămoșii.
Οἷς ἂν τῇ φύσει
ἀγαθὸν ὑπάρχῃ μηδὲν οἰκεῖον προσόν,
ἐκεῖσε καταφεύγουσιν, εἰς τὰ μνήματα
καὶ τὸ γένος, ἀριθμοῦσιν τε τοὺς πάππους ὅσοι.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 86, 6)*

3 541. Singura și unica noblețe este virtutea.
Nobilitas sola est atque unica virtus.
(Iuvenalis, *Sat. 8, 20)*

3 542. Cei care sînt înălțați pentru prima oară la rangul de nobili sînt de obicei mai vrednici, dar mai puțin nevinovați decît urmașii lor; pentru că rar se ridică cineva altfel decît printr-un amestec de mijloace bune și rele; însă cu drept cuvînt amintirea însușirilor lor rămîne posterității, iar defectele lor mor odată cu ei.
Those that are first raised to nobility are commonly more virtuous, but less innocent, than their descendants, for then is rarely any rising but by a commixture of good and evil arts ; but it is reason the memory of their virtues remains to their posterity, and their faults die with themselves.
(Bacon, *Ess. 14)*

3 543. Cel care nu aţiţă din nou o duşmănie stinsă, care nu devine trufaş la gîndul că-i bogat, şi care nu săvîrşeşte ceva nepermis fiindcă socoteşte că-i merge rău, pe acesta cei nobili îl numesc un om nobil la suflet.

na vāiram uddīpayati praçāntaṃ na darpam ārohati
cā 'stime 'ti
na durgato 'smī 'ti karoty akāryaṃ tam āryaçīlaṃ
param āhur āryāḥ

(Mahābhārata 5, 1 082 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 4353*

NOROCUL

3 544. Şade norocul celui care şade, stă norocul celui care stă; doarme norocul celui care doarme, umblă norocul celui care umblă.

āste bhaga āsīnasyo 'rdhvas tiṣṭhati tiṣṭhataḥ
çete nipadyamānasya carati carato bhagaḥ
(Āitareya-Brāhmana, la Böhtlingk, *Chrest. 31, 22 sq.*

3 545. Norocul îl ridică pe cel care izbîndeşte, norocul îl coboară pe cel care nu izbîndeşte.

Τύχη γὰρ ὀρθοῖ καὶ τύχη καταρρέπει
τὸν εὐτυχοῦντα τόν τε δυστυχοῦντ' ἀεί.
(Sophocles, *Ant. 1158 sq.)*

3 546. Norocul nu ajută pe cei care nu întreprind nimic.

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
(Id., Minos, la Clemens Alexandrinus, *Str. 6, p. 741)*

3 547. Norocul nu ajută pe cei lipsiţi de curaj.

Οὐ τοῖς ἀθύμοις ἡ τύχη ξυλλαμβάνει.
(Id. la Stobaeus *8, 11)*

3 548. Darurile mari ale norocului sînt precare şi ceea ce-i prea strălucit nu e fără risc; orice situaţie înaltă în viaţa omenească e nesigură, căci o răstoarnă timpul sau invidia, atunci cînd cineva atinge culmea prosperităţii. Mijlocia în toate este mai sigură, prin faptul că cineva nu are un loc umil din partea norocului, dar nici un loc prea înalt; căci, dacă se-ntîmplă să cadă mai

de jos, el își ascunde mai ușor nenorocirea; pe cînd la ceea ce-i mare și căderea e mare; pentru că invidia se întoarce contra celui ilustru și caută să răstoarne pe acela pe care-l înalță norocul.

Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης ἔχει φόβον,
καὶ τὸ πάνυ λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ,
οὐδ' ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐν θνητῷ γένει,
ὃ περιέτρεψεν ἢ χρόνος τις ἢ φθόνος,
ἐπὴν ἐπ' ἄκρον τις τοῦ καλῶς πράσσειν δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα.
τῷ μήτε λίαν ἐν ταπεινῷ τῆς τύχης
μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῷ πάλιν.
κἂν γὰρ πέσῃ τις ἐξ ἐλάσσονος μέτρου,
εὐπερικάλυπτον ἔσχε τὴν δυσπραξίαν,
ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίγνεται μέγα.
πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ' ἐκείνους οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη.
(Frag. anon. fr. 245, la Wagner, *Poet. trag. Gr. fragmenta)*

3 549. A pune o povară pe un bolnav și a da noroc unor (oameni) needucați, este același lucru.

Ταὐτόν ἐστιν ἀρρωστοῦντι φορτίον ἀναθέσθαι καὶ ἀπαιδεύτοις εὐτυχίαν.
(Socrates, *la* Stobaeus, *Flor. 4, 64)*

3 550. Nici celui bolnav nu-i folosește un pat de aur nici celui fără minte un noroc deosebit.

Οὔτε τὸν ἄρρωστον ἡ χρυσῆ ὠφελεῖ κλίνη, οὔτε τὸν ἀνόητον ἡ ἐπίσημος εὐτυχία.
(Ib. 94, 13)

3 551. Oamenii și-au făurit un idol al norocului pentru a-și ascunde propria lor nechibzuință. Căci rareori norocul se împotrivește înțelepciunii, și în viață priceperea clarvăzătoare îndreaptă spre țintă cele mai multe (acțiuni).

Ἄνθρωποι τύχης εἴδωλον ἐπλάσαντο πρόφασιν ἰδίης ἀβουλίης. Βαιὰ γὰρ φρονήσει τύχη μάχεται, τὰ δὲ πλεῖστα ἐν βίῳ εὐξύνετος ὀξυδερκείη κατιθύνει.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 119)*

3 552. Curajul este începutul faptei, dar norocul este stăpîn pe rezultat.

Τόλμα πρήξιος ἀρχή, τύχη δὲ τέλεος κυρίη.

(Ib. 269)

3 553. Trebuie să faci şi tu ceva, nu numai să-ţi pui nădejdea în noroc.

Καὐτόν τι πράττειν, οὐ μόνον τὰς ἐλπίδας
ἐπὶ τῇ τύχῃ χρὴ... ἔχειν.

(Philemon, Pancr., la Stobaeus, *Ecl. 2, 8, p. 338)*

3 554. Cînd cineva duce o viaţă fără grijă, el nu atribuie fericirea sa Norocului. Dar cînd dă peste mîhniri şi necazuri, îndată aruncă vina pe Noroc.

Ὅταν τις ἡμῶν ἀμέριμνον ἔχῃ τὸν βίον,
οὐκ ἐπικαλεῖται τὴν τύχην εὐδαιμονῶν.
ὅταν δὲ λύπαις ἐπιπέσῃ καὶ πράγμασιν,
εὐθὺς προσάπτει τῇ Τύχῃ τὴν αἰτίαν.

(Id., Comp. Men. et Phil., p. 357)

3 555. Cursul norocului se schimbă iute.

Τὸ τῆς τύχης γὰρ ῥεῦμα μεταπίπτει ταχύ.

(Id. Georgos 5, la Stobaeus, *Flor. 105, 28)*

3 556. Prefer un pic de noroc decît un butoi de minte.[a]

Θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον.

(Id. Mon. 240)

3 557. Mulţi oameni nedrepţi sînt favorizaţi de noroc.

Πολλοῖς μὲν ἀδίκοις ἡ τύχη παρίσταται.

(Id., la Dübner, *Menandri et Philemonis fragmenta, p. 104)*

3 558. Pe mulţi care se aflau în răstrişte i-a ridicat (din nou) norocul.

Πολλοὺς κακῶς πράξαντας ὤρθωσεν τύχη.

(Ib.)

3 559. Orb şi funest e norocul.

Τυφλόν γε καὶ δύστηνόν ἐστιν ἡ τύχη.

(Ib.)

---

a) Cf.: Decît un car de minte mai bine un dram de noroc.

3 560. Dacă toţi ne-am ajuta între noi, nimeni n-ar avea nevoie de noroc.

Εἰ πάντες ἐβοηθοῦμεν ἀλλήλοις ἀεί,
οὐδεὶς ἂν ὢν ἄνθρωπος ἐδεήθη τύχης.
(Id. Ib. II, 8, p. 336)

3 561. (Demetrius) spunea că nu numai zeul bogăţiei este orb, ci şi călăuza sa, norocul.

(Δημήτριος) οὐ μόνον τὸν πλοῦτον ἔφη τυφλόν ἀλλὰ καὶ τὴν ὁδηγοῦσαν αὐτὸν τύχην.
(Demetrius Phalereus, *la* Diogenes Laertius *5, 5, 10)*

3 562. Fiecare îşi făureşte singur norocul.

Faber suae fortunae unusquisque est ipsus.
(Appius Claudius, *la* Pichon, *Hist, de la litt. latine 23)*

Chacun est artisan de sa propre fortune.
(Régnier, Sat. *13, 1)*

3 563. La unul vine norocul, chiar cînd stă, fără să se mişte; iar altul munceşte fără a dobîndi ceea ce nu-i e dat să capete.

aceṣṭam api cā 'sīnaṃ çrīḥ kaṃ cid upatiṣṭhati
kaç cit karmāṇi kurvan hi nā 'prāpyam adhigacchati
(Mahābhārata 3, 138 52 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 3393)*

3 564. Ca o vacă nebună, zeiţa cea oarbă a norocului se opreşte unde se nimereşte.

unmattā gāur ivā 'ndhā çrīḥ kva cid evā
'vatiṣṭhate
(Ib. 5, 1510 ı Ib. 3421)

3 565. Convieţuirea necontenită cu zeiţa norocului îl tulbură pe cel mărginit şi-i fură mintea cum face vîntul cu norii toamna.

çriyā hy abhīkṣṇaṃ saṃvāso mohayaty avicakṣaṇam
sā tasya cittaṃ harati çāradābhram ivā 'nilaḥ
(Ib. 12, 6577 ı Ib. 5085)

3 566. Acolo unde-i hărnicie şi hotărîrea de a începe, unde lenea-i înfrînată, unde înţelepciunea se uneşte cu puterea acolo e sigur că şi norocul e statornic.

yatro 'tsāhasamārambho yatrā 'lasyavinigrahah
nayavikramasamyogas tatra çrīr acalā dhruvam
(Pañcatantra (B) 2, 139)

3 567. Norocul nu însoţeşte pe nimeni totdeauna.
Haudquaquam quemquam semper fortuna secuta est.
(Ennius, *Ann. la* Diehl *105)*

3 568. O, Norocule, niciodată nu eşti dăruit (cuiva) pentru totdeauna.
O, fortuna, ut numquam perpetuo es data.
(Terentius, *Hec. 406)*

3 569. Nu numai că norocul însuşi e orb, dar de cele mai adeseori el îi orbeşte şi pe aceia pe care-i îmbrăţişează.
Non solum ipsa fortuna caeca est, sed eos etiam plerumque efficit caecos, quos complexa est.
(Cicero, *Am. 15)*

3 570. Norocul obişnuieşte să cruţe pe mulţi pentru a-i pedepsi (mai tîrziu).
Fortuna multis parcere in poenam solet.
(Syrus, *273)*

3 571. Pe cine îl favorizează norocul prea mult pe acela îl prosteşte.
Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.
(Ib. 274)

3 572. Norocul ne dă spre folosinţă multe lucruri, dar nu ne dăruieşte nimic.
Fortuna usu dat multa, mancipio nihil.
(Ib. 282)

3 573. Norocul e de sticlă: se sparge (tocmai) cînd străluceşte.
Fortuna vitreast: tum cum splendet, frangitur.
(Ib. 283)

3 574. Norocul e uşuratic: repede cere înapoi ceea ce a dat.
Levis est fortuna: cito reposcit quod dedit.
(Ib. 431)

3 575. Rău face tot ce face cineva bazîndu-se pe noroc.
Male geritur, quidquid geritur fortunae fide.
(Ib. 460)

3 576. Cînd norocul dă puțin, el și ia puțin.
Minimum eripit fortuna, quum minimum dedit.
(Ib. 500)

3 577. Norocul nu răpește nimic decît ceea ce a dat.
Nil eripit fortuna, nisi quod et dedit.
(Ib. 564)

3 578. Pe cine vrea norocul să-l piardă, îl prostește.
Stultum facit fortuna quem vult perdere.
(Ib. 927)

3 579. Viața e cîrmuită de noroc, nu de înțelepciune.[a]
Vitam regit fortuna, non sapientia.
(Ib. 999)

3 580. Nu există noroc atît de desăvîrșit, de care să n-ai nimic a te plînge.
Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possit quaeri.
(Ib. 1068)

3 581. Norocul domnește peste tot; el face celebre toate lucrurile sau le întunecă, mai mult după placul său, decît potrivit cu realitatea.
Fortuna in omni re dominatur; ea res cunctas ex lubidine magis quam ex vero celebrat obscuratque.
(Sallustius, *Cat. 8, 1)*

3 582. Capriciul norocului cîrmuiește neamurile.
Fortuna, cuius lubido gentibus moderatur.
(Ib. 51, 25)

3 583. (Sufletul) n-are nevoie de noroc, pentru că acesta nu poate nici să dea nici să ia cuiva cinstea, sîrguința și celelalte însușiri alese.
Neque fortuna eget (scil. animus), quippe probitatem, industriam aliasque artis bonas neque dare neque eripere cuiquam potest.
(Id. Iug. 1, 3)

---

a) Cf.: Ceea ce întreprind muritorii nu atîrnă de chibzuința lor, ci de întîmplare.

3 584. Norocul conduce cea mai mare parte a lucrurilor omeneşti.
Humanarum rerum fortuna pleraque regit.
(Ib. 102, 9)

3 585. Caracterul fiecăruia îi făureşte norocul.
Sui cuique mores fingunt fortunam.
(Nepos, *Atticus 11)*

3 586. Cu cît norocul e mai mare, cu atît trebuie să ne încredem mai puţin în el.
Maximae cuique fortunae minime credendum est.
(Livius, *30, 30, 17)*

3 587. Învaţă a suporta cum trebuie un noroc mare.
Bene ferre magnam
Disce fortunam.
(Horatius, *Od. 3, 27, 74 sq.)*

3 588. După cum umbra însoţeşte pe cei care merg sub razele soarelui, iar cînd acesta se ascunde în nori, aceea dispare, tot astfel mulţimea nestatornică urmează lumina norocului; de îndată ce aceasta e acoperită de nori, se îndepărtează şi aceea.
Utque comes radios per solis euntibus umbra est,
Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit,
Mobile sic sequitur, Fortunae lumina vulgus:
Quae simul inducta nube teguntur, abit.
(Ovidius, *Trist. 1, 9, 11 sqq.)*

3 589. Norocul dă şi ia tot ce-i place; şi cine nu de mult era Cresus, devine deodată Irus.[a]
Nempe dat id, quodcumque libet, fortuna rapitque;
Irus est subito, qui modo Croesus erat.
(Ib. 3, 7, 41 sq.)

3 590. Norocul nestatornic rătăceşte cu paşi nesiguri şi nicăieri nu rămîne hotărît şi tenace. Cînd vine vesel, cînd îa o înfăţişare aspră; şi-i statornic numai în nestatornicia sa.

---

a) *Irus* : numele unui cerşetor în Odiseea.

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat
Et manet in nullo certa tenaxque loco,
Sed modo laeta venit, vultus modo sumit acerbos,
Et tantum constans in levitate sua est.
(Ib. 5, 8, 15 sqq.)

3 591. Pe mulţi îi liberează norocul de pedeapsă, (dar) pe nimeni de teamă.
Multos fortuna liberat poena, metu neminem.
(Seneca, *Epist. 97, 16)*

3 592. Adesea norocul strică şi caracterul.
Nisi etiam naturam plerumque fortuna corrumperet.
(Curtius, *3, 2, 17)*

3 593. Norocul scapă pe mulţi oameni răi, şi zeii ştiu să se mînie numai pe cei nefericiţi
Servat multos fortuna nocentes
Et tantum miseris irasci numina possunt.
(Lucretius, *Nat. 3, 448 sq.)*

3 594. Norocul invidiază izbînzile mari.
Τοῖς μεγάλοις εὐτυχήμασι φθονεῖν πέφυκεν ἡ τύχη.
(Plutarchus, *Apoll. 6)*

3 595. Cheamă norocul (în ajutor), dar dă şi din mîini.
Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα τὰν Τύχαν καλεῖν.
(Id. Instituta Laconica 29)

3 596. A număra norocul printre lucrurile nesigure, virtutea printre cele sigure.
Fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare.
(Tacitus, *Germ. 30)*

3 597. Dacă va voi norocul, vei deveni din retor consul; şi dacă va voi tot el, vei deveni din consul retor.
Si fortuna volet, fies de rhetore consul;
Si volet haec eadem, fies de consule rhetor.
(Iuvenalis, *Sat. 197 sq.)*

3 598. Mi-a venit în minte, că nu degeaba oamenii învăţaţi din trecut au imaginat Norocul şi l-au declarat orb şi

cu totul lipsit de vedere, deoarece veşnic aduce bogăţiile sale la cei răi şi nedemni, şi nu alege niciodată cu chibzuinţă pe vreun muritor, ei, dimpotrivă, şade împreună tocmai cu aceia de care ar trebui să fugă departe, dacă i-ar vedea; şi, ceea ce pune vîrf la toate, el ne dă păreri diferite, ba chiar opuse, astfel încît cel rău se făleşte cu reputaţia de om de treabă, pe cînd cel care-i cel mai inofensiv e defăimat.

Subiitque me non de nihilo veteris priscaeque doctrinae viros finxisse ac pronuntiasse caecam et prorsus exoculatam esse Fortunam, quae semper suas opes ad malos et indignos conferat nec unquam iudicio quemquam mortalium eligat, immo vero cum is potissimum deversetur, quos procul, si videret, fugere deberet, quodque cuntis est extremius, varias opiniones, immo contrarias nobis attribuet, ut et malus boni viri fama glorietur et innocentissimus contra noxio rumore plectatur.

(Apuleius, *Met. 7, 2)*

3 599. Cînd Norocul e potrivnic, nu-i este îngăduit omului să-i reuşească nimic, şi hotărîrea nestrămutată a providenţei divine nu poate fi răsturnată sau schimbată de vreun plan înţelept sau de vreun remediu iscusit.

Nihil Fortuna rennuente licet homini nato dexterum provenire nec consilio prudenti vel remedio sagaci divinae providentiae fatalis dispositio subverti vel reformari potest.

(Ib. 8, 1)

3 600. Celor cărora vîntul norocului le suflă prielnic, nu li se-ntîmplă nimic rău, chiar cînd chibzuiesc lucrurile cît se poate de prost; pentru că divinitatea le întoarce şi le schimbă în tot ce-i (mai) de folos; pe cînd cel fără noroc nu are de loc chibzuinţă, deoarece faptul că-i sortit să sufere îi ia priceperea şi judecata dreaptă. Chiar cînd chibzuieşte ceva cum trebuie, vîntul norocului suflîndu-i împotrivă, îndată îi întoarce buna chibzuinţă spre rezultatele cele mai rele.

Οἷς μὲν γὰρ ἐπιπνεῖ ἐξ οὐρίας τὸ πνεῦμα τῆς τύχης, καὶ τὰ χείριστα βουλευομένοις οὐδὲν ἀπαντιάσει δεινόν, ἀντιπεριάγοντος αὐτὰ τοῦ δαιμονίου ἐς πᾶν

ξύμφορον· ἀνδρὶ δέ, οἶμαι κακοτυχοῦντι εὐβουλία οὐδαμῇ πάρεστι, παραιρουμένου αὐτὸν ἐπιστήμην τε καὶ ἀληθῆ δόξαν τοῦ χρῆναι παθεῖν. ἢν δέ τι καὶ βουλεύσηταί ποτε τῶν δεόντων, ἀλλὰ πνέουσα τῷ βουλεύσαντι ἀπ' ἐναντίας εὐθὺς ἡ τύχη ἀντιστρέφει αὐτῷ τὴν εὐβουλίαν ἐπὶ τὰ πονηρότατα τῶν ἀποβάσεων.

(Procopius, *Bell. Goth. 3, 13, 16, 18)*

3 601. Pe cine nu-l face înglmfat norocul?
kaṃ çrīr na darpayati
(Hitopadeça 3, 116 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 1195)*

3 602. Zeița norocului, care nu poare fi cîștigată nici cu prețul vieții, alergă, deși-i nestatornică, în casa celor care cunosc arta purtării.
yā hi prāṇaparityāgamūlyenā 'pi na labhyate
sā çrīr nītividāṃ veçma cancalā 'pi pradhāvati
(Ib. 4, 49; Ib. 2490)

3 603. Pe cine nu-l amețește norocul devenit pe neașteptate favorabil?
akāṇḍapātopanatā kaṃ na lakṣmīr vimohayet
(Somadeva, *Kath. 5, 2)*

3 604. Zeița norocului umple pe cel plin, cum umple mulțimea apelor oceanul; dar nici măcar nu se arată înaintea ochilor celui sărac.
pūrayati pūrṇam eṣā taraṅginisamhatih samudram
iva
lakṣmīr adhanasya punar locanamārge 'pi nā 'yāti
(Ib. 53, 32)

3 605. Cînd vede pe un om virtuos, zeița norocului fuge departe de tot, ca o gazelă, de teamă să nu fie prinsă.
guṇinaṃ[a] janam ālokya nijabandhanaçaṅkayā
laksmīh kuraṅgi 'va dūraṃ dūraṃ palāyate
(Çārṅgadharapaddhati, Guṇ. 8: Böhtlingk, *Ind. Spr. 4020)*

---

a) Comparația se bazează pe dublul înțeles al cuvîntului *guninam:* „virtuos" și „(vînător) cu lațul".

3 606. **Foarte adesea norocul înalță pe cei nevrednici, lăsînd pe cei mai vrednici jos.**
La fortuna assai sovente li non degni ad alto leva, abbasso lasciando i degnissimi.
(Boccaccio, *Dec. 4, 1)*

3 607. **Numai o singură dată se întîmplă ca zeița norocului să întîmpine pe cineva cu fața veselă și cu sînul deschis.**
Una volta senza più suole avvenire che la fortuna si fa altrui incontro col viso lieto e col grembo aperto.
(Ib. 7, 9)

3 608. **Fiecare își făurește norocul său.**
Cada uno es artífice de su ventura.
(Cervantes, *Quij. 2, 66)*

3 609. **Dacă vom privi bine și cu atenție, vom vedea norocul; pentru că, deși orb, totuși nu e invizibil.**
If a man look sharply and attentively, he shall see fortune; for though she be blind, yet she is not invisible.
(Bacon, *Ess. 40)*

3 610. **Norocul... pe care zeii îl dau oamenilor, pentru a-și justifica mînia de mai tîrziu.**
The luck... which the gods give men
To excuse their after wrath.
(Shakespeare, *Antony 5, 2)*

3 611. **Părinții care poartă zdrențe îi fac pe copiii lor orbi, dar părinții care poartă pungi văd pe copiii lor prietenoși. Norocul, acest nemernic de frunte, niciodată nu deschide ușa celui sărman.**
Fathers, that wear rags,
Do make their children blind;
But fathers, that bear bags,
Shall see their children kind.
Fortune, that arrant whore,
Ne'er turns the key to the poor.
(Id. Lear 2, 4)

3 612. Arta de-a avea noroc. **Sînt reguli pentru noroc: căci pentru cel înțelept nu e totul întîmplare... Fiecare are**

atîta noroc şi atîta nenoroc cîtă înţelepciune sau nechibzuinţă.

Arte para ser dichoso. Reglas hay de ventura, que no toda es acasos para el sabio...

No hay más dicha ni más desdicha que prudencia o imprudencia.

*(*Gracian, *Or. 21)*

3 613. Este o mare artă să ştii să-ţi dirijezi norocul, uneori aşteptîndu-l, căci şi cu aşteptarea se poate face ceva, alteori folosindu-l la timpul oportun, deoarece norocul are perioadele sale şi oferă prilejuri; cu toate că nu i se poate ghici mersul, atît de neregulaţi îi sînt paşii.

Gran arte saberla (sc. su fortuna) regir, ya esperándola, que también cabe la espera en ella, ya lográndola, que tiene vez y contingente, si bien no se la puede coger el tenor, tan anómalo es su proceder.

(Ib. 36)

3 614. Înălţimea favorii norocului este adesea contrabalansată de scurtimea duratei ei; căci norocul oboseşte cînd poartă mult timp pe umeri aceeaşi persoană.

Recompénsase tal vez[a] la brevedad de la duración con la intensión del favor. Cánsase la fortuna de llevar a uno a cuestas tan a la larga.

(Ib. 38)

3 615. Cu cît se acumulează mai mult noroc peste noroc, cu atît e mai în primejdie de a se risipi şi prăbuşi.

Cuanto más atropellandose las dichas, corren mayor riesgo de deslizar y dar al traste con todo.

(Ib.)

3 616. Un noroc care ţine mult e totdeauna suspect.

Continuada felicidad fué siempre sospechosa.

(Ib.)

3 617. Norocul face să apară virtuţile şi viţiile noastre după cum lumina face să apară obiectele.

La fortune fait paraître nos vertus et nos vices comme la lumière fait paraître les objets.

*(*La Rochefoucauld, *Max. 380)*

---

a) a veces.

3 618. Norocul nu apare niciodată atît de orb ca acelora cărora el *nu* le face nici un bine.
La fortune ne paraît jamais si aveugle, qu'à ceux à qui elle ne fait pas de bien.
(Ib. 391)

3 619. Trebuie să ne purtăm cu norocul ca şi cu sănătatea: să ne bucurăm de el cînd e bun, să avem răbdare cînd e rău, şi să nu întrebuinţăm niciodată remedii mari fără o necesitate extremă.
Il faut gouverner la fortune comme la santé : en jouir quand elle est bonne, prendre patience quand elle est mauvaise, et ne faire jamais de grands remèdes sans un extrême besoin.
(Ib. 392)

3 620. Norocul şi dispoziţia sufletească conduc lumea.
La fortune et l'humeur gouvernent le monde.
(Ib. 435)

3 621. Oamenii de spirit şi de onoare sînt, de obicei, ţinta persecuţiei norocului.
Les gens d'esprit et d'honneur sont ordinairement en butte à ses persécutions.
(Oxenstierna, Pens. I, 6)

3 622. Trădările norocului *fac* suspecte toate alintările sale şi-l *fac să semene cu vulturul din fabulă, care ridică* broasca ţestoasă sus de tot numai ca s-o lase să cadă, să-i rupă carapacea şi-n fine s-o devoreze.
Ses trahisons rendent toutes ses caresses suspectes, et la font ressembler à l'aigle de la fable, qui n'élève la tortue extrêmement haut que pour la laisser tomber, *rompre son écaille, et enfin la dévorer.*
(Ib.)

3 623. Cînd norocul copleşeşte cu binefacerile sale nişte oameni nedemni, el îşi descoperă atunci toată infamia sa şi absurda înclinaţie ce are de a favoriza pe cei proşti şi pe cei ridiculi; astfel încît îi vedem servind ca mască fie unui urs, fie de cele mai adeseori unui măgar, care de mult ce-şi scutură urechile, cade în cele din urmă în noroi, de unde nu vor lipsi neghiobi care să-l ridice.

Quand elle accable de ses bienfaits des sujets indignes, elle découvre alors toute son infamie, et l'impertinente inclination qu'elle a de favoriser les sots et les ridicules en sorte qu'on la voit servir de masque, tantôt à un ours, le plus souvent à un âne qui, à force de secouer les oreilles, tombe enfin dans la boue, d'où il ne manquera pas de sots pour le relever.
(Ib. 7)

3 624. Niciodată norocul nu-i de temut, ca atunci cînd risipește favorurile sale.
La fortune n'est jamais plus à craindre que lorsqu'elle prodigue ses faveurs.
(Ib. 100)

3 625. Foarte adesea norocul sau nenorocul este opera unei clipe. Eu am observat cu grijă originea norocului diferitelor persoane pe care le-am cunoscut în viața mea: și am găsit că o singură ocazie favorabilă, de care au știut să profite, a fost cauza.
Très souvent la bonne ou la mauvais fortune est l'ouvrage d'un moment. J'ai observé avec soin l'origine de la fortune de divers personnages que j'ai connu pendant ma vie: et j'ai trouvé qu'une seule occasion favorable dont ils ont su profiter en a été la cause.
(Ib. 106)

3 626. O, norocule!... nimeni nu-i mai nefericit decît acela pe care l-ai favorizat altădată, și sărăcia nu e niciodată mai insuportabilă decît pentru acela care a trăit mult timp în belșug.
O, fortune!... personne n'est plus malheureux que celui que tu as autrefois favorisé, et l'indigence n'est jamais plus insupportable à personne, qu'à celui qui a vécu toujours dans l'opulence!
(Ib. 348 sq.)

3 627. Toată lumea îmi vrea binele. Fiecare spune că-l merit. Eu însumi o cred, fără a face pe ipocritul; dar norocul nu crede nimic din aceasta.
Tout le monde me veut du bien;

Chacun dit que je le mérite.
Moi-même je le crois sans faire l'hypocrite,
Mais la fortune n'en croit rien.
(Ib. II, 81)

3 628. Avem în istorie nenumărate exemple de schimbări ale norocului, căruia îi place să scoată oamenii din pulbere pentru a-i ridica la primele locuri, spre a-şi procura pe urmă plăcerea de a-i arunca în prima lor obscuritate.
Nous avons dans l'histoire une infinité d'exemples des révolutions de la fortune, qui se plaît à tirer les gens de la poussière pour les élever aux premières places, afin de se procurer ensuite le plaisir de les précipiter dans leur première obscurité.
(Ib. 97)

3 629. Noroc mare, primejdii mari.
Magnae fortunae magna pericula.
(Ib. II, 151)

3 630. Cei care au trăit mult timp în fericire, nu ştiu să suporte schimbările norocului.
Qui diu in magna felicitate vixerunt, mutationem fortunae nesciunt tolerare.
(Ib. 177 sq.)

3 631. Norocul nu (ne) dă nimic; el nu face (altceva) decît să (ne) împrumute pentru un timp: mîine el cere înapoi de la favoriţii săi ceea ce pare că dă pentru totdeauna.
La fortune ne donne rien, elle ne fait que prêter pour un temps: demain elle redemande à ses favoris ce qu'elle semble leur donner pour toujours.
(La Bruyère)

3 632. Sînt *oameni la care favoarea vine ca o întîmplare*; ei sînt cei dintîi surprinşi de ea şi înmărmuriţi; în cele din urmă ei îşi vin în fire şi se găsesc demni de steaua lor; şi, ca şi cum prostia şi norocul ar fi două lucruri ce nu s-ar împăca, sau ca şi cum ar fi imposibil să fie cineva în acelaşi timp fericit şi prost, ei îşi închipuie că au spirit şi se încumetă, ba mai mult, se bizuie să şi vorbească în orice împrejurare despre orice chestiune

s-ar putea ivi şi fără a ţine seama cît de puţin de persoanele care-i ascultă. Să mai adaug că ei sperie şi dezgustă la culme prin încrederea lor neroadă şi prin inepţiile lor? Nu e mai puţin adevărat că ei dezonorează în mod iremediabil pe aceia care au vreun rol în ascensiunea lor întîmplătoare.

Il y a des gens à qui la faveur arrive comme un accident ; ils en sont les premiers surpris et consternés ; ils se reconnaissent enfin et se trouvent dignes de leur étoile ; et, comme si la stupidité et la fortune étaient deux choses incompatibles, ou qu'il fût impossible d'être heureux et sot tout à la fois, ils se croient de l'esprit, ils hasardent, que dis-je ? Ils ont la confiance de parler en toute rencontre et sur quelque matière qui puisse s'offrir, et sans nul discernement des personnes qui les écoutent. Ajouterai-je qu'ils épouvantent ou qu'ils donnent le dernier dégoût par leur fatuité ou par leurs fadaises ? Il est vrai du moins qu'ils déshonorent sans ressource ceux qui ont quelque part au hasard de leur élévation.

(Id. De la cour 84)

3 633. Darurile naturii şi ale norocului nu sînt atît de rare ca arta de a se folosi de ele.

Les dons de la nature et de la fortune ne sont pas si rares que l'art d'en jouir.

(Vauvenargues, *Réfl. 692)*

3 634. Vai, bucuriile pe care le aduce norocul sînt neînsemnate şi trecătoare; iar cei care preţuiesc lucrurile de nimic sînt încă şi mai neînsemnaţi.

Alas : the joys that fortune brings,
Are trifling and decay ;
And those who prize the paltry things,
More trifling still than they.

(Goldsmith, *Vic. 8)*

3 635. Cum se înlănţuiesc meritul şi norocul, aceasta nu le vine în minte celor proşti; dacă ei ar avea piatra înţelepţilor, i-ar lipsi pietrei înţeleptul.

Wie sich Verdienst und Glück verketten,
Das fällt den Toren niemals ein ;

Wenn sie den Stein der Weisen hätten,
Der Weise mangelte dem Stein.
(Goethe, *Faust 5061 sqq.)*

3 636. Norocul bîjbîie prin mulțime, apucă uneori cîrlionții nevinovați ai copilului, alteori capul pleșuv și vinovat.
Auch so das Glück
Tappt unter die Menge,
Fasst bald des Knaben
Lockige Unschuld,
Bald auch den kahlen
Schuldigen Scheitel.
(Ib. Göttl. 5)

3 637. Foarte nimerit spune un antic că sînt trei puteri care domină lumea: σύνεσις, κράτος καὶ τύχη, inteligența, puterea și norocul. Eu cred că ultimul este cel mai puternic.
Drei Weltmächte gibt es, sagt, sehr treffend, ein Alter: σύνεσις, κράτος καὶ τύχη, Klugheit, Stärke und Glück. Ich glaube, daß die zuletzt genannte am meisten vermag.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 48)*

3 638. Zeița norocului e o fată ușuratică; ei nu-i place să rămînă în același loc; ea îți dă la o parte părul de pe frunte, te sărută iute și-și ia zborul. În schimb doamna Nenorocire te strînge cu iubire la pieptul ei; ea spune că nu e grăbită; se așează lîngă tine pe pat și împletește.
Das Glück ist eine leichte Dirne,
Sie weilt nicht gern am selben Ort;
Sie streicht das Haar dir von der Stirne,
Und küsst dich rasch und flattert fort.
Frau Unglück hat im Gegenteile
Dich liebefest ans Herz gedrückt;
Sie sagt, sie habe keine Eile,
Setzt sich zu dir ans Bett und strickt.
(Heine, *Rom. II, Motto)*

3 639. Eu iubesc pe acela căruia îi e rușine cînd zarul cade spre norocul său și care întreabă apoi: sînt eu oare un jucător necinstit?

Ich liebe den, welcher sich schämt, wenn der Würfe zu seinem Glücke fällt, und der dann fragt: bin ich denn ein falscher Spieler?
(Nietzsche, Zar. I, 4)

3 640. E mai bine să stai în siguranță pe stînca solidă a virtuții, decît pe gheața lunecoasă și fragilă a norocului.
It is better to stand safe on the solid rock of virtue than on the slippery and fragile ice of fortune.
(Lubbock, Peace 4)

3 641. De obicei, cînd un om intră în casa norocului pe ușa plăcerii, el iese pe ușa supărării.
If a man enters the House of Fortune by the door of Pleasure, he commonly comes out by the gate of Vexation.
(Ib.)

NOSTALGIA

3 642. Cine poate trăi oriunde, acela cum de se prăpădește de dorul țării sale? Numai oamenii de nimic beau apă sălcie și spun: „Asta-i fîntîna tatei!".
yasyā 'sti sarvatra gatiḥ sa kasmāt
svadeçarāgeṇa hi yāti nāçam
tātasya kūpo 'yam iti brūvāṇāḥ
kṣāram jalaṃ kāpuruṣāḥ pibanti
(Pañcatantro (K) I, 322)

3 643. Se cunoaște înțelepciunea lui Ulise; și totuși el dorea să poată zări măcar fumul din vatra strămoșească[a]. Prin nu știu ce farmec, pămîntul natal atrage pe fiecare și nu-l lasă să-l uite. Ce e mai bun decît Roma? Și ce e mai rău decît gerul din Sciția? Și totuși barbarul fuge din Roma, ca să vină aici.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

a) Cf. Homer. *Od.* 1,57 urm.

Quid melius Roma ? Scythico quid frigore peius ?
Hue tamen ex illa barbarus urbe fugit.
(Ovidius, Pont. 1, 3 33 sqq.)

3 644. Noi ne gîndim la ceea ce am părăsit; ceea ce eram obișnuiți rămîne un paradis.
Man denkt an das was man verließ :
Was man gewohnt war, bleibt ein Paradies.
(Goethe, Faust 7963 sg.)

3 645. Uneori noi credem că ne e dor de un loc îndepărtat; în realitate noi dorim numai să se întoarcă timpul pe care l-am trăit acolo, cînd eram mai tineri și mai proaspeți.
Bisweilen glauden wir, uns nach einen fernen Orte zurückzusehnen, während wir eigentilch uns nur nach der Zeit zurücksehnen, die wir dort verlebt haben, da wir jünger und frischer waren.
(Schopenhauer, Aphor. 6)

NOUTATEA

3 646. Omul inteligent judecă cele noi după cele vechi.
Ανὴρ
ἔννους τὰ καινὰ τοῖς πάλαι τεκμαίρεται.
(Sophocles, *Oed. Rex 915 sq.)*

3 647. Fiecare zi (ne) învață ceva nou.
Ἀεί τι καινὸν ἡμέρα παιδεύεται.
(Euripides, la Wagner, *Poet. trag. Gr. fragmenta, fr. 1014)*

3 648. Ce este ceea ce a fost? ceea ce va (mai) fi. Și ce este ceea ce s-a făcut? ceea ce se va (mai) face. Nimic nu-i nou sub soare.
Τί τὸ γεγονός ; αὐτὸ τὸ γενησόμενον·
καὶ τί τὸ πεποιημένον ; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον.
καὶ οὐκ ἔστιν πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον.
(Septuaginta, Eccl. 1, 9)
Quid est quod fuit ? ipsum quod futurum est.
Quid est quod factum est ? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum.

3 649. Cel ce va grăi şi va spune: „Iată, aceasta-i ceva nou" — aceasta s-a şi întîmplat în veacurile de dinaintea noastră.

"Ος λαλήσει καὶ ἐρεῖ· „Ἰδὲ τοῦτο καινόν ἐστιν",
ἤδη γέγονεν ἐν τοῖς αἰῶσιν
τοῖς γενομένοις ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν.
(Ib. 10)

Nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est; iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos.

3 650. Nu mai există nimic, care să nu fi fost spus mai înainte.

Nullum est iam dictum, quod non sit dictum prius.
(Terentius, *Eun. 41)*

3 651. Vechimea cedează necontenit, alungată de noutatea lucrurilor.

Cedit enim, rerum novitate extrusa, vetustas
Semper.
(Lucretius, *Nat. 3, 963 sq.)*

3 652. Timpul care trece schimbă epoca lucrurilor: ceea ce era preţuit mai înainte, nu mai are în cele din urmă nici o căutare; apoi urmează altceva şi iese din obscuritate şi-i dorit tot mai mult, pe zi ce trece, şi înfloreşte în laudă şi se bucură de o neobişnuită cinste printre muritori.

Volvenda aetas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore;
Porro aliud succedit, et e contemptibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque repertum
Laudibus, et miro est mortales inter honore.
(Ib. 5, 1274 sqq.)

3 653. În primul rînd place şi are trecere ceea ce-i prezent, afară numai dacă n-am cunoscut mai înainte ceva mai plăcut; după aceea ceva mai bun înlătură cele descoperite (mai înainte) şi schimbă dispoziţia sufletească faţă de tot ce-i vechi.

Quod adest praesto, nisi quid cognovimus ante
Suavius, in primis placet et pollere videtur;

Posteriorque fere melior re illa reperta
Perdit, et immutat sensus ad pristina quaeque.
(Ib. 1410 sqq.).

3 654. Dintre toate lucrurile cea mai plăcută e noutatea.
Est quoque cunctarum novitas carissima rerum.
(Ovidius, Pont. 3, 4, 51).

3 655. Nu fi primul care încearcă ceea ce-i nou, dar nici ultimul care leapădă ceea ce-i vechi.
Be not first by whom the new is tried,
Nor yet the last to lay the old aside.
(Pope, Ess. 2, 135).

3 656. În decursul vieţii suferim mult fie din cauza celor învechite, fie din cauza celor prea noi.
Im Laufe des frischen Lebens erduldet man viel, es sei nun vom Veralteten oder Überneuen.
(Goethe, Max. 871).

NUMĂRUL

3 657. Tot ce (poate fi) cunoscut are număr ; fără acesta nu se poate concepe sau cunoaşte ceva.
Πάντα γα μὰν τὰ γιγνωσκόμνα ἀριθμὸν ἔχοντι· οὐ γὰρ οἷόν τε οὐδὲν οὔτε νοηθῆμεν οὔτε γνωσθῆμεν ἄνευ τούτου.
(Philolaus, la Diels, Fr. 4).

3 658. Niel un lucru n-ar fi clar nimănui, nici în raporturile sale cu alte lucruri nici în cele cu el însuşi, dacă n-ar exista numărul şi esenţa sa.
Οὐ γὰρ ἦς δῆλον οὐδενὶ οὐδὲν τῶν πραγμάτων οὔτε αὐτῶν ποθ' αὑτὰ οὔτε ἄλλο πρὸςἄλλο, εἰ μὴ ἦς ἀριθμὸς καὶ ἁ τούτω οὐσία.
(Ib. 11).

3 659. Minciuna nu suflă niciodată asupra numărului : căci minciuna este potrivnică şi duşmană naturii numărului, pe cînd adevărul îi este propriu şi sădit în natura sa.
Ψεῦδος δὲ οὐδαμῶς ἐς ἀριθμὸν ἐπιπνεῖ· πολέμιον γὰρ καὶ ἐχθρὸν τᾷ φύσει τὸ ψεῦδος, ἁ δ' ἀλήθεια οἰκεῖον καὶ σύμφυτον τᾷ ἀριθμῷ γενεᾷ.
(Ib.)

3 660. Philolau spunea că numărul este legătura primordială care stăpînește permanența veșnică a lucrurilor din univers.

Φιλόλαος δέ φησιν ἀριθμὸν εἶναι τῆς τῶν κοσμικῶν αἰωνίας διαμονῆς κρατιστεύοισαν καὶ αὐτογενῆ συνοχήν.

(Ib. 23).

NUMELE

3 661. Numele tău este măsura faptelor tale.

Tuum nomen rerum est mensura tuarum.

(Ovidius, *Fasti 1, 603*).

3 662. Numele mari coboară în loc să înalțe pe acei care nu știu să le susțină.

Les grands noms abaissent au lieu d'élever ceux qui ne les savent pas soutenir.

(La Rochefoucauld, *Max. 94*).

O

OBICEIUL

3 663. Obiceiul este mai tare decît adevărul.
Τό τοι νομισθὲν τῆς ἀληθείας κρατεῖ.
(Sophocles, *Aleadae*, la Stobaeus, *Flor. 76, 9*).

3 664. Puterea obiceiului este tiranică.
Gravissimum est imperium consuetudinis.
(Syrus, *308*).

3 665. Din obicei rezultă aproape a doua natură.
Consuetudine quasi alteram quandam naturam effici.
(Cicero, *Fin. 5, 25, 74*).

3 666. Timpul merge așa de iute, încît păstrarea îndărătnică a unui obicei e un lucru tot atît de pricinuitor de tulburări ca și o inovație; iar acei care respectă prea mult timpurile vechi sînt numai un obiect de dispreț pentru cele noi.
Time moveth so round that a forward retention custom is as turbulent a thing as an innovation; and they that reverence too much old times are but a scorn to the new.
(Bacon, *Ess. 24*).

3 667. Predominarea obiceiului (obștesc) se vede pretutindeni; pînă într-atît încît e de mirare să auzi pe oameni declarînd, asigurînd, promițînd, spunînd vorbe mari, și pe urmă făcînd întocmai cum au făcut și mai înainte, ca și cum ar fi imagini moarte și mașini puse în mișcare numai de roțile obiceiului (obștesc).

The predominance of custom is everywhere visible; insomuch as a man would wonder to hear men profess, protest, engage, give great words, and then do just as they have done before, as if they were dead images and engines moved only by the wheels of custom.
(Bacon, *Ess. 24*)

3 668. Obiceiul este o a doua natură, care distruge pe cea dintîi. . .
Tare mi-i teamă că această a doua natură nu este şi ea decît un prim obicei, după cum obiceiul este o a doua natură.
La coutume est une seconde nature, qui détruit la première...
J'ai grand peur que cette nature ne soit elle-même qu'une première coutume, comme la coutume est une seconde nature.
(Pascal, *Pens. 93 (159)*)

3 669. Obiceiul constituie întreaga dreptate.
La coutume fait toute l'équité.
(Ib. 294 (69))

OBIŞNUINŢA

3 670. E greu să pui capăt unei obişnuinţe îndelungate într-un timp scurt.
Ἔργον ἐστὶ
μακρὰν συνήθειαν βραχεῖ λῦσαι χρόνῳ.
(Menander, la Stobaeus, *Flor. 43, 31*)

3 671. Obişnuinţa ne ascunde adevăratul aspect al lucrurilor.
L'usage nous dérobe le vrai visage des choses.
(Montaigne, *Ess. 1, 22*)

3 672. Obişnuinţa aproape că poate schimba caracterul întipărit de natură.
Use almost can change the stamp of nature.
(Shakespeare, *Ham. 3, 4*).

3 673. Două lucruri cu totul opuse ne predispun deopotrivă: obişnuinţa şi noutatea.

Deux choses toutes contraires nous préviennent également : l'habitude et la nouveauté.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 4*).

OBLIGAŢIA

3 674. Nu-i o nenorocire mare să obligi pe niște nerecunoscători, dar este o nenorocire insuportabilă să fii obligat unui om neonest.
Ce n'est pas un grand malheur d'obliger des ingrats, mais c'en est un insupportable d'être obligé à un malhonnête homme.
(La Rochefoucauld, *Max. 317*).

3 675. Eu nu cunosc povară mai apăsătoare decît aceea de a avea obligaţii faţă de un om neonest.
Je ne sache point de fardeau plus pesant que celui d'avoir des obligations à un malhonnête homme.
(Oxenstierna, *Pens. 541*).

OBSCURANTISMUL

3 676. Obscurantismul propriu-zis nu este faptul că se împiedică răspîndirea a ceea ce-i adevărat, clar şi util, ci faptul că se pune în circulaţie ceea ce-i fals.
Der eigentliche Obskurantismus ist nicht, dass man die Ausbreitung des Wahren, Klaren, Nützlichen hindert, sondern dass man das Falsche in Kurs bringt (Goete, *Max. 165*).

OCARA

3 677. Crudă-i ocara în răstrişte.
Crudelis est in re adversa obiurgatio.
(Syrus, *164*).

3 678. Trebuie ascultată cu sufletul liniştit ocara nepricepuţilor; şi cel care se îndreaptă spre virtute trebuie să dispreţuiască însuşi dispreţul.
Aequo animo audienda sunt imperitorum convicia et ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus.
(Seneca, *Epist. 76, 4*).

3 679. Ochii sînt orbi, cînd sufletul e ocupat cu altceva.
Caeci sunt oculi, quum animus alias res agit.
(Syrus, *129*).

OCUPAȚIA

3 680. Esop spunea că atunci va fi rău pentru toți, cînd toți vor practica totul.
Αἴσωπος τότε ἔλεγεν κακῶς ἔσεσθαι πᾶσιν, ὅταν πάντες πάντα ἐπιτηδεύωσιν.
(Aeschines, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 137*).

3 681. Toate se realizează în număr mai mare, mai bine și mai ușor, cînd cineva face un singur lucru, după aptitudinea sa și la timpul său, lăsînd la o parte celelalte.
Πλείω τε ἕκαστα γίγνεται καὶ κάλλιον καὶ ῥᾷον, ὅταν εἷς ἓν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν ἄλλων ἄγων, πράττῃ.
(Plato, *Res publ. 2, 11*).

3 682. E cu neputință ca unul singur să exercite bine multe îndeletniciri.
Ἀδύνατον ἕνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας. *(Ib. 14)*.

3 683. Fiecare poate exercita bine (numai) o singură îndeletnicire și nu mai multe; căci dacă ar face aceasta, ajucîndu-se de multe (lucruri), el n-ar izbuti să se distingă în nimic.
Εἷς ἕκαστος ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ, ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ, πολλῶν ἐφαπτόμενος πάντων ἀποτυγχάνου ἄν, ὥστ' εἶναί που ἐλλόγιμος.
(Ib. 3, 7).

3 684. Fiecare să se exerciteze în îndeletnicirea pe care o cunoaște.
Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.
(Cicero, *Tusc. 1, 41*).

3 685. Fiecare îşi iubeşte ocupaţia şi-i place să-şi întrebuinţeze timpul cu îndeletnicirea cu care s-a deprins.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus et adsueta ponere in arte iuvat.
(Ovidius, *Pont. 1, 5, 35 sq.*).

3 686. Este o afinitate între cei care stau împreună şi fiecare ţine seama de legăturile îndeletnicirii sale; astfel ţăranul iubeşte pe plugar, soldatul pe cel care poartă război, marinarul pe cîrmaciul corabiei nesigure.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
Et servat studii foedera quisque sui:
Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiae navita puppis amat.
(Ib. 2,5, 59 sqq.)

3 687. Negustoria înseamnă avere; plugăria înseamnă ceva; servitul nu înseamnă nimic; tîlhăria înseamnă sinucidere[a].
dhanam astī 'ti vāṇijyaṃ kiṃ cid astī 'ti karṣanām
sevā na kiṃ cid astī 'ti nā 'ham asmī 'ti sāhasam
(*Çaṇgadharapaddhati, Nīti 27*) Böhtlingk, *Ind. Spr. 1290*).

3 688. Cei inteligenţi îşi petrec timpul cu poezia şi ştiinţa; cei proşti, cu vicii, somn şi certuri.
kāvyaçāstravinodena kālo gacchati dhīmatām
vyasanena ca mūrkhāṇām nidrayā kalahena vā
(Hitopadeça, Introd. 48).

3 689. Mulţi oameni naivi îşi închipuie că cea mai bună îndeletnicire este aceea pe care o cunosc ei.
Ez dunket manegen tumben man
diu kunst diu beste, die er kan.
(Freidank, *Besch. 65 sq.*).

3 690. Sînt ocupaţii ciudate, care sînt moliile timpului preţios. A te ocupa cu ceva nepotrivit e mai rău decît a nu face nimic.

---

a) Literal: A face comerţ înseamnă: „este avere"; a cultiva ogorul: „este ceva"; a fi servitor: „nu e nimic"; a ieşi la prădat: „s-a isprăvit cu mine!"

Hay ocupaciones extranas, polillas del precioso tiempo, y peor es ocuparse en lo impertinente que hacer nada. (Gracian, *Or. 33*).

3 691. Lucrul cel mai important pentru toată viața este alegerea îndeletnicirii; aici hotărăște întîmplarea.
La chose la plus importante à toute la vie, est le choix du métier : le hasard en dispose.
(Pascal, *Pens. 97 (3)*).

3 692. Două persoane cu aceeași profesiune rareori sînt prieteni buni.
Deux personnes d'une même profession sont rarement bons amis.
(Oxenstierna, *Pens. I, 84*).

3 693. N-ar exista mulți fericiți, dacă ar aparține altora să decidă cu privire la ocupațiile și plăcerile noastre.
Il n'y aurait pas beaucoup d'heureux, s'il appartenait à autrui de décider de nos occupations et de nos plaisirs.
(Vauvenargues, *Réfl. 119*).

3 694. Cea mai ciudată eroare este aceea care se referă la noi înșine și la puteriile noastre, că ne consacrăm unei ocupații importante, unei întreprinderi onorabile, căreia nu-i corespundem, că năzuim spre o țintă, pe care n-o putem ajunge niciodată. Chinul tantalo-sisific, care rezultă de aici, îl simte fiecare în mod cu atît mai amar, cu cît intențiile sale erau mai oneste. Și totuși, foarte adesea, cînd ne vedem separați pentru totdeauna de ceea ce ne propusesem, am și găsit în calea noastră vreun alt lucru vrednic de dorit, ceva potrivit pentru noi, cu care am fost sortiți să ne mulțumim.
Der wunderbarste Irrtum ist derjenige, der sich auf uns selbst und unsere Kräfte bezieht, dass wir uns einem würdigen Geschäft, einem ehrsamen Unternehmen widmen, dem wir nicht gewachsen sind, dass wir nach einem Ziel streben, das wir nie erreichen können. Die daraus entspringende Tantalisch-Sisyphisiche Qual empfindet jeder nur um desto bitterer, je redlicher er es meinte. Und doch sehr oft, wenn

wir uns von dem Beabsichtigten für ewig getrennt sehen, haben wir schon auf unserm Wege irgend ein anderes Wünschenswerte gefunden, etwas uns Gemäßes, mit dem uns zu begnügen wir eigentlich geboren sind.
(Goethe, *Max. 68*).

3 695. Oamenii, fiindcă sînt incapabili de a face ceea ce-i necesar, îşi dau osteneală pentru ce-i nefolositor.
Die Menschen, da sie zum Notwendigen nicht hinreichen, bemühen sich ums Unnütze.
(Ib. 1189).

ODIHNA

3 696. Ce fericire (e) mai mare decît scăparea de griji, cînd mintea leapădă povara şi cînd obosiţi de pribegie sosim la căminul nostru şi ne odihnim în patul (mult) dorit!
O, quid solutis est beatius curis,
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto ?
(Catullus, *35, 7 sqq.*).

OFENSA

3 697. Cînd cineva ofensează pe unul inteligent, să nu se liniştească cu gîndul că-i departe de el; braţele celui inteligent sînt lungi: cu ele loveşte, cînd e lovit.
apakṛtya buddhimato dūrastho 'smi 'ti nā 'çvaset
dīrghāu buddhimato bāhū yābhyaṃ hiṃsati hiṃsitah
(Mahābhārata 5, 1405: Böhtlingk, *Ind. Spr. 3514).*

3 698. Cel care ofensează pe unul puternic să nu se liniştească cu gîndul că-i departe de el; ca un şoim zboară acela şi se năpusteşte asupra lui, dacă nu se păzeşte.
apakṛtya balasthasya dūrastho 'smi ti nā 'çvaset
çyenābhipatanāir ete nipatanti pramādyatah
(Ib. 12, 3501 : Ib. 3513).

3 699. Nu trebuie să ofensezi un principe şi apoi să te încrezi în el.

E' non si debbe offendere un principe e dipoi fidarsi di lui.
(Machiavelli, *Descr. 156*).

3 700. Cel care crede că la cei mari serviciile recente fac să se uite ofensele vechi se înşeală.

Chi crede che ne'personagi grandi i beneficii nuovi facciano dimenticare le ingiurie vecchie, s'inganna. *(Id. Princ. 7)*.

3 701. Cu cît cel care ofensează este mai drag, cu atît ofensa este mai mare.

Plus l'offenseur est cher, et plus grande est l'offense.
(Corneille, *Cid 1, 5) (v. 285)*.

3 702. Sînt ofense pe care trebuie să le ascundem, spre a nu ne compromite onoarea.

Il y a des injures qu'il faut dissimuler, pour ne pas compromettre son honneur.
(Vauvenargues, *Réfl. 190*).

OMENIA

3 703. Sînt om: nimic omenesc nu socot că-i străin de mine
Homo sum: humani nil a me alienum puto.
(Terentius, *Heaut. 77*).

3 704. Omul are prea puţine resurse în sine, de vreme ce îi trebuie o dizgraţie sau o umilire pentru a-l face mai omenos, mai blînd, mai puţin feroce, mai onest.

L'homme a bien peu de ressources dans soi-même, puisqu'il lui faut une disgrâce ou une mortification pour le rendre plus humain, plus traitable, moins féroce, plus honnête homme.
(La Bruyère, *Car., De la cour 94*).

3 705. Omenia este prima dintre virtuţi.

L'humanité est la première des vertus.
(Vauvenargues, *Réfl. 441*).

3 706. Legea divină nu permite să se fălească cineva că a ucis.
Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.
(Homerus, *Od. 22, 412*).

3 707. Este o lege, ca sîngele vărsat printr-un omor să ceară alt sînge. Căci Furia ţipă pierzare, aducînd de la cei ucişi mai înainte o nenorocire nouă peste cea veche.
Νόμος μὲν φονίας σταγόνας
χυμένας ἐς πέδον ἄλλο προσαιτεῖν
αἷμα. Βοᾷ γὰρ λοιγὸν Ἐρινὺς
παρὰ τῶν πρότερον φθιμένων ἄτην
ἑτέραν ἐπάγουσαν ἐπ' ἄτῃ.
(Aeschylus, *Choeph. 400 sqq.*).

3 708. Elefantul omoară chiar cînd atinge, şarpele chiar cînd miroase, regele chiar cînd rîde, omul rău chiar cînd cinsteşte.
spṛçann api gajo hanti jighrann api bhujaṃgamaḥ
hasann api nṛpo hanti mānayann api durjanaḥ
(Pañcatantra (B) 3, 83).

OMUL

3 709. Dă-ţi seama că eşti om şi adu-ţi aminte mereu de aceasta.
Ἄνθρωπος ὤν, τοῦτ' ἴσθι καὶ μέμνησ' ἀεί.
(Philemon, *la* Stobaeus, *Flor. 21, 1*).

3 710. Îţi închipui că (omul) se deosebeşte în vreo privinţă de celelalte animale? cîtuşi de puţin, afară de înfăţişare: (pe cînd) celelalte sînt aplecate, animalul acesta stă drept.
Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρὸν ἀλλ' ἢ σχήματι.
πλάγι' ἐστὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
(Id. Agyrtes, la Stobaeus, *Flor. 2, 26 a*).

3 711. Om: motiv suficient pentru a fi nefericit.
Ἄνθρωπος. ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν.
(Menander *la* Stobaeus, *Flor. 98, 7*).

3 712. Ca grîul se coace omul, ca grîul se naşte din nou.

sasyam iva martyaḥ pacyate sasyam ivā 'jāyate punaḥ
(Kaṭha-Upaniṣad 1, 6).

3 713. Omul este visul unei umbre.
Σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος.
(Pindarus, *Pyth. 8, 136*).

3 714. Eu văd că noi toţi, ciţi trăim, nu sîntem decît nişte imagini sau o umbră uşoară.
Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
Εἴδωλ' ὅσοιπερ φῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
(Sophocles, *Aiax 125 sq.*).

3 715. Multe lucruri minunate există, dar nimic nu-i mai minunat decît omul.
Πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει
(Id. Ant. 333).

3 716. Omul este măsura tuturor lucrurilor.
Πάντων μέτρον ἄνθρωπός ἐστιν.
(Protagoras, *la* Plato, *Theaet. 178 B*).

3 717. În om, care-i un mic univers.
Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μικρῷ κόσμῳ ὄντι.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 34*).

3 718. Omul este o fiinţă sociabilă.
Πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῷον.
(Aristoteles, *Pol. 1, 2*).

3 719. Oamenii trăiesc ca zeii faţă de celelalte fiinţe, fiindu-le cu mult superiori prin natura corpului şi a sufletului.
Παρὰ τὰ ἄλλα ζῶα, ὥσπερ θεοὶ οἱ ἄνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες.
(Xenophon, *Mem. 1, 4, 14*).

3 720. Omul este lup pentru om.
Homo homini lupus.
(Plautus, *Asin. 495*).

3 721. Omul este un zeu pentru om, dacă îşi cunoaşte datoria.
Homo homini deus est, si suum officium sciat.
(Caecilius, *la* Diehl, *Poet. Rom. vet. rel. 74*).

3 722. Pe cînd celelalte fiinţe privesc aplecate la pămînt, zeul a dat omului faţa în sus şi i-a poruncit să privească cerul şi să-şi ridice ochii spre stele.
Pronaque cum spectent animalia cetera terram.
Os homini sublime dedit, caelumque tueri
Iussit et erectos ad sidera tollere vultus.
(Ovidius, *Met. 1, 84 sq.*).

3 723. Cele mai multe rele îi provin omului de la om.
Homini plurima ex homine sunt mala.
(Plinius, *Nat. 5, 1*).

3 724. Pe cît sînt mai presus de muritori zeii din înaltul cerului, pe atît sînt mai presus de toate fiinţele muritorii.
Mortalibus alti
Quantum caelicolae, tantundem animalibus isti
Praecellunt cunctis.
(Silius Italicus, *Pun. 15, 72 sqq.*).

3 725. Ce capodoperă e omul! Ce nobil în raţiune! Ce infinit în facultăţi! Cît de expresiv şi de admirabil în formă şi în mişcare! Cît de asemănător unui înger în acţiune! Cît de asemenea unui zeu în concepţie! Frumuseţea lumii! Modelul (desăvîrşit) al fiinţelor!
What a piece of work is man! How noble in reason! how infinite in faculties! in form and moving how express and admirable! in action, how like an angel! in apprehension how like a god! the beauty of the world! the paragon of animals!
(Shakespeare, *Ham. 2, 2*).

3 726. E mai uşor să cunoşti pe om în general, decît să cunoşti pe un om în particular.
Il est plus aisé de connaître l'homme en général que de connaître un homme en particulier.
La Rochefoucauld, *Max. 436*).

3 727. Ce este omul în natură? Un neant faţă de infinit, un tot faţă de neant, la mijloc între nimic şi tot.
Qu'est-ce que l'homme dans la nature? Un néant à l'égard de l'infini, un tout à l'égard du néant, un milieu entre rien et tout.
(Pascal, *Pens. 72 (374)*).

3 728. Omul acesta, născut pentru a cunoaște universul, pentru a judeca despre toate lucrurile, pentru a conduce un stat întreg, iată-l ocupat și plin de grija de a prinde un iepure. Iar dacă el nu se coboară la așa ceva și vrea să fie mereu încordat, el nu va fi decît și mai prost prin aceasta, pentru că va voi să se ridice mai presus de condiția omenească, și el nu-i decît un om, la urma urmei, adică capabil de puțin și de mult, de tot și de nimic; el nu e nici înger nici animal, ci om.

Cet homme, né pour connaître l'univers, pour juger de toutes choses, pour régir tout un État, le voilà occupé et tout rempli du soin de prendre un lièvre. Et s'il ne s'abaisse à cela et veuille toujours être tendu, il n'en sera que plus sot, parce qu'il voudra s'élever au-dessus de l'humanité, et il n'est qu'un homme, en bout du compte, c'est-à-dire capable de peu et de beaucoup, de tout et de rien ; il n'est ni ange ni bête, mais homme.

(Ib. 140 (110)).

3 729. Omul nu-i decît o trestie,. . . dar o trestie care gîndește.

L'homme n'est qu'un roseau,... mais c'est un roseau pensant.

(Ib. 347 (63)).

3 730. *Omul nu este nici înger nici animal și, din nefericire* cel care vrea să facă pe îngerul face pe animalul.

L'homme n'est ni ange ni bête, et le malheur veut que qui veut faire l'ange fait la bête.

(Ib. 358 (427)).

3 731. Cînd văd orbirea și mizeria omului, cînd privesc întregul univers mut și pe om fără lumină, lăsat în voia lui și ca rătăcit în acest ungher al universului, fără a ști cine l-a așezat și ce a venit să facă acolo, ce va deveni la moartea sa, incapabil de orice cunoaștere, eu mă înspăimînt ca un om care ar fi fost adus adormit într-o insulă pustie și groaznică și care s-ar trezi fără putință de a ieși din ea.

En voyant l'aveuglement et la misère de l'homme, en regardant tout l'univers muet, et l'homme sans lumière, abandonné à lui-même, et comme égaré dans ce recoin de l'univers, sans savoir qui l'y a mis,

ce qu'il y est venu faire, ce qu'il deviendra en mourant, incapable de toute connaissance, j'entre en effroi comme un homme qu'on aurait porté endormi dans une île déserte et effroyable, et qui s'éveillerait sans connaître où il est, et sans moyen d'en sortir. *(Ib. 639 (1))*.

3 732. Ce situație mizerabilă mai este și aceea a omului! Cînd îi merge bine, el ignorează toată lumea, iar în răstriște nu e cunoscut de nimeni ; în prosperitate se pare că-și pierde bunul simț, iar cînd e copleșit de nenorociri e socotit că nu-l are ; cînd e sus, el se uită pe sine însuși, iar (cînd e) în nenorocire nimeni nu se gîndește la el.

Quelle misérable situation que celle de l'homme ! Dans la fortune il méconnaît tout le monde, et dans la disgrâce il n'est connu de personne ; dans la prospérité il paraît qu'il perd le bon sens, et comblé de malheur il passe pour n'en point avoir ; dans son élévation il s'oublie soi-même, et dans ses misères personne ne songe à lui.

(Ib. 167).

3 733. Chilon spunea că aurul se încearcă prin foc, iar omul prin aur.

Chilon disait que l'or s'éprouve par le feu et l'homme par l'or.

(Ib. 308).

3 734. E primejdios să trezești leul, e nimicitor dintele tigrului ; dar cel mai groaznic din tot ce-i groaznic este omul în nebunia sa.

Gefährlich ist's den Leu zu wecken,
Verderblich ist der Tigers Zahn ;
Jedoch der schrecklichste der Schrecken,
Das ist der Mensch in seinem Wahn.
(Schiller, *Lied 25, 13 sqq.*).

3 735. Omul . . .
Sărman copil al îndoielii şi al morţii, a cărui speranţă e clădită pe trestii.
Man . . .
Poor child of Doubt and Death, whose hope is built on reeds.
(Byron, *Har. 2, 3*).

3 736. Medicul vede pe om în toată slăbiciunea sa ; juristul în toată răutatea sa ; teologul în toată prostia sa.
Der Arzt sieht den Menschen in seiner ganzen Schwäche ; der Jurist in seiner ganzen Schlechtigkeit ; der Theolog in seiner ganzen Dummheit.
(Schopenhauer, *Par. 2, 344 bis.*).

3 737. Cît de şubred este omul, ce negrăit de iute aleargă timpul şi-l ia cu el !
Ah, wie ist der Mensch zerbrechlich,
Ah, wie flüchtig unausprecklich
Eilt die Zeit und nimmt ihn mit !
(Rückert, *Jug. 6*).

3 738. Mărginit prin natura sa, infinit în dorinţe, Omul este un zeu căzut care-şi aminteşte de cer.
Borné dans sa nature, infini dans ses voeux,
L'homme est un dieu tombé qui se souvient des cieux.
(Lamartine, *Méd., L'homme 70 sq.*).

3 739. Omul este o funie legată între animal şi supraom, — o funie peste un abis.
Der Mensch ist ein Seil, geknüpft zwischen Tier und Übermensch — ein Seil über einem Abgrunde.
(Nietzsche, *1, 4*).

3 740. Eu umblu printre oameni ca printre fragmente ale viitorului.
Ich wandle unter Menschen als den Bruchstüken der Zukunft.
(Ib. 206).

3 741. Să ştie că chiar şi sub domnitorii răi pot exista oameni mari şi că supunerea şi modestia, dacă sînt însoţite de sîrguinţă şi energie, se ridică pînă la aşa glorie, la care au ajuns foarte mulţi pe căi riscate şi printr-o moarte plină de ostentaţie, fără de nici un folos pentru ţară.

Sciant, posse etiam sub malis principibus magnos viros esse, obsequiumque ac modestiam, si industria ac vigor adsint, eo laudis ascendere, quo plerique per abrupta, sed in nullum rei publicae usum, ambitiosa morte inclaruerunt.
(Tacitus, *Agricola*).

3 742. Amintirea unui om mare poate să-i supravieţuiască o jumătate de an.

A great man's memory may outlive his life half a year.
(Shakespeare, *Ham. 3, 2*).

3 743. Oamenii extraordinar de rari aţîrnă de epocă . . : unii au fost demni de un secol mai bun ; căci nu totdeauna triumfă ce-i bun. Lucrurile îşi au perioada lor, şi chiar şi însuşirile cele mai înalte sînt supuse modei.

Los sujetos eminentemente raros dependen de los tiempos . . . Fueron dignos algunos de mejor siglo, que no todo lo bueno triunfa siempre: tienen las cosas su vez, hasta las eminencias son al uso.
(*Gracian, Or. 20*).

3 744. Pentru a fi un om mare, trebuie să ştii să profiţi de tot norocul tău.

Pour être un grand homme, il faut savoir profiter de toute sa fortune.
(La Rochefoucauld, *Max. 343*).

3 745. Cei mari îşi închipuie că numai ei sînt perfecţi ; ei nu admit decît cu greu la ceilalţi oameni bunul simţ, iscusinţa, delicateţea, şi îşi însuşesc aceste haruri bogate ca pe nişte lucruri ce li se cuvin prin naştere : totuşi aceasta-i la ei o greşeală mare, că se hrănesc cu idei

preconcepute atît de false ; ceea ce s-a gîndit mai bine vreodată, sau s-a spus, sau s-a scris, sau poate ceea ce s-a săvîrşit într-un mod mai delicat, nu ne-a venit totdeauna din zestrea lor sufletească : ei au moşii întinse şi un lung şir de strămoşi : asta nu li se poate contesta.
Les grands croivent être seuls parfaits, n'admettant qu'à peine dans les autres hommes la droiture d'esprit, l'habileté, la délicatesse, et s'emparent de ces riches talents comme de choses dues à leur naissance : c'est cependant en eux une erreur grossière de se nourrir de si fausses préventions ; ce qu'il y a jamais eu de mieux pensé, de mieux dit, de mieux écrit, et peut-être d'une conduite plus délicate, ne nous est pas toujours venu de leur fonds : ils ont de grands domaines et une longue suite d'ancêtres, cela ne leur peut être contesté.
(La Bruyère, *Car., Des grands 19*).

3 746. Cei mici se urăsc unii pe alţii atunci cînd îşi vatămă reciproc. Cei mari sînt odioşi celor mici prin răul pe care li-l fac şi prin tot binele pe care nu li-l fac ; ei le sînt răspunzători de obscuritatea, sărăcia şi nefericirea lor, sau cel puţin aşa li se pare.
Les petits se haïssent les uns les autres lorsqu'ils se nuisent réciproquement. Les grands sont odieux aux petits par le mal qu'ils leur font et par tout le bien qu'ils ne leur font pas ; ils leur sont responsables de leur obscurité, de leur pauvreté et de leur infortune, ou du moins ils leur paraissent tels.
(Ib. 22)

3 747. Întotdeauna ne mirăm că un om superior are cusururi ridicole, sau că-i supus la mari erori ; eu însă aş fi tare surprins, dacă o imaginaţie puternică şi îndrăzneaţă n-ar face să se săvîrşească greşeli foarte mari.
On s'étonne toujours qu'un homme supérieur ait des ridicules, ou qu'il soit sujet à de grandes erreurs ; et moi, je serais très surpris qu'une imagination forte et hardie ne fît pas commettre de très grandes fautes.
(Vauvenargues, *Réfl. 647*).

3 748. Majoritatea oamenilor mari şi-au petrecut cea mai mare parte a vieţii lor împreună cu alţi oameni care nu-l

înțelegeau, nu-i iubeau și nu-i stimau decît în mod mediocru.
La plupart des grands hommes ont passé la majeure partie de leur vie avec d'autres hommes qui ne les comprenaient point, ne les aimaient point et ne les estimaient que médiocrement.
(Ib. 6 53).

3 749. Oamenii cei mai mari sînt totdeauna legați de veacul lor prin (vre)o slăbiciune.
Die grössten Menschen hängen immer mit ihrem Jahrhundert durch eine Schwachheit zusammen.
(Goethe, *Max. 49*).

3 750. Soarta celor mari, aici pe pămînt, este de a fi recunoscuți abia atunci cînd nu mai sînt.
Es ist nun das Geschick der Grossen hier auf Erden, Erst wenn sie nicht mehr sind, von uns erkannt zu werden.

(La Schopenhauer, *Par. 2, 239*).

3 751. Cînd zeii vin în mijlocul oamenilor, ei nu sînt cunoscuți. Isus n-a fost ; Socrate și Shakespeare n-au fost.
When the gods come among men they are not known. Jesus was not ; Socrates and Shakespeare were not.
(Emerson, *Ess., History*).

3 752. A fi mare înseamnă a nu fi înțeles.
To be great is to be misunderstood.
(Id. Self-Rel.).

3 753. În lume cele mai bune lucruri încă nu valorează nimic, fără cineva care să le reprezinte mai întîi : pe acești actori poporul îi numește oameni mari.
In der Welt taugen die besten Dinge noch nichts, ohne Einen, der sie erst aufführt : grosse Männer heisst das Volk diese Aufführer.
(Nietzsche, *Zar. 1, 73*).

ONESTITATEA

3 754. Un caracter onest e mai sigur decît legea.
Τρόπος δὲ χρηστὸς ἀσφαλέστερος νόμου.
(Euripides, *Pirithous, la* Stobaeus, *Flor. 37, 15*).

3 755. Cei mai mulţi sînt oneşti de frică, nu din nevinovăţie.
Plerique metu boni, non innocentia.
(Syrus, *689*).

3 756. A fi cinstit, aşa cum merge lumea aceasta, înseamnă a fi un om ales din zece mii.
To be honest, as this world goes, is to be one man picked out of ten thousand.
(Shakespeare, *Ham. 1, 2*).

ONOAREA

3 757. Cei de jos doresc bogăţie, cei de mijloc bogăţie şi onoare, cei superiori doresc (numai) onoare, căci aceasta este averea celor aleşi.
adhamā dhanam icchanti dhanamānāu ca madhyamāḥ uttamā mānam icchanti māno hi mahatāṃ dhanam
(Böhtlingk, *Chrest*[3]. *192, 9 sq.*).

3 758. Dacă tot ce vom face va fi pentru a evita ruşinea şi pentru a dobîndi onoare, vom putea dispreţui nu numai ghimpii durerii, dar chiar şi fulgerele soartei.
Si omnia fugiendae turpitudinis adipiscendaeque honestatis causa faciemus, non modo stimulos doloris, sed etiam fulmina fortunae contemnamus licebit.
(Cicero, *Tusc. 2, 66*).

3 759. Onoarea este ca o insulă prăpăstioasă şi fără ţărmuri ; odată ce ai ieşit din ea, nu te mai poţi întoarce.
L'honneur est comme une île escarpée et sans bords, On n'y peut plus rentrer dès qu'on en est dehors.
(Boileau, *Sat., Contre les femmes*).

3 760. (Onoarea) este o piatră preţioasă, la care cel mai mic defect îi scade mult preţul. Ea este o comoară ce nu se poate redobîndi, odată ce, din nenorocire, a fost pierdută.
(L'honneur) c'est une pierre précieuse dont le moindre défaut diminue beaucoup le prix. C'est un trésor qu'on ne peut plus recouvrer dès qu'une fois on l'a malheureusement perdu.
(Oxenstierna, *Pens. I, 246*).

3 761. Onoarea este conştiinţa exterioară, iar conştiinţa este onoarea interioară.
Die Ehre ist das äussere Gewissen, und das Gewissen die innere Ehre.
(Schopenhauer, *Aphor. 4*).

ONORURILE

3 762. Cei răi, cînd ajung la onoruri, cu cît sînt mai nevrednici, cu atît sînt mai neglijenţi şi mai plini de nechibzuinţă şi de îndrăzneală.
Οἱ κακοὶ ἰόντες ἐς τὰς τιμάς, ὁκόσῳ ἂν μᾶλλον ἀνάξιοι ἐόντες ἴωσι, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνακηδέες γίνονται καὶ ἀφροσύνης καὶ θράσεος πίμπλανται.
(Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 45*).

3 763. Onorurile întreţin preocupările intelectuale ; toţi sînt îmboldiţi la studii de glorie şi totdeauna rămîn neglijate acele lucruri care nu găsesc aprobare.
Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studе *gloria, iacentque ea semper, quae apud quosqui* improbantur.
(Cicero, *Tusc. I, 4*).

3 764. Este un semn sigur al unui spirit demn şi nobil, cînd o onoare îl face mai bun.
It is an assured sign of a worthy and generous spirit, whom honor amends.
(Bacon, *Ess. 11*).

3 765. Onorurile mari ale acestei lumi se dobîndesc cu mii de osteneli, sunt însoţite de multă invidie şi supuse la nenumărate întîmplări supărătoare şi sfîrşesc în cea mai mare parte printr-o catastrofă funestă.
Les grands honneurs de ce monde se gagnent par *mille peines, sont accompagnés* d'autant d'envies, sont sujets à une infinité d'accidents fâcheux, et finissent pour la plupart par quelque funeste catastrophe.
(Oxenstierna, *Pens. I, 35*).

3 766. Onorurile schimbă moravurile, dar nu (prea) des în mai bune.

Honores mutant mores, at non saepe in meliores. *(Ib. 166).*

3 767. Onorurile şi bogăţia schimbă caracterul oamenilor.
Honour and welth change men's natures.
(Scott, *Quent. 12*).

OPERA

3 768. Infinită este opera pe care sufletul ne zoreşte s-o îndeplinim.
Unendlich ist das Werk, das zu vollführen
Die Seele dringt.
(Goethe, *Iph. 2, 1*).

3 769. Trebuie dispreţuit omul nedestoinic care nu se gîndeşte niciodată ce îndeplineşte.
Den schlechten Mann muss man verachten,
Der nie bedacht, was er vollbringt.
(Schiller, *Lied 2*).

OPTIMISMUL

3 770. Ce este optimismul ? — Vai, este furia de a susţine că totul e bine, cînd îţi merge rău.
Qu'est-ce qu'optimisme ? Hélas ! c'est la rage de soutenir que tout est bien quand on est mal.
(Voltaire, *Cand. 19*).

ORBIREA

3 771. Turbarea minţii îl orbeşte şi pe înţelept.
Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ
παρέπλαγξαν καὶ σοφόν.
(Pindarus, Ol. *7, 55* sq.).

3 772. Cei cărora le merge rău nu sînt numai surzi, ci nici măcar nu văd cu ochii ceea ce-i evident.
Ἀλλ' οἱ κακῶς πράσσοντες οὐ κωφοὶ μόνον,
ἀλλ' οὐδ' ὁρῶντες εἰσορῶσι τἀμφανῆ.
(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor. 4, 1*).

3 773. Pe cine vrea să-l piardă zeul, mai întîi îl orbeşte.

Quem deus perdere vult, eum prius occaecat.
(Syrus, *490*).

3 774. Cînd ne împietrim în răutatea noastră, . . . zeii înţelepţi ne sigilează ochii, cufundă judecata noastră clară în propria noastră murdărie, ne fac să adorăm erorile noastre (şi) rîd de noi, în timp ce ne îngîmfăm spre pierzarea noastră.
When we in our viciousness grow hard,
. . . The wise gods seel our eyes,
In our own filth drop our clear judgments ; make us
Adore our errors ; laugh at us, while we strut
To our confusion.
(Shakespeare, *Antony 3, 11*).

3 775. Au alături de ei adevărul şi nu-l văd ; au în mijlocul lor Lumina şi Lumina nu-i pătrunde.
Hanno accanto la verità e non la vedono ; hanno in mezzo a loro la Luce e la Luce non li penetra.
(Papini, *Storia 2, 394*).

ORDINEA

3 776. Cel mai dun lucru pentru muritori este ordinea, şi cel mai rău dezordinea.
Εὐθημοσύνη γὰρ ἀρίστη
θνητοῖς ἀνθρώποις, κακοθημοσύνη δὲ κακίστη.
(Hesiodus, *Op. 171 sq.*).

3 777. Toate erau (amestecate) laolaltă ; după aceea a venit mintea şi le-a pus în ordine.
Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα ὁ νοῦς ἐλθὼν αὐτὰ διεκόσμησε.
(Anaxagoras, *la* Diogenes Laertius *2, 3, 1*).

3 778. Cînd lucrătorul se întoarce acasă, este o plăcere pentru el să găsească totul în ordine.
Εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ
θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.
(Euripides, *El. 75 sq.*).

3 779. Ordinea e salvatoare ; dezordinea a pierdut pînă acum pe mulţi.

Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σῴζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν.
(Xenophon, *An. 3, 1, 38*).

3 780. Ordinea liberează gîndirea.
L'ordre affranchit la pensée.
(Descartes, *la* Bourget, *Le Disciple II (p. 42)*).

3 781. Oricare ar fi nesiguranța și diversitatea care apar în lume, se observă totuși în ea o anumită înlănțuire tainică și o ordine regulată de către Providență pentru totdeauna, care face ca fiecare lucru să meargă în rînduiala lui și să urmeze cursul destinului său.
Quelque incertitude et quelque variété qui paraisse dans le monde, on y remarque néanmoins un certain enchaînement secret, et un ordre réglé de tout temps par la Providence, qui fait que chaque chose marche en son rang et suit le cours de sa destinée.
(La Rochefoucauld, *Max. suppl. 225*).

3 782. Întrebuințați (bine) timpul, el trece așa de iute ; însă ordinea vă învață să cîștigați timp.
Gebraucht die Zeit, sie geht so schnell von hinnen,
Doch Ordnung lehrt Euch Zeit gewinnen.
(Goethe, *Faust 1908 sq.*).

ORGOLIUL

3 783. Același orgoliu care ne face să criticăm defectele de care ne credem scutiți ne face să disprețuim însușirile bune pe care nu le avem.
Le même orgueil qui nous fait blâmer les défauts dont nous nous croyons exempts nous porte à mépriser les bonnes qualités que nous n'avons pas.
(*La Rochefoucauld, Max. 462*).

3 784. Orgoliul este în noi ca o fortăreață a răului.
L'orgueil est en nous comme la forteresse du mal.
(Hugo, *Mis. 1, 2, 13*).

ORIGINEA

3 785. Trebuie ca orice om să discute și să cerceteze cel mai mult originea oricărui lucru.

Δεῖ δὴ περὶ τῆς ἀρχῆς παντὸς πράγματος παντὶ ἀνδρὶ τὸν πολὺν λόγον εἶναι καὶ τὴν πολλὴν σκέψιν. (Plato, *Crat. 436 D*).

OSPITALITATEA

3 786. Şi unui duşman, cînd vine în casă, trebuie să i se dea ospitalitatea obişnuită ; copacul nu refuză umbra (sa) nici celui care vine să-l taie.
arāv apy ucitaṃ kāryaṃ ātithyaṃ gṛham āgate
chettum apy āgate chāyāṃ no pasaṃharate drumaḥ
(Hitopadeça 1, 4).

OTRAVA

3 787. Otravă este ştiinţa rău învăţată, otravă este mîncarea la indigestie, otravă este jocul (de noroc) pentru cel sărac, otravă este femeia tînără pentru un bătrîn.
duradhītā viṣaṃ vidyā ajīrṇe bhojanaṃ viṣam
viṣam sabhā daridrasya vṛddhasya taruṇī viṣam
(Hitopadeça, Introd. 22).

P

PACEA

3 788. Cînd cineva, după ce a încheiat pace cu unul puternic, nu se păzește, acesta-i ca și cum ar fi mîncat ceva vătămător : nu-i prieste.
kṛtvā balavatā saṃdhim ātmānaṃ yo na rakṣati
apathyam iva tad bhaktaṃ tasya nā'rthāya kalpate
(Mahābhārata 12, 5020 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3968)*

3 789. Să se încheie pace chiar și cu un om fără onoare, dacă-i în joc viața ; căci odată viața salvată, totul e salvat.
saṃdhiḥ kāryo'py anāryeṇa vijñāya prāṇasaṃçayam
prāṇāiḥ saṃrakṣitāiḥ sarvaṃ yato bhavati rakṣitam
(Pañcatantra 3, 9 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3163).*

3 790. Apoi n-a fost destul că au rătăcit întru cunoașterea lui Dumnezeu, ci trăind, din întunericul minții lor, în război necurmat, ei numesc pace atîtea rele.
Εἶτ' οὐκ ἤρκεσεν τὸ κλανᾶσθαι περὶ τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν,
ἀλλὰ καὶ ἐν μεγάλῳ ζῶντες ἀγνοίας πολέμῳ
τὰ τοσαῦτα κακὰ εἰρήνην προσαγορεύουσιν.
(Septuaginta, Sap. 14, 22).
Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam,
sed et in magno viventes inscientiae bello,
tot et tam magna mala pacem appellant.

3 791. Dulce este cuvîntul pace, și ea însăși este binefăcătoare ; însă este o mare deosebire între pace și robie : pacea

este libertatea netulburată ; robia este cea mai mare nenorocire, care trebuie respinsă nu numai prin război, dar chiar şi prin moarte.
Et nomen pacis dulce est, et ipsa res salutaris ; sed inter pacem et servitutem plurimum interest : pax est tranquilla libertas ; servitus malorum omnium postremum, non modo bello, sed morte etiam repellendum.
(Cicero, *Phil. 2, 19*).

3 792. E mai bună şi mai prudentă o pace sigură decît o victorie sperată.
Melior tutiorque est certa pax quam sperata victoria.
(Livius, *30, 30, 19*).

3 793. Pacea este prielnică ; înlăuntrul păcii s-a născut iubirea.
Pax iuvat et media pace repertus amor.
(Ovidius, *Am. 3, 2, 50*).

3 794. Vino, pace blîndă şi rămîi pe tot pămîntul. Să lipsească prilejul de a triumfa, numai să lipsească şi duşmanii Tu vei fi pentru conducători o glorie mai mare decît războiul.
Pax ades, et toto mitis in orbe mane.
Dum desint hostes, desit quoque causa triumphi.
Tu ducibus bello gloria maior eris.
(Id. Fasti 1, 712 sqq.).

3 795. Dacă vrei pace, pregăteşte război.
Si vis pacem, para bellum.
(Vegetius, *Epitoma rei militaris, prol. 3*).

3 796. Ceea ce noi onorăm cu numele de pace nu e propriu-zis decît un scurt armistiţiu, prin care cel care-l mai slab renunţă la pretenţiile sale, juste sau nejuste, pînă ce găseşte prilejul de a le impune cu braţul armat.
Ce que nous honorons du nom de paix n'est proprement qu'une courte trêve, par laquelle le plus faible renonce à ses prétentions, justes ou injustes, jusqu'à ce qu'il trouve l'occasion de les faire valoir à main armée.
(Vauvenargues, *Réfl. 413*).

3 797. Nu e pagubă aceea care (în cele din urmă) aduce cîştig. Însă trebuie socotit ca pagube cîştigul care (în cele din urmă) pricinuieşte mari pierderi.
na sa kṣayo ... yaḥ kṣayo vṛddhim āvahet
kṣayaḥ sa tv iha mantavyo yaṃ labdhvā bahu nāçayet
(Mahābhārata 5, 1452: Böhtlingk,. *Ind. Spr. 1485)*.

3 798. Să nu faci din paguba altuia bucuria ta.
Alterius damnum gaudium haud facias tuum.
(Syrus, *18*).

3 799. Tinereţea, averea, domnia şi lipsa de judecată pricinuiesc pagubă fiecare din ele singure ; cu atît mai mult cînd sînt toate patru laolaltă.
yāuvanaṃ dhanasaṃpattiḥ prabhutvam avivekatā
ekāikam apy anarthāya kim u yatra catuṣṭayam
(Hitopadeça, Introd. 101 Böhtlingk, *Ind. Spr. 2577)*

3 800. Este bună o singură pagubă care aduce după ea două cîştiguri.
Ein schade ist guot, der zwêne frumen gewinnet.
(Walther von der Vogelweide, *Mahn. 12*).

3 801. Două soiuri de oameni ştiu să se păzească bine de pagubă : cei cu experienţă, foarte mult pe cont propriu, şi cei vicleni, foarte mult pe socoteala altora.
Dos géneros de personas previnen mucho los daños: los escarmentados, que es muy a su costa, y los astutos, que es muy a la ajena.
(Gracian, *l Or. 243*).

PARADISUL

3 802. Să rămîi în paradis şi să rămîi acolo demon ! să reintri în infern şi să devii acolo înger !
Rester dans le paradis, et y devenir démon ! rentrer dans l'enfer, et y devenir ange !
(Hugo, *Mis. 1, 7, 3*).

PARADOXUL

3 803. Paradoxele nu sînt altceva decît răsturnări de adevăruri vechi şi recunoscute.

I paradossi non son altro che rovesciamenti di verità antiche e riconosciute.
(*Papini, Storia I, 115*).

PASIUNEA

3 804. E mai dur să fii robit de patimi decît de tirani.
Δουλεύειν πάθεσι χαλεπώτερον ἢ τυράννοις.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 6, 47*).

3 805. De-ţi vei deschide interiorul tău, vei găsi (acolo) un depozit şi o provizie de multe variate patimi.
Ἂν δὲ σαυτὸν ἔνδοθεν ἀνοίξῃς, ποικίλον τι καὶ πολυπαθὲς κακῶν ταμιεῖον εὑρήσεις καὶ θησαύρισμα.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 149*).

3 806. Cetate este mintea liberă de pasiuni ; omul nu are vreo fortăreaţă mai puternică, unde odată refugiat să nu mai poată fi prins.
Ἀκρόπολίς ἐστιν ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια· οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη.
(Marcus Aurelius *8, 45*).

3 807. Chiar şi un om învăţat se lasă tirit de o pasiune puternică ; şi ce lucru nepotrivit nu-i în stare să facă acela a cărui inimă e robită de o pasiune ?
kṛtavidyo'pi balinā vyaktaṃ rāgeṇa rajyate
rāgānuraktacittas tu kiṃ na kuryād asāṃpratam
(Kāmandaki, *Nit. 4, 46 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3961*).

3 808. Dă-mi pe omul care nu e sclavul pasiunii.
Give me the man
that is not passion's slave.
(Shakespeare, *Ham. 3, 2*).

3 809. Pasiunile sînt singurii oratori care conving totdeauna.
Les passions sont les seuls orateurs qui persuadent toujours.
(La Rochefoucauld, *Max. 8*).

3 810. Sănătatea sufletului nu e mai asigurată decît aceea a corpului şi oricît am părea de depărtaţi de pasiuni, nu

sîntem mai puţin în primejdie de a ne lăsa tîrîţi de ele, ca de a ne îmbolnăvi cînd sîntem sănătoşi.
La santé de l'âme n'est pas plus assurée que celle du corps, et quoi que l'on paraisse éloigné des passions, on n'est pas moins en danger de s'y laisser emporter que de tomber malade quand on se porte bien.
(Ib. 188).

3 811. Cunoscînd pasiunea dominantă a fiecăruia, sîntem siguri că-i vom plăcea.
En sachant la passion dominante de chacun, on est sûr de lui plaire.
(Pascal, *Pens. 106*).

PATRIA

3 812. Nu pot vedea ceva mai dulce decît patria.
Οὗτοι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.
(Homerus, *Od. 9, 28*).

3 813. Nu există ceva mai iubit decît patria şi părinţii, chiar dacă cineva locuieşte într-o casă plină de belşug, (însă) departe, în ţară străină, despărţit de părinţi.
Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων
Γίγνεται, εἴπερ καί τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον
Ναίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκήων.
(Ib. 34 sqq.).

3 814. E frumos să moară, căzînd în primele rînduri, un bărbat viteaz care luptă pentru patria sa.
Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα
Ἀνδρ' ἀγαθόν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.
(Tyrtaeus, *Fragm. 10*).

3 815. Eu unul nu socotesc că judecă bine acela care, disprefuind pămîntul său strămoşesc, laudă altă ţară şi-i plac obiceiurile ei.
Ἔν γ' ἐμοὶ κρίνοιτ' ἂν οὐ καλῶς φρονεῖν,
ὅστις πατρώας γῆς ἀτιμάζων ὄρους
ἄλλην ἐπαινεῖ καὶ τρόποισιν ἥδεται.
(Euripides, *Dictys, la* Stobaeus, *Flor. 39, 8*).

3 816. Pretutindeni patria este pămîntul care hrăneşte.
Πανταχοῦ γε πατρὶς ἡ βόσκουσα γῆ.
(Id. Phaethon).

3 817. Tot pămîntul este accesibil pentru înţelept ; căci pentru un suflet ales patria este întregul univers.
Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπας κόσμος.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 247*).

3 818. Fiecare din ei socotea că (el) nu s-a născut numai pentru tatăl său şi pentru mama sa, ci şi pentru patrie.
Ἡγεῖτο γὰρ αὐτῶν ἕκαστος οὐχὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ μόνον γεγενῆσθαι ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίδι.
(Demosthenes, *Cor. 205*).

3 819. Nici în cer nu au parte muritorii de aşa mulţumire, cum e aceea pe care o au, chiar şi în sărăcie, în patria lor, în oraşul lor, în casa lor.
na tādṛg jāyate sāukhyam api svarge çarīriṇām
dāridrye'pi hi yādṛk syāt svadeçe svapure gṛhe
(Pañcatantra 3, 90 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 1390).*

3 820. Este plăcut şi frumos să mori pentru patrie.
Dulce et decorum est pro patria mori.
(Horatius, *Od. 3, 2, 13*).

PATRIOTISMUL

3 821. Acela care pretinde că-i pasă de legi şi de treburile ţării, e dator să aibă aceleaşi dureri şi aceleaşi bucurii ca şi poporul.
Τὸν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας φάσκοντα φροντίζειν ....δεῖ ταὐτὰ λυπεῖσθαι καὶ ταὐτὰ χαίρειν τοῖς πολλοῖς
(Demosthenes, *Cor. 292*).

3 822. Cine îşi apără ţara, chiar cînd îl aşteaptă ura, moartea, pedeapsa, acela trebuie socotit că-i într-adevăr un om.
Proposita invidia, morte, poena, qui nihilo segnius rem publicam defendit, is vir vere putandus est.
(Cicero, *Mil. 82*).

PAZA

3 823. Cine va păzi păzitorii înşişi ?
Quis custodiet ipsos custodes ?
(Iuvenalis, *Sat. 6, 347 sq.*).

3 824. Dacă Domnul nu ar păzi casa, în zadar veghiază cei care o păzesc.
Nisi Dominus custodierit domum, in vanum vigilant qui custodiunt eam.
(La Hugo, *Mis. 1, 1, 6*).

PĂCATUL

3 825. Păcatele strămoşilor îl duc la aceste (nenorociri).
Τὰ γὰρ ἐκ προτέρων ἁπλακήματά νιν
πρὸς τάσδ' ἀπάγει.
(Aeschylus, *Eum. 934 sq.*).

3 826. Fereşte-te de păcat nu de teamă, ci din datorie.
Μὴ διὰ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ δέον ἀπέχεσθαι ἁμαρτημάτων.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 41*).

3 827. Păcatul repetat distruge mintea, iar acela care şi-a pierdut mintea repetă mereu păcatele sale.
pāpaṃ prajñāṃ nāçayati kriyamāṇaṃ punaḥ punaḥ
naṣṭaprajñaḥ pāpam eva nityam ārabhate naraḥ
(Mahābhārata 5, 1242 sq.).

3 828. Nu săvîrşi de două ori păcatul, pentru că şi de întîia dată nu vei rămîne nepedepsit.
Μὴ καταδεσμεύσῃς δὶς ἁμαρτίαν·
ἐν γὰρ τῇ μιᾷ οὐκ ἀθῷος ἔσῃ.
(Septuaginta, Sir. 7, 8).
Neque alliges duplicia peccata,
nec enim in uno eris immunis.

3 829. Acolo unde toţi păcătuiesc, nu mai există speranţă de-a te putea jălui.
Ubi omnes peccant, spes querelae tollitur.
(Syrus, *965*).

3 830. Cu cît cineva păcătuieşte mai tîrziu, cu atîta începe într-un mod mai ruşinos.
Quanto serius peccatur, tanto incipitur turpius.
(Ib. 1080).

3 831. Vei ispăşi, nevinovat, păcatele strămoşilor.
Delicta maiorum immeritus lues.
(Horatius, *Od. 3, 6, 1*).

3 832. Boala, întristarea, suferinţa, robia şi nenorocirea sînt *roadele păcatelor (săvîrşite de) muritori.*
rogaçoka parītāpabandhanavyasanāni ca
ātmāparādhavṛkṣāṇāṃ phalāny etāni dehinām
(Hitopadeça 1, 40).

3 833. Cît mai puţin păcat cu putinţă este legea omului. Nici un păcat, este visul îngerului.
Le moins de péché possible, c'est la loi de l'homme.
Pas de péché du tout est le rêve de l'ange.
(Hugo, *Mis. 1, 1, 4*).

3 834. Cele mai multe păcate sînt săvîrşite în gînd, înainte de a fi traduse în fapte.
Most sins are committed in thought before they are translated into act.
(Lubbock, *Peace. 15*).

PĂMÎNTUL

3 835. Din pămînt (provine) totul şi-n pămînt sfîrşeşte totul.
Ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.
(Xenophanes, *la* Diels, *Fr. 27*).

3 836. Chiar şi întregul bulgăre de pămînt, înconjurat de o şuviţă de apă, este infim. Cete de regi, după ce l-au împărţit în urma a sute de războaie, trăiesc din el, şi cînd îl dăruiesc le pare rău. Ce să mai vorbim de ceilalţi, de tot neînsemnaţi şi calici ! Ruşine să le fie lepădăturilor care (mai) doresc pînă şi de la aceia să capete cîţiva bani.
mṛtpiṇḍo jalavekhayā valayitaḥ sarvo'py ayaṃ nanv
anur

bhāgīkṛtya tam eva saṃyugaçatāi rājñāṃ gaṇā bhuñjate /
dahyante dadato'thavā kim apare kṛudrā daridrā bhṛçam
dhig dhik tān puruṣādhamān dhanalavaṃ tebhyo'ps vāñcchanti ye
(Bhartṛhari, *Vāir. 25*).

3 837. Pămîntul e un infern luminat de bunăvoința soarelui.
La terra è un inferno illuminato dalla condiscendenza del sole.
(Papini, *Storia 2, 636*).

PĂRĂSIREA

3 838. Omul să-și părăsească locul unde nu-și poate cîștiga existența, ocupația care-i plină de risc, prietenul care înșeală și averea care primejduiește viața.
avṛttikam tyajed deçam vṛttiṃ sapadravāṃ tyajet
tyajen māyāvinaṃ mitraṃ dhanaṃ prāṇaharaṃ tyajet
(Çārngadharapaddhati, Nîti 40 sq.: Böhtlingk, *Ind. Spr. 157).*

3 839. Lasă în părăsire ceea ce se părăsește singur.
Let that be left
Which leaves itself.
(Shakespeare, *Antony 3, 9*).

PĂREREA

3 840. Fiecare din noi are o părere strașnică despre sine, pînă i se întîmplă vreo nenorocire ; și atunci se vaietă.
Δεινὴν εἶς αὐτοῦ δόξαν ἕκαστος ἔχει,
πρίν τι παθεῖν. τότε δ' αὖτις ὀδύρεται.
(Solon, *El. 12, 34 sq.*).

3 841. Părerea e un mare rău pentru oameni ; experiența însă e lucrul cel mai bun.
Δόξα μὲν ἀνθρώποισι κακὸν μέγα, πεῖρα δ' ἄριστον.
(Theognis, *Sent. 571*).

3 842. Dacă nu se spun părerile contrarii între ele, nu e cu putință să se aleagă cea mai bună, ci trebuie să ne

mulțumim cu aceea care a fost rostită ; pe cînd dacă sînt spuse, este cu putință ; după cum și aurul curat nu poate fi cunoscut prin el însuși ; însă după ce-l frecăm de alt aur, știm care-i mai bun.

Μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλῃσι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι, λεχθησέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεὰν δὲ παρατρίψωμεν, ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω.

(Herodotus, *7, 10, 1*).

3 843. În realitate noi nu știm nimic despre nici un lucru, ci părerea fiecăruia nu-i decît un flux (de imagini).

Ἐτεῇ οὐδὲν ἴσμεν περὶ οὐδενός ἀλλ' ἐπιρυσμίη ἑκάστοισιν ἡ δόξις.

(Democritus, *la* Diels, *Fr. 7*).

3 844. Cîte capete, atîtea păreri.

Quot homines, tot sententiae.

(Terentius, *Phorm. 454*).

3 845. Din cauza părerilor vulgului sîntem tîrîți în rătăcire și nu vedem realitatea.

Opinionibus vulgi rapimur in errorem nec vera cernimus.

(Cicero, *Pro lege Manilia 2, 43*).

3 846. „Să fii statornic în părerea ta" : Da, afară numai dacă n-o va birui alta mai bună.

„In sententia permaneto". Vero, nisi sententiam sententia aliqua vicerit melior.

(Cicero, *Mur. 65*).

3 84. Mai adesea suferim din cauza părerii decît realității.

Saepius opinione quam re laboramus.

(Seneca, *Epist. 13, 4*).

3 848. Totul atîrnă de părere.

Omnia ex opinione suspensa sunt.

(Ib. 78, 13).

3 849. Pe oameni îi turbură nu lucrurile, ci părerile despre lucruri.

Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα.

(Epictetus, *Man. 5*).

3 850. Multe lucruri de prisos, dintre acele care te turbură, poţi înlătura, căci ele depind în întregime de părerea ta (despre ele), şi multă libertate îţi vei procura, cînd vei cuprinde cu mintea întreaga lume şi cînd te vei gîndi la veşnicie şi la rapida schimbare a tuturor lucrurilor, cît e de scurtă durata dintre naştere şi dezagregare, timpul infinit înainte de naştere şi cel deopotrivă de nesfîrşit după dezagregare.

Πολλὰ περισσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύνασαι ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἤδη περιποιήσεις σεαυτῷ τῷ τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ καὶ τὸν ἀίδιον αἰῶνα περινοεῖν καὶ τὴν τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου πράγματος ταχεῖαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὴν διάλυσιν ὁμοίως ἄπειρον.

(Marcus Aurelius *9, 32*).

3 851. Adesea m-am mirat, cum se face că fiecare se iubeşte pe sine cel mai mult dintre toţi, pe cînd părerea sa despre sine o preţuieşte mai puţin decît pe aceea a altora. . . Astfel noi ţinem mai mult seamă de ceea ce gîndesc alţii despre noi, decît de noi înşine.

Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται ἢ τὴν τῶν ἄλλων.... Οὕτως τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα, τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

(Ib. 12, 4).

3 852. Totul e părere.

Πάνθ' ὑπόληψις.

(Ib. 26).

3 853. Nu există nimic bun sau rău (în sine), ci (numai) părerea îl face așa.
There is nothing either good or bad, but thinking makes it so.
(Shakespeare, *Ham. 2, 2*).

3 854. Fiecare are o părere înaltă despre sine, dar mai ales aceia care au cel mai puțin motiv (pentru aceasta).
Conciben todos altamente de si, y más los que menos son.
(Gracian, *Or. 194*).

3 855. Noi ne opunem cu atîta încăpățînare părerilor celor mai acceptate mai adesea datorită orgoliului decît din lipsă de cunoștințe ; noi găsim primele locuri ocupate de cei care au dreptate și nu le vrem pe cele din urmă.
C'est plus souvent par *orgueil* que par *défaut* de lumières qu'on s'oppose avec tant d'opiniâtreté aux opinions les plus suivies ; on trouve les premières places prises dans le bon parti, et on ne veut point les dernières.
(La Rochefoucauld, *Max. 235*).

3 856. Lumea e condusă de părere.
Opinione regitur mundus.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 54*).

3 857. Nu trebuie să treacă nici douăzeci de ani, pentru a vedea cum oamenii își schimbă părerile despre lucrurile cele mai serioase ca și acele care li s-au părut cele mai *sigure* și *mai* adevărate.
Il ne faut pas vingt années accomplies pour voir changer les hommes d'opinion sur les choses les plus sérieuses, comme sur celles qui leur ont paru les plus sûres et les plus vraies.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 94*).

3 858. Generațiile de păreri sînt conforme cu acelea ale oamenilor.
Les générations des opinions sont conformes à celles des hommes.
(Vauvenargues, *Réfl. 33*).

3 859. Cînd toţi aceia care ne înconjoară sînt de altă părere decît noi şi se comportă în consecinţă, este greu să nu ne facă să şovăim, chiar cînd sîntem convinşi de rătăcirea lor.

Es ist ein schweres Ding, wenn Alle, die uns umgeben, anderer Meinung sind, als wir, und danach sich benehmen, selbst wenn wir von ihrem Irrtum überzeugt sind, nicht durch sie wankend gemacht zu werden.

(Schopenhauer, *Aphor. 5, 19*).

3 860. Părerea urmează legea oscilaţiei pendulului : dacă ea depăşeşte centrul de gravitaţie într-o parte, atunci ea trebuie după aceea să facă acelaşi lucru în (partea) cealaltă. Abia cu timpul îşi găseşte ea punctul de repaus şi stă fixă.

Die Meinung befolgt das Gesetz der Pendelschwingung: ist sie auf einer Seite über des Schwerpunkt hinausgewicken, so muss sie es danach ebensoweit auf der andern. Erst mit der Zeit findet sie den rechten Ruhepunkt und steht fest.

(Id. Par. 2, 347).

3 861. Adevărat sau fals, ceea ce se spune despre oameni ocupă adesea tot atîta loc în viaţa lor, şi mai ales în destinul lor, ca şi ceea ce fac.

Vrai ou faux, ce qu'on dit des hommes tient souvent autant de place dans leur vie et surtout dans leur destinée que ce qu'ils font.

(Hugo, *Mis. 1, 1, 5*).

3 862. În toate noi avem părerea ce ni se dă.

In Allen haben wir die Meinung die man uns gibt.

(Nietzsche, *Zar. 2, 138*).

PĂRINŢII

3 863. O divinitate să-ţi fie mama, o divinitate să-ţi fie tatăl.

Mātṛdevo bhava
pitṛdevo bhava

(Taittirāya-Upaniṣad, Çikṣā Valli, 11, 2).

3 864. Nu există ceva mai presus de tată şi de mamă printre oameni.

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι πατρὸς καὶ μητρὸς ἄμεινον ἔπλεθ'.
(Theognis, *Sent. 131 sq.*).

3 865. Este mare lucru a fi cineva părinte ; căci, chiar şi atunci cînd suferă din pricina copiilor, (el) nu-i urăşte.
Δεινὸν τὸ τίκτειν ἐστίν. οὐδὲ γὰρ κακῶς
πάσχοντι μῖσος ὧν τέκῃ προσγίγνεται.
(Sophocles, *El. 770 sq.*).

3 866. Cel care-şi dă osteneală pentru părinţii săi, nu trebuie nici măcar să pomenească de ea.
Τοῖς τεκοῦσι γὰρ οὐδ' εἰ πονεῖ τις, δεῖ πόνον μνήμην ἔχειν.
(Id. Oed. Col. 508 sq.).

3 867. Binecuvîntarea tatălui întăreşte casele fiilor, iar blestemul mamei le dărîmă pînă în temelie.
Εὐλογία γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων,
κατάρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια.
(Septuaginta, Sir. 3, 9).
Benedictio patris firmat domos filiorum ;
maledictio autem matris eradicat fundamenta.

3 868. Este o dorinţă pioasă a tuturor părinţilor, ca ceea ce le-a lipsit să vadă realizat la fiii lor, cam aşa ca şi cum ar trăi cineva pentru a doua oară şi ar vrea abia acum să se folosească temeinic de experienţele primului curs al vieţii.
Es ist ein frommer Wunsch aller Väter, das, was ihnen selbst abgegangen, an den Söhnen realisiert zu sehen, so ohngefähr als wenn man zum zweiten Mal lebte und die Erfahrungen des ersten Lebenslaufes nun erst recht nutzen wollte.
(Goethe, *Dicht. I, 1*).

PĂSTRAREA

3 869. Orice lucru e mult mai uşor de păstrat decît de dobîndit.
Πολὺ ῥᾷον ἔχοντας φυλάττειν ἢ ἠτήσασθαι πάντα πέφυκεν.
(Demosthenes, *Ol. 2, 26*).

3 870. Nu-i uşor să păstrezi pentru tine singur ceea ce place multora.
Non facile solus serves quod multis placet.
(Syrus *601*).

3 871. Este o prostie să cruţi ceea ce nu ştii pentru cine păstrezi.
Quod neseias cui serves, stultum est parcere.
(Ib. 814).

PEDEAPSA

3 872. Totdeauna vine în cele din urmă pedeapsa.
Πάντως ὕστερον ἦλθε δίκη.
(Solon, *El. 12, 8*).

3 873. Unii sînt pedepsiţi îndată, pe cînd alţii mai tîrziu. Iar dacă scapă şi nu-i ajunge răsplata zeilor, ea tot vine, chiar mai tîrziu. Faptele lor le ispăşesc copiii şi strănepoţii.
Ἀλλ' ὃ μὲν αὐτίκ' ἔτεισεν ὃ δ' ὕστερον· οἳ δὲ φύγωσιν
αὐτοὶ μηδὲ θεῶν μοῖρ' ἐπιοῦσα κίχῃ,
ἦλυθε πάντως αὖτις ἀναίτιοι ἔργα τίνουσιν
ἢ παῖδες τούτων ἢ γένος ἐξοπίσω.
(Ib. 29 sqq.).

3 874. Cei care nu pedepsesc pe cei răi vor să se facă nedreptate celor buni.
Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 46, 112*).

3 875. Să nu credem că făcînd ce ne place nu vom plăti pe urmă ce ne va mîhni.
Μὴ δοκῶμεν, δρῶντες ἂν ἡδώμεθα,
οὐκ ἀντιτίσειν αὖθις, ἂν λυπώμεθα.
(Sophocles, *Aiax 1085 sq.*).

3 876. Pentru marile fapte rele mari sînt şi pedepsele date de zei.
Τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.
(Herodotus, *2, 120*).

3 877. De vreme ce ai îndrăznit să săvîrşeşti fapte nedemne, suportă acum cele neplăcute.

Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.
(Euripides, *Hec. 1229 sq.*).

3 878. Cel care se apucă să pedepsească în mod chibzuit, nu pedepseşte pentru nedreptatea din trecut, căci nu poate desface ceea ce s-a făcut —,ci pentru viitor, ca să nu săvîrşească din nou fapte rele nici acela, nici altul care a văzut cum a fost pedepsit.

Ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκεν ἀδικήματος τιμωρεῖται — οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θείη — ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα.
(Plato, *Prot. 324 B*).

3 879. În Infern vom fi pedepsiţi pentru faptele rele săvîrşite aici (pe pămînt) fie noi, fie copiii copiilor.

Ἐν Ἅιδου δίκην δώσομεν ὧν ἂν ἐνθάδε ἀδικήσωμεν, ἢ αὐτοὶ ἢ παῖδες παίδων.
(Id. Res publ. 2, 8).

3 880. Cei care pedepsesc pe răufăcători, îi feresc pe ceilalţi să li se facă rău.

Ὅσοι τοὺς ἀδικοῦντας κολάζουσιν, οὗτοι τοὺς ἄλλους ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν.
(Isaeus, *la* Stobaeus, *Flor. 46, 25*).

3 881. Două lucruri educă tineretul : pedepsirea celor răi şi răsplătirea celor buni.

Δύο γάρ ἐστι τὰ παιδεύοντα τοὺς νέους, ἥτε τῶν ἀδικούντων τιμωρία καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεά.
(Lycurgus, *Leocr. 10*).

3 882. Fiindcă hotărîrea împotriva celor care fac rău nu se îndeplineşte îndată, de aceea inima fiilor omului se umple în ei de îndrăzneala de a face rău.

"Οτι οὐκ ἔστιν γινομένη ἀντίῤῥησις
ἀπὸ τῶν ποιούντων τὸ πονηρὸν ταχύ,
διὰ τοῦτο ἐπληροφορήθη καρδία υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου
ἐν αὐτοῖς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν.
(Septuaginta, Eccl. 8, 11).
Quia non profertur cito
contra malos sententia,
absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.

3 883. **Prin ceea ce păcătueşte cineva, aceea se şi pedepseşte.**
Δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζεται.
(Ib. 11, 16).
Per quae peccat quis, per haec et torquetur.

3 884. **Fapta va fi pedepsită împreună cu făptuitorul.**
Τὸ πραχθὲν σὺν τῷ δράσαντι κολασθήσεται.
(Ib. 14, 10).
Quod factum est, cum illo qui fecit tormenta patietur.

3 885. **Toată lumea e ţinută în frîu de pedeapsă ; căci e greu de găsit un om curat (la suflet).**
sarvo daṇḍajito loko durlabho hi çucir nareḥ
(Manu. 7, 22 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 5207).*

3 886. **Zeii nemuritori obişnuiesc, pentru ca oamenii să sufere mai tare din schimbarea situaţiei, să acorde deocamdată acelora pe care vor să-i pedepsească pentru nelegiuirea lor o prosperitate mai mare şi să-i lase nepedepsiţi un timp mai îndelungat.**
Consuesse enim deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res et diuturniorem impunitatem concedere.
(Caesar, *Comm. de Bello Gallico 1, 14, 5*).

3 887. **Pedeapsa vine la cel rău pe furiş, ca să-l zdrobească.**
Poena ad malum serpens, ut proterat, venit.
(Syrus, *696*).

3 888. **Cel rău poate să întîrzie pedeapsa, dar nu s-o evite.**
Poenam moratur improbus, non praeterit.
(Ib. 698).

3 889. Dacă Jupiter ar arunca fulgerele sale, ori de cîte ori păcătuiesc oamenii, în scurt timp ar rămîne dezarmat.
Si, quotiens peccant homines, sua fulmina mittat Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
(Ovidius, *Trist. 2, 33 sq.).*

3 890. Ceea ce păcătuiesc mulți rămîne nepedepsit.
Quidquid multis peccatur, inultum est.
(Lucanus, *Phars. 5, 229*).

3 891. Dacă treci nepedepsit peste cele interzise, nu mai există după aceea nici frică nici rușine.
Si prohibita impune transcenderis, neque metus ultra, neque pudor est.
(Tacitus, *Ann. 3, 54*).

3 892. Deoarece oamenii, cînd se abat de la calea cea dreaptă, își servesc ca pradă unul altuia, ar domni legea distrugătoare a peștilor dacă n-ar exista pedeapsă.
parasparāmiṣatayā jagato bhinnavartmanaḥ
daṇḍābhāve paridhvaṃsī mātsyo nyāyaḥ pravartate
(Kāmandaki, *Nīt. 2, 40* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1707*).

3 893. Lumea aceasta, care din natură e robită de plăcerile simțurilor, unde fiecare rivnește la femeia și la avutul altuia, pornește pe calea cea veșnică, urmată de cei buni, (numai) dacă-i înfrînată de frica pedepsei.
idaṃ prakṛtyā viṣayāir vaçīkṛtaṃ parasparaṃ stridhanalolupaṃ jagat
sanātane vartmani sādhusevite pratiṣṭhate daṇḍabhayopapīḍitam
(Ib. 42 ; Ib. 3745).

3 894. De obicei omul rămîne în limitele fixate (numai) datorită pedepsei ; căci, în această lume lipsită de independență, e greu să se găsească un om de treabă.
nīyataviṣayavartī prāyaço daṇḍayogāj jegati paravaçe' smin durlabhaḥ sadhuvṛttaḥ
(Ib. 43 ; Ib. 1590).

3 895. Înaintea unui judecător drept aceeași greșeală la persoane de calități diferite nu trebuie să primească aceeași pedeapsă.

Dinanzi a giusto giudice, un medesimo peccato in diverse qualità di persone non dée una medesima pena ricevere.
(Boccaccio, *Dec. 2, 9*).

3 896. Uneori plătesc cei drepți pentru cei păcătoși.
Pagan á las veces justos por pecadores.
(Cervantes, *Quij. 1, 7*).

3 897. Tratează pe fiecare după cum merită ; cine va scăpa de bici ?
Use every man after his desert, and who should'scape whipping ?
(Shakespeare, *Ham. 2, 2*).

3 898. Însuși Dumnezeu nu pedepsește cu bîta, ci cu timpul.
El mismo Dios no castiga con bastón, sino con sazon.
(Gracian, *Or. 55*).

3 899. În baza cărei autorități, a cărei legi, putem să pedepsim la altul ceea ce ingăduim la noi ?
Par quelle autorité peut-on, par quelle loi,
Châtier en autrui ce qu'on souffre chez soi ?
(Corneille, *Pol. 3, 5, v. 1027 urm.*).

3 900. N-am pedepsit niciodată pe cineva decît după ce-l iertasem de patru ori ; căci m-am căit adesea că am pedepsit, dar niciodată că am grațiat.
Je n'ai jamais puni personne, qu'après lui avoir pardonné quatre fois ; m'étant souvent repenti d'avoir puni, mais jamais d'avoir fait grâce.
(*La* Oxenstierna, *Pens. I, 75*).

3 901. Nu trebuie niciodată să dăm o lovitură inutilă unei victime, deasupra căreia providența ține atîrnat biciul mîniei ei.
We should never strike one unnecessary blow at a victim over whom providence holds the scourge of its resentment.
(Goldsmith, *Vic. 6*).

3 902. Să n-aveți încredere în toți aceia la care năzuința de a pedepsi e puternică!

Misstraut allen, in welchen der Trieb zu strafen mächtig ist !
(Nietzsche, *Zar. 2, 146*).

PIEIREA

3 903. Cel care pregăteşte altuia pierzarea, acela să ştie că-i este rezervată o nenorocire la fel.
Qui alteri exitium parat,
Eum scire oportet sibi paratum pestem ut participet parem.
(Ennius, *Trag. la Diehl, 277, b*).

3 904. Ca să se îndrepte mai mulţi, este just să piară unul (singur).
Ut plures corrigantur, rite unus perit.
(Syrus, *973*).

3 905. Toate cîte le vezi vor pieri foarte curînd, iar cei care le vor vedea cum pier vor pieri şi ei foarte curînd ; şi cel care va muri la adînci bătrîneţe va fi la fel ca şi cel care va muri înainte de vreme.
Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσεται καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται· καὶ ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ.
(Marcus Aurelius *9, 33*).

3 906. Pămîntul va pieri, şi oceanul, şi zeii ; cum să nu dispară lumea muritorilor asemănătoare spumei ?
gantrī vasumatī nāçam udadhir dāivatāni ca
phenaprakhyaḥ kathaṃ nāçaṃ martyaloko na yāsyati
(Yājñavalkya 3, 10 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4008).*

PERCEPEREA

3 907. În realitate noi nu percepem nimic adevărat, ci (numai) ceea ce se modifică potrivit cu starea corpului şi a (influenţelor) care-l pătrund sau care i se împotrivesc.
Ἡμεῖς δὲ τῷ μὲν ἐόντι οὐδὲν ἀτρεκὲς συνίεμεν, μεταπῖπτον δὲ κατά τε σώματος διαθήκην καὶ τῶν ἐπεισιόντων καὶ τῶν ἀντιστηριζόντων.
(Democritus, *la* Diels *Fr. 9*).

3 908. Nimic nu-i mai greu de găsit decît ceva care, în genul său, să fie desăvîrșit în toate privințele.
Nec quidquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum.
(Cicero, *Am. 21*).

3 909. Tot ce-i menit să fie desăvîrșit e dus la capăt tîrziu.
Quicquid futurum egregium est, sero absolvitur.
(Syrus, *795*).

3 910. Cît de mulți sînt aceia a căror perfecțiune a ajuns să fie cunoscută după moartea lor!
Quam multorum profectus in notitiam evasere post ipsos!
(Seneca, *Epist. 79, 14*).

3 911. E greu ca perfecțiunea să dureze, și în mod natural ceea ce nu mai poate înainta dă înapoi.
Difficilis in perfecto mora est, naturaliterque quod procedere non potest recedit.
(Velleius Paterculus, *Hist. Rom. 1, 7, 6*).

3 912. Perfecțiunea nu constă în cantitate, ci în calitate. Tot ce-i excelent este întotdeauna redus și rar.
No consiste la perfección en la cantidad, sino en la calidad. Todo lo muy bueno fué siempre poco y raro.
(Gracian, *Or. 27*).

3 913. Eu simt acum că omul nu are parte de nimic desăvîrșit.
Dass dem Menschen nichts Vollkommnes wird,
Empfind'ich nun.
(Goethe, *Faust 3240 sq.*).

3 914. Cine vrea să realizeze ceva excelent și năzuiește să producă ceva mare, acela să (-și) concentreze în tăcere și neobosit în punctul cel mai mic puterea cea mai mare.
Wer etwas Treffliches leisten will,
Hätt'gern was Grosses geboren:
Der sammle still und unerschlafft
Im kleinsten Punkt die grösste Kraft!
(Schiller).

3 915. Cîte păci, cîte promisiuni au devenit nule şi deşarte din cauza necredinţei domnitorilor ; şi acela care a ştiut mai bine să facă pe vulpea, a izbutit mai bine.
Quante paci, quante promesse sono state fatte irrite e vane per la infedeltà dei principi ; e quello che ha saputo meglio usare la volpe, è meglio capitato.
(Machiavelli, *Princ. 15*).

PERLA

3 916. Prin jocul destinului, o perlă desprinsă din diadema regelui cade la pămînt, e acoperită de colb şi suportă înjosirea de a fi călcată în picioare de oameni.
bhraştaṃ nṛpatikiriṭād bhūmāu patitaṃ tirohitaṃ rajasā
vidhivilasitena ratnaṃ janacaraṇavidaṃ banāṃ sahate
(Çārṇgadharapaddhati, Ratn. 8 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2078*).

3 917. Faptul că scufundă perla şi susţine pleava este vina oceanului ; perla-i perlă, pleava-i pleavă.
adhaḥ karati yad ratnaṃ mūrdhnā dhārayate tṛṇam
doṣas tasyāi'va jaladhe ratnaṃ ratnaṃ tṛṇaṃ tṛṇaṃ
(Id. Samud la Böhtingk, *Chrest*[3]. *192, 5*).

PERMISIUNEA

3 918. Cui îi este permis mai mult decît se cuvine, acela vrea mai mult decît e permis.
Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.
(Syrus, *170*).

PERSEVERENŢA

3 919. Întreprinde încet, dar perseverează în ceea ce ai început.
Βραδέως ἐγχείρει, ὃ δ' ἂν ἄρξῃ διαβεβαιοῦ.
(Bias, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 79*).

3 920. Cînd cineva face totul cu judecată şi lucrurile nu ies după cum a judecat, el să nu treacă la altă procedare, ci să rămînă (mai departe) la ceea ce a hotărît la început.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.
(Hippocrates, *Aphor. 52*).

3 921. Perseverența duce la capăt orice întreprindere.
Τὸ συνεχὲς ἔργου παντὸς εὑρίσκει τέλος.
(Anaxandrides, *la* Stobaeus, *Flor. 29, 12*).

3 922. Perseverența este temelia izbînzii.
anirvedaḥ çriyo mūlam
(Pañcatantra (K) 1, 329).

3 923. Aceasta-i măreția celor cu suflet mare. . . ., că ei nu se lasă de ceea ce au început, nici cînd se ivește nenorocirea în calea lor.
mahattvam etan mahatām...,
na muñcanti yad ārambhaṃ prāpte'pi vyasanodaye
(Ib. (B) 3, 176).

3 924. Cei de rînd nu încep nimic, fiindcă se tem de piedici ; cei mediocri, după ce au început, se lasă, respinși de piedici ; dar cei aleși între aleși nu părăsesc ceea ce au început, chiar dacă sînt opriți de mii de piedici.
prārabhyate na khalu vighnabhayena nīcāiḥ
prārabhya vighnavihatā viramanti madhyāḥ
vighnāiḥ punaḥ punar api pratihanyamānāḥ
prārabdham uttamajanā na parityajanti
(Ib. 177).

3 925. Omul să întreprindă necontenit acțiuni noi, oricît ar fi de obosit, căci norocul se îndreaptă spre cel întreprinzător.
āvabhetāi'va karmāṇi çrāntaḥ çrāntaḥ punaḥ punaḥ
karmāṇy āvambhamāṇaṃ hi puruṣaṃ çrīr niṣevate
(Manu. 9, 300).

3 926. Totul se realizează prin perseverență.
dhāiryeṇa sādhyate sarvam
(Somadeva, *Kath. 60, 163*).

3 927. Sînt puține lucruri imposibile prin ele însele, și stăruința pentru a le face să reușească ne lipsește mai mult decît mijloacele.

Il y a peu de choses impossibles d'elles mêmes, et l'application pour les faire réussir nous manque plus que les moyens.
(La Rochefoucauld, *Max. 243*).

3 928. **Cei mai mulţi oameni, pentru a ajunge la scopurile lor, sînt mai capabili de o sforţare mare, decît de o perseverenţă îndelungată : lenea sau nestatornicia lor îi face să piardă fructul celor mai bune începuturi ; ei se lasă adesea să fie întrecuţi de alţii, care au pornit după ei şi care merg încet, dar continuu.**
La plupart des hommes, pour arriver à leurs fins, sont plus capables d'un grand effort que d'une longue persévérance : leur paresse ou leur inconstance leur fait perdre le fruit des meilleurs commencements ; ils se laissent souvent devancer par d'autres qui sont partis après eux, et qui marchent lentement, mais constamment.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 136*).

3 929. **Numai stăruinţa duce la ţintă, numai abundenţa duce la claritate, şi-n abis stă adevărul.**
Nur Beharrung führt zum Ziel,
Nur die Fülle führt zur Klarheit
Und im Abgrund wohnt die Wahrheit.
(Schiller, *Sprüche 2, 15*).

3 930. ***Stăruinţa este unul din secretele succesului.***
Perseverance is one of the secrets of success.
(Lubbock, *Peace 4*).

PERSONALITATEA

3 931. **Adesea nu e cu putinţă să fim aşa cum vrem, dacă nu îngăduie situaţia.**
Non licet hominem esse saepe ita ut vult, si **res non** sinit.
(Terentius, *Heaut. 666*).

3 932. **Dacă vrei să te cîntăreşti (exact), pune de o parte banii, casa, demnitatea ; priveşte înlăuntrul tău ; (căci) acum tu crezi ce spun alţii despre tine.**

Si perpendere te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem ; intus te ipse considera ; nunc qualis sis, aliis credis.
(Seneca, *Epist. 80, 10*).

3 933. Şi poporul şi servitorul şi învingătorul recunosc în orice timp că suprema fericire a copiilor pămîntului este numai personalitatea.
Volk und Knecht und Überwinder
Sie gestehn zu jeder Zeit :
Höchstes Glück der Erdenkinder
Sei nur die Persönlichkeit.
(Goethe, *Div., Suleika*).

3 934. Tot ce sîntem este rezultatul celor ce am gîndit şi făcut.
Tout ce que nous sommes est le résultat de ce que nous avons pensé et fait.
(la Guyon., Anth. 15).

PIATRA

3 935. Piatra pe care n-au luat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns să fie vîrful unghiului.
Λίθον ὃν ἀπηρνήθησαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
Οὗτος ἐγενήθ' εἰς κεφαλὴν φανίας
Lapidem quam reprobaverunt aedificantes,
Hic factus est in caput anguli.
(Septuaginta, Psalmi 117, 22).

3 936. Voi face ca piatra de ascuţit, care-i în stare să facă fierul tăios, fără ca ea însăşi să poată tăia.
Fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet exsors ipsa secandi.
(Horatius, *Ars 304 sq.*).

3 937. Şi piatra de ascuţit nu poate tăia, dar face fierul tăios
Καὶ αἱ ακόναι μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον τμητικὸν ποιοῦσιν.
(Plutarchus, *Dec. 31*).

PIERDEREA

3 938. Oamenii nu se întristează cînd sînt lipsiţi de bunuri pe care nu le-au cunoscut, ci cînd li se iau acele cu care s-au deprins.

Καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται ἀλλ' οὗ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ
(Thucydides *2, 44, 2*).

3 939. Sînt, fără îndoială, împrejurări în care-i mai bine să pierzi decît să cîştigi.
Est etiam ubi profecto damnum praestet facere quam lucrum.
(Plautus, *Capt. 327*).

3 940. Pierdut e ceea ce cade în mare, pierdută-i vorba pentru acela care nu aude, pierdută-i învăţătura pentru acela care nu pricepe.
naştàṃ samudre patitaṃ naştaṃ vākyam açṛṇvati
anātmani çrutaṃ naştam
(Mahābhārata 5, 1486 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1480)*

3 941. Pierdut e darul dat unui nevrednic, pierdut e sfatul binevoitor dat unui om cu mintea şi cu judecata înceată, pierdută-i binefacerea făcută unui nerecunoscător, pierdută-i bunătatea faţă de unul care nu ştie s-o preţuiască.
naştaṃ apātre dānaṃ naştaṃ hitam alasabuddhivijñāne
naştaṃ kṛtam akṛtajñe naştaṃ dākşiṇyam anabbhijñe.
(Pañcatantra, Text. orn. 1, 254 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1481*).

3 942. Pierderea ignorată nu mai este pierdere.
Amissum quod nescitur, non amittetur.
(Syrus, *38*).

3 943. Priveşte la lucrurile acestea care ne duc la nebunie, pentru care vărsăm şiraie de lacrimi cînd le pierdem : vei vedea că la acestea nu paguba e supărătoare, ci părerea că e pagubă. Nimeni nu simte că ele au pierit ci (numai) se gîndeşte.
Circumspice ista, quae nos agunt in insaniam, quae cum plurimis lacrimis amittimus : scies non damnum in his molestum esse, sed opinionem damni. Nemo illa perisse sentit, sed cogitat.
(Seneca, *Epist. 42, 10*).

3 944. Nu spune niciodată despre ceva că l-ai pierdut, ci că l-ai dat înapoi. (Ţi-)a murit copilul ? a fost dat înapoi.

(Ţi-)a murit soţia ? a fost dată înapoi. (Ţi-)a fost luat pămîntul ? şi acesta a fost dat înapoi. Da, dar cel care mi l-a luat este un om rău. Ce-ţi pasă prin cine ţi l-a cerut înapoi cel care ţi l-a dat ? Cît timp ţi-l dă, ai grijă de el ca de lucrul altuia, cum fac călătorii într-un han.

Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. Τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. Ἡ γυνὴ ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. Τὸ χωρίον ἀφῃρέθην οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. Ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. Τί δέ σοι μέλει, διὰ τινός σε ὁ δοὺς ἀπήτησε; μέχρι δ' ἂν διδῷ. ὡς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

(Epictetus, *Man. 11*).

3 945. Pierderea nu e nimic aiceva decît (o) schimbare. De aceasta se bucură natura, potrivit căreia totul se întîmplă bine, s-a întîmplat uniform din veci şi la infinit vor fi altele la fel. De ce spui dar că toate s-au întîmplat rău, şi că toate vor fi totdeauna rău, şi că printre atîţia zei nu s-a găsit niciodată vreo putere care să îndrepte acestea, ci că lumea e condamnată să fie bîntuită fără încetare de rele ?

Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ μεταβολή. Τούτῳ δὲ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται, ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. Τί οὖν λέγεις, ὅτι ἐγίνετό τε πάντα κακῶς καὶ πάντα ἀεὶ κακῶς ἔσται καὶ οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξευρέθη ποτὲ ἡ διορθώσουσα ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

(Marcus Aurelius *9, 35*).

3 946. O sută de binefaceri sînt pierdute la cei răi, o sută de vorbe înţelepte sînt pierdute la cei proşti, o sută de sfaturi la cel care nu ascultă, inteligenţă însutită la cel fără minte.

kṛtaçatam asatsu naṣṭaṃ subhāṣitaçataṃ ca naṣṭaṃ abudheṣu
vacanaçatam avacanakave buddhiçatam acetane naṣṭaṃ

(Hitopadeça 2, 152 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 714).*

3 947. Pierderea celor dobîndite e mai chinuitoare decît nedobîndirea lor.
vināço labdhasya vyathayatitarāṃ na tv anudayaḥ
(Prabodhacandradaya 77 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1289).*

3 948. Celui care dorește să obțină ceva ce nu-i e dat să obțină îi merge astfel : dacă n-o dobîndește, se întristează ; iar dacă izbutește să adune ceva, o pierde (din nou).
alabhyaṃ labdhukāmasya janasya gatir īdṛçī
alabdheṣu manastāpaḥ saṃcitārtho vinaçyati
(Kavitāmṛtakūpa 70 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3 606.*

3 949. Omul acesta, care petrece atîtea zile și nopți în tulburare și-n disperare pentru pierderea unei funcții sau pentru vreo ofensă imaginară (adusă) onoarei sale, este același care știe că va pierde totul prin moarte, fără neliniște și fără emoție.
Ce même homme qui passe tant de jours et de nuits dans la rage et dans le désespoir pour la perte d'une charge ou pour quelque offense imaginaire à son honneur, c'est celui-là même qui sait qu'il va tout perdre par la mort, sans inquiétude et sans émotion.
(Pascal, *Pens. 194 (214)*).

3 950. Teribil este acela care nu are nimic de pierdut.
Fürchterlich
Ist einer, der nichts zu verlieren hat.
(Goethe, *Tochter 1, 3*).

PÎRÎTORUL

3 951. Rea ființă e pîrîtorul ; veșnic și pretutindeni clevetește și învinuiește.
Πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον.
(Demosthenes, *Cor. 242*).

PLANUL

3 952. Cînd oamenii plănuiesc lucruri juste, în general ele se realizează ; cînd însă plănuiesc lucruri care nu sînt juste, nici zeul nu vrea să admită părerile omenești.

Οἰκότα μέν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι μὴ δὲ οἰκότα βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρέειν πρὸς τὰς ἀνθρωπηίας γνώμας.
(Herodotus, *8, 60*).

3 953. **Cea mai grozavă durere omenească este a plănui multe lucruri şi a nu izbuti în nici unul.**
Ἐχθίστη δὲ ὀδύνη ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν.
(Ib. 9, 16).

3 954. **Ce-ţi oboseşti sufletul cu planuri veşnice, pe care nu le poţi realiza ?**
Quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas ?
(Horatius, *Od. 2, 11, 11 sq.*).

3 955. **Puţini sînt aceia, care îşi orînduiesc viaţa şi lucrurile după un plan : ceilalţi, la fel ca cei care plutesc pe un fluviu, nu merg, ci sînt purtaţi... De aceea trebuie să stabilim ce voim şi să perseverăm în aceasta.**
Pauci sunt, qui consilio se suaque disponant : ceteri eorum more, quae fluminibus innatant, non eunt, sed feruntur . . .
Ideo constituendum est, quid velimus, et in eo perseverandum.
(Seneca, *Epist. 23, 8*).

3 956. **Aceasta ne face atît de răi, faptul că nimeni nu se uită la viaţa sa. Ce vrem să facem, ne gîndim, deşi rar ; ce am făcut, nu ne gîndim : şi totuşi planul cu privire la viitor se bazează pe trecut.**
Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit. Quid facturi simus cogitamus, et id raro ; quid fecerimus, non cogitamus : atque consilium futuri ex praeterito venit.
(Ib. 83, 2).

3 957. **Fiecare îşi schimbă zilnic planul şi dorinţa.**
Nemo non cotidie et consilium mutat et votum.
(Ib. 120, 21).

3 958. Un singur plan iscusit biruie multe mîini.
Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ.
(La Plutarchus, *Septem 10).*

3 959. Planul cu şase urechi e trădat, cel cu patru urechi ar putea să fie sigur, dar planul cu două urechi nu-l află nici Brahma.
satkarṇo bhidyate mantraç catuşkarṇaḥ sthiro bhavet
dvikarṇasya tu mantrasya brahmā'py antaraṃ na gacchati
(Vetālapancavinçatikā 1, la Lassen, *Anthol.*[2] *3, 5).*

3 960. Cel care plănuieşte să facă ceva, să evite pe acela care, din rătăcire, e potrivnic unui proiect fără cusur, fie el şi o rudă vrednică de stimă, un fiu iubit, un frate sau un prieten.
pūjyo bandhur api priyo'pi tanayo bhrātā vayasyo'pi va
yo mohād anavadyakāryavimukho heyaḥ sa kāryārthinā
(Pañcatantra 1, 2401 Böhtlingk, *Ind. Spr. 1812).*

3 961. Nu slăbi planul (tău) prin lîncezeală şi aminare.
Dull not device by coldness and delay.
(Shakespeare, *Oth. 2, 3).*

3 962. Măsurile cele mai bune, planurile cele mai bine concepute riscă să dea greş, dacă nu sînt puse îndată în aplicare.
Les mesures les plus justes, le dessein le mieux conçu, risquent d'échouer, si l'exécution ne suit de près.
(Oxenstierna, *Pens. 450).*

3 963. Omul îşi trece cea mai mare parte a vieţii formînd proiecte ; şi după ce a zidit o infinitate de castele în Spania, la sfîrşitul zilelor sale abia se găseşte în posesia unei colibe mizerabile, unde să se poată odihni, după munca şi necazurile îndurate înainte de a ajunge la bătrineţe.
L'homme passe la plus grande partie de sa vie à former des projets, et après avoir bâti une infinité de châteaux en Espagne, à peine se trouve-t-il à la

fin de ses jours possesseur d'une misérable cabane, où il puisse se reposer du travail et des peines qu'il a essuyées avant que d'arriver à la vieillesse.
(Ib. Id. II, 87).

3 964. Un plan bine chibzuit, cînd a fost realizat, lasă să se uite toată dificultatea pe care au avut-o mijloacele pentru a ajunge la acest scop.
Ein wohlausgedachter Plan, wenn er ausgeführt dasteht, lässt Alles vergessen, was die Mittel, um zu diesem Zweck zu gelangen, Unbequemes mögen gehabt haben.
(Goethe, *Dicht. 1, 1*).

3 965. Un proiect mare pare la început nebunesc.
Ein grosser Vorsatz scheint im Anfang toll.
(Id., Faust 6867).

PLĂCEREA

3 966. Alta este ceea ce-i bun, alta este ceea ce-i plăcut. Obiectul lor e diferit şi amîndouă îl încătuşează pe om. Ferice de acela, care alege ceea ce-i bun ; însă cine preferă ceea ce-i plăcut, acela nu atinge ţinta (supremă).
anyac chreyo'nyad utāi'va preyas te ubhe nānārthe puruşaṃ sinītaḥ
tayoḥ çreya ādadānasya sādhu bhavati hīyate'rthād ya u preyo vṛṇite
(Katha-Upanişad 2, 1).

3 967. Şi ceea ce-i bun şi ceea ce-i plăcut pun stăpînire pe om. Înţeleptul le cuprinde cu mintea şi face deosebire între ele. El pune ceea ce-i bun mai presus de ceea ce-i plăcut ; pe cînd cel mărginit alege ce-i plăcut, pentru a dobîndi şi a păstra.
çreyaç ca preyaç ca manuşyam etas te sampavīkşya vivinakti dhīraḥ
çreyo hi dhīro'bhi preyaso vṛṇite preyo mando yogakşemād vṛṇīte
(Ib. 2).

3 968. Fugi de plăcerea care dă naştere mai pe urmă nihnirii.

Ἡδονὴν φεῦγε ἥ τις ὕστερον λύπην τίκτει.
(Solon, *la* Stobaeus, *Flor. 6, 10*).

3 969. Nimic nu va fi vreodată deopotrivă de plăcut oamenilor.
Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν.
(Pindarus, *Ol. 8, 70*).

3 970. Viaţa plăcută şi moliciunea nu înalţă nici casa nici cetatea.
Ὁ δ' ἡδὺς αἰὼν ἡ κακή τ' ἀνανδρία
οὔτ' οἶκον οὔτε πόλιν ἀνορθώσειεν ἄν.
(Euripides, *Archelaus, la* Stobaeus, *Flor. 8, 13*).

3 971. Unde-i plăcere, acolo-i şi mîhnire.
Ἔνθα τὸ ἡδύ ἐστι πλησίον που καὶ τὸ λυπηρόν.
(Antiphon, *la* Stobaeus, *Flor. 6, 7*).

3 972. Viteaz nu e numai acela care biruie pe duşmani, ci şi acela care biruie plăcerile. Unii însă stăpînesc peste cetăţi şi sînt robiţi de femei.
Ἀνδρεῖος οὐχ ὁ τῶν πολεμίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρέσσων. Ἔνιοι δὲ πολίων μὲν δεσπόζουσι, γυναιξὶ δὲ δουλεύουσιν.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 214*).

3 973. Nimeni nu dobîndeşte laudă prin plăceri.
Οὐδεὶς ἔπαινον ἡδοναῖς ἐκτήσατο.
(Carcinus, *la* Stobaeus, *Flor. 29, 31*).

3 974. Din plăcere răsare nefericirea.
Ἐξ ἡδονῆς γὰρ φύεται τὸ δυστυχεῖν.
(Menander, *Mon. 184*).

3 975. Fugi de plăcerea care aduce în urmă vătămare.
Φεῦγ' ἡδονὴν φέρουσαν ὕστερον βλάβην.
(Ib. 532).

3 976. Plăcerile care au fost timp îndelungat închise, înăbuşite şi ţinute în frîu în prima epocă a vieţii uneori se revarsă deodată şi năvălesc toate laolaltă.

Quae (voluptates) cum inclusae diutius, et prima aetate compressae, et constrictae fuerunt, subito se nonnunquam profundunt, atque eiiciunt universae. (Cicero, *Coel. 12*).

3 977. Nimeni nu dispreţuieşte, urăşte sau evită plăcerea ca atare, ci fiindcă rezultă mari suferinţe pentru acei care nu ştiu să uzeze de plăcere în mod chibzuit.
Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptatem sequi nesciunt.
(Id. Fin. 1, 32).

3 978. Plăcerile trupeşti sînt trecătoare şi fug una cîte una ; ele lasă mai adesea în urma lor motive de regret, decît de amintire (plăcută).
Fluit voluptas corporis et prima quaeque avolat saepiusque relinquit causam poenitendi quam recordandi.
(Ib. 2, 106).

3 979. Cînd domină plăcerea, e inevitabil ca cele mai mari virtuţi să nu aibă nici o putere.
Maximas virtutes iacere omnes necesse est, voluptate dominante.
(Ib. 117).

3 980. Fiecăruia i se pare frumos ce-i al lui . . . ; aşa stau lucrurile : ţie îţi plac ale tale, mie ale mele.
Suum cuique pulchrum est . . . ; sic se res habet ; te tua, me delectant mea.
(Id. Tusc. 5, 63).

3 981. Nouă ne place mai mult ceea ce-i a altuia, iar altora ce-i al nostru.
Alienum nobis, nostrum plus aliis placet.
(Syrus, *16*).

3 982. Să fugi chiar şi de ceea ce-i dulce, dacă poate să devină amar.
Dulce etiam fugias,
quod fieri amarum potest.
(Ib. 211).

3 983. Pe fiecare îl trage plăcerea sa.
Trahit sua quemque voluptas.
(Vergilius, *Ecl. 2, 65*).

3 984. Disprețuiește plăcerile ; plăcerea cumpărată cu durere e vătămătoare.
Sperne voluptates : nocet empta dolore voluptas.
(Horatius, *Epist. 1, 2, 55*).

3 985. Ce place sau e nesuferit, despre care să (poți) crede că va rămîne neschimbat ?
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas ?
(Ib. 2, 1, 101).

3 986. Chiar în plăceri se ivesc cauze de durere.
In ipsis voluptatibus causae doloris oriuntur.
(Seneca, *Epist. 91, 5*).

3 987. Nici mînia zeilor, nici armele, nici dușmanii nu fac atîta rău, cît prieinuiești tu singură, Plăcere, cînd te furișezi în suflet.
Nec ira deum tantum nec tela nec hostes,
Quantum sola noces animis illapsa, Voluptas.
(Silius Italicus, *Pun. 15, 94 sq.*).

3 988. Nimic nu este în mod real plăcut sau neplăcut în natură ; toate devin așa prin obișnuință.
Οὐδὲν ὄντως ἡδὺ ἢ ἀηδὲς τῇ φύσει ὑφέστηκεν· πάντα δὲ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.
(Epictetus, *Anthol. Pal. 1, 40, p. 46*).

3 989. Cel care umblă după plăceri nu se va feri de fapte rele.
Ὁ διώκων τὰς ἡδονὰς οὐκ ἀφέξεται τοῦ ἀδικεῖν.
(Marcus Aurelius *9, 1*).

3 990. Bagă de seamă ca nu cumva prin prea marea dulceață a mierei să-ți atragi o îndelungată amărăciune a fierei.
Cave ne nimia mellis dulcedine diutinam billis amaritudinem contrahas.
(Apuleius, *Met. 2, 10*).

3 991. Chiar dacă plăcerile simţurilor, pentru care ne dăm în definitiv osteneală zadarnică, par deşarte, sau sînt odioase, pentru că sînt izvorul tuturor relelor, totuşi, chiar şi-n inima acelora care şi-au aţintit mintea numai asupra realităţii (ascunse), străfulgeră puterea lor imensă, negrăită, enigmatică.

asārāḥ santv ete virativirasāyāsavişayā
jugupsyantāṃ yad vā nanusakaladoşāspadam iti
tathā'py antas tattve praṇihitadhiyām apy atibalas
tadīyo'nākhyeyaḥ sphurati hṛdaye ko'pi mahimā
(Bhartṛhari 1, 51: Böhtlingk, *Ind. Spr. 289).*

3 992. Plăcerile (vieţii) vor trece neapărat, oricît de mult ar dura. Care-i deosebirea în despărţirea (de ele), că oamenii nu vor să le părăsească ? Dacă pleacă singure, ele pricinuiesc o mihnire fără seamăn. Dacă însă sînt părăsite de bună voie, ele dau infinită linişte şi mulţumire.

avaçyaṃ yātāraç cirataram uşitvā'pi vişayā
viyoge ko bhedas tyajati na jano yat svayam amūn
vrajantaḥ svātantryād atulaparitāpāya manasaḥ
svayaṃ tyaktās tv ete çamasukham anantam vidadhati

(Id. Vāir. 16).

3 993. Nu există plăcere, ci (numai) durere. Fiindcă o simţim pe aceasta, de aceea alinarea durerii poartă numele de plăcere.

na sukhaṃ duḥkham evā'sti yasmāt tad upalabhyate
duḥkhārtasya pratikāre sukhasaṃjñā vidhīyate
(Hitopadeça 4, 88 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1491).*

3 994. Dorinţa de plăceri nu încetează cîtuşi de puţin prin satisfacerea lor. Setea se naşte tocmai cînd bei o băutură sărată.

bhogecchā no'pabhogena ... jātu çāmyati
lavaṇāntarapānena tṛṣṇā pratyuta jāyate
(Kusumadeva, *Dṛṣṭ. 32 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 4675).*

3 995. „Să renunţăm la plăcerile vieţii, nestatornice ca lumina fulgerului, urmată de un întuneric orb ori de cîte ori încetează, şi să căutăm fericirea liniştei fără păcat".

Astfel recităm ca niște papagali, cu glas tare și ademenitor, fără rușine și cu gîndul în altă parte.

taḍinmālālolaṃ prativirati dattāndhatamasaṃ bhave
sāukhyaṃ hitvā çamasukham upādeyam anagham
iti vyaktodgāraṃ caṭulavacasaḥ çūnyamanaso vayaṃ
vitavrīḍāḥ çuka iva paṭhāmaḥ paraṃ amī

(Cilhana, Çānt. 1, 21: Böhtlingk, Ind. Spr. 993).

3 996. Nu există deosebire între Indra și un mistreț necurat, în ceea ce privește plăcerea și durerea. Doar din propria lor alegere pentru unul e plăcută ambrozia, pentru celălalt murdăria. Și Rambhā [a] și scroafa necurată sînt un izvor de supremă desfătare. Aceeași teamă de moarte au amîndoi și datorită urmărilor faptelor săvîrșite de ei s-ar putea ca amîndoi să-și schimbe rolurile.

indrasyā 'çuciçūkavasya ca sukha dukhe ca nā'sty
antaram
svecchākalpanayā tayoḥ khalu sudhā viṣṭhā ca kā-
myāçanam
rambhā cā'çuciçūkavī ca paramapremāspadam mṛty-
utaḥ samtrāso'pi samaḥ svakarmagatibhiç cā'nyo'
nyabhāvaḥ samaḥ

(Ib. 2, 7; Ib. 424).

3 997. Plăcerea care se ivește în urma unei suferințe este mai alcasă ; umbra copacului dă mulțumire mai ales celui dogorit de arșiță.

yad evo'panataṃ duḥkhāt sukhaṃ tad rasavatta-
ram
nirvāṇāya tarucchāyā taptasya hi viçeṣateḥ

(Vikramacarita 62: Böhtlingk, Ind. Spr. 2381).

3 998. Plăcerea este moneda pentru care noi dăm tot ce ni se cere.

Le plaisir est la monnaie pour laquelle nous donnons tout ce qu'on veut.

(Pascal, *Pens. 24 (429)*).

3 999. Nu e rușine pentru un om să fie doborît de durere, dar e rușinos pentru el să fie doborît de plăcere.

---

a) Rambhā : numele unei zeițe a dragostei.

Il n'est pas honteux à l'homme de succomber à la douleur, et il lui est honteux de succomber sous le plaisir.
(Ib. 160 (159)).

4 000. Simtem atît de nenorociți, încît nu putem avea plăcere pentru un lucru, decît cu condiția de a ne supăra, dacă iese rău.
Nous sommes si malheureux que ne pouvons prendre plaisir à une chose qu'à condition de nous fâcher si elle réussit mal.
(Ib. 181 (67)).

4 001. Plăcerea cea mai delicată este să faci plăcere altuia.
Le plaisir le plus délicat est de faire celui d'autrui.
(La Bruyère, *Les Caractères, De la société, 16*).

4 002. Astfel aflai de timpuriu, că foarte adesea oamenii ne fac să plătim scump plăcerea pe care le-o facem.
So erfuhr ich frühzeitig, dass uns die Menschen für das Vergnügen, das wir ihnen gewährt haben, sehr oft empfindlich büssen lassen.
(Goethe, *Dicht. 1, 1*).

4 003. Care sînt pe lumea aceasta cele trei lucruri mai bine blestemate ? . . .
Voluptatea, pofta de stăpînire și egoismul : aceste trei au fost pînă acum cel mai bine blestemate și cel mai rău glorificate și patronate prin minciună.
Welches sind in der Welt die drei bestverfluchten Dinge ? . . .
Wollust, Herrschsucht, Selbstsucht : diese drei worden bisher am besten verflucht und am schlimmsten beleu-nd belügenmundet.
(Nietzsche, *Zar., 3, 275*).

4 004. Plăcerile adevărate sînt plătite anticipat ; cele false după aceea, cu dobîndă grea și compusă.
True pleasures are paid for in advance ; false pleasures afterwards, with heavy and compound interest.
(Lubbock, *Peace 1*).

PLICTISEALA

4 005. Plictiseala este unul din lucrurile pe care nu le-a făcut natura, dar pe care omul a inventat-o pentru propriul său chin.
L'ennui est une des choses que la nature n'a point faite, mais que l'homme a inventée pour son propre tourment.
(Oxenstierna, *Pens. I, 72*).

4 006. Dacă maimuţele ar izbuti să se plictisească, ele ar putea deveni oameni.
Wenn die Affen es dahin bringen könnten, Langeweile zu haben, so könnten sie Menschen werden.
(Goethe, *Max. 918*).

POEZIA

4 007. Renumele pe care-l dă poezia este veşnic.
Carmina quam tribuent, fama perennis erit.
(Ovidius, *Am. 1, 10, 62*).

4 008. Cremenea şi dintele plugului rezistent se consumă cu timpul, dar poeziile sînt scutite de moarte.
Ergo cum silices, cum dens patientis aratri
Depereant aevo, carmina morte carent.
(*Ib. 15, 31 sq.*).

4 009. Dacă mai trăiesc şi dacă mai rezist grelelor mele necazuri şi nu mi-e silă de neliniştile zilei, ţie ţi-o datorez o, Muză a poeziei ; tu îmi dai mîngîiere, tu îmi linişteşti grija, tu vii la mine ca un balsam. Tu eşti călăuza şi însoţitoarea mea[a],.

---

a) Tu îmi aduceai linişte în tinereţe, cînd pasiunile mă răscoleau fără încetare ; tu mi-ai răcorit lin fruntea, ca un evantaliu divin, în zilele de-arşiţă ; tu mi-ai dăruit cele mai bune daruri ale pămîntului ; şi orice fericire eu o doresc numai prin tine.
Du gabst mir Ruh, wenn durch die jungen Glieder
Die Leidenschaft sich rastlos durchgewühlt ;
Du hast mir wie mit himmlischem Gefieder
Am heissen Tag die Stirne sanft gekühlt ;
Du schenktest mir der Erde beste Gaben,
Und jedes Glü k will ich durch dir nur haben.
(Goethe, *Zueignung*, 6, 3—8).

Ergo quod vivo, durisque laboribus obsto,
Nec me sollicitae taedia lucis habent,
Gratia, Musa, tibi ! nam tu solacia praebes,
Tu curae requies, tu medicina venis.
Tu dux et comes es.
(Id. Trist. 4, 10, 115 sqq.).

4 010. O, misiune sfîntă şi mare a poeziei, totul smulgi tu destinului şi dai nemurire popoarelor pieritoare.
O sacer et magnus vatum labor, omnia fato
Eripis et populis donas mortalibus aevum.
(Lucanus, *Phars. 9, 9 sq.).*

4 011. După cum pe pîrîul lucitor ca oglinda plutesc jucînd malurile variate, roşeaţa amurgului, cîmpia cu flori : aşa străluceşte în viaţa (aceasta) meschină lumea voioasă de umbre a poeziei.
Wie auf dem spiegelhellen Bach
Die bunten Ufer tanzend schweben,
Das Abendrot, das Blütenfeld.
So schimmert auf dem dürft'gen Leben
Der Dichtung muntre Schattenwelt.
(Schiller, *Künstler 23*).

POLITEŢA

4 012. Să nu ne mulţumim cu o politeţă mare ; pentru că-i un fel de înşelăciune.
No pagarse de la mucha cortesía : que es especie de engaño.
(Gracian, *Or. 191*).

4 013. Politeţa excesivă a cuiva pare uneori suspectă celui înţelept.
L'excessive civilité d'un homme paraît quelquefois suspecte au sage.
(Oxenstierna, *Pens. I, 144*).

4 014. Politeţa face ca omul să apară în exterior aşa cum ar trebui să fie în interior.
La politesse fait paraître l'homme au dehors comme il devrait être intérieurement.
(La Bruyère, *Car., De la société 32*).

4 015. Manierele frumoase dau curs meritului şi-l fac plăcut ; trebuie să aibă cineva calităţi cu totul eminente pentru a se menţine fără politeţă.
Les manières polies donnent cours au mérite et le rendent agréable, et il faut avoir de bien éminentes qualités pour se soutenir sans la politesse.
(Ib.).

POPORUL

4 016. Aspru e poporul, cînd scapă de nenorocire.
Τραχύς γε μέντοι δῆμος ἐκφυγὼν κακά.
(Aeschylus, *Septem 1044*).

4 017. După cum tulpina plăpîndă, abia ieşită din sămînţă, dacă-i bine îngrijită, dă roade atunci cînd vine timpul, tot astfel şi poporul, dacă-i bine ocrotit.
yathā bījāṅkuraḥ sūkṣmaḥ prayatnenā'bhirakṣitaḥ
phalaprado bhavet kāle tadvat lokaḥ surakṣitaḥ
(Pañcatantra (K) 1, 223).

4 018. Binele poporului este legea supremă.
Salus populi suprema lex.
(Cicero, *Leg. 2, 3, 8*).

4 019. Firea poporului e nestatornică şi-i uşor să-l convingi de un lucru, dar e greu să-l întăreşti în acea convingere.
La natura dei popoli è varia, ed è facile a persuadere loro una cosa, ma è difficile fermarli in quella persuasione.
(Machiavelli, *Princ. VI*).

4 020. Cea mai bună fortăreaţă care există este a nu fi urît de popor : pentru că, chiar dacă are cineva fortăreţe, dacă poporul îl urăşte, ele nu-l salvează, fiindcă niciodată nu lipsesc străini care să ajute poporul, odată ce a luat armele.
La miglior fortezza che sia, è non esser odiato dal popolo : perchè ancora che tu abbia le fortezze, e il popolo ti abbia in odio, le non ti salvano, perchè non mancano mai ai popoli, preso che li hanno le armi, forestieri che li soccorrino.
(Ib. 20).

4 021. Oraşele împrejmuite cu ziduri, magaziile şi arsenalele pline, cai de rasă bună, carele de luptă, elefanţii, tunurile, artileria şi celelalte — toate acestea nu sînt decît o oaie în piele de leu, dacă rasa şi caracterul poporului nu sînt viguroase şi războinice.
Walled towns, stored arsenals and armonies, goodly races of horse, chariots of war, elephants, ordnance, artillery, and the like — all this is but a sheep in a lion's skin, except the breed and disposition of the people be stout and warlike.
(Bacon, *Ess. 29*).

PORCUL

4 022. Pentru porci totul devine porc!
Den Schweinen wird alles Schwein!
Nietzsche, *Zar. 3, 298*).

POSESIUNEA

4 023 Fii încredinţat că nu-ţi aparţine ceea ce nu posezi înlăuntrul spiritului tău.
Πέπεισο μὴ εἶναι σὸν κτῆμα ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 1, 23*).

4 024. Noi muritorii nu posedăm în deplină proprietate bunurile (noastre), ci sîntem numai administratorii averii zeilor. Cînd vor, ei o iau înapoi.
Οὔ τοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί
τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
ὅταν δὲ χρήζωσ', αὖτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.
(Euripides, *Phoenix 555*).

4 025. Un suflet mare, conştient de natura sa superioară, se sileşte, ce-i drept, să se poarte virtuos şi să fie activ la postul în care a fost aşezat, însă el nu socoteşte ca propriu nimic din cele ce-l înconjoară, ci se foloseşte de ele ca şi cum ar fi împrumutate, străin şi grăbit.
Magnus animus, conscius sibi melioris naturae, dat quidem operam, ut in hac statione qua positus est, honeste se atque industrie gerat: ceterum nihil ho-

rum, quae circa sunt, suum indicat, sed ut commodatis utitur peregrinus et properans.
(Seneca, *Epist. 120, 18*).

4 026. Posedați toate lucrurile ca și cum nu le-ați avea.
Tened todas las cosas como si no las tuviesedes.
(Cervantes, *Quij. 2, 44*).

POSTERITATEA

4 027. Tribunalul posterității este, atît în cazul favorabil cît și în cel nefavorabil, curtea de casație dreaptă a sentințelor lumii contemporane. De aceea e atît de greu și de rar de a satisface deopotrivă și pe contemporani și posteritatea.
So ist denn der Richterstuhl der Nachwelt, wie im günstigen, so auch im ungünstigen Fall, der gerechte Kassationshof der Urteile der Mitwelt. Darum ist es so schwer und so selten, der Mitwelt und der Nachwelt gleichmässig Genüge zu leisten.
(Schopenhauer, *Par. 2, 243*).

POSTUL

4 028. Rangul îl arată pe om ; și pe unii îi arată mai bine, iar pe alții mai rău.
A place showeth the man ; and it showeth some to the better, and some to the worse.
(Bacon, *Ess. 11*).

4 029. Sînt chiar și oameni stupizi și, îndrăznesc s-o spun, imbecili, care se așază în posturi importante și știu să moară în belșug, fără a putea fi bănuiți în vreun fel de a fi contribuit la aceasta prin munca lor sau prin cea mai mică silință : cineva i-a condus la izvorul unui fluviu sau numai i-a găsit acolo întîmplarea ; li s-a spus : „Voiți apă ? scoateți" ; și au scos.
Il y a même des stupides, et j'ose dire des imbéciles, qui se placent en de beaux postes et qu' savent mourir dans l'opulence, sans qu'on les doive soupçonner en nulle manière d'y avoir contribué de leur travail ou de la moindre industrie : quelqu'un les a conduits

à la source d'un fleuve ou bien le hasard seul les y a fait rencontrer ; on leur a dit : „Voulez-vous de l'eau? puisez", et ils ont puisé.
(La Bruyère, *Car., Des biens de fortune 38*).

4 030. Eu cred că pot spune despre un post înalt şi dificil că-i mai uşor să te sui pînă la el, decît să te menţii acolo.
Je crois pouvoir dire d'un poste éminent et délicat qu'on y monte plus aisément qu'on ne s'y conserve.
(Ib., De la cour, 33).

4 031. Care ruşine e mai mare : să ţi se refuze un post pe care-l meriţi, sau să fii plasat în el fără a-l merita ?
Quelle plus grande honte y a-t-il, d'être refusé d'un poste que l'on mérite, ou d'y être placé sans le mériter ?
(Ib. 44).

4 032. Un om plasat de curînd într-un post nu se mai serveşte de raţiune şi de spiritul său pentru a-şi regla purtarea şi înfăţişarea exterioară faţă de ceilalţi ; el îşi împrumută regula de la postul său şi de la situaţia sa ; de aici uitarea, mîndria, aroganţa, asprimea, nerecunoştinţa.
Un homme qui vient d'être placé ne se sert plus de sa raison et de son esprit pour régler sa conduite et ses dehors à l'égard des autres ; il emprunte sa règle de son poste et de son état : de là l'oubli, la fierté, l'arrogance, la dureté, l'ingratitude.
(Ib. 51).

4 033. Posturile înalte îi fac pe cei mari şi mai mari, iar pe cei mici cu mult mai mici.
Les postes éminents rendent les grands hommes encore plus grands, et les petits beaucoup plus petits.
(Ib. De l'homme, 95).

4 034. Locurile înalte scutesc uneori de cele mai mici talente.
Les grandes places dispensent quelquefois des moindres talents.
(Vauvenargues, *Réfl. 570*).

POTOLIREA

4 035. Potolirea și nepotolirea nu sînt impuse neapărat de vîrstă ; cel care-i favorizat de zeul suprem e potolit, chiar dacă-i tînăr ; pe cînd un om de nimic chiar și la bătrînețe nu se potolește.
na çamaçamayor atra niyamo'sti vayaḥkṛtaḥ //
içvarānugṛhīto hi kaç cid bālo'pi çāmyati
vṛddho'pi na çamaṃ yāti kaç cit kāpuruṣaḥ punaḥ
(Somadeva, *Kath. 51, 33 sq.).*

POTOPUL

4 036. Marile lințolii care înfășoară și îngroapă în uitare toate lucrurile sînt două : potopurile și cutremurele.
The great winding sheets that bury all things in oblivion are two, deluges and earthquakes.
(Bacon, *Ess. 58*).

PRACTICA

4 037. Cîți ani nu trebuie să facem (ceva), pentru a ști numai întrucîtva ce trebuie făcut și cum !
Wie viele Jahre muss man nicht tun, um nur einigermassen zu wissen, was und wie es zu tun sei !
(Goethe, *Max. 897*).

PRĂPASTIA

4 038. Noi alergăm fără grijă în prăpastie, după ce am pus ceva înaintea noastră, spre a ne împiedica de a vedea.
Nous courons sans souci dans le précipice, après que nous avons mis quelque chose devant nous pour nous empêcher de le voir.
(Pascal, *Pens. 183 (27)*).

PRECEPTUL

4 039. Nu este nimeni atît de înțelept, dintre aceia care caută să aline prin vorbe durerea altora, încît, atunci cînd soarta se schimbă și își îndreaptă atacul asupra lui, să nu fie doborît de nenorocirea neașteptată, uitînd de cele spuse către alții și de preceptele sale.

Nec vero tanta praeditus sapientia
Quisquamst, qui aliorum aerumnam dictas adlevans
Non idem, cum fortuna mutata impetum
Convertat, clade subita frangatur sua,
Ut illa ad dicta et praecepta excidant.
(Sophocles, *Teucer, la* Cicero, *Tusc 3,71*).

4 040. După cum medicii au la îndemînă instrumentele şi cuţitele pentru intervenţii urgente, tot astfel şi tu să ai pregătite preceptele, ca să cunoşti cele divine şi cele umane şi ca să faci orice lucru, fie cît de mic, cu gîndul la legătura dintre amîndouă.

Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ ἀφνίδια τῶν θεραπευμάτων, οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπεινα εἰδέναι καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον.
(Marcus Aurelius *3,13*).

4 041. Bătrînilor le place să dea precepte bune, spre a se mîngîia că nu mai sînt în stare să dea exemple rele. Les vieillards aiment à donner de bons préceptes, pour se consoler de n'être plus en état de donner de mauvais exemples.
(La Rochefoucauld, *Max. 93.*).

PREDESTINAŢIA

4 042. Nici cel rău nici cel bun nu este aşa fără (voia) zeului.
Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος οὔτ' ἀγαθός.
(Theognis, *166*).

4 043. Tot ce ţi se întîmplă ţi-a fost predestinat din veşnicie şi complexul de cauze a determinat din veci şi fiinţa ta şi ivirea întîmplării.

Ὅ τι ἄν σοι συμβαίνῃ, τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος προκατεσκευάζετο καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων συνέκλωθε τήν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀιδίου καὶ τὴν τούτου σύμβασιν.
(Marcus Aurelius *10, 5*).

4 044. Omul poate să se îndrepte încotro vrea, să întreprindă orice ar fi, el va reveni mereu pe drumul pe care i l-a indicat odată natura.
Der Mensch mag sich wenden wohin er will, er mag unternehmen, was es auch sei, stets wird er auf jenen Weg wieder zurückkehren, den ihm die Natur einmal vorgezeichnet hat.
(Goethe, *Dicht. 1*).

PREFĂCĂTORIA

4 045. Odios ca porţile iadului îmi este acela care una ascunde în mintea sa şi alta spune.
'Εχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς 'Αΐδαο πύλῃσιν.
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.
(Homerus, *Il. 9, 312 sq.*).

4 046. Uită-te prudent la fiecare om, dacă nu cumva are ascunsă în inimă o lance, deşi îţi vorbeşte cu faţa veselă, şi dacă nu cumva limba îi vorbeşte în două feluri din cugetu-i negru.
Περφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον ὅρα,
μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων κραδίῃ
φαιδρῷ (σε) προσενέπῃ προσώπῳ,
γλῶσσα δέ οἱ διχόμυθος ἐκ μελαίνης φρενὸς γεγωνῇ.
(Solon, *Scolion 30*).

4 047. Cine se dă drept altul decît ceea ce este, ce ticăloşie n-a făcut un astfel de hoţ, care se fură pînă şi pe sine însuşi ?
yo'nyathā santam ātmānam anyathā pratipadyate
kiṃ tena na kṛtaṃ pāpaṃ cāureṇā'tmāpahāriṇā
(Mahābharata 1, 3 014 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 2 54 5).*

4 048. Cine se disprețuieşte singur şi se dă drept altul, aceluia zeii nu-i sînt favorabili, pentru că însăşi persoana lui nu preţuieşte nimic pentru el.
yo'vamanyā'tmanā'tmānam anyathā pratipadyate
na tasya devāḥ çreyāṃso yasyā'tmā'pi na kāraṇam
(Ib. 3020 ; Ib. 2566).

4 049. Cu mîna întinsă de departe, cu ochii umezi, oferind un loc pe scaunul lor, îmbrățișînd strîns, vorbind prietenos și punînd întrebări, înăuntru avînd otravă ascunsă, iar în afară fiind numai miere, foarte iscusiți în viclenie, — oare ce artă extraordinară de comediant este aceea pe care au învățat-o țicăloșii ?

dūrād ucchritapāṇir ārdranayanaḥ protsāritārdhāsano
gāḍhāliṅganatatparaḥ priyakathāsaṃpraçnasaktottaraḥ /
antar gūḍhaviço bahir madhumayaç cā'tīva māyāpaṭuḥ
ko nāmā'yam apūrvanāṭakavidhir yaç çikṣito durjanāiḥ //

(Tantrākhyāyika 1, 108).

4 050. Cînd stă înaintea ta, el are în gură vorbe dulci și e plin de admirație cînd vorbești ; însă după aceea își schimbă graiul și dă cuvintelor tale înțelesuri care să te pună rău cu lumea.

'Απέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου γλυκανεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τῶν λόγων σου ἐκθαυμάσει,
ὕστερον δὲ διαστρέψει τὸ στόμα αὐτοῦ
καὶ ἐν τοῖς λόγοις σου δώσει σκάνδαλον.

(Septuaginta, Sir. 27, 2).

In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum,
et super sermones tuos admirabitur ;
novissime autem pervertet os suum,
et in verbis tuis dabit scandalum.

4 051. Nu știu ce o fi cugetînd cel rău cînd imită pe cel bun.

Nescio quid cogitat, quum bonum imitatur, malus. (Syrus, *561*).

4 052. Nimeni nu poate purta mult timp masca prefăcătoriei. Ceea ce-i prefăcut repede revine la natura sa.

Nemo potest personam diu ferre fictam. Ficta cito in naturam suam recidunt.
(Seneca, *Clem. 1, 1*).

4 053. Este rușinos să spui una și să gîndești alta ; cu atît mai rușinos să scrii una și să gîndești alta.

Turpe est *aliud loqui aliud sentire; quanto turpius* aliud scribere, aliud sentire.
(Id. Epist. 24, 19).

4 054. Ipocrizia este un omagiu pe care viciul îl aduce virtuții.
L'hypocriste est un hommage que le vice rend à la vertu.
(La Rochefoucauld, *Max. 21).*

PREGĂTIREA

4 055. Totdeauna ne pregătim temeinic împotriva adversarilor noștri, fiindcă socotim că se chibzuiesc bine ; și nu trebuie ca speranțele noastre să se bazeze pe credința că ei vor greși, ci că noi înșine am luat toate măsurile.
Ἀεὶ δὲ ὡς πρὸς εὖ βουλευομένους τοὺς ἐναντίους ἔργῳ παρασκευαζόμεθα. καὶ οὐκ ἐξ ἐκείνων ὡς ἁμαρτησομένων ἔχειν δεῖ τὰς ἐλπίδας, ἀλλ' ὡς ἡμῶν αὐτῶν ἀσφαλῶς προνοουμένων.
(Thucydides, *1, 84, 4).*

4 056. În orice întreprindere, înainte de a începe, trebuie o pregătire (făcută) cu grijă.
In omnibus negotiis, priusquam aggrediare, adhibenda est praeparatio diligens.
(Cicero, *Off. 1, 21).*

PREMEDITAREA

4 057. Cine vine ca să facă rău, vine totdeauna cu premeditare.
Qui venit ut noceat, semper meditatus venit.
(Syrus, *790*).

PREOCUPAREA

4 058. Nimic din cele omenești nu merită multă preocupare.
Οὔτε τι τῶν ἀνθρωπίνων ἄξιον μεγάλης σπουδῆς.
(Plato, *Res publ. 10, 6*).

4 059. Asta s-a făcut, asta rămîne de făcut, asta iarăși s-a făcut pe jumătate : în timp ce omul este preocupat astfel, vine moartea și îl ia.

idaṃ kṛtam idaṃ kāryam idam anyat kṛtākṛtam
evam īhāsamāyuktaṃ mṛtyur ādāya gacchati
(Mahābhārata 12, 9946 sq.).

4 060. După cum obiecte mici, ţinute aproape de ochi, ne limitează cîmpul vederii şi ne acoperă lumea, — tot astfel adesea oameni şi lucruri din preajma noastră, oricît ar fi de neinsemnate şi de indiferente, ne preocupă atenţia şi gîndurile mai mult decît se cuvine, şi pe deasupra şi într-un mod neplăcut, înlăturînd (în acelaşi timp) gînduri şi preocupări importante.
Wie kleine Gegenstände, dem Auge nahe gehalten, unser Gesichtsfeld beschränkend, die Welt verdecken, — so werden oft die Menschen und Dinge unserer nächsten Umgebung, so höchst unbedeutend und gleichgültig sie auch seien, unsere Aufmerksamkeit und Gedanken über die Gebühr beschäftigen, dazu noch auf unerfreuliche Weise, und werden wichtige Gedanken und Angelegenheiten verdrängen.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 13*).

PRESA

4 061. Libertatea presei este pentru maşina de stat ceea ce este supapa de siguranţă pentru maşina cu aburi : căci prin ea orice nemulţumire îşi face drum îndată prin cuvinte, ba chiar, dacă nu are foarte mult material, se va epuiza în ele.
Die Pressfreiheit ist für die Staatsmaschine, was für die Dampfmaschine die Sicherheitsvalve: denn mittelst derselben macht jede Unzufriedenheit sich alsbald durch Worte Luft, ja wird sich, wenn sie nicht sehr viel Stoff hat, an ihnen erschöpfen.
(Schopenhauer, *Par. 2, 127*).

PRESIMŢIREA

4 062. Sufletul omului obişnuieşte să-i vestească uneori mai bine decît şapte iscoade care stau pe turn, puse ca să ia seama.
Ψυχὴ... ἀνδρὸς ἀπαγγέλλειν ἐνίοτε εἴωθεν
ἢ ἑπτὰ σκοποὶ ἐπὶ μετεώρου καθήμενοι ἐπὶ σκοπῆς.
(Septuaginta, Sir. 37, 14).

Anima viri sancti enuntiat aliquando vera quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.

PRESTIGIUL

4 063. Nici părul cărunt nici zbîrciturile nu ne pot da dintr-odată prestigiul ; ci viaţa anterioară, trăită frumos, dobîndeşte în cele din urmă roadele prestigiului.
Non cani nec rugae repente auctoritatem arripere possunt, sed honeste acta superior aetas fructus capit auctoritatis extremos.
(Cicero, *Sen. 62*).

PREŢUIREA

4 064. Abia atunci noi oamenii înţelegem (valoarea) bunurilor noastre, cînd pierdem ceea ce am avut.
Tum denique homines nostra intellegimus bona,
Quom quae in potestate habuimus ea amisimus.
(Plautus, *Capt. 142 sq.*).

4 065. Noi nu preţuim niciodată îndeajuns ceea ce avem şi facem prea mult caz de ceea ce posedă alţii.
Nous n'estimons jamais assez ce que nous avons, et nous faisons trop de cas de ce que les autres possèdent.
(Oxenstierna, *Pens. I, 250*).

PREŢUL

4 066. Adesea costă cel mai scump lucrul pentru care nu se dă nimic.
Saepe maximum pretium est, pro quo nullum datur.
(Seneca, *Epist. 42, 8*).

PREVEDEREA

4 067. Totul e înfricoşător şi plin de vise pentru muritori, ei putînd să izbîndească sau nu. Trebuie însă ca acela care nu se află în nenorocire să (pre)vadă calamităţile ; şi cînd cineva e fericit, atunci mai ales trebuie să aibă în vedere resursele (sale), spre a nu fi surprins şi distrus.

Πάντα δεινὰ κἀπικινδύνως βροτοῖς
κεῖται παθεῖν μὲν εὖ, παθεῖν δὲ θάτερα.
Χρὴ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δεῖν' ὁρᾶν,
χὥταν τις εὖ ζῇ, τηνικαῦτα τὸν βίον
σκοπεῖν μάλιστα, μὴ διαφθαρεὶς λάθῃ.
(Sophocles, *Phil. 502 sq.*).

4 068. Mereu mă gîndeam la nenorociri (posibile), înfăţişîndu-mi în minte fie pribegia departe de ţara mea, fie o moarte prematură, sau alte nenorociri, pentru ca, în caz că mi s-ar întîmpla ceva din cele ce presupuneam, să nu mă consume mai tare (durerea) abătută pe neaşteptate.

Εἰς φροντίδ' ἀεὶ συμφορὰς ἐβαλλόμην,
φυγάς τ' ἐμαυτῷ προστιθεὶς πάτρας ἐμᾶς,
θανάτους τ' ἀώρους, καὶ κακῶν ἄλλας ὁδούς.
ἵν' εἴ τι πάσχοιμ', ὧν ἐδόξαζον φρενί,
μή μοι νεωρὲς προσπεσὸν μᾶλλον δάκῃ.
(Euripides, *Theseus, la* Plutarchus, *Apoll. 21).*
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam aut exili moestam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali,
Ut, si qua invecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.
(După Cicero, *Tusc. 3, 29).*

4 069. Înţeleptul nu trebuie să se căiască, ci să prevadă.
Οὐ μετανοεῖν, ἀλλὰ προνοεῖν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
(Epicharmus, *la* Stobaeus, *Flor. 1, 14*).

4 070. După cum cei care călătoresc pe mare pe timp frumos au pregătite şi cele necesare pentru caz de furtună, tot aşa cei chibzuiţi îşi pregătesc în prosperitate măsurile pentru caz de nenorocire.
Ὥσπερ οἱ ἐν εὐδίᾳ πλέοντες καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἕτοιμα, οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονοῦντες καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάκασι βοηθήματα.
(Socrates, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 67*).

4 071. Omul trebuie să se aştepte la orice.

Πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ.
(Xenophon, *An. 7, 6, 11*).

4 072. Nu te aştepta niciodată să-ţi procuri cele trebuincioase pînă ce te va constrînge nevoia.
Μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἔστ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ.
(Id. Cyrus 1, 6, 10).

4 073. Dacă cineva socoteşte că prevederea nu e cauza tuturor bunurilor, mie mi se pare că judecă bine ; căci uneori e de folos şi întîmplarea.
Οὐ παντὸς ἀγαθοῦ τὴν πρόνοιαν αἰτίαν
κρίνων ἂν ὀρθῶς ὑπολαβεῖν τίς μοι δοκεῖ.
ἀλλ' ἔστι καὶ ταὐτόματον ἔνια χρήσιμον.
(Menander, *la* Stobaeus, *Ecl. I, p. 196*).

4 074. Înţeleptul veghează înainte de a se ivi primejdia. Cînd se iveşte aceasta, el nu suferă vreun rău. Dar cel lipsit de minte, care nu vede primejdia iminentă, suferă cînd ea se iveşte, fiindcă nu-i în stare să prevadă nimic.
puratah kṛcchrakālasya dhīmāñ jāgarti pūruṣaḥ
sa kṛcchrakālaṃ saṃprāpya vyathate nāi'va karhi cit
yas tu kṛcchram anuprāptaṃ victa nā'vabudhyate
sa kṛcchrakāle vyathito na prajānāti kiṃ cana
(Mahābhārata, 1, 8404 sqq.).

4 075. Asta înseamnă a fi înţelept, nu numai să vezi realitatea imediată, dar să şi prevezi ce se va întîmpla.
Istuc est *sapere, non quod ante pedes modost*
Videre, sed etiam *illa quae futura sunt*
Prospicere.
(Terentius, *Ad. 386 sqq.*).

4 076. Toţi trebuie să se gîndească, tocmai atunci cînd le merge mai bine, cum să suporte răstriştea. Cel care se întoarce dintr-o călătorie să se gîndească mereu la primejdii, la pagubă, la vreo greşeală a fiului, la moartea soţiei, la boala fiicei ; că aceste (nenorociri) sînt comune (tuturor) ; ca nu cumva vreuna din ele să constituie o surpriză pentru sufletul (său) ; iar tot ce se întîmplă împotriva aşteptării s-o socoată un cîştig.

Omnis, quom secundae res sunt maxume, tum maxume
Meditari secum oportet, quo pacto advorsam aerumnam ferant.
Pericla, damma peregre rediens semper secum cogitet
Aut fili peccatum aut uxoris mortem aut morbum filiae,
Communia esse haec, ne quid horum umquam accidat animo novum;
Quidquid praeter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.
(Id. Phorm. 241 sqq.).

4 077. Anticiparea nenorocirilor viitoare atenuează sosirea lor, căci le vedem cu mult înainte cum vin.
Praemeditatio futurorum malorum lenit eorum adventum, quae venientia longe ante videris.
(Cicero, Tusc. 3,29)

4 078. Aceasta-i înțelepciunea aceea eminentă și divină, a cunoaște adînc lucrurile omenești și a te ocupa de aproape cu ele; a nu fi surprins de nimic cînd se întîmplă și a nu socoti nimic imposibil înainte de a se întîmpla.
Haec est ille praestans et divina sapientia, et perceptas penitus et pertractatas res humanas habere, nihil admirari, cum acciderit, nihil, ante quam evenerit, non evenire posse arbitrari.
(Ib., 3,30).

4 079. În mijlocul liniștii sufletul să se prepare pentru dificultăți și să se întărească împotriva nedreptăților soartei în mijlocul binefacerilor ei.
In ipsa securitate animus ad difficilia se praeparet et contra iniurias fortunae inter beneficia firmetur.
(Seneca, *Epist., 18, 6*).

4 800. Înțeleptul se deprinde cu relele din viitor și ceea ce alții fac să fie ușor printr-o lungă suportare, el o face ușor printr-o lungă meditare.
Sapiens assuescit futuris malis et quae alii diu patiendo levia faciunt, hic levia facit diu cogitando.
(Ib. 76, 35).

4 081. Tot ce se întîmplă după o lungă aşteptare e mai uşor (de suportat).
Quicquid exspectatum est diu, levius accedit.
(Ib. 78, 29).

4 082. Dacă toată prevederea noastră nu poate să ne facă viaţa fericită, cu atît mai puţin nepăsarea noastră.
Si toute notre prévoyance ne peut rendre notre vie heureuse, combien moins notre nonchalance !
(Vauvenargues, *Réfl., 146*).

4 083. Prin imaginaţie şi raţiune experienţa noastră se transformă în prevedere ; noi devenim creatorii viitorului nostru şi încetăm de a fi sclavii trecutului nostru.
Par *l'imagination* et la *raison* notre *expérience* se transforme en prévoyance ; nous devenons les créateurs de notre avenir et cessons d'être les esclaves de notre passé.
(Durant, *Vies 205*).

PREZENTUL

4 084. Omul să trăiască făcîndu-şi prezentul cît mai plăcut ; căci ziua de mîine se apropie necunoscută.
Ζώοι τις ἀνθρώπων τὸ κατ'ἦμαρ ὅπως
ἥδιστα πορσύνων, τὸ δ' ἐς αὔριον αἰεὶ
τυφλὸν ἔρπει
(Sophocles, *Ter.*, *la* Stobaeus, *Flor., 98, 46*).

4 085. Socoteşte că-i a ta numai viaţa de fiecare zi ; restul aparţine soartei.
Τὸν χαθ' ἡμέραν
Βίον λογίζου σόν, τὰ δ'ἄλλα τῆς τύχης.
(Euripides, *Alcm., 788 s q.*).

4 086. Vreau să-i îndemn pe toţi muritorii să trăiască plăcut ziua prezentă ; căci cel care moare nu (mai) este nimic decît o umbră sub pămînt ; iar cel care trăieşte e menit să se bucure de o viaţă scurtă.
Πᾶσιν δὲ θνητοῖς βούλομαι παραινέσαι
τοὐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν
τὸ μηδέν ἐστι καὶ σκιὰ κατὰ χθονός.
μικροῦ δὲ βιότου ζῶντ' ἐπαυρέσθαι χρεών.
(Frag. anon., la Athenaeus *8, p. 336, B).*

4 087. A pierde prezentul de teama viitorului.
Praesens tempus futuri metu perdere.
(Seneca, *Epist., 24, 1*).

4 088. Nu putem trăi bine ziua de azi, dacă nu ne propunem să o trăim ca şi cum ar fi cea din urmă.
Οὐκ ἔστιν τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσαι.
(Musonius, *la* Stobaeus, *Flor., 1, 83*).

4 089. Fiecare trăieşte numai în prezent şi pe acesta îl pierde.
Τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.
(Marcus Aurelius *12, 26*).

4 090. Să nu se întristeze din cauza trecutului, să nu se gîndească la viitor ; înţeleptul să se preocupe (numai) de prezent.
gate çoko na kartavyo bhaviṣyaṃ nāi'va cintayet
vartamāneṣu kāryeṣu vartanīyaṃ vicakṣaṇāiḥ
(Vikramacarita 146 t Bohtlingk, *Ind. Spr., 818).*

4 091. Fiecare să-şi examineze gîndurile ; el le va găsi în întregime ocupate cu trecutul şi cu viitorul. Noi nu ne gîndim aproape deloc la prezent, şi dacă ne gîndim la el o facem numai pentru a-i împrumuta lumina spre a dispune de viitor. Prezentul nu e niciodată ţinta noastră : trecutul şi prezentul sînt mijloacele noastre ; numai viitorul este ţinta noastră. Astfel noi nu trăim niciodată, ci sperăm să trăim ; şi, pregătindu-ne mereu să fim fericiţi, este inevitabil să nu fim niciodată.
Que chacun examine ses pensées, il les trouvera toutes occupées au passé et à l'avenir. Nous ne pensons presque point au présent ; et, si nous y pensons, ce n'est que pour en prendre la lumière pour disposer de l'avenir. Le présent n'est jamais notre fin : le passé et le présent sont nos moyens ; le seul avenir est notre fin. Aussi nous ne vivons jamais, mais nous espérons de vivre ; et, nous disposant toujours à être heureux, il est inévitable que nous ne le soyons jamais.
(Pascal, *Pens., 172 (21)*).

4 092. Un punct esențial al înțelepciunii stă în proporția justă în care ne îndreptăm atenția pe de o parte asupra prezentului, pe de alta asupra viitorului, pentru ca nu cumva unul să ne strice pe celălalt.
Ein wichtiger Punkt der Lebensweisheit besteht in dem richtigen Verhältnis, in welchem wir unsere Aufmerksamkeit teils der Gegenwart, teils der Zukunft widmen, damit nicht die eine uns die andere verderbe.
(Schopenhauer, *Aphor., 5, 5*).

4 093. În loc de a ne preocupa exclusiv și mereu cu planuri și griji de viitor, sau de a ne abandona regretului pentru trecut, ar trebui să nu uităm niciodată că numai prezentul este real și sigur ; că viitorul, dimpotrivă, iese mai totdeauna altfel decît ni-l gîndim ; ba chiar și trecutul era altfel.
Statt mit den Plänen und Sorgen für die Zukunft ausschliesslich und immerdar beschäftigt zu sein, oder aber uns der Vergangenheit hinzugeben, sollten wir nie vergessen, dass die Gegenwart allein real und allein gewiss ist ; hingegen die Zukunft fast immer anders ausfällt, als wir sie denken ; ja, auch die Vergangenheit anders war.
(Ib.)

4 094. Ah ! umple cupa ; ce folos să tot repeți
Că timpul lunecă sub picioarele noastre ?
Mîine, care încă nu s-a născut
Și ieri care a murit,
La ce să ne chinuim cu acestea, dacă azi e dulce !
Ah, fill the Cup : — what boots it to repeat
How Time is slipping underneath our Feet :
Unborn To-Morrow and dead Yesterday
Why fret about them if To-Day be sweet !
(Fitzgerald, *Rubaiyát of Omar Khayyam 37*)

4 095. Cît timp înflorește trandafirul la marginea pîrîului, bea . . . rodul de rubin al viței : iar cînd Îngerul (morții) se va apropia de tine cu băutura lui mai întunecată, ia-o și nu te înspăimînta.

While the Rose blows along the River Brink,
...the Ruby Vintage drink:
And when the Angel with his darker Draught
Draws up to Thee — take that, and do not shrink.
(Ib. 48)

PREZICEREA

4 096. Profeţi şi prezicători nerușinaţi, incapabili, smintiţi sau siliţi de sărăcie, arată altora drumul, fără a-şi cunoaşte propria lor cărare şi cer o drachmă de la aceia cărora le promit bogăţie. Să-şi reţină drachma din acea bogăţie şi să ne dea restul

Superstitiosi vates impudentesque harioli,
Aut inertes aut insani aut quibus egestas imperat,
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam,
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachumam ipsi petunt
De his divitiis sibi deducant drachumam, reddant cetera.

(Ennius, *Fragm. 337 b, la* Diehl)

4 097. Înalta putere a ştiinţei, ascunsă lumii întregi! Şi cine (nici) nu se gîndeşte, acela o capătă în dar, o are fără grijă.

Die hohe Kraft
Der Wissenschaft
Der ganzen Welt verborgen!
Und wer nicht denkt,
Dem wird sie geschenkt,
Er hat sie ohne Sorgen.
(Goethe, *Faust 2 567 sqq.)*

4 098. Experienţa comună, de fiecare zi, verifică mereu cîte o veche prezicere ce ni s-a făcut şi transformă în realităţi vorbele şi semnele pe care le-am auzit şi văzut fără să le dăm atenţie.

The trivial experience of every day is always verifying some old prediction to us, and converting into things the words and signs we had heard and seen without heed.
(Emerson, *Ess., Hist.*).

PRICEPEREA

4 099. Nu e cu putinţă ca cineva să se priceapă în toate.

Οὐδ' ἄρα πως ἦν
ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.
(Homerus, *Ilias 23, 670 sq.*)

4 100. În orice îndeletnicire unul e mai rău, altul e mai bun ; însă nimeni nu e priceput în toate.
Ἔστιν ὁ μὲν χείρων, ὁ δ'ἀμείνων ἔργον ἕκαστον.
Οὐδεὶς δ'ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός.
(Theognis, *Sent. 901 sq.*)

4 101. Priceperea se arată în fapte : a sfetnicilor, cînd împacă pe cei dezbinaţi ; a medicilor, cînd se iveşte o boală ; căci atunci cînd lucrurile merg bine, cine nu-i învăţat ?
mantriṇāṃ bhinnasaṃdhāne bhisajāṃ sāṃnipātike
karmaṇi vyajyate prajñā svasthe ko vā na paṇḍitaḥ
(Pañcatantra (K) 1, 381)

4 102. Fiecare să exerciteze acea îndeletnicire la care se pricepe.
Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.
(Cicero, *Tusc., 1, 41*)

4 103. Mulţi ştiu ce trebuie făcut, dar numai cei pricepuţi o aduc la îndeplinire.
Consilium inveniunt multi, sed docti explicant.
(Syrus, *152*).

4 104. Fiecare să fie pus să facă treaba la care se pricepe. Cine-i fără experienţă în treburi, acela greşeşte, oricît ar fi de învăţat.
yo yatra kuçalaḥ hārye taṃ tatra viniyojayet
kāryeṣv adṛṣṭakarmā yaḥ çāstrajño'pi sa muhyati
(Hitopadeça 3, 54 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2556)*

4 105. Nu-i uşor ca omul să fie priceput în toate.
Na hi sarvatra pāṇḍityaṃ sulabhaṃ puruṣāiḥ kvacit.
(Çārṇgadharapaddhati, Raj. 121 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 183*).

4 106. Cine ştie mai mult decît alţii nu vrea să fie un instrument în mîinile lor ; iar cînd se amestecă în treburile altuia, el vrea să le conducă puţin în felul său.
Chi ne sa più degli altri non vuol essere strumento materiale nelle loro mani ; e quando entra negli affari altrui, vuol anche fargli andare un po'a modo suo.
(Manzoni, *Prom., 27*).

4 107. Prietenul adevărat este plin de iubire în orișice vreme, iar în nenorocire el este ca un frate.
Omni tempore diligit qui amicus est,
et frater in angustiis comprobatur.
(Vulgata, Prov., 17, 17).

4 108. Mulți cinstesc pe cel puternic și se împrietenesc cu cel darnic.
Multi colunt personam potentis,
et amici sunt dona tribuentis.
(Ib. 19, 6).

4 109. Mai bun e un prieten aproape de tine decît un frate care locuiește departe.
Κρείσσων φίλος ἐγγὺς ἢ ἀδελφὸς μακρὰν οἰκῶν.
(Septuaginta, Prov., 27, 10).
Melior est vicinus iuxta
quam frater procul.

4 110. Prietenul este un al doilea eu.
Ὁ φίλος ἄλλος ἐγώ.
(Pythagoras)

4 111. Averea prietenilor este comună.
Κοινὰ τὰ τῶν φίλων.
(Id. la Euripides, *Or., 727 și la* Plato, *Phaedrus 297 C)*

4 112. Să nu dai mîna cu oricine.
Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν.
(Id., la Plutarchus, *Educ., 17).*

4 113. Simonide fiind întrebat de ce iubește banii, deși e atît de bătrîn, răspunse : „Pentru că prefer să las, cînd voi muri, averea mea dușmanilor, decît să am nevoie de prieteni în timpul vieții (mele)", condamnînd (prin aceasta) nestatornicia prieteniei celor (mai) mulți.
Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς διὰ τί ἐσχάτου γήρως ὢν φιλάργυρος εἴη „ὅτι, εἶπε, βουλοίμην ἂν ἀποθανὼν τοῖς ἐχθροῖς μᾶλλον ἀπολιπεῖν ἢ ζῶν δεῖσθαι τῶν

φίλων", κατεγνωκὼς τῆς τῶν πολλῶν φιλίας τὸ ἀβέβαιον.
(Simonides, *la* Stobaeus, *Flor.*, *10*, *62*).

4 114. Mulţi sînt prieteni la mîncare şi la băutură, dar la o treabă serioasă mai puţini.
Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιός εἰσιν ἑταῖροι,
ἐν δὲ σπουδαίῳ πρήγματι παυρότεροι.
(Theognis, *Sent.*, *115 s q.*).

4 115. Potriveşte-ţi caracterul şi variază-l după fiecare din prietenii tăi, împrumutînd din firea fiecăruia.
Φίλους κατὰ πάντας ἐπίστρεφε ποικίλον ἦθος,
ὀργὴν συμμίσγων ἥντιν ἕκαστος ἔχει.
(Ib. 213 s q.).

4 116. Nimeni nu vrea să fie prietenul cuiva atunci cînd i se întîmplă o nenorocire, chiar dacă s-a născut din aceeaşi mamă.
Οὐδεὶς λῇ φίλος εἶναι, ἐπὴν κακὸν ἀνδρὶ γένηται
οὐδ' ᾧ κ'ἐκ γαστρὸς ...μιῆς γεγόνῃ.
(Ib. 299 s q.).

4 117. Să nu pierzi un prieten pentru un motiv neîntemeiat, dînd crezare defăimării celei rele.
Μήποτ' ἐπὶ σμικρῇ προφάσει φίλον ἄνδρ'ἀπολέσαι
πειθόμενος χαλεπῇ ...διαβολίῃ.
(Ib. 323 s q.).

4 118. Prietenii mă trădează, căci de duşmani mă ferese, cum se fereşte cîrmaciul de stîncile (ascunse) sub (apa) mării.
Οἵ με φίλοι προδιδοῦσιν, ἐπεὶ τόν γ'ἐχθρὸν ἀλεῦμαι
ὥστε κυβερνήτης χοιράδας εἰναλίας.
(Ib. 575 s q.).

4 119. Cît timp îmi merge bine, am mulţi prieteni; dar cînd se întîmplă vreo nenorocire, puţini (îmi) sînt credincioşi.
Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμεῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν
συγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον.
(Ib. 697 s q.).

120 **Cînd vreunul din prietenii mei vede că am un necaz, el întoarce capul şi nici nu vrea să se uite (la mine) ; iar dacă îmi vine de undeva vreo bucurie, ceea ce rar i se întîmplă omului, aşa (parte de) multe îmbrăţişări şi semne de prietenie.**

Τῶν δὲ φίλων εἰ μέν τις ὁρᾷ μέ τι δεινὸν ἔχοντα,
αὐχέν' ἀποστρέψας οὐδ' ἐσορᾶν ἐθέλει,
ἢν δέ τί μοι ποθεν ἐσθλόν, ἃ παυράκι γίνεται ἀνδρί
πολλοὺς ἀσπασμοὺς καὶ φιλότητας ἔχω.
(Ib. 857 sqq.).

121. Banii găsesc prietenii.

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους.
(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor., 94, 8).*

122. Nu e nimic propriu la prietenii adevăraţi, ci averea lor e în comun.

Φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵτινες φίλοι
ὀρθῶς πεφύκασ' ἀλλὰ κοινὰ χρήματα.
(Euripides, *Andromache 375 sq.*).

123. Nimeni nu vrea să aibă prieteni săraci.

Πένητας οὐδεὶς βούλεται κτᾶσθαι φίλους.
(Id. El., 1138).

124. Nu e o ruşine să fim prieteni cu cineva cît timp vede (lumina zilei), iar după ce moare să nu mai fim ?

Οὔκουν τόδ' αἰσχρόν, εἰ βλέποντι μὲν φίλῳ
χρώμεσθ', ἐπεὶ δ'ὄλωλε, μὴ χρώμεσθ' ἔτι ;
(Id. Hec., 311 sq.).

125. În răstrişte se vede cel mai bine care sînt prietenii cei mai buni. Căci orice prosperitate îşi are prietenii ei.

Ἐν τοῖς κακοῖς γὰρ οἱ ἀγαθοὶ σαφέστατοι
φίλοι· τὰ χρηστὰ δ'αὖθ'ἕκαστ'ἔχει φίλους.
(Ib. 1201 sq.).

126. În vremuri grele cum mai preţuim prietenia ! iar cînd ne merge bine, dăm la o parte recunoştinţa, închipuindu-ne că sîntem fericiţi prin noi înşine.

Ἐν τοῖσι μὲν δεινοῖσιν ὡς φίλοι φίλων·

ὅταν δὲ πράξωσ' εὖ διωθοῦνται χάριν,
αὐτοὶ δι' αὑτοὺς εὐτυχεῖν ἡγούμενοι.
(Id. Peliades, fr. 11, la Wagner, *Poet. trag. Graec. fragm).*

4 127. Cea mai mare ruşine este să se salveze cineva atunci cînd pe prietenii săi în nenorocire.
Τὰ τῶν φίλων
αἴσχιστον ὅστις καταβαλὼν εἰς ξυμφορὰς
αὐτὸς σέσωσται.
(Id. Iph. Taur., 593).

4 128. Mulţi care par a fi prieteni nu sînt şi (mulţi) care nu par sînt.
Πολλοὶ δοκέοντες εἶναι φίλοι οὐκ εἰσί, καὶ οὐ δοκέοντες εἰσίν.
(Democritus, *la Diels, fr. 97).*

4 129. Mulţi evită pe prietenii lor, cînd aceştia cad din prosperitate în sărăcie.
Ἐκτρέπονται πολλοὶ τοὺς φίλους, ἐπὴν ἐξ εὐπορίης εἰς πενίην μεταπέσωσιν.
(Ib. 101).

4 130. Este uşor să găseşti în fericire un prieten ; dar în nenorocire este lucrul cel mai greu.
Ἐν εὐτυχίῃ φίλον εὑρεῖν εὔπορον, ἐν δὲ δυστυχίῃ πάντων ἀπορώτατον.
(Ib. 106).

4 131. Noi dobîndim prieteni nu primind binefaceri, ci făcînd.
Οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους.
(Thucydides, *2, 40, 4*)

4 132. Ce plictisitori sînt prietenii, care se ivesc de îndată ce-i merge cuiva bine.
Ὡς χαλεπόν εἰσιν οἱ φίλοι,
οἱ φαινόμενοι παραχρῆμ'ὅταν πράττῃ τις εὖ.
(Aristophanes, *Plut., 731).*

4 133. Tu nu ignorezi vicisitudinile soartei, că ea face, de azi pe mîine, din bogat un cerşetor ; sau (îţi închipui că) prietenii, cunoscuţii şi camarazii tăi vor contribui să te ajute ? Roagă-te să nu faci experienţe cu prietenii.

Τύχης δὲ μεταβολὰς οὐκ ἀγνοεῖς,
ὅτι τὸν εὔπορον τίθησι πτωχὸν εἰς τὴν αὔριον.
'αλλ' ἑταῖροι καὶ φίλοι σοι καὶ συνήθεις νὴ Δία
ἔρανον εἰσοίσουσιν·εὔχου μὴ λαβεῖν πεῖραν φίλων.
(Philolaus, *la* Stobaeus, *Flor., 30, 4, 11 sqq.).*

4 134. După cum cei bolnavi, cînd suferă dureri mari, nu le mai simt cînd îl văd pe medic, tot aşa, cînd cineva e întristat, suferă mai puţin cînd vede lîngă el un prieten.

Καθάπερ οἱ νοσοῦντες ἀλγοῦντες σφόδρα,
τὸν ἰατρὸν ἂν ἴδωσιν, οὐκ ἀλγοῦσ'ἔτι,
οὕτως, ὅταν τις τυγχάνῃ λυπούμενος,
ἧττον ὀδυνᾶται, φίλον ἐὰν παρόντ' ἴδῃ.
(Ib. 113, 10).

4 135. Cînd îi merge cuiva rău, prietenii dispar.

'Ανδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι.
(Menander, *Mon., 32*).

4 136. Dacă vom avea bani, vom avea şi prieteni.

'Εὰν δ'ἔχωμεν χρήματ', ἕξομεν φίλους.
(Ib. 165).

4 137. Timpul încearcă prietenii, ca focul aurul.

Κρίνει φίλους ὁ καιρός, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.
(Ib. 276).

4 138. Toţi sînt prieteni cu cei fericiţi.

Τῶν εὐτυχούντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι.
(Ib. 507).

4 139. Cel care nu cunoaşte Vedele nu e prietenul celui care le cunoaşte ; cine nu posedă un car nu e prieten cu acela care posedă ; prietenia se formează cînd condiţiile sînt egale ; ea nu e posibilă, cînd condiţiile sînt diferite.

nā'çrotriyah çrotriyasya nā'rathī rathinah sakhā
sāmyād dhi sakhyaṃ bhavati vāiṣamyān no'papadyate
(Mahābhārata 1, 5198 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1560)*

4 140. Fiecare îşi este singur prieten, fiecare îşi este singur duşman.
ātmā hy cvā'tmano bandhur ātmāi'va ripur ātmanah
(Ib. 5. 1158; Ib. 3691).

4 141. Oricine, chiar dacă nu are vreo legătură cu noi, dacă se poartă prieteneşte, este pentru noi rudă, prieten, refugiu, ţinta supremă.
yaḥ kaç cid apy asaṃbaddho mitrabhāvena vartate
sa eva bandhus tan mitraṃ sā gatis tat parāyanam
(Ib. 1297: Ib. 4754)

4 142. Unde stă (alături) prietenul, nu stă ruda.
tiṣṭhate hi *suhṛd yatra na bandhus tatra tiṣṭhati*
(Ib. 3718: Ib. 1199).

4 143. Nimeni nu e (din natură) prietenul sau duşmanul cuiva ; prietenii şi duşmanii provin din interes.
na kaç cit kasya cin mitraṃ na kaç cit kasya cid ripuh/arthatas tu nibadhyante mitrani ripavas tathā
(Ib. 12, 5021: Ib. 4274).

4 144. Prietenia nu e statornică, nici duşmănia nu e durabilă : din interes se naşte şi prietenia şi duşmănia.
nā'sti māitrī sthirā nāma na ca dhruvam asāuhṛdam
arthayuktyā tu jāyante mitrāṇi ripavas tathā
(Ib. 5052: Ib. 4451).

4 145. Prietenia şi căsătoria sînt cu putinţă numai între doi care au aceeaşi avere sau care sînt de acelaşi neam ; nu însă între un bogat şi un sărac.
yayor eva samaṃ vittaṃ yayor eva samaṃ kulam
tayor māitrī vivāhaç ca na tu puṣṭavipuṣṭayoh
(Pañcatantra (K) 1, 281).

4 146. Cerbii se însoţesc cu cerbi, boii cu boi, caii cu cai, proştii cu proşti, deştepţii cu deştepţi. Prietenia există numai între cei care au acelaşi caracter sau care se află în aceeaşi nenorocire.
mṛgā mṛgāih saṅgam anuvrajanti
gāvaç ca gobhis turaṃgās tuturaṃgāih
mūrkhāç ca mūrkhāih sudhiyāh sudhībhih
samānaçīlavyasaneşu sakhyam
(Ib. 282)

4 147. Înțeleptul își dă totdeauna osteneală pentru un prieten sau pentru o rudă ; dar mai ales cînd dă nenorocirea peste ei.

mitrārthe bandhavārthe ca bunddhimān yatate sadā jātāsv āpatsu yatrena

(Ib. 359: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2205)*.

4 148. Acela-i prieten, care-i prieten în nenorocire, chiar dacă aparține altei caste ; în prosperitate oricine este prietenul oricui.

sa suhṛd vyasane yaḥ syād anyajātyudbhavo'pi san vṛddhāu sarvo'pi mitraṃ syāt sarveṣām api dehinām *(Ib. 382*: *Ib. 3222)*.

4 149. Prostul care-și face prieten pe unul care nu-i de o seamă cu el, ci sau inferior, sau superior, se face de rîsul lumii.

yo mitraṃ kurute mūḍha ātmano'sadṛçaṃ kudhīḥ hinaṃ vā'py adhikaṃ vā'pi hāsyatām yāty asāu jane *(Ib. 2, 29*: *Ib. 2551)*.

4 150. Fără servicii nu poate avea loc în nici un chip o prietenie cu cineva, de vreme ce însăși zeii dau cele dorite primind în schimb prinosuri și rugăciuni.

no'pakāraṃ vinā prītiḥ kathaṃ cit kasya cid bhavet upayācitadānena yato devā abhīṣtadāḥ *(Ib. (B) 46)*.

4 151. Șase semne are prietenia : dă și primește, se destăinuie și întreabă, mănîncă și ospătează.

dadāti pratigṛhṇāti guhyam ākhyāti pṛcchati bhuṅkte bhojayate cāi'va ṣaḍvidhaṃ prītilakṣaṇam *(Ib. 49*: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1103)*.

4 152. Prietenia la nevoie, aceea-i prietenie. Cînd lucrurile merg bine și dușmanul devine prieten.

āpatkāle tu saṃprāpte yan mitraṃ mitram eva tat vṛddhikāle tu saṃprāpte durjano'pi suhṛd bhavet *(Ib. (B) 112)*.

4 153. Nimeni nu e cu totul prietenul sau dușmanul cuiva. Citeodată vedem pe unul care a fost distrus de un prieten cum e scăpat printr-un serviciu pe care i-l face dușmanul.

mitraṃ ko'pi na kasyā'pi nitāntaṃ na ça vāirakṛt
dṛçyate mitravidhvastaḥ kāvyād vāiriprarakṣitaḥ
(Ib. 113).

4 154. Cine își face prieten dintr-un dușman mai tare decît el, acela, fără îndoială, înghite otravă de bună voie.
yo'mitraṃ kurute mitraṃ viryābhyadhikam ātmanaḥ
sa karoti na saṃdehaḥ svayaṃ hi viṣabhakṣaṇam
(Ib. 4, 25: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2550).*

4 155. Prietenul sigur se cunoaște în împrejurări nesigure.
Amicus certus in re incerta cernitur.
(Ennius, *Scen., 296).*

4 156. Este o veche zicătoare, că totul este comun între prieteni.
Vetus verbum hoc quidem est,
Communia esse amicorum inter se omnia.
(Tertullianus, *Adversus Praxean 803 sq.).*

4 157. Dacă-ți faci un prieten, fă-l punîndu-l la încercare și nu te încrede degrabă în el.
Căci este cîte unul prieten pînă la o vreme, dar nu rămîne (astfel) în ziua necazului tău.
Εἰ κτᾶσαι φίλον, ἐν πειρασμῷ κτῆσαι αὐτὸν
καὶ μὴ ταχὺ ἐμπιστεύσῃς αὐτῷ.
Ἔστιν γὰρ φίλος ἐν καιρῷ αὐτοῦ
καὶ οὐ μὴ παραμείνῃ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου.
(Septuaginta, Sir., 6, 7 sq).
Si possides amicum, in tentatione posside eum,
et ne facile credas ei.
Est enim amicus secundum tempus suum,
et non permanebit in die tribulationis.

4 158. Nimic nu prețuiește mai mult ca un prieten credincios.
Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα.
(Ib. 15).

4 159. Nu părăsi pe prietenul cel vechi, căci cel nou nu este asemenea lui. Ca vinul cel nou este prietenul cel nou ; de se va învechi, îl vei bea cu veselie.
Μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀρχαῖον,
ὁ γὰρ πρόσφατος οὐκ ἔστιν ἴφισος αὐτῷ.

οἶνος νέος φίλος νέος.
ἐὰν παλαιωθῇ, μετ' εὐφροσύνης πίεσαι αὐτόν.
(Ib. 9, 14).
Ne derelinquas amicum antiquum ;
novus enim non erit similis illi.
Vinum novum amicus novus ;
veterascet, et cum suavitate bibes illud.

4 160. Prietenul nu poţi să-l cunoşti atunci cînd eşti fericit, iar duşmanul nu rămîne ascuns atunci cînd eşti nenorocit.
Οὐκ ἐκδικηθήσεται ἐν ἀγαθοῖς ὁ φίλος,
καὶ οὐ κρυβήσεται ἐν κακοῖς ὁ ἐχθρός.
(Ib. 12, 8).
Non agnoscetur in bonis amicus,
et non abscondetur in malis inimicus.

4 161. Nu mă voi sfii să-mi apăr prietenul şi nu mă voi ascunde de el, chiar de mi s-ar întîmpla vreun rău datorită lui.
Φίλον σκεπάσαι οὐκ αἰσχυνθήσομαι
καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οὐ μὴ κρυβῶ,
καὶ εἰ κακά μοι συμβήσεται δι'αὐτόν.
(Ib. 22, 25).
Amicum salutare non confundar,
a facie illius non me abscondam ;
et si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.

4 162. Nu este oare întristare (care să ţină) pînă la moarte, cînd un tovarăş sau un prieten se schimbă în duşman ?
Οὐχὶ λύπη ἔνι ἕως θανάτου
ἑταῖρος καὶ φίλος τρεπόμενος εἰς ἔχθραν ;
(Ib. 37, 2).
Nonne tristitia inest usque ad mortem ?
Sodalis autem et amicus ad inimicitiam convertentur.

4 163. Acela (Scipio) spunea că nimic nu-i mai greu decît ca prietenia să dureze pînă la sfîrşitul vieţii.
Ille (scil. Scipio) nihil difficilius esse dicebat, quam amicitiam usque ad extremum vitae permanere.
(Cicero, *Am., 10*).

4 164. În prietenie să se observe această lege : să nu cerem ceva ruşinos, nici să nu săvîrşim, cînd ni s-ar cere.
Haec lex in amicitia sanciatur, ut neque rogemus res turpes, nec faciamus rogati.
(Ib. 12).

4 165. Se poate vedea lucrul următor : cei care înainte aveau un caracter plăcut, se schimbă cînd sînt la putere şi în prosperitate, şi disprefuind prieteniile vechi, preferă pe cele noi.
Hoc quidem videre licet, eos, qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus, *immutari, spernique ab iis veteras amicitias, indulgeri novis.*
(Ib. 15).

4 166. Cei mai mulţi au pretenţia absurdă, ca să nu spun nerușinată, de-a avea un prieten aşa fel, cum ei singuri nu pot fi ; şi ceea ce ei n. acordă prietenilor vor să obţină de la prieteni.
Plerique perverse, ne dicam impudenter, amicum habere talem volunt, qualis ipsi esse non possunt ; quaeque ipsi non tribuunt amicis, haec ab iis desiderant.
(Ib. 22).

4 167. Uneori duşmani înverşunaţi aduc servicii mai mari decît prieteni care par dragi ; aceia spun adesea adevărul, aceştia niciodată.
Melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos qui dulces videantur ; illos verum saepe dicere hos nunquam.
(Ib. 24).

4 168. Dintre toate legăturile nu e nici una mai însemnată şi mai puternică decît prietenia dintre oameni de treabă cu moravuri asemănătoare.
Omnium societatum nulla praestantior est, nulla firmior, quam cum viri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.
(Id. Off., 1, 17).

4 169. Prosperitatea dobîndeşte prieteni, iar răstriştea îi pune la încercare.
Secundae amicos res parant, tristes probant.
(Syrus, *887*).

4 170. Mai mult trebuie să ne ferim de invidia prietenilor decît de gîndul rău al duşmanilor.
Magis cavenda amicorum invidia, quam insidiae hostium.
(Ib. 1048).

4 171. A voi acelaşi lucru şi a nu voi acelaşi lucru, aceasta este prietenia solidă.
Idem velle atque idem nolle, ea demum firma amicitia est.
(Sallustius, *Cat., 20, 4*).

4 172. Cine-i mai prieten decît un frate faţă de fratele (său) ? sau pe care străin îl vei găsi credincios, dacă vei fi duşman faţă de ai tăi ?
Quis amicior quam frater fratri ? aut quem alienum fidum invenies, si tuis hostis fueris ?
(Id. Iug., 10, 5).

4 173. Cît timp vei fi fericit, vei număra mulţi prieteni ; dacă însă timpurile vor deveni tulburi, vei fi singur.
Donec eris felix, multos numerabis amicos ;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
(Ovidius, *Trist., 1, 9, 5*).

4 174. În jurul celor răsturnaţi este o imensă singurătate şi prietenii fug de acolo, unde sînt puşi la încercare.
Circa eversos ingens solitudo est, et inde amici fugiunt, ubi probantur.
(Seneca, *Epist., 9, 9*).

4 175. Ca să fiu Pylade, trebuie să fie cineva pentru mine Oreste. Asta nu se-ntîmplă prin vorbe : ca să fii iubit, iubeşte.
Ut praestem Pyladen, aliquis mihi praestet Oresten.
Hoc non fit verbis : . . . ut ameris, ama.
(Martialis *6, 3, 9 sq.*).

4 176. Cei nechibzuiți strică și prieteniile, pe cînd cei cu judecată știu să se servească cum trebuie și de dușmani.
Οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται.
(Plutarchus, *Inim., 1*).

4 177. A găsi în prosperitate un prieten este lucrul cel mai ușor; dar în răstriște este lucrul cel mai greu din lume.
Ἐν εὐτυχίᾳ φίλον εὑρεῖν εὐπορώτατον·ἐν δὲ δυστυχίᾳ πάντων ἀπορώτατον.
(Epictetus, *la* Antonius, *1, 2, 4 p. 29*).

4 178. Nu poate fi prietenie cu regii, nici cu cei răi. Nu poate fi prietenie cu proștii, nici joacă cu șerpii.
nā'sti māitraṃ narendrāiç ca nā'sti māitram khalāih saha
nā'sti māitram abodhāiç ca na ca krīḍā bhujamgamāih
(Cāṇakya, Kaut. 103: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4450).*

4 179. Știința este prietena în țară străină, soția este prietena din casă, doctoria este prietena bolnavului, virtutea este prietena celui mort.
vidyā mitraṃ pravāse ca bhāryā mitraṃ gṛheṣu ca
vyādhitasyāu'ṣadhaṃ mitraṃ dharmo mitraṃ mṛtasya ca
(Vṛddhacaṇakya 5, 15: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4999).*

4 180. Mare la început, dar descrescînd treptat, slabă mai întîi și puternică după aceea, ca umbra care se deosebește în a doua jumătate a zilei de cea din prima : astfel e prietenia cu cei răi și cu cei de treabă.
ārambhagurvī kṣayiṇī krameṇa laghvī purā vṛddhimatī ca paçcāt
dinasya pūrvārdhaparārdhabhinnā chāye'va māitrī khalasajjanānām
(Bhartṛhari, *Nīt., 60*).

4 181. Îndepărtează pe cei răi, îndeamnă la bine, păstrează secretele, dă la iveală meritele, nu-l părăsi pe cel căzut în nenorocire, dă cînd trebuie ; acestea sînt semnele adevăratei prietenii, după spusa celor înțelepți.

pāpān nivārayati yajayate hitāya guhyāni gūhati
guṇān prakaṭikaroti
āpadgataṃ ca na jahāti dadāti kāle sammitralakṣa-
ṇam idaṃ pravadanti santaḥ
(Ib. 72).

4 182. Acela-i prieten, care-i în stare să scoată din nenorocire pe cei căzuți în ea ; iar nu cel care știe numai să dojenească, atunci cînd împrejurarea cere ocrotirea celui îngrozit.
sa bandhur yo vipannānām āpaduddharaṇakṣamaḥ
na tu bhītaparitrāṇavastūpalambhapaṇḍitaḥ
(Hitopadeça I, 30).

4 183. Cine este prietenul celor care stau rău ? Cine nu se supără, cînd e rugat cu insistență ? Cine se satură de bogăție ? Cine nu se pricepe să facă rău ?
bandhuḥ ko nama duḥsthānām kupyet ko nā'tiyā-
citaḥ/ko nu tṛpyati vittena kukṛtye ko na paṇḍitaḥ
(Ib. 2, 164 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1939).*

4 184. Pe virtuosul cărula vrea să-i acorde favoarea sa, zeul suprem îl înconjoară cu prieteni buni.
dadāti tasya kalyāṇamitrasaṃyogam īçvaraḥ
icchaty anugraham yasya kartuṃ sukṛtakarmaṇaḥ
(Somadeva, *Kath. 54, 72).*

4 185. Numai puțini iscusiți pe lumea aceasta apar, pentru izbînda cauzei lor, ca prieteni sub aparență de dușmani și ca dușmani sub aparența de prieteni.
çatrurūpāṇi mitrāṇi mitrarūpāç ca çatravaḥ
jāyante kāryasiddhyartham kecil loke vicakṣaṇāḥ
(Pañcatantra I, 174 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2944).*

4 186. De obicei, cînd cineva arată o prietenie deosebită, el urmărește un scop (anumit).
kāryāpekṣo janaḥ prāyaḥ prītim āviṣkaroty alam
(Kusamadeva, *Dṛṣṭantaçataka 45 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr., 650).*

4 187. Valoarea inteligenței, statorniciei și a caracterului unui prieten și a unei rude apropiate sau depărtate se cunoaște prin piatra de încercare a nenorocirii.

mitrasvajanabandhūnāṃ buddher dhāiryasya cā'tma naḥ/āpannikaṣapāṣāṇe naro jānāti sāratām
(Çārṅgadharapaddhati, Niti 2; Böhtlingk, *Ind. Spr. 220).*

4 188. Cine nu are nevoie, nu duce niciodată lipsă de un prieten.
Who not needs shall never lack a friend.
(Shakespeare, *Ham., 3, 2*).

4 189. Lumea aceasta nu e veşnică şi nu e de mirare că chiar şi prietenii noştri se schimbă odată cu norocul nostru.
This world is not for aye ; nor't is not strange, that even our loves should with our fortunes change.
(Ib.).

4 190. Ne-a mai rămas de cercetat, dacă iubirea călăuzeşte norocul sau norocul iubirea. Odată ce un om mare a căzut, vedem cum favoriţii săi fug ; (iar) un om sărman, cînd ajunge sus, face prieteni din duşmani.
For't is a question left us yet to prove,
whether love lead fortune, or else fortune love.
The great man down, you mark his favourite flies;
the poor advanc'd makes friends of enemies.
(Ib.).

4 191. Să ne încredem în prietenii noştri de azi aşa fel, ca şi cum mîine ar fi duşmani şi încă din cei mai răi.
Confiar de los amigos hoy como enemigos mañana, y los peores.
(Gracian, *Or., 217*).

4 192. În răstriştea prietenilor noştri celor mai buni noi găsim totdeauna ceva care nu ne displace.
Dans l'adversité de nos meilleurs amis nous trouvons toujours quelque chose qui ne nous déplaît pas.
(La Rochefoucauld, *Max., 99*).

4 193. Cînd prietenii ne înşeală, nu datorăm decît indiferenţă semnelor lor de prietenie ; dar datorăm totdeauna sensibilitate nenorocirilor lor.

Quand nos amis nous ont trompés, on ne doit que de l'indifférence aux marques de leur amitié, mais on doit toujours de la sensibilité à leurs malheurs. *(Ib. 434).*

4 194. Relațiile cu un prieten fals expun la primejdii, în măsura încrederii pe care o avem în el.
Le commerce d'un faux ami expose aux dangers, à proportion de la confiance qu'on a en lui.
(Oxenstierna, *Pens., 417*).

4 195. Noi vrem de asemenea binele prietenilor noștri, și, cînd vine, nu totdeauna începem prin a ne bucura.
L'on veut aussi le bien de ses amis, et, s'il arrive, ce n'est pas toujours par s'en réjouir que l'on commence.
(La Bruyère, *Car., Du coeur 51*)

4 196. Este mult din partea prietenului nostru, dacă înălțîndu-se la o mare favoare, el mai rămîne o cunoștință a noastră.
C'est beaucoup tirer de notre ami si, ayant monté à une grande faveur, il est encore un homme de notre connaissance.
(*Ib., De la cour 25*)

4 197. Dacă prietenii ne fac servicii, noi socotim că ei ni le datoresc în calitate de prieteni și nu ne mai gîndim deloc că ei nu ne sînt datori prietenia lor.
Si nos amis nous rendent des services, nous pensons qu'à titre d'amis ils nous les doivent, et nous ne pensons pas du tout qu'ils ne nous doivent pas leur amitié.
(Vauvenargues, *Réfl, 179*)

4 198. Prieteniile nepotrivite sfîrșesc totdeauna prin antipatie.
Disproportioned friendships ever terminate in disgust.
(Goldsmith, *Vic, 5*)

4 199. Ce-i prietenia, decît un nume, o vrajă ce te adoarme ? o umbră care însoțește bogăția sau gloria, dar lasă pe cel nefericit să plîngă ?
And what is friendship but a name,
A charm that bells to sleep ;

A shade that follows wealth or fame,
But leaves the wretch to weep ?
(Ib. 8)

4 200. Prosperitatea dă prietenii, iar răstriştea îi pune la încercare.
C'est la prospérité qui donne les amis, mais c'est l'adversité qui les éprouve.
(Prov. fr., la Lubbock, *Peace, 6)*

4 201. Omul nu are prieten mai bun şi duşman mai rău decît pe sine.
A man has no better friend, and no worse enemy that himself.
(Lubbock, *Peace, 9)*

PRILEJUL

4 202. Cunoaşte prilejul.
Καιρὸν γνῶθι.
(Thales, *la* Stobaeus, *Flor., 3, 79)*

4 203. Nu te grăbi în nimic ; în toate acţiunile omeneşti prilejul este cel mai bun.
Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· καιρὸς δ'ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος ἔργμασιν ἀνθρώπων.
(Theognis, Sen., *401 sq.*)

4 204. Prilejul are o scurtă durată la muritori.
Ὁ γὰρ
καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει.
(Pindarus, *Pyth., 4, 508*)

4 205. Prilejul este conducătorul cel mai de seamă al oricărei acţiuni.
Καιρὸς γὰρ, ὅνπερ ἀνδράσιν
μέγιστος ἔργου παντός ἐστ' ἐπιστάτης.
(Sophocles, *El., 75*)

4 206. Chiar dacă prilejul acţiunilor a trecut, acela al cunoaşterii lor este mereu prezent pentru cel cu judecată.

Καὶ γὰρ εἰ παρελήλυθεν ὁ τῶν πραγμάτων καιρός, ὁ τοῦ γ' εἰδέναι τὰ τοιαῦτα καιρὸς ἀεὶ πάρεστι τοῖς εὖ φρονοῦσιν.
(Demosthenes, *Cor., 48*)

4 207. Prilejuri mici preînuiesc evenimente mari.
Μικροὶ καιροὶ μεγάλων πραγμάτων αἴτιοι γίνονται.
(*Id. Lept., 506, 14*)

4 208. Fă chiar acum ce-i mai important ; nu lăsa să treacă prilejul pe lîngă tine. Moartea ne răpeşte fără să ne fi îndeplinit treburile.
adyāi'va kuru yac chreyo mā tvāṃ kālo'tyagād ayam
akṛteṣv eva kāryeṣu mṛtyur vāi saṃprakarṣati
(*Mahābhārata 12, 6535 sq.*)

4 209. Înţeleptul, cînd se află în strîmtoare, aşteaptă timpul prielnic pentru planul ascuns în inima sa şi îndeplineşte orice treabă, fie onorabilă fie dispreţuită.
yad vā tad vā viṣamapatitaḥ sādhu vā garhitaṃ vā
kālāpekṣi hṛdayanihite buddhimān karma kuryāt
(*Pañcatantra 3, 237*: Böhtlingk, *Ind. Spr., 2396*)

4 210. Orice lucru are clipa lui prielnică şi este vreme pentru toate îndeletnicirile de sub cer.
Τοῖς πᾶσιν χρόνος,
καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανόν.
(*Septuaginta, Eccl., 3, 1*)
Omnia tempus habent,
et suis spatiis transeunt universa sub caelo.

4 211. Vreme este să agoniseşti şi vreme să prăpădeşti... Vreme să taci şi vreme să vorbeşti... Este vreme de război şi este vreme de pace.
Καιρὸς τοῦ ζητῆσαι καὶ καιρὸς τοῦ ἀπολέσαι...
καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν...
καιρὸς πολέμου καὶ καιρὸς εἰρήνης.
(*Ib. 6 sq.*)
Tempus acquirendi, et tempus perdendi...
tempus tacendi, et tempus loquendi
tempus belli et tempus pacis.

4 212. Pentru orice treabă este un timp hotărît.
Παντὶ πράγματι ἔστιν καιρὸς καὶ κρίσις.
Omni negotio tempus est et opportunitas.
(Ib. 8, 6)

4 213. Adesea din cauza deliberării dispare prilejul.
Deliberando saepe perit occasio.
(Syrus, *188*)

4 214. Prilejul înduplecă adesea chiar şi pe cel onest.
Hominem etiam frugi flectit saepe occasio.
(Ib. 319)

4 215. Căsătoria la sfîrşitul tinereţii, construirea unui dig după ce s-a scurs apa, gîndul la momentul prielnic după ce ai plecat la drum : toate acestea sînt zadarnice, întrucît timpul nimerit pentru fiecare din aceste acţiuni a trecut.
yāuvanānte vivāhaḥ
setor bandhaḥ payasi galite prasthite lagnacintā
sarvaṃ cāi'tad bhavati viphalaṃ svasvakāle vyatīte
(Vetāladhaṭṭa, *Nit. 14 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr., 2989*).

4 216. Fără acel prilej, virtutea sufletului lor s-ar fi stins ; şi fără acea virtute, prilejul ar fi venit în zadar.
Senza quella occasione la virtú dell'animo loro si sarebbe spenta, e senza quella virtù l'occasione sarebbe venuta invano.
(Machiavelli, *Princ., 6*).

4 217. Omul înţelept îşi va procura (singur) mai multe prilejuri decît găseşte.
A wise man will make more opportunities than he finds.
(Bacon, *Ess., 52*).

4 218. În acţiunile mari trebuie să ne dăm silinţa nu atît de a face să se nască prilejuri, cît mai ales de a profita de cele care se prezintă.
Dans les grandes affaires, on doit moins s'appliquer à faire naître des occasions qu'à profiter de celles qui se présentent.
(La Rochefoucauld, *Maximes 453*).

4 219. Oamenii sînt făcuți astfel : mai degrabă lipsesc ei ocaziei, decît lipsește ea lor.
Les hommes sont ainsi faits : ils manquent plutôt à l'occasion, que l'occasion ne leur manque.
(Oxenstierna *Pens.* I, 7)

4 220. Strașnică soartă este asta a mea, că lucrurile nimerite îmi vin totdeauna în minte o clipă după ce a trecut prilejul.
Gran destino è il mio, che le cose a proposito mi vengan sempre in mente un momento dopo l'occasione.
(Manzoni, *Prom., I*).

4 221. Omul înțelept aranjează lucrurile așa fel, încît să se ivească prilejul pentru aducerea lor la îndeplinire.
Prudentis est, res ita disponere et ordinare, ut opportunitas rebus gerendis enascatur.
(Heyne, *notă la* Pindarus, *Pyth., 4, 510*).

4 222. Unii oameni par a aștepta ca prilejul să-i găsească, în loc ca ei să găsească prilejul.
Some people seem to expect that opportunities should find them, instead of their finding opportunities.
(Lubbock, *Peace, 4*).

PRIMEJDIA

4 223. O primejdie mare nu admite un om slab.
Ὁ μέγας δὲ κίνδυνος ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει.
(Pindarus, *Ol., I, 130*).

4 224. Cît timp încă nu s-a ivit primejdia, trebuiesc luate măsuri ca unul care se teme ; cînd însă vedem că primejdia s-a ivit, trebuie lovit ca unul care nu se teme.
bhītavat saṃvidhātavyaṃ yāvad bhayam anāgatam
āgataṃ tu bhayaṃ dṛṣṭvā prahartavyam abhītavat
(Mahābhārata I, 5622; Böhtlingk, *Ind. Spr., 2050)*

4 225. Cel ce iubește primejdia va pieri în ea.
Ὁ ἀγαπῶν κίνδυνον ἐν αὐτῷ ἀπολεῖται.
(Septuaginta, Sir., 3, 26).
Qui amat periculum in illo peribit.

4 226. De cele mai multe ori într-o primejdie mare teama nu admite milă.
Plerumque in summo periculo timor misericordiam non recipit.
(Caesar, *Comm. de Bello Gallico 7, 26, 4*).

4 227. Niciodată primejdia nu este învinsă fără primejdie.
Nunquam periclum sine periclo vincitur.
(Syrus, *625*).

4 228. Cea mai rea primejdie este cea ascunsă.
O pessimum periclum, quod opertum latet.
(Ib. 629).

4 229. Pe mulţi îi aruncă în cele mai mari primejdii însăşi frica de răul care va veni.
Multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali.
(Lucanus, *Phars., 7, 104 sq.*).

4 230. Firea oamenilor este aceasta : ei vor să privească, la adăpost de risc, primejdiile altora.
(Hominum) ea natura est, ut securi ipsi spectare aliena pericula velint.
(Tacitus, *Dial., 37*).

4 231. Să ne temem de primejdie, cît timp încă nu s-a ivit. Dar odată ce s-a ivit, să lovim fără teamă.
tāvad bhayasya bhetavyaṃ yāvad bhayaṃ anāgatam
āgataṃ tu bhayaṃ dṛṣṭvā prahartavyam abhitavat
(Pañcatantra 1, 177: Böhtlingk, *Ind. Spr., 1029*).

4 232. În consiliu e bine să se vadă primejdiile ; dar în executarea (hotărîrilor) e bine ca ele să nu fie văzute, afară numai dacă nu sînt foarte mari.
In council it is good to see dangers ; and in execution not to see them, except they be very great.
(Bacon, *Ess., 12*).

4 233. Unii scapă din primejdii mari, pentru a pieri dintr-o pricină neînsemnată.
Aux grands périls tel a pu se soustraire
Qui périt pour la moindre affaire.
(La Fontaine, *Fables 2, 9*).

4 234. Sînt unele primejdii care, cînd sînt înfruntate, dispar ; dar cînd se manifestă faţă de ele o frică evidentă şi neîndoielnică, devin sigure şi de neînlăturat.
There are some dangers, which, when they are braved, disappear, and which yet, when there is an obvious and apparent dread of them displayed, become certain and inevitable.
(Scott, *Quent., 10*).

4 235. Primejdia şi nenorocirea sînt învăţători iuţi, deşi aspri
Danger and misfortune are rapid, though severe teachers.
(Id. Wav., 63).

4 236. Marile primejdii sînt înlăuntrul nostru.
Les grands dangers sont en dedans de nous.
(Hugo, *Mis., 1, 1, 7*).

PRINCIPIUL (I)

4 237. Principiul nu are origine ; căci din principiu se nasc toate, dar el nu se poate naşte din nici un alt lucru.
Principii autem nulla est origo ; nam e principio oriuntur omnia, ipsum autem nulla ex re alia nasci potest.
(Cicero, *Tusc., 1, 54*).

PRINCIPIUL (II)

4 238. E mai greu să urmezi ceea ce ţi-ai propus, decît să-ţi propui principii frumoase.
Plus operis est in eo, ut proposita custodias, quam ut honesta proponas.
(Seneca, *Epist., 16, 1*).

4 239. Sînt necesare principiile, căci ele dau sufletului o judecată inflexibilă.
Necessaria sunt decreta, quae dant animis inflexibile iudicium.
(Ib. 95, 62).

PRINCIPIUL (III)

4 240. Principiile sînt atît de subtile şi în număr atît de mare, încît e aproape imposibil să nu rămînă ascunse unele

din ele. Dar omiterea unui principiu duce la eroare ; aşa că trebuie să avem vederea foarte clară pentru a vedea principiile, şi pe urmă spiritul just spre a nu raţiona greşit pe baza unor principii cunoscute.
Les principes sont si déliés et en si grand nombre, qu'il est presque impossible qu'il n'en échappe. Or, l'omission d'un principe mène à l'erreur ; ainsi, il faut avoir la vue bien nette pour voir les principes, et ensuite l'esprit juste pour ne pas raisonner faussement sur des principes connus.
(Pascal, *Pens., I, (405)*).

PRISOSUL

4 241. Între acestea, drumul m-a învăţat cît de multe lucruri de prisos avem şi cît de uşor am putea lepăda prin judecată acele lucruri, pe care, dacă (ni) le ia vreodată necesitatea, nu simţim că (ne-)au fost luate.
Interim hoc me iter docuit, quam multa haberemus supervacua et quam facile iudicio possemus deponere, quae, si quando necessitas abstulit, non sentimus ablata.
(Seneca, *Epist., 87, 1*).

PROBABILITATEA

4 242. Vom căuta totdeauna care-i probabilitatea cea mai mare în orice chestiune.
Quid sit in quaque re maxime probabile, semper requiremus.
(Cicero, *Tusc., 4, 4*).

PROCEDAREA

4 243. De aici provine ceea ce am spus : (anume) că doi care procedează în chip diferit obţin acelaşi rezultat ; iar din doi care procedează în acelaşi chip, unul ajunge la ţintă, celălalt nu.
Di qui nasce quello che ho detto: che duoi diversamente operando sortiscano il medesimo effetto; e duoi egualmente operando, l'uno si conduce al suo fine, l'altro no.
(Machiavelli, *Princ., 25*).

4 244. O procedare nepotrivită strică totul, chiar şi dreptatea şi raţiunea. . . Cum are o mare însemnătate în treburi.
Todo lo guasta un mal modo, hasta la justicia y razón ...
Tiene gran parte en las cosas el cómo.
(Gracian, *Or., 14*).

PROFETUL

4 245. *Nu este profet disprețuit decît în țara lui şi în casa lui.*
Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
(N. T. ,Matthaeus 13, 57).

PROGRESUL

4 246. Tot ce se perfecţionează prin progres piere tot prin progres.
Tout ce que se perfectionne par progrès périt aussi par progrès.
(Pascal, *Pens., 88 (169)*).

4 247. Cei care precedă vor să împiedice progresul celor care urmează.
Ceux qui précèdent veulent empêcher le progrès de ceux qui suivent.
(Oxenstierna, *Pens., II, 126*).

4 248. Un punct, care ieri era nevăzut, este ţinta ajunsă azi şi va fi punctul de plecare mîine.
A point which yesterday was unseen, is its goal to-day, and will be its starting-point to-morrow.
(Macaulay, *la* Lubbock, *Peace, 4*).

4 249. Progresul este o continuitate şi o succesiune ; şi în această succesiune sînt cîştiguri şi pierderi.
Le progrès est une suite et une succession et dans cette succession il y a des gains et des pertes.
(France, *Dern., 110*).

PROMISIUNEA

4 250. Limba a promis, dar mintea nu.
Ἡ γλῶττα οὖν ὑπέσχετο, ἡ δὲ φρὴν οὔ.
(Plato, *Conv., 20*).

4 251. Chiar cînd viața le e în primejdie, cei hotărîți nu stau, pînă nu aduc la îndeplinire ceea ce au promis.
prāṇātyaye'pi pratipannam artham tiṣṭhanty anirvāhya na dhirasattvāḥ
(Somadeva, *Kath., 76, 42*).

4 252. Poate să nu fie pentru ei nici un folos, plăcere sau nume bun, ba chiar să fie pagubă : totuși cei hotărîți și energici se țin de promisiune și aduc la îndeplinire treaba.
arthaḥ sukham kīrtir api'ha mā bhūd anartha eva'stu tathā'pi dhīrāḥ
nijapratijñām anurudhyamānā mahodyamāḥ karma samārabhante
(Çārṅgadharapaddhati, Dhīr., 5 sq. : Böhtlingk, *Ind Spr., 216)*.

4 253. Cine promite totul, nu promite nimic ; însă promisiunile sînt o cursă pentru cei proști.
Quien lo promete todo, promete nada ; y el prometer es desliz para necios.
(Gracian, *Or., 191*).

4 254. De obicei, cine promite în grabă se căiește pe îndelete.
Chi promette in fretta, suole pentirsi adagio.
(La Oxenstierna, *Pens., II, 57)*.

4 255. Ușurința de a face promisiuni și greutatatea de a le ține sînt aproape inseparabile.
La facilité à faire des promesses et la difficulté de les tenir sont presque inséparables.
(Ib.).

4 256. Cel mai lent în a promite este totdeauna cel mai de credință în a se ține de cuvînt.
Le plus lent à promettre est toujours le plus fidèle à tenir.
(Rousseau, *Em., 4*).

PROPRIETATEA

4 257. Nu socoti ca propriu nimic ce se poate schimba.
Nil proprium ducas, quod mutari possiet.
(Syrus, *574*).

4 258 Ca şi cum ar (putea) fi propriu ceva, care nestatornic în orice clipă, cînd prin rugăminţi, cînd cu bani, cînd prin forţă, cînd prin moartea finală, schimbă stăpînul şi trece în proprietatea altuia.

Tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horae,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
Permutet dominos et cedat in altera iura.
(Horatius, *Epist.*, *2*, *2*, *171 s qp.*).

4 259. Nimic nu e propriu nimănui, ci şi copilul şi corpul şi însuşi sufletul (fiecăruia) de acolo vine[a],
Οὐδὲν ἴδιον οὐδενός, ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον καὶ τὸ σωμάτιον καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν.
(Marcus Aurelius *12*, *26*).

PROSPERITATEA

4 260. Cînd unui om rău îi merge bine într-o cetate, el zdruncină sufletul celor care sînt mai buni (decît el), căci au drept pildă puterea celor răi.
Ὅταν κακός τις ἐν πόλει πράσσῃ καλῶς,
νοσεῖν τίθησι τῶν ἀμεινόνων φρένας
παράδειγμ' ἔχοντας τῶν κακῶν ἐξουσίαν.
(Euripides, *Glauc.*, *la* Stobaeus, *Flor.*, *45*, *3*).

4 261. Mie mi se pare că-i mai greu să găseşti pe cineva care să suporte bine prosperitatea decît răstriştea.
Δοκεῖ δέ μοι χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς ἢ τὰ κακὰ φέροντα.
(Xenophon, *Cyr.*, *4*, *14*)

4 262. Prosperitatea nemeritată este pentru cei fără minte un prilej de-a judeca greşit. De aceea adesea păstrarea bunurilor pare mai grea decît dobîndirea lor.
Τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίγνεται· διόπερ πολλάκις

---

a) *De acolo:* din natură.

δοκεῖ τὸ φυλάξαι τἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι.
(Demosthenes, *Ol., 1, 23).*

4 263. Dacă prosperitatea turbură mintea pînă şi unui om foarte inteligent şi eroic, eu socot că oricine e fericit îşi pierde mintea.
suprajñam api cec chūram rddhir mohayate naram vartamānah sukhe sarvo muhyati'ti matir mama
(Mahābhārata 3, 12 518 ; Böhtlingk, *Ind. Spr., 5264)*

4 264. Prosperitatea clatină şi sufletul celor înţelepţi.
Secundae res sapientium animos fatigant.
(Sallustius, *Cat., 11, 7).*

4 265. Acela pe care-l desfată prea mult prosperitatea va fi zguduit de schimbarea ei.
Quem res plus nimio delectavere secundae,
Mutatae quatient.
(Horatius, *Epist., 1, 10, 30 sq.).*

4 266. Înţelepciunea, văzînd cum viaţa omenească mereu e supusă la tot felul de întîmplări, nu ne lasă să ne mîndrim cu prosperitatea prezentă nici să admirăm fericirea cuiva cînd ea (mai) are timp să se schimbe.
Ἡ (scil. σοφία) τύχαις ὁρῶσα παντοδαπαῖς χρώμενον ἀεὶ τὸν βίον, οὐκ ἐᾷ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς μέγα φρονεῖν, οὐδὲ θαυμάζειν ἀνδρὸς εὐτυχίαν μεταβολῆς χρόνον ἔχουσαν.
(Plutarchus, *Solon 27).*

4 267. Prosperitatea pune la încercare pe cei fericiţi, iar răstriştea pe cei mari.
Quum secunda felices, adversa magnos probent.
(Plinius, *Pan., 31).*

4 268. Ce strălucire şi prosperitate valorează atîta, încît măsura nenorocirii să fie egală cu aceea a fericirii ?
Quae praeclara et prospera tanti,
Ut rebus laetis par sit mensura malorum ?
(Iuvenalis, Sat., 10, 97 sq.).

4 269. A putea face bine prietenilor este avantajul prosperităţii.

vibhāvayitur ṛddhīnāṃ phalaṃ suhṛdanugraham
(Daṇḍin *Kāvyādarça 2, 349*; Böhtlingk, *Ind. Spr., 3784*).

4 270. Prosperitatea care nu ajută pe alții, întocmai ca fulgerul, supără (numai) ochii oamenilor și, nestatornică, dispare undeva.
saṃpac ca vidyud iva sa lokalocanakhidakṛt
lolā kvā'pi layaṃ yāti yā parānupakāriṇī
(Somadeva, *Kath., 22, 28*).

4 271. Prosperitatea aleargă după cel energic.
sattvam anudhāvanti saṃpadaḥ
(Ib. 27, 134).

4 272. Tocmai aceluia, pe care cei ce se cred deștepți îl declară în mod hotărît incapabil, destinul, ca și cum s-ar ambiționa, îi dă prosperitate.
niçcinvate hi jñaṃmanyā yam evā'yogyam āgrahāt
jigīṣaye va tatrāi'va nidadhāti vidhih çubham
(Kalhaṇa, *Rāj. 3, 491. fr. 493*; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1616*).

4 273. Prosperitatea dă cel mai bine pe față viciul, dar răstriștea dă cel mai bine pe față virtutea.
Prosperity doth best discover vice, but adversity doth best discover virtue.
(Bacon, *Ess., 5*).

4 274. Trebuie virtuți mai mari pentru a suporta prosperitatea, decît pentru a suporta răstriștea.
Il faut de plus grandes vertus pour soutenir la bonne fortune que la mauvaise.
(La Rochefoucauld, *Max., 25*).

4 275. Adesea nu-i decît un pas de la culmea prosperității la prăpastia celei mai grozave nenorociri și pasul acesta e foarte alunecos.
Il n'y a souvent qu'un pas du comble de la prospérité dans l'abîme de la plus affreuse disgrâce, et ce pas est bien glissant.
(Oxenstierna, *Pens., 100*).

4 276. Nimic nu se menţine un timp mai îndelungat ca o prosperitate mijlocie ; la nimic nu se vede mai bine sfîrşitul ca la o prosperitate mare.
Il n'y a rien qui se soutienne plus longtemps qu'une médiocre fortune ; il n'y a rien dont on voie mieux la fin que d'une grande fortune.
(La Bruyère, *Car., Des biens de fortune 49*).

4 277. Prosperităţile îndelungate se scurg uneori într-o clipă.
Les longues prospérités s'écoulent quelquefois en un moment.
(Vauvenargues, *Réfl., 18*).

PROSTIA

4 278. Grea povară mai e şi omul nerod cu noroc.
Ἡ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων.
(Aeschylus, *la* Stobaeus, *Flor., 4, 16 a*).

4 279. Adesea şi prostul spune o vorbă potrivită.
Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν.
(Id. Phryg., la Stobaeus, *Flor., 4, 21 a)*

4 280. Prostia este sora cea mai apropiată a răutăţii.
Ἡ δὲ μωρία
μάλιστ' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ.
(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor., 4, 17*).

4 281. Poate să spună cineva lucruri înţelepte unui prost, că tot i se va părea că nu vorbeşte bine.
Δόξει τις ἀμαθεῖ σοφὰ λέγων οὐκ εὖ λέγειν.
(Euripides, *Bacchae 4, 69*).

4 282. Celor fără minte nu vorba le este spre învăţătură, ci nenorocirea.
Νηπίοισιν οὐ λόγος, ἀλλὰ ξυμφορὴ γίνεται διδάσκαλος.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 76*).

4 283. Nimic mai temerar decît prostia.
Οὐκ ἔστιν ἀνοίας οὐδὲν ...
τολμηρότερον.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor., 4, 3 5*).

4 284. Fericită este viața celor proști care nu știu ce înseamnă defecte și care le văd pretutindeni (numai la ei nu) ; fiind ei înșiși vrednici de ocară, ei spun că alții sînt așa.
sukhaṃ jīvanty adoṣajñā mūrkhā doṣānudarçinaḥ
yatra vācyāḥ parāiḥ santaḥ parān āhus tathāvidhān
(Mahābhārata 1, 3 086 : Böhtlingk, *Ind. Spr., 5240)*

4 285. Mii de pricini de mîhnire și sute de pricini de teamă dau în fiecare zi peste cel prost ; nu însă peste cel învățat.
çokasthānasahasrāṇi bhayasthānaçatāni ca
divase divase mūḍham āviçanti na paṇḍitam
(Ib. 3, 62).

4 286. Nu există om mai nedrept decît cel ignorant, care crede că numai ceea ce face el e bine.
Homine imperito numquam quicquam iniustiust,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.
(Terentius, *Ad. 98 sq.),*

4 287. Cine învață pe un prost, este ca și cînd ar lipi o oală spartă, sau ca și cînd ar scula din somn adînc pe unul care doarme.
Cînd vorbești cu un prost, este ca și cînd ai vorbi cu un adormit; cînd ai sfîrșit, el te întreabă: „Ce este ?"
Συγκολλῶν ὄστρακον ὁ διδάσκων μωρόν,
ἐξεγείρων καθεύδοντα ἐκ βαθέος ὕπνου.
διηγούμενος νυστάζοντι ὁ διηγούμενος μωρῷ,
καὶ ἐπὶ συντελείᾳ ἐρεῖ· Τί ἐστιν ;
(Septuaginta, Sir., 22, 9 sq.).
Qui docet fatuum,
quasi qui conglutinat testam.
Qui narrat verbum non audienti,
quasi qui excitat dormientem de gravi somno.
Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam ;
et in fine narrationis dicit : „Quis est hic".

4 288. Să-l plîngi pe cel mort, căci îi lipsește lumina ; să-l plîngi și pe cel prost, fiindcă îi lipsește mintea. Pe cel mort să-l plîngi cu duioșie, căci a găsit odihna ; dar viața celui nătărău e mai rea decît moartea.

Ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπεν γὰρ φῶς,
καὶ ἐπὶ μωρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπεν γὰρ σύνεσιν.
ἥδιον κλαῦσον ἐπὶ νεκρῷ, ὅτι ἀνεπαύσατο,
τοῦ δὲ μωροῦ ὑπὲρ θάνατον ἡ ζωὴ πονηρά.
(Ib. 11).
Supra mortuum plora, defecit enim lux eius ;
et supra fatuum plora, deficit enim sensus.
Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit ;
nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

4 289. După un mort eşti în întristare şapte zile, dar cu un prost sau cu un nelegiuit eşti în întristare în toate zilele vieţii lor.
Πένθος νεκροῦ ἑπτὰ ἡμέραι,
μωροῦ δὲ καὶ ἀσεβοῦς πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ.
(Ib. 12).
Luctus morti septem dies ;
fatui autem et impii omnes dies vitae illorum.

4 290. Nimic nu poate fi mai insuportabil decît un prost norocos.
Neque quidquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest.
(Cicero, *Am., 15*).

4 291. Orice prostie este dezgustată de sine.
Omnis stultitia laborat fastidio sui.
(Seneca, *Epist., 9, 22*).

4 292. Prostul se impune atîta timp cît nu deschide gura.
tāvac ca çobhate mūrkho yāvat kiṃ cin na bhāṣate
(Cāṇakya *15*: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1210*).

4 293. O mulţime de proşti, care trăiesc împreună ca animalele, întunecă tot ce-i excelent, ca norii soarele.
bahubhir mūrkhasaṃghātāir anyo'nyapaçuvṛttibhiḥ
pracchādyante guṇāḥ sarve meghāir iva divākaraḥ.
(Ib. 87 : Ib. 1956).

4 294. Şi cel prost se deşteaptă în contact cu cel inteligent.
mando'py amandatām eti saṃsargeṇa vipaçcitaḥ
(Kālidāsa, *Māl. 28* : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2122*).

4 295. Pentru orice lucru este leac arătat de cărţile de ştiinţă ; numai prostul nu are leac.

sarvasyāu'ṣadham asti çāstravihitaṃ mūrkhasya nā'sty
āuṣadham

(Bhartṛhari, *Nīt.*, *11*).

4 296. O, nerodule, bucură-te de prostia cea uşor de dobîndit. Prostul are opt avantaje : n-are griji, mănîncă şi vorbeşte mult, doarme zi şi noapte, nu meditează asupra dreptăţii şi nedreptăţii sau asupra vreunei alte chestiuni, e indiferent la cinste şi la ocară, pune picioarele sale pe capul tuturor. . . şi trăieşte mult.

mūrkhatvaṃ sulabhaṃ bhajasva kumate mūrkhasya
cā'ṣṭāu guṇā
niçcinto bahubhojako'timukharo rātriṃdivā svap-
nabhāk
kāryākāryavicāraṇādirahito mānāpamāne samo
dattvā sarvajanasya mūrdhni caraṇāu mūrkhaç ci-
raṃ jīvati

(Udbhaṭa: Böhtlingk, *Ind. Spr., 4733)*.

4 297. (O bucată de) sticlă, în contact cu aurul, capătă strălucire de smarald ; tot astfel, în apropierea celor aleşi, prostul devine iscusit.

kūcaḥ kāñcanasaṃsargād dhatte mārakatīṃ dyutim
tathā satsaṃnidhānena mūrkho yāti pravīnatāṃ
(Hitopadeça. Intr. 41).

4 298. Proşti sînt toţi cei care par, şi jumătate din cei care nu par.

Son tontos todos los que lo parecen y la metad de los que no lo parecen.
(Gràcian, *Or. 201)*.

4 299. Cel mai mare prost e acela care nu crede că este, şi care spune despre toţi ceilalţi că sînt.

Pero el mayor necio es el que no se lo piensa y a todos los otros define.
(Ib.).

4 300. Deşi lumea e plină de proşti, nu e nimeni care să creadă aceasta despre el, ba nici măcar n-o bănuieşte.

Con estar todo el mundo lleno de necios, ninguno hay que lo piense, ni aun lo recele.
(Ib.).

4 301. De cele mai adeseori înțelepții mor după ce și-au pierdut mintea... A muri ca un prost înseamnă a muri de prea multă gîndire. Unii mor fiindcă gîndesc și simt ; alții trăiesc pentru că nu gîndesc și nu simt ; aceștia sînt niște proști pentru că nu mor de durere ; aceia, fiindcă mor.
Comúnmente, los sabios mueren faltos de cordura . . . Morir de necio es morir de discurrir sobrado. Unos mueren porque sienten, y otros viven porque no sienten. Y así, unos son necios porque no mueren de sentimiento, y otras lo son porque mueren dél.
(Ib. 208).

4 302. Sînt oameni destinați a fi proști care nu fac prostii numai din proprie inițiativă, ci pe care însăși soarta îi silește să le facă.
Il y a des gens destinés à être sots qui ne font pas seulement des sottises par leur choix, mais que la fortune même contraint d'en faire.
(La Rochefoucauld, *Max., 309*).

4 303. Întotdeauna un prost va găsi un altul și mai mare care să-l admire.
Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire.
(Boileau, *Art, 1, 232*).

4 304. Noi nu compătimim pe cineva că-i prost ; și poate că avem dreptate ! Dar e foarte plăcut să ne închipuim că-i vina lui.
On ne plaint pas un homme d'être un sot ; et peut-être qu'on a raison ! Mais il est fort plaisant d'imaginer que c'est sa faute.
(Vauvenargues, *Réfl., 17*).

4 305. Este îngrozitor cînd proștii își bat joc de un om superior.
Es ist was Schreckliches um einen vorzüglichen Mann auf den sich die Dummen was zu Gute tun.
(Goethe, *Max., 46*).

4 306. Cel deştept nu comite prostii neinsemnate.
Einem Klugen widerfährt keine geringe Torheit.
(Ib. 223).

4 307. Cu prostia înşişi zeii se luptă în zadar.
Mit der Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens.
(Schiller, *Jung., 3, 6*).

PROTECŢIA

4 308. Cînd o roată mare aleargă la vale, nu te mai ţine de ea, ca să nu-ţi frîngi gîtul, urmînd-o ; dar pe cel mare care urcă povîrnişul lasă-l să te tragă după el.
Let go thy hold, when a great wheel runs down a hill, lest it break thy neck with following it ; but the great one that goes up the hill, let him draw thee after.
(Shakespeare, *Lear 2, 4*).

4 309. Cei mari vînd prea scump protecţia lor, pentru a ne crede obligaţi la vreo recunoştinţă.
Les grands vendent trop cher leur protection pour que l'on se croie obligé à aucune reconnaissance.
(Vauvenargues, *Réfl., 531*).

PROVIDENŢA

4 310. Nu există noroc pe lume ; şi lucrurile, bune sau rele ce se succed în ea, nu vin din întîmplare, ci dintr-o providenţă specială a cerului.
No hay fortuna en el mundo, ni las cosas que en él suceden, buenas ó malas que sean, vienen acaso, sino por particular providencia de los cielos.
(Cervantes, *Quij., 2, 66*).

4 311. Este o providenţă specială în căderea unei vrăbii.
There is a special providence in the fall of a sparrow.
(Shakespeare, *Ham., 5, 2*).

PRUDENŢA

4 312. Prudenţa în acţiune depinde de cunoaşterea (situaţiei).
Ἐν γὰρ τῷ μαθεῖν
ἔνεστιν ἡὐλάβεια τῶν ποιουμένων.
(Sophocles, *Oed. Col. 115*).

4 313. Cei inteligenţi trebuie să fie cu băgare de seamă chiar şi în treburi neînsemnate.
na ca laghuşv api kartavyeşu dhīmadbhir anādaraḥ kāryaḥ
(Tantrākhyāyika 3, 143, 12).

4 314. Nu faci nimic cînd procedezi şi cu prudenţă şi cu grabă.
Nil est, quod caute simul agas et celeriter.
(Syrus, *567*).

4 315. În primejdie se cunoşc cei prudenţi, în luptă cei viteji.
saṃkaṭe hi parīkṣyante prājñāḥ çūrāç ca saṃgare
(Somadeva, *Kath., 31, 93*).

4 316. Cît de prudenţi trebuie să fie oamenii faţă de aceia care nu văd numai fapta, ci pătrund cu mintea gîndurile!
Ahi quanto cauti li uomini esser denno
Presso a color, che non veggon pur la opra,
Ma perentro i pensier miran col senno!
(Dante, *Inf. 16, 118 sqq.*).

4 317. Prudenţa are valoare chiar şi atunci cînd nu e necesară.
Auch ohne Not hat Vorsicht wohl gegolten.
(Goethe, *Faust 10 424*).

4 318. Pentru a răzbi în lume, este nevoie să luăm cu noi o mare provizie de prudenţă şi de îndulgenţă.
Um durch die Welt zu kommen, ist es zweckmässig, einen grossen Vorrat von *Vorsicht* und *Nachsicht* mitzunehmen.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 21*).

PUDOARE

4 319. Demades spunea că pudoarea este cetatea frumuseţii.
Δημάδης εἶπε τὴν αἰδῶ τοῦ κάλλους ἀκρόπολιν εἶναι.
(Demades, *la* Stobaeus *Flor. 74, 56*).

PURTAREA

4 320. Poartă-te aşa fel în timpul zilei, încît să poţi dormi liniştit noaptea.

divasenāi'va tat kuryād yena rātrāu sukhaṃ vaset *(Mahābhārata 5, 1248 sq.)*.

4 321. Omul să nu facă altuia ceea ce-i rău pentru el.
na tat parasya saṃdadhyāt pratikūlaṃ yad ātmanaḥ *(Mahābhārata 5, 1517 sq.* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1383)*.

4 322. Fă pe placul fiecăruia, după cum e felul lui.
Ut homost, ita morem geras.
(Terentius, *Ad. 431)*.

4 323. Şi cel desăvîrşit să facă fapte bune ; să se mulţumească cu stadiul de viaţă în care se află şi să se poarte deopotrivă cu toate fiinţele. Numai semnul distinctiv nu-i un indiciu de virtute.
dūṣito'pi cared dharmaṃ yatra tatrā'çrame rataḥ samaḥ sarveṣu bhūteṣu na liṅgaṃ dharmakāraṇam (*Manu. 6, 66* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1225*).

4 324. Văd şi aprob ce e mai bun (şi totuşi) urmez ce e mai rău.
Video meliora proboque,
Deteriora sequor.
(Ovidius, *Met. 7, 20*).

4 325. Poartă-te cu omul acela care-i mai prejos decît tine aşa cum ai vrea să se poarte cu tine acela care-i mai presus.
Sic cum inferiore vivas, quemadmodum tecum superiorem velis vivere.
(Seneca, *Epist. 47, 11*).

4 326. Hotărăşte-ţi de pe acum un anumit fel de a fi şi de a te purta, atît cînd eşti singur cît şi atunci cînd te întîlneşti cu oamenii.
Τάξον τινὰ ἤδη χαρακτῆρα σαυτῷ καὶ τύπον, ὃν φυλάξεις ἐπί τε σεαυτοῦ ὢν καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων.
(Epictetus, *Man. 33, 1*)

4 327. A trăi onest, a nu face rău nimănui, a da fiecăruia ce i se cuvine.
Honeste vivere, neminem laedere, cuique suum dare.
(Gaius, *Inst.*§. *3*).

4 328. Cînd dă şi cînd refuză, la bine şi la rău, în plăcere şi-n neplăcere, omul găseşte o normă în comparaţie cu sine însuşi.
pratyākhyāne ca dāne ca sukhaduḥkhe priyāpriye
ātmāupamyena puruṣaḥ pramāṇam adhigacchati
(Hitopadeça 1, 12).

4 329. După cum semănătura, dacă s-a făcut la timp, dă roadă, tot astfel o purtare înţeleaptă dă roadă după un timp oarecare, şi nu îndată.
yathā kālakṛtodyogāt kṛṣiḥ phalavatī bhavet
tadvan nītir ... cirāt phalati na kṣaṇāt
(Ib. 3, 43: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2301).*

4 330. O purtare nesocotită distruge şi o fericire mare.
Çriyaḥ samṛddhā'pi hanti durnayaḥ
(Ib. 116: *Ib. 2217).*

4 331. Cel care-şi doreşte binele să nu se poarte liber cu cei puternici, dacă nu le cunoaşte gîndul şi nu le-a cîştigat încrederea.
abuddhvā cittam aprāpya visrambhaṃ prabhaviṣnuṣu
na sveccham vyavahartavyam ātmano bhūtim icchatā.
(Somadeva, *Kath. 4, 127*).

4 332. Mă voi purta ca trestia, plindind între acestea prilejul.
āçraye vāitasīṃ vṛttiṃ kālaṃ tāvat pratīkṣitum.
(Ib. 5, 6).

4 333. Repede dau peste pierzare cei cu purtarea rea.
kṣipraṃ vināçam upayānti hi durvinītāḥ
(Pañcatantra 1, 27: Böhtlingk, *Ind. Spr. 1578).*

4 334. În fiecare zi să-şi examineze omul purtarea şi să se întrebe : Ce am în comun cu vitele şi ce cu oamenii aleşi ?
pratyahaṃ pratyavekṣeta naraç caritam ātmanaḥ
kiṃ nu me paçubhis tulyaṃ kiṃ nu satpuruṣāir iti
(Çārṅgadharapaddhati, Nīti 2: Böthlingk, *Ind. Spr. 1848).*

4 335. Prin ceea ce noi numim purtare şi moravuri bune trebuie să se obţină ceea ce fără ele nu se poate obţine decît numai prin forţă, sau nici măcar prin forţă.

Durch das, was wir Betragen und gute Sitten nennen, soll das erreicht werden, was ausserdem nur durch Gewalt, oder auch nicht einmal durch Gewalt zu erreichen ist.
(Goethe, *Max.* 30).

PUSTIETATEA

4 336. Pustie-i casa celui fără copii, pustie ţara celui fără rude, pustie inima celui prost, pustiu e totul pentru cel sărac.
aputrasya gṛhaṃ çūnyaṃ dik çūnyā' bāndhavasya ca
mūrkhasya hṛdayaṃ çūnyaṃ sarvaçūnyā daridratā.
(Hitopadeça 1, 120 : Böthlingk, *Ind. Spr. 157).*

PUSTNICIA

4 337. Cînd consideraţia scade, cînd averea s-a risipit, cînd cel sărac pleacă cu mîna goală, cînd rudele s-au împuţinat şi servitorii s-au dus, şi cînd tinereţea a dispărut treptat, atunci nu mai rămîne decît un singur lucru pentru cei înţelepţi : să se stabilească pe o stîncă spălată curat de apa Gangelui sau într-o văgăună a unui munte înalt sau într-o peşteră înconjurată de tufişuri.
māne mlāyini khaṇḍite ca vasuni vyarthaṃ prayāte' rhtini
kṣīne bandhujane gate parijane bhraşţe çanāir yāuvane
yuktaṃ kevalam etad eva sudhiyāṃ yaj jahnukanyāpayaḥ
pūtagrāvagirīndrakandaradarīkuñjeşu vāsaḥ kvacit.
(Bhartṛhari, *Vāir. 79).*

PUTEREA

4 338. Forţa însoţită de prostie dă adesea naştere la pagubă.
Ῥώμη δέ γ'ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην.
(Euripides, *Temenidae fr. 732*).

4 339. Un caracter rău, cînd dobîndeşte o putere mare, pricinuieşte poporului dezastre.

Πονηρὰ φύσις μεγάλης ἐξουσίας ἐπιλαβομένη δημοσίας ἀπεργάζεται συμφοράς.
(Aeschines, *Ctes. 147*).

4 340. O, muritori, nefericiţi în multe şi fericiţi în puţine, ce vă mîndriţi cu puterea voastră, pe care o singură zi v-o dă şi una singură v-o ia ? Iar cînd vă merge bine, deşi nu sînteţi nimic, îndată mîndria voastră se înalţă pînă la cer şi nu-l vedeţi pe stăpînul Hades stînd lîngă voi.

Ὦ δυστυχεῖς μὲν πολλὰ παῦρα δ' ὄλβιοι
βροτοί, τί σεμνύνεσθε ταῖς ἐξουσίαις,
ἃς ἓν τ' ἔδωκε φέγγος ἕν τ' ἀφείλετο;
ἂν δ' εὐτυχῆτε μηδὲν ὄντες, εὐθεώς
ἴσ' οὐρανῷ φρονεῖτε, τὸν δὲ κύριον
ᾅδην παρεστῶτ' οὐχ ὁρᾶτε πλησίον.
(Sosiphanes, *la* Stobaeus *Flor. 22, 3*).

4 341. Doi oameni stau mai presus de ceruri : stăpînul bun la suflet şi săracul milostiv.

dvāu imāu puruṣāu svargasyo'pari tiṣṭhataḥ
prabhuç ca kṣamayā yukto daridraç ca pradānavān.
(Mahābhārata 5, 1028).

4 342. Omului care nu-şi arată puterea, chiar dacă-i tare, nu i se dă cinstea cuvenită. Focul care stă ascuns în lemn nu e băgat în seamă ; nu tot astfel cel izbucnit.

aprakaṭīkṛtaçaktiḥ çakto'pi janas tiraskriyāṃ labhate
nivasann antar dāruṇi laṅghyo vahnīr na tu jvalitaḥ.
(Pañcatantra (K) 1, 31).

4 343. Furtuna nu dezrădăcinează iarba moale, ce se apleacă în toate părţile ; ea vatămă (numai) copacii înalţi. Cel mare nu-şi arată puterea decît faţă de cei mari.

tṛṇāni no'nmūlayati prabhañjano mṛdūni nīcāiḥ
praṇatāni sarvataḥ
samucchritān eva tarūn prabādhate mahān mahatsv
eva karoti vikramam
(Ib. 138 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1016).*

4 344. Mulţi oameni puternici au ajuns la mare ocară şi oameni slăviţi au fost daţi în mîinile altora.

Πολλοὶ δυνάσται ἠτιμάσθησαν σφόδρα,
καὶ ἔνδοξοι παρεδόθησαν εἰς χεῖρας ἑτέρων.
(Septuaginta, Sir. 11, 6).
Multi potentes oppressi sunt valide,
et gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

4 345. Nu există nici o putere atît de mare, încît să nu poată fi slăbită și înfrîntă prin forța armelor.
Nulla est tanta vis, quae non ferro ac viribus debilitari frangique possit.
(Cicero, *Marc.* 2).

4 346. Faptele acelora care au putere mare și care își duc viața într-o sferă înaltă sînt cunoscute de toți muritorii.
Qui magno imperio praediti in excelso aetatem agunt, eorum facta cuncti mortales novere.
(Sallustius, *Cat. 51, 12*).

4 347. Celui care caută puterea, cu cît cineva e mai sărac, cu atît îi este mai de folos.
Homini potentiam quaerenti egentissumus quisque opportunissmus.
(Id., Iug. 86, 3).

4 348. Forța lipsită de chibzuință se prăbușește prin propria ei pondere.
Vis consili expers mole ruit sua.
(Horatius, *Od. 3, 4, 65*).

4 349. Nimeni nu se poate apropia în singurănță de cei puternici.
Nemo potentes aggredi tutus potest.
(Seneca, *Med. 430*).

4 350. Nimeni nu deține mult timp o putere bazată pe violență ; (numai) cea moderată e durabilă.
Violenta nemo imperia continuit diu,
Moderata durant.
(Id., fr. 258).

4 351. Cine refuză celui înarmat ceea ce-i drept, îi dă totul.
Arma tenenti
Omnia dat, qui iusta negat.
(Lucanus, *Phars. 1, 348 sq.*).

4 352. Cînd cineva poate face ce vrea, este o mare primejdie ca nu cumva să voiască ce nu trebuie.
Μέγας ὁ κίνδυνος βούλεσθαι ἃ μὴ δεῖ τὸν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον.
(Plutarchus, *Princ. 6, 3*).

4 353. Ridicolă este prostia acelora care cred că puterea lor din prezent este în stare să şteargă amintirea lor şi-n viitor.
Socordiam illorum irridere libet, qui praesenti potentia credunt exstingui posse etiam sequentis aevi memoriam.
(Tacitus, *Ann. 4, 35*).

4 354. Nimic din lucrurile omeneşti nu-i atît de nestatornic şi de trecător ca faima unei puteri care nu se reazimă pe ea însăşi.
Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est quam fama potentiae non sua vi nixae.
(Ib. 13, 19).

4 355. Puterea celor slabi este regele, puterea copiilor e plînsul, puterea prostului este tăcerea, puterea hoţului minciuna.
durbalasya balaṃ rājā bālānāṃ rodanaṃ balam
balaṃ mūrkhasya māunitvaṃ cāurāṇām anṛtaṃ balam.
(Cāṇakya *62 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1192*).

4 356. E deopotrivă de riscant să dai unui nebun un cuţit şi putere unui (om) rău.
Ὁμοίως ἐπισφαλὲς μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν καὶ μοχθηρῷ δύναμιν.
(Iamblichus, *Protreptica 2, la* Stobaeus, *Flor. 43, 71*).

4 357. Cel care nu se stăpîneşte, care urăşte purtarea înţeleaptă şi care-şi sporeşte peste măsură averea, chiar dacă dobîndeşte o mare putere, (tot) piere împreună cu ea.
anātmavān nayadveṣī vardhayann atisampadaḥ
prāpyā'pi mahad āiçvaryaṃ saha tena vipadyate.
(Kāmandaki, *Nīt. 5, 4 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3460*).

4 358. O grupă de oameni în care toţi sînt educatori, toţi se cred învăţaţi şi toţi năzuiesc la putere, se prăpădeşte.
sarve yatra vinetāraḥ sarve paṇḍitamāninaḥ
sarve mahattvam icchanti tad vṛṇdam avasidati.
(Çārṅgadharapaddhati, Niti 49: Böhtlingk, *Ind Spr. 5204).*

4 359. Sănătatea, ştiinţa, prietenia cu oamenii de treabă, obîrşia dintr-o familie nobilă şi independenţa sînt o mare putere a oamenilor, chiar şi fără avere.
ārogyaṃ vidvattā sajjanamāitrī mahākule janma
svādhīnatā ca puṃsāṃ mahad āiçvaryaṃ vinā'py arthāiḥ.
(Ib. Saṃt. 11: Ib. 384).

4 360. Cel care este cauza pentru care cineva devine puternic, se ruinează ; pentru că acea putere e pricinuită de dînsul fie prin iscusinţă, fie prin forţă, şi amîndouă sînt suspectate de acela care a devenit puternic.
Chi è cagione che uno diventi potente, rovina ; perchè quella potenza è causata da colui o con industria o con forza, e l'una e l'altra di queste due è sospetta a chi è divenuto potente.
(Machiavelli, *Princ. 3*).

4 361. Este o dorinţă stranie aceea de a căuta puterea şi de a pierde libertatea.
It is a strange desire, to seek power and to lose liberty.
(Bacon, *Ess. 11*).

4 362. Unicul avantaj pe care-l dă puterea supremă este putinţa de a face mai mult bine decît toţi ceilalţi.
Esta sola es la ventaja del mandar poder hacer más bien que todos.
(Gracian, *Or. 32*).

4 363. Norocul îi deprinde pe cei puternici să nu se numere decît pe ei pe pămînt.
La fortune accoutume les puissants à ne compter qu'eux sur la terre.
(Vauvenargues, *Réfl. 186*).

4 364. Între regi, între popoare, între particulari, cel mai tare își dă drepturi asupra celui mai slab, și aceeași regulă e urmată de animale, de materie, de elemente etc., astfel încît totul se execută în univers prin forță ; și această orînduire, pe care noi o dezaprobăm cu oarecare aparență de justiție, este legea cea mai generală, cea mai neclintită și cea mai veche a naturii.
Entre rois, entre peuples, entre particuliers, le plus fort se donne des droits sur le plus faible, et la même règle est suivie par les animaux, par la matière, par les éléments, etc., de sorte que tout s'exécute dans l'univers par la violence ; et cet ordre, que nous blâmons avec quelque apparence de justice, est la loi la plus générale, la plus absolue, la plus immuable et la plus ancienne de la nature.
(Ib. 187).

4 365. Este cusurul acelora care pot mult, de a fi încredințați că pot totul.
Es ist der Fehler derjenigen, die manches, já viel vermögen, dass sie sich alles zutrauen.
(Goethe, *Dicht. 11*).

4 366. Cel tare este cel mai puternic (cînd e) singur.
Der Starke ist am mächtigsten allein.
(Schiller, *Tell 1, 3*).

4 367. O minte simplă cu greu asociază ideea de putere cu aceea de bunătate.
The rude mind with difficulty associates the idea of power and benignity.
(Eliot, *Mar. 1, 1*).

PUTINȚA

4 368. Nu poate oricine să facă orice.
Non omnia possumus omnes.
(Lucilius, *Sat. 5, 20* = Vergilius, *Ecl. 8, 63*).

R

RAPORTUL

4 369. Gîndeşte-te adesea la legătura dintre toate lucrurile din lume şi la raporturile dintre ele. Căci toate sînt împletite între ele, într-un anumit mod, şi prin aceasta toate îşi sînt prietene.

Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστίν.

(Marcus Aurelius *6, 38*).

RAŢIUNEA

4 370. Pe cei tari nu-i ajută numai norocul, ci încă şi mai mult raţiunea, care, ca şi cum ar da anumite precepte, întăreşte puterea de rezistenţă.

Fortis non modo fortuna adiuvat, sed multo magis ratio, quae quibusdam quasi praeceptis confirmat vim fortitudinis.

(Cicero, *Tusc. 2, 11*).

4 371. Obiceiul are putere şi raţiunea nu are ?

Mos valet, ratio non valebit ?

(Ib. 34).

4 372. Dacă vrei să-ţi supui totul, supune-te raţiunii.

Si vis omnia tibi subicere, te subice rationi.

(Seneca, *Epist. 37, 4*).

4 373. Iubește rațiunea ! Dragostea pentru ea te va înarma contra celor mai aspre (încercări).
Ama rationem! huius te amor contra durissima armabit.
(Ib. 74), 21).

4 374. Care-i lucrul cel mai bun la om ? Rațiunea : prin ea el lasă în urmă animalele și-i urmează pe zei.
In homine optimum quid est ? ratio : hac antecedit animalia, deos sequitur.
(Ib. 76, 9).

4 375. Fără îndoială că cel care ne-a creat cu o judecată atît de mare, privind înainte și în urmă, nu ne-a dat această capacitate și rațiune divină pentru a mucegăi în noi neîntrebuințată.
Sure, he, that made us with such large discourse,
looking before and after, gave us not
that capability and godlike reason,
to fust in us unus'd.
(Shakespeare, *Ham. 4, 4*).

4 376. Noi nu avem destulă putere pentru a urma toată rațiunea noastră.
Nous n'avons pas assez de force pour suivre toute notre raison.
(La Rochefoucauld, *Max. 42*).

4 377. Lupta lăuntrică a omului între rațiune și pasiuni. Dacă n-ar avea decît rațiunea fără pasiuni. . .
Dacă n-ar avea decît pasiunile fără rațiune. . . .
Dar, avîndu-le pe amîndouă, el nu poate fi fără luptă, neputînd avea pace cu una, decît dacă poartă război cu cealaltă ; astfel este întotdeauna dezbinat și potrivnic lui însuși.
Guerre intestine de l'homme entre la raison et les passions.
S'il n'avait que la raison sans passion . . .
S'il n'avait que les passions sans raison . . .

Mais ayant l'un et l'autre, il ne peut être sans guerre, ne pouvant avoir la paix avec l'un qu'ayant guerre avec l'autre : ainsi il est toujours divisé, et contraire à lui-même.
(Pascal, *Pens. 412 (1)*.

4 378. Raţiunea acţionează cu încetineală şi cu attea vederi, pe attea principii, care trebuie să fie totdeauna prezente, încît în orice oră ea aţipeşte sau rătăceşte, din cauză că nu are prezente toate principiile ei. Intuiţia nu acţionează aşa : ea acţionează într-o clipă şi e totdeauna gata să acţioneze.
La raison agit avec lenteur et avec tant de vues, sur tant de principes, lesquels il faut qu'ils soient toujours présents, qu'à toute heure elle s'assoupit ou s'égare, manque d'avoir tous ses principes présents. Le sentiment n'agit pas ainsi : il agit en un instant, et toujours est prêt à agir.
(Ib. 252 (195)).

4 379. Ultimul pas al raţiunii este de a recunoaşte că există o infinitate de lucruri care o depăşesc.
La dernière démarche de la raison est de reconnaître qu'il y a une infinité de choses qui la surpassent.
(Ib. 267 (247)).

4 380. Întregul nostru raţionament se reduce la a ceda sentimentului.
Tout notre raisonnement se réduit à céder au sentiment.
(Ib. 274 (130)).

4 381. Ratio şi oratio **sînt cele două privilegii care ne aşează deasupra animalelor.**
Ratio and **oratio** are our two privileges above beasts.
(Purchas, *Microcosmus, la* Lubbock, *Peace 14*).

4 382. Dispreţuieşte numai raţiunea şi ştiinţa, puterea cea mai înaltă a omului, lasă-te numai întărît de spiritul mîncîunii în opere fantasmagorice şi magice, că atunci te am cu totul (în puterea mea).
Verachte nur Vernunft und Wissenschaft,
Des Menschen allerhöchste Kraft,

Lass nur in Blend- und Zauberwerken
Dich von dem Lügengeist bestärken,
So hab'ich dich schon unbedingt.
(Goethe, *Faust 18 51 sqq.*).

RĂBDAREA

4 383. Cel cu multă răbdare se stăpîneşte pînă la timpul prielnic, iar după aceea răsare bucuria pentru el. Pînă la timpul prielnic el îşi ascunde cuvintele, şi gura multora va povesti despre cumineţenia lui.
Ἕως καιροῦ ἀνθέξεται μακρόθυμος,
καὶ ὕστερον αὐτῷ ἀναδώσει εὐφροσύνη.
ἕως καιροῦ κρύψει τοὺς λόγους αὐτοῦ,
καὶ χείλη πολλῶν ἐκδιηγήσεται σύνεσιν αὐτοῦ.
(Septuaginta, Sir. 4, 23 sq.).
Usque in tempus sustinebit patiens,
et postea redditio iucunditatis.
Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius,
et labia multorum enarrabunt sensum illius.

4 384. Răbdarea face din nedreptatea soartei o glumă, cînd ne ia ce nu poate fi păstrat.
What cannot be preserv'd when fortune takes,
Patience her injury a mockery makes.
(Shakespeare, *Oth.* 1, *3*).

4 385. Omul nu ştie ce nenorociri sînt mai presus de puterea lui de a răbda, pînă ce le încearcă.
Man little knows what calamities are beyond his patience to bear, till he tries them.
(Goldsmith, *Vic.* 4*8*).

4 386. Fereşte-te de a face un pas desperat ! (şi) ziua cea mai întunecată va trece ; (e de ajuns) să trăieşti pînă mîine.
Beware of desperate steps ! the darkest day,
Live till to-morrow, will have passed away.
(Cowper, la Lubbock, *Peace 6*).

RĂMĂŞIŢA

4 387. Rămăşiţa dintr-o datorie, rămăşiţa unui foc şi rămăşiţa de duşman cresc neîncetat din nou ; de aceea nu trebuie îngăduită rămăşiţa.

rṇaçeṣam cā'gniçeṣaṃ çatruçeṣam tathāi'va ca
punaḥ punaḥ pravardhante tasmāc cheṣaṃ na dhārayet

(Mahābhārata 12,5305).

RĂSPÎNDIREA

4 388. Uleiul (turnat) în apă, un secret (încredinţat) unui ticălos, un dar cît de neînsemnat (dat) unui(om) vrednic (de el), o ştiinţă (transmisă) unui (om) inteligent, se răspîndeşte de la sine, datorită împrejurării.
jab tāilaṃ khale guhyaṃ pātre dānaṃ manāg api
prajñe çāstraṃ svayaṃ yāti vistāraṃ vastuçaktitaḥ.
(Vikramacarita 24 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 947).*

RĂSPLATA

4 389. Aceasta este boala celor mai multe state, cînd un om de treabă şi plin de bunăvoinţă nu primeşte nimic mai mult decît cei care-i sînt inferiori.
Ἐν τῷδε γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις,
Ὅταν τις ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν ἀνὴρ
Μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον.
(Euripides, *Hec. 306 sqq.*).

4 390. Cel mai drept şi mai destoinic este acela care împarte răsplata cea mai mare celor mai vrednici.
Δίκης καὶ ἀρετῆς μεγίστην μετέχει μοῖραν ὁ τιμὰς ἀξίας τὰς μεγίστας τάμνων τοῖς ἀξιωτάτοις.
(Democritus, *la Diels, fr. 263).*

4 391. Acolo unde virtutea primeşte cea mai mare răsplată sînt şi cetăţenii cei mai buni.
Ἄθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν.
(Thucydides, *2, 46, 4*).

4 392. Nu e nici un motiv să ne uităm care-i răsplata unui lucru drept ; e mai mare aceea a unui lucru nedrept.
Non est quod spectes, quod sit iustae rei praemium ; maius iniustae est.
(Seneca, *Epist. 113, 32*).

4 393. Pentru răsplată sîntem cu frică de Dumnezeu, pentru *răsplată sîntem neleguiţi* ; şi *respectăm principiile* morale atîta timp cît se află în ele vreo speranţă, gata să *trecem de partea opusă*, dacă *nelegiuirile promit mai* mult. Părinţii (noştri) ne-au deprins să admirăm aurul şi argintul, şi pofta care a pătruns în noi de tineri s-a încuibat adînc şi a crescut odată cu noi.

Ad mercedem pii sumus, ad mercedem impii, et honesta, quamdiu aliqua illis spes inest, sequimur, contrarium transituri, si plus scelera promittent. Admirationem nobis parentes auri argentique fecerunt et te nerisinfusa cupiditas altius sedit crevitque nobiscum. *(Ib. 115, 10 s q.).*

4 394. Ah !, aceasta este jalea mea : s-a minţit că ar exista răsplată şi pedeapsă în fundul lucrurilor — ba încă şi în fundul sufletelor voastre, voi virtuoşilor !

Ach, das ist meine Trauer : in den Grund der Dinge hat man Lohn und Strafe hineingelogen — und nun auch noch in den Grund eurer Seelen, ihr Tugendhaften !

(Nietzsche, *Zar. 4, 43 5*).

4 395. Voi iubiţi virtutea voastră cum îşi iubeşte mama copilul ; dar cînd s-a mai auzit că o mamă vrea să fie răsplătită pentru iubirea ei ?

Ihr liebt eure Tugend wie die Mutter ihr Kind ; aber wann hörte man, dass eine Mutter bezahlt sein wollte für ihre Liebe ?

(Ib. 439).

RĂSPUNDEREA

4 396. Dorinţa de a nu fi tras la răspundere a stat întotdeauna în calea întreprinderilor mari.

Impunitatis cupido ... magnis semper conatibus adversa.

(Tacitus, *Ann. 15, 50*).

4 397. Cui i s-a dat mult, mult se va şi cere de la el ; şi cui i s-a încredinţat mult, încă şi mai mult i se va pretinde.

Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

(N. T., Lucas 12, 48)

Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo : et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

4 398. Ar trebui să putem răspunde de norocul nostru, spre a putea răspunde de ceea ce vom face.

Il faudrait pouvoir répondre de sa fortune pour pouvoir répondre de ce que l'on fera.

(La Rochefoucauld, *Max. 70*).

4 399. Omul care stîrneşte diavolul poate fi onest, dar totuşi el este răspunzător de răul pe care-l face demonul.

The man who raises devil may be honest, but he is answerable fot the mischief which the fiend does, for all that.

(Scott, *Ken. 14*).

RĂSTRIŞTEA

4 400. Fii curajos în răstrişte, de vreme ce soarta ţi-a dat şi aceasta, aşa cum te-ai bucurat în prosperitate. Şi după cum după bine ai dat peste rău, tot aşa caută să ieşi din nou din strîmtoare, rugîndu-te la zei.

Τόλμα κακοῖσιν,...ἐπεὶ κάσθλοῖσιν ἔχαιρες,
εὖτέ σε καὶ τούτων μοῖρ'ἐπέβαλλεν ἔχειν.
ὡς δέ περ ἐξ ἀγαθῶν ἔλαβες κακόν, ὣς δὲ καὶ αὖτις
ἐκδῦναι πειρῶ, θεοῖσιν ἐπευχόμενος.

(Theognis, *Sent. 355 sqq.*).

4 401. Se pot vedea oameni foarte mari şi înţelepţi care... ştiu să îmbărbăteze frumos pe cel ce se află în răstrişte. Dar cînd zeul înclină în sens invers balanţa vieţii celui care mai înainte era fericit, vorbele cele multe şi frumoase s-au dus.

Τοὺς δ'αὖ μεγίστους καὶ σοφωτάτους φρενὶ
τοιούσδ' ἴδοις ἂν οἷός ἐστι νῦν ὅδε,
καλῶς κακῶς πράσσοντι συμπαραινέσαι·

ὅταν δ' δαίμων ἀνδρὸς εὐτυχοῦς τὸ πρὶν
πλάστιγγ' ἐρείσῃ τοῦ βίου παλίντροπον
τὰ πολλὰ φροῦδα καὶ καλῶς εἰρημένα.
(Sophocles, *Teucer, la* Stobaeus, *Flor. 114, 6*).

4 402. Focul încearcă aurul, iar răstriștea pe cel tare.
Ignis probat aurum, miseriae fortem probant.
(Syrus, *346*).

4 403. Nu ceda în fața răstriștei, ci mergi împotrivă, mai îndrăznet decît îți va îngădui soarta ta.
Tu ne cede malis, sed contra audentior ito
Quam tua te fortuna sinet.
(Vergilius, *Aen. 6, 95 sq.*).

4 404. În răstriște arată-te curajos și tare, și de asemenea, strînge cu prudență pînzele umflate de un vînt prea prielnic.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare, sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.
(Horatius, *Od. 2, 10, 21 sqq.*).

4 405. Fiți tari și opuneți piepturi tari răstriștei.
Vivite fortes
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.
(Id. Sat. 2, 2, 135 sq.).

4 406. Învață-mă cum să suport răstriștea fără să gem eu, fericirea fără să geamă altul.
Doce, quomodo feram aerumnam sine gemitu meo, felicitatem sine alieno.
(Seneca, *Epist. 117, 21*).

4 407. Nu se poate să nu pară mare cel care niciodată nu geme în răstriște, niciodată nu se plînge de destinul său.
Necessario magnus adparuit, qui nunquam malis ingemuit, nunquam de fato suo questus est.
(Ib. 120, 13).

4 408. Cît e de folositor să ajungi să cunoști prosperitatea după ce ai trecut prin răstriște!

Quam utile est ad usum secundorum per adversa venisse !
(Plinius, *Pan. 44*).

4 409. Deşi tăiat, copacul creşte din nou ; deşi micşorată, luna se măreşte iarăşi. Fiindcă gîndesc astfel, înţelepţii nu sînt abătuţi de răstrişte.
chinno'pi rohatī tavuḥ kṣīṇo'py upacīyate punaç candrāḥ
iti vimṛçantaḥ santaḥ saṃtapyante na vidhureşu
(Bhartṛhari, *Nīt. 89*).

4 410. Cînd cineva, datorită dispariţiei norocului, ajunge într-o situaţie tristă, pricinuită de destin, atunci şi prietenii îi devin duşmani, şi chiar şi cel care l-a simpatizat mult timp se înstrăinează de el.
yadā tu bhāgyakṣayapīḍitāṃ daçāṃ naraḥ kṛtāntopahītaṃ prapadyate
tadā sya mitrāṇy api yānty amitratāṃ cirānurakto'pi virajyate janaḥ.
(Çūdraka, *Mṛcch. 23 ı* Böthlingk, *Ind. Spr. 4805)*

4 411. Şi un mişel poate face rău unor oameni în răstrişte. Cînd elefantul e cufundat în mîl, broasca i se suie în cap.
gate hi durdaçāṃ loke kṣudro'py ahitam ācaret.
paṅke nimagne karīṇi bhako bhavati mūrdhagaḥ.
(Böhtlingk, *Chrest. 204, 27 sq.*).

4 412. Lecţiile răstriştii nu sînt totdeauna salutare — uneori ele îmblînzesc şi îndreaptă, dar tot aşa de des ele împietresc şi pervertesc.
The lessons of adversity are not always salutary — sometimes they soften and amend, but as often they indurate and pervert.
(Bulwer Lytton, *Pompei 3, 11*).

4 413. Răstriştea face omul, iar fericirea îi face pe monştri.
L'adversité fait l'homme, et le bonheur les monstres.
(Prov., la Lubbock, *Peace 6)*.

RĂTĂCIREA

4 414. Cel care rătăceşte pe cei drepţi pe calea cea rea, va cădea el însuşi în pierzare.

Ὃς πλανᾷ εὐθεῖς ἐν ὁδῷ κακῇ,
εἰς διαφθορὰν αὐτὸς ἐμπεσεῖται.
(Septuaginta, Prov. 28, 10).
Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet.

4 415. Ogorul rătăcirii dă ca roadă, moartea.
Ἄτης ἄρουρα θάνατον ἐκκαρπίζεται.
(Aeschylus, *Sept. 601*).

4 416. De cum am văzut lumina zilei şi am fost ridicaţi, ne aflăm necontenit în tot felul de absurdităţi şi în cele mai greşite păreri, încît s-ar crede aproape că am supt rătăcirea odată cu laptele doicii.
Simul atque editi in lucem et suscepti sumus, in omni continuo pravitate et in summa opinionum perversitate versamur, et paene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur.
(Cicero, *Tusc. 3, 2*)

4 417. O, minţi nefericite ale oamenilor ! o, suflete oarbe ! În ce întuneric şi în ce primejdii se scurge viaţa aceasta !
O miseras hominum mentes ! o pectora caeca !
Qualibus in tenebris vitae, quantisque periclis
Degitur hoc aevi !
(Lucretius, *Nat. 2, 14 sqq.*).

4 418. Fiecare îşi are rătăcirea sa.
Suus cuique attributus est error.
(Catullus *22, 20*).

4 419. Nu-i uşor să schimbi convingerea unui suflet cuprins de rătăcire.
Οὐκ εὐχερὲς ὑπὸ πλάνης κατεχομένην μεταπεῖσαι ψυχήν.
(Irenaeus, *Fragm. 45*).

4 420. Nu intra pe căi ce încă n-au fost încercate ; te rătăceşti fără sfîrşit, odată ce ai început a te rătăci.
Ne vous engagez point dans des voies qui n'aient point encore été tentées ; on s'égare sans fin, quand une fois on a commencé de s'égarer.
(France, *Rôt. 354*).

4 421. Plin e pământul de rele, plină e marea.
Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶς, πλείη δὲ θάλασσα.
(Hesiodus, *Op. 101*).

4 422. Cel care pregătește un rău altuia și-l pregătește lui însuși.
Οἵ γ'αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
(Ib. 265).

4 423. Nu se află (vreun) rău la care să nu trebuiască să se aștepte oamenii ; și într-un timp scurt zeul schimbă și răstoarnă totul.
Οὐκ ἔστιν κακὸν
ἀνεπιδόκητον ἀνθρώποις, ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ
πάντα μεταρρίπτει θεός.
(Simylus *45*).

4 424. Pentru un (singur) bine nemuritorii dau muritorilor două rele.
Ἓν παρ'ἑσλὸν πήματα σὺν
δύο δαίονται βροτοῖς
ἀθάνατοι.
(Pindarus, *Pyth. 3, 145 sq.*).

4 425. Boala face plăcută și bună sănătatea, foamea săturarea, oboseala odihna.
Νοῦσος ὑγιείην ἐποίησεν ἡδύ, καὶ ἀγαθὸν λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπαυσιν.
(Heraclitus, *la* Diels, fr. *111*).

4 426. Numai zeilor le este dat să trăiască feriți de rele.
Οὐ γὰρ θέμις ζῆν πλὴν θεοῖς ἄνευ κακῶν.
(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor. 98, 43*).

4 427. Nu există muritor, nici nu va exista, căruia să nu i se întîmple vreun rău, de cum se naște ; iar celor mai mari (li se întîmplă și) relele cele mai mari.
Εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα οὐδὲ ἔσεσθαι τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθη, τοῖσι δὲ μεγίστοισι αὐτῶν μέγιστα.
(Herodotus *7, 203*).

4 428. Cele mai multe rele şi le pricinuiesc oamenii singuri.
Τὰ πλεῖστα θνητοῖς τῶν κακῶν αὐθαίρετα.
(Euripides, *la* Stobaeus, *Ecl. eth. II. 11, p. 341*).

4 429. Necontenit un rău dăinueşte, altul se duce, altul iarăşi se reiveşte pe neaşteptate.
Ἀεὶ τὸ μὲν ζῇ, τὸ δὲ μεθίσταται κακόν,
τὸ δ'ἐκπέφηνεν αὖτις ἐξ ἀρχῆς νέον.
(Id. Aeolus, la Stobaeus, *Flor. 104, 10).*

4 430. După ce prin însăşi firea omenească suferim atîtea rele, ne mai născocim pe deasupra mai multe decît cele inevitabile.
Πολλῶν κακῶν τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπαρχόντων, αὐτοὶ πλείω τῶν ἀναγκαίων προσεξευρήκαμεν.
(Isocrates, *Pan. 167*).

4 431. Mulţi îşi agravează singuri relele, făcîndu-le mai mari decît în realitate.
Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοί...
αὐτοὶ δι'αὐτοὺς ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
(Philippus, *la* Stobaeus, *Flor. 108, 33, v. 1—2*).

4 432. Nu e nimeni căruia să nu i se fi întîmplat vreun rău sau care să fie ferit de el în viitor.
Οὐκ ἔστ' οὐδὲ εἷς,
ᾧ μὴ κακόν τι γέγονεν ἢ γενήσεται.
(Ib. 50).

4 433. Nu trebuie să ţinem minte relele de odinioară.
Οὐ χρὴ φέρειν τὰ πρόσθεν ἐν μνήμῃ κακά.
(Menander, *Mon. 435*).

4 434. Cel mai mult rău oamenii şi-l pricinuiesc singuri.
Τὰ πλεῖστα θνητοῖς τῶν κακῶν αὐθαίρετα.
(Ib. 499).

4 435. Noi însă, pe lîngă relele inevitabile, ne mai pricinuim singuri relele.
Ἡμεῖς δὲ χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κακῶν
αὐτοὶ παρ' αὐτῶν ἕτερα προσπορίζομεν.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 98, 8, v. 7—8*).

4 436. Sîntem capabili să vedem ceea ce-i rău la alţii ; dar cînd îl făptuim noi înşine, nu ne dăm seama.
Ἀγαθοὶ δὲ τὸ κακόν ἐσμεν ἐφ'ἑτέρων ἰδεῖν.
αὐτοὶ δ'ὅταν ποιῶμεν, οὐ γιγνώσκομεν.
(Sosiphanes, *la* Stobaeus, *Flor. 23, 2*).

4 437. Prea bine îi merge aceluia căruia nu i se întîmplă nici un rău.
Nimium boni est, cui nihil est mali.
(Ennius, *Frag. la* Diehl, *292*).

4 438. Să nu socotim rău nici un lucru care a fost orînduit fie de zeii nemuritori, fie de natură, mama tuturor.
Nihil in malis ducamus, quod sit vel a dis immortalibus vel a natura parente omnium constitutum.
(Cicero, *Tusc. 1, 118*).

4 439. Nu văd cum ar putea bucuriile din trecut să facă să înceteze relele din prezent.
Non... video, quo modo sedare possint mala praesentia praeteritae voluptates.
(Ib. 5, 74).

4 440. Să nu faci din răul altuia bucuria ta.
Malum alienum ne feceris tuum gaudium.
(Syrus, *476*).

4 441. Nu trebuie stîrnit un rău bine adormit.
Non est movendum bene consopitum malum.
(Ib. 598).

4 442. Se poate face rău cuiva, dacă-i spre mîntuirea lui.
Salutis causa bene fit homini iniuria.
(Ib. 869).

4 443. Totdeauna sufletul (nostru) se teme mai tare de un rău necunoscut.
Semper plus metuit animus ignotum malum.
(Ib. 895).

4 444. Oriunde ne-am ascunde, relele omeneşti răsună în jurul nostru.

Quocumque te abdideris, mala humana circumstrepunt.
(Seneca, *Epist. 82, 4*).

4 445. Nu te lăsa biruit de rău, ci biruie răul cu binele.
Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.
(N. T., Ad Romanos 12, 21).
Noli vinci a malo; sed vince in bono malum.

4 446. Nu există vreun om destul de priceput pentru a cunoaşte tot răul pe care-l face.
Il n'y a guère d'homme assez habile pour connaître tout le mal qu'il fait.
(La Rochefoucauld, *Max. 269*).

4 447. Adesea teama de un rău ne duce la un rău şi mai mare.
Souvent la peur d'un mal nous conduit dans un pire.
(Boileau, *Art 1, 64*).

4 448. Acolo unde trebuie de ales între două rele sigure, unde inima nu se (poate) retrage cu totul din lupta dintre datorii, este o uşurare să nu ai alegere şi necesitatea este o favoare.
Wo von zwei gewissen Übeln eins
Ergriffen werden muss, wo sich das Herz
Nicht ganz zurückbringt aus dem Streit der Pflichten
Da ist es Wohltat keine Wahl zu haben,
Und eine Gunst ist die Notwendigkeit.
(Schiller, *Wall. Tod 2, 2*).

4 449. Timpurile rele nu produc totdeauna numai rău, neamestecat.
Evil times are not always productive of evil alone and unmixed.
(Scott, *Iv. 33*).

4 450. Răul este necesar. Dacă el n-ar exista, nu ar exista nici binele. Răul este unica raţiune de a fi a binelui. Ce ar fi curajul departe de primejdie şi mila fără durere?
Le *mal est nécessaire. S'il n'existait pas, le bien* n'existerait pas non plus. Le mal est l'unique raison

d'être du bien. Que serait le courage loin du péril et la pitié sans la douleur ?
(France, *Jard. 88*).

RĂUTATEA

4 451. Adesea întreaga cetate suferă din pricina unui om rău.
Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα.
(Hesiodus, *Op. 240*).

4 452. Cei răi nu se nasc totdeauna răi, ci fiindcă leagă prietenie cu oameni răi, ei învață fapte ticăloase și vorbe urîte și insolența, crezînd că tot ce spun aceia e adevărat.
Τοὶ κακοὶ οὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν,
ἀλλ'ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην
ἔργα τε δεἰλ'ἔμαθον καὶ ἔπη δύσφημα καὶ ὄβριν,
ἐλπόμενοι κείνους πάντα λέγειν ἔτυμα.
(Theognis, *Sent. 305 sqq.*).

4 453. Numai timpul îl arată pe cel drept ; (dar) pe cel rău, poți să-l cunoști și într-o singură zi.
Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος.
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.
(Sophocles, *Oed. Col. 614 sq.*).

4 454. Să nu ne închipuim niciodată că fericirea unui om rău și trufaș este durabilă, nici neamul celor nedrepți ; căci timpul fără început aduce norme drepte și arată răutățile oamenilor.
Οὐδέ ποτ' εὐτυχίαν κακοῦ ἀνδρὸς ὑπέρφρονά τ'ὄλβον
βέβαιον εἰκάσαι χρεών,
οὐδ'ἀδίκων γενεάν· ὁ γὰρ οὐδενὸς ἐκφὺς
χρόνος δικαίους ἐπάγων κανόνας
δείκνυσιν ἀνθρώπων κακότητας ἐμοί.
(Euripides, *Bell., la* Stobaeus, *Flor. 2, 15*).

4 455. O, Zeus de ce ai dat mijloace sigure de a cunoaște dacă aurul e fals și în schimb nu se află nici un semn pe corpul oamenilor, prin care să se poată deosebi cel rău ?

Ὦ Ζεῦ, τί δὴ χρυσοῦ μὲν ὃς κίβδηλος ἦ
τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὥπασας σαφῆ,
ἀνδρῶν δ'ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι
οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματι;
(Id. Med. 513 sqq.).

4 456. Nimeni nu e rău de bună voie.
Οὐδεὶς ἑκὼν κακός.
(Plato, *Prot., p. 435 D*).

4 457. Nu e uşor să-şi ascundă cineva mereu răutatea.
Οὐ ῥᾴδιον ἀεὶ λανθάνειν κακὸν ὄντα.
(Id. Res publ. 2, 8).

4 458. Demostene spunea că adesea îi vine în gînd să dorească să piară cei răi ; dar că se teme ca nu cumva de pe urma acestei dorinţi să facă cetatea cu desăvîrşire pustie.
Δημοσθένης ἔλεγεν ὡς πολλάκις ἐπιὸν αὐτῷ εὔξασθαι τοὺς πονηροὺς ἀπολέσθαι, καὶ φοβοῖτο μὴ ἔρημον ἄρδην ἐκ τῆς εὐχῆς ποιήσῃ τὴν πόλιν.
(Demosthenes, *la* Stobaeus, *Flor. 2, 22*).

4 459. Teofrast spunea că cei răi nu se bucură atît de binele lor propriu, cît mai ales de răul altora.
Θεόφραστος ἔφη τοὺς μοχθηροὺς τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτως ἥδεσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.
(Theophrastus, *la* Stobaeus, *Flor. 38, 30*).

4 460. Mă dezgustă omul rău, cînd spune o vorbă bună
Μισῶ πονηρόν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 2, 5*).

4 461. Cunosc pe mulţi care au fost siliţi să devină răi în urma unei nenorociri, fără să fi fost aşa din natură.
Πολλοὺς δι'ἀνάγκην γὰρ πονηροὺς οἶδ'ἐγώ,
ὅταν ἀτυχήσωσιν, γεγονότας οὐ φύσει
ὄντας τοιούτους.
(Ib. 107, 8).

4 462. Nu trebuie toleraţi deloc cei răi, ci trebuie să li se opună rezistenţă ; altfel întreaga noastră viaţă va fi răsturnată cu susul în jos, înainte de a prinde de veste.

Οὐ παντελῶς δεῖ τοῖς πονηροῖς ἐπιτρέπειν,
ἀλλ'ἀντιτάττεσθ'· εἰ δὲ μή, τἄνω κάτω
ἡμῶν ὁ βίος λήσει μεταστραφεὶς ὅλος.
(Id. Ad., la Stobaeus, *Flor. 44, 3).*

4 463. Un om rău e nefericit chiar cînd e fericit.

Ἀνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ κἂν εὐτυχῇ.
(Id. Mon. 19).

4 464. Nu se poate sta în mijlocul unor ticăloşi, oricît ar fi de neînsemnaţi ; pentru că ei se folosesc de vicleşug şi omoară sigur. Doar se spune :
Cînd sînt mulţi ticăloşi iscusiţi şi cînd toţi trăiesc din vicleşug, puţin le pasă dacă ceea ce fac e bine sau rău.

laghūnām api durjanānāṃ madhye vastuṃ na çakyate
upāyāntaraṃ vidhāya te nūnaṃ ghnanti uktaṃ ce.
bahavaḥ paṇḍitāḥ kṣudrāḥ sarve māyopajīvinaḥ
kuryuḥ kṛtyam akṛtyaṃ vā
(Pañcatantra (K) 1, 288).

4 465. Cel netrebnic se pricepe să strice treaba altuia, nu s-o aducă la îndeplinire.

ghāṭayitum eva nīcaḥ parakāryaṃ vetti na prasādayitum
(Ib. 363).

4 466. Nemernicul nu ţine socoteală nici chiar de pieirea sa, bucurîndu-se numai de nenorocirea altuia.

apy ātmano vināçaṃ gaṇayati na khalaḥ paravyasanahṛṣṭaḥ
(Ib. 395).

4 467. Cînd cel rău se preface că-i bun, atunci e cel mai rău.

Malus bonum ubi se simulat, tunc est pessimus.
(Syrus, *482*).

4 468. Cine trăieşte împreună cu cei răi, devine şi el rău.

Malus ipse fiet, qui convivet cum malis.
(Ib. 485).

4 469. Cînd un ticălos face ceva bun, el îşi ascunde caracterul.
Naturam abscondit, quum recte improbus facit.
(Ib. 535).

4 470. Ticăloşia îşi este ea singură cea mai mare pedeapsă.
Nequitia poena maxima ispamet sui est.
(Ib. 560).

4 471. Omul rău este acela căruia îi găseşti cel mai uşor pe cineva care să-i samene.
Nulli facilius quam malo invenies parem.
(Ib. 616).

4 472. Ticăloşia cîtorva este o nenorocire pentru toţi.
Paucorum impossibilitas universis calamitas.
(Ib. 663).

4 473. Răutatea îşi bea singură cea mai mare parte din venin.
Malitia ipsa sui veneni maximam partem bibit.
(Ib. 1049).

4 474. Cine defăimează pe prietenul absent, cine nu-l apără atunci cînd îl învinuieşte cineva, cine umblă după hohotele de rîs ale oamenilor şi după reputaţia de om de spirit, cine e capabil să născocească ce nu există, cine nu poate să tacă ceea ce i s-a încredinţat: acela-i negru, de acela să te fereşti.
Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, solutos,
Qui captat risus hominum famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit: hic niger est, hunc tu ... caveto.
(Horatius, *Sat. 1, 4, 81 sqq.*).

4 475. Nu împiedică nimic ca cineva să aibă avere, glorie, succes şi celelalte de felul acesta, şi totodată şi multă ticăloşie.
Πλοῦτον δὲ καὶ δόξαν καὶ τὸ νικᾶν καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα τούτοις παραπλήσια, οὐδὲν κωλύει ὑπάρχειν τινὶ ἅμα μετὰ κακίας πολλῆς.
(Cebes, *Tabula 41*).

4 476. Cînd un om rău ne vorbeşte prietenos, nu-i un motiv să ne încredem în el: pe vîrful limbii îi stă miere, dar în inimă otravă puternică.

durjanaḥ priyavādi ca nāi'tad viçvāsakāraṇaṃ
madhu tiṣṭhati jihvāgre hṛdaye tu halāhalam
(Cāṇakya 241 Böhtlingk, *Ind. Spr. 1182).*

4 477. Omul rău trebuie evitat, chiar cînd e împodobit cu învățătură.
durjanaḥ parihartavyo vidyayā'lamkṛto'pi san
(Ib. 25 : Ib. 1180)

4 478. Cine-i rău, acela rămîne rău și la declinul vieții.
vayasaḥ pariṇāme'pi yaḥ khalaḥ khala eva saḥ
(Vṛddhacāṇakya 12, 23 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 4966).*

4 479. Și în timp de pace cei răi, nu numai că sînt egalați cu cei care-s mai de treabă, dar sînt și în cinste, astfel că adesea nu știi ce să faci : să deteşti ticăloșia lor, sau să dorești (să ai) fericirea lor.
In pace etiam non tantum aequatur nequitia melioribus, sed et collitur, ut in pluribus nescias, utrum sit eorum detestanda pravitas aut optanda felicitas. (Minucius Felix, *Octavius 5, 11*).

4 480. Cel rău, cu mintea tulburată, își bate joc de cei virtuoși
vinindāṃ kaluṣamatiḥ kurute satām asādhuh
(Viṣṇupurāṇa 3, 7, 29).

4 481. Se silește să lege elefantul furios cu fire slabe de lotus, se pregătește să taie diamantul cu marginea unei petale de floare, vrea să îndulcească oceanul sărat cu o picătură de miere, cel ce dorește să aducă pe ticăloși pe calea cea bună cu vorbe înțelepte din care picură nectarul.
vyālam bālamṛṇālatantubhir asāu roddhuṃ samujjṛmbhate
chettum vajramaṇiṅ çirīṣakusumaprāntena saṃnahyati
mādhuryaṃ madhubinduna racayitum kṣārāmbudher īhate
netuṃ vāñchati yaḥ satāṃ pathi khalān sūktāiḥ sudhāsyandibhiḥ
(Bhartṛhari, *Nit. 6*).

4 482. Ce mai trebuie șerpi, cînd sînt oameni răi ?
kiṃ sarpāir yadi durjanāḥ
(Ib. 21).

4 483. Cine se simte bine, cînd vine în contact cu un om de nimic, care laudă pe toţi nemernicii, care-i fără frîu, a cărui purtare e plină de fapte josnice, provenite dintr-o viaţă anterioară, care a dobîndit avere prin favoarea destinului şi care urăşte virtutea ?

udbhāsitākhilakhalasya viçṛṅkhalasya prāgjātavistṛta-
nijādhamakarmavṛtteḥ
dāivād avāptavibhasya guṇadviṣo'sya nīcasya goca-
ragatāih sukham āsyate kāiḥ

(Ib. 59)

4 484. Nu există nimic pe pămînt, pentru care destinul să nu fi născocit vreun leac. Totuşi mi se pare că chiar şi silinţa creatorului ar fi zadarnică, dacă ar încerca să ia oamenilor răi felul lor de a gîndi.

tad bhuvi nā'sti yasya vidhinā no'pāyacintā kṛtā
manye durjanacittavṛttiharaṇe dhātā'pi bhagnodya-
maḥ

(Hitopadeça 2, 155 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1823.)*

4 485. Cei răi nenorocesc pe un om fericit, ca să le meargă bine. Oare contactul cu cei răi nu e la fel ca focul (care consumă tot ce-i în apropierea ui)?

durvṛttaḥ kriyate dhūrtāiḥ çrīmān ātmavivṛddhaye
kiṃ nāma khalasaṃsargaḥ kurute nā'çrayāçavat
(Ib. 165 : Ib. 1201).

4 486. Cu cel rău nici să nu stai, nici să nu mergi împreună vreodată.

na sthātavyaṃ na gantavyaṃ durjanena samaṃ
kva cīt

(Ib. 3, 5).

4 487. Să nu ai gînd rău împotriva celor răi ; ei vor cădea singuri, ca arborii care cresc pe malul unui rîu.

apakāriṣu mā pāpaṃ cintayasva kadā cana
svayam eva patiṣyanti kūlajātā iva drumāḥ
Pañcatantra 1, 176

4 488. Într-o afacere foarte josnică mintea celor ticăloşi e tare iscusită. Doar şi ochiul bufniţei deosebeşte formele (numai) în întunerec.

atimaline kartavye bhavati khālānām atīva nipuṇā dhiḥ/timire hi kāuçikānāṃ rūpaṃ pratipadyate cakṣuḥ *(Çārṅgadharapaddatt, Durj. 5 sq.* / Böhtlingk, *Chrest.*[3] *191, 13).*

4 489. Omul rău, chiar cînd are o îndeletnicire foarte onestă, poate să vatăme altora. Şarpele, deşi se hrăneşte cu aer, nu încetează de a fi primejdios.

atiçuddhām api vṛttim samāçrito durjanaḥ parān vyathayet
pavanāçino'pi bhujagāḥ paropatāpaṃ na muñcanti *(Ib. 10* / Böhtlingk, *Ind. Spr. 60).*

4 490. Aurul înţelepciunii încălzit la focul celor răi capătă puritate. De aceea să ascultăm cu atenţie vorbele celor răi.

durjanahutāçataptaṃ kāvyasuvarṇam viçuddhim āyāti
çrāvayitavyaṃ tasmād duṣṭajanasya prayatnena
(Ib. Kāv. 9 : Böhtlingk, *Chrest.*[3] *205, 23).*

4 491. Cei răi sînt orbi din fire pentru propria lor purtare (rea) ; au însă ochi năzdrăvani pentru greşelile altora. Ei au o voce puternică pentru propriile lor calităţi ; dar păstrează o muţenie desăvîrşită cînd trebuie să laude pe alţii.

sahajāndhadṛçaḥ svadurnaye paradoṣekṣaṇadivya-cakṣuṣaḥ
svaguṇoccagiro munivratāḥ paravarṇagrahaṇeṣv asā-dhavaḥ
(Māgha, *Çiç. 16, 29* / Böhtlingk, *Ind. Spr. 5210).*

4 492. „Eu sînt cea mai groaznică dintre lucrurile groaznice" : nu spune cu îngîmfare aceasta, otravo, draga mea. La fel ca tine sînt pe lumea aceasta multe vorbe ale oamenilor răi.

aham eva guruḥ sudāruṇānāṃ iti hālāhala mā sma tāta dṛpyaḥ
nanu santi bhavādṛçāni bhūyo bhuvane'smin vaca-nāni durjanānām
(Appaya Dīkṣita, *Kuv. 16, b).*

4 493. Trebuie să fiu crud, numai spre a fi bun. Astfel începe răul, şi ceea ce-i mai rău vine pe urmă.

I must be cruel, only to be kind.
Thus bad begins, and worse remains behind.
(Shakespeare, *Ham. 3, 4*).

4 494. Creaturile acestea rele par totuşi frumoase, cînd altele sînt şi mai rele ; a nu fi cel mai rău este şi acesta un merit.
Those wicked creatures yet do look well-favour'd, when others are more wicked ; not being the worst, stands in some rank of praise.
(Id. Lear 2, 4).

4 495. Viaţa omului e un război împotriva răutăţii omului.
Milicia es la vida del hombre contra la malicia del hombre.
(Gracian, *Or. 13*).

4 496. Sînt oameni răi, care ar fi mai puţin primejdioşi dacă n-ar avea nici un fel de bunătate.
Il y a des méchants qui seraient moins dangereux s'ils n'avaient aucune bonté.
(La Rochefoucauld, *Max. 284*).

4 497. Sînt oameni care îşi trec o viaţă îndelungată ca să se apere de unii şi să facă rău altora ; ei mor consumaţi de bătrînaţe, după ce au pricinuit tot atît rău pe cît au suferit.
Tels hommes passent une longue vie à se défendre des uns et à nuire aux autres, et ils meurent consumés de vieillesse, après avoir causé autant de maux qu ils en ont soufferts.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 426*).

4 498. Nimeni nu se plînge împotriva ticăloşiei (omeneşti) ; căci ea are puterea, orice (ţi) s-ar spune.
Ueber's Niederträchtige
Niemand sich beklage ;
Denn es ist das Mächtige,
Was man dir auch sage.
(Goethe, *Divan, Wand.*).

4 499. Lumea morală empirică constă în cea mai mare parte numai din răutate şi invidie.

Die empirisch-sittliche Welt besteht grösstenteils nur aus bösem Willen und Neid.
(Id. Max. 170).

4 500. Sînt suflete-raci, care se trag necontenit spre întuneric, dînd înapoi în viață mai degrabă decît înaintînd, întrebuințînd experiența spre a-și mări diformitatea, înrăutățindu-se fără încetare și impregnîndu-se tot mai mult de o negreață crescîndă.
Il existe des âmes écrevisses reculant continuellement vers les ténèbres, rétrogradant dans la vie plutôt qu'elles n'y avancent, employant l'expérience à augmenter leur difformité, empirant sans cesse, et s'empreignant de plus en plus d'une noirceur croissante.
(Hugo, *Mis. 4, 4, 2*).

4 501. Omul bestie, cînd nepedepsirea e sigură, nu cunoaște desfătare mai frumoasă decît aceea de a-și descărca mînia asupra celui fără apărare, cu o plăcere și mai mare cînd cel fără apărare e nevinovat.
L'uomo bestia, quando è certa l'impunità, non conosce più bel sollazzo di questa: sfogarsi contro l inerme, con maggior gusto quando l'inerme è innocente.
(Papini, *Stor. 2, 481*).

RĂZBOIUL

4 502. Pe cine a trimis (în război) știe fiecare ; dar, în loc de bărbați, se întorc la casa fiecăruia urne cu cenușă.
Οὓς μὲν γάρ τις ἔπεμψεν
οἶδεν· ἀντὶ δὲ φωτῶν
τεύχη καὶ σποδὸς εἰς ἑκάστου δόμους ἀφικνεῖται.
(Aeschylus, *Agam. 433 sqq.*).

4 503. Ares obișnuiește totdeauna să secere floarea armatei.
Ἄρης φιλεῖ
ἀεὶ τὰ λῷστα πάντ' ἀπανθίζειν στρατοῦ.
(Id. Cares, la Stobaeus, *Flor. 54, 26).*

4 504. Războiul este părintele și regele tuturor lucrurilor ; pe unii îi face zei, pe alții oameni, pe unii robi, pe alții liberi.

Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι πάντων δὲ βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τούς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.
(Heraclitus, *la* Diels, *fr. 53*).

4 505. Războiul nu răpune bucuros pe omul de nimic, ci totdeauna pe cei aleşi.

Πόλεμος οὐδέν' ἄνδρ'ἐκὼν
αἱρεῖ πονηρόν, ἀλλὰ τοὺς χρηστοὺς ἀεί.
(Sophocles, *Phil. 436 sq.*).

4 506. Nimeni nu-i atît de fără minte încît să prefere războiul în locul păcii ; căci în timp de pace copiii îngroapă pe părinţi, iar în timp de război părinţii pe copii.

Οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τούς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας.
(Herodotus *1, 87*).

4 507. Războiul nu aduce numai izbînzi ; el se bucură de moartea tinerilor viteji şi-i urăşte pe cei laşi. Aceasta-i o nenorocire pentru cetate, dar o glorie pentru cei morţi.

Φιλεῖ τοι πόλεμος οὐ πάντ'εὐτυχεῖν,
ἐσθλῶν δὲ χαίρει πτώμασιν νεανιῶν,
κακοὺς δὲ μισεῖ. Τῇ πόλει μὲν οὖν νόσος,
τόδ'ἐστί, τοῖς δὲ κατθανοῦσιν εὐκλεές.
(Euripides, *Temenidae, la* Stobaeus, *Flor. 5, 4*).

4 508. Prost e muritorul care distruge oraşe ; dînd pradă pustiirii templele şi mormintele, lăcaşuri sfinte ale celor morţi, piere şi el după aceasta.

Μῶρος δὲ θνητῶν ὅστις ἐκπορθεῖ πόλεις.
ναούς τε τύμβους θ', ἱερὰ τῶν κεκμηκότων,
ἐρημίᾳ δοὺς αὐτὸς ὤλεθ' ὕστερον.
(Id. Troades 95 sqq.).

4 509. Cînd oamenii pornesc la război, ei trec mai întîi la fapte, pe care ar trebui să le facă după aceea ; iar cînd situaţia se înrăutăţeşte pentru ei, atunci încep a discuta.

Ἰόντες τε οἱ ἄνθρωποι ἐς τοὺς πολέμους τῶν ἔργων πρότερον ἔχονται, ἃ χρῆν ὕστερον δρᾶν, κακοπαθοῦντες δὲ ἤδη τῶν λόγων ἅπτονται.
(Thucydides, *4, 78, 3*).

4 510. Plîngerile cetăţenilor şi ale particularilor se pot satisface ; însă un război început de toţi de hatîrul unora, despre care nu se poate şti cum se va termina, nu-i uşor de dus la capăt cu cinste.

Ἐγκλήματα μὲν γὰρ καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν οἷόν τε καταλῦσαι· πόλεμον δὲ ξύμπαντας ἀραμένους ἕνεκα τῶν ἰδίων, ὃν οὐχ ὑπάρχει εἰδέναι καθ' ὅ τι χωρήσει, οὐ ῥᾴδιον εὐπρεπῶς θέσθαι.

(Ib. 82, 9).

4 511. Războaiele sînt nesigure şi agresiunile au loc de cele mai adeseori dintr-o cauză neinsemnată şi sub impulsiunea mîniei.

Ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων, καὶ ἐξ ὀλίγου τὰ πολλὰ καὶ δι' ὀργῆς αἱ ἐπιχειρήσεις γίγνονται.

(Ib. 2, 11, 4).

4 512. Nu se poate lua o hotărîre dreaptă sau bună de către aceia care nu-şi primejduiesc şi ei copiii, oferindu-i (ţării).

Οὐ γὰρ οἷόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν.

(Ib. 44, 3),

4 513. În război nu se poate greşi de două ori.

Οὐκ ἔστιν ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτεῖν.

(Lamachus, *la* Plutarchus, *Mor. 186 f.*).

4 514. Un război glorios este preferabil unei păci ruşinoase.

Πόλεμος ἔνδοξος εἰρήνης αἰσχρᾶς αἱρετώτερος.

(Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 50, 10*).

4 515. Cei care ştiu cum să poarte războiul, nu trebuie să se lase depăşiţi de evenimente, ci să le dirijeze ei.

Δεῖ τοὺς ὀρθῶς πολέμῳ χρωμένους οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἔμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων.

(Demosthenes, *Phil. 1, 39*).

4 516. Cînd vede că războiul e aproape, (regele) să-l evite prin cuvintele cele mai împăciuitoare. Să nu atace vijelios, căci biruinţa nu e sigură.

vijayasya hy amityatvād rabhasā na samutpatet.
(Pañcatantra (B) 3, 22).

4 517. Multe lucruri termină o singură zi în război; şi iarăşi, multe situaţii înfloritoare se prăbuşesc datorită întîmplării.
Multa dies in bello conficit unus;
Et rursus multae fortunae forte recumbunt.
(Ennius, *Ann. 8, la* Diehl *105).*

4 518. Înţeleptul trebuie să încerce totul, înainte de a recurge la arme.
Omnia prius experiri quam arma sapienten decet.
(Terentius, *Eum. 789*).

4 519. Fireşte că-n război vitejia soldaţilor, oportunitatea locului, ajutorul aliaţilor, flota, aprovizionarea, sînt de mare folos ; însă partea cea mai însemnată şi-o revendică norocul, ca pe-un drept al său, şi orice izbîndă cîştigată şi-o atribuie aproape în întregime.
Certe in armis, militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commeatus multum iuvant; maximam vero partem quasi suo iure fortuna sibi vindicat, et quidquid est prospere gestum, id paene omne ducit suum.
(Cicero, *Marc. 2*).

4 520. Mulţi au căutat adesea războiul din cauza dorinţei de glorie.
Multi bella saepe quaesierunt propter gloriae cupiditatem.
(Id. Off. 1, 22).

4 521. Un război trebuie întreprins aşa fel, încît să se vadă că nu s-a urmărit nimic altceva decît pacea.
Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud nisi pax quaesita videatur.
(Ib. 23).

4 522. Trebuie de pregătit mult timp războiul, pentru a învinge mai iute.
Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.
(Syrus *203*).

4 523. Orice război e uşor de început, dar se termină cu foarte mare greutate ; începutul şi sfîrşitul lui nu stau în puterea aceluiaşi om ; oricine, chiar şi un laş, poate să-l înceapă ; dar el nu poate înceta decît atunci cînd vor învingătorii.

Omne bellum sumi facile, ceterum aegerrume desinere ; non in eiusdem potestate initium eius et finem esse ; incipere cuivis, etiam ignavo, licere deponi cum victores velint.

(Sallustius, *Iug. 83, 1).*

4 524. (Nu e) nici o scăpare în război.

Nulla salus bello.

(Vergilius, *Aen. 11, 362).*

4 525. Nicăieri rezultatele nu corespund mai puţin aşteptărilor ca în război.

Nusquam minus quam in bello eventus respondent.

(Livius *30, 30, 20).*

4 526. Vrei să încredinţezi hazardului această prosperitate atît de mare ? Să laşi să decidă sabia de soarta lumii ?

Placet haec tam prospera rerum
Tradere Fortunae ? gladio permittere mundi
Discrimen ?

(Lucanus, *Phars. 7, 107 sqq.).*

4 527. Şi cel fricos şi cel viteaz trebuie să cadă.

Pavido fortique cadendum est.

(Ib. 9, 540).

4 528. Aceasta este condiţia cea mai nedreaptă a războiului : succesul şi-l revendică toţi, înfrîngerea e atribuită (numai) unuia.

Iniquissima haec bellorum condicio est : prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur.

(Tacitus, *Agricola 27).*

4 529. Chiar şi războiul e preferabil unei păci mizerabile.

Miseram pacem vel bello bene mutari.

(Id. Ann. 3, 44).

4 530. Războiul este just cînd e necesar, iar armele sînt legiuite cînd nu (mai) este nici o speranţă decît în arme.

Iustum est bellum quibus necessarium, et pia arma ubi nulla nisi in armis spes est.
(Ib. 26).

4 531. Războiul, mai mult decît oricare alt lucru, este supus la necontenite schimbări.
Las cosas de la guerra mas que otras están sujetas á continua mudanza.
(Cervantes, *Quij. I, 8*).

4 532. Teama justă de o primejdie iminentă este o pricină legală de război.
A just fear of an imminent danger is a lawful cause of a war.
(Bacon, *Ess. 19*).

4 533. Cînd e vorba de a judeca dacă trebuie să se poarte război şi să se omoare atîţia oameni, unul singur este acela care hotărăşte, şi încă interesat ; ar trebui să fie un al treilea, indiferent.
Quand il est question de juger si on doit faire la guerre et tuer tant d'hommes, c'est un homme seul qui en juge, et encore intéressé ; ce devrait être un tiers indifférent.
(Pascal, *Pens. 296 (67)*).

4 534. Războiul, comerţul şi pirateria alcătuiesc o trinitate inseparabilă.
Krieg, Handel und Piraterie,
Dreieinig sind sie, nicht zu trennen.
(Goethe. *Faust 11187 sq.*).

4 535. Războiul devorează pe cei mai buni.
Der Krieg verschlingt die Besten.
(Schiller, *Das Sieg. 85*).

RĂZBUNAREA

4 536. Este o prostie să vrei să te răzbuni pe cineva pedepsindu-te pe tine.
Stultum est velle ulcisci alterum poena sua.
(Syrus, *925*).

4 537. Cum să mă răzbun pe dușman ? devenind eu însumi desăvîrșit.

Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος.

(Plutarchus, *Inim. 4*).

4 538. Cel care plănuiește să se răzbune pregătește tot ce trebuie pentru a-și grăbi pierzarea.

Celui qui médite de se venger, dispose tout ce qui est nécessaire pour hâter sa perte.

(Oxenstierna, *Pens. 425*).

4 539. „Aceasta să însemne pentru noi justiție, ca lumea să se umple de fulgerele răzbunării noastre", — așa vorbesc ei între ei. „Vrem să ne răzbunăm și să facem de ocară pe toți cei care nu sînt la fel cu noi„ — așa își promit inimile de tarantelă.

„Das gerade heisse uns Gerechtigkeit, dass die Welt voll werde von den Unwettern unsrer Rache", — also reden sie mit einander.

„Rache wollen wir üben und Beschimpfung an Allen, die uns nicht gleich sind", — so geloben sich die Tarantel-Herzen.

(Nietzsche, *Zar. 2, 145*).

4 540. „Pedeapsă", așa se numește singură răzbunarea : cu un cuvînt mincinos își făurește în chip ipocrit o conștiință curată.

„Strafe" nämlich, so heisst sich die Rache selber: mit einem Lügenwort heuchelt sich ein gutes Gewissen. *(Ib. 207)*.

RĂZVRĂTIREA

4 541. Nu căuta pricini de suferință și nu spori nenorociri mici revoltîndu-te.

Non debes causas doloris accersere nec levia incommoda indignando cumulare.

(Seneca, *Epist. 99, 13*).

REALITATEA

4 542. În ce mod trebuie învățată și găsită realitatea este fără îndoială o știință mai presus de noi amîndoi ; să ne

mulțumim totuși să recunoaștem și atît, că realitatea nu trebuie învățată și căutată din cuvinte, ci, dimpotrivă, din ea însăși.

"Οντινα μὲν τοίνυν τρόπον δεῖ μανθάνειν ἢ εὑρίσκειν τὰ ὄντα, μεῖζον ἴσως ἐστὶν ἐγνωκέναι ἢ κατ' ἐμὲ καὶ σέ. ἀγαπητὸν δὲ καὶ τοῦτο ὁμολογήσασθαι, ὅτι οὐκ ἐξ ὀνομάτων ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτὰ ἐξ αὐτῶν καὶ μαθητέον καὶ ζητητέον ἢ ἐκ τῶν ὀνομάτων.
(Plato, *Crat. 439 B*).

4 543. Eu nu prea sînt de acord, că cel care caută realitatea în cuvinte, ca în niște imagini, o vede mai bine decît cel (care o caută) în lucruri.

Οὐ γὰρ πάνυ συγχωρῶ τὸν ἐν τοῖς λόγοις σκοπούμενον τὰ ὄντα ἐν εἰκόσι μᾶλλον σκοπεῖν ἢ τὸν ἐν τοῖς ἔργοις.
(Id. Phaedon 100 A).

4 544. Cine-i în stare să renunțe la vedere și la celelalte simțuri și să se îndrepte, însoțit de adevăr, spre realitatea însăși ?

Τίς ὀμμάτων καὶ τῆς ἄλλης αἰσθήσεως δυνατὸς μεθιέμενος ἐπ'αὐτὸ τὸ ὂν μετ'ἀληθείας ἰέναι ;
(Id. Res publ. 7, 16).

4 545. Lumea disprețuiește pe cel lipsit de minte, care părăsește realitatea pentru un lucru în viitor.

bhūtaṃ hitvā ca bhāvyarthe yo'valambeto mandadhīḥ/avamanyeta taṃ loko.
(Mahābhārata 1, 229).

4 546. Lucrurile ce nu se-ntîmplă niciodată sînt adesea pentru noi tot atît de reale, prin efectele lor, ca și acele care se împlinesc.

The things that never happen, are often as much realities to us, in their effects, as those that are accomplished.
(Dickens, *Copp. 58 (p. 768)*).

REALIZAREA

4 547. Puterea zeilor realizează cu ușurință și un lucru socotit ca imposibil.

Πληροῖ δὲ θεῶν δύναμις καὶ τὰν παρ'ὅρκον
καὶ παρὰ ἐλπίδα κούφαν κτίσιν γε.
(Pindarus, *Ol. 13, 116 sq.*).

4 548. Ceea ce-i desăvîrşit se realizează cu infinită osteneală.
'Εν μυρίοισι τὰ καλὰ γίγνεται πόνοις.
(Menander, *Mon. 176*).

4 549. Nu-ţi îndrepta gîndul spre acele lucruri care nu se pot realiza decît cu trudă excesivă, prin călcarea legii sau umilindu-te înaintea duşmanului tău.
atikleçena ye' rthāḥ syur dharmasyā'tikrameṇa ca
arer vā praṇipātena mā sma teşu manaḥ kṛthāḥ
(Mahābhārata 5, 1521 sq: Böhtlingk, *Ind. Spr. 3402)*

4 550. Nu se realizează tot ce plănuim.
Non omnia evenire, quae statuas, solent.
(Syrus, *607*).

4 551. După ce m-am gîndit mult, am văzut că virtuţile alese ale cîtorva cetăţeni au realizat totul.
Mihi multa agitanti constabat paucorum civium egregiam virtutem cuncta patravisse.
(Sallustius, *Cat. 53, 4*).

4 552. Dacă ceva este greu de înfăptuit pentru tine, nu socoti că-i imposibil pentru om, ci, dacă un lucru este posibil şi propriu omului, socoteşte-l realizabil şi pentru tine.
Μή, εἴ τι αὐτῷ σοὶ δυσκαταπόνητον, τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν, ἀλλ' εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ οἰκεῖον τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.
(Marcus Aurelius *9, 19*).

4 553. Cine vrea să realizeze un lucru, mare sau mic, să-l întreprindă din toate puterile.
prabhūtam alpakāryaṃ vā yo naraḥ kartum icchati
sarvārambhena tat kuryāt
*(*Cāṇakya *67:* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1863).*

4 554. Mie ... mi-a venit ideea că înfăptuirea acţiunilor nu se datoreşte cîtuşi de puţin inteligenţei omeneşti sau vreunei alte însuşiri, ci că există ceva divin, care îndreaptă mereu gîndurile oamenilor într-acolo unde nu se află nici o piedică în calea înfăptuirilor.

Ἐμοὶ δὲ.....ἔννοιά τις ἐγένετο, ἀνθρώπων μὲν ξυνέσει ἢ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ ὡς ἥκιστα περαίνεσθαι τὰ πρασσόμενα, εἶναι δέ τι δαιμόνιον, ὅπερ αὐτῶν ἀεὶ στρέφον τὰς διανοίας ἐνταῦθα ἄγει οὗ δὴ κωλύμη τις τοῖς περαινομένοις οὐδεμία ἔσται.
(Procopius, *Bell. Goth. 2, 29, 32*).

4 555. Nu există vreun lucru aici (pe pămînt), pe care să nu-l poată realiza cei isteţi.
na kiṃ cit kva cid ast'īha vastv asādhyaṃ vipaçcitām
(Kāmandaki, *Nīt. 11, 47*; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1351*).

4 556. O mulţime de lucruri, chiar şi mici, duc la realizarea unei trebi.
alpānām api vastūnāṃ saṃhatiḥ kāryasādhikā
(Hitopadeça 1, 30; Böhtlingk, *Ind. Spr. 237).*

4 557. Ce-i imposibil pentru cei inteligenţi ? Ce e nerealizabil pentru cei hotăriţi ? Ce se (poate) împotrivi celor care vorbesc prietenos ? Ce nu obţin cei care se străduiesc ?
kim açakyaṃ buddhimatāṃ kim asādhyaṃ nīçeayaṃ dṛdhaṃ dadhatām
kim avaçyaṃ priyavacasāṃ kim alabhyam iho'dyamasthānām
(Pañcatranta 1, 193; Böhtlingk, *Ind. Spr. 684).*

4 558. Cînd cineva săvîrşeşte ceea ce n-a fost încercat mai înainte, sau a fost încercat şi părăsit, sau a fost dus la capăt, dar nu în împrejurări atît de bune, el dobîndeşte mai multă cinste decît urmărind o chestiune mai dificilă sau care cere mai multă destoinicie, dar unde nu-i decît un continuator.
If a man perform that which hath not been attempted before, or attempted and given over, or hath been achieved, but not with so good circumstance, he shall purchase more honour than by affecting a matter of greater difficulty or virtue, wherein he is but a follower.
(Bacon, *Ess. 55*).

4 559. Lucrurile cele mai dorite nu vin, sau, dacă vin, ele nu sosesc nici în timpul nici în împrejurările în care ele ar fi produs o plăcere extremă.

Les choses les plus souhaitées n'arrivent point, ou, si elles arrivent, ce n'est ni dans le temps ni dans les circonstances où elles auraient fait un extrême plaisir.
(La Bruyère, *Car., Du coeur 62*).

4 560. Pentru a îndeplini lucruri mari, trebuie să trăim ca şi cum n-ar trebui să murim niciodată.
Pour exécuter de grandes choses il faut vivre comme si on ne devrait jamais mourir.
(Vauvenargues, *Réfl. 142*).

4 561. Puţinul dispare uşor privirii care vede înainte cît de mult mai rămîne (de făcut)
Das Wenige verschwindet leicht dem Blick,
Der vorwärts sieht, wie viel noch übrig bleibt.
(Goethe, *Iph. 1, 2*).

4 562. Cea mai mare probabilitate a realizării încă mai admite îndoială ; de aceea ne surprinde totdeauna cînd ceea ce sperăm devine realitate.
Die grösste Wahrscheinlichkeit der Erfüllung lässt noch einen Zweifel zu ; daher ist das Gehoffte, wenn es in die Wirklichkeit eintritt, jederzeit überraschend. *(Id. Max. 360)*.

RECUNOŞTINŢA

4 563. Ce îmbătrîneşte iute ? Recunoştinţa.
Τί γηράσκει ταχύ ; χάρις.
(Aristoteles, *la* Diogenes Laertius *5, 1, 11*).

4 564. După (primirea) darului repede îmbătrîneşte recunoştinţa.
Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις.
(Menander, *Mon. 347*).

4 565. Cel care a mîncat sau stat în casa cuiva, să-i facă bine cu fapta, cu gîndul şi cu vorba.
yasya vā'nnāni bhuñjīta gṛhe vā'py uşitaṃ tathā
karmaṇā manasā vācā hitaṃ tasya samācaret.
(Vetālapañcaviñcatikā 1: Lassen, *Anth. sanscritica 9, 21 sq.)*

4 566. Cine-i înțelept vede mai bucuros că lumea are nevoie de el, decît că-i este obligată prin recunoștință.
El sagaz más quiere necesidados de sí que agradecidos.
(Gracian, *Or. 5*).

4 567. Recunoștința celor mai mulți nu-i decît o dorință *tainică de a primi binefaceri și mai mari.*
La reconnaissance de la plupart des hommes n'est qu'une secrète envie de recevoir de plus grands bienfaits.
(La Rochefoucauld, *Max. 298*).

4 568. Cînd întîlnim pe cineva care ne datorează recunoștință, îndată ne aducem aminte. Cît de des putem întîlni pe cineva căruia îi datorăm recunoștință, fără să ne gîndim la aceasta !
Begegnet uns jemand, der uns Dank schuldig ist gleich fällt en uns ein. Wie oft können wir jemand begegnen, dem wir Dank schuldig sind ohne daran zu denken !
(Goethe, *Max. 4*).

REDOBÎNDIREA

4 569. Adesea un ceas ne dă înapoi ceea ce ne-au luat ani îndelungați.
Solet hora, quod multi anni abstulerint, reddere.
(Syrus, *912*).

REFORMA

4 570. Nu există lucru mai greu de făcut, nici mai îndoielnic în reușită, nici mai primejdios de întreprins, decît a introduce cel dintîi orînduieli noi.
Non è cosa più difficile a trattare, nè più dubbia a riuscire, nè più pericolosa a maneggiare, che farsi capo ad introdurre nuovi ordini.
(Machiavelli, *Princ. 6*).

REFUGIUL

4 571. Cine caută refugiu la un inferior, se predă singur.

Perfugere ad inferiorem seipsum est tradere.
(Syrus, *679*).

REGULA

4 572. Ia-ţi o singură regulă odată (pentru totdeauna), după care să trăieşti, şi după ea potriveşte-ţi întreaga viaţă.
Unam semel ad quam vivas regulam prende et ad hanc omnem vitam tuam exaequa.
(Seneca, *Epist. 20, 3*).

4 573. Nu există regulă generală.
Il n'y a point de règle générale.
(Pascal, *Pens. 48 (109)*).

4 574. Vederile scurte înmulţesc maximele şi legile, fiindcă noi sîntem cu atît mai înclinaţi să prescriem limite pentru toate lucrurile, cu cît avem spiritul mai puţin vast. Dar natura îşi rîde de micile noastre reguli.
Les vues courtes multiplient les maximes et les lois, parce qu'on est d'autant plus enclin à prescrire des bornes à toutes choses qu'on a l'esprit moins étendu. Mais la nature se joue de nos petites règles.
(Vauvenargues, *Réfl. 361*).

4 575. Regulile mari şi cele dintîi sînt prea înalte pentru oameni, nu numai în artele frumoase şi-n litere, dar chiar şi-n religie, morală, politică şi-n îndeplinirea a mai tuturor datoriilor noastre.
Les grandes et premières règles sont trop hautes pour les hommes, non seulement dans les beaux-arts et dans les lettres, mais même dans la religion, dans la morale, dans la politique, et dans la pratique de presque tous nous devoirs.
(Id. 426).

RELATIVITATEA

4 576. Nu există nimic care să nu fie bun sau rău, util sau vătămător, după prilej şi împrejurări.
Il n'y a rien qui ne puisse être bon ou mauvais, utile ou nuisible, selon l'occasion et les circonstances.
(Vauvenargues, *Réfl. 676*).

4 577. Multe lucruri care la acest popor treceau drept bune, treceau la altul drept batjocură şi ruşine : aşa am găsit. Am găsit multe lucruri, care aici erau numite rele, iar acolo erau împodobite cu onoruri de purpură.
Vieles das diesem Volke *gut hiess, hiess einem* andern Hohn und Schmach : also fand ich's. Vieles fand ich hier böse genannt und dort mit purpurnen Ehren geputzt.
(Nietzsche, *Zar. 1, 84*).

RELAŢIILE

4 578. De la oameni de treabă vei învăţa lucruri bune ; dacă însă te vei amesteca cu cei răi, vei pierde şi mintea pe care o ai.
Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ'ἐσθλὰ μαθήσεαι· ἢν δὲ κακοῖσιν
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.
(Theognis, *Sent. 35 sq.*).

4 579. Relaţiile cu oameni imorali ne pierd.
Ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίαι σφάλλουσι.
(Herodotus *7, 16, 1*).

4 580. Totul învaţă oamenii prin relaţiile dintre ei.
Ἡ δ'ὁμιλία
πάντων βροτοῖσι γίνεται διδάσκαλος.
(Euripides, *Andr. 673 sq.*).

4 581. Să ai legături cu aceia care te pot face mai bun. Primeşte-i pe aceia pe care-i poţi face mai buni.
Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte, quos tu potes facere meliores.
(Seneca, *Epist. 8*).

4 582. Faptele frumoase şi cele urîte sînt rezultatul relaţiilor cu virtutea sau cu răul.
Honesta et turpia virtutis ac malitiae societas efficit. *(Ib. 31, 5)*.

4 583. Este salutar să nu avem relaţii cu acei care se deosebesc de noi şi care doresc altceva.

Hoc est salutare, non conversari dissimilibus et diversa cupientibus.
(Ib. 32, 2),

4 584. Unele fiinţe mici de tot, cînd muşcă, nu sînt simţite : atît de slabă este puterea lor şi atît de bine ascunde ea primejdia ; numai umflătura arată locul muşcat, şi-n umflătura însăşi nu apare vreo rană. Acelaşi lucru se întîmplă şi-n relaţiile cu oamenii înţelepţi : nu (poţi) constata cum sau cînd îţi este de folos, dar constaţi că ţi-a folosit.
Minuta quaedam animalia, cum mordent, non sentiuntur : adeo tenuis illis et fallens in periculum vis est : tumor indicat morsum et in ipso tumore nullum vulnus apparet. Idem tibi in conversatione virorum sapientium eveniet : non deprehendes quemadmodum aut quando tibi prosit, profuisse deprehendes.
(Ib. 94. 41).

4 585. Relaţiile cu cei răi sînt cauza unui lanţ de nenorociri pentru cei buni.
durvṛttasaṃgatir anarthaparaṃparāyā hetuḥ satāṃ bhavati
(Mahānāṭaka 408 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4200).*

4 586. În cîte legături scumpe sufletului său intră omul, atîtea suliţi ale mîhnirii se înfig în inima sa.
yāvataḥ kurute jantuḥ saṃbandhān manasaḥ priyān
tāvanto'sya nikhanyante hṛdaye çokaçankavaḥ
(Hitopadeça 4, 99 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 2480).*

4 587. După cum spiritul nostru se fortifică prin comunicarea cu spiritele viguroase şi echilibrate, tot astfel, nu se poate spune cît de mult pierde şi degenerează prin relaţiile şi freeventarea continuă ce avem cu spiritele josnice şi bolnăvicioase : nu există contagiune care să se răspîndească la fel ca aceasta.
Comme nostre esprit se fortifie par la communication des esprits vigoureux et réglez, il ne se peult dire combien il perd et s'abastardit par le continuel commerce et frequentation que nous avons avecques

les esprits bas et maladifs : il n'est contagion qui s'espande comme celle-là.
(Montaigne *Ess. 3, 8*).

RELIGIA

4 588. Religia are, ca şi Ianus, — sau mai bine, ca şi Yama, zeul brahmanic al morţii, două feţe, şi anume, la fel ca acesta, una foarte prietenoasă şi alta foarte întunecată.
Die Religion hat, wie der Ianus, — oder besser, wie der brahmanische Todesgott Yama, zwei Gesichter, und eben auch, wie dieser, ein sehr freundliches und ein sehr finsteres.
(Schopenhauer, *Par. 2, 174*).

4 589. Scopul principal al religiei nu e de a introduce pe om în cer, ci de a introduce cerul în om.
The main object of religion is not to get a man into heaven, but to get heaven into him.
(Lubbock, *Peace 15*).

RELIGIOZITATEA

4 590. Experienţa ne face să vedem o deosebire enormă între religiozitate şi bunătate.
L'expérience nous fait voir une différence énorme entre la dévotion et la bonté.
(Pascal, *Pens. 496 (412)*).

REMEDIUL

4 591. Aici este boala cea mai gravă pentru oameni, cînd vor să vindece răul prin rău.
Ἐνταῦθα μέντοι πάντα τἀνθρώπων νοσεῖ,
κακοῖς ὅταν θέλωσιν ἰᾶσθαι κακά.
(Sophocles, *Aleadae, la* Stobaeus, *Flor. 4, 37*).

4 592. Cel care în împrejurări grele se mînie şi aplică un remediu mai rău decît boala, acela-i un medic nepriceput.

Ὅστις γὰρ ἐν κακοῖσι θυμωθεὶς βροτῶν
μεῖζον προσάπτει τῆς νόσου τὸ φάρμακον
ἰατρός ἐστιν οὐκ ἐπιστήμων κακῶν.
(Id. Tereus, la Stobaeus, *Flor. 20, 33).*

4 593. Nu remedia răul prin rău.
Μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ.
(Herodotus, *3, 53*).

4 594. Unele remedii sînt mai rele decît nenorocirile.
Graviora quaedam sunt remedia periculis.
(Syrus *304*).

4 595. Împotrivește-te începutului ; cînd se recurge la remedii, e prea tîrziu.
Principiis obsta, sero medicina paratur.
(Ovidius, *Rem. 91*).

4 596. Nimic nu împiedică atîta însănătoșirea ca schimbarea deasă a remediilor.
Nihil sanitatem aeque impedit quam remediorum crebra mutatio.
(Seneca, *Epist. 2, 3*).

4 597. Remediile sufletului au fost descoperite de cei vechi. (Dar) cum să fie întrebuințate și cînd, aceasta este sarcina noastră de a căuta.
Animi remedia inventa sunt ab antiquis. Quo modo autem admoveantur aut quando, nostri operis est quaerere.
(Ib. 94, 8).

4 598. Tot ce-i salutar trebuie gîndit și meditat des, ca să nu ne fie numai cunoscut, dar și la îndemînă.
Quaecumque salutaria sunt, saepe agitari debent, saepe versari, ut non tantum nota sint nobis, sed etiam parata.
(Ib. 94, 26).

4 599. Natura slăbiciunii omenești face ca remediul să lucreze mai încet decît răul.
Natura infirmitatis humanae tardiora sunt remedia quam mala.
(Tacitus, *Agricola 3*).

4 600. Este o minune să se nimerească leacul pentru un rău a cărui cauză nu se cunoaşte.
Al mal de quien la causa no se sabe,
Milagro es acertar la medicina.
(Cervantes, *Quij. 1, 23*).

4 601. Ce foloseşte doctoria prescrisă de un medic renumit unui bolnav care nu voieşte s-o ia ?
Que aprovecha la medicina recetada de famoso médico al enfermo que recebir no la quiere ?
(Ib. 27).

4 602. Cîştigînd timp se remediază totul.
En attrapant du temps à tout on remédie.
((Molière, *Tart. 2, 4*).

RENAŞTEREA

4 603. Cînd un copac e tăiat, el răsare din nou din rădăcină. Din ce rădăcină răsare muritorul, cînd e secerat de moarte ? Acesta-i Brahma, care-i cunoaştere şi fericire.
yad vṛkṣo vṛkṇo rohati mūlān navataraḥ punaḥ martyaḥ svin mṛtyunā vṛknaḥ kasmān mūlāt prarohati...
vijñānam ānandaṃ brahma
(Bṛhad Āraṇyaka-Upaniṣad 1, 6)

4 604. De-a lungul roţii infinite a lui Brahma, pe care stă şi unde se sfîrşeşte orice viaţă, călătoreşte sufletul, atunci cînd gîndeşte că e deosebit de cel care-l pune în mişcare.
sarvajīve sarvasaṃsthe bṛhante tasmīn hamso bhrā myate brahmacakre
pṛthag ātmānaṃ preritāraṃ ca matvā.
(Çvelāçvatara-Upaniṣad 3, 9, 28)

4 605. Este o sentinţă a Necesităţii, o hotărîre a zeilor, străveche şi eternă, pecetluită cu jurăminte solemne : cînd cineva în rătăcirea sa îşi pătează mîinile cu sînge şi cînd jură strîmb în urma unei certe dintre divinităţile cărora le-a fost sortită o viaţă fără sfîrşit, acela trebuie să rătăcească departe de cei fericiţi treizeci de

mii de ani şi să ia în decursul timpului tot felul de înfăţişări de fiinţe muritoare, străbătînd cu greu cărările vieţii.

Ἔστιν Ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
ἀίδιον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὅρκοις.
εὔτε τις ἀμπλακίῃσι φόνῳ φίλα γυῖα μιήνῃ
Νείκεΐ θ' ὅς κε ἐπίορκον ἁμαρτήσας ἐπομόσσῃ,
δαίμονες οἵτε μακαρίωνος λελάχασι βίοιο,
τρὶς μὲν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,
φυομένους παντοῖα διὰ χρόνου εἴδεα θνητῶν
ἀργαλέας βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.
(Empedocles, *la* Diels, *fr. 115*).

4 606. Din ce rang şi din ce fericire mare am căzut aici pe pămînt şi mă găsesc printre muritori!

Ἐξ οἵης τιμῆς τε καὶ ὄσσου μήκεος ὄλβου
ὧδε πεσὼν κατὰ γαῖαν ἀναστρέφομαι μετὰ θνητοῖς.
(Ib. 119).

4 607. Pentru cel ce se naşte e sigură moartea, iar pentru cel care moare e sigură naşterea.

jātasya hi dhruvo mṛtyur dhruvaṃ janma mṛtasya ca
(Rāmāyaṇa 2, 84, 21).

4 608. După cum omul leapădă hainele vechi şi ia altele noi tot astfel sufletul leapădă corpurile vechi şi îmbracă altele noi.

vāsāṇsi jīrṇāni yathā vihāya
navāni gṛhṇāti naro'parāṇi
tathā çarirāṇi vihāya jīrṇāny anyāni saṃyāti navāni dehī
(Bhagavadgīta 2, 22).

4 609. Faptul că şi un om fericit, cînd vede ceva frumos, sau cînd aude o melodie dulce, e cuprins de dor, provine fără îndoială de acolo că-şi aminteşte, fără să-şi dea seama, de afecţiuni dintr-o altă existenţă (adînc) înrădăcinate în inimă.

ramyāṇi vīkṣya madhurāṇç ca niçamya çabdāṇ paryutsukhībhavati yat sukhito'pi jantuḥ

tac cetasā smarati nūnam abodhapūrvaṃ bhāvasthirāni bhavanāntarasauhṛdāni
(Kālidāsa, *Çak. 93)*

4 610. După cum actorul își pictează corpul cu culori și ia diferite înfățișări, tot astfel sufletul ia corpurile care rezultă din acțiunile sale.
yathā hi bharato varṇāir varṇayaty ātmanas tanum
nānārūpāṇi kurvāṇas tathā'tmā karmajās tamiḥ
*(*Yājñavalkya. *3, 162*: Böhtlingk, *Ind. Spr. 4796)*

RENUNȚAREA

4 611. Orice lucru pe pămînt e unit cu primejdii ; numai renunțarea e ferită de ea.
sarvaṃ vastu bhayānvitam bhuvi nṛṇāṃ
vāirāgyam evā'bhayam
(Bhartṛhari, *Vāir. 116*)

4 612. Cel care într-o bună zi știe să renunțe cu hotărîre sau la un nume mare sau la o mare autoritate sau la o mare situație se liberează într-o clipă de multe necazuri, de multe vegheri și uneori de multe nelegiuiri.
Celui qui un beau jour sait renoncer fermement ou à un grand nom, ou à une grande autorité, ou à une grande fortune, se délivre en un moment de bien des peines, de bien des veilles et quelquefois de bien des crimes.
(La Bruyère, *Car., De la cour 98*)

4 613. Celui care refuză totul, i se dă totul.
A colui che tutto rifiuta tutto vien dato.
(Papini, *Stor. 4, 283*).

REPUTAȚIA

4 614. Numele bun este mai de preț decît o bogăție mare.
Αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολύς.
(Septuaginta, Prov. 22, 1).
Melius est nomen bonum quam divitiae multae.

4 615. Reputația este ceva rău ; ea e foarte ușor de ridicat, dar greu de purtat și greu de lepădat.

Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
'Ρεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν χαλεπὴ δ'ἀποθέσθαι.
(Hesiodus, *Op. 761 sq.*).

4 616. Reputaţia pe care o împrăştie mulţi nu dispare uşor; este şi ea o divinitate.
Φήμη δ'οὔ τις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίξωσι· θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.
(Ib. 763 sq.).

4 617. Acela-i fericit, care se bucură de un bun renume.
'Ο δ'ὄλβιος, ὃν
Φᾶμαι κατέχοντ'ἀγαθαί.
(Pindarus *Ol. 7, 17 sq.)*.

4 618. Vorbele mulţimii au o mare putere.
Φήμη γε μέντοι δημόθρους μέγα σθένει.
(Aeschylus, *Agam. 938*).

4 619. Reputaţia îl găseşte pe cel vrednic şi în colţul cel mai retras al pământului.
Φήμη τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι γῆς.
(Euripides, *la* Aeschines, *Tim. p. 18, 15*).

4 620. Greu se ridică acela pe care l-a doborît odată opinia publică.
Quem fama semel oppressit, vix restituitur.
(Syrus, *762*):

4 621. După moarte renumele devine mai mare.
Fama post cineres maior venit.
(Ovidius, *Pont. 4, 16, 3*).

4 622. Prin disprețuirea reputaţiei se disprețuiesc şi virtuţile
Contemptu famae contemni virtutes.
(Tacitus, *Ann. 4, 38*).

4 623. Reputaţia, . . . adesea dobîndită fără merit şi pierdută fără vină.
Reputation, . . oft got without merit, and lost without deserving.
(Shakespeare, *Oth. 2, 3*).

4 624. Renumele nu atîrnă totdeauna de noi, ci de ideile, bune sau rele, ce-şi formează despre noi prostia altora.
La renommée ne dépend pas toujours de nous-mêmes, mais des bonnes ou mauvaises idées que la bêtise des autres se forme de nous.
(Oxenstierna, *Pens. I, 54*).

4 625. După cum reputaţia cărţilor creşte nu prin lipsa de defecte, ci prin mărimea frumuseţilor lor, tot astfel aceea a oamenilor ar trebui preţuită nu după lipsa lor de greşeli, ci după mărimea virtuţilor pe care le posedă.
As the reputation of books is raised not by their freedon from defect, but the greatness of their beauties, so should that of men be prized not for their exemption from fault, but the size of those virtues they are possessed of.
(Goldsmith, *Vic. 15*).

4 626. Nimic nu-i atît de util ca reputaţia, şi nimic nu dă reputaţia în mod atît de sigur ca meritul.
Rien n' est si utile que la réputation et rien ne donne la réputation si sûrement que le mérite.
(Vauvenargues, *Réfl. 760*).

RESEMNAREA

4 627. Să (ne) formăm sufletul astfel, încît să voim ceea ce va cere împrejurarea ; şi mai ales să ne gîndim la sfîrşitul nostru fără tristeţe.
Sic animum componamus, ut quicquid res exiget, id velimus ; et in primis finem nostri sine tristitia cogitemus.
(Seneca, *Epist. 61, 3*).

4 628. Primeşte cu resemnare inevitabilul.
Aequo animo excipe necessaria.
(Ib. 99, 22).

4 629. Noi oamenii sîntem făcuţi, în general, astfel : ne ridicăm indignaţi şi furioşi împotriva relelor mijlocii şi ne plecăm în tăcere sub cele extreme ; suportăm, nu resemnaţi, ci stupizi, culmea (unui rău), pe care la început îl numisem insuportabil.

Noi uomini siam in generale fatti così: ci rivoltiam sdegnati e furiosi contro i mali mezzani, e ci curviamo in silenzio sotto gli estremi; sopportiamo, non rassegnati ma stupidi, il colmo di ciò che da principio avevamo chiamato insopportabile.
(Manzoni *Prom. 28*).

RESPECTUL

4 630. Respectul nu suportă apropierea, ci se ţine mai totdeauna departe; pentru că, în prezenţa celui respectat, el se topeşte ca untul la soare.
Die Verehrung verträgt nicht die Nähe; sondern sich fast immer in der Ferne auf; weil sie, bei persönlicher Gegenwart des Verehrten, wie Butter an der Sonne schmilzt.
(Schopenhauer, *Par. 2, 242*).

REVELAŢIA

4 631. Nu există altă revelaţie decît gîndul înţelepţilor.
Es gibt keine andere Offenbarung, als die Gedanken der Weisen.
(Id. Ib. 2, 176).

REZISTENŢA

4 632. Nu e de mirare că cineva nu e zguduit în (vremuri de) linişte; să ne mirăm cînd (vedem că) acolo unde toţi sînt deprimaţi, cineva se înalţă; că acolo unde toţi sînt doboriţi, cineva stă (în picioare).
Non mirum est in tranquillitate non concuti; illud mirare, ibi extolli aliquem, ubi omnes deprimuntur, ibi stare, ubi omnes iacent.
(Seneca, *Epist. 73, 25*).

REZULTATUL

4 633. Adesea lucruri bine chibzuite ies rău.
Bene cogitata saepe ceciderunt male.
(Syrus, 77).

4 634. În tot ce întreprinzi gîndește-te unde vei ajunge.
Quicquid conaris, quo provenias, cogites.
(Ib. 792).

4 635. Cînd ai făcut tot ce-ți stă în putință, așteaptă rezultatul liniștit și cu speranță.
When you have done your best, wait the result calmly and with hope.
(Lubbock, *Peace V (p. 101)*).

RIDICOLUL

4 636. Prin nimic nu se caracterizează oamenii mai bine ca prin ceea ce găsesc că-i ridicol.
Durch nichts bezeichnen die Menschen mehr ihren Charakter als durch das, was sie lächerlich finden.
(Goethe, *Max. 12*).

RISCUL

4 637. Orice întreprindere își are riscul ei, și nimeni nu știe unde va ajunge, atunci cînd începe ceva. Unul, încercînd să facă bine, dă pe negîndite peste o nenorocire mare și grea ; pe cînd altuia, care face rău, zeul îi dă izbîndă deplină, liberîndu-l de (consecințele) nechibzuinței (sale).
Πᾶσι δέ τοι κίνδυνος ἐπ'ἔργμασιν, οὐδέ τις οἶδεν,
ἢ μέλλει σχήσειν, χρήματος ἀρχομένου·
ἀλλ'ὁ μὲν εὖ ἔρδειν πειρώμενος οὐ προνοήσας
ἐς μεγάλην ἄτην καὶ χαλεπὴν ἔπεσεν,
τῷ δὲ κακῶς ἔρδοντι θεὸς περὶ πάντα δίδωσιν
συντυχίην ἀγαθήν, ἔκλυσιν ἀφροσύνης.
(Solon, *El. 12, 63 sqq.*).

4 638. Dacă nu se expune la primejdii, omul nu vede fericirea ; dacă însă riscă, atunci, dacă trăiește, o vede.
na saṃçayam anāruhya naro bhadrāṇi paçyati
saṃçayaṃ punar āruhya yadi jīvati paçyati
(Mahābhārata, 1, 5613).

4 639. O faptă mare și memorabilă nu se săvîrșește fără risc.
Non fit sine periclo facinus magnum nec memorabile.
(Terentius, *Heaut. 314*).

4 640. Cu cît un lucru este mai important, cu atît e mai plin de risc.
Res quanto est maior, tanto est insidiosior.
(Syrus, *856*).

4 641. Cine riscă prea mult, rareori are noroc.
Chi troppo avventura, rare volte ha ventura.
(Oxenstierna, *Pens. II, 116*).

RISIPIREA

4 642. Tot ce a construit o lungă serie (de oameni) cu multă trudă şi cu multă bunăvoinţă din partea zeilor o risipeşte şi o împrăştie o singură zi.
Quicquid longa series multis laboribus multa deum indulgentia struxit, id unus dies spargit ac dissipat.
(Seneca, *Epist. 91, 6*).

RIVALITATEA

4 643. Nimic nu păgubeşte atît pe lumea aceasta ca rivalitatea.
sāpatnakam ṛte loke nā'nyad arthavināçanam
(Mahābhārata 1 : Böhtlingk, *Chrest.*[3], *102, 4).*

4 644. Orice lucru care-i de aşa natură încît nu pot excela mai mulţi în el, provoacă adesea atîta rivalitate, încît e foarte greu să se păstreze intacte bunele relaţii.
Quidquid eiusmodi est, in quo non possint plures excellere, in eo fit plerumque tanta contentio, ut difficillimum sit sanctam servare societatem.
(Cicero, *Off. 1, 8*).

4 645. Dorinţa de a egala şi rivalitatea nu se întîlnesc decît la persoane care au aceeaşi îndeletnicire, aceleaşi talente şi aceeaşi condiţie.
L'émulation et la jalousie ne se rencontrent guère que dans les personnes de même art, de mêmes talents et de même condition.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 85*).

4 646. Dacă ne-am pune în locul altor persoane, rivalitatea şi ura, pe care le simţim atît de des faţă de ele, ar

cădea ; şi dacă am pune pe alţii în locul nostru, mîndria şi înfumurarea ar scădea mult de tot.
Setzten wir uns an die Stelle anderer Personen, so würden Eifersucht und Hass wegfallen, die wir so oft gegen sie empfinden ; und setzten wir andere an unsere Stelle, so würde Stolz und Einbildung gar sehr abnehmen.
(La Goethe, *Max. 745).*

RÎSUL

4 647. Cine rîde de orice, e un prost tot atît de mare ca şi acela care se întristează de orice.
Tan necio es el que se ríe de todo como el que se pudre de todo.
Gracian, *Or. 209).*

4 648. Trebuie să rîdem înainte de a fi fericiţi, de teamă să nu murim fără a fi rîs.
Il faut rire avant que d'être heureux, de peur de mourir sans avoir ri.
(La Bruyère, *Car., Du cœur 63).*

4 649. Înlesnirile vieţii, belşugul, calmul unei prosperităţi mari fac ca prinţii să aibă bucurie de prisos pentru a rîde de un pitic, de o maimuţă, de un nerod sau de o poveste proastă.
Oamenii mai puţin fericiţi nu rîd decît atunci cînd trebuie.
Les aises de la vie, l'abondance, le calme d'une grande prospérité, font que les princes ont de la joie de reste pour rire d'un nain, d'un singe, d'un imbécile et d'un mauvais conte. Les gens moins heureux ne rient qu'à propos.
(Ib., Des grands 27).

ROBIA

4 650. Zeus, cel care vede departe, ia jumătate din destoinicia omului, cînd dă peste acesta ziua robiei.
Ἥμισυ γάρ τ'ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ'ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.
(Homerus, *Od. 17, 322 sq.*).

4 651. Nu există rău mai mare pentru muritori decît robia.
Τῆς ἀναγκαίας τύχης
οὐκ ἔστιν οὐδὲν μεῖζον ἀνθρώποις κακόν.
(Sophocles, *Aiax 485 sq.*).

4 652. Nu e bine ca sclavii să fie superiori stăpînilor.
Δούλους γὰρ οὐ
καλὸν πεπᾶσθαι κρείσσονας τῶν δεσποτῶν.
(Euripides, *Alex., la* Stobaeus, *Flor. 62, 19*).

4 653. Mai vinovat este acela care poate să facă să înceteze robia, dar o trece cu vederea, decît acela care robește.
Οὐγὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ'ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι περιορῶν δὲ ἀληθέστερον αὐτὸ δρᾷ.
(Thucydides, *1, 69, 1*).

4 654. Fiecare din noi avem acasă atîția dușmani cîți sclavi.
Quot servos, totidem habemus quisque hostes domi.
(Syrus, *828*).

4 655. Cît e de trist să înveți a servi, acolo unde ai fost învățat să fii stăpîn.
Quam miserum est discere servire, ubi dominari doctus es !
(Ib. 1036).

4 656. Nici o robie nu-i mai rușinoasă decît cea voluntară.
Nulla servitus turpior est quam voluntaria.
(Seneca, *Epist. 47, 17*).

4 657. Războiul nu e atît de împovărător ca robia.
La guerre n'est pas si onéreuse que la servitude.
(Vauvenargues, *Réfl. 21*).

4 658. Sclavia înjosește pe oameni pînă la a-i face s-o iubească.
La servitude abaisse les hommes jusqu'à s'en faire aimer.
(Ib. 22).

4 659. Odată ce cineva și-a ales robia, i s-a și dus jumătate din viață.

Hat einer Knechtschaft sich erkoren,
Ist gleich die Hälfte des Lebens verloren.
(Goethe, *Dicht. 15*).

RODUL

4 660. După rod se cunoaşte pomul.

Ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
(N. T., Matthaeus 12, 33).
Ex fructu arbor agnoscitur.

4 661. Nu se poate pom bun care să facă roade rele şi, farăşi nici pom rău care să facă roade bune.

Οὐ γάρ ἐστιν δένδρον καλόν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.
(Ib. Lucas 9, 43).
Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos neque arbor mala, faciens fructum bonum.

ROLUL

4 662. Adu-ţi aminte că eşti un actor într-o dramă, care-i aşa cum vrea cel care te instruieşte în ea : scurtă sau lungă. Dacă el vrea ca tu să joci rolul unui cerşetor, caută să-l joci bine şi pe acesta ; tot astfel dacă el vrea să fii în rolul unui infirm, al unui dregător sau al unui (simplu) particular. Căci datoria ta este aceasta : să joci bine rolul ce ţi s-a dat ; alegerea rolului aparţine altuia.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος.ἂν βραχύ, βραχέος.ἂν μακρόν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ.ἂν χωλόν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. Σὸν γὰρ τοῦτ'ἔστι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς.ἐκλέξασθαι δ'αὐτό, ἄλλου.
(Epictetus, *Man. 47*).

RUGĂCIUNEA

4 663. Marea majoritate a oamenilor găsesc că e mult mai uşor să cerşească cerul prin rugăciuni, decît să-l merite prin acţiuni.

Die grosse Mehrzal der Menschen finden es viel leichter, den Himmel durch Gebete zu erbetteln, als durch Handlungen zu verdienen.
(Schopenhauer, *Par. 2, 174*).

RUGĂMINTEA

4 664. Cine roagă (pe cineva) cu sfială, (îl) învaţă să refuze.
Qui timide rogat,
Docet negare.
(Seneca, *Phaedra 993*).

RUŞINEA

4 665. Mai mult decît de oricine ruşinează-te de tine însuţi.
Πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνεο σαυτόν.
(Pythagoras, *Aur. carm. 9, la* Stobaeus, *Flor. 1, 15*).

4 666. Să nu spui nici să nu faci ceva rău, chiar dacă eşti singur ; ci învaţă să te ruşinezi de tine mult mai mult decît de alţii.
Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς μήτ'ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι.
(Democritus, *la* Diels, *Fr. 244*).

4 667. Respectă-te pe tine însuţi şi nu te vei ruşina de altul.
Αἰδοῦ σαυτόν, καὶ ἄλλον οὐκ αἰσχυνθήσει.
(Theophrastus, *la* Stobaeus, *Flor. 31, 10*).

4 668. Este o mare durere să te-ntorci cu ruşine acolo, de unde ai plecat cu cinste.
Habet magnum dolorem, unde cum honore decesseris, eodem cum ignominia reverti.
(Cicero, *Mur. 89*).

4 669. Nimeni nu atinge dintr-o dată culmea ruşinii.
Nemo repente venit turpissimus.
(Iuvenalis, *Sat. 2, 83*).

4 670. O, ce nenorocire ! Lumea aceasta e pe dos : ceea ce-i o ruşine pentru omul de treabă, este o bucurie pentru cel rău.

aho bata mahat kaṣṭaṃ viparītam idaṃ jagat
yenā 'patrapate sādhur asādhus tena tuṣyati
(Çārṅgadharapaddhati, Prak. 5: Böhtlingk, *Ind. Spr. 308).*

4 671. Un caracter ales nu trebuie numaidecît să fie privit pentru a avea rușine ; căci el se rușinează singur, cînd greșește, chiar dacă nu vede decît cer și pămînt.
Que á un magnanimo pecho, á haber vergüenza,
No solo ha de moverle el ser mirado,
Que de sí se avergüenza cuando yerra,
Si bien otro no ve que cielo y tierra.
(Cervantes, *Quij. 1, 33*).

4 672. Cu cît fața ei devine mai urîtă, cu atît ea caută mai tare lumina zilei.
Je hässlicher wird ihr Gesicht,
Je mehr sucht sie des Tages Licht.
(Goethe, *Faust 2748 sq.*).

4 673. Rușinea scade pe măsură ce crește păcatul.
Die Schande nimmt ab mit der wachsenden Sünde.
(Schiller, *Fiesco 3, 1*).

S

SABIA

4 674. **Toţi cei ce iau sabia de sabie vor pieri,**
Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται.
(N. T., Matthaeus 26, 52).
Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

SATIRA

4 675. **Cine are pornirea de a satiriza, după cum îi face pe alţii să se teamă de spiritul său, tot aşa trebuie să se teamă şi el de memoria altora.**
He that hath a satirical vein, as he maketh others afraid of his wit, so he had need be afraid of others' memory.
(Bacon, *Ess. 32*).

SATISFACEREA

4 676. **Rar de tot sîntem satisfăcuţi de noi înşine ; cu atît mai mare e mîngîierea de a fi satisfăcut pe alţii.**
Gar selten tun wir uns selbst genug ; desto tröstender ist es, andern genug getan zu haben.
(Goethe, *Max. 406*).

SAVANTUL

4 677. **Toată deosebirea pe care o găsim între savant şi ignorant este că unul se osteneşte şi se istoveşte pentru a nu învăţa nimic, iar celălalt ignorează totul în sînul liniştii şi al odihnei.**

Toute la différence que je trouve entre le savant et l'ignorant c'est que l'un se fatigue et s'épuise pour n'apprendre rien, et que l'autre ignore tout dans le sein de la tranquillité et du repos.
(Oxenstierna, *Pens. 12*).

SĂNĂTATEA

4 678. Cel mai bine este să fii sănătos ; al doilea să fii frumos ; al treilea să fii bogat în mod cinstit.
Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.
(Plato, *Gorg. 7*).

4 679. Nici o bogăție nu este mai presus de sănătatea trupească.
Οὐκ ἔστιν πλοῦτος βελτίων ὑγιείας σώματος.
(Septuaginta, Sir. 30, 16).
Non est census super censum salutis corporis.

4 680. De aceea ajungem cu greutate la însănătoșire, fiindcă nu știm că sîntem bolnavi.
Ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, quia nos aegrotare nescimus.
(Seneca, *Epist. 50, 4*).

4 681. Nu e prietenia la fel ca sănătatea; nu e dușman la fel ca boala ; nu e iubire la fel ca acea față de copii ; nu e durere la fel ca foamea.
nā'sty ārogyasamaṃ mitraṃ nā'sti vyādhisamo ripuḥ na cā'patyasamaḥ sneho na ca duḥkhaṃ kṣudhāsamam.
(Pañcatantra 1, 168 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1568)*.

4 682. Mai ales sănătatea întrece atît de mult toate bunurile exterioare, încît, într-adevăr, un cerșetor sănătos este mai fericit decît un rege bolnav.
Besonders überwiegt die Gesundheit alle äussern güter so sehr, dass wahrlich ein gesunder Bettler glücklicher ist, als ein kranker König.
(Schopenhauer, *Aphor. 1*).

4 683. Sărăcia învaţă pe om, chiar fără voia lui, multe (lucruri) rele, minciuni, înşelătorii şi sfezi funeste ; nimic nu i se pare (că-i) rău.

Ἡ δὴ (scil. χρησμοσύνη) κακὰ πολλὰ διδάσκει,
Ψεύδεά τ', ἐξαπάτας τ', οὐλομένας τ' ἔριδας,
Ἄνδρα καὶ οὐκ ἐθέλοντα, κακὸν δέ οἱ οὐδὲν ἔοικεν.
(Theognis *389 sqq.*).

4 684. Diogene spunea că sărăcia vine spontan în ajutorul filozofiei ; căci, pe cînd aceasta încearcă să ne convingă prin vorbă, sărăcia ne constrînge prin fapte.

Διογένης τὴν πενίαν αὐτοδίδακτον ἔφη εἶναι ἐπικούρημα πρὸς φιλοσοφίαν· ἃ γὰρ ἐκείνην πείθειν τοῖς λόγοις πειρᾶσθαι, ταῦτ'ἐν ἔργοις τὴν πενίαν ἀναγκάζειν.
(Diogenes Cynicus, la Stobaeus, *Flor. 95, 11*).

4 685. Diogene spunea că sărăcia este o virtute învăţată de la sine.

Διογένης τὴν πενίαν ἔλεγεν αὐτοδίδακτον εἶναι ἀρετήν.
(Id. ib. 19).

4 686. Pe mulţi îi constrînge sărăcia să săvîrşească uneori fapte nedemne de caracterul lor.

Πολλοὺς γὰρ ἐνίοθ'ἡ πενία βιάζεται
ἀνάξι'αὐτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν.
(Timocles, la Stobaeus, *Flor. 96, 22*).

4 687. Pe lîngă aceasta, celui sărac nu i se dă nici crezare ; chiar dacă-i învăţat şi chiar dacă spune ceva de folos, celor care-l ascultă (tot) li se pare că vorbeşte rău ; căci vorbele celor săraci nu au crezare.

Πρόσεστι δὲ τῷ πένητι ἀπιστία.
κἂν σοφὸς ὑπάρχῃ, κἂν λέγῃ τι συμφέρον,
δοκεῖ τι φράζειν τοῖς ἀκούουσιν κακῶς.
τῶν γὰρ πενήτων πίστιν οὐκ ἔχει λόγος.
(Philemon, *in Comp. Men. et Phil., p. 357*).

4 688. E greu de găsit o rudă unui sărac ; căci nimeni nu recunoaşte că are vreo legătură cu acela care are nevoie de vreun ajutor.

Ἔργον εὑρεῖν συγγενῆ
πένητός ἐστιν. Οὐδὲ εἷς γὰρ ὁμολογεῖ
αὑτῷ προσήκειν τὸν βοηθείας τινὸς
δεόμενον.

(Menander, *Ad.* la Stobaeus, *Flor, 10, 24*).

4 689. Cel sărac e bănuitor faţă de orice şi-şi închipuie că toţi îl disprețuiesc. Căci cel care o duce greu resimte în mod mai dur tot ce produce supărarea.

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πένης ἐστὶ γάρ,
καὶ πάντας αὐτοῦ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει·
ὁ γὰρ μετρίως πράττων περισκελέστερον
ἅπαντα τἀνιαρά..... φέρει.
(Ib. 99, 11).

4 690. Nimeni nu-i mai nefericit decît cel sărac. Veşnic se osteneşte, veghează, munceşte, pentru ca (pe urmă) să vină altul şi să pună mîna (pe ceea ce a agonisit).

Πένητος οὐδέν ἐστι δυστυχέστερον·
ἅπαντα μοχθεῖ, κἀγρυπνεῖ, κἀργάζεται,
ἵν'ἄλλος ἐλθὼν μεταλάβῃ καὶ κτήσηται.
(Ib.).

4 691. Disprețuit e cel sărac, chiar cînd spune lucruri foarte juste ; căci lumea socoteşte că el vorbeşte numai pentru a căpăta (ceva). Şi cine poartă o manta ruptă, îndată e numit pîrîtor, chiar dacă el e cel nedreptăţit.

Εὐκαταφρόνητόν ἐστι πένης,
κἂν πάνυ λέγῃ δίκαια.τούτου γὰρ λέγειν
ἕνεκα μόνου νομίζεθ'οὗτος τοῦ λαβεῖν.
Καὶ συκοφάντης εὐθὺς ὁ τὸ τριβώνιον
ἔχων καλεῖται κἂν ἀδικούμενος τύχῃ.
(Id. Georgos, la Stobaeus, *Flor. 96, 5).*

4 692. Lumea se fereşte de a veni în atingere cu cel sărac. toate rudele îl părăsesc, cum părăseşte viaţa pe cel mort.

arthena parihīṇaṃ tu naraṃ asprṣyatāṃ gatam
tyajanti bāndhavās sarve mṛtaṃ sattvam ivā savaḥ
(Tantrākhyāyika 2, 57)

4 693. „Scoală-te o clipă, prietene, ridică povara grea a sărăciei, ca să gust liniștea ta izvorîtă din moarte, după ce am fost chinuit timp îndelungat". Auzind aceste cuvinte spuse de un învățat sărac în cimitir, mortul se gîndi :„E mai preferabil moartea aducătoare de liniște decît sărăcia", și rămase nemișcat.

uttiṣṭha kṣaṇam ekam udvaha sakhe dāridryabhāram guruṃ
kliṣṭo yāvad ahaṃ ciraṃ maraṇajaṃ seve tvadīyaṃ sukham
ity ukto dhanavarjitena viduṣā gatvā çmaçāne çavo
dāridryān maraṇaṃ varaṃ sukhakaraṃ jñātvā sa tūṣṇīṃ sthitaḥ.

(Ib. 60).

4 694. Mai bună-i soarta unui copac uscat, ros de viermi, ars peste tot de foc și care stă pe un pămînt sterp, decît a celui sărman.

çuṣkasya kīṭakhātasya vahnidagdhasya sarvataḥ
taror apy ūṣarasthasya varaṃ janma na cā 'rthinaḥ
(Pañcatantra (B.) 2,89).

4 695. Cel sărac e veșnic învăluit de întunericul mizeriei, și ziua în amiaza mare. Chiar cînd stă în față, nimeni nu-l vede, cu toată silința ce și-o dă.

vyakte 'pi vāsare nityaṃ dāurgatyasamāvṛtaḥ
agrato 'pi stkito yatnān na kenā 'pī 'ha dṛçyate
(Ib. 92).

4 696. Sărăcia (e) fără demnitate (și) inspiră bănuială pretutindeni. Cel sărac, chiar cînd vine spre a da ajutor, e luat drept hoț.

çaṅkanīya hi sarvatra niṣpratāpā daridratā
upakartum api prāptaṃ niḥsvaṃ manyanti taskaram
(Ib. 2, 97 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 2932).*

4 697. Rudele se rușinează de cel sărac și ascund înrudirea lor cu el. Prietenii îi devin dușmani.

lajjante bāndhavās tena saṃbandhaṃ gopayanti ca
mitrāṇy amitratāṃ yānti yasya na syuḥ kapardakāḥ
(Ib. 98).

4 698. Acela pe care-l pătează sărăcia devine un vas al mizeriei, un loc suprem al umilirii, un lăcaş perpetuu al nenorocirii.
dāinyasya pātratām eti paribhūteḥ paraṃ padam
vipadām āçrayaḥ çaçvad dāurgatyakaluṣīkṛtaḥ
(Ib. 105 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1249).*

4 699. Sărăcia e (numai) un alt cuvînt pentru moarte.
paryāyo maraṇasyā 'yaṃ nirdhanatvam
(Ib. 107 : Ib. 2229).

4 700. Cel sărac, cînd vine la casa unui bogat, chiar şi cu gîndul de a-i da ceva, e luat drept cerşetor. Vai de acei săraci!
adhano dātukāmo 'pi saṃprāpto dhanināṃ gṛham
manyate yācako 'yaṃ dhig dāridryaṃ khalu dehinām
(Ib. 110 : Ib. 80).

4 701. Forma supremă a sărăciei este dorinţa, nu puţinătatea averii.
dāridryasya parā mūrtis tṛṣṇā na draviṇālpatā
(Ib. 169 : Ib. 1143).

4 702. Încrederea în sine, mîndria, învăţătura, farmecul, mintea sănătoasă : totul se duce, cînd omul e sărac.
māno vā darpo vā vijñānaṃ vibhramaḥ subudhir vā
sarvaṃ praṇaçyati samaṃ vittavihīno yadā puruṣaḥ
(Ib. 5, 3 : Ib. 2185).

4 703. Sărăcia (ne) învaţă orice ştiinţă.
Paupertas ... artes omnes perdocet.
(Plautus, *Stich. 178).*

4 704. De ce e în lipsă cineva, fără să merite, cînd tu eşti bogat ?
Cur eget indignus quisquam te divite ?
(Horatius, *Sat. 2, 2, 103).*

4 705. Nu cine are prea puţin, ci acela care doreşte mai mult, este sărac.
Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est.
(Seneca, *Epist. 1, 2).*

4 706. Nimic nu are nefericita sărăcie mai dur în sine decît faptul că-i face pe oameni ridicoli.
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit.
(Iuvenalis, *Sat. 3, 152 sq.*).

4 707. Nu uşor se ridică aceia la ale căror merite se opune sărăcia de acasă.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.
(Ib. 164 sq.).

4 708. Sărăcia e însoţită de toate pacostele.
sarvakaşţā daridratā
(Cāṇakya *591* Böhtlingk, *Ind. Spr. 621)*.

4 709. Vino, du-te, culcă-te, ridică-te, vorbeşte, taci : aşa se joacă cei bogaţi cu cei săraci devoraţi de demonul speranţei.
ehi gaccha pato 'ttişţha vada māunaṃ samācara
evam āçāgrahagrastāiḥ krīdanti dhanino 'rthibhiḥ
(Vetālapancaviṇçalikā 4 la Lassen *24, 10 sq.)*.

4 710. După ce cercetează bine familia onorabilă, învăţătura, purtarea bună, vitejia şi frumuseţea cuiva, destinul iscusit îi dă ca tovarăşă sărăcia.
parīkşya satkulaṃ vidyāṃ çīlaṃ çāuryaṃ surūpatām
vidhir dadāti nipunaḥ kanyām iva daridratām
(Çārṅgadharapaddhati, Dar. 51 Böhtlingk, *Chrest.*[3] *207, 13)*.

4 711. Poetul care a spus că un singur defect se pierde între multe calităţi fără îndoială că n-a văzut cum distruge defectul sărăciei o grămadă de calităţi.
eko hi doşo guṇasaṃnipāte nimajjati ... yo babhāşe
nūnaṃ na drştaḥ kavinā 'pi tena dāridryadoşo guṇa-
rāçināçi
(Ghaţakarpara, Nit. 171 Böhtlingk, *Ind. Spr. 595)*

4 712. Între sărăcie şi moarte prefer moartea şi nu sărăcia. Moartea dă puţină suferinţă, pe cînd sărăcia este o mizerie infinită.

dāridryān maraṇād vā maraṇaṃ mama rocate na dāridryam
alpakleçaṃ maraṇaṃ dāridryam anantakaṃ duḥkham
(Çūdraka, *Mṛcch. 7 1* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1147*)

4 713. Cînd ai suferit (mai întîi) dureri, fericirea strălucește la fel ca o lampă în întuneric deș. Însă cel care trece de la fericire la sărăcie se menține numai prin corp ; el e un cadavru viu.
sukhaṃ hi duḥkhāny anubhūya çobhate ghanāndhakāreṣv iva dīpadarçanam
sukhāt tu yo yāti naro daridratāṃ dhṛtaḥ çarīreṇa mṛtaḥ sa jīvati
(Ib. 1 Ib. 5237).

4 714. O, sărăcie, te plîng ; după ce ai stat astfel în corpul meu, socotindu-l ca prieten, mă frămînt cu gîndul ; unde te vei duce, nefericito, cînd îmi voi fi pierdut corpul ?
dāridrya çocāmi bhavantam evam asmaccharīre suhṛd iti uṣitvā
vipannadehe mayi mandabhāgye mame 'ti cintā kva gamiṣyasi tvam
(Ib. 151 Böhtlingk, *Chrest.*[3] *205, 11)*.

4 715. Din cauza sărăciei cuiva rudele nu dau atenție vorbelor sale, prietenii săi cei mai dragi se îndepărtează de el, nenorocirile se înmulțesc, energia îi scade, caracterul său își pierde strălucirea și fapta rea săvîrșită de alții i se atribuie lui.
dāridryāt puruṣasya bāndhavajano vākye na saṃtiṣṭhate/susnigdhā vimukhībhavanti suhṛdaḥ sphārībhavanty āpadaḥ
sattvaṃ hrāsam upāiti çīlaçaçinaḥ kāntiḥ parimlāyate
pāpam karma ca yat parāir api kṛtaṃ tat tasya saṃbhāvyate
(Ib. 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 1144)*.

4 716. Ca o pasăre ce nu-și poate mișca aripile, ca un copac uscat, ca un lac fără apă și ca un șarpe căruia i s-au smuls dinții : astfel e cel sărac pe lumea aceasta.

pakṣavikalaç ca pakṣī çuṣkaç ca taruḥ saraç ca jalahīnam
sarpaç ca 'ddhṛtadaṇṣtras tulyaṃ loke daridraç ca
(Ib. 90: Ib. 1662).

4 717. Eşti sărac, şi totuşi ai vise de aur ? Ce dulce mulţumire ! Eşti bogat, şi totuşi mintea ţi-i preocupată ? O, ce pedeapsă !
Art thou poor, yet hast thou golden slumbers ?
Oh sweet content !
Art thou rich, yet is thy mind perplexed ?
Oh punishment !
(Dekker, *la* Lubbock, *Peace 17*).

4 718. Se poate spune că unii oameni superiori sînt morţi printre cei în viaţă, sau chiar îngropaţi de vii în întunericul sărăciei lor.
On peut dire que plusieurs esprits exquis sont morts parmi les vivants, ou même enterrés tout vifs dans les ténèbres de leur pauvreté.
(Oxenstierna, *Pens., I 219*).

4 719. Cînd vorbeşte bogatul, el e socotit drept un Solomon[a], (dar) cînd vorbeşte săracul, el pare un om inculţ.
Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur ;
Dum pauper loquitur, tum barbarus esse videtur.
(Ib.).

4 720. Sărăcia şi bătrineţea sînt cele mai mari rele în viaţa omenească.
Paupertas et senectus gravissima in rebus humanis mala sunt.
(Ib. II, 80).

4 721. Nu se află vreo însuşire frumoasă, pe care să n-o întunece sărăcia.
Il n' est point de belle qualité que la pauvreté n'éclipse.
(Oxenstierna, *Réfl. 187*).

4 722. Cînd sărăcia intră într-o casă pe uşă, stima, prietenia, atenţiile, consideraţia ies pe fereastră.

---

a) *Solomon :* înţelept ca Solomon din Biblie.

Quand la pauvreté entre dans une maison par la porte, l'estime, l'amitié, les égards, les considérations en sortent par les fenêtres.
(Ib. 594).

4 723. Sărăcia umilește pe oameni pînă la a-i face să roșească de virtuțile lor.
La pauvreté humilie les hommes jusqu'à les faire rougir de leurs vertus.
(Vauvenargues, *Réfl. 390*).

4 724. Cei săraci, trebuie puțin ca să-i facă cineva să apară ca răi.
I poveri, ci vuol poco a farli comparir birboni.
(Manzoni, *Prom. 24*).

SCĂPAREA

4 725. Cînd vrea, zeul poate ușor să scape pe cineva, chiar și de departe.
Ῥεῖα θεός γ'ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι.
(Homerus, *Od. 3, 231*).

4 726. Cine va căuta să scape pe cineva fără voia lui?
Quis enim invitum servare laboret ?
(Horatius, *Epist. 4, 20, 16*).

4 727. Cel care scapă pe cineva fără voia lui face ca și cum l-ar omorî.
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
(Id. Ars 467).

SCHIMBAREA

4728. Cu cît sufletul e mai tare și mai înțelept, cu atît e turburat și schimbat mai puțin de influențele din afară.
Ψυχὴν δὲ οὐ τὴν ἀνδρειοτάτην καὶ φρονιμωτάτην ἥκιστ'ἄν τι ἔξωθεν πάθος ταράξειέ τε καὶ ἀλλοιώσειεν ;
(Plato, *Res publ. 2, 19*).

4 729. Orice lucru bine alcătuit, fie din natură fie prin artă, fie prin amîndouă, admite (numai) o foarte mică schimbare din partea altuia.

Πᾶν δὴ τὸ καλῶς ἔχον ἢ φύσει ἢ τέχνῃ ἢ ἀμφοτέροις ἐλαχίστην μεταβολὴν ὑπ'ἄλλου ἐνδέχεται.
(Ib.).

4 730. Împrejurările schimbă foarte iute lucrurile.
Τάχισθ'ὁ καιρὸς μεταφέρει τὰ πράγματα.
(Menander, *Mon. 92, Suppl. ex. Aldo*).

4 731. Eşti om ; nici o fiinţă nu suferă schimbări atît de repezi în sus şi-n jos.
Ἄνθρωπος εἶ,
οὗ μεταβολὴν θᾶττον πρὸς ὕψος καὶ πάλιν
ταπεινότητα ζῷον οὐδὲν λαμβάνει.
(Id. la Plutarchus, Apoll. p. 103 D, v. 10—12).

4 732. Toate lucrurile sînt supuse schimbării.
Omnium rerum vicissitudo est.
(Terentius, *Eun. 276*).

4 733. Timpul schimbă natura lumii întregi ; necontenit o altă stare trebuie să urmeze pentru toate lucrurile şi nimic nu rămîne acelaşi ; totul trece, pe toate le preface natura şi le sileşte să se schimbe.
Mutat enim mundi naturam totius aetas.
Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res : omnia migrant,
Omnia commutat natura et vertere cogit.
(Lucretius, *Nat. 5, 825 sqq.*).

4 734. Totul se transformă, nimic nu piere.
Omnia mutantur, nihil interit.
(Ovidius, *Met. 15, 165*).

4 735. În lumea aceasta atît de mare nimic nu piere : ea variază şi-şi reînnoieşte aspectul ; şi naştere se numeşte a începe a fi altceva decît a fost mai înainte, iar moarte, a înceta de-a mai fi acelaşi.
Nec perit in tanto quicquam ... mundo :
Sed variat, faciemque novat, nascique vocatur
Incipere esse aliud quam quod fuit ante, morique,
Desinere illud idem.
(Ib. 254 sqq.).

4 736. La această schimbare şi transformare participă nu numai oamenii şi celelalte fiinţe de pe pământ, ci şi divinităţile ; ba chiar şi cele patru elemente se schimbă şi se transformă cu desăvîrşire.

Καὶ ταύτης τῆς τροπῆς καὶ μεταβολῆς οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι μετειλήφασι καὶ τἆλλα ζῷα τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα, καὶ νὴ Δί' αὐτὰ τὰ τέτταρα στοιχεῖα ἄνω καὶ κάτω τρέπεται καὶ μεταβάλλει.

(Epictetus, la Stobaeus, *Flor. 108, 60*).

4 737. Ce *nu* este *expus primejdiei schimbării*?

Quid mutationis periculo exceptum?

(Seneca, *Epist. 71, 12*)

4 738. Afară numai dacă nu se află în toate lucrurile un fel de ciclu, care face să se schimbe moravurile aşa cum se schimbă timpurile ; nu toate au fost mai bune la *predecesori* ; şi *epoca noastră* a produs *multe fapte* lăudabile şi multe progrese în cultură, demne de a fi imitate de urmaşi.

Nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut, quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur : nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium imitanda posteris tulit.

(Tacitus, *Ann. 3, 55*).

4 739. Toate cîte le vezi sînt gata, gata să se schimbe şi nu vor mai fi.

Πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει καὶ οὐκ ἔτι ἔσται.

(Marcus Aurelius *4, 3*).

4 740. Treci acum la diferitele vîrste, ca acea a *copilăriei*, a adolescenţei şi a tinereţii şi a bătrîneţii. Şi la acestea orice schimbare este moarte.

Μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικήν, τὴν τοῦ μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας.καὶ γὰρ τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος.

(Ib. 9, 21).

4 741. Nu după mult timp nu vei mai exista niciăieri, nici vreunul din lucrurile pe care le privești acum, nici vreunul din acei care trăiesc acum. Căci toate sînt făcute ca să se schimbe și să piară, pentru ca să se nască pe rînd altele.

Μετ'οὐ πολὺ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ οὐδὲ τούτων τι, ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τις τῶν νῦν βιούντων. Ἅπαντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται.
(Ib. 12, 21).

4 742. Deși părțile naturii se schimbă, universul rămîne veșnic tînăr și înfloritor.

Ἡ τῶν ὅλων (φύσις), ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει.
(Ib. 23).

4 743. Timpul vindecă durerile și supărările fiindcă ne schimbăm și nu mai sîntem aceiași.

Le temps guérit les douleurs et les querelles, parce qu'on change, on n'est plus la même personne.
(Pascal, *Pens. 122 (381)*).

4 744. Unii oameni, în cursul vieții lor, sînt atît de diferiți de ei înșiși prin inimă și spiritul lor, încît ne-am înșela în mod sigur, dacă i-am judeca numai după ceea ce a apărut la ei în prima lor tinerețe. Unii care erau evlavioși, înțelepți, învățați, printr-o moliciune inseparabilă de un noroc prea surizător nu mai sînt acum. Se cunosc alții, care și-au început viața prin plăceri, și care și-au întrebuințat mintea, atît cît o aveau, pentru a le cunoaște, ca după aceea nenorocirile să-i facă religioși, înțelepți, cumpătați.

Quelques hommes dans le cours de leur vie sont si différents d' eux-mêmes par le coeur et par l'esprit, qu'on est sûr de se méprendre si l'on en juge seulement par ce qui a paru d'eux dans leur première jeunesse. Tels étaient pieux, sages, savants, qui, par cette mollesse inséparable d'une trop riante fortune, ne le sont plus. L'on en sait d'autres qui ont commencé leur vie par les plaisirs et qui ont mis ce qu'ils

avaient d'esprit à les connaître, que les disgrâces ensuite ont rendus religieux, sages, tempérants.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 99*).

4 745. O singură clipă poate schimba totul.
Ein einziger Augenblick kann Alles umgestalten.
(Wieland, *Ob. 7, 75*).

4 746. Ce e vechi se prăbuşeşte, timpurile se schimbă şi o viaţă nouă înfloreşte din ruini.
Das Alte stürzt, es ändert sich die Zeit,
Und neues Leben blüht aus den Ruinen.
(Schiller, *Tell 4, 2*).

4 747. Numai schimbarea este statornică.
Der Wechsel allein ist das Beständige.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 49*).

SCOPUL

4 748. Pentru a realiza un scop bun, se întreprinde şi ceva foarte rău.
çreyasām arthe pāpīyān ārambhaḥ
(Tantrākhyāyika 1, 41, 2).

4 749. E foarte important cu ce scop se întreprinde ceva
Multum ad rem pertinet, quo proposito ad quamque rem accedas.
(Seneca *Epist. 108, 24*).

4 750. Este o divinitate care dă formă scopurilor noastre, oricum le-am schiţa.
There's a divinity that shapes our ends,
rough-hew them how we will.
(Shakespeare, *Ham. 5, 2*).

SCRIERILE

4 751. De obicei scrierile plac după moartea autorului ; pentru că invidia obişnuieşte să rănească pe cei vii şi să-i muşte pe nedrept.

Scripta placent a morte fere; quia laedere vivos
Livor et iniusto carpere dente solet.
(Ovidius, *Pont. 3, 4, 73 sq.*).

SCRIITORUL

4 752. Nu există scriitor cît de ridicol, pe care să nu-l fi numit cineva excelent.
Il n'y a pas d'écrivain si ridicule que quelqu'un n'ait traité d'excellent.
(Vauvenargues, *Réfl. 487*).

SCRISUL

4 753. Nimic nu-i mai uşor, decît să scrii aşa fel, încît să nu înţeleagă nimeni; după cum, din contra, nimic nu-i mai greu, decît să exprimi gînduri importante în aşa chip, încît fiecare să le înţeleagă.
Es ist nichts leichter, als so zu schreiben, dass kein Mensch es versteht; wie hingegen nichts schwerer, als bedeutende Gedanken so auszudrücken, dass Jeder sie verstehn muss.
(Schopenhauer, *Par. 2, 283*).

SCRUPULUL

4 754. Cine e fără scrupul în mic, va fi scelerat în mare.
Wer im Kleinen rücksichtslos ist, wird im Grossen ruchlos sein.
(Id. ib. 2, 118).

SECRETUL

4 755. Ce e greu? Să păstrezi un secret.
Τί δύσκολον; τὸ τὰ ἀπόρρητα σιωπῆσαι.
(Chilo, *la* Diogenes Laertius *1, 3, 2*).

4 756. Ce spui? Vrei să ascunzi un lucru şi-l spui femeii? Întrucît se deosebeşte asta de faptul că l-ai aduce la cunoştinţa tuturor crainicilor din piaţa publică?
Τί φῄς; λαθεῖν ζητῶν τι πρὸς γυναῖκα σὺ
ἐρεῖς τὸ πρᾶγμα; καὶ τί τοῦτο διαφέρει
ἢ πᾶσι τοῖς κήρυξιν ἐν ἀγορᾷ φράσαι;
(Antiphanes, la Stobaeus, *Flor. 74, 9*).

4 757. Nu destăinui secretul tău prietenului ; căci atunci nu te vei teme de el cînd (îţi) va deveni duşman.
Μυστήριόν σου μὴ κατείπῃς τῷ φίλῳ,
καὶ οὐ φοβηθήσῃ αὐτὸν ἐχθρὸν γενόμενον.
(Menander, *în Comp. Men. et Phil. p. 357*).

4 758. Faţă de un străin să nu faci ceva ce trebuie să rămînă ascuns ; că nu ştii ce se va întîmpla.
Ἐνώπιον ἀλλοτρίου μὴ ποιήσῃς κρυπτόν.
οὐ γὰρ γινώσκεις τί τέξεται.
(Septuaginta, Sir. 8, 18).
Coram extraneo ne facias consilium ;
nescis enim quid pariet.

4 759. Poţi să legi o rană şi poţi să te împaci după ceartă ; însă cel care dă pe faţă o taină pierde orice nădejde.
Τραῦμα ἔστιν καταδῆσαι,
καὶ λοιδορίας ἔστιν διαλλαγή,
ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήρια ἀφήλπισεν.
(Ib. 27, 21).

4 760. Mai degrabă vor ţine muritorii foc în gură, decît să păstreze un secret.
Citius flammas mortales ore tenebunt,
Quam secreta tegant.
(Petronius, *Poem. 11, 1 sq.*).

4 761. Coiful lui Pluto, care face pe omul de stat să meargă nevăzut, este secretul în consiliu şi iuţeala în execuţie.
The helmet of Pluto, which maketh the politic man go invisible, is secrecy in the council and celerity in the execution.
(Bacon, *Ess. 21*).

4 762. Sînt mulţi oameni înţelepţi care au sufletul tainic şi înfăţişare străvezie.
There be many wise men that have secret hearts and transparent countenances.
(Ib. 22).

4 763. Nimic nu apasă atît ca un secret.
Rien ne pèse tant qu'un secret.
(La Fontaine, *Fables 8, 6, 1*).

4 764. Cum pretindem ca altul să păstreze secretul nostru, dacă nu l-am putut păstra noi înşine ?
Comment prétendons-nous qu'un autre garde notre secret, si nous n'avons pas pu le garder nous-mêmes ?
(La Rochefoucauld, *Max. suppr. 100*).

4 765. Ceea ce nu încredinţăm nimănui e mai secret decît ceea ce încredinţăm celui mai discret dintre toţi oamenii.
Ce qu'on ne confie à personne est plus secret que ce qu'on confie au plus discret de tous les hommes.
(Oxenstierna, *Pens. 428*).

4 766. Orice dare în vileag a unui secret este vina aceluia care l-a încredinţat.
Toute révélation d'un secret est la faute de celui qui l'a confié.
(La Bruyère, *Car., De la société 81*).

4 767. Ce nu trebuie să ştie duşmanul tău, nu spune prietenului.
Was dein Feind nicht wissen soll, das sage deinem Freunde nicht.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 43*).

4 768. Dacă ascund secretul meu, el e prizonierul meu ; dacă (însă) îl las să-mi scape sînt eu prizonierul lui.
Wenn ich mein Geheimnis verschweige, ist es *mein* Gefangener ; lasse ich es entschlüpfen, bin ich *sein* Gefangener.
(Ib.).

SEMĂNĂTURA

4 769. După cum vei semăna, aşa vei culege.
Ut sementem feceris, ita metes.
(Cicero, *De orat. 2, 65*).

SEMIDOCTUL

4 770. Uşor îl cîştigi pe cel neştiutor ; şi mai uşor e cîştigat cel care are judecată. Dar pe semidoctul cu o fărîmă de ştiinţă nici Brahma nu-l (poate) mulţumi.

ajñaḥ sukham ārādhyaḥ sukhataram ārādhyate viçeşajñaḥ
jñānalavadurvidagdham brahmā'pi naram na rañjayati
(Bhartṛhari, *Nīt. 3*).

SENTIMENTUL

4 771. În copilăria tuturor popoarelor, ca şi-n acea a particularilor, sentimentul a precedat totdeauna reflexiunea şi a fost cel dintîi învăţător.
Dans l'enfance de tous les peuples, comme dans celle des particuliers, le sentiment a toujours précédé la réflexion et en a été le premier maître.
(Vauvenargues, *Réfl. 155*).

4 772. Nu trebuie să judecăm despre sentimentele altora după ceea ce am simţi noi, dacă am fi în locul lor. Oricît de întunecată ar fi locuinţa cîrtiţei pentru ochii noştri, animalul găseşte casa sa de ajuns de luminoasă.
We are not to judge of the feelings of others by what we might feel in their place. However dark the habitation of the mole to our eyes, yet the animal itself finds the apartment sufficiently lightsome.
(Goldsmith, *Vic. 6*)

SENSIBILITATEA

4 773. Reîntoarce-te la ştiinţa ta, care spune : „Cu cît un lucru e mai desăvîrşit, cu atît simte mai mult binele, dar şi durerea".
Ritorna a tua scienza,
Che vuol, quanto la cosa è piu perfetta,
Più senta il bene, e così la doglienza.
(Dante, *Inf. 6, 106 sqq.*).

4 774. Există un exces de bine şi de rău, care depăşeşte sensibilitatea noastră.
Il y a un excès de biens et de maux qui passe notre sensibilité.
(La Rochefoucauld, *Max. 464*).

4 775. Sensibilitatea omului pentru lucruri mici şi nesimţirea pentru cele mari denotă o stranie răsturnare.
La sensibilité de l'homme aux petites choses et l'insensibilité pour les grandes choses, marque d'un étrange renversement.
(Pascal, *Pens. 198 (65)*).

SERIOZITATEA

4 776. Cei care nu sînt niciodată serioşi cînd sînt tineri, vor fi melancolici cînd vor fi bătrîni ; pe cînd „cei care seamănă în lacrimi vor recolta în bucurie"[a].
Those who are never grave when they are young, will be melancholic when they are old, while those „that sow in tears shall reap in joy".
(Lubbock, *Peace 1*).

SERVICIUL

4 777. Oamenii mari sînt dispuşi să uite serviciile celor mici.
Great men will forget little men's service.
(Scott, *Iv. 40*).

SERVILISMUL

4 778. Cum poate avea cel care nu bate adesea la uşa cuiva tot atît cît şi acela care se duce mereu acolo ? cel care nu însoţeşte, la fel ca cel care însoţeşte ? cel care nu laudă, la fel ca cel care laudă ? Atunci eşti nedrept şi nesăţios, dacă lăsînd la o parte aceste lucruri, în schimbul cărora se vînd acelea, pretinzi să le capeţi degeaba.
Πῶς γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς τῷ φοιτῶντι ; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ παραπέμποντι ; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι ; Ἄδικος οὖν ἔσῃ καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦτα ἀνθ'ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν.
(Epictetus, *Man. 25, 2*).

---

a) Cf. Biblia, Psalmul 126,5

SERVIREA

4 779. După cum sînt aceia, de care-i servit, şi după cum sînt aceia, pe care-i serveşte, tot aşa devine şi omul.
yādṛçāiḥ sevyate martyo yādṛçāṇç ca sevate
...tādṛg bhavati pūruşaḥ
(Pañcatantra (K) 1, 249).

SERVITORUL

4 780. Cînd stăpînii nu mai au putere, servitorii nu mai vor să facă ceea ce-i just.
Δμῶες δ', εὖτ'ἂν μηκέτ'ἐπικρατέωσι ἄνακτες,
Οὐκέτ'ἔπειτ'ἐθέλουσιν ἐναίσιμα ἐργάζεσθαι.
(Homerus, *Od. 17, 420 sq.*).

4 781. După cum e stăpînul, la fel sînt şi servitorii.[a]
svāmisadṛçô eva bhavanti bhṛtyāḥ
(Pañcatantra (K) 1, 22, 7 sq.).

4 782. Regele care vrea să aibă parte de o viaţă lungă, să nu ţină pe lîngă el *un servitor neghiob.*
cirāyur icchatā nṛpeṇa mūrkho 'nucara na rakṣanīyaḥ
(Ib. 109, 14).

4 783. Servitorii, ca şi podoabele, trebuie puşi la locul ce li se cuvine. Căci piatra nestemată, al cărei loc e pe frunte, *n-o aşează cineva la picior, gîndind* : „*Sînt stăpîn să* fac ce vreau".
sthānesv eva niyoktavyā bhṛtyāç cā 'bharaṇāni ca
na hi cūḍāmaṇiḥ pāde prabhavāmī 'ti badhyate
(Ib. 1, 72).

4 784. Cînd e tratat deopotrivă cu cei mai prejos de el, cînd e onorat de rege mai puţin decît egalii lui, cînd nu e aşezat la loc de cinste : pentru aceste trei pricini îşi părăseşte servitorul pe stăpînul său.
asamāiḥ samīyamānaḥ samāiç ca parihīyamānasatkāraḥ
dhuri yo na yujyamānas tribhir arthapatiṃ tyajati bhṛtyāḥ
(Ib. 74).

---

a) Cf. proverbul francez : *tel maître, tel valet.*

4 785. Cei care nu sînt în stare să deosebească o bucată de sticlă de o piatră prețioasă, — în preajma lor nu stă nici un servitor nici măcar cu numele.
kāce maṇir maṇāu kāco yeṣāṃ buddhiḥ pravartate
na teṣāṃ saṃnidhāu bhṛtyo nāmamātro 'pi tiṣṭhati
(Ib. 77).

4 786. Pe lumea aceasta, chiar și un om de rînd și prost, dacă servește pe un rege, este totdeauna onorat, chiar dacă nu merită nici o considerație.
akulīno 'pi mūrkho 'pi bhūpālam yo 'tra sevate
api saṃmānahīno 'pi sa sarvatrā 'pi pūjyate
(Ib. 148).

4 787. Cei care au numit viața servitorului o viață de cîine, n-au spus bine; cîinele se plimbă în voie, pe cînd servitorul merge după porunca altuia.
sevā çvavṛttir ākhyātā yāis tāir mithyā prajalpitam
svacchandaṃ carati çvā 'tra sevakaḥ paraçāṣanāt
(Ib. 268).

4 788. În zelul său, el nu mănîncă în timpul serviciului, nu se trezește sătul de somn, nu vorbește fără teamă : și totuși servitorul mai trăiește !
nô 'çnāti sevayāu 'tsukyād vinidro na prabudhyate
na niḥçaṅkaṃ vaco brūte sevako 'py ... jīvati
(Ib. 267).

4 789. Cînd regii găsesc plăcere în servitorii care știu numai să povestească tot felul de lucruri atrăgătoare, dar nu se pricep să mînuiască arcul, atunci cu fericirea lor se desfată dușmanii.
citrāsvādakathāir bhṛtyāir anāyāsitakārmukāiḥ
ye ramante nṛpās teṣāṃ ramante ripavaḥ çriyā
(Ib. 385).

4 790. Nici o slugă nu poate să slujească la doi domni ; fiindcă sau pe unul va urî și pe celălalt îl va iubi ; sau de unul se va ține și de celălalt nu-i va păsa.
Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui Mamona.
Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς

ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
(N. T., Lucas 16, 13).
Nemo servus potest duobus dominis servire : aut enim unum odiet et alterum diliget ; aut uni adhaerebit et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonae.

4 791. Cum poate fi mulţumit servitorul, cînd el nu e stăpîn pe voinţa sa, cînd trebuie să se ia după mintea altuia cînd şi-a vîndut persoana sa ?
svābhiprāyaparokṣasya paracittānuvartinaḥ
svayaṃvikrītadehasya sevakasya kutaḥ sukham
(Vetālapancaviṅçatikā 4, la Lassen, *Anth. 24, 14 sq.).*

4 792. Regii care se înalţă înlăturînd pe servitorii care i-au văzut în altă stare, în boală, suferinţă, teamă de duşmani, foame etc., pentru că se ruşinează de ei.
āmayārtiriputrasakṣudādāu dṛṣṭavāikṛtān
labdhodayā hrībhayena kṣmāpā ghnanty anuyāyinaḥ
(Kalhaṇa, Rāj. 5, 314 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 3710).

SETEA

4 793. Oare atunci cînd setea îţi arde gîtul cauţi pahar de aur ?
Num tibi, cum fauces urit sitis, aurea quaeris
Pocula ?
(Horatius, *Sat. 1, 2, 114 sq.*)

SEVERITATEA

4 794. Viaţa ne învaţă să fim mai puţin severi cu noi şi cu alţii.
Das Leben lehrt uns, weniger mit uns
Und Andern strenge sein.
(Goethe, *Iph. 4, 4*).

SFATUL

4 795. Nu grăi la urechea celui fără minte, căci el va dispreţui vorbele tale înţelepte.

Εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε,
μήποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς λόγους σου.
(Septuaginta, Prov. 23, 9).
In auribus insipientium ne loquaris,
quia despicient doctrinam eloquii tui.

4 796. Din mulţimea celor adunaţi vei asculta de acela, care va da sfatul cel mai bun.
Πολλῶν δ'ἀγρομένων τῷ πείσεαι ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύσῃ.
(Homerus, *Il. 9, 74 sq.*).

4 797. „Ce e uşor ?" „Să dai sfaturi altuia".
Τί εὔκολον; „τὸ ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι".
(Thales, *la* Diogenes Laertius *1, 1, 9*).

4 798. Nu da sfatul cel mai plăcut, ci cel mai bun.
Συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ ἄριστα.
(Solon, *la* Stobaeus, *Flor. 13, 20*).

4 799. Niciodată nu vei face prin poveţe dintr-un ticălos un om de treabă.
Ἀλλὰ διδάσκων
Οὔποτε ποιήσεις τὸν κακὸν ἄνδρ'ἀγαθόν.
(Theognis, *Sent. 437 sq.*).

4 800. E uşor să dai sfaturi şi îndemnuri celui în răstrişte, cînd eşti ferit de suferinţe.
Ἐλαφρὸν ὅστις πημάτων ἔξω πόδα
ἔχει παραινεῖν νουθετεῖν τε τὸν κακῶς
πράσσοντ'.
(Aeschylus, *Prom. 263 sqq.*).

4 801. Toţi ne pricepem să dăm sfaturi ; dar cînd greşim noi înşine, nu băgăm de seamă.
Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί.
αὐτοὶ δ'ὅταν σφαλῶμεν, οὐ γινώσκομεν.
(Euripides, *la* Stobaeus, *Flor. 23, 5*).

4 802. Zadarnică este truda aceluia care caută să povăţuiască pe cel ce-şi închipuie că are minte.
Τὸν οἰόμενον νοῦν ἔχειν ὁ νουθετέων ματαιοπονεῖ.
(Democritus, *la* Diels *fr. 52*).

4 803. Ce foloseşte patriei talentul tău ? Acuma ne vorbeşti, după ce s-au întîmplat lucrurile ? Ca şi cum un medic, vizitînd pe nişte bolnavi, n-ar spune şi n-ar arăta cum să scape de boală ; iar după ce ar muri vreunul din ei şi i s-ar face înmormîntarea după datină, l-ar urma pînă la mormînt şi ar spune : „Dacă omul acesta ar fi făcut aşa şi aşa, n-ar fi murit.„ Nebunule, acuma (o) spui?
Τί γὰρ ἡ σὴ δεινότης εἰς ὄνησιν ἥκει τῇ πατρίδι; νῦν ἡμῖν λέγεις περὶ τῶν παρεληλυθότων; ὥσπερ ἂν εἴ τις ἰατρὸς ἀσθενοῦσι μὲν τοῖς κάμνουσιν εἰσιὼν μὴ λέγοι μηδὲ δεικνύοι, δι' ὧν ἀποφεύξονται τὴν νόσον, ἐπειδὴ δὲ τελευτήσειέ τις αὐτῶν καὶ τὰ νομιζόμεν'αὐτῷ φέροιτο, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνῆμα διεξίοι, „εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὑτοσί, οὐκ ἂν ἀπέθανεν". Ἐμβρόντητε, εἶτα νῦν λέγεις; (Demosthenes, *Cor. 242 sq.*).

4 804. Uşor se găsesc oameni care să vorbească totdeauna lucruri plăcute ; însă greu se găseşte cineva care să spună un lucru neplăcut, dar folositor, sau cineva care să-l asculte.
sulabhāḥ puruṣāḥ ... satataṃ priyavādinaḥ
apriyasya ca pathyasya vaktā çrotā ca durlabhaḥ
(Rāmāyaṇa 3, 41, 1).

4 805. Nu se-ndoaie lemnul ce nu se poate îndoi ; nici din piatră nu se poate face brici. Nu se dă povaţă celui care nu poate fi povăţuit.
nā 'nāmyaṃ namate dāru nā 'çmani syāt kṣurakriyā
...nā 'çiṣyāyo 'padiçyate
(Pañcatantra (K) 1, 386).

4 806. Sfatul dat unor nebuni îi înfurie, nu-i liniştește.
upadeço hi mūrkhāṇāṃ prakopāya na çāntaye
(Ib. 389).

4 807. Toţi, cînd sîntem sănătoşi, dăm cu uşurinţă sfaturi bune celor bolnavi.
Facile omnes, quom valemus, recta consilia aegrotis damus.
(Terentius, *And. 309*).

4 808. Oare nu-i o ruşine să dai sfaturi altora, să fii înţelept în afară şi să nu-ţi poţi ajuta ţie însuţi ?
Nonne id flagitiumst, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non potis esse auxiliarier ?
(Id. Heaut. 922 sq.).

4 809. Sfatul celui bătrîn să se asculte cînd soseşte vremea nenorocirii ; altfel totdeauna cu băgare de seamă ; nu însă cînd e vorba de mîncare sau de dragoste.
vṛddhasya vacanaṃ grāhyam āpatkāle hy upasthite
sarvatrāi 'va vicāreṇa nā 'hāre na ca māithune
(Hitopadeça 1, 20 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 2891).

4 810. A fi priceput în a da poveţe altora e un lucru uşor pentru oricine ; dar a face singur fapte bune, aceasta aparţine numai cîtorva aleşi.
paropadeçe pāṇḍityaṃ sarveṣāṃ sukaram nṛṇām
dharme svayam anuṣthānaṃ kasya cit tu mahātmanaḥ
(Ib. 98 ; Ib. 1735).

4 811. Prin faptul că un rege aude un sfat, acesta încă nu-şi produce efectul ; căci numai prin cunoaşterea remediului nu încetează cîtuşi de puţin boala.
çrutena mantrasiddhiç ca bhaven na pṛthivīpateḥ
na hy āuṣadhaparijñānād vyādheḥ çāntiḥ kvacid bhavet
(Ib. 3, 68 ; Ib. 3041).

4 812. Nu trebuie date sfaturi unui prost încăpăţînat.
no 'padeço vidhātavyo mūrkhasya svābhicārinaḥ
(Somadeva, Kath. 32, 54).

4 813. Cel inteligent poate fi povăţuit cu puţină osteneală ; dar cel nechibzuit nici cu mare trudă.
subuddhir alpena ... yatnena bodhyate
na kṛcchreṇā 'pi mahatā ṇirvicāramatiḥ punaḥ
(Ib. 40, 32).

4 814. Sfaturile bune, de la oricine ar veni, trebuie să ia naştere din înţelepciunea domnitorului, şi nu înţelepciunea *domnitorului* din *sfaturile bune*.

I buoni consigli, da qualunque vengano, conviene nascano dalla prudenza del principe, e non la prudenza del principe dai buoni consigli.
(Machiavelli, *Princ. 23*).

4 815. Cere sfat de la ambele timpuri : de la timpul vechi (ia) ce e mai bun, iar de la timpul mai nou, ce e mai potrivit.
Ask counsel of both times: of the ancient time what is best, and of the latter time what is fittest.
(Bacon, *Ess. 11*).

4 816. Nimic nu dăm cu atîta dărnicie ca sfaturile noastre.
On ne donne rien si libéralement que ses conseils.
(La Rochefoucauld, *Max. 110*).

4 817. Graba ce o arătăm de a sfătui pe alţii este un semn al încrederii ce o avem în capacitatea noastră.
La promptitude qu'on témoigne à conseiller les autres, est une marque de la présomption qu'on a de sa propre capacité.
(Oxenstierna, *Pens. I, 14*).

4 818. Niciodată să nu nesocotim un sfat, înainte de a ne fi gîndit bine asupra lui.
On ne doit jamais mépriser un conseil avant que d'y avoir bien réfléchi.
(Ib. 15).

4 819. Sfatul, atît de necesar pentru acţiuni, este uneori, în societate, vătămător pentru acela care-l dă şi inutil celui căruia i se dă.
Le conseil, si nécessaire pour les affaires, est quelquefois, dans la société, nuisible à qui le donne et inutile à celui à qui il est donné.
(La Bruyère, *Car., De la société 64*).

4 820. Noi vrem binele acelora pe care nu-i ajutăm decît cu sfaturile noastre.
Nous voulons faiblement le bien de ceux que nous n'assistons que de nos conseils.
(Vauvenargues, *Réfl. 490*).

4 821. Cît de puţin folosesc cele mai bune sfaturi, cînd propria noastră experienţă ne învaţă atît de rar!
Combien les meilleurs conseils sont-ils peu utiles, si nos propres expériences nous instruisent si rarement! *(Ib. 865).*

4 822. Ce sfat! A avut vreodată sfatul trecere la oameni? O vorbă înţeleaptă încremeneşte într-o ureche tare.
Was Rat! Hat Rat bei Menschen je gegolten? Ein kluges Wort erstarrt im harten Ohr.
(Goethe, *Faust 8106 sq.*).

4 823. Sfatul este o chestiune aparte; cînd privim cîtva timp în lumea aceasta cum nu izbutesc cele mai inteligente lucruri şi cum lucrul cel mai absurd duce adesea la o ţintă fericită, ne vom feri de a da un sfat cuiva. Dealtfel, în fond, este o mărginire din partea aceluia care cere un sfat şi o încumetare din partea aceluia care îl dă.
Es ist mit dem Ratgeben ein eigenes Ding, und wenn man eine Weile in der Welt gesehen hat, wie die gescheitesten Dinge misslingen und das Absurdeste oft zu einem glücklichen Ziele führt, so kommt man wohl davon zurück, jemandem einen Rat erteilen zu wollen. Imgrunde ist es auch von dem, der einen Rat verlangt, eine Beschränktheit und von dem, der ihn gibt, eine Anmassung.
(Goethe, *Eck., 13 Febr. 1831*).

SFETNICUL

4 824. Sfătuitorul se deosebeşte de pîrîtor... mai ales prin aceasta: unul îşi dă părerea înainte de evenimente şi îşi ia răspunderea faţă de cei pe care-i convinge, faţă de soartă, faţă de împrejurări, faţă de oricine; pe cînd celălalt tace, cînd trebuie de vorbit; iar cînd se-ntîmplă vreo neplăcere, atunci cleveteşte.
Ὁ γὰρ σύμβουλος καὶ ὁ συκοφάντης.....ἐν τούτῳ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρουσιν· ὁ μέν γε πρὸ τῶν πραγμάτων γνώμην ἀποφαίνεται καὶ δίδωσιν ἑαυτὸν ὑπεύθυνον τοῖς πεισθεῖσι, τῇ τύχῃ, τῷ καιρῷ, τῷ

βουλομένῳ, ὁ δὲ σιγήσας ἡνίκ' ἔδει λέγειν, ἄν τι δύσκολον συμβῇ, τοῦτο βασκαίνει.
(Demosthenes, *Cor. 189*).

4 825. Nu este sfetnic mai bun ca timpul.
Σύμβουλος οὐδείς ἐστι βελτίων χρόνου.
(Menander, *Mon. 479*).

4 826. Regele nu bagă în seamă vorbele sfetnicilor săi, cu toată priceperea şi prietenia lor, pînă ce nu dă peste nenorocire şi supărare.
na kāuçalyān na sāuhardān nṛpo vākye pravartate
mantriṇāṃ yāvad āptam na vyasanaṃ çoka eva ca
(Pañcatantra (K) 1, 116).

4 827. Cînd un rege are sfetnici răi, el este evitat, chiar dacă-i înzestrat cu virtuţi, ca un lac cu apă limpede şi bună de băut, dar plin de crocodili primejdioşi.
gunālayo 'py asanmantrī nṛpatir nā 'dhigamyate
prasannasvādusalilo duṣṭagraho yathā hradaḥ
(Ib. 384).

4 828. Cînd şi sfetnicul şi regele se înalţă prea sus, zeiţa norocului se sileşte, (ce-i drept), să rămînă pe loc, înţepenindu-se pe picioare. Dar, fiindcă natura ei e feminină, ea nu-i în stare să suporte greutatea celor doi şi părăseşte pe unul din ei.
atyucchrite mantriṇi pārthive ca viṣṭabhya pādāv avatiṣṭhate çrīḥ
sā strīsvabhāvād asahā bharasya tayor dvayor ekataraṃ jahāti
(Hitopadeça 2, 120 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 70)*.

4 829. Unde se află cine să spună un lucru neplăcut la început, dar prielnic în cele din urmă, şi cine să-l asculte, acolo intră fericirea.
apriyasya prathamaḥ pariṇāme hitasya ca
vaktā çrotā ca yatra syāt tatra çrīḥ kurute padam
(Somadeva, *Kath. 60, 120*).

4 830. Un domnitor care nu e înţelept din fire nu poate fi sfătuit bine, afară numai dacă, din întîmplare, nu se lasă

în seama unuia singur, care să-l conducă în toate şi care să fie un om cu foarte multă judecată.
Un principe, il quale non sia savio per se stesso, non puo essere consigliato bene, se già a sorte non si rimetesse in un solo, che al tutto lo governasse, che fusse uomo prudentissimo.
(Machiavelli, *Princ. 23*).

4 831. Cei mai buni sfetnici sînt cei morţi. Cărţile vorbesc deschis, acolo unde sfetnicii se tem.
Optimi consiliarii mortui. Books will speak plain when counsellors blanch.
(Bacon, *Ess. 20*).

4 832. Este o fericire a celor puternici că-şi pot asocia oameni cu o judecată excelentă ; aceştia îi scot din orice primejdie a ignoranţei şi trebuie să discute în locul lor controverse dificile.
Felicidad de poderosos, acompañarse de valientes de entendimiento que le saquen de todo ignorante aprieto, que le riñan las pendencias de la dificultad.
(Gracian, *Or. 15*).

SFIALA

4 833. În prezenţa regelui, între învăţaţi şi în societatea unor femei iniţiate în arta iubirii, chiar şi cel elocvent îşi pierde cumpătul, pentru că inima îi e turburată de sfială.
rājani viduṣām madhye varasuratānām samāgame strīṇām
sādhvasadūṣitahṛdayo vākpaṭur api kātaro bhavati
(Hitopadeça 2, 64 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 2600)*.

SFÎRŞITUL

4 834. Cît timp un lucru nu e săvîrşit, e foarte greu să cunoşti ce sfîrşit îi va da zeul. Căci se-ntinde (un văl de) întunerec ; şi înainte de a se întîmpla faptul, muritorii nu pot cunoaşte limitele neputinţei.

Πρήγματος ἀπρήκτου χαλεπώτατόν ἐστι τελευτὴν γνῶναι, ὅπως μέλλει τοῦτο θεὸς τελέσαι·
ὄρφνη γὰρ τέταται πρὸ δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι
οὐ ξυνετὰ θνητοῖς πειρατ'ἀμηχανίης.
(Theognis, *Sent. 1075 sqq.*).

4 835. E firese ca orice lucru bine întreprins să aibă şi un sfîrşit la fel.
Ἔργου δὲ παντὸς ἤν τις ἄρχηται καλῶς,
καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ'οὕτως ἔχειν.
(Sophocles, *la* Plutarchus, *De audiendis poetis 1*).

4 836. Trebuie văzut cum va sfîrşi fiecare lucru.
Σκοπέειν δέ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῇ ἀποβήσεται.
(Herodotus *1, 32*).

4 837. Tot ce-i adunat sfîrşeşte prin a se risipi şi tot ce-i înalt sfîrşeşte prin a cădea. Ceea ce-i împreună sfîrşeşte prin a se despărţi, iar ceea ce trăieşte sfîrşeşte prin a muri.
sarve kṣayāntā **nicay**āḥ patanāntāḥ samucchrayāḥ
saṃyogā viprayogāntā maraṇāntaṃ ca jīvitam
(Rāmāyaṇa 2, 105, 16).

4 838. Ziua sfîrşeşte cu apusul, iar noaptea înstelată cu răsăritul. Sfîrşitul bucuriei este totdeauna întristarea, sfîrşitul întristării totdeauna bucuria.
ahāny astamayāntāni udayāntā ca çarvari
sukhasyā 'ntaṃ sadā duḥkhaṃ duḥkhasyā 'ntaṃ sadā sukham
(Mahābhārata 14, 1229).

4 839. Sfîrşitul încoronează opera.
Finis coronat opus.
(Ovidius, *Her. 2, 85*).

4 840. Începutul este în puterea noastră ; asupra sfîrşitului hotărăşte soarta.
Initia in potestate nostra sunt : de eventu fortuna iudicat.
(Seneca, *Epist. 14, 16*).

4 841. Totul e bine, cînd se sfîrşeşte cu bine.
All's well that ends well.

(Shakespeare, *All.*).
Tout est bien qui finit bien.
(Prov.).
Ende gut, alles gut.
(Prov.).

4 842. Este soarta obişnuită a celor fără noroc de a avea în viaţă un început foarte vesel, dar un sfîrşit foarte trist. Desaire común es de afortunados tener muy favorables los principios y muy trágicos los fines. (Gracian, *Or. 59*).

4 843. La orice lucru trebuie să avem în vedere sfîrşitul. En toute chose il faut considérer la fin. (La Fontaine, *Fables 3, 5*).

4 844. Şi dacă vinul pe care-l bei şi buzele pe care le săruţi
Sfîrşesc în neantul în care toate sfîrşesc, —
Gîndeşte-te cît timp eşti, că eşti doar ceea ce vei fi :
— Nimic — ; mai puţin tu nu vei fi.
And if the Wine you drink, the Lip you press,
End in the Nothing all Things end in — Yes —
Then fancy while Thou art, Thou art but what
Thou shalt be — Nothing — Thou shalt not be less.
(Fitzgerald, *Rub. 47*).

SIGURANŢA

4 845. Nimic nu-i sigur în viaţa omenească.
Βέβαιον οὐδὲν ἐστιν ἐν θνητῷ βίῳ.
(Menander, *Mon. 57*).

4 846. Sentimentul siguranţei provine mai adesea din obişnuinţă decît din convingere, şi pentru acest motiv, el mai persistă adesea şi după ce condiţiile s-au schimbat în aşa fel, încît ne-am fi aşteptat să ne inspire nelinişte. Timpul care s-a scurs fără ca o anumită întîmplare să aibă loc este, în această logică a obişnuinţei, mereu adus ca argument că întîmplarea nu va avea loc niciodată, chiar dacă timpul scurs este tocmai condiţia în plus care face ca întîmplarea să fie iminentă. Cineva are să vă spună că a lucrat într-o mină timp de patru-

zeci de ani fără să fi fost vătămat de vreun accident, ca un argument că n-are de ce să se teamă de vreo primejdie, cu toate că bolta începe a se lăsa ; şi se poate observa adesea că, cu cît cineva devine mai bătrîn, cu atît îi vine mai greu să admită ideea propriei sale morţi.

The sense of security more frequently springs from *habit than from conviction, and for this reason it* often subsists after such a change in the conditions as might have been expected to suggest alarm. The *lapse of time during which a given event has not* happened, is, in the logic of habit, constantly alleged as a reason why the event should never happen, *even when the lapse of time is precisely the added* condition which makes the event imminent. A man will tell you that he has worked in a mine for forty *years unhurt by an accident, as a reason* why he should apprehend no danger, though the roof is beginning to sink ; and it is often observable, that *the older a man gets, the more difficult it is to him* to retain a believing conception of his own death. (Eliot, *Marn. 1, 5*).

SILINŢA

4 847. Cum ar putea să dobîndească cineva lucruri mari cu sforţări mici ?

Σμικροῖσι μὲν γὰρ τὰ μεγάλα πῶς ἔλοι τις ἂν πόνοισιν ;

(Euripides, *Or. 687 sq.*).

4 848. Treburile izbutesc prin silinţă, nu prin dorinţe. Vînatul nu intră în gura leului adormit.

udyamena hi sidhyanti kāryāṇi na manorathāiḥ
na hi suptasya siṃhasya viçanti vadane mṛgāḥ
(Pañcatantra (B) 2, 131).

4 849. Fără silinţă nu se îndeplinesc dorinţele. Numai cei fără curaj spun : „Ce e dat să se întîmple, se întîmplă".

udyamena vinā ... na sidhyanti manorathāḥ
kātarā iti jalpanti yad bhāvyaṃ tad bhaviṣyati
(Ib. 132).

4 850. Silinţă şi talent : **fără amîndouă niciodată nu va excela cineva ; însă gradul cel mai înalt, dacă le va avea**

reunite în el. Cu silinţă, o minte mijlocie ajunge mai departe decît una superioară fără silinţă. Munca este preţul cu care se cumpără gloria.

Aplicación y minerva. No hay eminencia sin entrambas, y si concurren, exceso. Más consigue una medianía con aplicación que una superioridad sin ella. Cómprase la reputación a precio de trabajo.
(Gracian, *Or. 18*).

SIMPATIA

4 851. Cel mai plăcut vorbeşte bătrînul către bătrîn, copilul către copil şi o femeie se împacă cel mai bine cu o femeie. La fel un om bolnav cu unul bolnav, şi cel căruia îi merge rău este o alinare pentru acela care se află în aceeaşi situaţie.

Γέρων γέροντι γλῶσσαν ἡδίστην ἔχει,
παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή·
νοσῶν τ'ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.
(La Plutarchus, *De adulatore et amico 6*).

4 852. Să nu se arate simpatie sau antipatie faţă de cineva, înainte de a-i cunoaşte calităţile şi defectele.

guṇadoṣāv aniçcitya vidhir na grahanigrahe
(Hitopadeça 2, 137 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 837).*

SIMŢURILE

4 853. Răi martori sînt ochii şi urechile acelora care au sufletul needucat.

Κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων.
(Heraclitus, *la* Diels, *fr. 107*).

4 854. După ce Democrit critică percepţiile simţurilor, spunînd : „Culoarea este aparentă (convenţională), dulcele este aparent, amarul este aparent; în realitate (nu există decît) atomi şi vid", — el pune simţurile să vorbească astfel către inteligenţă : „Sărmană minte, tu primeşti dovezile de la noi şi vrei să ne birui ? Biruinţa ta este o înfrîngere".

Δημόκριτος ὁπότε τὰ φαινόμενα διέβαλε, „νόμῳ χροιή, νόμῳ γλυκύ, νόμῳ πικρόν", εἰπών, „ἐτεῇ δ'ἄτομα καὶ κενόν", ἐποίησε τὰς αἰσθήσεις λεγούσας πρὸς τὴν διάνοιαν οὕτως „τάλαινα φρήν, παρ'ἡμέων λαβοῦσα τὰς πίστεις ἡμέας καταβάλλεις; πῶμά τοι τὸ κατάβλημα".

(Democritus, *la* Diels, *fr. 125*).

4 855. Înțeleptul care ține strîns frînele celor șase simțuri rebele, înhămate în el, este un vizitiu excelent.

ṣaṇṇāṃ ātmani yuktānām indriyāṇāṃ pramathīnām
yo dhīro dhārayed raçmīn sa syāt paramasārathiḥ
(Mahābhārata 3, 13943 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 5099)*

4 856. Cînd simțurile sînt libere și mintea se ia după ele, ea duce cu sine judecata, cum duce vîntul corabia pe apă.

indriyāṇāṃ hi caratāṃ yan mano 'nuvidhīyate
tad asya harati prajñāṃ vāyur nāvam ivā 'mbhasi
(Ib. 13945 : Ib. 425).

4 857. Corpul omului e un car... sufletul e vizitiul, simțurile sale sînt caii. Dacă-i priceput și atent, el călătorește teafăr și, cu bine, ca stăpînul carului cu caii săi buni și potoliți.

rathaḥ çarīraṃ puruṣasya ... ātmā niyante 'ndriyāṇy asya cā 'çvāḥ
tāir apramathaḥ kuçalī sadaçvāir dāntāiḥ sukhaṃ yāti rathī 'va dhīraḥ
(Ib. 5, 1153 : Ib. 2587).

4 858. Noi chiar și acum (în această existență) nu distingem ceea ce vedem datorită ochilor ; căci corpul nu simte nimic, ci, după cum ne învață nu numai naturaliștii, dar și medicii, care au văzut aceste lucruri în mod clar și manifest, există un fel de căi deschise de la sediul sufletului spre ochi, urechi, nări etc.

Nos enim ne nunc quidem (sc. in hac vita) oculis cernimus ea quae videmus ; neque est enim ullus sensus in corpore, sed, ut non physici solum docent, verum etiam medici, qui ista aperta et patefacta viderunt, viae quasi quaedam sunt ad oculos, ad auris, ad naris, a sede animi perforatae.

(Cicero, *Tusc. 1, 46*).

4 859. Simţurile turburătoare pun stăpînire cu forţa chiar şi pe mintea celui înţelept, care năzuieşte spre libertate.
yatato hy api puruşasya vipaççitaḥ
indriyāṇi pramāthini haranti prasabhaṃ manaḥ
(Bhagavadgîta 2, 60).

4 860. Ici un cîntec dulce, colo un dans, gustul acesta-i deosebit, parfumul acela, atingerea aceea a sînilor : astfel te turbură şi te înşeală cele cinci simţuri, care nu cunosc adevărul suprem şi care se pricep bine să-şi satisfacă interesele.
iha hi madhuragītaṃ nṛtyam etad raso 'yaṃ sphurati parimalo 'sāu sparça eşa stanānām
iti hataparamārthāir indriyāir bhrāmyamānaḥ svahitakaraṇadakşāiḥ pañcabhir vañcito'si
(Bhartṛhari, *Vāir. 122).*

4 861. Nu e nimic în minte, care să nu fi trecut mai întîi prin simţuri.
Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu.
(John Locke).

4 862. Simţurile noastre sînt minunate ; totuşi noi nu ştim realmente dacă nu cumva trăim ca nişte reptile oarbe ale unei peşteri mari, în mijlocul unor minuni şi frumuseţi pentru care nu avem organe ca să le percepem.
Our senses are marvellous ; but yet we really do not know that we are not living, like the blind reptiles of some great cave, in the midst of wonders and beauties which we have no organs of sense to perceive.
(Lubbock, *Peace 12).*

4 863. Ochii şi toate simţurile noastre nu sînt decît soli de erori şi curieri de minciuni.
Les yeux et tous nos sens ne sont que des messagers d'erreurs et des courriers de mensonges.
(France, *Rôt. 269).*

SINCERITATEA

4 864. Pe lumea aceasta cel care-i sincer faţă de femei, faţă de duşmani, faţă de un prieten prefăcut şi mai ales faţă de curtezane, acela nu trăieşte mult.

strīṇāṃ çatroḥ kumitrasya paṇyastrīṇāṃ viçeṣataḥ
yo bhaved ekabhāvo 'tra na sa jivati mānavaḥ.
(Pañcatantra (B) 8, 64).

4 865. Fii sincer faţă de tine însuţi ; ... şi atunci nu mai poţi fi fals faţă de cineva.
To thine ownself be true ; . . .
Thou canst not then be false to any man.
(Shakespeare, *Haml 3, 1*).

4 866. Cei sinceri sînt iubiţi, dar înşelaţi.
Los sinceros son amados, pero engañados.
(Gracian, *Or. 219*).

SINGURĂTATEA

4 867. Să nu mănînci singur ceva plăcut, să nu chibzuieşti treburile singur, să nu porneşti singur la drum, să nu veghezi singur cînd ceilalţi dorm.
ekaḥ svādu na bhuñjīta ekaç ca arthāu na cintayet
eko na gacched adhvānaṃ nāi 'kaḥ supteşu jāgṛyat
(Mahābhārata 5, 1016 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 538).*

4 868. Singur se naşte omul, singur moare ; singur mănîncă rodul faptei bune, singur rodul celei rele.
ekaḥ prajāyate jantur eka eva praliyate
eko 'nubhuńkte sukṛtam, eka eva ca duşkṛtam
(*Manu. 4, 240 ı* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3822*).

4 869. Singurătatea este mama nelinişlei.
Est solitudo mater sollicitudinis.
(Syrus, *225*).

4 870. Pe cel care jăleşte şi pe cel care se teme obişnuim să-i supraveghem, ca nu cumva să se folosească rău de singurătate. Nici un om fără judecată nu trebuie lăsat singur : (căci) atunci ia hotărîri funeste. Atunci el pune la cale primejdii viitoare, fie pentru alţii, fie pentru sine însuşi. Atunci meditează pofte nelegiuite.
Lugentem timentemque custodire solemus, ne solitudine male utatur. Nemo est ex imprudentibus, qui relinqui sibi debeat : tunc mala consilia agitant. Tunc

aut aliis aut ipsis futura pericula struunt. Tunc cupiditates improbas ordinant.
(Seneca, *Epist. 10, 2*).

4 871. Tot ce faci, să faci astfel, ca şi cum (te-)ar privi cineva : singurătatea ne îndeamnă la toate relele.
Sic facias, quaecumque facies, tamquam spectet aliquis : omnia nobis mala solitudo persuadet.
(Ib. 25, 5).

4 872. Atîţia oameni, care au voit să guste o viaţă cerească pe pămînt, au zis într-un glas : „Iată, m-am depărtat fugind şi am rămas în singurătate".
Tanti uomini, che in terra hanno voluto gustare vita celeste, dissero con una voce : „Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine".
(Bruno, *la* Schopenhauer, *Aphor. 5, 9*).

4 873. Pentru a trăi singur, trebuie să fie cineva foarte asemănător unui zeu, sau cu totul asemănător unui animal.
Para vivir a solas ha de tener, o mucho de Dios, o todo de bestia.
(Gracian, *Or. 133*).

4 874. Dacă aş fi singur în rai, n-ar fi pentru mine un chin mai mare.
Mir gäb'es keine gröss're Pein,
Wär'ich in Paradies allein.
(Goethe).

4 875. Cine se dedă singurătăţii, ah ! acela în curînd e singur ! Fiecare trăieşte, fiecare iubeşte, şi-l lasă pradă suferinţei sale.
Wer sich der Einsamkeit ergibt,
Ach ! der ist bald allein !
Ein jeder lebt, ein jeder liebt,
Und lässt ihn seiner Pein.
(Goethe, *Wilh. Meisters Lehrj. 2,13*)

4 876. Pacea adevărată şi adîncă a inimii şi liniştea sufletească desăvîrşită, acest bun pămîntesc suprem, după sănătate, se poate găsi numai în singurătate şi ca dispoziţie durabilă numai în izolarea cea mai adîncă.

Der wahre tiefe Friede des Herzens und die volkommene Gemütsruhe, dieses nächst der Gesundheit, höchste irdische Gut, ist allein in der Einsamkeit zu finden und als dauernde Stimmung nur in der tiefsten Zurückgezogenheit.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 9*).

4 877. Om mare este acela care, în mijlocul mulțimii, păstrează cu blîndețe desăvîrșită seninătatea singurătății.
The great man is he who in the midst of the crowd keeps with perfect sweetness the serenity of solitude.
(Emerson).

4 878. Tot ce-i mare se depărtează de piață și de glorie : totdeauna inventatorii de valori noi au locuit departe de piață și de glorie.
Abseits vom Markte und Ruhme begibt sich alles Grosse : abseits vom Markte und Ruhme wohnten von je die Erfinder neuer Werte.
(Nietzsche, *Zar. 1, 74*).

4 879. Ferește-te și de accesele iubirii tale ! Prea iute întinde mîna cel singuratic celui care-i iese în cale.
Hüte dich auch vor den Anfällen deiner Liebe ! Zu schnell streckt der Einsame dem die Hand entgegen, der ihm begegnet.
(Ib. 93).

4 880. O, singurătate fericită ! O, singura fericire !
O beata solitudo ! O sola beatitudo !
(La Lubbock, *Peace 9)*.

4 881. Numai în singurătate trăim cu egalii noștri: cu acei care au găsit, singuri, nobilele gînduri care ne mîngîie azi pentru oricare alt bun lăsat.
Soltanto nella solitudine viviamo coi nostri pari : con quelli che trovarono, soli, i magnanimi pensieri che ci consolano d'ogni altro bene lasciato.
(Papini, *Stor. 1, 70*).

4 882. Singur cum sînt singuri, totdeauna, toți aceia care se înalță deasupra tuturor, care suferă în obscuritate pentru a da lumină la toți.

Solo come son soli, in perpetuo, tutti quelli che s'inalzano sopra a tutti, che soffrono nell'oscurità per dar luce a tutti.
(Ib. 2, 457).

SITUAȚIA

4 883. Situația face ca lucrurile să apară cînd mari, cînd mici.
avasthā vastūni prathayati ca saṃkocayati ca
(Bhartṛhari, *Nit. 45*).

4 884. Orice situație în viață poate să aducă plăcerile ei speciale.
Every situation in life might bring its own peculiar pleasures.
(Goldsmith, *Vic. 5*).

4 885. Nu există situație, care să nu poată fi înnobilată prin acțiune sau suportare.
Es gibt keine Lage, die man nicht veredlen könnte durch Leisten oder Dulden.
(Goethe, *Max. 856*).

4 886. Orice ridicare la o situație înaltă se face pe o scară în spirală.
All rising to great place is by a winding stair.
(Bacon, *Ess. 11*).

4 887. Nu se poate menține cineva mult timp în culmea situației.
Auf dem Gipfel der Zustände hält man sich nicht lange.
(Goethe, *Dicht. 16*).

SÎMBĂTA

4 888. Sîmbăta a fost făcută pentru om, și nu omul pentru Sîmbătă.
Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.
(N. T., Marcus 2, 27).
Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum.

SOBRIETATEA

4 889. Mintea sobră este cea mai înțeleaptă și cea mai bună.
Αὕη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.
(Heraclitus, *la* Stobaeus, *Flor. 5, 120*).

SOCIABILITATEA

4 890. O sociabilitate mare e înrudită cu vulgaritatea.
La facilidad es ramo de vulgaridad.
(Gracian, *Or. 177*).

4 891. Orice sociabilitate așterne drumul spre desconsiderație.
Toda humanidad facilita el desprecio.
(Ib.).

4 892. Slăbiciunile sau nenorocirile oamenilor îi apropie și-i fac adesea mai sociabili.
Les faiblesses ou les malheurs des hommes les rapprochent et les rendent souvent plus sociables.
(Vauvenargues, *Réfl. 662*).

SOCIETATEA

4 893. Societatea noastră seamănă foarte mult cu o boltă din pietre, care s-ar prăbuși, dacă ele n-ar rezista una alteia și dacă ea nu ar fi susținută prin însuși acest fapt.
Societas nostra lapidum fornicationi simillima est, quae casura, nisi in vicem obstaret, hoc ipso sustinetur.
(Seneca, *Epist. 95, 53*).

4 894. Regele Filip porunci să se adune oamenii cei mai răi și mai cu neputință de îndreptat, ce puteau fi găsiți, și-i așeză pe toți într-un oraș zidit de ei din porunca lui și care-i purta numele : eu socot că ei vor forma din înșeși viețile lor o alcătuire politică între ei, o societate comodă și justă.
Le roi Philippus feit un amas des plus meschants hommes et incorrigibles qu'il peut trouver, et les logea tous en une ville qu'il leur fait bastir, qui en

portait le nom : j'estime qu'ils dresseront des vices mesmes, une contexture politique entre eulx, une commode et iuste société.
(Montaigne, *Ess. 3, 4*).

SOLUL

4 895. Cel care încredinţează solia unui nebun, îşi retează picioarele şi-l ajunge nenorocirea.
Ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ποδῶν ὄνειδος πίεται
ὁ ἀποστείλας δι'ἀγγέλου ἄφρονος λόγον.
(Septuaginta, Prov. 26, 6).
Claudus pedibus et iniquitatem bibens,
qui mittit verba per nuntium stultum.

SOMNUL

4 896. Somnule stăpîn al tuturor zeilor şi al tuturor oamenilor.
Ὕπνε ἄναξ πάντων τε θεῶν πάντων τ'ἀνθρώπων.
(Homerus, *Il. 14, 233*).

4 897. După cum toate razele soarelui, cînd apune, devin una în discu-i de lumină ; şi după cum ele se împrăştie din nou, ori de cîte ori el răsare : — tot astfel acest tot (alcătuit din organele simţurilor şi obiectele lor) devine una în zeul suprem, în minte (atunci cînd doarme). De aceea în acest timp sufletul nu aude, nu vede, nu miroase, nu gustă, nu simte ; el nu vorbeşte, nu apucă, nu se desfată, nu se mişcă, el doarme ; aşa se spune.
yathā marīcayo 'rkasyā 'staṃ gacchataḥ sarvā etasmins tejomaṇḍala ekībhavanti
tāḥ punaḥ punar udayataḥ pracaranty evaṃ ha vāi tat sarvaṃ pare deve manasy ekībhavati
tena tarhy eṣa puruṣo na çṛṇoti na paçyati na jighrati na rasayate na spṛçate
nā 'bhivadate nā 'datte nā 'nandayate na visṛjate ne 'yāyate svapitī āçakṣate
(Praçna-Upaniṣad 4, 2).

4 898. Nimic din cele omeneşti nu-i mai aproape de moarte ca somnul ; atunci sufletul omului apare cel mai divin şi atunci, prevede ceva din cele ce vor fi ; căci atunci, după cît se pare, el se liberează cel mai mult.

Ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ. τότε γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. (Xenophon, *Cyr. 8, 7, 21*).

4 899. Ai somnul — imaginea morţii.
Habes somnum imaginem mortis.
(Cicero, *Tusc. 1ª 92*).

4 900. Somnul este un împrumut făcut morţii.
Le sommeil est un emprunt fait à la mort.
(La Schopenhauer, *Aphor. 5, 20)*.

SOŢIA

4 901. Nesuferit mai e pentru o soţie tînără un bărbat bătrîn.
Πικρὸν νέᾳ γυναικὶ πρεσβύτης ἀνήρ.
(Euripides, *Phoenix, la* Stobaeus, *Flor. 71, 8*).

4 902. Cînd soţul îşi aduce în casă o soţie, el nu ia numai o femeie, cum îşi închipuie, ci o dată cu dînsa el ia şi introduce şi un geniu bun sau rău.
Ὅταν γὰρ ἄλοχον εἰς δόμους ἄγῃ πόσις,
οὐχ, ὡς δοκεῖ, γυναῖκα λαμβάνει μόνον·
ὁμοῦ δὲ τῇδ'ἐπεισκομίζεται λαβὼν
καὶ δαίμον ἤτοι χρηστὸν ἢ τοὐναντίον.
(Theodectes, *la* Stobaeus, *Flor. 69, 1*).

4 903. Cine vrea să ia de soţie o moştenitoare bogată, acela într-adevăr că plăteşte o mînie a zeilor sau vrea să fie nenorocit, în timp ce-i numit fericit.
Ὅστις γυναῖκ'ἐπίκληρον ἐπιθυμεῖ λαβεῖν
πλουτοῦσαν, ἤτοι μῆνιν ἐκτίνει θεῶν,
ἢ βούλετ'ἀτυχεῖν μακάριος καλούμενος.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 72, 11*).

4 904. Soţia este jumătatea omului, soţia îi este cel mai bun tovarăş.
ardhaṃ bhāryā manuṣasya bhāryā çreṣṭhatamaḥ sakhā //
(Mahābhārata 1, 3028 i Böhtlingk, *Ind. Spr. 230)*.

4 905. Aceea-i soţie, care vorbeşte cu iubire ; acela-i fiu, de care te bucuri ; acela-i prieten, în care ai încredere ; aceea-i ţară, unde se poate trăi.
să bhāryā yā priyaṃ brūte sa putro yatra nīrvṛtiḥ
tan mitram yatra viçvāsaḥ sa deço yatra jīvyate
(Ib. 12, 5229 ; Ib. 3238).

4 906. Soţia este bunul suprem al bărbatului aici (pe pămînt) ; ea îl însoţeşte în pelerinajul prin această viaţă pe cel fără tovarăş pe lume.
bhāryā hi paramo hy arthaḥ puruṣasye 'ha paṭhyate
asahāyasya loke 'sminl lokayātrāsahāyinī
(Ib. 5506 ; Ib. 4661).

4 907. Pentru cel nefericit, cuprins de boală şi veşnic strîmtorat nu există un leac la fel ca soţia.
rogābhibhūtasya nityaṃ kṛcchragatasya ca
nā 'sti bhāryāsamaṃ kiṃcin narasyā 'rtasya bheṣajam
(Ib. 5507 ; Ib. 4102).

4 908. Acela în a cărui casă nu se află o mamă sau o soţie, care să-i vorbească cu iubire, să se ducă în pustietate ; casa aceluia este asemenea unui pustiu.
mātā yasya gṛhe nā 'sti bhāryā ca priyavādinī
araṇyaṃ tena gantavyaṃ yathā 'raṇyaṃ tathā gṛham
(Pañcatantra (B) 4, 83).

4 909. Cum e soţia, aşa-i şi gospodăria.
yathā bhāryā tathā sthitiḥ //
(Cāṇakya *90* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4088*).

4 910. O soţie rea, un prieten perfid, un servitor care răspunde, şederea într-o casă cu şerpi : aşa-i moarte, fără îndoială.
duṣṭā bhāryā çaṭhaṃ mitraṃ bhṛtyaç co 'ttaradāyakaḥ
sasarpe ca gṛhe vaso mṛtyur eva na saṃçayaḥ
(Hitopadeça 2, 10).

4 911. Ca o cioară care ciupeşte de viu pe cel căzut într-o groapă, aşa îl roade o soţie rea şi crudă pe bărbatul copleşit de nenorocire.

pumāṇsam ākulaṃ krūrā patitaṃ durdaçāvaṭe /
jīvantam eva kuṣṇāti kākī 'va kukuṭumbinī //
(Somadeva, *Kath. 23, 27*).

SOȚUL

4 912. Nu există ceva mai bun și mai presus ca atunci cînd soțul și soția trăiesc în bună înțelegere ; e o mare durere pentru răuvoitori și o mare bucurie pentru cei care le voiesc binele.
Οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον
ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκον ἔχητον
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή, πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσιν,
χάρματα δ' εὐμενέτῃσι.
(Homerus, *Od. 6, 182, sq.*).

4 913. Soțul este podoabă supremă a femeii (chiar) fără podoabe ; căci (dacă-i) lipsită de el, ea nu strălucește, chiar cînd e gătită.
bhartā nāma paraṃ nāryā bhūṣaṇaṃ bhūṣaṇāir vinā
eṣā hi rahitā tena çobhamānā na çobhate
(Mahābhārata 3, 2672 sq.).

SPAȚIUL

4 914. Tot ce se naște caută spațiu și durată ; de aceea scoate altceva din loc și-i scurtează durata.
Alles was entsteht, sucht sich Raum und will Dauer ; deswegen verdrängt es ein anderes vom Platz und verkürzt seine Dauer.
(Goethe, *Max. 1252*).

4 915. Faptul că capul se află în spațiu nu-l împiedică să înțeleagă că spațiul se află totuși numai în cap.
Dass der Kopf im Raume sei hält ihn nicht ab, einzusehen, dass der Raum doch nur im Kopfe ist.
(Schopenhauer, *Par. 2,30*)

SPERANȚA

4 916. Dacă nu speră, el nu va găsi ceea ce-i nesperat ; pentru că e insondabil și inaccesibil.

Ἐὰν μὴ ἔλπηται, ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσει, ἀνεξερεύνητον ἐὸν καὶ ἄπορον.
(Heraclitus, *la* Diels *fr. 18*)

4 917. Ne preocupăm de o mulţime de lucruri, împinşi de speranţe, străduindu-ne zadarnic şi neştiind nimic precis.
Σπουδάζομεν δὲ πόλλ'ὑπ'ἐλπίδων μάτην
πόνους ἔχοντες οὐδὲν εἰδότες σαφές.
(Euripides, *Thyestes, la* Wagner *Poet. trag. Graec. fragmenta, 398*).

4 918. Speranţa este visul celui treaz.
Ἐλπὶς ἐγρηγορότος ἐστὶν ἐνύπνιον.
(Aristoteles, *la* Diogenes Laertius *5, 1, 11*).

4 919. Nădejdi deşarte şi amăgitoare îşi face omul fără înţelegere şi visele dau aripi celor nerozi.
Κεναὶ ἐλπίδες καὶ ψευδεῖς ἀσυνέτῳ ἀνδρί,
καὶ ἐνύπνια ἀναπτεροῦσιν ἄφρονας.
(Septuaginta, Sir. 34, 1).
Vana spes et mendacium viro insensato ;
et somnia extollunt imprudentes.

4 920. O, speranţă înşelătoare a oamenilor, noroc fragil, străduinţe zadarnice !
O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam et inanes nostras contentiones !
(Cicero, *De or. 3, 2*).

4 921. Durata scurtă a vieţii ne opreşte să ne facem speranţe lungi.
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
(Horatius, *Od. 1, 4, 15*).

4 922. Un suflet bine pregătit speră în vremuri neprielnice (şi) se teme în prosperitate de o soartă contrară.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus.
(Ib. 2, 10 ,13 sqq.).

4 923. Cît timp trăiesc, sper.
Dum spiro, spero.
(Priapea 80, 9).

4 924. O singură salvare pentru cei învinşi: să nu mai speri nici o salvare.
Una salus victis: nullam sperare salutem.
(Vergilius, *Aen 2, 354*).

4 925. Speranţa este numele unui bun nesigur.
Spes incerti boni nomen est.
(Seneca, *Epist. 10, 2*).

4 926. Totul trebuie să spere omul, cît timp trăieşte.
Omnia homini, dum vivit, speranda sunt.
(Ib. 70, 6).

4 927. Nu trebuie ancorată corabia de o singură ancoră, nici viaţa de o singură speranţă.
Οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀγκυρίου οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 110, 22*).

4 928. Cu greu am suportat oţările celor răi, preocupat numai să-i ciştig; mi-am stăpînit lacrimile, ba chiar am şi rîs, deşi nu din inimă. Mi-am adunat curajul şi am salutat cu respect oamenii duşmănoşi. O, speranţă, speranţă deşartă, vrei oare să mă joci şi de-acum înainte?
khalollāpāḥ soḍhāḥ katham api tadārādhanaparāir
nigṛhyā 'antarbāṣpaṃ hasitam api çūnyena manasā
kṛtaç cittastambhaḥ pratihatadhiyām añjalir api tvam
āçe moghāçe kim u param ato nartayasi mām.
(Bhartṛhari, *Vāir. 6*).

4 929. O, speranţe deşarte ale oamenilor! Cum treceţi făgăduind odihnă, şi-n cele din urmă sfîrşiţi în umbră, în fum, în vis.
Oh vanas esperanzas de la gente!
Cómo pasais con prometer descanso,
Y al fin parais en sombra, en humo, en sueño!
(Cervantes, *Quij., 1, 52*).

4 930. După întunerec sper lumină.
Post tenebras spero lucem.
(Ib. 2, 68).

4 931. Nutrirea şi întreţinerea de speranţe . . . şi ducerea oamenilor din speranţă în speranţă este unul din antidoturile cele mai bune împotriva otrăvii nemulţumirilor.
The ... nourishing and entertaining of hopes, and carrying men from hopes to hopes, is one of the best antidotes against the poison of discontentments.
(Bacon, *Ess. 15*).

4 932. Speranţa este o mare falsificatoare a adevărului.
La esperanza es gran falsificadora de la verdad.
(Gracian, *Or. 19*).

4 933. Speranţa, înşelătoare cum e, serveşte cel puţin să ne ducă la sfîrşitul vieţii pe un drum plăcut.
L'espérance, toute trompeuse qu'elle est, sert au moins à nous mener à la fin de la vie par un chemin agréable.
(La Rochefoucauld, *Max. 168*).

4 934. Este un număr infinit de oameni care sacrifică tot avutul lor pentru nişte speranţe îndoielnice şi depărtate; alţii dispreţuiesc avantaje mari din viitor pentru interese mici din prezent.
Il y a un nombre infini de gens qui sacrifient tout leur bien à des espérances douteuses et éloignées; d'autres méprisent de grands avantages à venir pour de petits intérêts présents.
(Ib. 492).

4 935. Trecînd peste rău, sperînd binele, trece viaţa, vine moartea.
Passando il malo, sperando il bene,
si passa la vita, la morte viene.
(La Oxenstierna, *Pens. II, 20)*.

4 936. Speranţele cele mai ridicole şi cele mai îndrăzneţe au fost uneori cauza unor succese extraordinare.
Les espérances les plus ridicules et les plus hardies ont été quelquefois la cause des succès extraordinaires.
(Vauvenargues, *Réfl. 231*).

4 937. Speranţa înşeală sufletele cele mai mari.
L'espérance trompe les plus grandes âmes.
(Ib. 359).

4 938. Speranța, asemenea luminii licăritoare a luminării, înfrumusețează și înveselește drumul ; și cu cît noaptea devine mai întunecoasă, cu atît ea trimite o rază mai luminoasă.
Hope, like the glimmering taper's light,
Adorns and cheers the way ;
And still, the darker grows the night,
Emits a brighter ray.
(Goldsmith, *Capt., act. II*).

4 939. De obicei (tocmai) lucrul în care ne punem cea mai mare speranță se dovedește a fi cel mai fatal.
What we place most hopes upon generally proves most fatal.
(Goldsmith, *Vic. 5*).

4 940. Ceasurile pe care le petrecem gîndindu-ne la perspective fericite sînt mai plăcute decît acele încununate de folosință.
The hours we pass with happy prospects in view, are more pleasing than those crowned with fruition. *(Ib. 10)*.

4 941. Două sentimente ar trebui să avem totdeauna : recunoștință pentru trecut și speranță pentru viitor.
Two feelings should be always with us — gratitude for the past, and hope for the future.
(Lubbock, *Peace 1*).

L. SPIRITUL

4 942. Spiritul este infinit și de sine stătător ; el nu-i amestecat cu nimic, ci există singur și separat . . . Căci el este cel mai subtil dintre toate lucrurile și cel mai pur ; el posedă cunoașterea deplină despre orice lucru și are cea mai mare putere. Și toate cîte au suflet, fie mari fie mici, peste toate stăpînește spiritul. El stăpînește peste orice mișcare de rotație, încă de la început. Și mai întîi mișcarea începu de la un punct mic ; ea însă se extinde mai departe și va merge și mai departe. Și spiritul cunoscu toate cele amestecate și cele

despărțite și separate. Și pe toate le orîndui spiritul cum aveau să fie și cum au fost cele care nu mai sînt acum, și cum sînt cele care există ; precum și mișcarea de rotație pe care o fac azi stelele, soarele, luna, aerul și eterul, care se separă. Și însăși mișcarea de rotație a făcut ca ele să se separe.

Νοῦς δέ ἐστιν ἄπειρον καὶ αὐτοκρατὲς καὶ μέμεικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ἐπ'ἑωυτοῦ ἐστιν...

Ἔστι γὰρ λεπτότατόν τε πάντων χρημάτων καὶ καθαρώτατον, καὶ γνώμην γε περὶ παντὸς πᾶσαν ἴσχει καὶ ἰσχύει μέγιστον. Καὶ ὅσα γε ψυχὴν ἔχει καὶ μείζω καὶ ἐλάσσω, πάντων νοῦς κρατεῖ. Καὶ τῆς περιχωρήσιος τῆς συμπάσης νοῦς ἐκράτησεν, ὥστε περιχωρῆσαι τὴν ἀρχήν. Καὶ πρῶτον ἀπό του σμικροῦ ἤρξατο περιχωρεῖν, ἐπὶ δὲ πλέον περιχωρεῖ, καὶ περιχωρήσει ἐπὶ πλέον. Καὶ τὰ συμμισγόμενά τε καὶ ἀποκρινόμενα καὶ διακρινόμενα πάντα ἔγνω νοῦς. Καὶ ὁποῖα ἔμελλεν ἔσεσθαι καὶ ὁποῖα ἦν, ἄσσα νῦν μὴ ἔστι, καὶ ὁποῖα ἔστι, πάντα διεκόσμησε νοῦς καὶ τὴν περιχώρησιν ταύτην, ἣν νῦν περιχωρέει τά τε ἄστρα καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ὁ αἰθὴρ οἱ ἀποκρινόμενοι. Ἡ δὲ περιχώρησις αὐτὴ ἐποίησεν ἀποκρίνεσθαι.

(Anaxagoras, *la Diels fr. 12*).

4 943. Orice spirit este de aceeași natură, și cel mare și cel mic.

Νοῦς δὲ πᾶς ὅμοιός ἐστι καὶ ὁ μείζων καὶ ὁ ἐλάττων. *(Ib.)*.

4 944. Numai spiritul sfînt și negrăit există, care străbate fulgerător întregul univers cu gîndirea sa cea iute.

Ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον,
φροντίσι κόσμον ἅπαντα καταΐσσουσα θοῇσιν.

(Empedocles, *la* Diels *fr. 134*).

4 945. Dacă corpul e rob, spiritul e liber.

Εἰ σῶμα δοῦλον, ἀλλ'ὁ νοῦς ἐλεύθερος.

(Sophocles, *la* Stobaeus, *Flor. 62, 33*).

4 946. Spiritul vrea, dar trupul nu poate.
Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμος, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής.
(N. T., Matthaeus 26, 41).
Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

4 947. Felul în care spiritul este unit cu corpul nu poate fi înțeles de om, și totuși acesta-i omul.
Modus quo corporibus adhaerent spiritus comprehendi ab hominibus non potest, et hoc tamen homo est. (Augustinus, *Civ. 21, 10*)

4 948. Aproape toți filozofii confundă ideile lucrurilor și vorbesc despre lucrurile corporale în mod spiritual, iar despre cele spirituale în mod corporal. Căci ei spun cu îndrăzneală că corpurile tind în jos, că ele aspiră spre centrul lor, că ele fug de distrugere, că se tem de vid, că natura are înclinații, simpatii, antipatii, care toate sînt lucruri ce nu aparțin decît spiritelor. Și cînd vorbesc despre spirite, ei le consideră ca (fiind) într-un loc și le atribuie mișcarea de la un loc la altul, care sînt lucruri ce nu aparțin decît corpurilor.
Presque tous les philosophes confondent les idées des choses, et parlent des choses corporelles spirituellement et des spirituelles corporellement. Car ils disent hardiment que les corps tendent en bas, qu'ils aspirent à leur centre, qu'ils fuient leur destruction, qu'ils craignent le vide, qu'elle (la nature) a des inclinations, des sympathies, des antipathies, qui sont toutes choses qui n'appartiennent qu'aux esprits. Et en parlant des esprits, ils les considèrent comme en un lieu, et leur attribuent le mouvement d'une place à une autre, qui sont choses qui n'appartiennent qu'aux corps. (Pascal, *Pens. 72 (347)*)

4 949. Spiritul nu-i decît materie volatilizată, iar materia spirit condensat.
L'esprit n'est que de la matière volatilisée, et la matière de l'esprit condensé.
(Maeterlinck, *Sil. p. 72*).

4 950. Spiritul nu poate fi biruit și stins de materie.

Lo spirito non puo essere sopraffatto e spento dalla materia.
(Papini, *Stor. 2, 350*).

II. SPIRITUL

4 951. Puterea spiritului creşte o dată cu importanţa lucrurilor.
Crescit cum amplitudine rerum vis ingenii.
(Tacitus, *Dial. 37*).

4 952. Spiritul este totdeauna înşelat de inimă.
L'esprit est toujours la dupe du coeur.
(La Rochefoucauld, *Max. 102*).

4 953. Se găsesc mijloace pentru a vindeca de nebunie, dar nu se găseste nici unul pentru a îndrepta un spirit sucit.
On trouve des moyens pour guérir de la folie, mais on n'en trouve point pour redresser un esprit de travers.
(Ib. 318).

4 954. Nu există proşti atit de incomozi ca acei care au spirit.
Il n'y a point de sots si incommodes que ceux qui ont de l'esprit.
(Ib. 451).

4 955. Sînt două feluri de spirite : unul care pătrunde iute şi adînc consecinţele principiilor : acesta-i spiritul just ; celălalt care cuprinde un mare număr de principii fără a le confunda, şi acesta-i spiritul geometric.
Il y a deux sortes d'esprits : l'une, de pénétrer vivement et profondément les conséquences des principes, et c'est là l'esprit de justesse ; l'autre de comprendre un grand nombre de principes sans les confondre, et c'est là l'esprit de géométrie.
(Pascal, *Pens. 2 (213)*).

4 956. Trebuie să fie cineva prea lipsit de spirit, dacă dragostea, răutatea sau nevoia nu-l fac să găsească (spirit).
Il faut être bien dénué d'esprit, si l'amour, la malignité, la nécessité, n'en font pas trouver.
(La Bruyère, *Car., Du coeur 81*).

4 957. Tot spiritul din lume e inutil pentru acela care nu-l are.
Tout l'esprit qui est au monde est inutile à celui qui n'en a point.
(Ib., De l'homme, 87).

4 958. Spiritul se uzează ca orice lucru ; ştiinţele sînt hrana lui, ele îl nutresc şi-l consumă.
L'esprit s'use comme toutes choses ; les sciences sont ses aliments, elles le nourrissent et le consument.
(Ib. 92).

4 959. Cutare are destul spirit pentru a excela într-o anumită materie şi a da lecţii, dar e lipsit de spirit pentru a vedea că trebuie să tacă în altă materie, despre care nu are decît slabe cunoştinţe ; el iese cu îndrăzneală din limitele geniului său ; dar se rătăceşte şi face ca omul ilustru să vorbească la fel ca un prost.
Tel a assez d'esprit pour exceller dans une certaine matière et en faire des leçons, qui en manque pour voir qu'il doit se taire sur quelque autre dont il n'a qu'une faible connaissance ; il sort hardiment des limites de son génie; mais il s'égare et fait que l'homme illustre parle comme un sot.
(Ib., Des jugements 63).

4 960. A rîde de oamenii de spirit este privilegiul celor proşti.
Rire des gens d'esprit c'est le privilège des sots.
(Ib., De la société, 56).

4 961. Spiritul pe care vrea să-l aibă cineva îl strică pe acela pe care-l are.
L'esprit qu'on veut avoir gâte celui qu'on a.
(Destouches, *Méch. 4, 7*).

4 962. Cînd alergi după spirit, dai peste prostie.
Quand on court après l'esprit, on attrape la sottise.
(Montesquieu, *Pens.*).

4 963. Nimeni nu se crede atît de capabil de a înşela pe un om de spirit ca prostul.
Personne ne se croit propre, comme un sot, à duper un homme d'esprit.
(Vauvenargues, *Réfl. 53*).

4 964. Legea spiritului nu e deosebită de aceea a corpului, care nu se poate menține decît printr-o hrănire continuă.
La loi des esprits n'est pas différente de celle des corps, qui ne peuvent se maintenir que par une continuelle nourriture.
(Ib. 194).

4 965. Spiritul nu ține loc de știință.
L'esprit ne tient pas lieu de savoir.
(Ib. 474).

4 966. Ce novice mai este încă acela, care își închipuie că, dacă va arăta că are spirit și minte, se va face prin aceasta iubit de societate!
Was für ein Neuling ist noch Der, welcher wähnt, Geist und Verstand zu zeigen wäre ein Mittel, sich in Gesellschaft beliebt zu machen!
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 34*).

4 967. Un spirit mare e gustat în întregime și pe deplin numai de un alt spirit mare.
Ein grosser Geist wird ganz und volkommen nur von einem anderen grossen Geiste genossen.
(Id. Par. 2, 48).

4 968. Spiritele mari datoresc oarecare menajament față de spiritele mici; pentru că ele sînt spirite mari tocmai datorită micimii acestora; întrucît totul e relativ.
Die grossen Geister sind den kleinen Geistern deshalb einige Schonung schuldig, weil sie eben nur vermöge der Kleinheit Dieser grosse Geister sint; indem Alles relativ ist.
(Ib. 57).

4 969. Pretutindeni în rele din urmă totul depinde de propria putere: și după cum nici o mîncare sau doctorie nu poate da putere vitală sau s-o înlocuiască, tot astfel nici o carte și nici un studiu propriul spirit.
Kommt doch überall zuletzt Alles auf die eigene Kraft an: und wie keine Speise oder Arznei Lebenskraft erteilen, oder ersetzen kann; so kein Buch, oder Studium, de eigenen Geist.
(Ib. 215).

4 970. Ah, adesea am fost sătul de spirit, cînd am găsit că și canaliile au spirit!
Ach, des Geistes wurde ich oft müde, als ich auch das Gesindel geistreich fand.
*(*Nietzsche, *Zar. 2, 141).*

4 971. Spiritele noastre nu sînt decît licăririle schimbătoare ale luminii eterne.
Nos esprits ne sont que les changeantes lueurs de l'éternelle lumière.
(Durant, *Vies 209*).

STATORNICIA

4 972. Nici un succes, oricît ar fi de mare, să nu te împingă să fii prea mîndru ; nici nu te lăsa robit, dacă (ți) se întîmplă ceva supărător, ci rămîi mereu același, păstrîndu-ți caracterul ferm, ca aurul în foc.
Μηδ'εὐτύχημα μηδὲν ὠδ'ἔστω μέγα,
ὅ σ'ἐξεπαρεῖ μεῖζον ἢ χρεὼν φρονεῖν·
μηδ', ἤν τι συμβῇ δυσχερές, δουλοῦ πάλιν,
ἀλλ'αὐτὸς αἰεὶ μίμνε, τὴν σαυτοῦ φύσιν
σώζων βεβαίως, ὥστε χρυσὸς ἐν πυρί.
(Euripides, *la* Plutarchus, *Apoll*).

4 973. Nu trebuie ca omul să-și piardă cumpătul, nici chiar în răstrișteː Prin statornicie el poate să ajungă la fericire. Și cel care călătorește pe mare vrea s-o străbată din nou, după ce i-a pierit corabia în valuri.
tyājyaṃ na dhāiryaṃ vidhure 'pi kāle
dhāiryāt kadācid gatim āpnuyāt saḥ
yathā samudre 'pi ca potabhaṅge
sāṃyātriko vāñchati tartum eva
(Pañcatantra (K) 1, 316).

4 974. Caută să te menții pînă la urmă așa cum ai început să te arăți.
Hoc ergo a te exige, ut, qualem institueris praestare te, talem usque ad exitum serves.
(Seneca, *Epist. 120, 22*).

4 975. E uşor să strici alcătuirea unei cetăţi bine întocmite ; dar e greu să pui ordine într-o cetate rău organizată.
Εὖ μὲν κείμενον (ἄστυ) κακῶς θέμεν εὐμαρές ἐστιν,
Εὖ δὲ θέμεν τὸ κακῶς κείμενον ἀργαλέον.
(Theognis, *Sent. 845 sq.*).

4 976. Uşor poate fi zdruncinată o cetate, chiar şi de (oameni) neînsemnaţi.
Ῥᾴδιον μὲν γὰρ πόλιν σεῖσαι καὶ ἀφαυροτέρους.
(Pindarus, *Pyth. 4, 484 sq.*).

4 977. Cît preţuieşte acel stat, din care sînt alungaţi oamenii de treabă şi înţelepţii?
Quanti ... ista civitas aestimanda est, ex qua boni sapientesque pelluntur ?
(Cicero, *Tusc. 5, 109*).

4 978. Statele care se ivesc deodată, ca şi toate celelalte lucruri din natură care se nasc şi cresc iute, nu pot avea rădăcini şi potrivirile lor aşa fel, încît cel dintîi timp neprielnic să nu le stingă.
Gli stati che vengono subito, come tutte le altre cose della natura che nascono e crescono presto, non possono avere le radici e corrispondenze loro in modo che il primo tempo avverso non le spenga.
(Machiavelli, *Princ. 7*).

4 979. Cînd un stat devine prea puternic, el e ca o apă care se revarsă sigur, după cum s-a văzut la state ca Roma, Turcia, Spania ş.a.
When a state grows to an overpower, it is like a great flood that will be sure to overflow, as it hath been seen in the states of Rome, Turkey, Spain, and others.
(Bacon, *Ess. 58*).

4 980. În tinereţea unui stat înfloresc armele ; la vîrsta mijlocie a unui stat, învăţătura ; după aceea ambele împreună pentru un timp (oarecare) ; la vîrsta declinului unui stat (înfloresc) meşteşugurile şi comerţul.

In the youth of a state, arms do flourish ; in the middle age of a state, learning, and then both of them together for a time ; in the declining age of a state mechanical arts and merchandise.
(Ib.).

I. STĂPÎNIREA

4 981. Dintre toate biruințele cea dintîi și cea mai de seamă este a se învinge pe sine însuși ; iar a fi învins de sine însuși este lucrul cel mai rușinos și cel mai rău.
Τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον.
(Plato, *Leg. 1, 3*).

4 982. Nici o stăpînire nu-i mai mare ca aceea asupra noastră și asupra pasiunilor noastre ; ea devine triumful liberului arbitru.
No hay mayor señorío que el de sí mismo, de sus afectos, que llega a ser triunfo del albedrío.
(Gracian, *Or. 8*).

4 983. De zece ori pe zi trebuie să te învingi pe tine însuți.
Zehn Mal musst du des Tages dich seiber überwinden.
(Nietzsche, *Zar. 1, p. 37*).

II. STĂPÎNIREA

4 984. Am văzut toate acestea și mi-am frămîntat mintea cu tot lucrul care se săvîrșește sub soare în această vreme cînd omul stăpînește peste om, spre nefericirea lui.
Καὶ σὺν πᾶν τοῦτο εἶδον
καὶ ἔδωκα τὴν καρδίαν μου εἰς πᾶν ποίημα,
ὃ πεποίηται ὑπὸ τὸν ἥλιον,
τὰ ὅσα ἐξουσιάσατο ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώπῳ τοῦ κακῶσαι αὐτόν.
(Septuaginta, Eccl. 8, 9).
Omnia haec consideravi,
et dedi cor meum in cunctis operibus quae fiunt sub sole
Interdum dominatur homo homini in malum suum.

4 985. Un om josnic, cînd dobîndeşte un loc de cinste, caută să facă rău stăpînului său.
nīcaḥ çlāghyapadaṃ prāpya svāminaṃ loptum icchati
(Hitopadeça 4, 6).

STIMA

4 986. Acolo unde-i prea multă stimă, fără vreun motiv lămurit, trebuie să avem bănuială, care în cele din urmă ne va prinde bine.
atyādaro bhaved yatra kāryakāraṇavarjitaḥ
tatra çaṅkā prakartavyā pariṇāme sukhāvahā
(Pañcatantra (K) 1, 413).

4 987. Acolo unde sînt în cinste cei care nu merită, iar cei care merită sînt dispreţuiţi, se ivesc trei (rele) : foamete, moarte, primejdii.
apūjya yatra pūjyante pūjyānāṃ tu vimānanā
triṇi tatra pravartante durbhikṣaṃ maraṇaṃ bhayam
(Pañcatantra 3, 202 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 159).

4 988. Unde se duce cineva mereu şi unde mănîncă regulat, acolo este nebăgat în seamă, chiar de-ar fi egal cu Indra.
yo yatra satataṃ yāti bhuṅkte cāi 'va nirantaram
sa tatra laghutāṃ yāti yadi çakrasamo bhavet
(Cāṇakya *42 ;* Böhtlingk, *Ind. Spr. 4911*).

4 989. Oamenii nu bagă în seamă pe cel din preajma lor, chiar dacă-i de mare valoare.
nikaṭastthaṃ garīyānsam api loko na manyate
(Kusumadeva, *Dṛṣ. 75* : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1571*)

4 990. Tot ce-i merit se simte, se observă, se ghiceşte reciproc ; cine vrea să fie stimat, trebuie să trăiască cu persoane vrednice de stimă.
Tout ce qui est mérite se sent, se discerne, se devine réciproquement ; si l'on voulait être estimé, il faudrait vivre avec des personnes estimables.
(La Bruyère, *Car., De la société 53*).

4 991. Un om care are de partea sa stima publică nu e niciodată sigur de a nu fi dezonorat mîine.
Un homme qui a pour lui l'estime publique n'est jamais sûr de ne pas être déshonoré demain.
(Montesquieu, *Pers. 89*).

4 992. Se-ntîmplă adesea să fim stimaţi în măsura în care ne stimăm noi înşine.
Il arrive souvent qu'on nous estime à proportion que nous nous estimons nous-mêmes.
(Vauvenargues, *Réfl. 459*).

4 993. Ca moneda de hîrtie în locul argintului, aşa circulă pe lumea aceasta, în locul stimei şi a prieteniei adevărate, demonstraţiile exterioare şi gesturile lor imitate într-un mod cît mai natural.
Wie Papiergeld statt des Silbers, so kursiren in der Welt, statt der wahren Achtung und der wahren Freundschaft, die äusserlichen Demonstrationen und möglichst natürlich mimisirten Gebärden derselben.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 33*).

4 994. Cei care arată că dispreţuiesc părerea bună a altora (despre ei), rar o merită.
Those who profess to despise the good opinion of others, seldom deserve it.
(Lubbock, *Peace 4*).

STRĂINUL

4 995. De obicei oamenii cinstesc mai mult pe străin (decît pe ai lor).
Ξένον προτιμᾶν μᾶλλον ἀνθρώποις ἔθος.
(Menander, *Mon. 49, Supplementa ex. Aldo*).

4 996. Să nu aduci pe orişicine în casa ta, fiindcă multe sînt uneltirile celui viclean.
Μὴ πάντα ἄνθρωπον εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ δολίου.
(Septuaginta, Sir. 11, 29).
Non omnem hominem inducas in domum tuam; multae enim sunt insidiae dolosi.

4 997. Primește în casa ta pe cel străin, și el te va distruge prin tulburări și te va înstrăina de ai tăi.

'Ενοίκισον ἀλλότριον, καὶ διαστρέψει σε ἐν ταραχαῖς καὶ ἀπαλλοτριώσει σε τῶν ἰδίων σου.

(Ib. 34).

Admitte ad te alienigenam,
et subvertet te in turbine,
et abalienabit te a tuis propriis.

4 998. Tot ce-i străin e stimat, fie pentru că vine de departe, fie pentru că se primește complet gata și-n desăvîrșirea sa. S-au văzut oameni care au fost odată un obiect de dispreț în ungherul lor și care sînt acum onoarea lumii.

Todo lo extraño es estimado, ya porque vino de lejos, ya porque se logra hecho y en su perfección. Sujetos vimos que ya fueron el desprecio de su rincón y hoy son honra del mundo.

(Gracian, *Or. 198*).

STRĂLUCIREA

4 999. Ceea ce strălucește e născut pentru clipa prezentă ; (dar) ceea ce-i autentic rămîne nepierdut pentru posteritate.

Was glänzt ist für den Augenblick geboren,
Das Echte bleibt der Nachwelt unverloren.

(Goethe, *Faust 73 sq.*).

STUDIUL

5 000. După cum plantele se înăbușă de prea multă umezeală și lămpile de prea mult ulei, tot astfel activitatea spiritului este înăbușită de prea mult studiu și de prea multă materie.

Comme les plantes s'étouffent de trop d'humeur, et les lampes de trop d'huile, aussi l'action de l'esprit, par trop d'étude et de matière.

(Montaigne, *Ess. 1, 24*).

5 001. Am încercat diferite moduri de a trăi și eu socot că cel mai bun este ca, ocupînd-ne cu studiul, să asis-

tăm în pace la vicisitudinile oamenilor şi să prelungim prin privelişte secolelor şi a împărăţiilor durata scurtă a zilelor noastre.

J'ai éprouvé diverses manières de vivre et j'estime que la meilleure est, s'adonnant à l'étude, d'assister en paix aux vicissitudes des hommes, et de prolonger par le spectacle des siècles et des empires la brièveté de nos jours.

(France, *Rôt. 321*).

SUBLIMUL

5 002. Copiii şi poporul obişnuiesc să schimbe ceea ce-i mare, ceea ce-i sublim, într-un joc, ba chiar într-o farsă ; de altfel cum ar fi ei în stare să-l suporte şi să-l rabde ?

So pflegen Kinder und Volk das Grosse, das Erhabene in ein Spiel, ja in eine Posse zu verwandeln ; und wie sollten sie auch sonst im Stande sein, es auszuhalten und zu ertragen ?

(Goethe, *Dicht. 1, 2*).

SUFERINŢA

5 003. Între oameni nimic nu-i scutit de suferinţă.

Ἀπήμαντον δὲ
οὐδέν ἐστιν ἐν (ἀνθρώποις).

(*Simylus 44*).

5 004. (Durerea) proprie apasă deopotrivă pe fiecare ; dar când e vorba de suferinţa altuia, inima e îndată nesimţitoare.

Τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει
πάνθ'ὁμῶς. εὐθὺς δ'ἀπήμων κραδία
κἄδος ἀμφ' ἀλλότριον.

(Pindarus, *Nem. 1, 82 sqq.*).

5 005. Tuturor muritorilor divinitatea le-a dat suferinţe, fiecăruia alta.

Πάντεσσι θνατοῖσι δαίμων ἐπέταξε πόνους ἄλλοισιν ἄλλους.

(Bacchylides *13* (21)).

5 006. Cine-i veşnic fără suferinţă, afară de zei?

Τίς δὲ πλὴν θεῶν
ἅπαντ'ἀπήμων τὸν δι'αἰῶνος χρόνον;
(Aeschylus, *Agam. 553 sq.*).

5 007. Întreaga viaţă omenească e plină de dureri; şi nu există încetare a suferinţei.

Πᾶς δ'ὀδυνηρὸς βίος ἀνθρώπων
κοὐκ ἔστι πόνων ἀνάπαυσις.
(Euripides, *Hipp. 188*).

5 008. O minte tînără nu vrea să sufere.

Νέα φρονεῖς οὐκ ἀλγεῖν φιλεῖ.
(Id. Med. 48).

5 009. Cît timp trăieşte, omul nu poate scăpa de suferinţe.

jīvite vartamānasya duḥkhānām āgamo dhruvaḥ
(Mahābhārata 1, 6123: Bohtlingk, *Ind. Spr. 982)*.

5 010. Cine se întristează de suferinţele altora, nu e niciodată fericit; căci suferinţele nu au sfîrşit: una se naşte din alta.

paraduḥkhena yo duḥkhī na sa jātu sukhī bhavet
duḥkhānām hi kṣayo nā 'sti jāyate hy aparāt param
(Ib. 12, 761: Ib. 1702).

5 011. Suferinţă e bătrîneţea. . . suferinţă e sărăcia, suferinţă e convieţuirea cu cine nu ne e drag, suferinţă e despărţirea de cine ni-i drag.

duḥkham jarā . . . duḥkham arthaviparyayaḥ
duḥkham cā 'niṣṭasaṃvāso duḥkham iṣṭaviyojanam
(Ib. 5196: Ib. 4190).

5 012. Cei care au suferit mult suportă mai uşor tot ce se întîmplă şi socot că de-acum au devenit tari împotriva soartei.

Qui, cum multa sint saepe perpessi facilius ferunt, quidquid accidit, obduruisseque iam sese contra fortunam arbitrantur.
(Cicero, *Tusc. 3, 67*).

5 013. Dacă vrei ca eu să plîng, trebuie mai întîi să suferi tu însuţi.

Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi.
(Horatius, *Ars 102 sq.*).

5 014. Cei mai rău sîntem încovoiaţi şi chinuiţi de mîini nevăzute.
Wir werden am schlimmsten von unsichtbaren Händen gebogen und gequält.
(Nietzsche, *Zar. 1, p. 59*).

5 015. Pe cît de adînc priveşte omul în viaţă, pe atît de adînc priveşte el şi-n suferinţă.
So tief der Mensch in das Leben sieht, so tief sieht er auch in das Leiden.
(Ib. 3, 230).

5 016. Omul, cînd suferă, îşi face o idee specială despre bine şi rău, şi anume despre binele pe care ar trebui să i-l facă alţii şi la care are pretenţie, ca şi cum ar fi îndreptăţit la aceasta de propriile sale suferinţe. Şi dacă ceilalţi nu-i fac binele, ca şi cum ar fi de datoria lor, el îi acuză şi se scuză cu uşurinţă de tot răul pe care-l face, ca şi cum ar fi dreptul său.
L'uomo, quando soffre, si fa una particolare idea del bene e del male, e cioè del bene che gli altri dovrebbero fargli e a cui egli pretende, come si dalle proprie sofferenze vi fosse abilitato. E se gli altri non gli fanno il bene quasi per dovere, egli li accusa, e di tutto il male ch'egli fa quasi per diritto, facilmente si scusa.
(Pirandello, *Pasc. 13*).

SUFLETUL

5 017. Iar sufletul îşi ia zborul şi cutreieră ca un vis.
Ψυχὴ δ' ἠὺτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
(Homerus, *Od. 11, 222*).

5 018. Cînd sufletul se naşte şi se întrupează, el se uneşte cu suferinţa ; cînd iese din corp şi moare, el părăseşte (orice) suferinţă.

sa vā ayaṃ puruṣo jāyamānaḥ çarīram abhisaṃpadyamānaḥ pāpmabhiḥ saṃsṛjyate sa utkrāman mriya māṇaḥ pāpmano vijahāti
(Bṛhad Āraṇyaka-Upaniṣad 4, 3, 8).

5 019. Cum zace o piele de şarpe moartă, lepădată pe un muşuroi de furnici, astfel zace corpul (după moarte) ; iar sufletul, fără corp şi nemuritor, devine Brahma şi lumină.
yathā 'hinirlvayanī valmīke mṛtā pratyastā çayītāi 'vam eve 'dam çarīram çete 'thā 'yam açarīro 'mṛtaḥ prāṇo brahmāi 'va teja eva
(Ib. 4, 7).

5 020. Sufletul este format din gîndire. După cum e gîndirea lui în lumea aceasta, aşa devine el după moarte.
kratumayaḥ puruṣo yathākṛatur asmiṇl loke puruṣo bhavati tathe 'taḥ pretya bhavati
(Chāndogya-Upaniṣad 3, 14, 1).

5 021. Corpul este muritor şi-n puterea morţii. El e lăcaşul sufletului nemuritor şi fără corp. Cînd acesta e întrupat, el e în puterea celor plăcute şi neplăcute. Pentru sufletul întrupat nu există scăpare de plăcere şi neplăcere ; dar de sufletul neîntrupat nu se atinge plăcerea sau neplăcerea.
martyaṃ vā idaṃ çarīram āttaṃ mṛtyunā tad asyā 'mṛtasyā 'çarīrasyā 'tmano 'dhiṣṭhānam ātto vāi saçarīrah priyāpriyābhyāṃ na vāi saçarīrasya sataḥ priyāpriyayor apahatir asty açarīraṃ vāva santaṃ na priyāpriye spṛçataḥ.
(Ib. 8, 12, 1).

5 022. Cînd privirea cutreieră spaţiul, acesta-i sufletul din ochi ; ochii (servesc numai) pentru a privi. Cel care-şi spune : „Vreau să miros", acela-i sufletul ; nasul (serveşte numai) pentru a mirosi. Cel care îşi spune : „Vreau să vorbesc„ acela-i sufletul ; vocea (serveşte numai) pentru a vorbi. Cel care îşi spune : „Vreau să aud", acela-i sufletul ; urechea (serveşte numai) pentru a auzi.
atha yatrāi 'tad ākāçam anuviṣaṇṇaṃ cakṣuḥ sa cākṣuṣaḥ puruṣo darçanāya cakṣur atha yo vede 'dam

jighrāṇi 'ti sa ātmā gandhāya ghrāṇam atha yo vede 'dam abhivyāharāṇī 'ti sa ātmā 'bhivyāhārāya vāg atha yo vede 'dam çṛṇavānī 'ti sa ātmā çravaṇāya çrotram
(Ib. 4).

5 023. Află că sufletul este cel care stă pe car, corpul este carul, intelectul e vizitiul, mintea frîul.
Simţurile sînt cai, obiectul lor e drumul. Cel care se foloseşte este (sufletul), înzestrat cu corp, simţuri şi minte. Aşa spun înţelepţii.
Cine nu e înţelept şi-i cu mintea veşnic neconcentrată, aceluia simţurile nu-i sînt supuse, ca nişte cai răi ai unui vizitiu.
Cine însă e înţelept şi cu mintea totdeauna concentrată, aceluia simţurile îi sînt supuse, ca nişte cai buni ai unui vizitiu.
ātmānam rathinam viddhi çarīram ratham eva tu
buddhim tu sārathim viddhi manah pragraham eva ca
indriyāṇi hayān āhur viṣayāṃs teṣu gocarān
ātmendriyamanoyuktam bhokte 'ty āhur manīṣiṇaḥ
yas tv avijñānavān bhavaty ayuktena manasá sadā /
tasye 'ndriyāny avaçyāni duṣṭāçvā iva sārātheḥ
yas tu vijñānavān bhavati yuktena manasā sadā
tasye 'ndriyāṇi vaçyāni sadaçvā iva sāratheḥ
(Kaṭha-Upaniṣad 1, 3, 3-6).

5 024. De cine-i pusă în mişcare, de cine-i trimisă mintea cînd aleargă spre activitatea ei ?
Cine dă porunceă primei vieţi, de porneşte ? De cine-i pusă în mişcare vorba, cînd e vorbită ? Cine dă ochiului şi urechii menirea lor ?
kene 'şitam patati preşitam manaḥ kena prāṇaḥ prathamaḥ prāiti yuktaḥ
kene 'şitām vācam imām vadanti cakşuḥ çrotram ka u devo yunakti
(Kena-Upaniṣad 1, 1).

5 025. Acela despre care mulţi nu pot auzi, pe care mulţi, chiar cînd aud despre el, nu-l pot înţelege, — minunat e cel care vorbeşte despre el, iscusit e cel care ascultă ; minunat e cel care ştie, învăţat de unul iscusit.

çravaṇāyā 'pi bahubhir yo na labhyaḥ çṛṇvanto 'pi bahavo yaṃ na vidyuḥ
āçcaryo vakta kuçalo 'sya labdhā 'çcaryo jñātā kuçalānuçiṣṭaḥ
(Kaṭha-Upaniṣad 2, 7).

5 026. (Sufletul) fiind mai subtil decît ceea ce-i subtil, nu poate fi gîndit.
aṇīyān hy atarkyam aṇupramāṇāt
(Ib. 8).

5 027. Sufletul (atot)ştiutor nu se naşte nici nu moare ; el nu provine din nimic. . . Nenăscut, veşnic, perpetuu, străvechi, el nu e omorît, cînd e omorît corpul.
na jāyate mriyate vā vipaçcin nā 'yaṃ kutaçcin . . .
babhūva . . .
ajo nityaḥ çāçvato 'yaṃ purāṇo na hanyate hanyamāne çarīre
(Ib. 18).

5 028. Sufletul, mai subtil decît ceea ce-i subtil şi mai mare decît ceea ce-i mare, e aşezat în cavitatea (inimii fiecărei) fiinţe.
Cine-i liberat de dorinţe, acela, lipsit de întristare, priveşte prin favoarea Creatorului această măreţie a sufletului.
aṇor aṇīyān mahato mahīyān ātmā 'sya jantor nihito guhāyām
tam akratuḥ paçyati vītaçoko dhātur prasādān mahimānam ātmanaḥ
(Ib. 20).

5 029. Înţeleptul care înţelege că sufletul e fără corp între corpuri, statornic între cele trecătoare, nu (mai) este întristat.
açarīraṃ çarīreşv anavastheşv avasthitam
mahāntaṃ vibhum ātmānaṃ matvā dhīro na çocati
(Ib. 22).

5 030. Sufletul nu poate fi găsit nici prin textele sfinte, nici prin raţiune, nici prin multă învăţătură. Acela îl găseşte, pe care îl alege ; aceluia i se descoperă propriul său suflet.

nā 'yam ātmā pravacanena labhyo na medhayā na bahunā çrutena
yam evāi 'ṣa vṛṇute tena labhyas tasyāi'ṣa ātmā vivṛṇute tanūṃ svām
(Ib. 23).

5 031. Mai presus de suflet nu (mai) este nimic ; aceasta-i ultima limită, aceasta-i ţinta supremă.
puruṣān na paraṃ kiṃ cit sā kāṣṭhā parā gatiḥ
(Ib. 3, 11).

5 032. Sufletul, ascuns în toată fiinţele, nu se manifestă. Dar e văzut de mintea ascuţită şi subtilă a celor cu vederea subtilă.
eṣa sarveṣu bhūteṣu gūḍhā 'tmā na prakāçate
dṛçyate tv agryayā buddhyā sūkṣmayā sūkṣmadarçibhiḥ
(Ib. 12).

5 033. Cel de sine stătător (Brahma) a deschis căile simţurilor în afară ; de aceea (omul) priveşte în afară şi nu înspre sufletul dinlăuntru. (Însă) înţeleptul care doreşte nemurirea îşi întoarce ochii (de la cele din afară) şi contemplează sufletul dinlăuntrul său.
parāñci khāni vyatṛṇat svayaṃbhūs tasmāt parāṅ paçyati nā 'ntarātmānam
kaçcid dhīraḥ pratyag ātmānam āikṣad āvṛttacakṣur amṛtatvam icchan
(Ib. 4, 1).

5 034. Sufletul este acela prin care se cunoaşte forma, gustul, mirosul, sunetele, atingerile, iubirea ; este oare ceva care să(-i) rămînă (necunoscut) ?
yena rūpaṃ rasaṃ gandhaṃ çabdān sparçāṃç ca māithunān
etenāi 'va vijānāti kim atra pariçiṣyate
(Ib. 3).

5 035. Sufletul, asemenea luminii fără fum, stăpînind trecutul şi viitorul, este azi şi va fi mîine.
puruṣo jyotir ivā 'dhūmakaḥ
içāno bhūtabhavyasya sa evā 'dya sa u çvaḥ
(Ib. 13).

5 036. După cum aerul, care-i unul, cînd intră în lume, își schimbă forma după orice formă ; tot astfel și sufletul care-i unul și se află în toate ființele, își schimbă forma după orice formă și este și-n afară (de ele).

vāyur yathāi 'ko bhuvanaṃ praviṣṭo rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo babhūva
ekas tathā sarvabhūtāntarātma rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo bahiç ca
(Ib. 5, 10).

5 037. După cum soarele, care-i ochiul lumii întregi, nu e pătat de defectele ochiului, care sînt în afară de el ; tot așa sufletul, care-i unul și se află în toate ființele, nu e pătat de mizeria acestei lumi, fiindcă-i (și-n) afară de ea.

sūryo pathā sarvalokasya cakṣur na lipyate cākṣuṣāir bāhyadoṣāiḥ
ekas tathā sarvabhūtāntarātmā na lipyate lokaduḥkhena bāhyaḥ
(Ib. 11).

5 038. (Fără el) nu se manifestă nici soarele, nici luna cu stelele, nici fulgerele ; cu atît mai puțin focul. (Dar) cînd se manifestă el, totul se manifestă după el ; prin manifestarea lui întregul univers se manifestă.

na tatra sūryo bhāti na candratārakaṃ ne 'mā vidyuto bhānti kuto 'yam agniḥ
tam eva bhāntam anubhāti sarvaṃ tasya bhāsā sarvam idaṃ vibhāti
(Ib. 15).

5 039. Natura lui nu poate fi privită, nimeni nu-l poate vedea cu ochii. El se manifestă (numai) în inimă și-n minte, prin gîndire. Cei care știu aceasta devin nemuritori.

na saṃdṛçe tiṣṭhati rūpam asya na cakṣuṣā paçyati kaçcanāi 'nam
hṛdā manīsā manasā 'bhikḷpto ya etad vidur amṛtās te bhavanti
(Ib. 6, 9).

5 040. (Deși) nemișcat, el este mai iute decît gîndul. Zeii nu-l pot ajunge, căci el aleargă înaintea lor. Deși stă pe loc, el întrece pe (toți) ceilalți (zei), oricît de tare ar fugi.

anejad ekaṃ manaso javīyo nāi 'nad devā āpnuvan pūrvam arṣat
tad dhāvato 'nyān atyeti tiṣthat
(Iça-Upanişad 4).

5 041. Sufletul suprem este marele stăpîn, cel ce pune în mişcare tot ce există ; el e stăpînul fericirii absolute, e lumină, e nepieritor.
mahān prabhur vāi puruṣaḥ sarvasyāi 'ṣa pravartakaḥ/sunirmalām imām prāptim içāno jyotir avyayaḥ
(Çvetāçvatara-Upanişad 3, 12).

5 042. Fără mîini şi picioare, el aleargă şi apucă ; el vede fără ochi, aude fără urechi. El cunoaşte tot ce este de cunoscut ; dar nu este nimeni care să-l cunoască. Pe el îl numesc (înţelepţii) marele suflet, supremul.
apāṇipādo javano grahītā pacyaty acakṣuh sa çṛnoty akarṇaḥ
sa vetti vedyaṃ na ca tasyā 'sti vettā tam āhur agryaṃ puruṣaṃ mahāntam
(Ib. 19).

5 043. Fără început, tu eşti prezent pretutindeni ; din tine s-au născut toate lumile.
anādimat tvaṃ vibhutvena vartase yato jātāni bhuvanāni viçvā
(Ib. 4, 4).

5 044. Nu există asemănare pentru el, al cărui nume este glorie infinită.
Na tasya pratimā 'sti yasya nāma mahad yaçaḥ
(Ib. 19).

5 045. După cum păianjenul, stînd în mijlocul plasei sînte îndată ce o muscă îi rupe vreun fir, şi de aceea aleargă iute într-acolo, ca şi cum ar suferi pentru întreglmea firului : tot astfel sufletul omenesc, cînd vreo parte a corpului este vătămată, aleargă într-acolo ca şi cum n-ar putea suferi vătămarea corpului, cu care-i unit strîns şi într-un anumit raport.
Sicut aranea, stans in medio telae sentit, quam cito musca aliquem filum suum corrumpit itaque illuc celeriter currit quasi de fili persectione dolens, sic

hominis anima aliqua parte corporis laesa illuc festine meat quasi impatiens laesionis corporis, cui firme et proportionaliter iuncta est.
(Heraclitus, *la* Diels *fr. 67 a*).

5 046. Nu vei găsi hotarele sufletului, chiar dacă ai străbate toate drumurile ; atît de adîncă este taina lui.
Ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν.οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει.
(Ib. 45).

5 047. Sufletul (fiecăruia) își este (singur) prieten, sufletul (fiecăruia) își este (singur) dușman, sufletul (fiecăruia) își este (singur) martor la ceea ce săvîrșește și la ceea ce (încă) n-a săvîrșit.
atmāi 'va hy ātmano bandhur ātmāi 'va ripur ātmanaḥ
ātmāi 'va hy ātmanaḥ sākṣī kṛtasyā 'py akṛtasya vā
(Mahābhārata 11, 80 sq.).

5 048. Cînd sufletul este despărțit de corp, în somn, el își amintește trecutul, vede prezentul și prevede viitorul.
Quum est somno evocatus animus a societate corporis, tum meminit praeteritorum, praesentia cernit, futura praevidet.
(Cicero)

5 049. Pherekydes din Syros a spus cel dintîi că sufletul omenesc este veșnic.
Pherecydes Syrius primum dixit animos esse hominum sempiternos.
(Id. Tusc. 1, 38).

5 050. Nu-i nimic mai iute ca sufletul, nu există iuțeală care să se poată lua la întrecere cu aceea a sufletului.
Nihil est animo velocius, nulla est celeritas, quae possit cum animi celeritate contendere.
(Ib. 43).

5 051. Corpul e ca un vas sau ca un receptacul al sufletului ; tu săvîrșești ceea ce săvîrșește sufletul tău.
Corpus quidem quasi vas est aut aliquod animi receptaculum ; ab animo tuo quidquid agitur, id agitur a te.
(Ib. 52).

5 052. După cum omul este alcătuit din corp şi suflet, tot astfel toate lucrurile şi toate preocupările noastre urmează unele natura corpului, altele pe aceea a sufletului. De aceea o frumuseţe aleasă, o bogăţie mare, pe lîngă această forţă fizică şi toate celelalte de felul acesta dispar în scurt timp ; pe cînd marile realizări ale spiritului sînt nemuritoare, ca şi sufletul.

Uti genus hominum compositum ex corpore et anima est, ita res cunctae studiaque omnia nostra corporis alia, alia animi naturam sequuntur. Igitur praeclara facies, magnae divitiae, ad hoc vis corporis et alia omnia huiusmodi brevi dilabuntur ; at ingeni egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.

(Sallustius, *Iug. 2, 1 sqq.*).

5 053. Corpul împovărat de . . . vicii . . . ţintuieşte sufletul la pămînt.

Corpus onustum... vitiis animum... affigit humo.

(Horatius, *Sat. 2, 2, 79*).

5 054. După cum razele soarelui ating, ce-i drept, pămîntul, dar sînt acolo de unde pornesc : tot astfel sufletul, mare şi sfînt, şi coborît aici ca să cunoaştem mai de-aproape cele divine, este, ce-i drept, în legătură cu noi, dar e nedespărţit de originea sa ; de acolo atîrnă, într-acolo priveşte şi năzuieşte, şi participă la (preocupările) noastre ca ceva mai bun.

Quemadmodum radii solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, unde mittuntur : sic animus magnus ac sacer et in hoc demissus, ut proprius quidem divina nossemus, conversatus quidem nobiscum, sed haeret origini suae : illinc pendet, illuc spectat ac nititur, nostris tamquam melior interest.

(Seneca, *Epist. 41, 5*).

5 055. După cum flacăra nu poate fi înăbuşită, căci ea scapă în jurul obiectului care o acoperă ; după cum aerul nu e vătămat de lovituri sau de izbituri, ba nici măcar nu e tăiat, ci se revarsă în jurul obiectului, căruia îi cedează ; tot astfel sufletul, care-i format dintr-un (element) foarte fin, nu poate fi prins nici doborît în corp, ci graţie subtilităţii sale erupe prin însăşi lucrurile care îl apasă.

Quemadmodum flamma non potest opprimi, nam circa id effugit, quo urgetur : quemadmodum aer verbere atque ictu non laeditur, ne scinditur quidem, sed circa id, cui cessit, refunditur : sic animus qui ex tenuissimo constat, deprehendi non potest nec intra corpus affligi, sed beneficio subtilitatis suae per ipsa, quibus premitur, erumpit.
(Ib. 57, 8).

5 056. Dacă sufletul mai există după ce s-a desprins din corp, îi este rezervată o condiție mai fericită decît atunci cînd se află în corp.
Si modo solutae corporibus animae manent, felicior illis status restat quam est, dum versantur in corpore.
(Ib. 76, 25).

5 057. Atunci sufletul nostru va avea de ce să se felicite, cînd liberat din acest întuneric, în care se învîrtește, va vedea strălucirea nu cu o vedere slabă, ci va primi întreaga lumină și va fi redat cerului, căruia îi aparține, cînd (își) va primi locul pe care l-a ocupat înainte de a se naște. Originea sa îl cheamă sus. Dar el va fi acolo și înainte de a se libera din această închisoare, cînd va fi lepădat viițiile și se va fi înălțat pur și ușor în meditații divine.
Tunc animus noster habebit, quod gratuletur sibi, cum emissus his tenebris, in quibus volutatur, non tenui visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit et cocio redditus suo fuerit, cum receperit locum, quem occupavit sorte nascendi. Sursum illum vocant initia sua. Erit autem illic etiam antequam hac custodia exsolvatur, cum vitia disiecerit purusque ac levis in cogitationes divinas emicuerit.
(Ib. 79, 12).

5 058. Ce-i folosește omului să cîștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul ?
Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;
(N. T., Marcus 8, 36).

Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, et detrimentum animae suae faciat ?

5 059. Adu-ți aminte, că ceea ce te conduce este ceea ce-i ascuns înlăuntrul (tău) : acela-i graiul, acela-i viața, acela-i omul, dacă putem spune așa. Nu asocia niciodată în închipuirea ta ceea ce(-l) cuprinde asemenea unui vas, nici organele acestea formate în jurul (lui). Căci ele sînt asemenea unor instrumente de care se deosebesc numai întrucît sînt atașate din natură. Fără cauza care le pune în mișcare sau le ține, părțile acestea nu sînt de mai mare folos decît suveica pentru țesătoare, trestia pentru cel care scrie, sau biciul pentru vizitiu.

Μέμνησο, ὅτι τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον· ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. Μηδέποτε συμπεριφαντάζου τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες καὶ τὰ ὀργάνια ταῦτα τὰ περιπεπλασμένα. Ὅμοια γάρ ἐστι σκευαρίοις, μόνον διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. Ἐπεί τοι οὐ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων χωρὶς τῆς κινούσης καὶ ἰσχούσης αὐτὰ αἰτίας ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντρίᾳ καὶ τοῦ καλάμου τῷ γράφοντι καὶ τοῦ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

(Marcus Aurelius *10, 38*).

5 060. (Sufletul rațional) cuprinde întregul univers și vidul din jurul lui, și forma lui ; el se extinde în infinitul timpului, cuprinde cu gîndul renașterea periodică a lumii și înțelege că cei (care vor veni) după noi nu vor vedea nimic nou, după cum cei care au fost înaintea noastră n-au văzut nimic mai mult, ci cel care-i în vîrstă de 40 de ani, dacă are cît de puțină judecată, a văzut oarecum tot ce a fost și tot ce va fi, în ceea ce privește uniformitatea (sa).

(Ἡ λογικὴ ψυχὴ) περιέχεται τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὸ περὶ αὐτόν κενὸν καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται καὶ τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνει καὶ περινοεῖ καὶ θεωρεῖ ὅτι οὐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ'ἡμᾶς οὐδὲ περιττότερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὁ τεσσαρακοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁποσο-

νοῦν ἔχῃ, πάντα τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα ἐώρακε κατὰ τὸ ὁμοειδές.
(Ib. 11, 1).

5 061. Dă-ţi seama odată, că ai în tine ceva mai bun şi mai divin decît ceea ce(-ţi) stîrneşte pasiunile şi te agită.
Αἴσθου ποτέ, ὅτι κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιούντων καὶ καθάπαξ τῶν νευροσπαστούντων σε.
(Ib. 12, 19).

5 062. Închinare luminii liniştite, a cărei unică năzuinţă este să se cunoască pe sine, care constă din minte pură, infinită, nelimitată de spaţiu, de timp sau de altceva.
dikkālādyanavacchinnānantacinmātramūrtaye
svānubhūtyekamānāya namaḥ çāntāya tejase
(Bhartṛhari, *Nīt. 1*).

5 063. Substanţa gînditoare şi substanţa extinsă este una şi aceeaşi substanţă, care-i cuprinsă cînd sub un atribut cînd sub celălalt.
Substantia cogitans et substantia extensa una eademque est substantia, quae iam sub hoc, iam sub illo attributo comprehenditur.
(Spinoza, *Ethica 2, 7*).

SUFLETUL UNIVERSAL

5 064. La început exista numai Sufletul (universal).
ātmā vā idam eka evā 'gra āsīt
(Āitareya-Upaniṣad 1, 1, 1).

5 065. După cum păianjenul înaintează împreună cu pînza (sa), după cum dintr-un foc ies mici scîntei, tot aşa purced din acest Âtman toate suflările, toate lumile, toţi zeii şi toate fiinţele.
sa yatho 'rṇanābhis tantuno 'ccared yathā 'gneḥ kṣudrā visphuliṅgā vyuccaranty evam evā 'smād ātmanaḥ sarve prāṇāḥ sarve lokāḥ sarve devāḥ sarvāṇi bhūtāni vyuccaranti
(Bṛhad Āraṇyaka-Upaniṣad 2, 1, 20).

5 066. Acesta[a] eşti tu.
tat tvam asi
(Chāndogya-Upaniṣad 6, 8, 7).

5 067. Cel care consideră toate creaturile ca fiind în suflet, iar pe el ca fiind în toate, acela nu mai priveşte cu dispreţ nici o fiinţă.
yas tu sarvāṇi bhūtāny ātmany evā 'nupaçyati
sarvabhūteşu cā 'tmānaṃ tato na vijugupsate
(Içа-Upaniṣad 6).

5 068. Nu te mărgini numai să respiri împreună cu aerul care te înconjoară, ci gîndeşte de pe acum împreună cu gîndirea care cuprinde toate. Căci puterea gînditoare se revarsă pretutindeni şi străbate total pentru cel care-i în stare s-o prindă, la fel ca aerul pentru cel care-i în stare să respire.
Μηκέτι μόνον συμπνεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. Οὐ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε τῷ σπάσαι δυναμένῳ, ἥπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.
(Marcus Aurelius *8, 54*).

5 069. O singură suflare e împărţită la fiinţele lipsite de raţiune, un singur suflet raţional e distribuit la fiinţele înzestrate cu raţiune, după cum un singur pămînt e acela din toate lucrurile de pămînt şi după cum văd datorită unei singure lumini şi respiră un singur aer toate fiinţele înzestrate cu vedere şi cu suflare.
Εἷς μὲν τὰ ἄλογα ζῷα μία ψυχὴ διήρηται, εἰς δὲ τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται, ὥσπερ καὶ μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν καὶ ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν καὶ ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.
(Ib. 9, 8).

5 070. (Există) o singură lumină a soarelui, deşi separată prin ziduri, munţi şi mii de alte obstacole ; o singură substanţă comună, deşi separată de fiecare din miile de

---

a) *Acesta :* sufletul universal.

corpuri, un singur suflet, deşi separat de mii de naturi şi de ingrădiri speciale ; un singur suflet raţional, deşi pare divizat.

Ἓν φῶς ἡλίου, κἂν διείργηται τοίχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. Μία οὐσία κοινή, κἂν διείργηται ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. Μία ψυχὴ κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. Μία νοερὰ ψυχή, κἂν διακεκρίσθαι δοκῇ.

(Ib. 12. 30).

SUPĂRAREA

5 071. Este imposibil să nu aibă supărări cel care locuieşte într-un oraş sau într-o casă şi care are legături cu oamenii.

Οὐ γὰρ ἔστι πόλιν ἢ οἰκίαν οἰκοῦντα καὶ ἀνθρώποις ὁμιλοῦντα μηδέποτε λυπεῖσθαι.

(Socrates, *la* Stobaeus, *Flor. 99, 35*).

5 072. Nu se poate găsi viaţă scutită de supărări.

Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν βίον ἄλυπον οὐδενός.

(Menander, *Mon. 419*).

SUPERIORITATEA

5 073. Să fii mereu cel mai de seamă şi mai presus de ceilalţi.

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

(Homerus, *Il. 6, 208*).

5 074. Superioritatea fiecăruia este o trinitate : minte, putere şi noroc.

Ἑνὸς ἑκάστου ἀρετὴ τριάς· σύνεσις καὶ κράτος καὶ τύχη.

(Ion din Chios, *la* Diels *fr. 1*).

5 075. Tot ce se distinge e rar.

Omnia praeclara rara.

(Cicero, *Am. 21*).

5 076. Fiecare se distinge în altceva.

Alius in aliis rebus est praestantior.

(Syrus, *17*).

5 077. Orice superioritate este nesuferită ; dar a întrece pe domnitorul său este o prostie sau o lovitură a soartei.
Todo vencimiento es odioso, y del dueño, o necio o fatal.
(Gracian, *Or. 7*).

5 078. Nimeni nu e dispus să recunoască altuia vreo superioritate, atîta timp cît poate să i-o tăgăduiască în vreun fel.
Niemand räumt gern Andern einen Vorzug ein, so lang er ihn nur einigermassen läugnen kann.
(Goethe, *Dicht. 19*).

5 079. Superioritatea spirituală este pretutindeni și-n toate împrejurările lucrul cel mai urît din lume ; mai ales de cîrpacii din aceeași specialitate, care ar vrea să treacă ei înșiși drept ceva.
Geistige Uberlegenheit ist, überall und in allen Verhältnissen, das Verhassteste auf der Welt ; und nun gar bei den *Stümpern im selben Fache*, die selbst für etwas gelten möchten.
(Schopenhauer, *Par. 2, 242*).

SUPERSTIȚIA

5 080. La atîtea rele a fost în stare să îndemne superstiția !
Tantum religio potuit suadere malorum !
(Lucretius, *Nat. 1, 101*).

5 081. Toți cei care-și bat joc de auguri nu au totdeauna mai mult spirit decît cei care cred în ei.
Tous ceux qui se moquent des augures n'ont pas toujours plus d'esprit que ceux qui y croient.
(Vauvenargues, *Réfl. 318*).

SUPORTAREA

5 082. Mult am mai suferit și îndurat pînă acum, pe valuri și-n războaie ; după atîtea, întîmple-se și asta !
Ἤδη γὰρ μάλα πόλλ' ἔπαθον καὶ πολλὰ μόγησα κύμασι καὶ πολέμῳ· μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω.
(Homerus, *Od. 5, 223 sq*).

5 083. Suferă inimă ; doar ai suportat odinioară lucruri mai grozave.

Τέτλαθι δή, κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ'ἔτλης.
(Ib. *20,18*)

5 084. Pentru nenorocirile iremediabile zeii au dat ca alinare răbdarea fermă.

'Αλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν,
.....ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν
φάρμακον.
(Archilochus, *El. 9,5 sqq.*)

5 085. Nu te întrista prea tare în răstrişte, nici nu te bucura (prea tare) în prosperitate ; căci om superior e acela care le suportă pe toate

Μηδὲν ἄγαν χαλεποῖσιν ἀσῶ φρένα μηδ'ἀγαθοῖσιν
χαῖρ', ἐπεὶ ἔστ'ἀνδρὸς πάντα φέρειν ἀγαθοῦ.
(Theognis, *Sent. 657 sq.*)

5 086. Trebuie să suportăm cît mai uşor soarta ce ne-a fost hotărîtă, ştiind că puterea necesităţii este de neînvins.

Τὴν πεπρωμένην δὲ χρὴ
αἶσαν φέρειν ὡς ῥᾷστα, γίγνώσκοντ'ὅτι
τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ'ἀδήριτον σθένος.
(Aeschylus, *Prom. 103 sqq.*)

5 087. Trebuie să încercăm să suportăm cît mai uşor constrîngerile vieţii.

Πειρᾶσθαι δὲ χρὴ
ὡς ῥᾷστα τἀναγκαῖα τοῦ βίου φέρειν.
(Sophocles, *Thyes. la* Stabaeus, *Flor. 108,21*)

5 088. Nu există grozăvie, suferinţă sau nenorocire trimisă de zei, a cărei povară să n-o poată duce natura omenească.

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὥδ'εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ συμφορὰ θεήλατος,
ἥς οὐκ ἂν ἄραιτ'ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
(Euripides, *Or. 1 sqq.*).
Neque tam terribilis ulla fando oratio est

Nec sors nec ira caelitum invectum malum,
Quod non natura humana patiendo ecferat.
(Pacuvius, *la* Cicero, *Tusc. 4, 63*).

5 089. Trebuie suportat de nevoie ceea ce ne vine de la zei şi cu bărbăţie ceea ce ne vine de la duşmani.
Φέρειν τε χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως.
(Thucydides, *2, 64, 2*).

5 090. E mai uşor să dai îndemnuri decît să suferi cu răbdare.
Ῥᾷον παραινεῖν ἢ παθόντα καρτερεῖν.
(Menander, *Mon. 471*).

5 091. Bucură-te de fericirea şi suportă suferinţa care dă peste tine. Aşteaptă ceea ce vine cu timpul, cum aşteaptă plugarul recolta.
sukham āpatitaṃ sevet duḥkham āpatitaṃ sahet
kālaprāptam upāsita sasyānām iva karṣakaḥ
(Mahābhārata 3, 15 384 sq.).

5 092. Să suportăm bucuria şi întristarea, plăcerea şi neplăcerea, aşa cum vine fiecare, fără a ne lăsa biruiţi de inimă.[a]
sukhaṃ vā yadi vā duḥkhaṃ priyaṃ vā yadi vā priyam
prāptaṃ prāptam upasīta hṛdayenā 'parājitaḥ
(Ib. 12, 757 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 5236)*.

5 093. Tot ce nu se mai poate îndrepta devine mai uşor prin suportare.
Levius fit patientia
Quidquid corrigere est nefas.
(Horatius, *Od. 1, 24, 19 sq.*).

5 094. Cel mai bine e să rabzi ceea ce nu poţi îndrepta.
Optimum est pati quod emendare non possis.
(Seneca, *Epist. 107, 9*).

---

a) De inimă: de sentiment.

5 095. Rabdă şi abţine-te.
Ἀνέχου καὶ ἀπέχου.
(Epictetus, *la* Gellius, *Noct. 17, 19, 6*).
Sustine et abstine.

5 096. Dacă poţi suporta totul, atunci şi trebuie.
Omnia ferre
Si potes, et debes.
(Iuvenalis, *Sat. 5, 170 sq.*.)

5 097. Noi toţi avem destulă putere ca să suportăm relele altora.
Nous avons tous assez de force pour supporter les maux d'autrui.
(La Rochefoucauld, *Max. 19*).

5 098. Sînt rele îngrozitoare şi nenorociri oribile, la care nu îndrăznim să ne gîndim şi a căror vedere singură ne face să ne cutremurăm ; dacă se întîmplă să cădem în ele, găsim forţe pe care nu ni le bănuiam, ne întărim contra nenorocirii şi facem mai bine decît speram.
Il y a des maux effroyables et d'horribles malheurs où l'on n'ose penser, et dont la seule vue fait frémir; s'il arrive que l'on y tombe, l'on se trouve des ressources que l'on ne se connaissait point, l'on se raidit contre son infortune, et l'on fait mieux qu'on ne l'espérait.
(La Bruyère, *Car. , De l'homme 30*).

5 099. Cine ştie să sufere totul, poate îndrăzni totul.
Qui sait tout souffrir peut tout oser.
(Vauvenargues, *Réfl. 189*).

5 100. A suporta înseamnă a birui destinul nostru.
To bear is to conquer our fate.
(*La* Bulwer Lytton, *Pompei p. 444 n.*).

SUPRANATURALUL

5 101. Tu însă, surd şi încăpăţînat, nu vrei să admiţi că ceea ce se spune s-ar putea să fie adevărat ; desigur însă că-ţi dai mai puţin seama că foarte greşit se ia drept

minciună tot ce pare nemaiauzit sau în orice caz mai presus de înţelegere.
Tu vero crassis auribus et obstinato corde respuis quae forsitan vere perhibeantur ; minus hercule calles pravissimis opinionibus ea putari mendacia, quae vel auditu nova vel visu rudia vel certe supra captum cogitationis ardua videantur.
(Apuleius, *Met. 1, 3*).

5 102. Sînt în cer şi pe pămînt mai multe lucruri decît visează filozofia voastră.
There are more things in heaven and earth ...
Than are dreamt of in your philosophy.
(Shakespeare, *Haml. 1, 5*).

5 103. Supranaturalul nu-i decît un natural mai adînc şi, prin urmare, mai puţin uşor de înţeles.
Le surnaturel n'est qu'un naturel plus profond, et par conséquent, moins facile à comprendre.
(Maeterlinck, *Sabl. 131*).

SUPRAOMUL

5 104. Eu vă învăţ ce e supraomul. Omul este ceva care trebuie depăşit.
Ich lehre euch den Übermenschen. Der Mensch ist etwas, das überwurden werden soll.
(Nietzsche, *Zar. 1, 3*).

5 105. Voi v-aţi putea transforma în părinţi şi strămoşi ai supraomului : şi aceasta să fie cea mai bună creaţie a voastră !
Zu Vätern und Vorfahren könntet ihr euch umschaffen des Übermenschen : und dies sei euer bestes Schaffen !
(Ib. 2, 123).

5 106. (Şi) cel mai bun mai este încă ceva care trebuie depăşit.
Der Beste ist noch etwas, das überwunden werden muss !
(Ib. 3, 299).

5 107. Este dur să te supui unui inferior.
Χαλεπὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χείρονος.
(Democritus, *la* Diels *fr. 49*).

5 108. Cel care-i mai tare să nu se plece înaintea unuia care nu-i de-o seamă cu el ; închinarea înaintea unuia care nu-i egal este un mare rău.
jyāyānna named asame asamopanamanam aho mahat kaṣṭaṃ
(Tantrākhyāyika 3, 3).

Ş

ŞCOALA

5 109. Şcoala este uneori mormîntul originalităţii.
The school is sometimes the grave of originality.
(Lubbock, *Peace 8*).

ŞOVĂIALA

5 110. Cînd sufletul şovăie, este de ajuns un mic impuls ca să-l îndrepte într-o parte sau alta.
Dum in dubiost animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.
(Terentius, *And. 266*).

ŞTIINŢA

5 111. Veţi fi ca zeii, ştiind binele şi răul.
Ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν.
(Septuaginta, Gen. 3, 5).
Eritis sicut Dii, scientes bonum et malum.

5 112. Omul socotit îşi ascunde ştiinţa, pe cînd inima celor nesocotiţi dă pe faţă prostia.
Homo versutus celat scientiam,
et cor insipientium provocat stultitiam.
(Ib. Prov. 12, 23).

5 113. Multe lucruri ştia, dar pe toate le ştia prost.
Πόλλ' ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα.
(Margites, la Plato, *Alc. II, p. 147 B-C)*.

5 114. Urcuşul spre ştiinţă e greu.

Σοφίαι μὲν αἱπειναί.

(Pindarus, *Ol. 9, 161*).

5 115. Acelaşi om nu poate să ştie totul ; fiecare e înzestrat cu alt dar.

Ἀλλ'οὐ γὰρ ωὑτὸς πάντ'ἐπίστασθαι βροτῶν
πέφυκεν· ἄλλῳ δ'ἄλλο πρόσκειται γέρας.

(Euripides, *Rhes. 106 sq.*).

5 116. Viaţa (omenească) este scurtă, iar ştiinţa (medicinei) vastă.

Ὁ μὲν βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρή.

(Hippocrates, *Aphor. 1*).

Ars longa, vita brevis.

(Seneca, *Brev. 1, 1*).

Die Kunst ist lang !
Und kurz ist unser Leben.

(Goethe, *Faust 558 sq.*).

5 117. Nu căuta să ştii tot, dacă nu vrei să ignorezi tot.

Μὴ πάντα ἐπίστασθαι προθυμέο,μὴ πάντων ἀμαθὴς γένῃ.

(Democritus, *la* Diels *fr. 169*).

5 118. Eu ştiu numai un lucru, că nu ştiu (nimic).

Ἓν μόνον οἶδα, ὅτι οὐκ οἶδα.

(Ib. 304).

5 119. Bine ar fi... dacă ştiinţa ar fi de aşa natură, încît să curgă din cel care-i mai plin în cel care-i mai deşert dintre noi, cînd am venit în contact unii cu alţii.

Εὖ ἂν ἔχοι.....εἰ τοιοῦτον εἴη ἡ σοφία ὥστ'ἐκ τοῦ πληρεστέρου εἰς τὸν κενώτερον ῥεῖν ἡμῶν, ἐὰν ἁπτώμεθα ἀλλήλων.

(Plato, *Conv. 3*).

5 120. Uitarea este ieşirea ştiinţei, pe cînd studiul, introducînd o nouă ţinere de minte în locul celei care pleacă, păstrează ştiinţa, aşa că ea pare a fi aceeaşi.

Λήθη γὰρ ἐπιστήμης ἔξοδος, μελέτη δὲ πάλιν καινὴν ἐμποιοῦσα ἀντὶ τῆς ἀπιούσης μνήμην σώζει τὴν ἐπιστήμην, ὥστε τὴν αὐτὴν δοκεῖν εἶναι.

(Ib. 26).

5 121. Aşadar nu învăţătorii sînt răi, nici ştiinţa nu e vinovată ori rea din pricina aceasta, ci acei care n-o întrebuinţează bine.

Οὔκουν οἱ διδάξαντες πονηροί, οὐδὲ ἡ τέχνη οὔτε αἰτία οὔτε πονηρὰ τούτου ἕνεκα ἐστιν, ἀλλ'οἱ μὴ χρώμενοι ὀρθῶς.

(Id. Gorgias 11).

5 122. Orice ştiinţă, dacă-i separată de justiţie şi de celelalte virtuţi, apare ca o viclenie şi nu ca o înţelepciune.

Πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία, φαίνεται.

(Id., Men. 19).

Scientia quae est remota a iustitia calliditas potius quam sapientia est appellanda.

(Cicero, *Off. 1, 19*).

5 123. Socrate spunea că cei care ştiu ce este fiecare lucru, sînt în stare să explice şi celorlalţi ; pe cînd cei care nu ştiu e firesc să se înşele şi pe ei şi să înşele şi pe alţii.

Σωκράτης τοὺς μὲν εἰδότας, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι, τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν.

(Xenophon, *Mem. 4, 6, 1*).

5 124. Nimeni dintre noi nu ştie nimic, nici măcar aceasta dacă ştim sau nu ştim şi, în general, dacă există ceva sau nu există.

Οὐδεὶς ἡμῶν οὐδὲν οἶδεν, οὐδ'αὐτὸ τοῦτο, πότερον οἴδαμεν ἢ οὐκ οἴδαμεν οὐδ'ὅλως πότερον ἔστι τι ἢ οὐκ ἔστιν.

(Metrodorus, *la* Diels *fr. 1*).

Nego scire nos sciamusne aliquid an nihil sciamus, ne id ipsum quidem nescire aut scire nos, nec omnino sitne aliquid an nihil sit.

(Cicero, *Acad. pr. II 23, 73*).

5 125. Cu mult cel mai preţios bun al oamenilor pentru existenţa lor este ştiinţa. Pe celelalte lucruri le distruge războiul şi vicisitudinile soartei, dar ştiinţa rămîne.

Πολύ γ'ἐστὶ πάντων κτῆμα τιμιώτατον
ἅπασιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸ ζῆν τέχνη.
Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα καὶ πόλεμος καὶ μεταβολὴ
τύχης ἀνήλωσεν, τέχνη δὲ σώζεται.
(Hipparchus, *Zogr.*, *la* Stobaeus, *Flor. 60, 2*).

5 126. Norocul susţine ştiinţa, nu ştiinţa norocul.
Τύχη τέχνην ὤρθωσεν, οὐ τέχνη τύχην.
(Menander, *Mon. 495*).

5 127. Cine a studiat toată ştiinţa şi a ajuns s-o cunoască perfect, fără s-o întrebuinţeze spre binele său — la ce-i folosesc cărţile de ştiinţă cu care s-a ostenit ?
yo 'dhītya çāstram akhilaṃ çāstrārthaṃ tattvataç ca vijñāga
ātmahitāni na kurute çramajanāis tasya kiṃ çāstrāiḥ
(Tantrākhyāyika 1, 130).

5 128. Chiar şi aceia care studiază ştiinţele sînt (adesea) nişte proşti ; numai omul întreprinzător este înţelept. Doctoria îl vindecă pe bolnav ; se însănătoşeşte el oare numai rostindu-i numele ?
çāstrāṇy adhītyā 'pi bhavanti mūrkhā
yas tu kriyāvān puruṣas sa vidvān
ullāghayaty āturam āuṣadhaṃ hi
kiṃ nāmamātreṇa bhavaty arogaḥ
(Ib. 2, 88).

5 129. Nimeni pe lumea aceasta nu e atotştiutor ; nimeni pe pămînt nu e cu desăvîrşire prost.
na sarvavit kaç cid ihā 'sti loke
nā 'tyantamūrkho bhuvi kaç cid asti
(Ib. 145).

5 130. Şi am căutat să cunosc înţelepciunea şi ştiinţa, ca şi rătăcirea şi prostia ; dar am văzut că şi aceasta este o străduinţă deşartă.
Καὶ ἔδωκα καρδίαν μου τοῦ γνῶναι σοφίαν καὶ γνῶσιν, παραβολὰς καὶ ἐπιστήμην ἔγνων,
ὅτι καί γε τοῦτ'ἔστιν προαίρεσις πνεύματος.
(Septuaginta, Eccl. 1, 17).

Dedique cor meum, ut scirem prudentiam
atque doctrinam, erroresque et stultitiam ;
et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio
spiritus.

5 131. Cine-şi sporeşte ştiinţa, îşi sporeşte (şi) suferinţa.
'Ο προστιθεὶς γνῶσιν προσθήσει ἄλγημα.
(Ib. 18).
Qui addit scientiam, addit et laborem.

5 132. Nimeni nu cunoaşte totul, nimeni nu-i atotştiutor. Perfecţiunea ştiinţei nu se află nicăieri într-un singur om.
sarvaḥ sarvaṃ na jānāti sarvajño nā 'sti kaç cana
nāi 'katra pariniṣṭhā 'sti jñānasya puruṣe kvacit
(Mahābhārata 3, 2815).

5 133. Ştiinţa sufletului este ştiinţa supremă.
ātmajñānaṃ paraṃ jñānam
(Ib. 12, 12433).

5 134. Cînd cunoaştem natura tuturor lucrurilor, sîntem liberaţi de superstiţie şi de frica morţii, nu ne tulbură neştiinţa, din care provin adesea spaime grozave ; în sfîrşit vom fi şi mai morali, cînd vom cunoaşte ce cere natura.
Omnium rerum natura cognita levamur superstitione, liberamur mortis metu, non conturbamur ignoratione rerum, e qua ipsa horribiles existunt saepe formidines ; denique etiam morati melius erimus, quum didicerimus, quid natura desideret.
(Cicero, *Fin. 1, 63*).

5 135. Pînă-ntr-atît ştiinţa ta nu înseamnă nimic (pentru tine), dacă nu ştie altul despre ea ?
Usque adeone
Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciat alter ?
(Persius, *Sat. 1, 26*).

5 136. Cînd e momentul de a intra în acţiune, ştiinţa care stă (numai) în carte nu e ştiinţă şi banii care se află în mîna altuia nu sînt bani.
pustakasthā tu yā vidyā parahastagataṃ dhanam
kāryakāle samutpanne na sā vidyā na tad dhanam
(Cāṇakya *83* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1809*).

5 137. Ce-i folosește știința celui fără minte ? Ce-i folosește oglinda celui care n-are ochi ?

yasya nā 'sti svayaṃ prajñā çāstraṃ tasya karoti kiṃ/locanābhyāṃ vihīnasya darpaṇaḥ kiṃ kariṣyati *(Id. 109 : Ib. 2437)*.

5 138. Să nu crezi nici că știi tot, căci lucrul acesta este rezervat lui Dumnezeu, nici că ignorezi tot, căci aceasta caracterizează pe animal.

Neque omnia te scire putes, quod est Dei, neque omnia nescire quod pecudis.
(Lactantius, *Inst.*).

5 139. Cei care posedă comoara lăuntrică numită știință, inaccesibilă hoțului, care sporește mereu, care (chiar dacă-i) dată celor care au nevoie (de ea), crește fără încetare și care nu dispare nici chiar la sfîrșitul lumii, — lăsați, o regi, mîndria voastră față de aceia. Cine (poate) rivaliza cu ei ?

Hartur yāti na gocaraṃ kim api saṃpuṣṇāti yat sarvadā
arthibhyaḥ pratipādyamānam aniçaṃ prāpnoti vṛddhim parām
kalpānteṣv api na prayāti nidhanaṃ vidyākhyam antardhanaṃ
yeṣāṃ tān prati mānam ujjhata nṛpāḥ kas tāiḥ saha spardhate

(Bhartṛhari, *Nīt. 16*).

5 140. Între toate bunurile, știința se spune că este bunul suprem ; pentru că ea nu poate fi luată, e fără preț și nepieritoare.

sarvadravyeṣu vidyāi 'va dravyam āhur anuttamam
ahāryatvād anarghyatvād akṣayatvāc ca sarvadā
(Hitopadeça, Introd. 4).

5 141. Numai omul de știință cunoaște strădania omului de știință. Femeia stearpă nu cunoaște durerile grele ale nașterii.

vidvān eva vijānāti vidvajjnapariçramam
nahi vandhyā vijānāti gurvīm prasavavedanām
(Appaya Dīkṣita, *Kuv. 65 a*).

5 142. O ştiinţă, oricît de bine ar fi fost gîndită, trebuie gîndită din nou.
çāstraṃ sucintitam api praticintanīyam
(Vānaryaṣṭaka 2: Böhtlingk, *Ind. Spr. 2977).*

5 143. Ştiinţa (însăşi) e putere.
Ipsa scientia potestas est.
(Bacon, *Med. Haer*).
Knowledge (itself) is power.

5 144. Ştiinţa nu-i decît o imagine a adevărului.
Scientia nihil aliud est quam veritatis imago.
(Id., Org.).

5 145. Ştiinţa fără minte este o dublă nerozie.
Ciencia sin seso, locura doble.
(Gracian, *Or. 16*).

5 146. Este mult mai frumos să ştii cîte ceva din tot, decît să ştii totul din ceva.
Il est bien plus beau de savoir quelque chose de tout que de savoir tout d'une chose.
(Pascal, *Pens. 37 (49)*).

5 147. Toate lucrurile fiind cauzate şi cauzatoare, ajutate şi ajutătoare, mijlocite şi nemijlocite, şi toate menţinîndu-se între ele printr-o legătură naturală şi nesimţită, care leagă pe cele mai depărtate şi pe cele mai diferite, eu socot că-i imposibil de a cunoaşte părţile fără a cunoaşte întregul, tot aşa cum e imposibil de a cunoaşte întregul fără a cunoaşte în deosebi părţile.
Toutes choses étant causées et causantes, aidées et aidantes, médiates et immédiates, et toutes s'entretenant par un lien naturel et insensible qui lie les plus éloignées et les plus différentes, je tiens impossible de connaître les parties sans conaître le tout, non plus que de connaître le tout sans connaître les parties.
(Ib. 72 (347)).

5 148. Părţile lumii au toate un astfel de raport şi o aşa înlănţuire între ele, încît eu socotesc că-i imposibil să se cunoască una fără cealaltă şi fără întreg.

Les parties du monde ont toutes un tel rapport et un tel enchaînement l'une avec l'autre, que je crois impossible de connaître l'une sans l'autre et sans le tout.
(Ib.).

5 149. Noi ardem de dorința de a găsi o temelie solidă și o ultimă bază statornică, pentru a construi pe ea un turn care să se înalțe la infinit ; dar întreaga noastră temelie pîrîie și pămîntul se deschide pînă în adîncuri.
Nous brûlons du désir de trouver une assiette ferme et une dernière base constante pour y édifier une tour qui s'éléve à l'infini ; mais tout notre fondement craque, et la terre s'ouvre jusqu'aux abîmes.
(Ib.).

5 150. Științele au două extremități, care se ating. Prima este pura neștiință naturală, în care se găsesc toți oamenii la naștere. Cealaltă extremitate este aceea la care ajung sufletele mari, care, după ce au străbătut tot ce pot ști oamenii, află că nu știu nimic.
Les sciences ont deux extrémités qui se touchent. La première est la pure ignorance naturelle où se trouvent tous les hommes en naissant. L'autre extrémité est celle où arrivent les grandes âmes qui, ayant parcouru tout ce que les hommes peuvent savoir, trouvent qu'ils ne savent rien.
(Ib. 327 (151)).

5 151. Dacă peste o sută de ani am putea să revenim pe lume, am vedea domnind la strănepoții noștri științe, despre care poate că-n prezent n'avem nici măcar o idee.
Si d'ici à cent ans nous pouvions revenir au monde, nous verrions chez nos arrière-neveux régner des sciences dont peut-être à présent nous n'avons pas même l'idée.
(Oxenstierna, *Pens. I, 197*).

5 152. Știința nu e urîtă decît de ignoranți.
Ars non habet osorem nisi ignorantem.
(Ib. 217).

5 153. În toate timpurile s-au văzut oameni care ştiau mult, cu un spirit foarte mediocru ; şi, dimpotrivă, spirite foarte vaste, care ştiau foarte puţin. Nici ignoranţa nu e lipsită de spirit, nici ştiinţa nu-i o dovadă de geniu.
De tout temps on a vu des hommes qui savaient beaucoup avec un esprit très médiocre ; et, au contraire, des esprits très vastes, qui savaient fort peu. Ni l'ignorance n'est défaut d'esprit, ni le savoir n'est preuve de génie.
(Vauvenargues, *Réfl. 217*).

5 154. Oamenii nu trebuie judecaţi după ceea ce nu ştiu, ci după ceea ce ştiu, şi după felul în care ştiu.
Il ne faut point juger les hommes par ce qu'ils ignorent, mais par ce qu'ils savent et par la manière dont ils savent.
(Ib. 267).

5 155. Nouă ne vine mai uşor să dobîndim în mod superficial o infinitate de cunoştinţe, decît să posedăm temeinic un mic număr din ele.
Il nous est plus facile de nous teindre d'une infinité de connaissances que d'en bien posséder un petit nombre.
(Ib. 269).

5 156. O, ferice de acela care mai poate spera să se ridice din această mare a rătăcirii ! Ce nu ştim, tocmai de aceea avem nevoie, iar ce ştim nu putem folosi.
O glücklich, wer noch hoffen kann,
Aus diesem Meer des Irrtums aufzutauchen !
Was man nicht weiss, das eben brauchte man,
Und was man weiss, kann man nicht brauchen.
(Goethe, *Faust 1064 sqq.*).

5 157. Cine se ocupă cu ştiinţa, suferă mai întîi din cauza întîrzierii, pe urmă din cauza anticipării. La început oamenii nu vor să recunoască nici o valoare celor ce le transmitem ; iar pe urmă ei se poartă că şi cum tot ce le-am putea transmite le-ar fi cunoscut.
Wer sich mit Wissenschaften abgibt, leidet erst durch Retardationen und dann durch Präokkupationen. Die

erste Zeit wollen die Menschen dem keinen Wert zugestehen, was wir ihnen überliefern, und dann gebärden sie sich ,als wenn ihnen alles schon bekannt wäre was wir ihnen überliefern könnten.
(Id. Max. 189).

5 158. Ştiinţa e foarte mult ţinută în loc prin faptul că ne ocupăm cu ceea ce nu merită să fie ştiut şi cu ceea ce nu poate fi ştiut.
Die Wissenschaft wird dadurch sehr zurückgehalten, dass man sich abgibt mit dem, was nicht wissenswert is, und mit dem, was nicht wissbar ist.
(Ib. 410).

5 159. Cu cît ştiinţa se extinde mai departe, cu atît se ivesc mai multe probleme.
Je weiter sich das Wissen ausbreitet, desto mehr Probleme kommen zum Vorschein.
(Ib. 579)

5 160. Adevăraţii înţelepţi întreabă cum stă chestiunea în sine şi-n raport cu alte lucruri, fără să le pese de folosul, adică de aplicaţia la ceea ce-i cunoscut şi accesibil vieţii ; aceasta o vor găsi cu totul alte spirite, ingenioase, dornice de viaţă, cu experienţă şi îndemînare tehnică.
Die wahren Weisen fragen, wie sich die Sache verhalte in sich selbst und zu andern Dingen unbekümmert um den Nutzen, das heisst um die Anwendung auf das Bekannte, und zum Leben Notwendige, welche ganz andere Geister, scharfsinnige, lebenslustige, technisch geübte und gewandte, schon finden werden.
(Ib. 698).

5 161. Mulţi sînt mîndri de ceea ce ştiu şi dispreţuitori faţă de ceea ce nu ştiu.
Manche sind auf das, was sie wissen, stolz, gegen das, was sie nicht wissen, hoffärtig.
(Ib. 941).

5 162. Pentru marea majoritate a învăţaţilor ştiinţa este un mijloc, nu un scop.

Den bei weitem allermeisten Gelehrten ist die Wissenschaft Mittel, nicht Zweck.
(Schopenhauer, *Par. 2, 247*).

5 163. Din știința omenească în general, în orice domeniu, cea mai mare parte există totdeauna numai pe hîrtie, în cărți, această memorie de hîrtie a omenirii. Numai o mică parte din știința omenească este în orice clipă cu adevărat vie în unele capete.
Von dem menschlichen Wissen überhaupt, in jeder Art, existirt der allergrösste Teil stets nur auf dem Papier, in den Büchern, diesem papiernen Gedächtniss der Menschheit. Nur ein kleiner Teil desselben ist, in jedem gegebenen Zeitpunkt, in irgendwelchen Köpfen wirklich lebendig.
(Ib. 254).

5 164. Mai bine să nu știm nimic, decît să știm multe lucruri pe jumătate.
Lieber nichts wissen, als vieles halb wissen!
(Nietzsche, *Zar, 4, 363*).

5 165. Foarte aproape de știința mea sălășluiește neștiința mea neagră.
Dicht neben meinem Wissen lagert mein, schwarzes Unwissen.
(Ib. 364).

T

TALENTUL

5 166. Lucrul cel mai important este să ai talent ; învățătura vine în rîndul al doilea.
Φύσιν ἔχειν ἄριστόν ἐστι, δεύτερον δὲ μανθάνειν.
(Epicharmus, *la* Diels *fr. 40*).

5 167. Talentul dispare, cînd cineva e biruit de plăcerea cea dulce.
Ἡ φύσις γὰρ οἴχεται,
ὅταν γλυκείας ἡδονῆς ἥσσων τις ᾖ.
(Euripides, *Ant. la* Stobaeus, *Flor. 30, 1*).

5 168. Nici talentul fără știință nu e capabil să exerciteze vreo îndeletnicire, nici știința, dacă nu se bazează pe talent.
Οὔτε φύσις ἱκανὴ γίγνεται τέχνης ἄτερ
πρὸς οὐδὲν ἐπιτήδευμα παράπαν οὐδενί,
οὔτε πάλι τέχνη μὴ φύσιν κεκτημένη.
(Simylus, *la* Stobaeus, *Flor. 60, 4*).

5 169. Talentul și preocupările intelectuale e mai ușor să le înăbuși decît să le reînvii.
Ingenia studiaque oppresseris facilius quam revocaveris.
(Tacitus, *Agricola 3*).

5 170. Nu este răzbunare mai eroică decît aceea a talentului și a meritului, care biruie pe invidioși și-i chinuiește.

No hay venganza más heroica que con méritos y prendas, que vencen y atormentan a la invidia.
(Gracian, *Or. 162*).

5 171. Pentru orice talent vine un timp prielnic... Chiar și lucrul cel mai excelent atîrnă de împrejurări și nu are totdeauna momentul potrivit.
Hay vez para cada una (prenda)... Aun lo muy excelente depende da circunstancias y no tiene siempre vez.
(Ib. 277).

5 172. Se pare că natura a ascuns în fundul spiritului nostru talente și o iscusință pe care nu le cunoaștem ; numai pasiunile au dreptul de a le scoate la iveală și de a ne da uneori vederi mai sigure și mai desăvîrșite decît ar putea s-o facă arta.
Il semble que la nature ait caché dans le fond de notre esprit des talents et une habileté que nous ne connaissons pas ; les passions seules ont le droit de les mettre au jour et de nous donner quelquefois des vues plus certaines et plus achevées que l'art ne saurait faire.
(La Rochefoucauld, *Max.404*).

5 173. Marile talente rar se găsesc la cineva fără mari defecte, și greșelile cele mai monstruoase au fost totdeauna produsul celor mai mari genii.
Les grands talents se trouvent rarement dans un homme sans de grands défauts, et les erreurs les plus monstrueuses ont toujours été la production des plus grands génies.
(Oxenstierna, *Pens. 143*).

5 174. Este o nenorocire că, de obicei, oamenii nu pot să posede vreun talent, fără a avea oarecare dorință de a cobori pe celelalte. Dacă au finețe, ei depreciază forța ; dacă sînt geometri sau fizicieni, ei scriu contra poeziei și a elocvenței.
C'est un malheur que les hommes ne puissent, d'ordinaire, posséder aucun talent, sans avoir quelque envie d'abaisser les autres. S'ils ont la finesse, ils dé-

crient la force ; s'ils sont géomètres ou physiciens, ils écrivent contre la poésie et l'éloquence.
(Vauvenargues, *Réfl. 281*).

5 175. Natura a schițat multe talente pe care n-a binevoit să le termine. Aceste slabe semințe de geniu înșeală un tineret înflăcărat, care le sacrifică plăcerile și cele mai frumoase zile ale vieții. Eu îi consider pe acești tineri (la fel) ca pe femeile care-și așteaptă norocul de la frumusețea lor : disprețul și sărăcia sînt pedeapsa aspră a acestor speranțe. Oamenii nu iartă celor nenorociți eroarea gloriei.
La nature a ébauché beaucoup de talents qu'elle n'a pas daigné de finir. Ces faibles semences de génie abusent une jeunesse ardente, qui leur sacrifie les plaisirs et les plus beaux jours de la vie. Je regarde ces jeunes gens comme les femmes qui attendent leur fortune de leur beauté : le mépris et la pauvreté sont la peine sévère de ces espérances. Les hommes ne pardonnent point aux malheureux l'erreur de la gloire. *(Ib. 402)*.

5 176. Orice talent care se bazează pe un dar cu desăvîrșire natural ne pare a avea ceva magic.
Jedes Talent, das sich auf eine entschiedene Naturanlage gründet, scheint uns etwas Magisches zu haben. (Goethe, *Dicht. 19*).

5 177. De-ndată ce se face simțit un talent eminent în vreo specialitate, toate mediocrițățile acelei specialități își dau, în deplin acord, osteneala să-l ascundă, să-i ia ocazia și să-l împiedice în toate chipurile de a deveni cunoscut, de a ieși la lumină.
Sobald in irgend einem Fache ein eminentes Talent sich spüren lässt, sind alle Mediokren des Faches einhellig bemüht, es zuzudecken, ihm die Gelegenheit zu benehmen und auf alle Weise zu verhindern, dass es bekannt werde, sich zeige und an den Tag komme. (Schopenhauer, *Par. 2, 242*).

TĂCEREA

5 178. Și cel prost, cînd întreabă ceva înțelept, trece drept inteligent ; și cînd tace, pare cuminte.

Ἀνοήτῳ ἐπερωτήσαντι σοφίαν σοφία λογισθήσεται ἐνεὸν δέ τις ἑαυτὸν ποιήσας δόξει φρόνιμος εἶναι. *(Septuaginta, Prov. 17, 28).*
Stultus quoque, si tacuerit, sapiens reputabitur, et si compresserit labia sua, intelligens.

5 179. Trebuie de tăcut sau de spus ceva mai bun decît tăcerea.
Χρὴ σιωπᾶν ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 34, 7*).

5 180. Simonide spunea că niciodată nu s-a căit că a tăcut, dar că a regretat adesea c-a vorbit.
Ὁ Σιμωνίδης ἔλεγε, μηδέποτε αὐτῷ μεταμελῆσαι σιγήσαντι, φθεγξαμένῳ δὲ πολλάκις.
(Simylus, *la* Plutarchus, *San. 7*).
Saepius locutum, nunquam me tacuisse poenitet[a]).
(Syrus, *1089*).

5 181. Tăcerea este aliata acuzatorului.
Ἡ γὰρ σιωπὴ τῷγκαλοῦντι σύμμαχος.
(Sophocles, la Stobaeus, Flor. 13, 9).

5 182. Uneori tăcerea e mai bună decît vorba, alteori vorba e mai bună decît tăcerea.
Ἔστι δ'οὗ σιγὴ λόγου
κρείσσων γένοιτ'ἄν, ἔστι δ'οὗ σιγῆς λόγος.
(Euripides, *Or. 631 sq.*).

5 183. Tăcerea face să izbîndească totul.
māunaṃ sarvārthasādhanam
(Pañcatantra (B) 4, 44).

5 184. Bine au făcut privighetorile că au tăcut la venirea ploilor. Unde grăiesc broaştele, tăcerea e o podoabă.
bhadraṃ kṛtaṃ kṛtaṃ māunam kokilāir jaladāgame
dardurā yatra vaktāras tatra māunaṃ hi çobhanam
(Vararucci *Nit. 11*).

5 185. Vorbeşte cel din urmă şi taci cel dintîi.
Postremus dicas, primus taceas!
(Marcius, *la* Isidorus din Sevilla, *Orig. 6, 8, 12*).

---

a) Adesea m-am căit că am vorbit, niciodată că am tăcut.

5 186. Niciodată să nu spui altora ceea ce ai auzit şi cu nimic nu vei fi păgubit.
Nu spune nici prietenului nici duşmanului, şi dacă tăcerea ta nu face vreun păcat, nu da nimic pe faţă.
Μηδέποτε δευτερώσῃς λόγον,
καὶ οὐθέν σοι οὐ μὴ ἐλλατονοθῇ.
ἐν φίλῳ καὶ ἐχθρῷ μὴ διηγοῦ,
καὶ εἰ μή ἐστίν σοι ἁμαρτία, μὴ ἀποκάλυπτε.
(Septuaginta, Sir. 19, 7—8).

5 187. Fără a fi întrebat, nu spune nimănui nimic, nici cînd întreabă în mod nepotrivit ; cel cuminte, chiar cînd ştie, să se poarte în lume ca şi cum ar fi mut.
nā'pṛṣṭaḥ kasya cid brūyān na cā 'nyāyena pṛcchataḥ
jānann api hi medhāvī jaḍaval loka ācaret
(Manu. 2, 110 ; Böthlingk, *Ind. Spr. 1539).*

5 188. La cel prost tăcerea ţine loc de înţelepciune.
Taciturnitas stulto homini pro sapientia est.
(Syrus, *947*).

5 189. Tăcerea e mai sigură decît vorba.
Ἀσφαλέστερον τοῦ λέγειν τὸ σιγᾶν.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 35, 10*).

5 190. Cel fără minte o duce mai bine mult timp, dacă păstrează tăcerea.
suciram hi caran māunaṃ çreyaḥ paçyaty abuddhimān
(Hitopadeça 3, 3).

5 191. Dă fiecăruia urechea ta, dar la puţini glasul tău.
Give every man thine ear, but few thy voice.
(Shakespeare, *Haml. 1, 3*).

5 192. Nu da limbă gîndurilor tale, nici acţiune vreunui gînd nepotrivit.
Give thy thoughts no tongue,
Nor any unproportion'd thought his act.
(Ib.).

5 193. Tăcerea este hotărîrea cea mai sigură pentru acela care nu are încredere în sine.

Le silence est le parti le plus sûr de celui qui se défie de soi-même.
(La Rochefoucauld, *Max. 79*).

5 194. Tăcerea poate fi deopotrivă efectul stupidităţii sau al înţelepciunii.
Le silence peut être également l'effet de la stupidité et de la sagesse.
(Oxenstierna, *Pens. II, 27*).

5 195. Este mai prudent să ne arătăm inteligenţa prin ceea ce tăcem, decît prin ceea ce spunem.
Es ist geratener seinen Verstand durch das, was man verschweigt, an den Tag zu legen, als durch das, was man sagt.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 42*).

5 196. De copacul tăcerii atîrnă fructul său, pacea.
Am Baume des Schweigens hängt seine Frucht, der Friede.
(Ib. 43).

5 197. Cînd vedem ce am fost pe pămînt şi ce lăsăm, singură tăcerea este mare, restul nu e decît slăbiciune.
À voir ce que l'on fut sur terre et ce qu'on laisse, Seul le silence est grand ; tout le reste est faiblesse.
(Vigny, *La mort du loup*).

5 198. E greu de trăit cu oamenii, pentru că tăcerea a atît de grea.
Es ist schwer mit Menschen zu leben, weil Schweigen so schwer ist.
(Nietzsche, *2, 129*).

TĂRIA

5 199. Cei aleşi să fie totdeauna tari în împrejurări grele, în nenorocire, în primejdia cea mare. Cei care se disting prin tărie şi ştiu să găsească remediul potrivit trec fără greutate peste greutăţi.
dhāiryaṃ hi kāryaṃ satataṃ mahadbhiḥ kṛcchre 'pi kaṣṭe 'py atisaṃkaṭe 'pi
kṛcchrāṇy akṛcchreṇa samuttaranti dhāiryocchritā ye pratipattidakṣāḥ
(Paficatantra 1, 225 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1340)*

5 200. Este nedrept să se pretindă din partea unui suflet doborît şi învins de zguduirile unui rău teribil să-şi păstreze aceeaşi vigoare pe care a arătat-o în alte timpuri.

Il est injuste d'exiger d'une âme atterrée et vaincue par les secousses d'un mal redoutable qu'elle conserve la même vigueur qu'elle a fait paraître en d'autres temps.

(Vauvenargues, *Réfl. 141).*

TEAMA

5 201. Cu timpul le dispare oamenilor teama.

Ἐν χρόνῳ δ'ἀποφθίνει
τὸ τάρβος ἀνθρώποισιν.

(Aeschylus, *Agam. 857 sq.*).

5 202. Cine păzeşte vîntul nu seamănă, şi cine se uită după nori nu seceră,

Τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ,
καὶ βλέπων ἐν ταῖς νεφέλαις οὐ θερίσει.
(Septuaginta, Eccl. 11, 4).

Qui observat ventum, non seminat;
et qui considerat nubes, nunquam metet.

5 203. Spaima nu este altceva fără numai lepădarea oricărui ajutor care-ţi vine de la dreapta judecată.

Οὐθὲν γάρ ἐστιν φόβος εἰ μὴ προδοσία τῶν ἀπὸ λογισμοῦ βοηθημάτων.
(Septuaginta, Sap. 17, 11).

Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

5 204. Cine se teme de ceea ce nu poate fi evitat, acela e imposibil să poată trăi liniştit.

Qui id, quod vitari non potest, metuit, is vivere animo quieto nullo modo potest.

(Cicero, *Tusc. 2, 2*).

5 205. De mulţi trebuie să se teamă acela de care se tem mulţi.

Multos timere debet, quem multi timent.

(Syrus, *531*).

5 206. După cum copiii se sperie şi se tem de orice în întunericul orb, tot aşa ne temem şi noi în (plină) lumină.
Veluti pueri trepidant atque omnia caecis
In tenebris metuunt, sic nos in luce timemus.
(Lucretius, *Nat. 2, 56 sq.*).

5 207. Nimeni nu e atît de fricos, încît să prefere să atîrne mereu, în loc să cadă odată.
Nemo tam timidus est, ut malit semper pendere, quam semel cadere.
(Seneca, *Epist., 22, 3*).

5 208. Înainte de orice adu-ţi aminte de aceasta : să iei lucrurilor *agitaţia* şi să vezi ce e în fiecare : vei găsi că nimic nu e de temut în ele, afară de însăşi teama.
Illud autem ante omnia memento, demere rebus tumultum ac videre, quid in quaque re sit : scies nihil esse in istis terribile nisi ipsum timorem.
(Ib. 24, 12).

5 209. Cine-i temut, se teme. Nimeni nu poate fi teribil fără grijă.
Qui timetur timet. Nemo potuit terribilis esse secure.
(Ib. 105, 4).

5 210. Pe cît fac rău, pe atîta se tem, şi n-au o clipă de răgaz.
Tantum metuunt, quantum nocent, nec ullo tempore vacant.
(Ib. 7).

5 211. Frica şi teroarea sînt slabe legături ale iubirii.
Metus ac terror sunt infirma vincla caritatis.
(Tacitus, *Agricola 32*).

5 212. Fricoşii sînt nechibzuiţi.
nirvimarçā hi bhīravaḥ
(Somadeva, *Kath. 15, 39*).

5 213. Sînt multe lucruri care de departe par teribile, insuportabile, ciudate ; iar cînd ne apropiem de ele, (ne) apar omeneşti, suportabile, familiare. De aceea se spune că frica e mai mare decît răul.

É sono molte cose che discosto paiono terribili, insopportabili, strane ; e quando tu ti appressi loro, le riescono umane, sopportabili, domestiche. E però si dice che sono maggiori gli spaventi che i mali.
(Machiavelli, *Mandr. 3, 11*).

5 214. A fi temut şi a nu fi urît pot foarte bine să stea împreună.
Può molto bene stare insieme esser temuto e non odiato.
(Ib. Princ. 17).

5 215. Mulţi au pierit (tocmai) din acea cauză de care s-au temut totdeauna ; dar la ce le-a folosit teama, dacă n-au prevenit răul ?
Perecieron muchos de lo que se temían mas ¿ de que sirvió el temerlo sin el remediarlo ?
(Gracian, *Or. 178*).

5 216. Cine nu se teme de nimic nu e mai puţin puternic decît acela de care se tem toţi.
Wer nichts fürchtet, ist nicht weniger mächtig, als Der, den Alles fürchtet.
(Schiller, *Räub. 1, 1*).

TEMERITATEA

5 217. De obicei, în împrejurări grele, temeritatea ţine loc de chibzuinţă.
Solet esse in dubiis pro consilio temeritas.
(Syrus, *911*).

TEORIA

5 218. Teoriile sînt de obicei precipitări ale unei minţi ne răbdătoare, care ar dori să scape de fenomene, şi care, de aceea, introduce în locul lor imagini, noţiuni, ba adesea numai cuvinte.
Teorien sind gewöhnlich Übereilungen eines ungeduldigen Verstandes, der die Phänomene gern los sein möchte und an ihrer Stelle deswegen Bilder, Begriffe, ja oft nur Worte einschiebt.
(Goethe, *Max. 428*).

5 219. Cînd considerăm problemele lui Aristotel, rămînem uimiţi de darul observaţiei şi de felul cum ştiau grecii să vadă totul. Numai că ei comit greşeala de a se grăbi, pentru că păşesc de-a dreptul de la fenomen la explicarea (lui) ; de aici se ivesc teorii cu totul nesatisfăcătoare. Totuşi aceasta-i greşeala generală, care se mai săvîrşeşte şi-n ziua de azi.

Wenn man die Probleme des Aristoteles ansieht, so erstaunt man über die Gabe des Bemerkens und für was alles die Griechen Augen gehabt haben. Nur begehen sie den Fehler der Übereilung, da sie von dem Phänomen unmittelbar zur Erklärung schreiten, wodurch denn ganz unzulängliche teoretische Aussprüche zum Vorschein kommen. Dieses ist jedoch der allgemeine Fehler, der noch heut zu Tage begangen wird.

(Ib. 578).

TIMPUL

5 220. Timpul, stăpînitorul care întrece puterea tuturor zeilor.

Ἄνακτα τῶν πάντων ὑπερβάλλοντα χρόνον μακάρων.

(Pindarus, *Fragm. 50*).

Tempus, regem omnium deorum potentiam superantem.

5 221. Nici o clipă să nu-ţi scape neîntrebuinţată.

Χρόνος δὲ φευγέτω σε μηδὲ εἰς ἀργός.

(Hipponax *10*).

5 222. Timpul îmbătrînind împreună face să dispară totul.

Χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.

(Aeschylus, *Eum. 286*).

5 223. Toate ne învaţă timpul care îmbătrîneşte.

Ἐκδιδάσκει πάνθ' ὁ γηράσκων χρόνος.

(Id. Prom. 986).

5 224. Timpul apleacă şi ridică toate cele omeneşti.

Ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν
ἅπαντα τἀνθρώπεια.

(Sophocles, *Aiax 131 sq.*).

5 225. Timpul este un zeu care înlesneşte totul.

Χρόνος.....εὐμαρὴς θεός.

(Id. El. 179)

5 226. Zenon spunea că de nimic nu ducem atîta lipsă ca de timp ; într-adevăr, viaţa este scurtă, iar ştiinţa vastă, mai ales aceea care-i în stare să vindece bolile sufleteşti.

Ζήνων ἔλεγεν οὐδενὸς ἡμᾶς οὕτω πένεσθαι ὡς χρόνου· βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρή, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη.

(Zeno, *la* Stobaeus, *Flor. 98, 68*).

5 227. Cel mai iscusit învăţător este timpul.

Ὁ γὰρ χρόνος δίδαγμα ποικιλώτατον.

(Euripides, *Beller.*, *la* Stobaeus, *Flor. 115, 2*).

5 228. Toate le întunecă timpul şi le cufundă în uitare.

Χρόνος δ'ἀμαυροῖ πάντα κεἰς λήθην ἄγει.

(Fragm. anon. fr. 249, la Wagner, *Poet. trag. Graec. fragm.).*

5 229. Toate le aduce timpul ; timpul îndelungat ştie să schimbe nume şi înfăţişare, natură şi soartă.

Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν οὔνομα καὶ μορφὴν καὶ φύσιν ἠδὲ τύχην.

(Plato Comicus *19, la* Crusius, *Anth. lyr. p. 141*).

5 230. Trecutul şi viitorul sînt specii născute din timp, pe care noi, fără să ne dăm seama şi pe nedrept, le atribuim esenţei celei veşnice. Noi spunem (despre ea) : „a fost", „este", „va fi" ; însă în realitate numai „este" se potriveşte pentru ea.

Τό τ'ἦν τό τ'ἔσται χρόνου γεγονότα εἴδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀίδιον οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν, ἔστιν τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστιν μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει.

(Plato, *Tim. 37 e*).

5 231. Timpul scoate la lumină tot ce-i ascuns.

Χρόνος τὰ κρυπτὰ πάντα εἰς φῶς ἄγει.

(Philippus, *la* Stobaeus, *Ecl. I, p. 234.)*

5 232. Timpul ne învaţă multe.
Πολλῶν ὁ καιρὸς γίγνεται διδάσκαλος.
(Menander, *Mon. 449*).

5 233. Toate le descoperă timpul şi le scoate la lumină.
Πάντ'ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.
(Ib. 459).

5 234. Timpul este medicul tuturor relelor inevitabile.
Πάντων ἰατρὸς τῶν ἀναγκαίων κακῶν
χρόνος ἐστίν.
(Id., la Stobaeus, *Flor. 124, 22)*.

5 235. Orice lucru are clipa lui prielnică, şi este vreme pentru toate îndeletnicirile de sub cer.
Τοῖς πᾶσιν χρόνος,
καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανόν.
(Septuaginta, Eccl. 3, 1).
Omnia tempus habent,
et suis spatiis transeunt universa sub caelo.

5 236. Pentru orice treabă un timp şi un prilej hotărît.
Παντὶ πράγματι ἔστιν καιρὸς καὶ κρίσις.
(Ib. 8, 6).
Omni negotio tempus est et opportunitas.

5 237. Nimeni nu-i iubit de timp, nimeni nu-i este odios ; timpul nu-i indiferent faţă de nimeni ; pe toţi îi răpeşte timpul.
na kālasya priyaḥ kaç cin na dveşyaḥ...
na madhyasthaḥ kva cit kālaḥ sarvam kālaḥ prakarşat
(Mahābhārata 11, 68 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 4276)*

5 238. Dacă n-a sosit timpul, oamenii nu pot dobîndi vreo superioritate (asupra celorlalţi), nici prin inteligenţă, nici prin studiul cărţilor de ştiinţă. Şi prostul dobîndeşte uneori bogăţii ; pentru că timpul e indiferent faţă de (scopul unei) acţiuni.
na buddhiçāstrādhyayanena çakyaṃ prāptuṃ viçeşaṃ manujāir akāle
mūrkho 'pi cā 'pnoti kadācid arthān kālo hi kāryaṃ prati nirviçeşaḥ
(Ib. 12, 737 ; Ib. 4319).

5 239. Nu moare cineva, nici nu se naşte la timp nepotrivit. Copilul nu începe a vorbi la timp nepotrivit, nici nu devine adolescent la timp nepotrivit. Sămînţa aruncată nu răsare la timp nepotrivit.

nā 'kālato mriyate jāyate vā nā 'kālato vyāharate ca bālaḥ
nā 'kālato yāuvanam abhyupāiti nā 'kālato rohati bijam uptam

(Ib. 742 : Ib. 4378).

5 240. Nimeni nu observă că lumea aceasta se scufundă în oceanul adînc al timpului, în care se află doi monştri mari : bătrîneţea şi moartea.

saṃnimajjaj jagad idaṃ gambhīre kālasāgare
jarāmṛtyumahāgrāhe na kaç cid avabudhyate
(Ib. 876 sq. : Ib. 5159).

5 241. Nu există nici o realizare omenească, pe care să n-o distrugă în cele din urmă timpul.

Nihil est opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat et consumat vetustas.
(Cicero, *Marc. 3*).

5 242. Cel mai preţios sfetnic al omului este timpul.

Consultor homini tempus utilissimus.
(Syrus, *154*).

5 243. Timpul domoleşte sau subjugă totul.

Nihil non aut lenit aut domat diuturnitas.
(Ib. 571).

5 244. Fuge între acestea, fuge timpul ce nu mai poate fi recîştigat.

Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.
(Vergilius, *Georg. 3, 284 sq.*).

5 245. O timp, care macini lucrurile, şi tu, vechime invidii oasă, pe toate le distrugeţi şi stricate de dinţii vîrstei le consumaţi treptat pe toate printr-o moarte lentă.

Tempus edax rerum, tuque, invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
(Ovidius, *Met. 15, 229 sqq.*).

5 246. **O parte din timp ne este răpită, alta ne este sustrasă, alta se scurge. Dar cea mai urîtă pierdere este aceea datorită neglijenței. Și dacă vei voi să bagi de seamă (vei vedea că) cea mai mare parte a vieții (noastre) o pierdem făcînd ce nu trebuie, o mare parte, nefăcînd nimic, întreaga viață, făcînd altceva.**
Quaedam tempora eripiuntur nobis, quaedam subducuntur, quaedam effluunt. Turpissima tamen est iactura quae per neglegentiam fit. Et si volueris adtendere, maxima pars vitae elabitur male agentibus, magna nihil agentibus, tota vita aliud agentibus.
(Seneca, *Epist. 1, 1*).

5 247. **Oricare ar fi durata (timpu)lui, știința întrebuințării lui îl va face lung.**
Quantumlibet sit illud, longum faciet scientia utendi.
(Ib. 78, 28).

5 248. **Timpul va șterge pînă și urmele tuturor acestor state, despre care auzi acum că sînt splendide și vestite.**
Omnium istarum civitatum, quas nunc magnificas ac nobiles audis, vestigia quoque tempus eradet.
(Ib. 91, 10).

5 249. **Timpul, ultima înmormîntare a tuturor (lucrurilor).**
Tempus, ultima omnium sepultura.
(Id. Rem. 5, 2).

5 250. **Pe noi ne înghite timpul avid și neantul.**
Tempus nos avidum devorat et chaos.
(Id. Tranqu. 399).

5 251. **După cum spune Simonide, miile și zecile de mii de ani sînt o clipă nedeterminată, sau mai bine zis o părticică extrem de mică a unei clipe.**
Τὰ γὰρ χίλια καὶ τὰ μύρια κατὰ Σιμωνίδην ἔτη στιγμή τις ἐστὶν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μόριόν τι βραχύτατον στιγμῆς.
(Plutarchus, *Apoll. 17*).

5 252. **Nu va greși, dacă va aștepta timpul, care-i sfetnicul cel mai înțelept.**

Τόν γε σοφώτατον οὐχ ἁμαρτήσεται σύμβουλον ἀναμείνας χρόνον.
(Id., Pericles 18).

5 253. Ce repede va acoperi timpul toate, şi cîte a acoperit pînă acum!
Ὡς ταχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψει καὶ ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.
(Marcus Aurelius *6, 59*).

5 254. Lumea n-a fost creată în timp, ci împreună cu timpul
Non est mundus factus in tempore, sed cum **tempore**
(Augustinus, *Civ. 11, 6*).

5 255. Timpul celor înţelepţi trece cu desfătarea poeziei şi a ştiinţei ; iar al celor proşti cu petreceri, somn sau ceartă.
kāvyaçāstravinodena kālo gacchati dhīmatām
vyasanena tu mūrkhāṇāṃ nidrayā kalahena vā
(Vetālapañcaviṇçatikā 1 : Lassen, *Anth. 4, 16 sq.)*

5 256. Închinare timpului, prin a cărui putere acel oraş fermecător, acel rege mare, acel cerc de prinţi învecinaţi, acei sfetnici pricepuţi din preajma lui, acele femei cu faţa ca discul lunii, acei roi de prinţi trufaşi, acei barzi, acele povestiri, toate acestea s-au dus pe drumul amintirii.
sā ramyā nagarī mahān sa nṛpatiḥ sāmantacakraṃ ca tat-
pārçve tasya ca sā vidagdhapariṣat tāc candrabim-bānanāḥ
udvṛttaḥ sa ca rājapyranivahas te vandinas tāḥ kathaḥ
sarvam yasya vaçād agāt smṛtipathaṃ kālāya tas-māi namaḥ
(Bhartṛhari, *Vāir. 36*).

5 257. Timpurile se schimbă şi noi odată cu ele.
Tempora mutantur et nos mutamur in illis.
(Lothar I).

5 258. Mai multă putere are timpul ca să distrugă şi să schimbe lucrurile decît voinţa omenească.

Mas fuerza tiene el tiempo para deshacer y muda las cosas, que las humanas voluntades.
(Cervantes, *Quij. 1, 44*).

5 259. Timpul este cel mai mare inovator ; şi dacă timpul schimbă lucrurile în mai rău, iar înţelepciunea şi chibzuinţa nu le schimbă în mai bine, care va fi sfîrşitul ?
Time is the greatest innovator ; and if time of course alter things to the worse, and wisdom and counsel shall not alter them to the better, what shall be the end ?
(Bacon, *Ess. 24*).

5 260. Timpul este măsura activităţii, după cum banii sînt măsura mărfurilor.
Time is the measure of business, as money is of wares.
(Ib. 25).

5 261. Pe aripile timpului îşi ia zborul tristeţea: Timpul readuce plăcerile. Între văduva de un an şi văduva de o zi deosebirea este mare. N-ar crede nimeni că-i aceeaşi persoană.
Sur les ailes du Temps la tristesse s'envole :
Le Temps ramène les plaisirs.
Entre la veuve d'une année
Et la veuve d'une journée
La différence est grande. On ne croirait jamais
Que ce fût la même personne.
(La Fontaine, *Fables 6, 21*).

5 262. Timpul este remedlul suveran al celor mai multe treburi din lume.
Le temps est le souverain remède à la plupart des affaires du monde.
(Oxenstierna, *Pens. I, 233*).

5 263. Pierderea de timp este cea mai ireparabilă şi (tocmai) ea este aceea care pricinuieşte cea mai puţină nelinişte.
La perte du temps est la plus irréparable, et c'est celle qui inquiète le moins.
(Id., ib., 276).

5 264. Cei care își întrebuințează rău timpul sînt cei dintîi care se plîng de scurtimea lui.
Ceux qui emploient mal leur temps sont les premiers à se plaindre de sa brièveté.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 101*).

5 265. Timpul nu este o calitate a lucrurilor, ci numai un mod de a gîndi.
Tempus non est affectio rerum, sed tantum merus modus cogitandi.
(Spinoza, *Cogitata metaphysica 4*)

5 266. Trebuie să ne așteptăm și să ne temem de orice din partea timpului și a oamenilor.
Il faut tout attendre et tout craindre du temps et des hommes.
(Vauvenargues, *Réfl. 102*).

5 267. Nici chiar ochiul închipuirii nu poate reface ce s-a străduit timpul să șteargă.
Nor ev'n can Fancy's eye
Restore what Time hath labour'd to deface.
(Byron, *Har. 2, 10*).

5 268. O, timp! tu, care înfrumusețezi pe cei morți, care împodobești ruinele, tu care mîngîi, singurul care vindecă inima ce sîngerează — Timp, care îndreaptă ce greșește judecata noastră, tu care verifici adevărul și iubirea.
Oh Time! the beautifier of the dead,
Adorner of the ruin, comforter,
And only healer when the heart hath bled, —
Time, the corrector where our judgments err,
The test of truth, love.
(Ib. 4, 130).

5 269. Omul nu are port, timpul nu are țărm. El curge, iar noi trecem.
L'homme n'a point de port, le temps n'a point de rive,
Il coule, et nous passons!
(Lamartine, *Le lac 9*).

5 270. Timpul, în fuga sa, rănește sau omoară sentimentele noastre cele mai aprinse și cele mai gingașe.

Le temps, dans sa fuite, blesse ou tue nos sentiments les plus ardents et les plus tendres.
(France, *Jard. 127*).

5 271. Nimic nu se cheltuieşte în mod mai nesocotit ca timpul.
Nihil vilius quam tempus expenditur.
(La Dietrich, *Lateinische Sprüche 672).*

5 272. S-ar putea ca timpul, de la începutul său pînă la sfîrşitul veşniciei, să fie întins dinaintea noastră (ca) în(tr-o) pictură ; dar noi sîntem în contact cu el numai o clipă, întocmai după cum roata bicicletei este în contact numai cu un punct al drumului. Atunci, după cum se exprimă Weyl, evenimentele nu se întîmplă ; ci numai noi le străbatem, sau, după cum a scris Platon în Timeu, cu 23 de secole în urmă.
It may be that time, from its beginning to the end of eternity, is spread before us in the picture, but we are in contact with only one instant, just as the bicycle-wheel is in contact with only one point of the road. Then, as Weyl puts it, events do not happen ; we merely come across them. Or, as Plato expressed it, twentythree centuries earlier in the Timaeus.
(Jeans, *Myst. 144 sq.*).

TIMPUL LIBER

5 273. Timpul liber nu poate fi cumpărat nici cu pietre preţioase, nici cu purpură, nici cu aur.
Otium ...
non gemmis neque purpura venale neque auro.
(Horatius, *Od. 2, 16, 6 sqq.*).

5 274. (Felul cum întrebuinţăm) timpul liber ne trădează (caracterul).
Otio prodimur.
(Plinius, *Pan. 82*).

TINEREŢEA

5 275. Iute ca gîndul trece tinereţea cea mîndră.
Αἶψα γὰρ ὥστε νόημα παρέρχεται ἁγλαὸς ἥβη.
(Theognis, *Sent. 985*).

5 276. De scurtă durată, ca un vis, e tinereţea cea preţioasă ; iar bătrineţea funestă şi diformă îndată atîrnă deasupra capului.

Ἀλλ'ὀλιγοχρόνιον γίνεται ὥσπερ ὄναρ
ἥβη τιμήεσσα· τὸ δ'οὐλόμενον καὶ ἄμορφον
αὐτίχ' ὑπὲρ κεφαλῆς γῆρας ὑπερκρέμαται.
(Ib. 1020 sqq.).

5 277. Ce lipsiţi de judecată şi proşti sînt oamenii care îi plîng pe cei morţi şi nu floarea tinereţii care se trece !

Ἄφρονες ἄνθρωποι καὶ νήπιοι, οἵτε θανόντας
κλαίουσ', οὐδ'ἥβης ἄνθος ἀπολλύμενον.
(Ib., 1069 sq.).

5 278. Apele rîurilor, florile copacilor, fazele lunii descresc şi revin ; nu însă şi tinereţea muritorilor.

pūrā nadīnāṃ puṣpāṇi tarūṇāṃ çaçinaḥ kalāḥ
kṣīṇāni punar āyānti yāuvanāni na dehinām
(Somadeva, *Kath. 55, 110*).

5 279. Tinerii sînt mai apţi să născocească decît să judece, să execute decît să chibzuiască, mai potriviţi pentru proiecte noi decît pentru treabă regulată.

Young men are fitter to invent than to judge, fitter for execution than for counsel, and fitter for new projects than for settled business.
(Bacon, *Ess. 42*).

5 280. Voioşia şi optimismul tinereţii noastre se bazează, în parte, pe faptul că noi, cînd suim povîrnişul, nu vedem moartea ; pentru că ea se află de cealaltă parte a muntelui.

Die Heiterkeit und der Lebensmut unserer Jugend beruht zum Teil darauf, dass wir, bergauf gehend, den Tod nicht sehn ; weil er am Fuss der andern Seite des Berges liegt.
(Schopenhauer, *Aphor. 6*).

5 281. Orele tinărului sînt mai lungi decît zilele bătrînului.

Die Stunden des Knaben sind länger als die Tage des Alten.
(Ib.).

5 282. Din pricina nobilimii piere cetatea ; însă poporul, prin prostia lui, cade sub robia unui tiran.

Ἀνδρῶν δ'ἐκ μεγάλων πόλις ὄλλυται·εἰς δὲ τυράννου
Δῆμος ἀϊδρίῃ δουλοσύνην ἔπεσεν.
(Solon, *El. 7, 3 sq.*) *(la* Diogenes Laertius *1, 2, 3)*.

5 283. Aceasta este boala tiranici, că nu se încrede în prieteni.

Ἔνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι
νόσημα, τοῖς φίλοισι μὴ πεποιθέναι.
(Aeschylus, *Prom. 223 sq.*).

5 284. Ce neînsemnată e pricina care face să se prăbușească tiranii a căror putere a (tot) crescut mult timp ! O singură zi pe unul îl doboară de pe înălțime, pe altul îl ridică sus.

Ὁρᾷς τυράννους διὰ μακρῶν ηὐξημένους
ὡς μικρὰ τὰ σφάλλοντα, καὶ μί' ἡμέρα
τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δ'ἦρ'ἄνω.
(Euripides, *Ino, la* Stobaeus, *Flor. 105, 1*).

5 285. Nu e dușman mai mare pentru cetate decît tiranul ; căci acolo mai întîi nu sînt legi pentru toți, ci stăpînește unul singur, care are legea în mînă.

Οὐδὲν τυράννου δυσμενέστερον πόλει,
ὅπου τὸ μὲν πρώτιστον οὐκ εἰσὶν νόμοι
κοινοί, κρατεῖ δ'εἷς τὸν νόμον κεκτημένος.
(Id. Supplices 429).

5 286. Mulți tirani s-au prăbușit la pămînt, iar acela la care nu se gîndea nimeni a purtat diadema.

Πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπὶ ἐδάφους,
ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσεν διάδημα.
(Septuaginta. Sir. 11, 5).

5 287. Să vadă (tiranii) virtutea și să se consume că au părăsit-o.

Virtutem videant (sc. tyranni) intabescantque relicta.
(Persius, *Sat. 3, 38*).

TOLERANȚA

5 288. Oamenii nu se suferă decît cu greu unii pe alții și sînt puțin înclinați să se aprobe reciproc. Ei sînt atît de plini de ideile lor, încît nu mai este loc pentru acele ale altora.
Les hommes ne se goûtent qu'à peine les uns les autres, n'ont qu'une faible pente à s'approuver réciproquement. Ils sont si pleins de leurs idées qu'il n'y a plus de place pour celles d'autrui.
(La Bruyère, *Car., Des jugements 9*).

TRADIȚIA

5 289. Adesea, cu cît o tradiție este mai puțin justificată, cu atît e mai greu să scapi de ea.
Often the less there is to justify a traditional custom, the harder it is to get rid of it.
(Twain, *Tom Sawyer 5*).

TRAIUL

5 290. Totdeauna trăiește ușor acela prin care trăiesc alții : dar greu trăiește acela care trăiește prin alții.
sujīvaṃ nityaças tasya yaḥ parāīr upajīvyate ...
tasya tu durjīvaṃ yaḥ parān upajīvati
(Rāmāyaṇa 2, 105, 7).

5 291. Regii trăiesc pe socoteala țărilor, medicii pe aceea a bolnavilor, negustorii pe a clienților, învățații pe a proștilor, hoții pe a celor neprevăzători, cerșetorii pe a gospodarilor, amantele pe a celor îndrăgostiți de ele, meșterii pe socoteala tuturor ; toți se pîndesc zi și noapte, cu mrejele pregătite, începînd cu blîndețea, și se mănîncă unii pe alții, pe cît pot, ca peștii pe pești.
deçānām upari kṣmāpā āturāṇāṃ cikitsakāḥ
vanijo grāhakāṇāṃ ca mūrkhāṇāṃ api paṇḍitāḥ
pramādināṃ tathā cāurā bhikṣukā gṛhamedhināṃ
gaṇikāḥ kāmukānāṃ ca sarvalokasya çilpinaḥ
sāmādisajjitāiḥ pāçāiḥ pratīkṣante divāniçam
bhuñjate ca yathāçakti jalajāñ jalajā yathā
(Pañcatantra (K) 1, 155 sq.).

5292. Dacă muritorul spune minciuni, dacă servește pe unul care nu merită să fie servit, dacă pleacă în țară străină : toate acestea le face pentru pîntece.
yad asatyaṃ vaden martyo yad vā 'sevyaṃ ca sevate
yad gacchati videçam ca tat sarvam udarārthataḥ
(Ib. 1, 256).

TRATAREA

5 293. Lumea ne tratează așa cum vrem să fim tratați : urîm adevărul, ni se ascunde ; vrem să fim măguliți, sîntem măguliți ; ne place să fim înșelați, sîntem înșelați.
On nous traite comme nous voulons être traités : nous haïssons la vérité, on nous la cache ; nous voulons être flattés, on nous flatte ; nous aimons à être trompés, on nous trompe.
(Pascal, *Pens. 100*).

TRATATUL

5 294. Fără o necesitate aspră tratatele nu sînt durabile.
Ἄνευ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσιες ἰσχυραὶ οὐκ εθέλουσι συμμένειν.
(Herodotus *1, 74*).

5 295. Tratatul îl calcă cei care atacă mai întîi.
Σπονδὰς λύουσιν οἱ πρότεροι ἐπιόντες.
(Thucydides, *1, 123, 2*).

5 296. Tratatele cele mai meșteșugite nu sînt decît legea celui mai tare.
Les traités les mieux ménagés ne sont que la loi du plus fort.
(Vauvenargues, *Réfl. 309*).

5 297. Nu există tratat care să nu fie ca un monument al relei credințe a suveranilor.
Nul traité qui ne soit comme un monument de la mauvaise foi des souverains.
(Ib. 573).

TRĂDAREA

5 298. Trădătorii sînt odioși chiar și acelora pe care îi preferă.

Proditores etiam iis quos anteponunt invisi sunt.
(Tacitus, *Ann. 1, 58*).

5 299. Un dușman hotărît și care atacă trebuie să se unească cu prințul moștenitor sau cu sfetnicul cel mai de frunte (al adversarului) și să provoace o revoltă lăuntrică.
samdhāya yuvarājena yadi vā mukhyamantriṇā
antaḥ prakopanaṃ kāryam abhiyoktuḥ sthirātmanaḥ
(Hitopadeça 3, 93 t Böhtlingk, *Ind. Spr. 5157)*.

5 300. De-ndată ce un străin puternic intră într-o provincie, toți acela care sînt în ea mai puțin puternici trec de partea lui, împinși de invidia pe care o au față de acela care a fost mai puternic decît ei.
Subito che un forestiere potente entra in una provincia, tutti quelli che sono in essa meno potenti gli aderiscono, mossi dalla invidia che hanno contro chi è stato potente sopra di loro.
(Machiavelli, *Princ. 3*).

5 301. Odată ce un om are dreptul să ne urască, trebuie să presupunem că el caută să ne trădeze ; toată prietenia sa trebuie să ne fie suspectă.
Quand un homme une fois a droit de nous haïr,
Nous devons présumer qu'il cherche à nous trahir ;
Toute son amitié nous doit être suspecte.
(Corneille, *Pol. 5, 1 ; v. 1473 sqq.*).

5 302. Mai adesea trădează cineva din slăbiciune decît în urma luării unei hotărîri de a trăda.
L'on fait plus souvent des trahisons par faiblesse que par un dessein formé de trahir.
(La Rochefoucauld, *Max. 120*).

5 303. Trădarea și violența sînt sulițe cu două vîrfuri ; ele rănesc pe cei care le întrebuințează mai rău ca pe dușmanii lor.
Treachery and violence are spears pointed at both ends : they wound those who resort to them worse than their enemies.
(Brontë, *Wuth. 17, p. 200*).

TREABA

5 304. După ce s-a făcut treaba, nimănui nu-i mai pasă de cel care a făcut-o.
na ca kaç cit kṛte kārye kartāraṃ samavekṣate.
(Mahābhārata 12, 5022 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 3603).*

TRECUTUL

5 305. Să lăsăm cele întîmplate, oricît am fi de mîhniţi.
Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.
(Homerus, *Il. 18, 112*).

5 306. Ceea ce s-a întîmplat nu se mai poate desface ; dar să ne păzim de cele ce vor veni.
Ἀλλὰ τὰ μὲν προβέβηκεν ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι ἀεργά· τὰ δ'ἐξοπίσω, τῶν φυλακὴ μελέτω.
(Theognis, *Sent. 583 sq.*).

5 307. Nu spune niciodată : „Cum se face că zilele de altădată au fost mai bune decît acestea ?", căci nu din înţelepciune întrebi aşa ceva.
Μὴ εἴπῃς· Τί εγένετο
ὅτι αἱ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἦσαν ἀγαθαὶ ὑπὲρ ταύτας;
ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ ἐπηρώτησας περὶ τούτου.
(Septuaginta, Eccl. 7, 10).
Ne dicas: Quid putas causae est
quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt ?
Stulta enim est huiuscemodi interrogatio.

5 308. La ce să ne reamintim de lucruri din trecut, care să ne facă rău din nou ?
Quid enim praeterita, iterum nocitura, in memoriam revocare ?
(Petronius, *Sat. 133*).

5 309. Amintirea faptelor din trecut devine un exemplu pentru buna chibzuială cu privire la cele din viitor.
Ἡ γὰρ τῶν γεγενημένων πράξεων μνήμη τῆς περὶ τῶν μελλόντων εὐβουλίας γίνεται παράδειγμα.
(Plutarchus, *Educ. 13*).

5 310. Nici zeii nu pot ajuta în trecut.
In praeteritum subvenire ne dii quidem possunt.
(Plinius, *Pan. 40, 27*).

5 311. Nu-ţi aminti de trecut, nici nu căuta să întrezăreşti viitorul ; ci bucură-te de plăcerile care vin şi se duc pe neaşteptate.
atītam api na smarann api ca bhāvy asaṃkalpayann atarkitagamāgamān anubhavasva bhogān iha
(Bhartrhari *3, 63 :* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1718*).

5 312. Ceea ce a trecut, s-a dus şi-i irevocabil ; înţelepţii au ocupaţie de ajuns cu lucrurile prezente şi viitoare.
That which is past is gone and irrevocable, and wise men have enough to do with things present and to come.
(Bacon, *Ess. 4*).

5 313. Este zadarnic să evoci trecutul, afară numai dacă nu exercită vreo influenţă asupra prezentului.
It's in vain to recall the past, unless it works some influence upon the present
(Dickens, *Copperfield 23*).

5 314. Trecutul este destinul care acţionează îndărăt şi care dă mîna celui care acţionează înaintea noastră.
Le passé est le destin qui agit en arrière et donne la main à celui qui agit en avant de nous.
(Maeterlinck, *Temple 203 sq.*).

5 315. Tot ce a fost odată şi nu mai este azi înclină spre tristeţe, mai ales ceea ce a fost foarte frumos şi foarte fericit.
Tout ce qui fut un jour et n'est plus aujourd'hui incline à la tristesse, surtout ce qui fut très beau et très heureux.
(Ib. 215).

TRISTEŢEA

5 316. Toţi oamenii superiori în filozofie, politică, poezie sau artă sînt melancolici.

Πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες, ἢ κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποίησιν, ἢ τέχνας, φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες.
(Aristoteles, *Probl. 30, 1*).
Aristoteles ait, omnes ingeniosos melancholicos esse. (Cicero, *Tusc. 1, 33*).

TRONUL

5 317. Toţi vor s-ajungă la tron : este nebunia lor, — ca şi cum norocul ar sta pe tron ! Adesea stă norocul pe tron — şi adesea şi tronul pe noroi.
Hin zum Throne wollen sie alle: ihr Wahnsinn ist es, — als ob das Glück auf dem Tron sässe ! Oft sitzt der Schlamm auf dem Tron — und oft auch der Tron auf dem Schlamme.
(Nietzsche, *Zar. 1, 71*).

TRUDA

5 318. Ce folos are omul din toată truda lui, cu care se trudeşte sub soare ?
Τίς περισσεία τῷ ἀνθρώπῳ
ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον;
(Septuaginta, Eccl. 1, 3).
Quid habet amplius homo
de universo labore suo quo laborat sub sole ?

TRUFIA

5 319. Înaintea prăbuşirii merge trufia, şi nechibzuinţa înaintea căderii.
Πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις, πρὸ δὲ πτώματος κακοφροσύνη.
(Ib. Prov. 16, 18).
Contritionem praecedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus.

5 320. Pythagora spunea că în cetăţi intră mai întîi luxul, apoi îmbuibarea, apoi trufia, iar după aceea pierzarea.
Πυθαγόρας εἶπεν εἰσιέναι εἰς τὰς πόλεις πρῶτον τρυφήν, ἔπειτα κόρον, εἶτα ὕβριν, μετὰ δὲ ταῦτα ὄλεθρον.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 79*).

5 321. Ficeare devine trufaş, cînd îi merge bine.
Ἀβρύνεται γὰρ πᾶς τις εὖ πράσσων πλέον.
(Aeschylus, *Agam, 1205*).

5 322. Pierzarea tăcută îl distruge cu mînie şi pe cel trufaş.
Σιγῶν ὄλεθρος
καὶ μέγα φωνοῦντ'
ἐχθραῖς ὀργαῖς ἀμαθύνει.
(Id. Eum. 935 sq.).

5 323. Cînd vei vedea pe cineva că se înalţă sus de tot, că străluceşte prin avere, că e mîndru de obîrşia sa şi că trufia lui întrece norocul său : să te aştepţi la o grabnică pedepsire a lui (din partea zeilor).
Ὅταν δ'ἴδῃς πρὸς ὕψος ἠρμένον τινὰ
λαμπρόν τε πλούτῳ καὶ γένει γαυρούμενον,
ὀφρύν τε μείζω τῆς τύχης ἐπήρκότα,
τούτου ταχεῖαν νέμεσιν εὐθὺς προσδόκα.
(Euripides, *la* Stobaeus, *Flor. 22, 5*).

5 324. Zeus pedepseşte pe cei prea trufaşi.
Ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἄγαν ὑπερφρόνων.
(Id. Heraclidae 388).

5 325. De obicei cetăţile cărora le vine pe neaşteptate o prosperitate mare şi fără osteneală, devin trufaşe.
Εἴωθε δὲ τῶν πόλεων αἷς ἂν μάλιστα καὶ δι'ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν.
(Thucydides, *3, 39, 4*).

5 326. Pentru ce este trufaş cel care-i numai pulbere şi cenuşă ?
Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός ;
(Septuaginta, Sir. 10, 9).
Quid superbit terra et cinis ?

5 327. Gloria celui trufaş iute se preface în ruşine.
Cito ignominia fit superbi gloria.
(Syrus, *142*).

5 328. Defectul obişnuit al norocului este trufia.
Vitium sollemne fortunae est superbia.
(Ib. 1004).

Ţ

ŢARA

5 329. Domnitorii sînt muritori, pe cînd ţara e veşnică.
Principes mortales, res publica aeterna.
(Tacitus, *Ann. 3, 6*).

5 330. Ţara în care nu găseşte cineva cinstire, bucurie sau rude, nici nu dobîndeşte vreo învăţătură, trebuie părăsită.
yasmin deçe na saṃmano na prītir na ca bāndhavāḥ na ca vidyāgamaḥ kaç cit taṃ deçaṃ parivarjayet (Cāṇakya *37 1* Böhtlingk, *Ind. Spr. 2423*).

5 331. Rău o duce ţara în care se îngrămădesc avuţii, iar oamenii decad ; ea devine iute prada nenorocirilor.
Ill fares the land, to hastening ills a prey,
Where wealth accumulates, and men decay.
(Goldsmith, *Des. 51 sq.*).

ŢINTA

5 332. Ei nu au o ţintă unică în viaţă, spre care ar trebui să se uite, orice ar întreprinde, fie în particular, fie în public.
Σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν, ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ.
(Plato, *Res publ. 519 B*).

5 333. Cel care caută să atingă ţinta dorită, suferă şi face multe în tinereţe, asudă şi îngheaţă, fuge de dragoste şi de vin.

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
Abstinuit Venere et vino.
(Horatius, *Ars 412 sqq.*).

5 334. Cine nu are mereu una şi aceeaşi ţintă a vieţii, acela nu poate fi unul şi acelaşi în tot decursul vieţii.

Ὥι μὴ εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπός, οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι'ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται.
(Marcus Aurelius *11, 21*).

5 335. Nu de unde veniţi să constituie de-acum înainte onoarea voastră, ci încotro mergeţi!

Nicht, woher ihr kommt, mache euch fürderhin eure Ehre, sondern wohin ihr geht!
(Nietzsche, *Zar. 3, 297*).

U

UITAREA

5 336. Pentru cei care se află în răstrişte este o bucurie să uite măcar pentru scurt timp mizeria prezentă.

Τοῖς κακῶς πράσσουσιν ἡδὺ καὶ βραχὺν
χρόνον λαθέσθαι τῶν παρεστώτων κακῶν.
(Sophocles, *Mysi, la* Stobaeus, *Flor. 26, 4*).

5 337. O, venerabilă uitare a relelor, cît eşti de înţeleaptă şi ce divinitate dorită de cei nefericiţi!

Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφή,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.
(Euripides, *Or. 213 sq.*).

5 338. Care-i învăţătura cea mai necesară? „Înlăturarea uitării".

Τί τῶν μαθημάτων ἀναγκαιότατον; τὸ περιαιρεῖν τὸ ἀπομανθανεῖν.
(Antisthenes, *la* Diogenes Laertius *6, 1, 4*).

5 339. Nimeni nu-i mai ţine minte pe înaintaşi şi, tot aşa, pe urmaşii care vor fi, nimeni nu-i va mai ţine minte, între cei ce vor trăi în viitor.

Οὐκ ἔστιν μνήμη τοῖς πρώτοις,
καί γε τοῖς ἐσχάτοις γενομένοις οὐκ ἔσται αὐτοῖς μνήμη μετὰ τῶν γενησομένων εἰς τὴν ἐσχάτην.
(Septuaginta, Eccl. 1, 11).
Non est priorum memoria;
sed nec eorum quidem quae postea futura sunt
erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo.

5 340. Singurul remediu al mizeriilor este uitarea.
Medicina sola miseriarum oblivio est.
(Syrus, *491*).

5 341. Va veni peste noi o imensă adîncime a timpului, puţine spirite îşi vor scoate capul deasupra şi, menite să se cufunde odată în aceeaşi tăcere, vor rezista uitării şi se vor afirma mult timp.
Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exserent et in idem quandoque silentium abitura oblivioni resistent ac se diu vindicabunt.
(Seneca, *Epist. 21, 5*).

5 342. Toate sînt trecătoare şi iute devin legende ; iute, de asemenea, le acoperă cu desăvîrşire uitarea.
Ἐξίτηλα πάντα καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται· ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν.
(Marcus Aurelius *4, 33*).

5 343. Aproape este uitarea tuturor din partea ta, aproape uitarea ta din partea tuturor.
Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη, ἐγγὺς δέ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη.
(Ib. 7, 21).

5 344. Marele leac al loviturilor pricinuite de o mîhnire adîncă, ivite pe neaşteptate, recente şi care străpung sufletul, este să nu te gîndeşti la ele.
akāṇḍapātajātānām ārdrāṇāṃ marmabhedinām
gādhaçokaprahārāṇāṃ acintāi 'va mahāuṣadham
(Hitopadeça 4, 82).

5 345. Fluviul Lethe[a] curge şi deasupra pămîntului, nu numai dedesubt.
The river of Lethe runneth as well above ground as below.
(Bacon, *Ess. 58*).

5 346. Adesea singurul leac al durerilor noastre constă în uitare ; dar noi uităm leacul.

---

a) *Fluviul Lethe :* fluviul Uitării.

Consiste a veces el remedio del mal en olvidarlo, y olvídase el remedio.
(Gracian, *Or. 262*).

UMILINȚA

5 347. Adesea zeul umilește pe cei mai mari și-i coboară din nou.
Τά τοι μέγιστα πολλάκις θεὸς
ταπείν'ἔθηκε καὶ συνέστειλεν πάλιν.
(Euripides, *Tel., la* Stobaeus, *Flor. 22, 32*).

5 348. Foarte umili în răstrișteși insolenți în prosperitate.
Umilissimi nella cattiva fortuna, nella buona insolenti.
(Machiavelli, *Ritratti, 148*).

UNIREA

5 349. Cînd doi întreprind ceva, atunci aceasta devine putere
yádā vāi dvāu saṃrábhete átha tád vīryaṃ bhavati
(Çatapatha-Brāhmaṇa 1, 1, 1, 22).

5 350. Prin unire (se realizează) faptele mari, și cetățile pot să termine (cu bine) războaiele ; altfel nu.
Ἀπὸ ὁμονοίης τὰ μεγάλα ἔργα καὶ ταῖσι πόλισι τοὺς πολέμους δυνατὸν κατεργάζεσθαι, ἄλλως δ'οὔ.
(Democritus, *la* Stobaeus, *Flor. 43, 40*).

5 351. Unirea multora, oricît ar fi de neînsemnați, dă putere ; din ierburi se împletește funia care leagă pe elefant.
bahūnām apy asārāṇāṃ samavāyo balāvahaḥ
tṛṇāir āveṣṭyate rajjus tayā nāgo 'pi badhyate
(Pañcatantra 1, 376 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 1957)*.

5 352. Unirea cu un om mare pe cine nu-l înalță ? Apa care stă pe frunza de lotus capătă strălucire de mărgăritar.
mahājanasya saṃparkaḥ kasya no 'nnatikārakaḥ
padmapattrasthitaṃ toyaṃ dhatte muktāphalaçriyam
(Ib. (B.) 3, 61).

5 353. Prin unire cresc lucrurile mici, prin dezbinare se prăbușesc cele mai mari.

Concordia parvae res crescunt, discordia maxumae dilabuntur.
(Sallustius, *Iug. 10, 6*).

UNIVERSUL

5 354. La început n-a existat nimic aici (în univers) ; căci universul era învăluit de moarte.
nāi 've 'ha kiṃcana 'gra āsīn mṛtyunāi 've 'dam āvṛtam āsīt
(Bṛhad Āraṇyaka-Upaniṣad 1, 2, 1).

5 355. Universul rămîne neatins şi păstrează tot ce-i aparţine. Timpul îndelungat nu-l măreşte şi bătrîneţea nu-l micşorează. . . Veşnic va fi acelaşi, pentru că veşnic a fost acelaşi.
At manet incolumis mundus, suaque omnia servat,
Quae nec longa dies auget minuitve senectus . . . .
Idem semper erit, quoniam semper fuit idem
(Manilius, *Astr. 1, 518—519, 521*).

5 356. Tot ce există în univers constă din materi şi Dumnezeu.
Universa ex materia et ex Deo constant.
(Seneca, *Epist. 65, 23*).

5 357. Noi dorim să privim şi dincolo de (hotarele acestei) lumi, (să vedem) încotro se îndreaptă, de unde provine, spre ce sfîrşit se grăbeşte (această iuţeală atît de mare a universului.
Prospicere et ultra mundum libet, quo feratur, unde surrexerit, in quem exitum tanta rerum velocitas properet.
(Ib. 110, 9).

5 358. Întreagă această lume vizibilă nu-i decît un punct imperceptibil în sînul vast al naturii. Nici o idee nu se apropie de ea. În zadar umflăm concepţiile noastre dincolo de spaţiile imaginabile ; noi nu dăm naştere decît la atomi în comparaţie cu realitatea lucrurilor. Este o sferă al cărei centru e pretutindeni, iar circumferinţa nicăieri. În fine este cel mai mare caracter sensibil al atotputerniciei lui Dumnezeu faptul că imaginaţia noastră se pierde în acest gînd.

Tout ce monde visible n'est qu'un trait imperceptible dans l'ample sein de la nature. Nulle idée n'en approche. Nous avons beau enfler nos conceptions au delà des espaces imaginables, nous n'enfantons que des atomes au prix de la réalité des choses. C'est une sphère dont le centre est partout, la circonférence nulle part. Enfin c'est le plus grand caractère sensible de la toute-puissance de Dieu, que notre imagination se perde dans cette pensée.
(Pascal, *Pens. 72 (347)*).

5 359. Omul, revenind la sine, să considere ce este el în comparaţie cu ceea ce este[a] ; să se socoată ca rătăcit în acest ungher retras al naturii ; şi din această mică temniţă, unde se află aşezat, vreau să spun universul, să înveţe să preţuiască la justa lor valoare pământul, regatele, oraşele şi pe sine însuşi.
Que l'homme, étant revenu à soi, considère ce qu'il est au prix de ce qui est ; qu'il se regarde comme égaré dans ce canton détourné de la nature ; et que de ce petit cachot où il se trouve logé, j'entends l'univers, il apprenne à estimer la terre, les royaumes, les villes et soi-même son juste prix.
(Ib.).

UNUL

5 360. Unul este începutul tuturor (lucrurilor).
Ἕν ἀρχὰ πάντων.
(Philolaus, *la* Diels *fr. 8*).

URA

5 361. Cei proşti urăsc pe cei învăţaţi, cei săraci pe cei bogaţi, cei răi pe cei evlavioşi, femeile stricate pe cele virtuoase.
mūrkhānāṃ paṇḍitā dveṣyā nirdhanānāṃ mahādhanāḥ
vratinaḥ pāpaçīlānāṃ asatīnāṃ kulastriyaḥ
(Pañcatantra (K) 1, 416).

---

a) *este* : există.

5 362. Caracteristica firii omenești este de a uri pe acela căruia i-a făcut rău.
Proprium humani ingenii est odisse quem laeseris.
(Tacitus, *Agricola 42*).

5 363. Cine își atrage ura celor nebuni, acela place cu atît mai mult celor înțelepți.
Swer verdient der tôren haz,
der gevelt den wîsen deste baz.
(Freidank, *Besch. 37 sq.*).

5 364. După cum căpătăm din ce în ce mai multă afecțiune pentru persoanele cărora le facem bine, tot astfel urîm cu înverșunare pe aceia pe care i-am ofensat mult.
Comme nous nous affectionnons de plus en plus aux personnes à qui nous faisons du bien, de même nous haïssons violemment ceux que nous avons beaucoup offensés.
(La Bruyère, *Car., Du coeur 68*).

5 365. Toți aceia care fac rău celorlalți oameni, îi urăsc.
Tous ceux qui font du mal aux autres hommes les haïssent.
(Vauvenargues, *Réfl. 397*).

5 366. Este unul din avantajele acestei lumi acela de a putea uri și de a fi urîți fără a se cunoaște!
E uno de'vantaggi di questo mondo, quello di poter odiare ed esser odiati, senza conoscersi.
(Manzoni, *Prom. 4*).

URÎȚENIA

5 367. Nu trebuie să vorbim frumos decît despre lucruri frumoase.
Οὐκ εὖ λέγειν χρὴ μὴ'πὶ τοῖς ἔργοις καλοῖς.
(Euripides, *Phoen. 527*).

5 368. Toate persoanele diforme sînt foarte îndrăznețe.
All deformed persons are extreme bold.
(Bacon, *Ess. 44*).

URMAREA

5 369. Cel înțelept, cînd se apucă de o treabă, bună sau rea, se gîndește bine la sfîrșitul ei. Urmările faptelor săvîrșite în mod pripit chinuiesc inima pînă la moarte, ca un ghimpe.

guṇavad aguṇavad vā kurvatā kāryajātaṃ
pariṇatir avadhāryā yatnataḥ paṇḍitena
atirabhasakṛtānām karmaṇām ā vipatter bhavat
hṛdayadāhī çalyatulyo vipākaḥ
(Bhartṛhari, Nīt. 98).

5 370. În tot ce faci și-n tot ce spui, gîndește-te mai întîi la urmări.

Ὅτι θὰ κάμῃς κι ὅτι θὰ 'πῇς
Τί θὰ συνέβῃ πρῶτα νὰ στοχαστῇς.
(Thumb, *Handb. 143, 14*).

UTILUL

5 371. Cine combină utilul cu plăcutul, acela e aprobat în unanimitate.

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.
(Horatius, *Ars 343*).

V

VALOAREA

5 372. Mulţi oameni de valoare nu se pot arăta aşa cum sînt, din cauză că stăpînesc cei răi.
Πολλοὶ γεγῶτες ἄνδρες οὐκ ἔχουσ'ὅπως
δείξωσιν αὑτοὺς, τῶν κακῶν ἐξουσίᾳ.
(Euripides, *Temenos, la* Stobaeus *106, 7*).

5 373. Pretutindeni fiecare preţuieşte atît cît are.
Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
(Seneca, *Epist. 115, 14*).

5 374. Oare smaraldul pierde din valoare, dacă nu e lăudat?
Σμαράγδιον ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται, ἐὰν μὴ ἐπαινῆται;
(Marcus Aurelius *4, 20*).

5 375. Cu trecerea timpului şi datorită schimbării, lucruri care mai înainte erau cu desăvîrşire fără valoare, devin nepreţuite.
kālakrameṇa pariṇāmavaçād
anarghyā bhāvā bhavanti khalu pūrvam atīva tucchāḥ
(Kusumadeva, *Dṛṣṭ. 99 1* Böhtlingk, *Ind. Spr. 3918*)

5 376. A nu înţelege valoarea unei comori, pînă ce timpul răpeşte bunul dispreţuit, este cauza a jumătate din sărăcia pe care o simţim şi face din lume pustiul care este.
Not to understand a treasure's worth
Till time has stol'n away the slighted good,

Is cause of half the poverty we feel,
And makes the wordl the wilderness it is.
(Cowper).

5 377. Regii fac oameni cum fac monede : ei îi fac să aibă valoarea pe care o vor, şi lumea e silită să-i primească după cursul pe care-l au şi nu potrivit cu adevărata lor valoare.

Les rois font les hommes comme des pièces de monnaie : ils les font valoir ce qu'ils veulent, et l'on est forcé de les recevoir selon leur cours, et non pas selon leur véritable prix.
(La Rochefoucauld, *Max. suppr. 165*).

VANITATEA

5 378. Sîntem atît de încrezuţi, încît am vrea să fim cunoscuţi de tot pămîntul, ba chiar şi de acei care vor veni cînd nu vom mai fi ; şi sîntem atît de vanitoşi, încît stima a cinci sau şase persoane care ne înconjoară ne place şi ne mulţumeşte.

Nous sommes si présomptueux, que nous voudrions être connus de toute la terre, et même des gens qui viendront quand nous ne serons plus ; et nous sommes si vains, que l'estime de cinq ou six personnes qui nous environnent nous amuse et nous contente.
(Pascal, *Pens. 148 (416)*).

5 379. Vanitatea este atît de ancorată în inima oamenilor, încît un soldat, un ocnaş, un bucătar, un hamal, se laudă şi vrea să-şi aibă admiratorii săi ; şi filozofii înşişi vor la fel ; şi acei care scriu împotrivă vor să aibă gloria de a fi scris bine ; şi acei care-i citesc vor să aibă gloria de a-i fi citit ; şi eu care scriu aceasta am poate această dorinţă ; şi poate că cei care vor citi aceasta. . .

La vanité est si ancrée dans le coeur des hommes, qu'un soldat, un goujat, un cuisinier, un crocheteur, se vante et veut avoir ses admirateurs ; et les philosophes mêmes en veulent ; et ceux qui écrivent contre veulent avoir la gloire d'avoir bien écrit ; et ceux qui les lisent veulent avoir la gloire de les avoir lus ;

et moi qui écris ceci, ai peut-être cette envie; et peut-être que ceux qui le liront...
(Ib. 150 (49)).

5 380. **Tot ce întăreşte lăuntric pe om în iluzia sa, tot ce măgulește vanitatea sa secretă îi este atît de scump, încît el nu se mai întreabă, dacă i-ar putea fi în vreun fel oarecare spre cinste sau spre ocară.**
Alles, was den Menschen innerlich in seinem Dünkel bestärkt, seiner heimlichen Eitelkeit schmeichelt, ist ihm dergestalt höchlich erwünscht, dass er nicht weiter fragt, ob es ihm sonst auf irgend eine Weise zur Ehre oder zur Schmach gereichen könne.
(Goethe, *Dicht. 1, 2*).

VĂTĂMAREA

5 381. **Nu există ceva de folos, care să nu poată fi şi vătămător. Ce-i mai util ca focul? Şi totuşi, cînd cineva vrea să incendieze o casă, el se înarmează cu foc. Medicina uneori dă sănătate, alte ori o ia; ea ne arată ce buruieni tămăduiesc şi care din ele sînt vătămătoare. Şi tîlharul poartă sabie şi călătorul prudent. Dar pe cînd unul caută să atace, celălalt îşi poartă ajutor. Elocvenţa se învaţă pentru a pleda cauze drepte; dar tot ea ocroteşte pe vinovat şi asupreşte pe inocent.**
Nil prodest, quod non laedere possit idem.
Igne quid utilius? siquis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem,
Quaeque iuvet, monstrat, quaeque sit herba nocens.
Et latro et cautus praecingitur ense viator;
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia causas;
Protegit haec sontes, immeritosque premit.
(Ovidius, *Trist. 2, 266 urm.*).

VECINUL

5 382. **De obicei ochiul vecinului este duşmănos.**
Inimicus oculus esse vicini solet.
(Syrus, *385*).

5 383. Uneori verosimilul are o putere mai mare decît adevărul.

Τὸ πιθανὸν ἰσχὺν τῆς ἀληθείας ἔχει
ἐνίοτε μείζω.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 12, 8*).

VESTEA

5 384. Cum este apa rece pentru sufletul însetat, aşa este o veste bună dintr-o ţară îndepărtată.

Ὥσπερ ὕδωρ ψυχρὸν ψυχῇ διψώσῃ προσηνές,
οὕτως ἀγγελία ἀγαθὴ ἐκ γῆς μακρόθεν.
(Septuaginta, Prov. 25, 25).
Aqua frigida animae sitienti,
et nuntius bonus de terra longinqua.

5 385. Nimeni nu iubeşte pe acela care aduce o veste rea.

Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.
(Sophocles, *Ant. 277*).

5 386. Chiar dacă-i onorabil, nu e bine niciodată să se aducă ştiri rele ; dă unei veşti plăcute nenumărate limbi ; dar lasă ca veştile rele să se anunţe singure, cînd sînt simţite.

Though it be honest, it is never good
To bring bad news ; give to a gracious message
An host of tongues ; but let ill tidings tell
Themselves, when they be felt.
(Shakespeare, *Antony 2, 5*).

5 387. O veste rea face urît şi pe solul cel mai frumos.

Den schönsten Boten, Unglücksbotschaft hässlicht ihn.
(Goethe, *Faust 9437*).

VEŞNICIA

5 388. Nimic nu poate fi veşnic, odată ce s-a născut[a].

Nihil quod ortum sit aeternum esse potest.
(Cicero)

---

a) Cf. : Tot ce se naşte, moare.
Omnia orta occidunt. (Sallustius, *Iug.* 2, 3).

5 389. Ce poate să pară mare în lucrurile omeneşti aceluia care cunoaşte veşnicia întreagă şi mărimea universului ?
Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui aeternitas omnis totiusque mundi nota sit magnitudo ? (Cicero, *Tusc. 4, 37*).

5 390. Lucrurile sînt botezate la izvorul veşniciei şi dincolo de bine şi de rău.
Die Dinge sind getauft am Borne der Ewigkeit und jenseits von Gut und Böse.
(Nietzsche, *Zar. 3, 243*).

5 391. Eternitatea conţine spaţiul infinit, după cum spaţiul infinit conţine eternitatea.
L'éternité contient l'espace infini, comme l'espace infini contient l'eternité.
(Maeterlinck, *Sablier p. 144*).

VIAŢA

5 392. Cum am putea trăi cel mai bine şi cel mai virtuos ? „Dacă n-am săvîrşi noi înşine ceea ce reproşăm altora".
Πῶς ἂν ἄριστα καὶ δικαιότατα βιώσαιμεν; „ἐὰν ἃ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ μὴ δρῶμεν".
(Thales, *la* Diogenes Laertius *1, 1, 9*).

5 393. Caută să trăieşti astfel, ca şi cum ai avea de trăit şi puţin şi mult.
Οὕτω πειρῶ ζῆν ὡς καὶ ὀλίγον καὶ πολὺν χρόνον βιωσόμενος.
(Bias, *la* Stobaeus, *Flor. 5, 27*).

5 394 (Chiar) şi cei care au trăit odinioară, şi semizeii care s-au născut din zei nu au ajuns la bătrîneţe ducînd o viaţă fără trudă, fără istovire şi fără primejdii.
Οὐδὲ γὰρ οἱ πρότερόν ποτ'ἐπέλοντο,
θεῶν δ'ἐξ ἀνάκτων ἐγένονθ'υἷες ἡμίθεοι,
ἄπονον οὐδ'ἄφθιτον οὐδ'ἀκίνδυνον βίον
ἐς γῆρας ἐξίκοντο τελέσαντες.
(Simylus *98, 15*).

5 395. O viaţă lungă pune multe (lucruri) mai aproape de mîhnire.

Πολλὰ μὲν αἱ μακραὶ
ἡμέραι κατέθεντο δὴ λύπας ἐγγυτέρω.
(Sophocles, *Oed. Col. 1215 sq.*).

5 396. Nu se află durere la fel ca o viaţă (prea lungă).
Οὐδὲν γὰρ ἄλγος οἷον ἡ πολλὴ ζοή.
(Id. Scyriae, la Stobaeus, *Flor. 116, 28)*

5 397. În viaţa aceasta atît de scurtă, nu este nimeni care să fie atît de fericit, încît să nu-i vină adesea în minte că-i mai preferabil moartea decît viaţa. Căci nenorocirile şi bolile care dau peste el nu-i dau răgaz şi fac ca viaţa să-i pară lungă, cu toate că-i de scurtă durată. De aceea, fiindcă viaţa e plină de suferinţi, moartea este lucrul cel mai preferabil pentru om ; numai zeul singur se bucură de o existenţă fericită, pe care însă o invidiază la muritori.
Ἐν γὰρ οὕτω βραχεῖ βίῳ οὐδεὶς οὕτω ἄνθρωπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε,....τῷ οὐ παραστήσεται πολλάκις καὶ οὐκὶ ἅπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζώειν. Αἵ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι καὶ αἱ νοῦσοι συνταράσσουσι, καὶ βραχὺν ἐόντα μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιεῦσι τὸν βίον. Οὕτω ὁ μὲν θάνατος μοχθερῆς ἐούσης τῆς ζοῆς καταφυγὴ αἱρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε, ὁ δὲ θεὸς γλυκὺν γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται ἐών.
(Herodotus *7, 46*).

5 398. Nu se află muritor care să nu îndure suferinţe, căruia să nu-i moară copii şi să i se nască alţii şi care să nu moară la rîndul lui. Muritorii se îndurerează că redau pămîntul pămîntului. Dar necesitatea cere ca viaţa să fie secerată ca spicul copt.
Ἔφυ μὲν οὐδείς, ὅστις οὐ πονεῖ βροτῶν,
θάπτει τε τέκνα, χἄτερ' αὖ κτᾶται νέα,
αὐτός τε θνήσκει· καὶ τάδ' ἄχθονται βροτοὶ
εἰς γῆν φέροντες γῆν· ἀναγκαίως δ' ἔχει
βίον θερίζειν ὥστε κάρπιμον στάχυν.
(Euripides, *Hyps., la* Plutarchus, *Apoll. 16*).
Mortalis nemo est, quem non attingat dolor
Morbusque ; multis sunt humandi liberi,

Rursum creandi, morsque est finita omnibus,
Quae generi humano angorem nequicquam adferunt.
Reddenda terrae est terra, tum vita omnibus
Metenda ut fruges. Sic iubet necessitas.
(Cicero, *Tusc. 3, 59*).

5 399. Orice om, chiar şi rob, se bucură că vede lumina(zilei).
Πᾶς ἀνήρ, κἂν δοῦλος ᾖ τις, ἥδεται τὸ φῶς ὁρῶν.
(Euripides, *Or. 1531*).

5 400. O muritori, cărora vă place viaţa, care doriţi să vedeţi ziua următoare, care purtaţi povara nenumăratelor mizerii : atît de mare-i setea de viaţă a muritorilor ! Noi ştim ce înseamnă a trăi ; dar, fiindcă nu cunoaştem moartea, fiecare se teme să părăsească lumina soarelui.
Ὦ φιλόζωοι βροτοί,
οἳ τὴν ἐπιστείχουσαν ἡμέραν ἰδεῖν
ποθεῖτ', ἔχοντες μυρίων ἄχθος κακῶν·
οὕτως ἔρως βροτοῖσιν ἔγκειται βίου.
Τὸ ζῆν γὰρ ἴσμεν· τοῦ θανεῖν δ'ἀπειρίᾳ
πᾶς τις φοβεῖται φῶς λιπεῖν τόδ'ἡλίου.
(Id. Phoenix, la Stobaeus, *121, 12).*

5 401. Cine ştie dacă pe lumea cealaltă a trăi nu înseamnă a muri, iar a muri nu e socotit a trăi ?
Τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
Τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν κάτω νομίζεται ;
(Id. Polyidus, la Wagner, *Poet. trag. Graec. fragm 634).*

5 402. Viaţa omenească (nu-i decît) rătăcire.
Βίοτος ἀνθρώπων πλάνη.
(Id. Rhad., la Stobaeus, *Flor. 64, 24 v. 6).*

5 403. A trăi şi a muri nu e tot una ; căci pe cînd una nu e nimic, în cealaltă sînt speranţe.
Οὐ ταὐτόν.....τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
τὸ μὲν γὰρ οὐδέν, τῷ δ'ἔνεισιν ἐλπίδες.
(Id. Tr, 634 sq.).

5 404. Sînt unii care nu trăiesc viaţa din prezent, ci se pregătesc cu multă grijă ca pentru a mai trăi o altă viaţă,

nu cea de acum ; iar între acestea timpul nefolosit se duce.

Εἰσί τινες, οἳ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν, ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα· καὶ ἐν τούτῳ παραλειπόμενος ὁ χρόνος οἴχεται.

(Antiphon, *la* Stobaeus, *Flor. 16, 19*).

5 405. La fel ca pentru o călătorie, tot astfel își adună înțeleptul și pentru viață proviziile cele mai necesare, nu cele mai de preț.

Ὁ φρόνιμος ὥσπερ εἰς ὁδὸν εἰς τὸν βίον οὐ τὰ πολλοῦ ἄξια συντίθησιν ἐφόδια, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαιότατα.

(Socrates, *la* Stobaeus, *Flor. 3, 73*).

5 406. Cei fără minte, chiar când le e silă de viață, tot vor să trăiască, de frica lui Hades.

Ἀνοήμονες τὸ ζῆν ὅμως στογέοντες ζῆν ἐθέλουσι δείματι ἀίδεω.

(Democritus, *la* Diels *fr. 199*).

5 407. Lumea este o scenă, viața un act ; ai venit, ai văzut, ai plecat.

Ὁ κόσμος σκηνή, ὁ βίος πάροδος. ἦλθες, εἶδες, ἀπῆλθες.

(Ib. 115).

5 408. Platon compară viața cu jocul de zaruri, la care arunci cum îți convine, iar după ce ai aruncat, trebuie să te folosești bine de ceea ce a căzut.

Κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βάλλειν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι.

(Plato, *la* Plutarchus, *Tranqu. 5*).

5 409. Noi trăim nu cum vrem, ci cum putem.

Οὐχ οἷα βούλεταί τις, ἀλλ'οἷα δύναται.

(Plato, *Hipp. maior 301*).

5 410. Viața este ca (un joc de) zaruri.

Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστιν ὥσπερ οἱ κύβοι.

(Alexis, *fr. 34*).

5411. Unii își procură în decursul vieții cele necesare vieții, ca și cum ar mai avea de trăit (și) după ceea ce se numește a trăi.

Ἑτοιμάζονταί τινες διὰ βίου τὰ πρὸς τὸν βίον, ὡς βιωσόμενοι μετὰ τὸ λεγόμενον ζῆν.

(Metrodorus, *la* Stobaeus, *Flor. 16, 20*).

5 412. Cînd începem a trăi, (tocmai) atunci murim.

Ἡμεῖς ὁπότ'ἀρχόμεθα ζῆν, τότ'ἀποθνήσκομεν.

(Theophrastus, *la Diogenes Laertius 5, 2, 11*).

5 413. Ce-i folosește viața celui căruia nu-i e dat să cunoască ce înseamnă a trăi ?

Τί δὴ ζῆν ὄφελος ᾧ μή'στι τὸ ζῆν εἰδέναι :

(Philemon, *la* Stobaeus, *Flor. 18, 6*).

5 414. Ascunde-ți viața.

Λάθε βιώσας.

(Epicurus)

5 415. Ne naștem o singură dată ; nu e cu putință să ne naștem de două ori ; și va trebui să nu mai existăm în veci. Iar tu, care nu ești stăpîn (nici) pe ziua de mîine amîi prilejul ; și viața tuturor se pierde așteptînd ; și de aceea fiecare din noi moare copleșit de preocupări.

Γεγόναμεν ἅπαξ· δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι· δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. Σὺ δὲ τῆς αὔριον οὐκ ὢν κύριος ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν· ὁ δὲ πάντων βίος μελησμῷ παραπόλλυται.καὶ διὰ τοῦτο ἕκαστος ἡμῶν ἀσχολούμενος ἀποθνήσκει.

(Id., la Stobaeus, *Flor. 16, 28*).

5 416. Eu spun că cel mai fericit este acela care, după ce a privit fără întristare lucrurile acestea măreție : soarele comun (tuturor), stelele, apa, norii, focul, pleacă iute (acolo) de unde a venit ; pe acestea el le va vedea fie că va trăi un secol, fie că numai cîțiva ani. Alte lucruri mai măreție decît acestea n-o să vadă niciodată. Închipuiește-ți că timpul despre care vorbesc ar fi pentru om ca o adunare la o sărbătoare locală, cu mulțime de oameni, bîlci, pungași, jocuri de noroc, distracții. Dacă vei pleca cel dintîi, vei avea provizii de drum mai bune

şi nu vei fi supărător pentru nimeni. Pe cînd cel care mai zăboveşte pierde ceea ce a adunat cu trudă şi îmbătrînind rău are nevoie de cineva, rătăceşte încoace şi încolo, îşi găseşte duşmani, i se pune gînd rău de către cineva şi (astfel) nu moare cum trebuie plecînd la timp.

Τοῦτον εὐτυχέστατον λέγω,
ὅστις θεωρήσας ἀλύπως...
τὰ σεμνὰ ταῦτ'ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν ταχύ,
τὸν ἥλιον τὸν κοινόν, ἄστρ', ὕδωρ, νέφη,
πῦρ· ταῦτα ἔτη κἂν ἑκατὸν βιώσεται
ὄψει παρόντα, κἂν ἐνιαυτοὺς σφόδρ'ὀλίγους·
σεμνότερα τούτων ἕτερ'ἂν οὐκ ὄψει ποτέ.
Πανήγυριν νόμισόν τιν'εἶναι τὸν χρόνον,
ὃν φημι, τοῦτον ἐπιδημίαν ἀνθρώπῳ·
ὄχλος, ἀγορά, κλέπται, κυβεῖαι, διατριβαί.
ἂν πρῶτος ἀπίῃς, καταλύσεις βελτίονα
ἐφόδι'ἔχων, ἀπῆλθες ἐχθρὸς οὐδενί.
Ὁ προσδιατρίβων δὲ κοπιάσας ἀπώλεσεν,
κακῶς τε γηρῶν ἐνδεής του γίγνεται,
ῥεμβόμενος ἐχθροὺς εὖρ', ἐπεβουλεύθη ποθέν,
οὐκ εὐθανάτως ἀπῆλθεν ἐλθὼν εἰς χρόνον.
(Menander, *Hyp.*, *la* Stobaeus, *Flor. 121, 7*).

5 417. Nimeni nu duce viaţa pe care şi-a ales-o.

Βιοῦ μὲν οὐδεὶς ὃν προαιρεῖται τρόπον.
(Euripides, *la* Wagner, *Poet. trag. Graec. fragm. 911*)

5 418. O viaţă lungă cuprinde multe nenorociri.

Μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
(Menander, *Mon. 351*).

5 419. Ce dulce-i viaţa, cînd n-o cunoşti!

Ὡς ἡδὺς ὁ βίος, ἄν τις αὐτὸν μὴ μάθῃ.
(Ib. 119, Suppl. ex. Aldo.).

5 420. Aceasta înseamnă a trăi, să nu trăieşti numai pentru tine.

Τοῦτ'ἔστι τὸ ζῆν οὐχ ἑαυτῷ ζῆν μόνον.
(Ib., la Stobaeus, *Flor. 122, 5)*.

5 421. Oamenii se bucură cînd răsare soarele, se bucură cînd se sfîrşeşte ziua; ei nu văd că viaţa lor se scurge.

nandanti udita āditye nandanty astmite 'hani
ātmano nā 'vabudhyante manuṣyā jivitakṣayam
(Rāmāyaṇa 2, 105, 24).

5 422. Şi am fericit pe cei ce au murit, mai mult decît pe cei vii.
Iar mai fericit decît unii şi decît alţii este cel care încă nu s-a născut, care n-a văzut faptele cele rele ce se săvîrşesc sub soare.
Καὶ ἐπῄνεσα ἐγὼ σὺν τοὺς τεθνηκότας
τοὺς ἤδη ἀποθανόντας ὑπὲρ τοὺς ζῶντας,
ὅσοι αὐτοὶ ζῶσι ἕως τοῦ νῦν·
καὶ ἀγαθὸς ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους
ὅστις οὔπω ἐγένετο,
ὃς οὐκ εἶδεν σὺν τὸ ποίημα τὸ πονηρὸν
τὸ πεποιημένον ὑπὸ τὸν ἥλιον.
(Septuaginta, Eccl. 4, 2 sq.).
Et laudavi magis mortuos quam viventes;
et feliciorem utroque iudicavi
qui necdum natus est,
nec vidit mala quae sub sole fiunt.

5 423. Cine ştie ce este binele pentru om, în viaţa lui, în numărul zilelor deşartei lui vieţi, pe care o petrece ca o umbră? Cine îi va spune omului ce va fi după el sub soare?
Τίς οἶδεν τί ἀγαθὸν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῇ ζωῇ
ἀριθμὸν ἡμερῶν ζωῆς ματαιότητος αὐτοῦ;
καὶ ἐποίησεν αὐτὰς ἐν σκιᾷ·
ὅτι τίς ἀπαγγελεῖ τῷ ἀνθρώπῳ
τί ἔσται ὀπίσω αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἥλιον;
(Ib. 6, 12).
Quid necesse est homini maiora se quaerere,
cum ignoret quid conducat sibi in vita sua
numero dierum peregrinationis suae,
et tempore quod velut umbra praeterit?
Aut quis ei poterit indicare
quid post eum futurum sub sole sit?
(Vulgata, Eccl. 7, 1).

5 424. Bucură-te de viaţă cu femeia pe care o iubeşti, în toate zilele deşartei tale vieţi, pe care ţi-a hărăzit-o Dumnezeu sub soare!

Ἰδὲ ζωὴν μετὰ γυναικός, ἧς ἠγάπησας,
πάσας ἡμέρας ζωῆς ματαιότητός σου
τὰς δοθείσας σοι ὑπὸ τὸν ἥλιον.
(Septuaginta, Eccl. 9, 9)
Perfruere vita cum uxore quam diligis,
cunctis diebus vitae instabilitatis tuae,
qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae.

5 425. Viaţa omenească e aproape ca şi fierul. Dacă o întrebuinţezi, se uzează ; dacă n-o întrebuinţezi, o distruge totuşi rugina.
Vita humana prope uti ferrum est. Si exerceas, conteritur, si non exerceas, tamen robigo interficit.
(Cato, *Carmen, la* Gellius, *Noct. 2, 2*).

5 426. Ca valurile rîurilor noptile şi zilele se scurg necontenit şi nu se mai întorc luînd cu ele viaţa muritorilor.
sravanti na nivartante srotāṃsi saritām iva
āyur ādāya martyānāṃ rātryahāni punaḥ punaḥ
(Mahābhārata 12, 12 516 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 5332)*.

5 427. Numai acela trăieşte (cu adevărat) pe lumea aceasta, de a cărui viaţă atîrnă viaţa multora.
yasmiñ jīvai jīvanti bahavaḥ so 'tra jīvati
(Pañcatantra (K) 1, 23).

5 428. Mai întîi naşterea aduce mari suferinţi ; după aceea mizeria e continuă ; şi pe lîngă aceasta, omul trebuie să-şi ducă viaţa servind : ah, ce lanţ de suferinţe !
tāvaj janmā 'tiduḥkhāya tato durgatā sadā
tatrā 'pi sevayā vṛttir aho duḥkhaparamparā
(Ib. 265).

5 429. Viaţa omenească este la fel ca şi cum ai juca în zaruri : dacă nu cade tocmai ceea ce-ţi trebuie, îndreaptă prin iscusinţă ceea ce (ţi-)a căzut din întîmplare.
Ita vitast hominum quasi quom ludas tesseris.
Si illud quod maxume opus est iactu non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
(Terentius, *Ad. 739*).

5 430. Vreau să mor. — Învaţă mai întîi ce înseamnă a trăi.

Emori cupio. — Prius quaeso disce, quid sit vivere. *(Id. Heaut. 971).*

5 431. Înaintea oamenilor stau viaţa şi moartea, şi pe care omul va dori-o, aceea i se va da.

Ἔναντι ἀνθρώπων ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος,
καὶ ὃ ἐὰν εὐδοκήσῃ, δοθήσεται αὐτῷ.
(Septuaginta, Sir. 15, 17).
Ante hominem vita et mors, bonum et malum;
quod placuerit ei dabitur illi.

5 432. Din întîmplare ne-am născut şi după viaţa aceasta vom fi ca şi cum n-am fi fost niciodată; căci fum este răsuflarea din nările noastre şi cugetarea o scînteie care se aprinde din mişcarea inimii noastre.

Αὐτοσχεδίως ἐγενήθημεν καὶ μετὰ τοῦτο ἐσόμεθα
ὡς οὐχ ὑπάρξαντες·
ὅτι καπνὸς ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν,
καὶ ὁ λόγος σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν.
(Ib. Sap. 2, 2).
Ex nihilo nati sumus
et post hoc erimus tanquam non fuerimus.
Quoniam fumus flatus est in naribus nostris,
et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum.

5 433. Numele nostru se va uita cu vremea şi nimeni nu-şi va aduce aminte de faptele noastre, şi viaţa noastră va trece ca urma norului şi se va risipi ca negura pe care o alungă razele soarelui.

Τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐπιλησθήσεται ἐν χρόνῳ,
καὶ οὐδεὶς μνημονεύσει τῶν ἔργων ἡμῶν·
καὶ παρελεύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἴχνη νεφέλης
καὶ ὡς ὁμίχλη διασκεδασθήσεται
διωχθεῖσα ὑπὸ ἀκτίνων ἡλίου.
(Ib. 4).
Nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus,
et nemo memoriam habebit operum nostrorum;
et transibit vita nostra tanquam vestigium nubis,
et sicut nebula dissolvetur quae fugata est a radiis solis.

5 434. Să trăim mereu cu gîndul că va trebui să dăm socoteală.
Semper ita vivamus ut rationem reddendam nobis arbitremur.
(Cicero).

5 435. Ce poate fi mai ruşinos decît să atîrne viaţa celui înţelept de vorbele celor fără minte ?
Quid turpius quam sapientis vitam ex insipientium sermone pendere ?
(Id. Fin. 2, 50).

5 436. Scurta durată a vieţii este destul de lungă pentru a trăi cum trebuie şi fericiţi.
Breve tempus aetatis satis est longum ad bene honesteque vivendum.
(Id. Sen. 19).

5 437. Facem viaţa şi mai mizerabilă deplîngînd-o.
Vitam efficere deplorando miseriorem.
(Id. Tusc. 1, 83).

5 438. Să punem întregul sens al unei vieţi bine întrebuinţate în vigoare şi-n măreţia sufletului, în dispreţuirea tuturor lucrurilor omeneşti şi-n orice virtute.
Totam vim bene vivendi in animi robore et magnitudine et in omnium rerum humanarum contemptione ac despicientia et in omni virtute ponamus.
(Ib. 95).

5 439. Viaţa e condusă de noroc, nu de înţelepciune.
Vitam regit fortuna, non sapientia.
(Ib. 5, 25).

5 440. Viaţa în sine este scurtă, dar devine mai lungă datorită nenorocirilor.
Brevis ipsa vita est, sed malis fit longior.
(Syrus, *127*).

5 441. Ceea ce trăim este (numai) o mică parte din viaţă.
Exigua vitae pars est, quam nos vivimus.
(Ib. 248)

5 442. O, viață, lungă pentru cel nenorocit, scurtă pentru cel fericit !
O vita miserō longa, felici brevis !
(Ib. 631).

5 443. Important e cît de bine trăiește cineva, nu cît timp.
Refert, quam quis bene vivat ; quam diu, non refert.
(Ib. 844).

5 444. Acolo unde întreaga viață nu-i decît teamă, moartea este cea mai de dorit.
Ubi omnis vita metus est, mors est optima.
(Ib. 966).

5 445. Cîte n-au de regretat acei care trăiesc mult !
Quam multa poenitenda incurrunt viventis diu !
(Ib. 1037).

5 446. După ce te-ai folosit de toate bunurile vieții, ești ofilit ; dar, pentru că veșnic dorești ce nu-i și disprețuiești cele prezente, viața ți s-a scurs neisprăvită și fără farmec, și pe neașteptate s-a oprit moartea lîngă capul tău, înainte de a putea să pleci sătul și plin de lucrurile (acestei lumi).
Omnia perfunctus vitaï praemia, marces ;
Sed quia semper aves quod abest, praesentia temni
Imperfecta tibi elapsa est ingrataque vita,
Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante
Quam satur ac plenus possis discedere rerum.
(Lucretius, *Nat. 3, 957 sqq*).

5 447. Dacă nu știi să trăiești cum trebuie, fă loc celor ce știu.
Vivere si recte nescis, decede peritis.
(Horatius, *Epist. 2, 2, 213*).

5 448. Amintește-ți necontenit cît de scurtă îți este viața.
Vive *memor quam sis aevi brevis.*
(Id. Sat. 2, 6, 97).

5 449. Mereu ne gîndim cum vom trăi și niciodată nu trăim în prezent.
Victuros agimus semper nec vivimus unquam.
(Manilius, *Astr. 4, 5*).

5 450. E greu să determini sufletul să dispreţuiască suflarea.
Difficile est animum perducere ad contemptionem animae.
(Seneca, *Epist. 4, 4*).

5 451. Pregăteşte-te în fiecare zi să poţi părăsi viaţa cu sufletul liniştit, pe care mulţi o strîng şi o ţin cum fac cu spinii şi cu lucrurile aspre cei care sînt tîrîţi de un torent.
Hoc cotidie meditare, ut possis aequo animo vitam relinquere, quam multi sic complectuntur et tenent, quomodo qui aqua torrente rapiuntur, spinas et aspera.
(Ib. 5).

5 452. Oricine (îşi) dispreţuieşte viaţa sa e stăpînul vieţii tale.
Quisquis vitam suam contempsit, tuae dominus est.
(Ib. 8).

5 453. Nimeni nu caută să trăiască cît mai bine, ci cît mai mult.
Nemo quam bene vivat, sed quam diu curat.
(Ib. 22, 17).

5 454. În timp ce adevărata viaţă fericită este o siguranţă fermă şi o încredere nezdruncinată în ea, ei adună pricini de nelinişte, şi pe drumul plin de riscuri al vieţii ei nu numai că poartă poveri, dar le şi trag ; în felul acesta ei se depărtează tot mai mult de la realizarea celor ce vor, şi cu cît se străduiesc mai tare, cu atît se înlănţuiesc mai mult şi sînt purtaţi înapoi ; ceea ce se întîmplă cu cei care aleargă într-un labirint : însăşi iuţeala îi face să se rătăcească (şi mai tare).
Cum summa vitae beatae sit solida securitas et eius inconcussa fiducia, sollicitudinis colligunt causas et per insidiosum iter vitae non tantum ferunt sarcinas, sed trahunt : ita longius ab effectu eius, quod petunt semper abscedunt et quo plus operae impenderunt, hoc se magis impediunt et feruntur retro ; quod evenit in labyrintho properantibus : ipsa illos velocitas implicat.
(Ib. 44, 7).

5 455. Oare nu vei avea grijă mai degrabă să arăţi tuturor că se caută lucruri de prisos cu mare pierdere de timp şi că mulţi şi-au petrecut viaţa adunînd mijloace de trai ?. . . căci ei nu trăiesc, ci (numai) au de gînd să trăiască. Pe toate le amînă.

Non eo potius curam transferes, ut ostendas omnibus magno temporis impendio quaeri supervacua et multos transisse vitam, dum vitae instrumenta conquirunt ? . . . non enim vivunt sed victuri sunt. Omnia differunt.

(Ib. 45, 12 sq.).

5 456. Învaţă-i (pe oameni) că avantajul vieţii nu stă în durata ei, ci în întrebuinţare ; că se poate întîmpla, ba chiar că se şi întîmplă foarte des, ca cine a trăit mult, să fi trăit prea puţin.

Doce non esse positum bonum vitae in spatio eius, sed in usu, posse fieri, immo saepissime fieri, ut qui diu vixerit, parum vixerit.

(Ib. 49, 10).

5 457. Acela trăieşte, care-i de folos multora ; acela trăieşte, care se foloseşte de sine.

Vivit is, qui multis usui est, vivit is, qui se utitur.

(Ib. 60, 4).

5 458. Viaţa nu trebuie cumpărată cu orice preţ.

Non omni pretio vita emenda est.

(Ib. 70, 7).

5 459. De aceea greşim, fiindcă toţi ne chibzuim cu privire la părţile vieţii, dar nimeni nu se chibzuieşte cu privire la (viaţa) întreagă.

Ideo peccamus, quia de partibus vitae omnes deliberamus, de tota nemo deliberat.

(Ib. 71, 2).

5 460. Noi nu voim să trăim, nici să murim : ne stăpîneşte dezgustul de viaţă şi frica de moarte.

Nec vivere nec *mori volumus* : vitae nos odium tenet timor mortis.

(Ib. 74, 11).

5 461. Ca şi la o piesă de teatru, nu lungimea piesei interesează, ci cît de bine a fost jucată.
Quomodo fabula, sic vita, non quam diu, sed quam bene acta sit, refert.
(Ib. 77, 20).

5 462. Este firesc ca orice viaţă să pară scurtă acelora care o măsoară după plăceri deşarte şi de aceea fără limită.
His necesse est videri omnem vitam brevem, qui illam voluptatibus vanis et ideo infinitis metiuntur.
(Ib. 78, 27).

5 463. Trebuie să trăim astfel, ca şi cum am trăi în văzul lumii ; să gîndim astfel ca şi cum cineva ar putea privi în adîncul cugetului (nostru).
Sic certe vivendum est, tamquam in conspectu vivamus. Sic cogitandum, tamquam aliquis in pectus intimum inspicere possit.
(Ib. 83, 1).

5 464. Nu trebuie să revolte nimic din (toate) acestea. Am intrat într-o lume în care trebuie să trăim după aceste legi.
Nihil horum indignandum est. In eum intravimus mundum, in quo his legibus vivitur.
(Ib. 91, 15).

5 465. Dacă îţi este rezervată o rămînere mai lungă printre oameni, trebuie să ai dureri, să suferi de sete şi de foame, să îmbătrîneşti, să fii bolnav, să pierzi ceva şi să pieri.
Et doleas oportet et sitias et esurias et senescas, si tibi longior contigerit inter homines mora, et aegrotes et perdas aliquid et pereas.
(Ib. 18).

5 466. Să facem aşa fel încît, întocmai ca lucrurile preţioase viaţa noastră să nu aibă o mare extindere, ci o mare greutate. S-o măsurăm după activitate, nu după timp.
Hoc agamus, ut quemadmodum pretiosa rerum sic vita nostra non multum pateat, sed multum pendeat. Actu illam metiamur, non tempore.
(Ib. 93, 4).

5 467. Toate, din pricina cărora gemem, de care ne îngrozim, sînt *tributuri* ale vieţii.
Omnia, ad quae gemimus, quae expavescimus, tributa vitae sunt.
(Ib. 97, 2).

5 468. Cel mai mare defect al vieţii este că e totdeauna nedesăvîrşită.
Maximum vitae vitium est, quod imperfecta semper est.
(Ib. 101, 8).

5 469. Important e cît de bine trăieşti, nu cît de mult ; adesea „bine" înseamnă : „scurt".
Quam bene vivas refert, non quamdiu ; saepe autem in hoc est bene, ne diu.
(Ib. 15).

5 470. Nimic nu-ţi va ajuta atît de mult să fii moderat în toate lucrurile ca frecventa meditaţie asupra scurtimii vieţii şi asupra nesiguranţei acesteia ; în tot ce faci, gîndeşte-te la moarte.
Nihil aeque tibi profuerit ad temperantiam omnium rerum quam frequens cogitatio brevis aevi et huius incerti : quicquid facies, respice ad mortem.
(Ib. 114, 27).

5 471. Viaţa împletită cu soarta seamănă cu un torent ; căci e zbuciumată, tulbure, *ameninţătoare*, *tiranică*, *zgomotoasă* şi de scurtă durată.
Ὁ τύχη βίος συμπεπλεγμένος ἔοικε χειμάρρῳ ποταμῷ· καὶ γὰρ ταραχώδης καὶ ἰλύος ἀνάμεστος καὶ δυσέμβατος καὶ τυραννικὸς καὶ πολύηχος καὶ ὀλιγοχρόνιος.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 1, 46*).

5 472. Ce este atît de limitat, atît de scurt, ca viaţa cea mai lungă a omului ?
Quid tam circumcisum, tam breve, quam hominis vita longissima ?
(Plinius, *Epist. 3, 7*).

5 473. Fuge viaţa muritorilor şi nu li-i dat să se nască de două ori ; fuge clipa şi torentul Infernului (li) tîrăşte şi refuză să ducă cu el la umbre ceea ce a plăcut vreodată sufletului.

Currit mortalibus aevum,
Nec nasci bis posse datur ; fugit hora, rapitque
Tartarus torrens ac secum ferre sub umbras,
Si qua animo placuere, negat.
(Silius Italicus, *Pun. 15, 63 sqq.*).

5 474. Nu e lucru înţelept să spui : „voi trăi" ; viaţa de mîine e prea tîrzie : trăieşte azi.

Non est sapientis dicere : „Vivam" :
Sera nimis vita est crastina : vive hodie.
(Martialis, *Epigr. 1, 15, 11 sq.*).

5 475. Toate gîndurile şi faptele noastre trebuie îndreptate spre folosul vieţii.

Ad utilitatem vitae omnia consilia factaque nostra dirigenda sunt.
(Tacitus, *Dialogus 5*).

5 476. Să ştii că cea mai mare nelegiuire este a pune viaţa mai presus de cinste, şi de dragul vieţii să pierzi raţiunea de a trăi.

Summum crede nefas animum praeferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas.
(Iuvenalis, *Sat. 8, 83 sq.*).

5 477. Tot ce aparţine corpului e (asemenea unui) fluviu, şi ceea ce aparţine sufletului e (ca) un vis şi ca o nălucire ; viaţa este o luptă şi asemenea şederii unui străin (în ţară străină) ; iar pomenirea de apoi e uitarea.

Πάντα τὰ μὲν τοῦ σώματος ποταμός, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος καὶ τῦφος, ὁ δὲ βίος πόλεμος καὶ ξένου ἐπιδημία, ἡ δὲ ὑστεροφημία λήθη.
(Marcus Aurelius, *2 17*).

5 478. Fiecare trăieşte numai clipa prezentă ; restul sau a fost trăit sau e necunoscut. Mic este spaţiul de timp pe care-l trăieşte fiecare, mic este colţul de pămînt unde

trăiește, mică este și cea mai lungă pomenire despre noi ; și chiar și aceasta este transmisă succesiv de oameni neînsemnați, meniți să moară foarte curînd, și care nu se cunosc nici măcar pe ei, dar încă pe acela care a murit de mult.

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον·τὰ δ'ἄλλα ἢ βεβίωται ἢ ἐν ἀδήλῳ. Μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος, μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ· μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία καὶ αὕτη δὲ κατὰ διαδοχὴν ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων καὶ οὐκ εἰδότων οὐδ' ἑαυτούς, οὔτιγε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

(Id. 3, 10).

5 479. Scurtă este viața și a celui care laudă și a celui lăudat, și a celui care pomenește și a celui pomenit.

Βραχύβιον καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος καὶ ὁ μνημονεύων καὶ ὁ μνημονευόμενος.

(Id. 8, 21).

5 480. Culege trandafiri, fecioară, cît timp floarea (lor) e nouă și nouă tinerețea ; și ține minte că la fel de iute trece și viața ta.

Collige, virgo, rosas, dum flos novus et nova pubes,
Et memor esto aevum sic properare tuum.

(Ausonius, *Idyll. 14, 19, sq.*).

481. Zi cu zi se scurtează viața prin venirea și plecarea soarelui. Nimeni nu observă cum trece timpul cu numeroasele ocupații împovărătoare. Nimeni nu se teme, cînd vede nașterea, bătrînețea, nenorocirea și moartea. Lumea e îmbătată de băutura amețitoare a rătăcirii și a nepăsării.

ādityasya gatāgatāir aharahaḥ saṃkṣīyate jīvitaṃ
vyāpārāir bahukāryabhāragurubhiḥ kālo na vijñāyate
dṛṣṭvā janmajarāvipattimaraṇaṃ trāsaç ca no 'tpadyate
pītvā mohamayīṃ pramādamadirām unmattabhūtaṃ jagat

(Bhartṛhari, *Vāir.* 7).

5 482. Deoarece viaţa omenească durează numai cîteva clipe, nu ştim ce să facem : Să ne aşezăm, spre a ne deda ascezei, lîngă fluviul zeilor, sau să ne devotăm cu respect unei femei virtuoase ? Să bem din undele ştiinţei sau să sorbim nectarul a tot felul de poezii ?

tapasyantaḥ santaḥ kim adhinivasāmaḥ suranadīṃ
guṇodārān dārān uta paricarāmaḥ savinayam
pibāmaḥ çāstrāughān uta vividhakāvyāmṛtarasān
na vidmaḥ kiṃ kurmaḥ katipayanimeṣāyuṣi jane
(Ib. 39).

5 483. O viaţă rodnică are numai acela, datorită căruia trăiesc brahmani, prieteni şi rude. Cine nu trăieşte pentru sine ?

jīvite yasya jīvanti viprā mitrāṇi bāndhavāḥ
saphalaṃ jīvitaṃ tasya ātmārthaṃ ko na jīvati
(Hitopadeça. 2, 34 ; Böhtlingk., *Ind. Spr. 983).*

5 484. Viaţa este nestatornică asemenea apei de pe frunza unui lotus. Întreaga lume este consumată de boli, ca de nişte fiare, şi copleşită de întristare.

nalinīdalagatajalam atitaralaṃ tadvaj jīvanam atiça-
yacapalam
viddhi vyādhivyālagrastaṃ lokaṃ çokahataṃ ca sa-
mastam
(Mohamudgara 4 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4339).*

5 485. Numai viaţa acelula e vrednică de laudă, care trăieşte şi pentru alţii.

Tasyāī 'va jīvitaṃ çlāghyaṃ yaḥ parārthaṃ ca jīvati
(Vikramacarita 137 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1744).*

5 486. Cum îţi este ţie dragă viaţa, tot astfel le este dragă viaţa tuturor fiinţelor. De aceea înţelepţii sînt datori să le apere de frica morţii.

tavā'tmanaḥ priyāḥ prāṇāḥ sarveṣāṃ prāṇināṃ tathā
tasmān mṛtyubhayāt te 'pi trātavyāḥ prāṇino budh-
hāiḥ
(Ib. 141 ; Ib. 1006).

5 487. Cît timp eşti tînăr, năzuieşte spre virtute. Viaţa-i trecătoare. Cine ştie cui îi va veni azi clipa morţii ?

yuvāi 'va dharmaçīlaḥ syād anityaṃ khalu jīvitam
ko hi jānāti kasyā 'dya mṛtyukālo bhaviṣyati
(Böhtlingk, *Chrest.*[3] *212, 17 sq*).

5 488. Cine trăieşte mult are de trecut prin multe rele.
El que larga vida vive, mucho mal ha de pasar.
(Cervantes, *Quij, 2, 32*).

5 489. Sîntem la fel ca substanţa din care sînt formate visurile şi puţina noastră viaţă e înconjurată de somn.
We are such stuff
As dreams are made on, and our little life
Is rounded with a sleep.
(Shakespeare, *Temp. 4, 1*).

5 490. Înţeleptul să trăiască cum poate, dacă nu cum ar dori.
Viva el discreto como puede, si no como querría.
(Gracian, *Or. 20*).

5 491. Destinul pare a nutri invidie faţă de oamenii cei mai de seamă ; căci el acordă oamenilor celor mai inutili viaţa cea mai lungă, iar celor mai însemnaţi viaţa cea mai scurtă.
Parece que tiene invidia la fortuna a las personas mas importantes, pues iguala la duración con la inutilidad de las unas y la importancia con la brevedad de las otras.
(Ib.).

5 492. Pentru a trăi, lasă să trăiască. . . Ascultă, vezi şi taci.
Para vivir, dejar vivir... Hase de oir y ver, pero callar.
(Ib. 192).

5 493. Noi pierdem bucuros şi viaţa, numai să se vorbească despre aceasta.
Nous perdons encore la vie avec joie, pourvu qu'on en parle.
(Pascal, *Pens. 153 (49)*).

5 494. Şi cei mari şi cei mici au aceleaşi nenorociri, aceleaşi supărări şi aceleaşi pasiuni ; însă unul se află în partea de sus a roţii, iarcelălalt aproape de centru ; şi astfel e mai puţin agitat de aceleaşi mişcări (ale ei).

Les grands et petits ont mêmes accidents, et mêmes fâcheries, et mêmes passions ; mais l'un est au haut de la roue, et l'autre près du centre, et ainsi moins agité par les mêmes mouvements.
(Ib. 180 (442)).

5 495. Cînd mă gîndesc la mica durată a vieţii mele, absorbită în veşnicia care precedă şi care urmează, la micul spaţiu pe care-l umplu şi chiar şi la acela pe care-l văd, cufundat în infinita imensitate a spaţiilor pe care le *ignorez şi care mă ignorează, mă sperii şi mă mirez* că mă văd mai degrabă aici decît acolo, căci nu există nici un motiv pentru care (mă aflu) mai degrabă aici decît acolo, mai degrabă acum decît atunci. Cine m-a aşezat aici ? Prin porunca şi orînduirea cui mi-au fost destinate acest loc şi acest timp ?
Quand je considère la petite durée de ma vie, absorbée dans l'éternité précédant et suivant, le petit espace que je remplis et même que je vois, abîmé dans l'infinie immensité des espaces que j'ignore et qui m'ignorent, je m'effraie et m'étonne de me voir ici plutôt que là, car il n'y a point de raison pourquoi ici plutôt que là, pourquoi à présent plutôt que lors. Qui m'y a mis ? Par l'ordre et la conduite de qui ce lieu et ce temps a-t-il été destiné à moi ?
(Ib. 205 (67)).

5 496. Trebuie să trăim în lume în mod diferit, potrivit cu următoarele presupuneri : 1. Dacă am putea să fim în ea totdeauna ; 2. dacă e *sigur că nu vom fi mult timp* în ea ; şi (dacă-i) nesigur că vom fi în ea o oră. Această ultimă presupunere este a noastră.
Il faut vivre autrement dans le monde selon ces diverses suppositions : *1.* Si on pouvait y être toujours *2.* s'il est sûr qu'on n'y sera pas longtemps, et incertain si on y sera une heure. Cette dernière supposition est la nôtre.
(Ib. 237 (63)).

5 497. Oare e cu putinţă, ca această jumătate a vieţii, în care credem că sîntem treji, să fie ea însăşi un vis, pe care sînt aiîoite celelalte (visuri), din care ne trezim la

moarte, în cursul căreia noi avem tot atît de puțin principiile adevărului și ale binelui ca și în timpul somnului natural ; diferitele gînduri care ne agită în ea nefiind, poate, decît niște iluzii asemănătoare scurgerii timpului și închipuirilor deșarte ale viselor noastre ?
Ne se peut-il faire que cette moitié de la vie où nous pensons veiller est elle-même un songe sur lequel les autres sont entés, dont nous nous éveillons à la mort, pendant laquelle nous avons aussi peu les principes du vrai et du bien que pendant le sommeil naturel ; ces différentes pensées qui nous y agitent n'étant peut-être que des illusions, pareilles à l'écoulement du temps et aux vaines fantaisies de nos songes ?
(Ib. 434 (257)).

5 498. Cine știe dacă cealaltă jumătate a vieții, în care credeam că veghem, nu e un alt somn, puțin diferit de cel dintîi, din care ne trezim cînd credem că dormim ?
Qui sait si cette autre moitié de la vie où nous pensons veiller n'est pas un autre sommeil un peu différent du premier dont nous nous éveillons quand nous pensons dormir ?
(Ib.).

5 499. Viața omenească este asemenea unui drum al cărui capăt este o prăpastie grozavă. Sîntem avertizați despre ea de la primul pas, dar legea este rostită, trebuie să înaintăm mereu. . . Totuși ne mîngîiem, pentru că din cînd în cînd întîlnim obiecte care ne distrează, ape curgătoare, flori care trec. Ne mîngîiem, fiindcă luăm cu noi cîteva flori culese în treacăt, pe care le vedem cum se veștejesc în mîinile noastre de dimineață pînă-n seară, cîteva fructe pe care le pierdem în timp ce le gustăm.
La vie humaine est semblable à un chemin dont l'issue est un précipice affreux. On nous en avertit dès le premier pas, mais la loi est prononcée, il faut avancer toujours... On se console pourtant, parce que de temps en temps on rencontre des objets qui nous divertissent, des eaux courantes, des fleurs qui passent... On se console parce qu'on emporte quel-

ques fleurs cueillies en passant, qu'on voit se faner entre ses mains du matin au soir, quelques fruits qu'on perd en les goûtant.
(Bossuet, *Notes*).

5 500. Fii ceea ce eşti şi lasă pe fiecare să fie ceea ce este ; nu căuta să fii ceea ce nu eşti, ci ceea ce poţi.
Esto quod es ; quod sunt alii sine quemlibet esse ; Quod non es, nolis ; quod potes esse, velis.
(La Oxenstierna, *Pens. I, 64).*

5 501. Este o legătură atît de strînsă între viaţă şi vis, încît e mai greu decît ne închipuim să observăm bine deosebirea.
Il y a tant de rapport entre la vie et le songe, qu'il est plus difficile qu'on ne s'imagine, d'en bien remarquer la différence.
(Id. Ib. 28).

5 502. Dacă viaţa e mizerabilă, ea e penibilă de suportat ; dacă-i fericită, e oribil s-o pierzi : în ambele cazuri este acelaşi lucru.
Si la vie est misérable, elle est pénible à supporter ; si elle est heureuse, il est horrible de la perdre ; l'un revient à l'autre.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 33*).

5 503. Nu există pentru om decît trei evenimente : naşterea, viaţa şi moartea ; el nu simte că se naşte, suferă că moare şi uită să trăiască.
Il n'y a pour l'homme que trois événements : naître, vivre et mourir ; il ne se sent pas naître, il souffre à mourir, et il oublie de vivre.
(Ib. 48).

5 504. Noi nu trăim niciodată, ci aşteptăm să trăim.
Nous ne vivons jamais, nous attendons de vivre.
(Voltaire).

5 505. Nimic îndelungat nu e prea plăcut, nici chiar viaţa ; totuşi o iubim.
Rien de long n'est fort agréable, pas même la vie ; cependant on l'aime.
(Vauvenargues, *Réfl. 698*).

5 506. Sînt două lucruri cu care trebuie să ne deprindem, dacă nu vrem să găsim că viața este insuportabilă : vătămările timpului și nedreptățile oamenilor.
Il y a deux choses auxquelles il faut se faire, sous peine de trouver la vie insupportable : ce sont les injures du temps et les injustices des hommes.
(Chamfort, *Pens.*).

5 507. Viața noastră ca și Totul în care ne aflăm, e alcătuită într-un mod neînțeles din libertate și necesitate.
Unser Leben ist, wie das Ganze, in dem wir enthalten sind, auf eine unbegreifliche Weise aus Freiheit und Notwendigkeit zusammengesetzt.
(Goethe, *Dicht. 11*).

5 508. A trăi înseamnă a visa.
Leben heisst träumen.
(Schiller, *Verschw., 1, 6*).

5 509. Cînd privim înapoi la drumul vieții noastre, cînd străbatem cu privirea cursul ei rătăcitor ca un labirint, și cînd trebuie să vedem atîtea fericiri nerealizate, atîtea nenorociri pricinuite : atunci ușor putem merge prea departe cu reproșurile ce ni le facem. Căci cursul vieții noastre nu e cîtuși de puțin numai propria noastră operă ; ci produsul a doi factori, anume seria întîmplărilor și seria hotărîrilor noastre, care mereu se amestecă și se modifică reciproc.
Astfel, de cele mai adeseori întîmplările și planurile noastre fundamentale se pot compara cu două puteri, care trag în direcții diferite, și diagonala care rezultă este cursul vieții noastre.
Wenn man auf seinem Lebensweg zurücksieht, den „labyrinthisch irren Lauf" desselben überschaut und nun so manches verfehlte Glück, so manches herbeigezogene Unglück sehen muss : so kann man in Vorwürfen gegen sich selbst leicht zu weit gehen. Denn unser Lebenslauf ist keineswegs schlechthin unser eigenes Werk ; sondern das Produkt zweier Faktoren, nämlich der Reihe der Begebenheiten und der Reihe unserer Entschlüsse, welche stets in einander greifen und sich gegenseitig modifizieren ...

So sind denn meistens die Begebenheiten und unsere Grundabsichten zweien nach verschiedenen Seiten ziehenden Kräften zu vergleichen und die daraus entstehende Diagonale ist unser Lebenslauf.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 18*).

5 510. Cînd sîntem tineri, ne închipuim că întîmplările şi persoanele importante din viaţa noastră se vor ivi cu surle şi trîmbiţi ; totuşi la bătrîneţe, privirea retrospectivă ne arată că ele s-au furişat toate foarte discret, şi aproape neobservate, pe uşa din dos.
Wenn wir jung sind, vermeinen wir, dass die in unserm Lebenslauf wichtigen und folgenreichen Begebenheiten und Personen mit Pauken und Trompeten auftreten werden ; im Alter zeigt jedoch die retrospektive Betrachtung, dass sie alle ganz still, durch die Hintertür und fast unbeachtet hereingeschlichen sind.
(Ib. VI).

5 511. Privită din punctul de vedere al tinereţii, viaţa este un viitor nesfîrşit de lung ; din punctul de vedere al bătrîneţii, ea este un trecut foarte scurt.
Vom Standpunkte der Jugend aus gesehn, ist das Leben eine unendlich lange Zukunft ; vom Standpunkt des Alters aus, eine sehr kurze Vergangenheit.
(Ib.).

5 512. Vai ! să te naşti pentru a trăi dorind moartea ! Să creşti mare regretînd copilăria, cînd inima doarme ; să îmbătrîneşti regretînd tinereţea răpită ; să mori regretînd bătrîneţea şi viaţa !
Hélas ! naître pour vivre en désirant la mort !
Grandir en regrettant l'enfance où le coeur dort,
Vieillir en regrettant la jeunesse ravie,
Mourir en regrettant la vieillesse et la vie !
(Hugo, *Feuilles 18, La vie*).

5 513. Nu viaţa este plăcută, ci moartea este teribilă.
It is not life that is sweet, but death that is awful.
(Bulwer Lytton, *Pompei 5, 1*).

5 514. Este foarte important să ne formăm o concepție justă despre viață și să nu fim tulburați de contraziceri și vicisitudini, să fim pregătiți pentru toate fazele ei variate, — izbînzi și nenorociri, triumfuri și dezamăgiri, speranțe și temeri, sănătate și boală, plăceri și suferințe, bucurii și întristări, amintiri plăcute și regrete zadarnice.

It is most important to form a just conception of life, not to be disconcerted by the contradictions and vicissitudes, to be prepared for all its varied phases — successes and reverses, triumphs and disappointments, hopes and fears, health and ill-health, pleasures and pains, joys and sorrows, happy memories and vain regrets.

(Lubbock, *Peace 1*).

5 515. Este înțelept să luăm viața în serios, dar nu în tragic.

It is wise to take life seriously, but not tragically. *(Ib. 5)*.

5 516. Cea mai mare parte a oamenilor nu se bucură de viață decît uitînd că trăiesc.

La plupart des hommes ne jouissent de la vie qu'en oubliant qu'ils vivent.

(Maeterlinck, *Sabl. 64*).

5 517. Viața nu e făcută pentru fericire, ci pentru perfecțiune.

La vie n'est pas faite pour le bonheur, mais pour la perfection.

(Durant, *Vies 330*).

5 518. Legea vieții este lupta.

La loi de la vie, c'est la lutte.

(Ib. 442).

VICISITUDINEA

5 519. Zeus înclină balanța cînd spre unul cînd spre altul, cînd spre bogăție cînd spre sărăcie.

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ, ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ'οὐδὲν ἔχειν.

(Theognis, *Sent. 157 sq.*).

5 520. Ceea ce răstoarnă sînt lucrurile foarte mici, şi o singură zi pe unii îi doboară, pe alţii îi înalţă.
Μικρότατα τὰ σφάλλοντα, καὶ μί'ἡμέρα
Τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὰ δ'ἦρ'ἄνω.
(Euripides, *la* Plutarchus, *Apoll. 6*).

5 521. Omul cînd moare, cînd se naşte, cînd e mai prejos, cînd izbîndeşte, cînd cere, cînd i se cere, cînd jăleşte, cînd este jălit.
punar naro mriyate jāyate ca punar naro hīyate vardhate ca
punar naro yācati yācyati ca punar naro çocati çocyate ca
(Mahābhārata 5, 1305).

5 522. Datorită vicisitudinilor soartei, oamenii cînd dăruiesc, cînd cer, cînd omoară, cînd sînt omoriţi ; cînd chinuiesc, cînd sînt chinuiţi.
dattva yācanti puruşā hatvā vadhyanta eva hi
yātayitvā ca yātyante narā bhāgyaviparyaye
(Tantrākhyāyika 2, 91)

5 523. De ce te face mîndru gîndul că eşti bogat ? De ce eşti abătut că ţi-ai pierdut averea ? Căderea şi înălţarea oamenilor este la fel ca aceea a mingii lovite de mînă.
sadhana iti kim madas te cyutavibhavaḥ kim viṣādam upayāsi
karanihatakandukasamāḥ pātotpātā manuşyānām
(Ib. 107).

5 524. Condiţia muritorilor are aceste vicisitudini, că din prosperitate rezultă răstrişte, iar din răstrişte prosperitate.
Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur.
(Plinius, *Pan. 5*).

VICLENIA

5 525. Omul cu inimă împietrită nu află fericirea şi cel cu limbă şireată dă peste nenorocire.

Ὁ σκληροκάρδιος οὐ συναντᾷ ἀγαθοῖς.
Ἀνὴρ εὐμετάβολος γλώσσῃ ἐμπεσεῖται εἰς κακά.
(Septuaginta, Prov. 17, 20).
Qui perversi cordis est non inveniet bonum
et qui vertit linguam incidet in malum.

5 526. În calea celui viclean sînt mărăcini şi lanţuri, şi cel ce vrea să rămînă teafăr se fereşte de ele.
Τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς,
ὁ δὲ φυλάσσων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀφέξεται αὐτῶν.
(Ib. 22, 5).
Arma et gladii in via perversi;
custos autem animae suae longe recedit ab eis.

5 527. Chiar şi cei foarte abili cad în chip ruşinos, atunci cînd spun frumos lucruri urîte, pentru (a avea) un avantaj.
Πίπτουσι δὲ.....βροτῶν
χοἱ πολλὰ δεινοὶ πτώματ'αἴσχρ', ὅταν λόγους
αἰσχροὺς καλῶς λέγωσι τοῦ κέρδους χάριν.
(Sophocles, *Ant. 1045 sqq.*).

5 528. E mai uşor să te păzeşti de o femeie sau de un bărbat iute la mînie, decît de un om viclean şi tăcut.
Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ'αὔτως ἀνήρ,
ῥᾴων φυλάσσειν ἢ σιωπηλὸς σοφός.
(Euripides, *Med. 321 sq.*).

5 529. Nu se poate sta în mijlocul unor tichăloşi, oricît ar fi de neînsemnaţi; pentru că ei se folosesc de vicleşug şi omoară sigur.
laghūnām api durjānaṃ madhye vastuṃ na çakyate
upāyāntaraṃ vidhāya te nūnāṃ ghnanti
(Pañcatantra (K) 1, 71, 20 sq.).

5 530. Fiindcă nu e cu putinţă împotrivirea cu forţa, trebuie întinsă cursa pe ascuns.
Cum contendi nequitum vi, clam tendenda est plaga.
(Pacuvius, *Trag. la* Diehl, *Poet. Rom. vet. rel. 117*).

5 531. O viclenie înlătură pe alta.
Fallacia
Alia aliam trudit.
(Terentius, *And. 778 sq.*)

5 532. Vicleşug sau vitejie, cine mai întreabă, cînd e vorba de un duşman ?
Dolus an virtus, quis in hoste requirat ?
(Vergilius, *Aen. 2, 390*).

5 533. Unde nu ajunge pielea de leu, trebuie adăugată cea de vulpe.
Ὅπου ἡ λεοντῆ μὴ ἐφικνεῖται, προσαπτέον ἐκεῖ τὴν ἀλωπεκῆν.
(Plutarchus, *Lys. 7*).

5 534. Ce nu se poate face prin forţă, să se facă prin vicleşug.
upāyena hi tat kuryād yan na çakyaṃ parākramāiḥ
(Hitopadeça 2, 11).

5 535. Mulţi, fiindcă ştiu multe, îşi închipuie că altul nu ştie nimic ; şi adesea crezînd că prind în cursă pe altul, după ce se-ntîmplă faptul, văd că au fost ei prinşi în cursă de acela ; de aceea eu socot că-i o mare nebunie din partea aceluia care se apucă fără rost să încerce puterea minţii altuia.
Credonsi molti, molto sapiendo, che altri non sappi nulla, li quali spesse volte, mentre altrui si credono uccellare, dopo il fatto, sé da altrui essere stati uccellati conoscono ; per la qual cosa io reputo gran follia quella di chi si mette senza bisogno a tentar le forze dell'altrui ingegno.
(Boccaccio, *Dec. 3, 5*).

5 536. Trebuie să fii vulpe, ca să cunoşti cursele, şi leu, ca să înspăimînţi lupii.
Bisogna essere volpe a conoscere i lacci, e lione a sbigottire i lupi.
(Machiavelli, *Princ. 18*).

VICTORIA

5 537. Toată biruinţa nu-i decît chibzuinţă.
Τὸ νικᾶν ἐστι πᾶν εὐβουλία.
(Euripides, *Phoenissae 722*).

5 538. Nici mulţimea nici forţa nu dau victoria în luptă, ci acei care, împreună cu zeii, pornesc împotriva duşma-

nului cu sufletul mai oţelit, acelora de cele mai adeseori nu le ţin piept adversarii.
Οὔτε πλῆθός ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ'ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ πολὺ οἱ ἀντίοι οὐ δέχονται.
(Xenophon, *Anab. 3, 1, 42*).

5 539. Victoria nu iubeşte rivalitatea.
Rivalitatem non amat victoria.
(Syrus, *861*).

5 540. E mai bine să fii învins, acolo unde victoria e păgubitoare.
Vinci expedit, damnosa ubi est victoria.
(Ib. 984).

5 541. El ştie că cine-i învins fără primejdie este învins fără glorie.
Scit eum sine gloria vinci qui sine periculo vincitur.
(Seneca, *Prov. 3*).

5 542. Izbînzile în război, chiar dacă nu sînt contestate de nimeni, sînt totuşi revendicate de noroc.
Αἱ δὲ τοῦ πολέμου κατορθώσεις, εἰ καὶ ἀνθρώπων μηδένα, τήν γε τύχην διαμφισβητοῦσαν ἔχουσιν.
(Plutarchus, *Dion 47*).

5 543. Poţi să fii de neînvins, dacă nu te angajezi în nici o luptă în care nu-ţi stă în putinţă să învingi.
Ἀνίκητος εἶναι δύνασαι, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.
(Epictetus, *Man. 19*).

5 544. Zeiţa victoriei este nestatornică în luptă.
jayaçrîç capală rane
(Somadeva, *Kath. 52, 375*).

5 545. Învingătorul e cu atît mai onorat, cu cît învinsul e mai renumit.
Tanto el vencedor es mas honrado.
Cuanto mas el vencido es reputado.
(Cervantes, *Quij. 2, 14*).

5 546. A învinge fără primejdie înseamnă a triumfa fără glorie.

A vaincre sans péril, on triomphe sans gloire.
(Corneille, *Le Cid. II, 2, v. 434*).

5 547. S-au văzut mulţi căpitani mari ciştigînd bătălii ; dar puţini care să fi ştiut să profite de ele şi să scoată toate avantajele ce ar fi putut.

On a vu bien des grands capitaines gagner des batailles, mais peu qui aient su en profiter et en tirer tous les avantages qu'ils auraient pu.
(Oxenstierna, *Pens. II, 107*).

VIITORUL

5 548. Nu te lăuda cu ziua de mîine, căci nu ştii ce poate aduce.

Μὴ καυχῶ τὰ εἰς αὔριον·
οὐ γὰρ γινώσκεις τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα.
(Septuaginta, Prov. 27, 1).
Ne gloriaris in crastinum,
ignorans quid superventura pariat dies.

5 549. Nici un muritor încă n-a găsit vreun semn sigur de la zei referitor la o acţiune viitoare ; mintea este oarbă în privinţa celor ce vor fi.

Σύμβολον δ'οὔ πώ τις ἐπιχθονίων
Πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν·
Τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φράδαι.
(Pindarus, *Ol. 11, 10 sqq*).

5 550. Priveşte cele ce se întîmplă şi cetăţenilor particulari şi tiranilor ; căci dacă vei ţine minte întîmplările din trecut, vei chibzui mai bine şi cu privire la cele din viitor.

Θεώρει τὰ γιγνόμενα καὶ τὰ συμπίπτοντα καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς τυράννοις· ἐὰν γὰρ τὰ παρεληλυθότα μνημονεύῃς, ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μελλόντων βουλεύσῃ.
(Isocrates, *Nic. 27 sqq*).

5 551. Trebuie să deducem cele viitoare din cele trecute.

Δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρεσθαι.
(Id. Pan. § 141).

5 552. Nu trebuie să ne gîndim mereu la viitor ; un lucru trebuie făcut numai cînd se iveşte nevoia de a-l face.
anāgatavati cintā na kāryā
drşţe kārye kriyā vartate
(Tantrākhyāyika 5, 138, 4).

5 553. Nu te întreba ce va fi mîine şi priveşte ca un cîştig orice zi ţi-ar da soarta.
Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et
Quem fors dierum cumque dabit lucro
Appone.
(Horatius, *Od. 1, 9, 13 sqq.*).

5 554. Zeul prevăzător ascunde viitorul în noapte întunecoasă şi rîde cînd muritorul se neliniştеşte mai mult decît e îngăduit.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus,
Ridetque si mortalis ultra
Fas trepidat.
(Ib. 3, 29, 29 sqq.).

5 555. Chibzuinţa cu privire la viitor vine din trecut.
Consilium futuri ex praeterito venit.
(Seneca, *Epist. 83, 2*).

5 556. Omul este orb în privinţa viitorului.
Τυφλόν ἐστι τοῦ μέλλοντος ἄνθρωπος.
(Plutarchus, *Sol. 12*).

5 557. Tot ce există este într-un fel sămînţa lucrului care va fi din el.
Σπέρμα τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου.
(Marcus Aurelius *4, 36*).

5 558. Ce manie şi aceea de a scotoci viitorul, spre a găsi în el motive de mîhnire. Oare nu sînt de ajuns supărarea, durerea pe care le pricinuiesc relele cînd sînt prezente ? Oare ne e dat să nu facem uz de raţiunea noastră decît pentru a ne face cei mai nenorociţi dintre toate fiinţele ?
Quelle manie de fouiller dans l'avenir pour y trouver des sujets d'affliction. N'est-ce donc pas assez que le

chagrin, que la douleur, que causent les maux lorsqu'ils sont présents ? Faut-il que nous ne fassions usage de notre raison, que pour nous rendre les plus malheureux de tous les êtres ?
(Oxenstierna, *Réfl. 513).*

5 559. Viitorul este un izvor de mîngîiere pentru nenorociţi şi de nelinişte pentru favoriţii norocului.
L'avenir... est une source de consolation pour les malheureux et d'inquiétude pour les favoris de la fortune.
(Ib. 589).

5 560. Dacă judecăm viitorul după trecut, ce de-a lucruri noi ne sînt necunoscute în artă, ştiinţă, natură, şi, îndrăznesc s-o spun, în istorie ! Ce descoperiri se vor face ! Ce revoluţii diferite se vor ivi pe toată faţa pămîntului, în state şi împărăţii ! Cît de mare este neştiinţa noastră şi ce redusă experienţă este aceea a şase sau şapte mii de ani !
Si l'on juge par le passé de l'avenir, quelles choses nouvelles nous sont inconnues dans les arts, dans les sciences, dans la nature, et j'ose dire dans l'histoire ! Quelles découvertes ne fera-t-on point ! quelles différentes révolutions ne doivent pas arriver sur toute la face de la terre, dans les États et dans les empires ! Quelle ignorance est la nôtre, et quelle légère expérience que celle de six ou sept mille ans !
(La Bruyère, *Car., Des jugements 107*).

5 561. Vegheaţi şi ascultaţi, voi solitarii ! Din viitor vin într-acoace vînturi cu fîlfîiri tainice de aripi ; şi la urechi fine ajunge veste bună.
Wachet und horcht, ihr Einsamen ! Von der Zukunft her kommen Winde mit heimlichem Flügelschlagen ; und an feine Ohren ergeht gute Botschaft.
(Nietzsche, *Zar. 1, 113*).

5 562. Prezentul şi trecutul pe pămînt — ah, prieteni, aceasta este partea cea mai insuportabilă a mea ; şi n-aş putea trăi, dacă n-aş fi şi un vizionar al celor ce trebuie să vină.

Das Jetzt und das Ehemals auf Erden — ach ! meine Freunde — das ist mein Unerträglichstes ; und ich wüsste nicht zu leben, wenn ich nicht noch ein Seher wäre, dessen, was kommen muss.
(Ib. 2, 205).

5 563. Pe care punte merge spre viitor prezentul ?
Auf welcher Brücke geht zum Dereinst das Jetzt ?
(Ib. 3, 276).

5 564. Întreg viitorul se află cuprins în prezent, după cum toate proprietăţile triunghiului se află cuprinse în definiţia sa.
Tout l'avenir tient dans le présent, comme toutes les propriétés du triangle tiennent dans sa définition.
(Bourget, *Disc. 1*).

5 565. Trecutul e groaznic, prezentul e dezgustător. Să dăm toată viaţa noastră, să oferim toată puterea noastră de iubire şi de înţelegere pentru ca ziua de mîine să fie mai bună, pentru ca viitorul să fie fericit.
Il passato è orribile, il presente è schifoso. Diamo tutta la nostra vita, offriamo tutto il nostro potere d'amare e d'intendere perchè il domani sia migliore, perchè il futuro sia felice.
(Papini, *Storia 1, 123*).

VINA

5 566. Cînd cineva se simte vinovat de ceva, oricît ar fi de îndrăzneţ, conştiinţa îl face (să fie) foarte neliniştit.
Ὁ συνιστορῶν αὐτῷ τι, κἂν ᾖ θρασύτατος,
ἡ σύνεσις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ.
(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 24, 3*).

5 567. Mulţi oameni de treabă, prudenţi şi virtuoşi, au pierit împreună cu ai lor din vina altora.
bahavaḥ sādhavo loke yuktā dharmam anuvratāḥ
pareṣām aparādhena vinaṣṭāḥ sapariccchadāḥ
(Rāmāyaṇa 3, 45, 14 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 4620).*

5 568. Cea mai mare mîngîiere este să n-ai nici o vină.
Culpa vacare maximum est solatium.
(Syrus, *176*).

5 569. Vina e urmată de aproape de pedeapsă.
Culpam poena premit comes.
(Horatius, *Od. 4, 5, 24*).

5 570. Este şi aceasta o mîngîiere, ca marile nenorociri să fie fără vina noastră.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
(Ovidius, *Fasti 1, 484*).

5 571. Cît e de greu să nu-ţi trădezi vina prin înfăţişare!
Quam difficile est crimen non prodere vultu!
(Id. Met. 2, 477).

5 572. Pier uneori (şi) nevinovaţi: cine (o) tăgăduieşte? dar mai des vinovaţi.
Pereunt aliquando innocentes: quis negat? nocentes tamen saepius.
(Seneca, *Epist. 14, 15*).

5 573. Caracteristica vinovaţilor este neliniştea.
Proprium nocentium est trepidare.
(Ib. 97, 16).

5 574. Vina ministrului se răsfrînge asupra regelui, păcatul soţului asupra soţiei; tot astfel pentru fapta rea a discipolului plăteşte sigur învăţătorul.
rājñi cā 'matyajo doṣaḥ patnīpāpaṃ svabhartari
tathā çiçyārjitaṃ pāpaṃ guruḥ prāpnoti niççitam
(Böhtlingk, *Ind. Spr. 4942*).

5 575. Avem nevoie de-a învinovăţi totdeauna pe cineva de pagubele şi de nenorocirile noastre.
Noi abbiamo bisogno d'incolpar sempre qualcuno dei nostri danni e delle nostre sciagure.
(Pirandello, *Pasc. 13*).

VINDECAREA

5 576. Ce nu vindecă medicamentele, vindecă fierul; ce nu vindecă fierul, vindecă focul; iar ce nu vindecă (nici) focul, trebuie privit ca imposibil de vindecat.
Ὁκόσα φάρμακα οὐκ ἰῆται, σίδηρος ἰῆται, ὅσα σίδηρος οὐκ ἰῆται, πῦρ ἰῆται, ὅσα δὲ πῦρ οὐκ ἰῆται, ταῦτα χρὴ νομίζειν ἀνίατα.
(Hippocrates, *Aphor. 8*).

Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat; quae ferrum non sanat, ignis sanat.

VINUL

5 577. Nu privi la vin, cum este el de roşu, cum scînteiază în cupă, cum alunecă pe gît.
Căci la urmă ca un şarpe muşcă şi ca o viperă împroaşcă venin.
Ne intuearis vinum quando flavescit,
cum splenduerit in vitro color eius.
Ingreditur blande;
sed in novissimo mordebit ut coluber,
et sicut regulus venena diffundet.
(Vulgata, Prov. 23, 31 sqq.).

5 578. Vinul este o oglindă pentru oameni.
Οἶνος ἀνθρώποισι δίοπτρον.
(Alcaeus *18*).

5 579. Vinul dă pe faţă gîndul omului, oricît ar fi de ascuns.
Ἀνδρὸς δ'οἶνος ἔδειξε νόον, καὶ μάλα περ πινυτοῦ.
(Theognis, *Sent. 500 sq.*).

5 580. De vreme ce ai găsit cu cale să bei vinul, trebuie să sorbi şi drojdia.
Ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους
πίνειν, ξυνεκποτέ'ἐστί σοι καὶ τὴν τρύγα.
(Aristophanes, *Plut. 1024 sq.*)

5 581. Paharele pline pe cine nu-l fac vorbăreţ?
Fecundi calices quem non fecere disertum?
(Horatius, *Epist. 1, 5, 19*).

5 582. Adevărul e în vin.
In vino veritas.
(Plinius, *Nat. hist. 14, 28*).

5 583. Nu se toarnă vin nou în burdufuri vechi.
Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς.
(N. T., Matthaeus 9, 17).
Neque mittunt vinum novum in utres veteres.

84. O, spirit invizibil al vinului![a]) Dacă nu ai nici un nume prin care să fii cunoscut, lasă-ne să te numim — diavol.
O thou invisible spirit of wine ! if thou hast no name to be known by, let us call thee — devil.
(Shakespeare, *Oth. 2, 3*).

VIOLENŢA

5 585. Violenţa face să cadă, cu impu, şi cel care se făleşte mult.
Βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ.
(Pindarus, *Pyth. 8, 15*).

5 58. Unde-i violenţă, n-are putere legea.
Ὅπου βία πάρεστιν, οὐδὲν ἰσχύει νόμος.
(Menander, *Mon. 409*).

5 587. Niciodată nu s-a produs într-o cetate liberă vreo violenţă între cetăţeni, care să nu fi fost (îndreptată) contra statului.
Nulla vis umquam est in libera civitate suscepta inter cives non contra rem publicam.
(Cicero, *Mil. 13*).

VIRTUTEA

588. Răutatea se poate lua şi cu grămada, uşor ; căci drumul (spre ea) e neted şi ea stă foarte aproape. Dar virtutea, la care se ajunge cu sudoare, zeii nemuritori au aşezat-o departe ; cărarea care duce la ea e lungă, povîrnită şi aspră la început ; dar odată ce ai ajuns pe culme, ea devine uşoară, deşi a fost obositoare.
Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἱλαδόν ἐστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ'ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ'ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ'αὐτὴν
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ'εἰς ἄκρον ἵκηαι,
Ῥηϊδίη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.
(Hesiodus, *Op. 287 sqq.*).

---

a) Cf. lat. *spiritus*, rom. *spirt*.

5 589. Se spune că virtutea locuieşte pe stînci greu de urcat.

Ἔστι τις λόγος
τὰν ἀρετὰν ναίειν δυσαμβάτοις ἐπὶ πέτραις.
(Simylus *41, 1 sq.*).

5 590. Soarele nu vede pe nici unul dintre oamenii de azi cu totul virtuos şi moderat.

Οὐδένα παμπήδην ἀγαθὸν καὶ μέτριον ἄνδρα
τῶν νῦν ἀνθρώπων ἠέλιος καθορᾷ.
(Theognis, *Sent. 615 sq.*).

5 591. Virtutea străluceşte şi după moarte.

Ἀ δ'ἀρετὰ
καὶ θανοῦσι λάμπει.
(Euripides, *Andr. 775*).

5 592. Virtutea... îşi este, ea singură, răsplata pentru tot ce îndură.

ἀρετή....
αὐτὴ δ'ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
(Fragm anon. fr. 66, la Wagner, *Poet. trag. Graec. fragm).*

5 593. Eu cred că oamenii nu ar practica nici o virtute, dacă cei buni n-ar avea nici un avantaj faţă de cei răi.

Ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ μίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ'ἀνθρώπων ὡς μηδὲν πλεῖον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν.
(Xenophon, *Cyrus 1, 5, 9*).

5 594. M-aş mira dacă celor cu totul needucaţi în virtute le-ar fi mai de folos, din punct de vedere moral, o predică frumoasă, decît (le-ar fi), din punct de vedere muzical, celor needucaţi în muzică, un cîntec cîntat foarte frumos.

Τοὺς δ'ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ᾆσμα μάλα καλῶς ᾀσθὲν εἰς μουσικήν.
(Ib. 3, 3, 55).

§ 595. Este evident că cele mai mari virtuți sînt acele care sînt de cel mai mare folos altora.

Ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας.

(Aristoteles, *Rhet. 1, 9*).

§ 596. Virtutea înseamnă a fugi de viţiu şi cea dintîi înţelepciune este a nu fi prost.

Virtus est vitium fugere et sapientia prima
Stultitia caruisse.

(Horatius, *Epist. 1, 1, 41 sq.*).

§ 597. Cu greu vei găsi pe unul din multe mii, care să fie de părere că răsplata virtuţii este însăşi virtutea.

Nec facile invenias multis in milibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.

(Ovidius, *Pont 2, 3, 11 sq.*).

§ 598. Rară e virtutea, care să nu fie condusă de noroc şi care să rămînă fermă, cînd acela fuge.

Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet,
Quae maneat stabili, cum fugit illa, pede.

(Id. Trist. 5, 14, 29 sq.).

§ 599. După cum învăţămîntul elementar, prin care copiii învaţă a scrie şi a citi, nu-i învaţă ştiinţa şi literatura, ci (numai) îi pregăteşte pentru a şi le însuşi mai tîrziu, tot astfel ştiinţa şi literatura nu duc sufletul la virtute ci (numai) îl pregătesc.

Quemadmodum prima illa... litteratura, per quam pueris elementa traduntur, non docet liberales artes, sed mox percipiendis locum parat: sic liberales artes non perducunt animum ad virtutem, sed expediunt.

(Seneca, *Epist. 88, 20*).

§ 600. Calamităţile, pagubele şi nedreptăţile (soartei) au aceeaşi putere asupra virtuţii ca şi negura asupra soarelui.

Hoc adversus virtutem possunt calamitates et damna et iniuriae, quod adversus solem potest nebula.

(Ib. 92, 18).

5 601. O parte a virtuții constă în învățătură, alta în exercițiu ; trebuie pe de o parte să înveți, pe de alta să întărești prin practică ceea ce ai învățat.
Pars virtutis disciplina constat, pars exercitatione; et discas oportet et quod didicisti agendo confirmes. *(Ib. 94, 47).*

5 602. Cine îmbrățișează virtutea numai de dragul ei, dacă nu e răsplătită ?
Quis enim virtutem amplectitur ipsam
Praemia si tollas ?
*(*Lucanus, *Phars. 10, 141 sq.).*

5 603. Singurul prieten este virtutea, care însoțește pe om și-n moarte ; toate celelalte lucruri pier odată cu corpul.
eka eva suhṛd dharmo nidhane 'py anuyāti yaḥ
çarīreṇa samaṃ nāçaṃ sarvam anyad dhi gacchati
(Manu. 8, 17).

5 604. Pe omul lipsit de virtute eu îl socot ca mort, chiar dacă trăiește ; pe cînd cel înzestrat cu virtute trăiește mult timp, chiar dacă-i mort.
jīvantaṃ mṛtavan manye dehinaṃ dharmavarjitaṃ
mṛto dharmeṇa saṃyukto dīrghajīvī
(Vṛddhacāṇakya 13, 9 : Böhtlingk, *Ind. Spr. 4081).*

5 605. Celelalte lucruri pe care le posedă cineva nu aparțin mai mult celui care le are decît oricărui altuia; căci ele cad cînd într-o parte cînd în alta, ca la un joc de zaruri ; singurul bun ce nu poate fi luat e virtutea, care rămîne și-n timpul vieții și după moarte.
Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ καὶ οὔτινος οὖν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστίν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβων τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα· μόνη δὲ κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα.
(Basilius, *Logos 5*).

5 606. După cum cu multă osteneală e ridicată o stîncă pe un munte, dar cu ușurință se prăvale în jos, tot așa e și natura virtuții și a viciului.

āropyate çilā yathā çāile yathā yatnena bhūyasā
nipātyate sukhenô 'dhas tathā 'tmā guṇadoṣayoḥ
(Hitopadeça 2, 44 ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 386).*

5 607. Virtuţile sădite în inima celor răi dispar într-o clipă, ca picăturile de apă care cad pe o bucată de fier fierbinte.
ayaḥpiṇḍa ivo'ttapte khalāṇāṃ hṛdaye kṣaṇat
patita iva ne 'kṣyante guṇās toyakaṇā iva
(Çārṅgadharapaddhati, Durj. 21 sq. ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 202).*

5 608. Să ne refugiem în virtute, ca într-un loc sfînt şi inviolabil, spre a nu fi expuşi nici unei înjosiri din partea soartei.
Καθάπερ εἰς ἄσυλον τέμενος τὴν ἀρετὴν ὁρμητέον ὅπως εἰς μηδεμίαν ἀγεννῆ τύχης ὕβριν ὦμεν ἔκδοτοι.
(Iamblichus, *Protr. 2, p. 16).*

5 609. Virtutea este averea celor înţelepţi.
çīlaṃ hi viduṣāṃ dhanam
(Somadeva, *Kath. 5, 98).*

5 610. Virtutea e mai prigonită de cei răi decît iubită de cei buni.
La virtud mas es perseguida de los malos, que amada de los buenos.
(Cervantes, *Quij. 1, 47).*

5 611. Virtutea însăşi trebuie să ceară iertare de la viţiu, ba să se plece să-l roage să-i dea voie ca să-i facă bine.
Virtue itself of vice must pardon beg,
yea, curb and woo, for leave to do him good.
(Shakespeare, *Haml. 3, 4).*

5 612. Se pare că natura a prescris fiecărui om, de la naştere, limite pentru virtuţi şi pentru viţii.
Il semble que la nature ait prescrit à chaque homme, dès sa naissance, des bornes pour les vertus et pour les vices.
(La Rochefoucauld, *Max. 189).*

5 613. Fericirea nu e răsplata virtuții, ci însăși virtutea.
Beatitudo non est virtutis praemium, sed ipsa virtus.
(Spinoza, *Eth., Prop. 42*).

5 614. Oricît de răi ar fi oamenii, ei nu îndrăznesc să apară ca dușmani ai virtuții ; și cînd vor să o persecute, ei se prefac a crede că ea e falsă, sau îi atribuie crime.
Quelque méchants que soient les hommes, ils n'oseraient paraître ennemis de la vertu ; et, lorsqu'ils la veulent persécuter, ils feignent croire qu'elle est fausse, ou ils lui supposent des crimes.
(La Rochefoucauld, *Max. 489*).

5 615. Adesea virtutea nu are dușmani mai declarați decît acei care se prefac cel mai mult că sînt avocații ei.
La vertu n'a souvent point d'ennemis plus déclarés que ceux qui affectent le plus d'être ses avocats.
(Oxenstierna, *Pens. 117*).

5 616. Sîntem foarte greșiți, cînd socotim că vreun defect, oricare ar fi el, poate să excludă orice virtute, sau cînd privim alianța dintre bine și rău ca ceva anormal sau ca o enigmă.
Nous avons grand tort de penser que quelque défaut que ce soit puisse exclure toute vertu, ou de regarder l'alliance du bien et du mal comme un monstre ou comme une énigme.
(Vauvenargues, *Réfl. 287*).

5 617. Virtutea care cere să fie mereu păzită, abia dacă merită o sentinelă.
Virtue which requires to be ever guarded, is scarcely worth the sentinel.
(Goldsmith, *Vic. 5*).

5 618. Răsplata faptelor bune este de a le săvîrși ; nici un preț demn de virtute nu se găsește în afara ei.
La récompense des bonnes actions, c'est de les avoir faites ; aucun prix digne de la vertu ne se trouve hors d'elle-même.
(France, *Jard. 238*).

5 619. Cînd sînteţi mai presus de laudă şi de critică... : acolo-i originea virtuţii voastre.
Wenn ihr erhaben seid über Lob und Tadel... da ist der Ursprung eurer Tugend.
(Nietzsche, *Zar. 111*).

5 620. Pentru oameni mici sînt necesare virtuţi mici.
Für kleine Leute sind kleine Tugenden nötig.
(Ib. 3, 246).

5 621. Orice virtute care nu poate susţine privirea clară şi fixă a dreptăţii este plină de viclenii şi răufăcătoare.
Toute vertu qui ne peut soutenir le regard clair et fixe de la justice est pleine de ruses, et malfaisante.
(Maeterlinck, *Temple 99*).

VISUL

5 622. Atunci zeul acesta (mintea) îşi arată în vis puterea sa. El vede din nou tot ce a fost văzut, el aude din nou tot ce a fost auzit, el simte din nou tot ce a simţit în alte locuri şi-n alte ţări. Ceea ce-i vizibil (în existenţa actuală) şi invizibil (din altă existenţă), ceea ce se aude şi nu se aude, ceea ce simte şi nu se simte, ceea ce este şi ceea ce nu-i, — totul e văzut de cel care-i totul.
atrāi 'şa devaḥ svapne mahimānaṃ anubhavati
yad dṛṣṭaṃ dṛṣṭam anupaçyati çrutaṃ evā 'rtham
anuçṛṇoti deçadigantarāiç ca pratyanubhūtaṃ punaḥ
punaḥ pratyanubhavati dṛṣṭaṃ cā 'dṛṣṭaṃ ca çrutaṃ
cā 'çrutaṃ cā 'nubhūtaṃ cā 'nanubhūtaṃ ca sac cā
'sac ca sarvaṃ paçyati sarvaḥ paçyati
(Praçna-Upanişad 4, 5).

5 623. Ceea ce doreşte, vede sau săvîrşeşte muritorul ziua, aceea o spune sau o face în somn, fiindcă îl preocupă.
yad vāñchati divā martyo vikşate vā karoti vā /
tat svapne 'pi tadabhyāsād brūte vā 'tha karoti vā
(Pañcatantra (K) 1, 133).

VITEJIA

5 624. Trebuie să ne rugăm ca duşmanii să aibă toate bunurile, afară de vitejie ; căci în felul acesta ele aparţin nu posesorilor, ci învingătorilor.

Πάντα δεῖ τοῖς πολεμίοις εὔχεσθαι τἀγαθὰ παρεῖνα χωρὶς ἀνδρείας·γίγνεται γὰρ οὕτως οὐ τῶν ἐχόντων ἀλλὰ τῶν κρατούντων.
(Antisthenes, *la* Stobaeus, *Flor. 54, 42*).

5 625. Cel priceput să se arate viteaz în locul şi la timpul nimerit ; cînd oportunitatea lor a trecut, vitejia e inutilă.
deçakālāu samāsādya vikrameta vicakşaṇaḥ
deçakālābhyatīto hi vikramo nişphalo bhavet
(Mahābhārata 12, 5274 1 Böhtlingk, *Ind. Spr. 3950).*

5 626. Vitejia piere prin perfidie.
Fraude perit virtus.
(Ovidius, *Fasti 2, 227*).

5 627. Vitejia însoţită de prudenţă duce la victorie, nu însă vitejia singură.
nayenā 'nkuritaṃ çāuryaṃ jayāya na tu kevalam
(Kusumadeva, *Dṛşţ. 53 1* Böhtlingk, *Ind. Spr. 1439).*

5 628. La sufletele nobile vitejia nu aşteaptă numărul anilor.
Aux âmes bien nées
La valeur n'attend pas le nombre des années.
(Corneille, *Le Cid 2, 2*).

5 629. Viteaz este acela care biruie pe leu.
Viteaz este cel care supune lumea,
(Dar) mai viteaz este acela care se învinge pe sine.
Tapfer ist der Löwensieger,
Tapfer ist der Weltbezwinger,
Tapferer, wer sich selbst bezwang.
(Herder, *Plac.*).

VIŢIUL

5 630. Orice viţiu are totdeauna scuza sa.
Omne vitium semper habet patrocinium suum.
(Syrus, *643*).

5 631. Adesea viţiile sînt vecine cu virtuţile.
Vicina saepe vitia sunt virtutibus.
(Ib. 983).

5 632. Nu foloseşte mult să lepezi viţiile tale, dacă trebuie să te lupţi cu acele ale altora.

Non multum prodest vitia sua proiecisse, si cum alienis rixandum est.
(Seneca, *Epist. 28, 7*).

5 633. Nu mai este loc pentru remediu acolo unde ceea ce a fost (mai înainte) viţiu a devenit obicei.
Desinit esse remedio locus, ubi quae fuerant vitia, mores sunt.
(Ib. 39, 6).

5 634. Viţiile multora stau ascunse, fiindcă n-au putere ; ele (însă) vor îndrăzni tot atît de mult, cînd vor găsi plăcere în puterea lor, ca şi acele pe care fericirea le-a şi dat pe faţă. Le lipsesc (deocamdată) mijloacele de a-şi dezvolta netrebnicia. Astfel şarpele, chiar primejdios, e atins fără risc, cît timp e înţepenit de frig : nu-i lipseşte atunci veninul, dar e toropit. Cruzimea, ambiţia şi desfrînarea multora, dacă nu îndrăzneşte să comită faptele pe care le săvîrşesc cei mai răi, este fiindcă nu sînt favorizaţi de soartă. Vei vedea că vor aceleaşi lucruri : dă-le numai putinţa de a face ce vor.
Multorum, quia imbecilla sunt, latent vitia, non minus ausura, cum illis vires suae placuerint, quam illa, quae iam felicitas aperuit. Instrumenta illis explicandae nequitiae desunt. Sic tuto serpens etiam pestifera tractatur, dum riget frigore : non desunt tunc illi venena, sed torpent. Multorum crudelitas et ambitio et luxuria ut paria pessimis audeat, fortunae favore deficitur. Eadem velle cognosces : da posse, quantum volunt.
(Ib. 42, 3 sq.).

5 635. Noi dăm viţiilor noastre numele de virtute.
Vitiis nostris nomen virtutis imponimus.
(Ib. 92, 25).

5 636. Nu există viţiu fără justificare ; fiecare are un început modest şi vrednic de îngăduinţă.
Nullum est vitium sine patrocinio, nulli non initium verecundum est et exorabile.
(Ib. 116, 2).

5 637. Toate viţiile luptă contra naturii, toate părăsesc ordinea stabilită.

Omnia vitia contra naturam pugnant, omnia debitum ordinem deserunt.

(Ib. 122, 5).

5 638. Viţiile intră în compoziţia virtuţilor ca otrăvurile în compoziţia leacurilor.

Les vices entrent dans la composition des vertus, comme les poisons entrent dans la composition des remèdes.

(La Rochefoucauld, *Max. 182*).

5 639. Se poate spune că viţiile ne aşteaptă în cursul vieţii ca nişte gazde la care trebuie să tragem în mod succesiv ; şi eu mă îndoiesc că experienţa ne-ar face să le evităm, dacă ne-ar fi îngăduit să facem de două ori acelaşi drum.

On peut dire que les vices nous attendent dans le cours de la vie, comme des hôtes chez qui il faut successivement loger ; et je doute que l'expérience nous les fît éviter s'il nous était premis de faire deux fois le même chemin.

(Ib. 191).

5 640. Cînd viţiile ne părăsesc, noi ne măgulim cu credinţa că noi sîntem aceia care le părăsim.

Quand les vices nous quittent nous nous flattons de la créance que c'est nous qui les quittons.

(Ib. 192).

5 641. De obicei oamenii mari au cîte un viţiu mare.

Les grands hommes ont ordinairement quelque grand vice.

(Oxenstierna, *Pens. II, 45*).

5 642. Este un vechi şiretlic al viţiului să se ascundă sub aparenţa virtuţii.

C'est une vieille ruse du vice de se cacher sous les apparences de la vertu.

(Id. ib. 86).

5 643. Nu există viţiu, care să nu aibă o falsă asemănare cu vreo virtute şi de care să nu se folosească.
Il n'y a point de vice qui n'ait une fausse ressemblance avec *quelque vertu et qu'il ne s'en aide.*
(La Bruyère, *Car., Du coeur 72*).

VÎRSTA

5 644. Cei care nu au în ei nici un reazim pentru a duce o viaţă cum trebuie şi fericită, acelora orice vîrstă le e nesuferită.
Quibus nihil est in ipsis opis ad bene beateque vivendum, eis omnis aetas gravis est.
(Cicero, *Sen. 4*).

5 645. Să ne *gîndim că*, după cum suspinăm acum după tinereţea înfloritoare, care nu mai este şi nu se va mai întoarce, va urma gîrbovirea, care ne va face să regretăm vîrsta maturităţii, în care ne mai aflăm şi pe care n-o preţuim îndeajuns.
Pensons que comme nous soupirons présentement pour la florissante jeunesse qui n'est plus et ne reviendra point, la caducité suivra qui nous fera regretter l'âge viril où nous sommes encore et que nous n'estimons pas assez.
(La Bruyère, *Car., De l'homme 89*).

5 646. Cine nu are mintea vîrstei sale, acela are toată nenorocirea ei.
Qui n'a pas l'esprit de son âge
De son âge a tout le malheur.
(Voltaire).

VOCAŢIUNEA

5 647. Rămîi întru chemarea ta, şi petrece întru ea, şi îmbătrîneşte la lucrul tău.
Στῆθι ἐν διαθήκῃ σου καὶ ὁμίλει ἐν αὐτῇ
καὶ ἐν τῷ ἔργῳ σου παλαιώθητι.
(Septuaginta, Sir. 11, 20).

5 648. Cel care-i chemat să realizeze lucruri mari într-un anumit domeniu simte aceasta în chip tainic înlăuntrul

său, încă din tinereţe, şi îşi îndreaptă activitatea într-acolo, ca albinele la clădirea stupului lor.
Der zu grossen Leistungen einer bestimmten Art Berufene spürt Dies innerlich und heimlich von Jugend auf und arbeitet darauf hin, wie die Bienen am Bau ihres Stockes.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 18*).

VOINŢA

5 649. Chiar dacă lipseşte puterea, este de lăudat voinţa.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
(Ovidius, *Pont. 3, 4, 79*).

5 650. A voi nu se învaţă.
Velle non discitur.
(Seneca, *Epist. 81, 13*).

5 651. Aşa vreau, aşa poruncesc, voinţa mea ţine loc de argument.
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.
(Iuvenalis, *Sat. 6, 223*).

5 652. Totdeauna a fost o monstruozitate contra naturii o minte bună unită cu o voinţă rea.
Monstrosa violencia fué siempre un buen entendimiento casado con una mala voluntad.
(Gracian, *Or. 16*).

5 653. E greu să faci să aibă minte cine n-are voinţă, şi încă şi mai greu să faci să aibă voinţă cine n-are minte.
Es dificultoso dar entendimiento a quien no tiene voluntad, y más dar voluntad a quien no tiene entendimiento.
(Ib. 230).

5 654. Voinţa omului e schimbătoare pînă-n ultima clipă a vieţii.
Voluntas homini mutabilis est usque ad ultimum vitae momentum.
(*La* Oxenstierna, *Pens. I, 326*).

5 655. Cînd nu e bună potrivire între voinţă şi raţiune, treburile noastre merg rău.

Quand il n'y a pas une bonne harmonie entre la volonté et la raison, nos affaires vont mal.
(Ib. II, 48).

5 656. Voinţa noastră e o prevestire a ceea ce vom face în orice împrejurare. Aceste împrejurări însă ne cuprind în felul lor. „Ce„ stă în noi, (dar) „cum" rar atîrnă de noi.
Unser Wollen ist ein Vorausverkünden Dessen, was wir unter allen Umständen tun werden. Diese Umstände aber ergreifen uns auf ihre eigene Weise. Das Was leigt in uns, das Wie hängt selten von uns ab.
(Goethe, *Dicht. 11*).

VORBA

5 657. Vorbele celor nelegiuiţi primejduiesc viaţa oamenilor, iar gura celor drepţi îi scapă din primejdii.
Λόγοι ἀσεβῶν δόλιοι,
στόμα δὲ ὀρθῶν ῥύσεται αὐτούς.
(Septuaginta, Prov. 12, 6).
Verba impiorum insidiantur sanguini;
os iustorum liberabit eos.

5 658. După cum vor fi vorbele pe care le vei spune, tot aşa vor fi şi acele pe care le vei auzi.
Ὁπποῖον κ'εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ'ἐπακούσαις.
(Homerus, *Il. 20, 250*).

5 659. Dacă vei spune ceva rău, curînd vei auzi şi tu ceva mairău.
Εἰ δὲ κακὸν εἴποις, τάχα κ'αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.
(Hesiodus, *Op. 121*).

5 660. (Solon) spunea că vorba este imaginea faptelor.
(Σόλων) ἔλεγε τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων.
(Solon, *la* Diogenes Laertius *1, 2, 10*).

5 661. Dacă vorbeşti ce vrei, vei auzi ce nu vrei.
Αἴ κ'εἴπῃς τὰ θέλεις, (αὐτὸς) ἀκούσαις (κε) τά κ'οὐ θέλοις.
(Alcaeus *47*).
Qui quae vult dicit, quae non vult audiet.
(Cf. Terentius, *And. 5, 4*).

5 662. Nu spune puţin în (vorbe) multe, ci mult în (vorbe) puţine.

Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ'ἐν ὀλίγοις πολλά.
(Pythagoras, *la* Stobaeus, *Flor. 35, 8*).

5 663. Multe greşeli fac oamenii vorbind atunci cînd judecata le e tulburată.

Πολλὰ φέρειν εἴωθε λόγος θνητοῖσι βροτοῖσιν
πταίσματα, τῆς γνώμης.....ταρασσομένης.
(Theognis, *Sent. 1211 sq.*).

5 664. Vorba e pentru om o armă mai de preţ decît sabia.

Ὅπλον τοι λόγος ἀνδρὶ τιμιώτερόν ἐστι σιδήρου.
(Phocylides, *Sent. 117*).

5 665. Sînt vorbe care vindecă sufletul bolnav.

Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.
(Aeschylus, *Prom. 378*).

5 666. Bine pui la cale totul cu vorba, dar prost cu fapta.

Τῷ λόγῳ μὲν εὖ διέρχῃ πάντα, τῷ δ'ἔργῳ κακῶς.
(Epicharmus, *la* Diels, *fr. 39*).

5 667. De aceea avem două urechi şi numai o gură, ca să auzim mult şi să vorbim puţin.

Διὰ τοῦτο δύο ὦτα ἔχομεν, στόμα δὲ ἕν, ἵνα πλείονα μὲν ἀκούωμεν, ἧττονα δὲ λέγωμεν.
(Zeno, *la* Diogenes Laertius *7, 1, 19*).

5 668. Aceleaşi vorbe, cînd provin de la cei fără trecere şi de la cei cu renume nu au aceeaşi valoare.

Λόγος γὰρ ἐκ τ'ἀδοξούντων ἰὼν
κἀκ τῶν δοκούντων αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει.
(Euripides, *Hec. 292 sq.*).

Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta eademque oratio aeque non aequa valet.
(Ennius, *Fragm., la* Diehl, *Poet. Rom. vet. rel. 289*)

5 669. Multe lucruri nu pot fi indicate prin vorbe, ci prin fapte.

Η πολλά ἐστι τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἷά τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ.
(Herodotus *3, 72*).

5 670. Vorba este umbra faptei.

Λόγος ἔργου σκιή.

(Democritus, *la* Diels, *fr. 1, 410, 145*).

5 671. Este firesc ca unor păreri şi gînduri alese să le corespundă vorbe la fel.

Ἀνάγκη

Μεγάλων γνωμῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τὰ ῥήματα τίκτειν.

(Aristophanes, *Ran. 1058 sq.*).

5 672. Vorbeşte ca şi cum va trebui să dai socoteală.

Οὕτω λέγε ὡς δώσων λόγον.

(Plato, *Conv. 13*).

5 673. Vorbeşte (numai) în două împrejurări : sau despre ceea ce ştii lămurit sau despre ceea ce trebuie spus (neapărat). Căci numai în aceste (împrejurări) e mai bună vorba decît tăcerea.

Δύο καιροὺς ποιοῦ τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν· ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιωπῆς κρείττων.

(Isocrates, *Dem. 72*).

5 674. O vorbă nepotrivită răstoarnă întreaga viaţă.

Ῥῆμα παράκαιρον τὸν ὅλον ἀνατρέπει βίον.

(Menander, *Mon. 466*).

5 675. Leacul unui suflet bolnav este vorba (bună).

Ψυχῆς νοσούσης ἐστὶ φάρμακον λόγος.

(Ib. 550).

5 676. Nu-i uşor să opreşti piatra aruncată din mînă şi vorba din gură.

Οὔτ' ἐκ χειρὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον

ῥᾴον κατασχεῖν οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

(Menander, *la* Stobaeus, *Flor. 36, 14*).

5 677. E uşor de găsit un om de tot rău, care să se priceapă să spună vorbe foarte plăcute. Dar e greu de găsit cineva, care să spună sau să asculte lucruri neplăcute, dar salutare.

labhyate khalu pāpīyān naraḥ supriyavāg iha
apriyasya hi pathyasya vaktā çrotā ca durlabhaḥ
(Mahābhārata 2, 2136 ; Böhtlingk, Ind. Spr. 4951)

5 678. Rana pricinuită de săgeată se cicatrizează ; pădurea doborîtă de securе creşte din nou ; dar rana produsă de vorbă — de vorbă urîtă şi rea — nu se mai vindecă.
rohate sāyakāir viddhaṃ vanaṃ paraçunā hataṃ
vācā duruktaṃ bībhatsaṃ na saṃrohati vākṣatam
(Ib. 5, 1172 ; Ib. 2647).

5 679. Vorba chibzuită aduce tot felul de foloase ; (pe cînd) vorba nechibzuită duce la pagubă.
abhyāvahati kalyāṇaṃ vividhaṃ vāk subhāṣitā
sāi 'va durbhāṣitā ... anarthāyo 'papadyate
(Ib. 5, 1171).

5 680. Vorba trebuie întrebuinţată acolo unde rostirea ei aduce folos.
vacas tatra prayoktavyaṃ yatro 'ktaṃ labhate phalam
(Pañcatantra (K) 1, 33).

5 681. Cine are minte şi-şi doreşte binele, să nu vorbească cu acela a cărui treabă întîmpină multe piedici, sau cu cel ce joacă în zaruri, sau cu cel care a fost învins de potrivnicul său.
muhur vighnitakarmāṇaṃ dyūtakāraṃ parājitaṃ
nā 'lāpayed vivekajño ya icchec chreya ātmanaḥ
(Ib. 387).

5 682. Graiul dulce înmulţeşte prietenii.
Λάρυγξ γλυκὺς πληθυνεῖ φίλους αὐτοῦ.
(Septuaginta Sir. 6, 5).
Verbum dulce multiplicat amicos.

5 683. Observă totdeauna măsura la vorbă şi la tăcere.
Semper vocis et silenti temperamentum tene.
(Syrus, *1091*).

5 684. Vorba este icoana sufletului : cum e omul, aşa-i şi felul său de a vorbi.
Sermo imago animi est : vir qualis, talis est oratio.
(Ib. 1092).

5 685. Vezi adesea ce vorbeşte fiecare, şi cui. Fugi de acela care te iscodeşte ; căci el e fiecar şi urechile ciulite nu păstrează cu sfinţenie cele încredinţate ; şi cuvîntul, odată rostit, zboară (în mod) irevocabil.

Quid de quoque viro et cui dicas, saepe videto,
Percontatorem fugito ; nam garrulus idem est,
Nec retinent patulae commissa fideliter aures
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
(Horatius, *Epist. 1, 18, 68 sqq.*).

5 686. Să spunem ce simţim (şi) să simţim ce spunem ; vorbele să fie de acord cu viaţa.

Quod sentimus loquamur, quod loquimur sentiamus ; concordet sermo cum vita.
(Seneca, *Epist. 75, 4*).

5 687. Dacă vrei să auzi lucruri frumoase (despre tine), învaţă a spune lucruri frumoase ; cînd vei învăţa aceasta, caută să săvîrşeşti fapte frumoase, şi astfel rodul lor va fi că vei auzi lucruri frumoase.

Εἰ βούλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν· μαθὼν δὲ καλῶς λέγειν, πειρῶ καλῶς πράττειν, καὶ οὕτω καρπώσῃ τὸ καλῶς ἀκούειν.
(Epictetus, *la* Stobaeus, *Flor. 1, 52*)

5 688. Cine-l duşman pe lumea aceasta faţă de acela care-l face pe plac şi-i vorbeşte prietenos ?

chandānuvartināṃ loke kaḥ paraḥ priyavādinam
(Kāmandaki, *Nīt. 5, 55* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1336*)

5 689 Ceva să se ascundă soţiei, ceva prietenilor şi ceva fiilor ; cel înţelept să vorbească cu multă prudenţă, după ce va fi chibzuit mai întîi ce e potrivit şi ce nu.

dāreṣu gopyaṃ puruṣasya kiṃ cid gopyaṃ vayasyaṣu suteṣu kiṃ cit
yuktaṃ na yuktaṃ manasā vicintya vaded vipaçcin mahato 'nurodhāt
(*Çukasaptati 20* ; Böhtlingk, *Ind. Spr. 1150*).

5 690. Cel cuminte să primească o vorbă nimerită chiar şi de la un copil ; dar să nu bage în seamă cuvintele prosteşti, chiar dacă le spune un bătrîn.

yuktiyuktaṃ upādeyaṃ vacanaṃ bālakād api
viduṣā 'pi sadā grāhyaṃ vṛddhād api na durvacaḥ
(Vikramacarita 89, 231).

5 691. O vorbă iscusită doarme într-o ureche neghioabă.
A knavish speech sleeps in a foolish ear.
(Shakespeare, *Haml. 4, 2*).

5 692. Vorbele sînt umbra faptelor.
Las palabras son sombra de los hechos.
(Gracian, *Or. 202*).

5 693. Cine spune ceva rău va trebui totdeauna să audă ceva şi mai rău.
Y el que dice mal, siempre oye peor.
(Ib. 228).

5 694. După cum este caracteristica spiritelor mari de a face să se audă în puţine cuvinte multe lucruri, (tot astfel) spiritele mici, dimpotrivă, au darul de a vorbi mult şi de a nu spune nimic.
Comme c'est le caractère des grands esprits de faire entendre en peu de paroles beaucoup de choses, les petits esprits, au contraire, ont le don de beaucoup parler et de ne rien dire.
(La Rochefoucauld, *Max. 142*).

5 695. Extrema plăcere ce avem de a vorbi de noi înşine trebuie să ne facă să ne temem de a nu face plăcere de loc celor care ne ascultă.
L'extrême plaisir que nous prenons à parler de nous-mêmes nous doit faire craindre de n'en donner guère à ceux qui nous écoutent.
(Ib. 314).

5 696. Şi care vorbind mult nu spun niciodată nimic.
Et qui parlant beaucoup, ne disent jamais rien.
(Boileau, *Ep. 9, 66*).

5 697. Rar ne căim că vorbim puţin, foarte adesea că vorbim prea mult ; maximă uzată şi banală, pe care o ştie toată lumea, dar pe care nimeni n-o aplică.

L'on se repent rarement de parler peu, très souvent de trop parler ; maxime usée et triviale que tout le monde sait et que tout le monde ne pratique pas. (La Bruyère, *Car., De l'homme 149*).

5 698. El vorbeşte ca un nebun şi gîndeşte ca un om înţelept.
Il parle comme un fou, et pense comme un homme sage.
(Ib., Des jugements 56).

5 699. Se cuvine a vorbi bine, a vorbi uşor, a vorbi just, a vorbi cînd trebuie ; înseamnă a păcătui împotriva acestui din urmă gen de a vorbi pe larg despre un ospăţ splendid, pe care l-ai dat de curînd, înaintea unor oameni reduşi să-şi economisească pîinea ; a spune minuni despre sănătatea ta înaintea unor infirmi ; a povesti despre bogăţia, veniturile şi mobilele tale unui om care n-are nici venituri, nici locuinţă ; într-un cuvînt, a vorbi despre fericirea ta înaintea unor nenorociţi : acest fel de conversaţie este prea mult pentru ei şi comparaţia pe care o fac atunci între situaţia lor şi a ta este odioasă.
Il y a parler bien, parler aisément, parler juste, parler à propos ; c'est pécher contre ce dernier genre que de s'étendre sur un repas magnifique que l'on vient de faire, devant des gens qui sont réduits à épargner leur pain ; de dire merveilles de sa santé devant des infirmes ; d'entretenir de ses richesses, de ses revenus et de ses ameublements, un homme qui n'a ni rentes ni domicile ; en un mot, de parler de son bonheur devant des misérables ; cette conversation est trop forte pour eux, et la comparaison qu'ils font alors de leur état au vôtre est odieuse.
(Ib., De la société 23).

5 700. Ah, multe săgeţi trimise la întîmplare găsesc o ţintă la care arcaşul nu s-a gîndit ! Şi multe vorbe spuse la întîmplare pot linişti sau răni o inimă zdrobită.
Oh, many a shaft at random sent
Finds mark the archer little meant !
And many a word at random spoken
May soothe, or wound, a heart that's broken.
(Scott).

5 701. Nu asculta pe aceia care vor discuta în mod subtil despre bine şi despre rău. Nu te lăsa impresionat de frumuseţea şi de fineţea vorbelor lor. Căci împărăţia lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în virtute.

N'écoute point ceux qui ... subtiliseront sur le bien et le mal. Ne te laisse point toucher par la beauté et la finesse de leurs discours. Car le royaume de Dieu ne consiste pas dans les paroles, mais dans la vertu. (France, *Rôt. 362*).

5 702. Frumoasă farsă e şi vorbirea ; cu ea omul dansează peste toate lucrurile.

Es ist eine schöne Narrethei, das Sprechen : damit tanzt der Mensch über alle Dinge.
(Nietzsche, *Zar. 3, 317*).

5 703. Cu cît gîndim mai puţin, cu atît vorbim mai mult.

Moins on pense, plus on parl
(Prov. francez)

Z

ZARUL

5 704. S-a hotărît ; zarul a fost aruncat !
Δεδογμένον τὸ πρᾶγμ'· ἀνερρίφθω κύβος.
*(*Menander, *Arrephorus 4*).
Alea iacta est !
(Suetonius, *Caesar 32*).

ZEII

5 705. Tot ce ajută zeii este fericit.
víçvaṃ tád bhadráṃ yád ávanti devā́(ḥ).
(Rig-Veda 2, 23, 19).

5 706. Cine se supune zeilor este ascultat de ei.
Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ'ἔκλυον αὐτοῦ.
(Homerus, *Il. 1, 218*).

5707. Şi zeii pot fi înduplecaţi.
Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί.
(Ib. 9, 497).

5 708. Lasă totul pe seama zeilor ; căci adesea ei ridică din răstrişte pe cei căzuţi la pămînt şi tot atît de des ei răstoarnă şi dau peste cap chiar şi pe cei bine sprijiniţi.
Τοῖς θεοῖς τιθεῖν ἅπαντα· πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί,

πολλάκις δ'ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας
ὑπτίους κλίνουσι.
(Archilochus, *Iambi tetr. 53, 1 sqq.*).

5 709. N-a existat şi nu va exista vreun om, care să ştie ceva sigur cu privire la zei şi la toate cîte spun eu ; chiar dacă s-ar adeveri în gradul cel mai înalt ceea ce spune, el totuşi nu ştie ; în toate domină (numai) părerea.
Τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ γένετ'οὐδέ τις ἔσται
εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων·
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ'ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
(Xenophanes, *la* Diels, *fr. 15*).

5 710. Zeii nu ajută totdeauna pe acelaşi oameni.
Τοῖς αὐτοῖσι τοι
οὐχ αὐτὸς ἀεὶ δαιμόνων παραστατεῖ.
(Sophocles, *El. 916 sq.*).

5 711. Zeii ne înşeală prin tot felul de vicleşuguri; căci sînt mai presus de noi.
Πολλαῖσι μορφαῖς οἱ θεοὶ σοφισμάτων
σφάλλουσιν ἡμᾶς, κρείσσονες πεφυκότες.
(Euripides, *la* Plutarchus, *De aud. poet. 4*).

5 712. Dacă zeii săvîrşesc ceva imoral, nu sînt zei.
Εἰ θεοί τι δρῶσιν αἰσχρόν, οὐκ εἰσὶν θεοί.
(Euripides, *Bell., la* Stobaeus, *Flor. 100, 4*).

5 713. Eu socot că nici o divinitate nu e rea.
Οὐδένα γὰρ οἶμαι δαιμόνων εἶναι κακόν.
(Ib. Iph. Taur. 383).

5 714. Zeii hărăzesc oamenilor toate bunurile, şi-n trecut şi-n prezent. Numai ce-i rău, vătămător şi nefolositor aceea n-o dăruiesc zeii oamenilor, nici în trecut nici în prezent ; ei ei singuri dau peste ele din pricina orbirii minţii lor şi a nepriceperii.
Οἱ δὲ θεοὶ τοῖσι ἀνθρώποισι διδοῦσι τἀγαθὰ πάντα
καὶ πάλαι καὶ νῦν. Πλὴν ὁκόσα κακὰ καὶ βλαβερὰ
καὶ ἀνωφελέα, τάδε δ'οὔτε πάλαι οὔτε νῦν θεοὶ ἀνθ-

ρώποισι δωροῦνται, ἀλλ'αὐτοὶ τοῖσδεσιν ἐμπελάζουσι διὰ νοῦ τυφλότητα καὶ ἀγνωμοσύνην.
(Democritus, *la* Diels, *fr. 175*).

5 715. Nu e cu putinţă nici să ne ascundem de zei nici să-i constringem.
Θεοὺς οὔτε λανθάνειν οὔτε βιάσασθαι δυνατόν.
(Plato, *Res publ. 2, 8*).

5 716. Eu totdeauna am spus şi voi spune că există neamul zeilor cereşti ; dar eu cred că lor nu le pasă de ceea ce face neamul omenesc ; căci, dacă le-ar păsa, celor buni le-ar merge bine, iar celor răi rău, ceea ce nu se întîmplă acum.
Ego deum genus esse semper dixi et dicam caelitum,
Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus ;
Nam si curent, bene bonis sit, male malis ; quod nunc abest.
(Ennius, *Fragm., la* Diehl, *Poet. Rom. vet. rel. 337 a*).

5 717. Zeii nu favorizează pe nimeni pe lumea aceasta ; (dimpotrivă) ei stîrnesc tulburări grozave, de teamă de a nu fi învinşi.
na dāivatāni loke 'smin vyāpāraṃ yānti kasya cit
vyāsaṅgaṃ janayanty ugram ātmābhibhavaçaṅkayā
(Mahābhārata 13, 22).

5 718. Zei se ocupă numai de lucruri mari ; pe cele mici le neglijează.
Magna dii curant, parva negligunt.
(Cicero, *Nat. 2, 66*).

5 719. Că există zei deducem, între altele, şi din faptul că în toţi e o părere înnăscută privitoare la zei ; şi nu se află vreun neam atît de în afara legilor şi a civilizaţiei, care să nu creadă în zei.
Deos esse inter alia hoc colligimus, quod omnibus insita de dis opinio est nec ulla gens usquam est adeo extra leges moresque proiecta, ut non aliquos deos credat.
(Seneca, *Epist. 117, 6*).

5 720. Cea dintîi pe lume care a creat pe zei a fost teama.
Primus in orbe deos fecit timor.
(Petronius, *Poem. 5, 1*).

5 721. Zeii, care arată calea cea pură, nu apucă pe un drum murdar.
pathaḥ çucer darçayitāra içvarā malimasām ādadate na paddhatim
(Kālidāsa, *Ragh. 3, 46*).

5 722. Noi cinstim pe nemuritori ca şi cum ar fi oameni şi ar săvîrşi în mare ceea ce cel mai ales face, sau ar vrea să facă, în mic.
Und wir verehren
Die Unsterblichen,
Als wären sie Menschen,
Täten im grossen,
Was der Beste im kleinen
Tut oder möchte.
(Goethe, *Göttl. 9*).

5 723. Ce deosebeşte pe zei de oameni ? Că multe valuri trec pe dinaintea lor, un fluviu etern ; pe noi ne ridică valul, ne înghite valul, şi ne scufundăm.
Was unterscheidet
Götter von Menschen ?
Dass vielle Wellen
Vor jenen wandeln,
Ein ewiger Strom ;
Uns hebt die Welle,
Verschlingt die Welle,
Und wir versinken.
(Id. Grenzen der Menschheit 4).

ZERO

5 724. Zece oameni trăiesc punînd în fruntea (lor) pe unul ; fără acesta ei înseamnă tot atît de puţin ca şi nişte zerouri (fără unu care să le preceadă).
ekam eva puraskṛtya daça jîvanti mānavāḥ
vinô tena na çobhante yathô saṃkhyāṅkabindavaḥ
(Kavitāmṛtakūpa 59 ı Böhtlingk, *Ind. Spr. 3828)*.

ZEUS

5 725. Totdeauna gîndul lui Zeus e mai presus de acela al oamenilor.
Αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέ περ ἀνδρῶν.
(Homerus, *Il. 16, 690).*

5 726. Zeus are grijă (numai) de astfel (de interese) ale muritorilor ; pe cele neînsemnate el le lasă pe seama altor divinităţi.
Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φροντίζει βροτῶν,
τὰ μικρὰ δ'ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
(Frag., anon., la Plutarchus, *De aud. poet. 6).*

5 727. Zeus e începutul, Zeus e mijlocul, din Zeus purcede totul.
Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ'ἐκ πάντα πέλονται.
(La Plutarchus, *Orac. 48).*

5 728. Zeus a fost, Zeus este, Zeus va fi.
Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἔστι, Ζεὺς ἔσσεται.
(Oracol la Pausanias *10, 12, 10).*

ZIUA

5 729. Uneori ziua este o mamă vitregă, alteori e mamă
Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
(Hesiodus, *Op. 825*).

5 730. Orice zi trebuie orînduită ca şi cum ar fi ultima.
Omnis dies velut ultimus ordinandus est.
(Syrus, *645*).

5 731. Cu cît o zi e mai bună, cu atît ea fuge mai iute din viaţa sărmanilor muritori.
Optima quaeque dies miseris mortalibus aevi
Prima fugit.
(Vergilius, *Georg. 3, 66 sq.*).

5 732. Să-ţi închipui că fiecare zi ce-ţi răsare este ultima
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
(Horatius, *Epist. 1, 4, 13*).

5 733. Cine ştie dacă zeii de sus vor adăuga la totalul de azi ziua de mîine!
Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
(Ib. 4, 7, 17 sq.).

5 734. Ziua nu e nimic; pînă te-ntorci s-a şi făcut noapte.
Dies nihil est; dum versas te nox fit.
(Petronius, *Sat. 41*).

5 735. Socoteşte fiecare zi o viaţă.
Singulos dies singulas vitas puta.
(Seneca, *Epist. 101, 10*).

5 736. Nimic nu e mai de preţuit decît valoarea zilei.
Nichts ist höher zu schätzen als der Wert des Tages.
(Goethe, *Max. 789*).

5 737. Noi lăsăm să treacă zilele noastre frumoase fără a le lua în seamă; abia cînd vin cele rele, le dorim înapoi pe celelalte.
Wir verleben unsere schönen Tage, ohne sie zu bemerken; erst wann die schlimmen kommen, wünschen wir jene zurück.
(Schopenhauer, *Aphor. 5, 5*)

ZVONUL

5 738. Trebuie lăsat timp chiar şi pentru zvonuri, ca să se învechească; de cele mai adeseori cei nevinovaţi nu se pot apăra împotriva urii recente.
Relinquendum etiam rumoribus tempus quo senescant; plerumque innocentes recenti invidiae impares.
(Tacitus, *Ann. 2, 77*)

5 739. De obicei oamenii zăpăciţi de zvonuri nu sînt în stare să judece.
pravādamohitaḥ prāyo na vicārakṣamo janaḥ
(Somadeva, *Kath. 24, 219*)

ADDENDA*

BUNĂTATEA

5 740. Cu cel care-i bun, sînt bun ; cu cel care nu-i bun sînt totuşi bun.
(Lao-Tseu).

CARTEA

5 741. Nu există, într-adevăr, decît o singură fericire pe lumea aceasta : aceea de a aduna cu drag cărţi în timpu zilei şi de a le citi în timpul nopţii.
(Papirus egiptean, la Durant, *Histoire de la civilisation I, 221).*

CONŞTIINŢA

5 742. Conştiinţa este singura oglindă care nu ne măgulește nici nu ne înşeală.
(Christine, regina Suediei).

DESTINUL

5 743. Atît de puţin presimt muritorii mersul soartei lor, că ei salută ca pe o zi de fericire ziua în care viaţa lor ia o întorsătură spre rău.
(Gjellerup, *Pelerinul Kamanita 143*).

---

* Cuprinde cugetările rămase fără text paralel original în manuscrisele prof. Th. Simenschy.

DORINȚA

5 744. **Nu-ți pierde timpul cu dorinți, sau vei sfîrși rău.**
(Papirus egiptean).

FAPTA REA

5 745. **Răufăcătorii se scuză totdeauna invocînd crimele ale căror victime au fost ei înșiși.**
(Wassermann, *Stanley 145*).

ÎNDRĂZNEALA

5 746. **Nimic nu sporește atîta îndrăzneala celor răi ca slăbiciunea celor buni.**
(Leon al XIII-lea).

NEPĂSAREA

5 747. **Mai presus de orice lucru, nu fii nepăsător. Nepăsarea e dușmanul tuturor virtuților.**
(Fo-sho-hing-tsan-king).

OPERA

5 748. **Nici o răsplată, oricît ar fi de mare, nu egalează acea mulțumire nespusă pe care o simte un om care poate spune, arătîndu-și opera : „Vedeți ? S-a făcut".**
(Wasserman, *Stanley 145*).

PĂREREA

5 749. **Dai dovadă de prostie, dacă întrerupi pe cineva care vorbește ca să-ți exprimi tu părerea.**
(Saâdi, *Gulistan*).

PRIETENIA

5 750. **Rupe prietenia cu acela care se împrietenește cu dușmanii tăi.**
(Id. Ib.).

5 751. **Nu destăinui prietenului tău toate secretele vieții tale ; se poate prea bine ca într-o zi să-ți devină dușman. Nu**

fă dușmanului tău tot răul pe care i-l poți face ; se poate prea bine ca într-o zi să-ți devină prieten.
(Id. Ib.).

RĂSPLATA

5 752. Eu nu aștept nici o răsplată, nici chiar să mă renasc în lumile cerești ; ci eu caut binele oamenilor, eu caut să întorc pe cei care s-au rătăcit, să luminez pe cei care trăiesc în întunericul rătăcirii ; să alung din lume toată întristarea și toată suferința.
(Fo-sho-hing-tsan-king, la Neel, *Buddhism 209).*

RĂUL

5 753. Dacă vrei să te mîngîi, gîndește-te la toate relele de care ești cruțat.
(Saâdi, *Gulistan*).

SPECIALISTUL

5 754. Gîndește-te că poți întîlni într-o adunare împotrivirea unui specialist. Este o nebunie să vrei să vorbești despre orice.
(Ptah-Hotep, *Instrucțiuni*).

SUFLETUL

5 755. Cufundă-te în adîncul ființei tale, pînă la care nici o inteligență nu-i în stare să ajungă ; și cînd o vei cunoaște, vei ști de asemenea că există un loc pe care nu-l poate atinge nici moartea.
(Ta-Hio, la Neel, *Buddhism 285).*

ȘTIINȚA

5 756. Dintre toți oamenii în viață, cine știe ceva ?
(Imn babilonian).

TĂCEREA

5 757. Tăcerea este mai de folos pentru tine decît mulțimea vorbelor.
(Imn babilonian).

INDICE DE AUTORI ȘI OPERE

I. BABILONIENE

Imnuri, la :
W. Durant, *Histoire de la civilisation*, IV, 1.

II. CHINEZE

Fo-sho-hing-tsan-king (412—421) traducerea chineză a operei *Buddhacarita* de Açvaghoșa (v. XIII, 1), făcută din sanscrită de Dharmarakșa.
Lao-Tseu (—600)
Ta-hio „Marea învățătură"
W. Durant, *Vies et doctrines des philosophes* (1938)
Neel A. D., *Buddhism* (1939)

III. DANEZE

Gjelerup K., *Pelerinul Kamanita* (trad. de E. Bezdechi) (1906)

IV. EGIPTENE

Papirusuri
Ptah-hotep (— 2 800), *Instrucțiuni*
W. Durant, *Histoire de la civilisation*, I.

V. ENGLEZE

Bacon Fr. (1561)
Essays
Meditationes sacrae
Novum Organon
Beaumont F. (1586) și Fletcher J. (1576), *Honest Man's Fortune*
Brontë E. (1818), *Wuthering Heights* (ed. Seven Seas Books, 1958)
Brougham H. P. (1778)
Bulwer Lytton (1803), *The Last Days of Pompei*
Butler S. (1612), *Hudibras*
Byron G. (1778),
Childe Harold
Don Juan
Chaucer G. (1340), *The Canterbury Tales*

Cowper W. (1731)
Dekker Th. (1570), *O, Sweet Content*
Dickens Ch. (1812), *David Copperfield*
Dryden J. (1631), *Absalom and Achitophel*
Eliot G. (1820), *Silas Marner*
Emerson R. W. (1803), *Essays*
Fitzgerald E. (1809), *Rubaiyat of Omar Khayyam* I (1859)
Fletcher, v. Beaumont
Goldsmith O. (1728)
The Captivity
The Deserted Village
The Vicar of Wakefield
Gray Th. (1716)
Elegy written in a Country Churchyard
The Progress of Poetry
Huxley A. (1825)
Jeans J. (1877), *The Mistertous Universe*
Johnson Samuel (1709), *Poverty*
Lubbock J. (1834), *On Peace and Happiness*
Macauly Th. B. (1800)
Milton J. (1608), *Lycidas*
Neel A. D., *With Mystics and Magicians in Tibet*
Pope A. (1688)
Essay on Criticism
God and Man
The Rape of the Lock
Purchas S. (1575)
Microcosmus
Scott W. (1771)
Ivanhoe
Kenilworth
Quentin Durward
Waverley
Shakespeare W. (1564)
All's well that ends well
Antony and Cleopatra
As you like it
Cymbeline
Hamlet
King Lear
A Midsummer Night's Dream
Othello
The Tempest
Shelley P. B. (1792), *Adonais*
Swift J. (1667), *Voyages of Gulliver*
Tagore R. (1861), *Sādhanā*
Tennyson A. (1809), *The Lotos-Eaters, Choric Song*
Twain M. (1835), *The Adventures of Tom Sawyer*
Wells H. G. (1866), *A short History of the World Proverb*

D'Alembert J. (1717)
Balzac H. (1799), *Eugénie Grandet*
Boileau N. (1636)
l'Art poétique
Epîtres
Satires. Contre les femmes
Bossuet J. B. (1627), *Notes*
Bourget P. (1852), *Le Disciple*
Bussy R. (1618)
Chamfort N. (1741)
Caractères et anecdotes
Pensées
Corneille P. (1606)
Le Cid
Le Menteur
Polyeucte
Tite et Bérénice
Croiset A. (1845) şi Croiset M. (1846)
Histoire de la littérature grecque
Descartes R. (1596), *Discours de la Méthode*
Destouches Ph. (1680)
Le Glorieux
Le Méchant
Dimuet, *L'art de penser*
Dumas Fils A. (1824), *La question d'argent*
Fénelon Fr. (1651), *De l'education des filles*
Flammarion C. (1842), *L'Inconnu et les problèmes psychiques*
France A. (1844)
Dernières pages inédites
La Rôtisserie de la Reine Pédauque
Le Jardin d'Epicure
Les Dieux ont soif
Hugo V. (1802)
Chants du crépuscule
Les Châtiments
Les Feuilles d'automne
Les Misérables
Jouy J. (1764)
La Bruyère J. (1645), *Les Caractères*
Lacordaire P. (1802), *Pensées*
La Fontaine J. (1621), *Fables*
Lamartine A. (1790)
Le Lac
Méditations
La Rochefoucauld Fr. (1613), *Maximes*
Maeterlinck M. (1862)
Avant le grand silence
Le Sablier

Le Temple ensevelt
La Vie des abeilles
Mollère J. B. (1622)
L'Avare
Tartufe
Montaigne M. (1533)
Essais
Lettre à Michel de l'Hospital
Montesquieu Ch. (1689)
Lettres persanes
Pensées diverses
Naudet Ch., *Le Chien tournebroche*
Neufchâteau Fr. de (1750), *Distique*
Oxenstierna G. Th., (1641), *Pensées, réflexions . maximes morales*
Pascal B. (1623)
De l'Esprit géométrique
Entretien avec M. de Lacy
Pensées
Ponsard F. (1814), *L'Honneur et l'argent*
Regnard P. (1655), *Le Joueur*
Régnier M. (1573), *Satires*
Roland, M-me (1754)
Ronsard P. (1524), *Elégies*
Rousseau J. J. (1712), *Emile*
Staël, M-me de (1766), *Corinne*
Talleyrand Ch.-M. (1754)
Vauvenargues L. (1715), *Réflexions et maximes*
Vigny A. (1797)
La Mort du loup
Voltaire P. A. (1694)
Candide
Poème sur le désastre de Lisbonne

VII. GERMANE

Dietmar von Aist (1160), *Abschied*
Freidank, *Bescheidenheit* (1229)
Gellert (1715)
Goethe J. W. (1749)
Dichtung und Wahrheit
Cätre Eckermann
Egmont
Faust
Das Göttliche
Götz von Berlichingen
Grenzen der Menscheit
Iphigenie auf Tauris
Maximen und Reflexionen
Die natürliche Tochter
Torquato Tasso

Vier Jahreszeiten
Der west-östliche Divan
Wilhelm Meisters Lehrjahre
Zueignung zu den lyrischen Gedichten
Heine H. (1799)
Almansor
Romanzero
Herbart J. Fr. (1776)
Herder J. G.
Placidus
Kant Im. (1724)
Kritik der praktischen Vernunft
Lavater J. C. (1741)
Leibniz G. W. (1646)
Lessing G. E. (1729)
Lichtenberg (1742)
Der Nibelunge nôt (1200)
Nietzsche Fr. (1844)
Also sprach Zarathustra
Ruckert Fr. (1788), *Jugendlieder*
Schiller Fr. (1759)
Die Jungfrau von Orléans
Der Kampf mit dem Drachen
Die Künstler
Das Lied von der Glocke
Die Räuber
Der Ring des Polykrates
Das Siegesfest
Der Spaziergang
Sprüche des Confucius
Die Verschwörung des Fiesko zu Genua
Wallenstein
Wilhelm Tell
Schopenhauer A. (1788)
Aphorismen zur Lebensweisheit
Parerga und Paralipomena
Über die anscheinende Absichtlichkeit im Schicksale der Einzelnen
Die Welt aus Wille und Vorstellung
Walther von der Vogelweide (mort 1230)
Irdisches Glück
Mahnung zur Freigebigkeit
Verfall der höfischen Kunst
Wieland Chr. M. (1733)
Die Abderiten
Oberon

VIII. GRECEŞTI

Aeschines (— 390)
In Ctesiphontem
In Timarchum

Aeschylus (— 525)
Agamemnon
Cares
Choephoroe
Eumenides
Nioba
Phryges
Prometheus
Septem adversus Thebas
Supplices
Aesopus (— IV)
Agathon (— 445)
Alcaeus (— VII)
Alcman (— VII)
Alexis (— IV)
Achaiis
Olynthii
Fragmenta
Amphis (— IV), *Ampelurgos*
Anacharsis (— VI)
Ananius (— V), *Iambi*
Anaxagoras (— V)
Anaxandrides (— IV)
Anaximander (— 610)
Anaximenes (— 588)
Antiphanes (— IV)
Antiphon (— 479), *De caede Herodis*
Antisthenes (— V — IV)
Arcesilaus (— 315)
Archilochus (— VII)
Elegi
Iambi
Iambi tetrametri
Tetrametri trochaici
Trimetri iambici
Archytas (— 430)
Aristarchus Tegeates (— V)
Aristippus (— IV)
Aristophanes (— 445)
Aves
Plutus
Ranae
Vespae
Aristoteles (— 384)
Ethica ad Nicomachum
Physica
Politia
Problemata
Rhetorica
Athenaeus (III)

Athenagoras
Bacchylides (−505)
Epinicia
Fragmenta
Basilius (330)
Bias (pe la −662)
Biblia
Bion (pe la −300)
Callimachus (pe la −270), *Elegi*
Carcinus (pe la −330)
Cebes (I), *Tabula*
Chaeremon (pe la −376)
Chares (−IV)
Chilo (pe la −612)
Clemens Alexandrinus (pe la 200), *Stromata*
Cleobulus (−V)
Demades (−IV)
Demetrius Phalereus (−IV)
Democritus (−460)
Demosthenes (−384)
De corona
In Leptinem
Olynthiae
Philippicae
Diogenes Apolloniates (−IV −V)
Dionysius Areopagita (V), *Theologica mystica*
Dionysius Maior (−431), *Leda*
Empedocles (pe la −440)
Epicharmus (−540)
Epictetus (50), *Manuale*
Epicurus (−342)
Eratosthenes (−276), *Hermes*
Euenus (−460)
Euripides (−480)
Aeolus
Alcestis
Alcmene
Alexander
Andromache
Andromeda
Antigona
Antiope
Archelaus
Auge
Bacchae
Bellerophon
Cresphontes
Cretenses
Cyclops
Danae
Dictys

Electra
Erechtheus
Glaucus
Hecuba
Helena
Heraclidae
Hyppolytus
Ino
Iphigenia Taurica
Ixion
Licymnius
Medea
Melanippa
Melanippa vincta
Oedipus
Oenomaus
Orestes
Peliades
Phaethon
Phoenissae
Phoenix
Pirithous
Plisthenes
Polyidus
Phrixus
Rhadamanthys
Rhesus
Supplices
Telephus
Temenidae
Temenos
Theseus
Thyestes
Troades

Eusebius (264)

Favorinus (80)

Gorgias (−485)

Heraclitus (−535)

Herodotus (−484)

Hesiodus (−VIII), *Opera et dies*

Hiero

Hipparchus (−III), *Zographus*

Hippocrates (−460), *Aphorismi*

Hipponax (−VI)

Hippothoon

Homerus (pe la −1000)
Ilias
Odyssea

Hyperides (−IV)

Iamblichus (280)
Protreptica
Vita Pythagorae
Ioannes Chrysostomus (354), *In Eutropium*
Ion din Chios (pe la −450)
Irenaeus (II)
Contra haereses
Fragmenta
Isaeus (−IV)
Isidorus (V)
Isocrates (−436)
Adversus sophistas
Demonicus
Nicocles
Panegyricus
Lemachus (−V)
Leonidas Tarentinus (−III)
Leucippus (−VI)
Lucianus, *Anthologia*
Lucianus (125), *Dialogi mortuorum*
Lycophron (−280), *Pelopidae*
Lycurgus (−396), *In Leocratem*
Mandanis
Marcus Aurelius (121)
Margites
Menander (−340)
Adelphi
Andria
Androgynus
Arrephorus
Boeotia
Canistrum ferens
Carina
Chalceia
Clupeus
Colax
Consobrini
Dyscolos
Fatidica
Fidicen
Georgos
Hymnis
Hypobolimaeus
Leucadia
Misogynus
Olynthia
Parainesis
Plocium
Progamoi
Se lugens

Thais
Thrasyleon
Veneuntes
Verberata
Xenologus
Comparatio Menandri et Philemonis (= *Phili*
Fragmenta
Monosticha
Metrodorus (−IV)
Mimnermus (−VII), *Nanno*
Moschion
Musonius (I)
Myson
Nicomachus (−V), *Naumachia*
Novum Testamentum
Apocalypsis (pe la 95)
Ad Colossenses (pe la 62)
Ad Corinthios I, II (57)
Ad Ephesios (61−63)
Ad Hebraeos (61−63)
Ad Romanos (58)
Ad Timotheum I (64−65)
Iacobi Epistola (45−62)
Ioannes (I[2])
Lucas (I[1])
Marcus (mijl. I)
Matthaeus (în. de 70)
Petri Epistula I (63−64), II (64−67)
Pausanias (II)
Periandrus (−625)
Pherecydes din Leros (pe la −540)
Philemon (pe la −300)
Agyrtes
Catapseudomenos
Pancratiastes
Philippus (−382)
Philolaus (−V)
Phocylides (pe la −540), *Sententiae*
Pindarus (−518)
Nemea
Olympia
Pythia
Fragmenta
Pisander (pe la −650)
Pittacus (pe la −612)
Plato (−430)
Alcibiades II
Apologia
Convivium
Cratylus
Demodocus

stionis)

Gorgias
Hippias Maior
Laches
Leges
Menexenus
Phaedon
Phaedrus
Protagoras
Res publica
Theaetetus
Timaeus

Plato Comicus (—428)

Platonis commentator

Plutarchus (46)

Ad principem ineruditum
An seni sit gerenda res publica
Caesar
Consolatio ad Apollonium
De adulatore et amico
De amore prolis
De audiendis poetis
De curiositate
De defectu oraculorum
De educatione puerorum
De fortuna
De garrulitate
De inimicorum utilitate
De sanitate praecepta
De stoicorum repugnantiis
De superstitione
De tranquillitate animi
Decem oratorum vitae
Dicta collectanea
Dion
Instituta Laconica
Lysander
Moralia
Non posse suaviter vivi secundum Epicurum
Pericles
Platonicae quaestiones
Praecepta gerendae rei publicae
Septem sapientium convivium
Solon
Solon et Publicola

Procopius (VI), *Bellum Gothicum*

Protagoras (—480)

Pythagoras (—584)

Rheginus, *De amicitia*

Semonides (—VII), *Iambi*

Septuaginta (−285 urm.)
Deuteronomium (−XV)
Ecclesiastes (−III)
Genesis (−XV)
Iov (−600 −400)
Isaias (−774)
Proverbia (−XI −IV)
Psalmi (−X)
Sapientia (−150 −50)
Siracides (−II²)
Sextus Empiricus (pe la 200), *Adversus mathematicos*
Simonides (−556), *Threnoi*
Simylus
Socrates (−469)
Solon (−640), *Elegi, Scolion*
Sophocles
Acris
Aiax
Aiax Locrensis
Aleadae
Antigona
Creusa
Electra
Iphigenia
Minos
Mysi
Oedipus Coloneus
Oedipus Rex
Philoctetes
Scyriae
Tereus
Teucer
Thyestes
Sosiphanes (pe la −280)
Sotades (−III)
Stilbon (−370)
Strabo (−63), *Geographia*
Thales (−VII −VI)
Theodectes (−IV)
Theognis (−545)
Theophrastus (−372), *Callisthenes*
Thucydides (−476)
Timocles (−IV)
Timocreon (−VI −V), *Scholion*
Tragici anonymi
Tyrtaeus (−VII), *Fragmenta*
Xenophanes (−VI)
Xenophon (−443)
Anabasis
Athenienstium res publica
Cyrus

Hellenica
Memorabilia
Zaleucus (—VII)
Zeno (—362)
2. *Antologii şi culeşti*
Aldus Manutius, *Suppelmenta*
Anthologia Palatina (X)
Antonius (XI), *Melissa*
Comparatio Menandri et Philemonis (= Philistionis)
Crusius, *Anthologia lyrica* MCMXI
Diels H., *Die Fragmente der Vorsokratiker*[5], 3 vol. (1934, 1935, 1937)
Diogenes Laertius (III), *De clarorum philosophorum vitis, dogmatibus et apophthegmatibus*
Dübner, *Menandri et Philemonis fragmenta*
Maximus Confessor (VIII), *Extrase*
Stobaeus (450—500)
Eclogae physicae et ethicae (ed. Heeren)
Florilegium
Wagner, *Poetarum tragicorum Graecorum fragmenta*

IX, ITALIENE

Ariosto L. (1474), *Orlando furioso*
Boccaccio G (1313), *Il Decamerone*
Bruno Giordano (1550)
Dante (1265), *La Divina Commedia*
Machiavelli N. (1469)
Descrizione dal mondo tenuto dal duca Valentino
Istorie Fiorentine
La Mandragola
Mosca Lamberti
Il Principe
Ritratti delle cose della Francia
Manzoni A. (1785), *I Promessi sposi*
Papini G. (1881), *Storia di Cristo*
Pirandello L. (1867), *Il fu Mattia Pascal*
Vico G. B. (1668), *Scienza nuova*

X, LATINEŞTI

1. *Autori şi opere*
Accius (—170)
Ammianus Marcellinus (340)
Apuleius (125), *Metamorphoses*
Augustinus
De civitate Dei
Epistulae ad Galatas expositio
Ausonius (310), *Idyllia*
Caecilius (—270), *Ephesio*
Caesar (—100), *Commentarii de bello Gallico*
Campanella (1568)

Cato (234), *Carmen de moribus*
Catullus (−87)
Charisius (IV), *Ars grammatica*
Cicero (−106)
Academica
Ad Familiares
Ad Atticum
De amicitia
De divinatione
De fato
De finibus bonorum et malorum
De legibus
De natura deorum
De officiis
De oratore
De senectute
Paradoxa
Philippica
Pro Archia poeta
Pro Caelio
Pro lege Manilia
Pro Marcello
Pro Milone
Pro Murena
Tusculanae disputationes
Claudianus (400), *In Rufinum*
Corpus iuris
Donatus (IV), *Vita Vergilii*
Ennius (−239), *Annales*
Fragmenta scenica
Tragoediae
Gaius (110)
Institutiones
Institutio de iure naturali
Gassendi (1592)
Gayl
Gellius (130), *Noctes Atticae*
Gesta Romanorum (Evul mediu)
Hieronymus (347), *Epistulae*
Horatius (−65)
Ars poetica
Epistulae
Odae
Satirae
Isidorus din Sevilla (560), *Origines*
Iustinus (I[1])
Iustinus (mort pe la 165), *Apologia*
Iuvenalis (I−II), *Satirae*
Laberius (−105)
Lactantius (IV[1]), *Divinae institutiones*
Lex duodecim tabularum (451−450)

Livius (−59)
Lothar I (795)
Lucanus (39), *Pharsalia*
Lucilius (−180), *Satirae*
Lucretius (−99), *De rerum natura*
Manilius (I[1]), *Astronomica*
Marcius
Martialis (40), *Epigrammata*
Minucius Felix (II−III), *Octavius*
Naevius (−270)
Nepos (−I), *Atticus*,
Chabrias
Ovidius (−43)
Amores
Ars amandi
Ex Ponto
Fasti
Heroides
Metamorphoses
Remedia amoris
Tristia
Owen J. (1560), *Epigrammata*
Pacuvius (−220), *Tragoediae*
Paulinus (353)
Persius (34), *Satirae*
Petronius (I)
Poemata
Satiricon
Plautus (−254)
Asinaria
Bacchides
Captivi
Pseudolus
Stichus
Plinius Iunior (62)
Epistulae
Panegyricus
Plinius Senior (23), *Naturalis historia*
Priapea (I[1])
Propertius (−49)
Publilius, v. Syrus
Quintilianus (35), *De institutione oratoria*
Sallustius (−87)
Catilina
Iugurtha
Scaevola (−II)
Seneca Philosophus (4)
De beneficiis
De brevitate vitae
De clementia

De tra
De providentia
De remediis fortuitorum
De tranquillitate animi
De vita beata
Epistulae
Medea
Naturales quaestiones
Phaedra
Troades

Seneca Rhetor (m. 39), *Oratorum et rhetorum sententiae, divisiones, colores*

Silius Italicus (25), *Punica*

Spinoza (1632)
Cogitata metaphysica
Ethica
Tractatus theologico-politicus

Statius (40), *Thebais*

Suetonius (70)
Caesar
Nero

Symmachus (IV), *Relationes*

Syrus, Publilius (– I), *Sententiae*

Tacitus (55),
Annales
De origine, situ, moribus ac populis Germanorum
De vita et moribus Iulii Agricolae
Dialogus de oratoribus
Historiae

Terentianus Maurus (pe la 200)

Terentius (–190)
Adelphi
Andria
Eunuchus
Heautontimorumenos
Hecyra
Phormio

Tertullianus (150)
Adversus Praxean
Apologeticum
De spectaculis

Tragicus incertus

Turpilius (– II)

Ulpianus (170), *Pandecta*

Vegetius (IV), *Epitoma rei militaris*

Velleius Paterculus (30), *Historia Romana*

Vergilius (–70)
Aeneis
Eclogae
Georgica

Vulgata (405)
Ecclesiastes
Proverbia
Sapientia
Siracides
2. *Antologii şi colecţii*
Diehl E., *Poetarum Romanorum veterum reliquiae* (1911)
Dietrich, *Lateinische Sprüche*
Heyde, *Technik des wissenschaftlichen Arbeitens*
Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*
Pichon R., *Histoire de la littérature latine* (1908)

XI. NEOGREACĂ

Glykas (XIV), *Stichoi*
Hesseling et Pernot, *Chrestomatie néo-hellénique* (1925)
Legrand et Pernot, *Chrestomatie grecque moderne* (1899)
Palamas K. (1859), *Grammata*
Psichari J.
Thumb A., *Handbuch der neugriechischen Volkssprache*[2] (1910)
Valacritis A.

XII. PERSANĂ

Anwâri Suhaili „Luminile Canopului" (XV)
Saâdi (1184), *Gulistan „Grădina trandafirilor"*

XIII. SANSCRITĂ

1. Autori şi opere
Agni-Purāṇa „Legenda lui Agni" (XIII—XIV)
Āitareya-Brāhmaṇa (—VII)
Āitareya-Upaniṣad (—VII)
Appaya Dīkṣita (XVI), *Kuvalayānandakārikāḥ*
Aṣṭaratna
Atharva-Veda (—XII —IX)
Bhagavadgītā „Cîntarea Venerabilului" (II)
Bhāgavata-Purāṇa „legenda Venerabilului" (XIII)
Bhartṛhari (VII)
Nītiçataka „O sută de strofe despre înţelepciune"
Çṛṅgaraçataka „O sută de strofe despre iubire"
Vairāgyaçataka „O sută de strofe despre renunţarea la lume"
Bhavabhūti (VIII[1]) *Guṇaratnakāvya* „Perle poetice"
Bilhaṇa (XI[2]), v. *Çārṅgadharapaddhati*
Bṛhad-Āraṇyaka-Upaniṣad (—VII)
Cāṇakya (—IV), *Kauṭilya)-Arthaçastra* „Tratat despre ştiinţa conducerii", de Kautilya
Çārṅgadharapaddhati „Îndrumătorul poeziei", de Çārṅgadhara (1363):
Bilhaṇa (XI—XII)
Caṇḍrāṅyoktī
Dāivākhyāna „Povestea destinului"
Daridratā „Sărăcia"
Dhīrapraçaṇsa „Elogiul statorniciei"

Durjananindă „Ocara celor răi"
Guṇapraçaṇsă „Elogiul virtuții"
Kăvyapraçaṇsă „Elogiul înțelepciunii"
Nîti „Știința purtării"
Prakîrṇakăkhyăna
Răjanîti „Purtarea regelui"
Ratnanyokti
Sadăcăra „Purtarea virtuoasă"
Sămănyakavipraçaṇsă
Saṃtosapraçaṇsă „Elogiul mulțumirii"
Samudranyokti
Tṛṣṇanindă „Ocara lăcomiei"
Çatapatha-Brăhmaṇa (—VII)
Chandogya-Upanișad (—VII)
Çilhaṇa (XII), *Çantiçatakă* „O sută de strofe despre liniște"
Çudraka (V?), *Mṛcchakaṭika* „Căruciorul de lut"
Çukasaptati „Cele șaptezeci de povești " (ale unui papagal) (XI—XIII)
Çukla Bhūdeva (XVI), *Dharmavijaya* „Victoria legii"
Çvetăçvatara-Upanișad (VI?)
Daṇdin (VII), *Kăvyadărça* „Oglinda poeticii"
Ghaṭakarpara. *Nîtisăra* „Cvintesența înțelepciunii"
Harivaṃça „Genealogia lui Hari"
Harșadeva (VII), *Ratnăvalî* „Colierul de perle"
Hitopadeça „Învățătura salutară" (IX—XIV)
Îça-Upanișad (—VII)
Kalhaṇa (1148), *Răjataraṅginî* „Torentul de regi"
Kălidăsa (IV—V)
Çakuntală (ed. Cappeller, 1909)
Çṛṇgăratilaka „Podoaba iubirii"
Mălavikăgnimitra (ed. Bombay, 1869)
Raghuvaṃça „Genealogia lui Raghu"
Kămandaki (VIII[1]), *Nîtisăra* „Cvintesența înțelepciunii"
Kaṭha-Upanișad (—VII?)
Kăvitămṛtakūpa „Fîntîna de nectar a artei poetice"
Kena-Upanișad (—VII)
Kusumadeva (XVI?), *Drștantaçataka* „O sută de cugetări în pilde"
Măgha (VII[2]), *Çiçupălavadha* „*Uciderea lui Çiçupăla*"
Mahăbhărata „Marea luptă a Bharatașilor" (—300 —100)
Mahănăṭakka „Marea dramă" (în. de 850)
Manusmṛti „Codul lui Manu" (între —II și II)
Mohamudgara „Ciocanul distrugerii" (atrib. lui Çankara)
Muṇḍaka-Upanișad
Nalopăkhyăna „Povestea lui Nala" (episod din Mahăbhărata)
Navarătnaparlkșă „Știința celor nouă pietre prețioase" (de Nărăyana Paṇdita)
Pañcatantra. Textus simplicior (—III —V): Textus ornatior (1199) de Pūrnabhadra

Prabodhacandrodaya „Răsăritul lunii cunoaşterii" (XI—XII)
Praçna-Upanişad
Puruşakărăkhyăna „Povestea faptei omeneşti" (episod din Mahăbhărata)
Rămăyaṇa (—IV —III)
Rig-Veda (între —2000 şi —900)
Săṃkhyasūtra (XIV)
Somadeva (XI), *Kathăsaritsăgara* „Oceanul de poveşti"
Suçruta (I)
Taittitrlya-Upanişad (—IV)
Tantrăkhyăyika (între —III şi V)
Udbhata (IX)
Vănaryaştaka „Cele opt (povestiri) ale unei maimuţe"
Vărăruci, *Nltiratna* (VII) „Perla înţelepciunii"
Vetalabhaţţa, *Nltipradlpa* „Podoaba înţelepciunii"
Vetălapañcavinçatikă „Cele 25 (de poveşti) ale unui strigoi"(VI
Vikramacarita „Viaţa şi faptele lui Vikrama" (XI—XVI)
Vişnupurăṇa „Legenda lui Vişnu" (VI)
Vrddhacăṇakya, *v.* Căṇakya
Yăjnavalkya (III—IV)

2. *Antologii şi colecţii*

Böhtlingk O., *Indische Sprüche*[1], St. Petersburg, I—III, 1863—1865
Sanskrit-Chrestomatie[1] şi [2], St. Petersburg, 1845
Guyon R., *Anthologie bouddhique*, 2 vol., Paris 1924
Lassen Chr., *Anthologia Sanscritica*[2], Bonn 1865
Monier M. Williams, *Indian Wisdom*, London 1883
Neel A. D., *Buddhism*, London 1939
Winternitz, M., *Geschichte der indischen Litteratur*, 3 vol.: I[2] 1907, II, 1920, III 1922

XIX, SPANIOLE

Calderon de la Barca P, (1600)
El mágico prodigioso
Cervantes M. (1547), *Don Quijote*
Gracian B. (1601), *El oraculo manual y arte de prudencia*

XV, VĂRIA

Christine, regina Suediei (1626)
Leon al XIII-lea
Proverbe orientale
Wassermann J., *Stanley*

CUPRINS

Cuvîntul autorului 5
Notă asupra ediției 7

INDICE DE MATERII

Abilitatea 9
Absurdul 9
Abuzul 10
Achitarea 10
Acordul 10
Activitatea 11
Acumularea 12
Acuzarea 12
Adaptarea 12
Ademenirea 13
Adevărul 13
Admirația 24
Adulterul 25
Adversarul 25
Afirmarea 25
Ajutorul 26
Alegerea 28
Alesul 28
Alianța 31
Amarul 32
Ambiția 32
Ambrozia 36
Amintirea 36
Amînarea 37
Amorul propriu . . . 38
Anarhia 38
Anul 38
Aparența 39
Apărarea 40
Aprecierea 41
Aprobarea 44
Aptitudinea 45
Argintul 45
Aristocrația 46
Arma 46
Armata 46
Armonia 46
Aroganța 47
Arta 47
Asceza 47
Ascultarea 48
Ascunderea 48
Asprimea 49
Astronomia 49
Așteptarea 50
Atîrnarea 50
Atracțiunea 50
Aurul 51
Autoritatea 52
Autorul 53
Auzirea 53
Avantajul 53
Avariția 54
Averea 55

Banii 65
Bănuiala 66
Bătrînețea 67
Beția 73
Biblioteca 74
Binefacerea 74
Binele 81
Biruința 86
Blestemul 86
Blîndețea 86
Boala 87
Bogăția 88
Brahma 103
Broaștele 109
Bucuria 109
Bunătatea 111
Bunăvoința 113

Bunul 114
Bunul simţ 115

Calea 117
Calitatea 117
Calomnia 121
Canalia 122
Capodopera 122
Caracterul 122
Cartea 130
Casa 131
I. Cauza 131
II. Cauza 132
Căderea 132
Căinţa 135
Călătoria 135
Călăuzirea 136
Căsătoria 137
Căutarea 138
Ce? 139
Cearta 140
Cedarea 141
Celebritatea 141
Cercetarea 142
Cererea 142
Cerul 143
Cetatea 143
Cezarul 143
Chezăşia 144
Chibzuinţa 144
Cinstirea 148
Cititul 148
Ciudăţenia 150
Cîinele 150
Cîrmuirea 151
Cîştigarea 152
Cîştigul 153
Clasicismul 154
Clevetirea 154
Clipa 155
Cochetăria 155
Comandantul 155
Comparaţia 156
Compătimirea 157
Compensaţia 158
Condamnarea 159
Condiţia 159
Conducerea 160
Conjuraţia 164
Corupţia 164
Consecvenţa 165
Consfătuirea 165
Constrîngerea 165
Conştiinţa 166
Contemporanii . . . 168
Contrazicerea 168
Conversaţia 169
Convingerea 170
Copiii 171
Creaţiunea 174
Credinţa 174
Crezarea 176
Crima 176
Critica 177
Cruţarea 179
Cultura 179
Cumpărarea 179
I. Cunoaşterea . . . 180
II. Cunoaşterea . . . 181
Cununa 186
Cuprinsul 186
Curajul 186
Cursa 188
Curteanul 188
Cuvîntul 189

Dacă 191
Darul 191
Datoria 193
Dărnicia 194
Decăderea 195
Deducţia 196
Defăimarea 196
Defectul 200
Demnitatea 205
Democraţia 206
Deosebirea 206
Depravarea 206
Descoperirea 206
Descurajarea 208
Despărţirea 208
Desperarea 209
Destăinuirea 209
Destinul 210
Destoinicia 227
Deşertăciunea 227
Deşteptarea 229
Determinismul . . . 229
Dezamăgirea 230
Dezbinarea 230
Dezordinea 230
Diavolul 231

Diplomația 231
Discipolul 231
Discuția 232
Dispoziția 233
Prețul 234
Distracția 234
Distrugerea 235
Divinitatea 235
Divinul 236
Dobîndirea 236
Dojana 236
Doliul 237
Dominația 237
Domnia 237
Domnitorul 239
Dorința 249
Dreptatea 261
Divinitatea 267
Durata 267
Durerea 267
Dușmănia 269

Echilibrul 275
Eclipsa 275
Economia 275
Educația 276
Efectul 280
Efemerul 280
Egalitatea 280
Egoismul 280
Elocvența 281
Energia 282
Epoca 282
Ereditatea 282
Eroarea 283
Eroul 286
Evidența 287
Evitarea 287
Excelența 287
Excesul 287
Exemplul 288
Exercițiul 290
Exilul 290
Existența 291
Experiența 294
Exprimarea 296
Extremitatea 296

Faima 297
Familia 298
Fanatismul 298
Fapta 298
Fapta bună 306
Fapta și destinul . . 306
Fapta rea 311
Farmecul 315
Fata 316
Favoarea 316
Fățărnicia 317
Femeia 318
Fericirea 323
Ființa 337
Filozofia 338
Fiul 340
Foamea 341
Folosința 341
Folosul 341
Formalismul 342
Frumosul 342
Frumusețea 343
Funcția 346

Găsirea 348
Gelozia 348
Generația 349
Generozitatea 349
Geniul 350
Geometria 352
Gîndirea 353
Gîndul 356
Gloria 359
Graba 366
Gravitatea 366
Greșeala 366
Greutatea 372
Grija 373
Gura 374
Gustul 374

Haina 375
Hazardul 375
Hotărirea 377
Hoția 378

Idealul 379
Ideea 379
Iertarea 381
Imaginația 382
Imitația 383
Imperfecțiunea . . . 383
Imposibilul 384
Imprudența 385
Inacțiunea 385
Incompetența 385

Independența 385
Indiferența 386
Indisciplina 386
Indulgența 387
Infernul 387
Infinitul 387
Inima 388
Inovația 389
Insinuarea 389
Insomnia 389
Inspirația 390
Instinctul 390
Insuccesul 390
Inteligența 391
Intensitatea 394
Intenția 394
Interesul 394
Interpretul 395
Intuiția 395
Invenția 395
Invidia 396
Invizibilul 404
Ipoteza 405
Ironia 405
Iscusința 405
Ispita 405
Istoria 406
Iubirea 407
Iuțeala 415
Izbînda 415
Izolarea 420

Îmbrățișarea 421
Împotrivirea 421
Împrejurarea 421
Împrumutul 423
Înaintarea 423
Înălțarea 423
Înălțimea 423
Încăpățînarea 425
Începutul 425
Încercarea 426
Încetineala 426
Înclinația 427
Încrederea 427
Încrezarea 429
Îndoiala 430
Îndrăzneala 430
Îndreptarea 432
Îndrumarea 433
Înfățișarea 433
Însoțirea 433
Însușirea 439
Înșelarea 439
Întîietatea 441
Întîmplarea 442
Întrebuințarea . . . 446
Întrecerea 446
Întreprinderea . . . 447
Întreținerea 448
Întristarea 448
Înțelegerea 452
Înțelepciunea 452
Învățarea 464
Învățatul 464
Învățătorul 465
Învățătura 466

Jertfa 470
Jocul 470
Judecata 470
Jurămîntul 476
Jurnalul 477
Justiția 477

Lașitatea 481
Lauda 481
Lăcomia 484
Leacul 486
Legea 486
Lenea 492
Libertatea 493
Liberul arbitru . . . 498
Limba 499
Lingușirea 500
Liniștea 501
Lipsa 503
Literatura 504
Locuința 505
Locul 505
Logica 506
Luarea 506
Lumea 507
Lumea cealaltă . . . 509
Lupta 510

Mama 512
Maniera 512
Matematica 513
Materia 513
Maxima 514
Măgarul 515
Mărginirea 515

Mărimea 515
Măsura 516
Medicul 517
Mediocritatea 518
Mediul 519
Membrul 520
Memoria 520
Meritul 521
Micimea 527
Mijlocia 527
Mijlocul 528
Mila 528
Minciuna 529
Ministrul 531
Mintea 531
Minunea 541
Mirarea 541
Mişcarea 542
Mişelia 542
Mizeria 542
Mîncarea 544
Mîndria 544
Mîngîierea 544
Mînia 545
Mîntuitorul 547
Mlaştina 548
Moartea 548
Moderaţia 572
Modestia 572
Moneda 573
Monstrul 573
Morala 574
Moravurile 574
Moştenirea 575
Motivul 575
Mulţimea 576
Mulţumirea 577
Munca 581
Muzele 584

Naşterea 585
Natura 587
Naufragiul 591
Năzuinţa 592
Neasemănarea 593
Nebunia 593
Necazul 594
Necesitatea 594
Nechibzuinţa 595
Necinstea 596
Necrezutul 597
Necunoscutul 597
Nedescurajarea . . . 597
Nedreptatea 597
Nefericirea 604
Nehotărîrea 604
Neînrederea 605
Neînţelegerea 606
Nelegiuirea 607
Nelinistea 608
Nemulţumirea 608
Nemurirea 611
Nenorocirea 611
Neplăcerea 620
Nepreţuirea 620
Neprevăzutul 620
Neprevederea 623
Neputinţa 624
Nerecunoştinţa . . . 624
Nereuşita 625
Nerușinarea 626
Nesiguranţa 626
Nesocotinţa 628
Nesocotirea 628
Nestatornicia 628
Nestimata 633
Neştiinţa 634
Nevătămarea 637
Nevăzutul 637
Nevinovăţia 637
Nevoia 637
Noaptea 639
Noblețea 639
Noroeul 640
Nostalgia 657
Noutatea 658
Numărul 660
Nunele 661

Obiectul 662
Obişnuinţă 663
Obligaţia 664
Obscurantismul . . . 664
Oara 664
Ochiul 665
Ocupaţia 665
Odihna 668
Ofensa 668
Omenia 669
Omorul 670
Omul 670

Oameni mari 676
Onestitatea 678
Onoarea 679
Onorurile 680
Opera 681
Optimismul 681
Orbirea 681
Ordinea 682
Orgoliul 683
Originea 683
Ospitalitatea 684
Otrava 684

Pacea 685
Paguba 687
Paradisul 687
Paradoxul 687
Pasiunea 688
Patria 689
Patriotismul 690
Paza 691
Păcatul 691
Pământul 692
Părăsirea 693
Părerea 693
Părinții 697
Păstrarea 698
Pedeapsa 699
Piciorea 704
Perceperea 704
Perfecțiunea 705
Perfidia 706
Perla 706
Permisiunea 706
Perseverența 706
Personalitatea 708
Piatra 709
Pierderea 709
Pîrîtorul 712
Planul 712
Plăcerea 715
Plictiseala 722
Poezia 722
Politețea 723
Poporul 724
Porcul 725
Posesiunea 725
Posteritatea 726
Postul 726
Potolirea 728
Potopul 728

Practica 728
Prăpastia 728
Preceptul 728
Predestinația 729
Prefăcătoria 730
Pregătirea 732
Premeditarea 732
Preocuparea 732
Presa 733
Presimțirea 733
Prestigiul 734
Prețuirea 734
Prețul 734
Prevederea 734
Prezentul 738
Prezicerea 741
Priceperea 741
Prietenia 743
Prilejul 758
Primejdia 761
Principiul 763
Prisosul 764
Probabilitatea 764
Procedarea 764
Profetul 765
Progresul 765
Promisiunea 765
Proprietatea 766
Prosperitatea 767
Prostia 770
Protecția 775
Providența 775
Prudența 775
Pudoarea 776
Purtarea 776
Pustietatea 779
Pustnicia 779
Puterea 779
Putința 784

Raportul 785
Rațiunea 785
Răbdarea 788
Rămășița 788
Răspîndirea 789
Răsplata 789
Răspunderea 790
Răstriștea 791
Rătăcirea 793
Răul 795
Răutatea 799

Războiul 807
Răzbunarea 812
Răzvrătirea 813
Realitatea 813
Realizarea 814
Recunoștința 817
Redobîndirea 818
Reforma 818
Refugiul 818
Regula 819
Relativitatea 819
Relațiile 820
Religia 822
Religiozitatea 822
Remediul 822
Renașterea 824
Renunțarea 826
Reputația 826
Resemnarea 828
Respectul 829
Revelația 829
Rezistența 829
Rezultatul 829
Ridicolul 830
Riscul 830
Risipirea 831
Rivalitatea 831
Rîsul 832
Robia 832
Rodul 834
Rugăciunea 834
Rugămintea 835
Rușinea 835

Sabia 837
Satira 837
Satisfacerea 837
Savantul 837
Sănătatea 838
Sărăcia 839
Scăparea 846
Schimbarea 846
Scopul 850
Scrierile 850
Scriitorul 851
Scrisul 851
Scrupulul 851
Secretul 851
Semănătura 853
Semidoctul 853
Sentimentul 854
Sensibilitatea 854
Seniozitatea 855
Serviciul 855
Servilismul 855
Servirea 856
Servitorul 856
Setea 858
Severitatea 858
Sfatul 858
Sfetnicul 863
Sfiala 865
Sfîrșitul 865
Siguranța 867
Silința 868
Simpatia 869
Simțurile 869
Sinceritatea 871
Singurătatea 872
Situația 875
Simbăta 875
Sobrietatea 876
Sociabilitatea 876
Societatea 876
Solul 877
Somnul 877
Soția 878
Sotul 880
Spațiul 880
Speranța 880
Spiritul 884
Statornicia 890
Statul 891
Stăpînirea 892
Stăpînul 893
Stima 893
Străinul 894
Strălucirea 895
Studiul 895
Sublimul 896
Suferința 896
Sufletul 898
(a) Sufletul universal 909
Supărarea 911
Superioritatea 911
Superstiția 912
Suportarea 912
Supranaturalul . . . 915
Supraomul 916
Supunerea 917

Școala 918
Șovăiala 918
Știința 918

Talentul 929
Tăcerea 931
Tăria 934
Teama 935
Temeritatea 937
Teoria 937
Timpul 938
Timpul liber 946
Tinerețea 946
Tirania 948
Toleranța 949
Tradiția 949
Traiul 949
Tratarea 950
Tratatul 950
Trădarea 950
Treaba 952
Trecutul 952
Tristețea 953
Tronul 954
Truda 954
Trufia 954

Țara 956
Ținta 956

Uitarea 958
Umilința 960
Unirea 960
Universul 961
Unul 962
Ura 962
Urîțenia 963
Urmarea 964
Utilul 964

Valoarea 965
Vanitatea 966
Vătămarea 967
Verbul 967
Verosimilul 968
Vestea 968
Veșnicia 968
Viața 969
Vicisitudinea 993
Violența 994
Victoria 996
Viitorul 998
Vina 1 001
Vindecarea 1 002
Vinul 1 003
Violența 1 004
Virtutea 1 004
Visul 1 010
Vitejia 1 010
Vițiul 1 011
Vîrsta 1 014
Vocațiunea 1 014
Voința 1 015
Vorba 1 016

Zarul 1 024
Zeii 1 024
Zero 1 027
Zeus 1 028
Ziua 1 028
Zvonul 1 029

ADDENDA

Bunătatea 1 030
Cartea 1 030
Conștiința 1 030
Destinul 1 030
Dorința 1 031
Explicarea 1 031
Îndrăzneala 1 031
Nepăsarea 1 031
Opera 1 031
Părerea 1 031
Prietenia 1 031
Răsplata 1 032
Răul 1 032
Specialistul 1 032
Sufletul 1 032
Știința 1 032
Tăcerea 1 032

INDICE DE AUTORI ȘI OPERE 1 033

I. Babiloniene . 1 033
II. Chineze . . 1 033
III. Daneze . . 1 033
IV. Egiptene . 1 033
V. Engleze . . 1 033
VI. Franceze . 1 034
VII. Germane . 1 036
VIII. Grecești . . 1 038
IX. Italiene . . 1 045
X. Latinești . 1 045
XI. Neogrecești . 1 049
XII. Persane . . 1 049
XIII. Sanscrite . . 1 049
XIV. Spaniole . . 1 051
XV. Varia . . . 1 051

Redactor : VASILE ŞUVĂIALĂ
Tehnoredactor : MARIA-ANA BUJDEI

Apărut 1979. Format 61×86/24. Coli tipo 44.33.
Bun de tipar la 5.V.1979.
EDITURA JUNIMEA, str. Gh. Dimitrov nr. 1
IAŞI — ROMÂNIA

Tiparul executat
la Intreprinderea poligrafică Iaşi,
str. 7 Noiembrie nr. 49.
Cd. nr. 446.